



การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์
คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิทยานิพนธ์
ของ
พระสุนทร วอนไฉวัน

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน
พฤษภาคม 2569

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์
คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิทยานิพนธ์
ของ
พระสุนทร วอนไฉวัน

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน
พฤษภาคม 2569
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

DEVELOPMENT OF A TRAINING CURRICULUM BASED ON BUDDHISM
FOR ENHANCING MORAL AND ETHICAL IDENTITY OF YOUTH IN
THE 21ST CENTURY FOR LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS

BY
PHRA SOUNTHONE VONELAYVANH

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
The Doctor of Philosophy Degree in Research of Curriculum and Instruction
at Sakon Nakhon Rajabhat University

May 2026

All Rights Reserved by Sakon Nakhon Rajabhat University



ใบรับรองวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม
ของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์ พระสุนทร วอนไฉวัน

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชษฐ เทพบำรุง)

ประธานกรรมการสอบ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย)

กรรมการสอบและ
ประธานที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์

.....
(ดร.พจมาน ชำนาญกิจ)

กรรมการสอบ
แต่งตั้งเพิ่มเติม

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศตวรรษ มะละแหม่ม)

กรรมการสอบและ
กรรมการที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์

.....
(ดร.อุษา ปราบหงษ์)

กรรมการสอบ
และผู้ทรงคุณวุฒิ

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรรับรองแล้ว

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย)
ประธานหลักสูตร
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ แสนทวีสุข)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างดี ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศตวรรษ มะละแหม กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาแนะนำ เสนอแนะ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ตลอดมา ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูง และขอขอบคุณคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ประจำสาขาวิชา วิจัยหลักสูตรและการสอนทุกท่าน ที่ให้การช่วยเหลือการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ได้แก่ พระครูสกลธรรมมานวัตร พระมหากฤษดา หาศรีคำ พระธีรพล ญญโก, ดร. พระดาวนวล ฐิตปญโญ พระครูปริยัติสุวรรณรังษี, ดร. รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง รองศาสตราจารย์ ดร.ประยุทธ์ ไทยธานี รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ลาโพธิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนวัฒน์ ธิติธนานันท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริรัตน์ นาकिन ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาระดี ชาญวิรัตน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิตรา วงศ์อนุสิทธิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี วิสุวรรณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ กมลรัตน์ ดร.บุญธนิภรณ์ โชติวรธอนันต์ ดร.จันทร์ แก้วสุวรรณวาว ดร.ปัญนิชา จำรัสเดช ดร.อลิสา เศรษฐคำ ดร.พจมาน ชำนาญกิจ ดร.เพ็ญผกา ปัญจนะ ดร.พัทธนันท์ ชมภูษ ชันทนา ธรรมศิริ ลีลา วังรุ่งเรืองถาวร ร.ต.ปฎิมากร ทิพลีศ จิราภรณ์ เพ็ญตรง สายทอง สิงจานุสงค์ ลลิตา สร้อยมาลัย ประจวบ จันลาวงค์ และสันต์ มาตราช ในการให้ข้อมูล ตรวจสอบ และเสนอแนะการพัฒนาเครื่องมือวิจัย

ขอขอบคุณ นางละอองเดือน คนยัง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบึง นายราเชนทร์ พองอ่อน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังยาง (วังยางวิทยานุกุล) นายคมกฤษณ์ คนยัง ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนบ้านนาดีหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 นายวรเวช แก้วพรหม ผู้อำนวยการโรงเรียนพรหมานุเคราะห์ ดร.นงคริักษ์ เคนไชยวงศ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนสว่างแดนดิน นายสุบรรณ นาสพัส ผู้อำนวยการโรงเรียนพังโคนวิทยาคม นายธนปรกรณ์ อวนป้อง ผู้อำนวยการโรงเรียนธาตุนารายณ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสกลนคร และคณะครูทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี ขออนุโมทนา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ กมลรัตน์ ที่ถวายทุนการศึกษา ตลอดจน คุณยายมนเทียน สุขศรี คุณยายประทีน มาตราช ชาวบ้านห้วยทราย และบ้านหนองหวาย ที่ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบอบแต่บิดา มารดา ญาติธรรม และบูรพาจารย์ทุกท่าน ที่ได้อบรมสั่งสอนจนสามารถดำรงตน และบรรลุผลสำเร็จในปัจจุบัน

พระสุนทร วอนไฉวัน

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้าง อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
ผู้วิจัย	พระสุนทร วอนไฉน
กรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศตวรรษ มะละแหม
ปริญญา	ปร.ด. (วิจัยหลักสูตรและการสอน)
สถาบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ปีที่พิมพ์	2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 2) ประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม 4) ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตร ดังนี้

4.1) เปรียบเทียบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง
4.2) ศึกษาความคงทนในอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลองหลังการทดลองผ่านไป 35 วัน และ 4.3) เปรียบเทียบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม และ 5) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเข้ารับการอบรมตามหลักสูตรกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้หลักสูตรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 60 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน แต่ละกลุ่มประกอบด้วย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ชั้นละ 10 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามจัดเรียงลำดับความสำคัญของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม 2) แบบประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม 3) แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม 4) หลักสูตรฝึกอบรมและแผนการจัดการเรียนรู้ 5) แบบวัดอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม และ 6) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเข้ารับการอบรมตามหลักสูตร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ค่าเฉลี่ยของอันดับ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนี ความต้องการจำเป็น การทดสอบค่าทีชนิดกลุ่มไม่อิสระกัน และการทดสอบค่าทีชนิดกลุ่มอิสระกัน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ที่มีความสำคัญที่สุด 3 องค์ประกอบแรก ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ 2) ความกตัญญู จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ และ 3) ความมีระเบียบวินัย จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ รวมทั้งสิ้น 30 ตัวบ่งชี้

2. ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น $PNI_{modified}$ ในการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวมทั้ง 3 องค์ประกอบ มีค่าเท่ากับ 0.306 เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ค่า $PNI_{modified}$ มีค่าอยู่ในช่วง 0.298–0.340 โดยสูงสุด คือ ความซื่อสัตย์ ต่ำสุด คือ ความมีระเบียบวินัย

3. หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มี 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญ 2) แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน 3) หลักการ 4) ความมุ่งหมาย 5) กลุ่มเป้าหมาย และลักษณะของผู้เข้าอบรม 6) กรอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม 7) โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ (1) ออกเดินทาง สู่เส้นทางความดี (2) สร้างสรรค์ความดี... วิถีคนกตัญญู (3) ซื่อสัตย์...จากใจสู่การกระทำ (4) จัดระเบียบชีวิต พิชิตเป้าหมาย และ (5) สานต่อความดีสู่ชีวิตจริง 8) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยไตรสิกขา (2) มุ่งสร้างกลายณมิตรคิดแบบโยนิโสมนสิการ (3) หาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยอริยสัจ 4 (4) เอาชนะอุปสรรคด้วยอิทธิบาท 4 และ (5) ประเมินผลและปรับปรุง 9) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ และ 10) การวัดและประเมินผล การเรียนรู้

4. ผลการทดลองใช้หลักสูตร มีดังนี้ 1) อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลอง หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลอง มีความคงทนในการเรียนรู้อย่างน้อย 35 วัน หลังสิ้นสุดการอบรม และ 3) อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการเข้ารับการอบรมตามหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .49

คำสำคัญ: อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา

TITLE	Development of a Training Curriculum Based on Buddhism for Enhancing Moral and Ethical Identity of Youth in the 21 st Century for Lower Secondary School Students
AUTHOR	Phra Sounthone Vonelayvanh
ADVISORS	Assoc. Prof. Dr. Sumran Gumjudpai Asst. Prof. Dr. Satawat Malasam
DEGREE	Ph.D. (Research of Curriculum and Instruction)
INSTITUTION	Sakon Nakhon Rajabhat University
YEAR	2026

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to investigate the components of moral and ethical identity among 21st-century youth; 2) to assess the priority needs for enhancing moral and ethical identity of lower secondary school students; 3) to develop a Buddhist-oriented training curriculum to strengthen moral and ethical identity; 4) to examine the effects of the intervention by 4.1) comparing the moral and ethical identity of the experimental group before and after the intervention, 4.2) investigating the retention of moral, and ethical identity of the experimental group students within 35 days after the program completion, and 4.3) comparing post-intervention moral and ethical identity between the experimental and control groups; and 5) to explore students' satisfaction with participation in the developed training curriculum. The sample consisted of 60 lower secondary school students enrolled in schools under Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 2 during the second semester of the 2025 academic year. Participants were selected using multistage random sampling and were equally assigned to an experimental group and a control group, with 30 students in each group. Each group comprised ten students from Mathayomsuksa 1–3. The research instruments comprised: 1) a questionnaire for ranking the importance of moral and ethical identity components; 2) an appropriate assessment form for indicators of moral and ethical identity components; 3) a questionnaire on current and desirable conditions of moral and ethical identity; 4) the developed training curriculum and lesson plans; 5) a scale assessing moral and ethical identity; and 6) a student satisfaction questionnaire. Statistics for quantitative data were frequency, percentage, median, mode, mean rank, mean, standard deviation, the Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}), Dependent Samples t-test, and Independent Samples t-test. Qualitative data were analyzed through content analysis.

The findings revealed that:

1. The moral and ethical identity among 21st-century youth encompassed three components: honesty, with 12 indicators, gratitude, with seven indicators), and discipline, with 11 indicators, totaling 30 indicators.
2. The PNI_{modified} of moral and ethical identity enhancement among lower secondary school students within three components was overall equal 0.306. When considering individual component, the PNI_{modified} was ranged from 0.298 to 0.340, with honesty showing the highest priority need and discipline the lowest.
3. The Buddhist-oriented training curriculum consisted of ten components: 3.1) rationale and significance; 3.2) concepts and theories; 3.3) principles; 3.4) objectives; 3.5) target group and trainee characteristics; 3.6) moral and ethical identity framework; 3.7) curriculum structure comprising five learning units: (1) Embarking on the Path of Goodness, (2) Cultivating Goodness through Gratitude, (3) Honesty: From the Heart to Action, (4) Organizing Life and Achieving Goals, and (5) Extending Goodness into Real Life; 3.8) a five-step learning process based on Buddhist principles, including (1) the Threefold Training (Trisikkha), (2) Kalyanamitta and Yonisomanasikara, (3) the Four Noble Truths, (4) the Four Bases of Success (Iddhipada IV), and (5) evaluation and improvement; 3.9) instructional media, equipment, and learning resources; and 3.10) measurement and evaluation.
4. The developed curriculum implementation yielded the following results: 1) the moral and ethical identity scores of the experimental group after the intervention were significantly higher than those before the intervention at the .01 level of significance; 2) the experimental group' moral and ethical identity was retained for at least 35 days after the program completion; and 3) the posttest moral and ethical identity scores of the experimental group were significantly higher than those of the control group at the .01 level.
5. The experimental group students reported a high level of satisfaction with the training curriculum overall (Mean = 4.33, S.D. = 0.49).

Keywords: Moral and Ethical Identity, Buddhist-Oriented Training Curriculum

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
คำถามของการวิจัย	3
ความมุ่งหมายของการวิจัย	3
สมมติฐานของการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
กรอบแนวคิดของการวิจัย	9
นิยามศัพท์เฉพาะ	17
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	21
เยาวชนในศตวรรษที่ 21	24
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับเยาวชนในศตวรรษที่ 21	24
ความหมายของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	27
ความสำคัญของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	28
ทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21	29
วิเคราะห์ทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนในศตวรรษที่ 21	33
อัตลักษณ์ของเยาวชนที่พึงประสงค์	34
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์	34
ความหมายของอัตลักษณ์	36
ความสำคัญของอัตลักษณ์	37
อัตลักษณ์ของเยาวชนในสังคม	38
อัตลักษณ์ของเยาวชน	40
องค์ประกอบที่หล่อหลอมให้เป็นเยาวชนที่สมบูรณ์	41
วิเคราะห์องค์ประกอบที่หล่อหลอมให้เป็นเยาวชนที่สมบูรณ์	43
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับที่หล่อหลอมให้เป็นเยาวชนที่สมบูรณ์	46
คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน	47
ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม	47
ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน	48
คุณลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน	49
กระบวนการพัฒนาของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน	49

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน	50
วิเคราะห์ตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน	60
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน	65
การประเมินความต้องการจำเป็น	67
ความหมายของความต้องการจำเป็น	67
การประเมินความต้องการจำเป็น	68
ขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น	69
การจัดลำดับความสำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็น	69
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความต้องการจำเป็นทั่วไป	70
ความรู้โดยทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร	71
ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร	72
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร	72
กระบวนการพัฒนาหลักสูตร	74
รูปแบบหลักสูตร	76
ความหมายของหลักสูตร	76
ความสำคัญของหลักสูตร	77
การประเมินหลักสูตร	79
องค์ประกอบของหลักสูตร	81
สังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร	84
วิเคราะห์ตามองค์ประกอบของหลักสูตร	86
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร	88
การออกแบบหลักสูตรฝึกอบรม	95
ความหมายของหลักสูตรฝึกอบรม	96
การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม	97
วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม	97
องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม	98
วิเคราะห์ตามองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม	105
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรฝึกอบรม	106
การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา	109
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา	109
ความหมายของพระพุทธศาสนา	110

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ความสำคัญของพระพุทธศาสนา	111
การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา	112
กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา	113
วิเคราะห์กระบวนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา	131
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา	137
ความคงทนในการเรียนรู้	144
ความหมายความคงทนในการเรียนรู้	144
ลักษณะของความจำ	145
การพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้	147
การวัดความคงทนในการเรียนรู้	147
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคงทนในการเรียนรู้	149
การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างยั่งยืน	150
การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง	150
การฝึกแก้ปัญหาเชิงจริยธรรม	151
การเรียนรู้จากต้นแบบ	152
การใช้กระบวนการคิดสะท้อนกลับ	153
พันธสัญญาต่อตนเอง	154
ความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา	155
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม	155
ความหมายของความพึงพอใจ	155
ความสำคัญของความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม	156
องค์ประกอบของความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม	156
การวัดความพึงพอใจ	160
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม	161
กระบวนการวิจัย และพัฒนา	162
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัย และพัฒนา	162
ความหมายของวิจัย และพัฒนา	163
ความสำคัญของวิจัย และพัฒนา	163
องค์ประกอบของวิจัย และพัฒนา (กระบวนการ R&D)	164
วิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบวิจัย และพัฒนา	165

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย 167
ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ของเยาวชน 167	
ระยะที่ 2 ศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 171	
ระยะที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 175	
ระยะที่ 4 ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 183	
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 187
ผลการศึกษาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ของเยาวชน 187	
ผลการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 197	
ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้าง อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 201	
ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้าง อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 219	
5	สรุปผล อภิปรายผล และขอเสนอแนะ 239
ความมุ่งหมายของการวิจัย 239	
สมมติฐานของการวิจัย 240	
วิธีดำเนินการวิจัย 240	
สรุปผล 241	
อภิปรายผล 246	
ขอเสนอแนะ 257	
บรรณานุกรม 259	

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก	303
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญ หนังสือขอความอนุเคราะห์ และหนังสือรับรอง จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	305
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	323
ภาคผนวก ค ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	363
ภาคผนวก ง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	377
ภาคผนวก จ ตัวอย่าง แผนการจัดฝึกอบรมที่ 2	383
ประวัติย่อของผู้วิจัย	419

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 เปรียบเทียบองค์ประกอบเชิงเนื้อหา เป็นสิ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นตัวตน ของเยาวชน	43
2 นิยามองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน	51
3 สังเคราะห์ขององค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน	54
4 ขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น	69
5 สังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร	85
6 สรุปงานวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หรือหลักสูตรเสริม	92
7 สังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม	102
8 สังเคราะห์กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา	128
9 เกณฑ์ตัวอย่าง	160
10 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชน	171
11 เกณฑ์การแปลผลคะแนนค่าเฉลี่ย	174
12 การแบ่งระดับค่า IOC	178
13 การแปลผลความหมาย	181
14 จำนวนประชากรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2	184
15 แบบแผนการทดลอง	185
16 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม	188
17 ผลการวิเคราะห์การจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรม ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (n = 17)	189
18 สรุปผลการวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ค่าเฉลี่ยของอันดับ และระดับ ความสำคัญของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม	190
19 นิยามเชิงปฏิบัติการ และวิเคราะห์องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรมสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21	191
20 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรมสำหรับเยาวชน ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ (n = 17)	193
21 บทสรุปองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมที่มีความสำคัญ สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21	196
22 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	197

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
23 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น	198
24 กรอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21	211
25 โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	212
26 ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธ ศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ตามความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน)	215
27 ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดฝึกอบรม (หน่วยการเรียนรู้ที่ 1-5)	218
28 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมก่อนการทดลอง (Pre-test) ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม	219
29 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง	220
30 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลอง ของนักเรียน ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม	220
31 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ระหว่างหลังการทดลอง และเมื่อผ่านไป 35 วัน (ทดสอบความคงทน)	221
32 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการเข้าร่วมอบรม ในหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรม	222
33 สรุปผลการหาความสอดคล้อง (IOC) ของตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ n = 5	365
34 ผลการหาความสัมพันธ์รายข้อ (Item-Total Correlation) ของแบบสอบถาม สภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวังเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ของเยาวชน ในศตวรรษที่ 21 (นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น n = 71 คน) ...	367
35 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 (ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน)	369

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
36	ผลการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlation) ของแบบประเมิน อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 (นักเรียนมัธยมศึกษา ตอนต้น จำนวน 30 คน)	371
37	ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามความพึงพอใจ	373
38	ผลการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlation) ของแบบสอบถาม ความพึงพอใจต่อหลักสูตร (นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 30 คน)	375
39	ผลการประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง ($n = 30$) กับกลุ่มควบคุม ($n = 30$) ..	379
40	ผลการประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง ($n = 30$) กับกลุ่มควบคุม ($n = 30$) ...	380
41	ผลการประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 หลังการทดลอง และเมื่อผ่านไป 35 วัน ของนักเรียนกลุ่มทดลอง ($n = 30$)	381

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดของการวิจัย	16
2 บันทึกความรู้สึก (โพสต์อิทรูปหัวใจ) สะท้อนอัตลักษณ์ด้านความกตัญญู	225
3 ตัวอย่างสมุดบันทึกความดี	226
4 ด้านความซื่อสัตย์	227
5 สรุประจำสัปดาห์ ด้านความซื่อสัตย์	228
6 ด้านความกตัญญู	230
7 สรุประจำสัปดาห์ ด้านความกตัญญู	231
8 ด้านความมีระเบียบวินัย	233
9 สรุประจำสัปดาห์ ด้านความมีระเบียบวินัย	234
10 การถอดบทเรียน (ทำงานกลุ่มและชาร์ตผลงาน) สะท้อนอัตลักษณ์ ด้านความมีระเบียบวินัย และความซื่อสัตย์	237

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันประเทศไทยและประชาคมโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างพลวัตทั้งในมิติของนโยบาย เศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีการดำเนินชีวิตและรูปแบบการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม บทเรียนจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นว่า การมุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางด้านวัตถุเพียงด้านเดียว โดยละเลยการพัฒนาด้านจิตใจ ก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมายนานัปการ โดยเฉพาะวิกฤตด้านคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้น การพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืนจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนอย่างรอบด้าน โดยมีรากฐานสำคัญ คือ การบ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรม ระเบียบวินัย และความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งต้องอาศัยการหล่อหลอมจากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตทั้งในภาวะปกติและในยามวิกฤติ (ศูนย์คุณธรรม องค์การมหาชน, 2561; คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ, 2561)

อย่างไรก็ตาม สภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจสูงและลัทธิบริโภคนิยมที่ขยายตัว ส่งผลให้ปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมที่ความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้นเยาวชนจำนวนมากมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ขาดการยั้งคิด และละทิ้งวิถีประเพณีอันดีงาม ปัญหาที่พบ ได้แก่ การขาดระเบียบวินัย และจรรยาบรรณ การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว การห่างเหินจากศาสนา (พระมหาภาณุวัฒน์ ปฐิภาณเมธี และคณะ, 2560) ตลอดจนปัญหาอาชญากรรมและการแพร่ระบาดของยาเสพติด ซึ่งสร้างความสูญเสียทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม (สุทธญาณ์ โอปอ้อม และคณะ, 2563; กลุ่มงานวิเคราะห์และพยากรณ์สถิติเชิงสังคม, 2560) สอดคล้องกับรายงานการศึกษาวิจัยศักยภาพท้องถิ่นในการพัฒนาและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ศูนย์วิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษาเพื่อเด็กและผู้มีความต้องการพิเศษ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565) ที่ระบุถึงปัญหาเร่งด่วน 9 ประการ อาทิ การมั่วสุมเสพยาเสพติด ความฟุ้งเฟ้อ การติดเกม การใช้ความรุนแรง ทะเลาะวิวาท ปัญหาครอบครัวประปราย และการขาดจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้กำลังกลายเป็นวิกฤติที่บั่นทอนศักยภาพของพลเมืองในอนาคต

รากเหง้าของปัญหาดังกล่าวเกิดจากปัจจัยที่ซับซ้อนและจุดอ่อนของสถาบันหลักประการแรก คือ ผลกระทบจากสื่อและเทคโนโลยี ที่เข้ามาปรับเปลี่ยนค่านิยมของเยาวชนให้มุ่งเน้นวัตถุสิ่งของต่อการติดสื่อออนไลน์ การถูกคุกคามทางไซเบอร์ และนำไปสู่พฤติกรรมเลียนแบบที่ไม่เหมาะสม (ศูนย์คุณธรรม องค์การมหาชน, 2561) ประการที่สอง คือ ความบกพร่องของสถาบันครอบครัวและระบบการศึกษา เยาวชนจำนวนมากเติบโตในครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น ขณะที่การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดีและการสอนคุณธรรมจริยธรรมมักแฝงอยู่ในหลักสูตร

โดยขาดความต่อเนื่อง ขาดการเน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ และขาดการนำไปปฏิบัติให้เกิดผลจริง (พระครูภาวนาโพธิคุณ และคณะ, 2561; สุทธญาณ โอบอ้อม และคณะ, 2563) นอกจากนี้ ปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ที่ทำให้ครัวเรือนเกิดความเปราะบางทางการเงิน ยังบีบบังคับให้ผู้คนมุ่งแข่งขันเพื่อประโยชน์ส่วนตน มากกว่าการตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ประเทศชาติ และศาสนา

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของเยาวชนในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งเติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่พร้อมด้วยวัตถุและเทคโนโลยี เยาวชนจำเป็นต้องเผชิญกับข้อมูลข่าวสารที่ถาโถมและโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้เพียงทักษะพื้นฐาน (อ่านออก เขียนได้ คิดคำนวณเป็น) จึงไม่เพียงพออีกต่อไป เยาวชนยุคใหม่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (วิลาสินี วัฒนมงคล, 2560) ควบคู่ไปกับการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี (Active Citizen) ที่มีวินัย ประหยัด ซื่อสัตย์ และรับผิดชอบต่อสังคม (ชาญชัย จิตรเหล่าอาพร และคณะ, 2565)

การจะหล่อหลอมเยาวชนให้มีทั้งทักษะแห่งอนาคตและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่เข้าถึงจิตใจอย่างแท้จริง ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ถือเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาที่ครอบคลุมการพัฒนาคนอย่างสมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม (พระธรรมาธิป วรวิชัย, 2565) โดยอาศัยหลักภavana 4 (กายภาวนา คีลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา) และหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นกรอบในการพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีมีความสุข และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม (ทิตินา แคมมณี, 2563) การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ จึงเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและหล่อหลอมพฤติกรรมให้เยาวชนอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างสันติสุข (วิภาดา พินลา, 2559)

จากบริบทและหลักการดังกล่าว ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ในการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ทั้ง 3 ด้าน มีค่าอยู่ระหว่าง .298 ถึง .340 และเมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ พบค่า ที่สูงถึง .457 ข้อมูลสถิตินี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สภาพปัจจุบันของนักเรียนในการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าความคาดหวังของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งถือเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องเข้ามาดำเนินการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เหล่านี้

ด้วยหลักการและเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการบ่มเพาะคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างความมั่นคงทางอารมณ์ และเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ ควบคู่ไปกับการยึดมั่นในหลักพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นเกราะป้องกัน

และวางรากฐานที่เข้มแข็งให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปอย่างยั่งยืน

คำถามของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีองค์ประกอบและตัวบ่งชี้อะไรบ้าง อย่างไร
2. สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นอย่างไร
3. หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบอะไรบ้าง อย่างไร
4. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นอย่างไร ในประเด็นต่อไปนี้
 - 4.1 กลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง หรือไม่
 - 4.2 กลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีความคงทนในอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองผ่านไป 35 วัน หรือไม่
 - 4.3 กลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตร หรือไม่
5. ความพึงพอใจของนักเรียนหลังเข้ารับการอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

4. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในประเด็นต่อไปนี้

4.1 เปรียบเทียบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตร ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง

4.2 ศึกษาความคงทนในอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตร โดยเปรียบเทียบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ระหว่างหลังการทดลองกับหลังการทดลองผ่านไป 35 วัน

4.3 เปรียบเทียบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตร หลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตร

5. เพื่อศึกษาผลความพึงพอใจของนักเรียนหลังเข้ารับการอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. กลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

2. กลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีความคงทนในอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองผ่านไป 35 วัน

3. กลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตร

ความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความสำคัญ ดังนี้

1. ได้องค์ความรู้ใหม่ ในประเด็นที่เกี่ยวกับองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ที่ผ่านการสังเคราะห์และวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

และเครื่องมือวัดที่มีมาตรฐาน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชน สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาต่อไปได้

2. ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนาเยาวชน หรือการวางแผนจัดทำโครงการพัฒนาเยาวชน

3. ได้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

4. นักเรียนที่ได้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้รับการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

ขอบเขตของการวิจัย

ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

ในระยะที่ 1 นี้มีความมุ่งหมาย เพื่อสังเคราะห์ และวิเคราะห์องค์ประกอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับใช้เป็นกรอบ และตัวแปรตาม เพื่อพัฒนาอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมี 9 องค์ประกอบ ได้แก่

1) ความซื่อสัตย์ 2) ความมีระเบียบวินัย 3) จิตสำนึกสาธารณะ 4) ความรับผิดชอบ 5) ความขยัน 6) การประหยัด 7) ความกตัญญู 8) ความอดทน และ 9) ความสามัคคี

การศึกษาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ตามอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัย ได้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ และวิเคราะห์ จากแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบทความวิชาการ และบทความวิจัยที่มาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ตำรา วารสาร เว็บไซต์ สื่อ ยูทูป และอื่น ๆ แล้วผู้วิจัยจัดทำร่างองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยทำการประเมินด้วยคำตัดสินความสอดคล้อง และความเหมาะสมขององค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ตามอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้วิจัยจัดทำร่างขึ้น ขั้นตอนที่ 3 โดยการใช้ฉันทามติของผู้เชี่ยวชาญที่ผู้วิจัยทำการรวบรวมความคิดเห็นโดยไม่เปิดเผยรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน ด้วยแบบประเมินที่สร้างขึ้น ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน และ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น หรือสำเร็จการศึกษาสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น

1. ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้กำหนดประชากรที่ใช้ในการศึกษาไว้ ดังนี้

1.1 ขอบเขตด้านประชากร คือ จำแนกการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมขององค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

1.2 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านคุณธรรมจริยธรรม 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัยหลักสูตรและการสอน และ 4) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล หรือผู้สำเร็จการศึกษาด้านวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ได้กำหนดขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา คือ ศึกษาองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

ระยะที่ 2 การประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ในระยะที่ 2 นี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มากำหนดดัชนีความต้องการจำเป็น โดยใช้สูตร $PNI_{modified}$ ซึ่งมีค่าเท่ากับ $(I - D)/D$ เมื่อ I (Importance) หมายถึง ระดับความคาดหวังที่ต้องการให้เกิด และ D (Degree of Success) หมายถึง ระดับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน และได้กำหนดให้ระดับความคาดหวังมีค่าเท่ากับ 5 ในทุกข้อรายการ ส่วนการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นใช้การเรียงค่าดัชนี $PNI_{modified}$ จากมากไปหาน้อย และเทคนิคการจัดลำดับสำหรับข้อมูลแบบการตอบสนองคู่ โดยใช้แบบสอบถามในรูปแบบมาตราประมาณค่า และวิธีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสามารถคำนวณจากสูตร Modified Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$) โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ที่ค่า 0.03 ขึ้นไป ถือเป็นค่าที่มีความต้องการจำเป็นของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ได้จำแนกขอบเขตของการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้กำหนดประชากรที่ใช้ในการศึกษาไว้ ดังนี้

1.1 ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 รวมทั้งสิ้น จำนวน 23,845 คน

1.2 ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 377 คน ได้มาจากการเปรียบเทียบตารางของ เครซี่ และมอร์แกน จาก 4 โรงเรียน โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน

1.3 ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน รวมทั้งสิ้น จำนวน 2,355 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สกลนคร จาก 45 โรงเรียน โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน

1.4 ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ (วุฒิไกร ป้อมมะรัง, 2568) ซึ่งผู้วิจัยจะศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 342 คน จาก 5 โรงเรียน โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน

2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ได้กำหนดขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษาไว้ ดังนี้

2.1 การประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่ สภาพปัจจุบัน เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 “ตามสภาพปัจจุบันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

2.2 การประเมินความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารโรงเรียน และครู ได้แก่ สภาพที่คาดหวัง ตามสภาพที่ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ปกครอง คาดการณ์และอยากจะพัฒนา หรือเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

2.3 การประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง กระบวนการในการประเมินการกำหนดความแตกต่างระหว่างสภาพปัจจุบัน กับสภาพที่คาดหวัง แล้วนำความแตกต่างที่ได้จากการประเมินมาจัดลำดับความสำคัญ เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับวางแผนแก้ปัญหาและดำเนินงานให้ตรงกับสภาพหรือความต้องการที่แท้จริง โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ที่ค่า 0.03 ขึ้นไป ถือเป็นค่าที่มีความต้องการจำเป็น ซึ่งคำนวณได้จากค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน ลบด้วยค่าเฉลี่ยสภาพที่คาดหวังแล้วหารด้วยค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน

ระยะที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ในระยะที่ 3 นี้มีความมุ่งหมายเพื่อประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการไว้ ดังนี้

พิจารณาคัดเลือกความเหมาะสมขององค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 จากผลการประเมินความต้องการจำเป็น ในระยะที่ 2 ที่มีความต้องการจำเป็น โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ที่ค่า 0.03 ขึ้นไป ถือเป็นค่าที่มีความต้องการจำเป็นของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 อันเนื่องมาจากสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวังเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ในองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของนักเรียน

ไม่ถึงเกณฑ์ตามสภาพที่คาดหวังไว้ 2) กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 โดยศึกษาจากแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) ยกร่างหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ตามองค์ประกอบของหลักสูตรที่กำหนดไว้ 4) ประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ และ 5) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

1. ขอบเขตด้านประชากร

ได้กำหนดประชากรที่ใช้สำหรับการประเมินความเหมาะสมของการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยหลักสูตรและการสอน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 5 ท่าน ที่มีประสบการณ์ทางด้านวิจัยหลักสูตรและการสอน และการวัดและประเมินผลหรือสำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และมีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัย หรือด้านการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา คือ ศึกษาความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

ระยะที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ในระยะที่ 4 นี้มีความมุ่งหมายเพื่อการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบประชากรที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โดยกำหนดขนาดจำนวนประชากรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ 80 คนขึ้นไป จำนวน 14 โรงเรียน รวมนักเรียนทั้งหมด 1,997 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่กำลังศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 จำนวน 2 โรงเรียน ระดับชั้นละ 10 คน ได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านบึง คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชาย 5 คน หญิง 5 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ชาย 5 คน หญิง 5 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชาย 5 คน หญิง 5 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน และ 2) โรงเรียนบ้านวังยาง คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชาย 5 คน หญิง 5 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ชาย 5 คน หญิง 5 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชาย 5 คน หญิง 5 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และนักเรียนยินดีเข้าร่วมการวิจัย ได้โรงเรียนบ้านบึงเป็นกลุ่มทดลอง และโรงเรียนบ้านวังยาง เป็นกลุ่มควบคุม

2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาในการทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ 1) ตัวแปรต้น คือ วิธีการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งแบ่งเป็น 2 วิธี คือ 1) ได้รับความฝึกอบรมตามหลักสูตร (กลุ่มทดลอง) และ 2) ไม่ได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตร (กลุ่มควบคุม)

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ได้ทำการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดที่จะนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากสังเคราะห์ และวิเคราะห์เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน

คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติหรือลักษณะนิสัยที่ถือว่าดีงามหรือพึงปรารถนา ในทางศีลธรรม (ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ ความเมตตา หรือความยุติธรรม) คุณธรรมมักถูกมองว่าเป็นหลักการนำทางสำหรับพฤติกรรมที่มีจริยธรรม เนื่องจากเป็นอุดมคติที่บุคคลควรพยายามรวบรวมไว้ในการทำงานและการตัดสินใจของตน ในทางกลับกัน จริยธรรม หมายถึงระบบของหลักการหรือค่านิยมทางศีลธรรมที่ชี้นำความประพฤติและพฤติกรรมของมนุษย์ ระบบจริยธรรมอาจแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับบริบททางวัฒนธรรม ศาสนา หรือปรัชญาที่พัฒนาระบบจริยธรรมบางระบบเน้นความสำคัญของสิทธิส่วนบุคคลและความเป็นอิสระ ในขณะที่ระบบอื่นเน้นความรับผิดชอบต่อสังคม หรือประโยชน์ส่วนรวม ของสังคมทฤษฎีจริยศาสตร์สามารถแบ่งออกเป็นจริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐาน ซึ่งพยายามสร้างกฎหรือหลักการทางจริยธรรมเฉพาะและอภจริยธรรม ซึ่งพยายามทำความเข้าใจธรรมชาติและที่มาของคุณค่าทางจริยธรรมและการตัดสินใจ ดังนั้น คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการชี้นำพฤติกรรมของมนุษย์ไปในทิศทางที่มีศีลธรรมหรือจริยธรรม โดยคุณธรรมมุ่งเน้นไปที่ลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ ส่วนจริยธรรมมุ่งเน้นไปที่ระบบของหลักการและค่านิยมทางศีลธรรมที่กว้างขึ้น (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552; เบญญพร มหาพิรุณ และคณะ, 2560; ปิยญา จินอิม, 2561; พระครูภาวนาโพธิคุณ และคณะ, 2561; พระมหานันต์ องค์กรศิริ, 2561; มนทกานต์ รอดคล้าย, 2561; ศูนย์คุณธรรม องค์การมหาชน, 2561; สุมะธ สุจริยวงศ์, 2562; ทักษิณี มูลหงส์, 2563; พระครูสุตถิทธิธรรม และคณะ, 2563; สุรเดช สำราญจิตต์, 2565; Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2020; Dictionary.com, 2022; Diffen, 2022; Master Class, 2022) ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ประกอบส่วนสำคัญได้ 2 ประการ ได้แก่ 1) คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน คือ การเน้นการพัฒนาคุณธรรมและการเติบโตตามกาลเวลา แทนที่จะมุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติตามกฎหรือศีลธรรมอันสมบูรณ์เพียงอย่างเดียว คุณธรรมจริยศาสตร์ส่งเสริมให้บุคคลไตร่ตรองถึงการกระทำของตน และพยายาม

ปรับปรุงลักษณะนิสัยของตนเองเมื่อเวลาผ่านไป วิธีการนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับเยาวชนที่ยังคงพัฒนากรอบศีลธรรมและจริยธรรมของตน และกำลังเรียนรู้วิธีนำทางสถานการณ์ทางสังคมและอารมณ์ที่ซับซ้อน 2) คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน คือ การมุ่งเน้นที่ความรับผิดชอบส่วนบุคคลและสิทธิเสรี จริยธรรมด้านคุณธรรมเน้นย้ำว่าแต่ละคนมีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาศีลธรรมของตนเอง และต้องทำงานอย่างแข็งขันเพื่อปลูกฝังลักษณะนิสัยเชิงบวก สิ่งนี้สามารถช่วยให้เยาวชนรู้สึกมีพลัง และมีแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในชีวิต แทนที่จะรู้สึกว่าการทำตามกฎภายนอก (สุวัทนา อิทธิวิศกุล, 2557; พระมหาสมบุญ สุธมโม, 2560; ปิพิญา จินอัม, 2561; พระครูภาวนาโพธิคุณ และคณะ, 2561; พระมหานันท องค์กรสิริ, 2561) องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ประกอบด้วย 1) ความอดทน 2) ความกตัญญูทุกเวที 3) การประหยัด 4) ความสามัคคี 5) จิตสาธารณะ 6) ความรับผิดชอบ 7) ความซื่อสัตย์สุจริต 8) ความมีระเบียบวินัย และ 9) ความขยันหมั่นเพียร (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552; คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ, 2561; ปิพิญา จินอัม, 2561; พระมหาภคญาณ กิตติโสภโณ, 2561; พระครูภาวนาโพธิคุณ และคณะ, 2561; พระครูโสภิตสัทธาธรรม และคณะ, 2561; มณฑกานต์ รอดคล้าย, 2561; วิลาสินี จะโลนา, 2561; ฮันณาน หะยิเจะหลง, 2561; สุเมธ สุจริวงค์, 2562; บุญรอด บุญเกิด และพัชรินทร์ รุจิรานกุล, 2563; พระครูสุตภัทรธรรม และคณะ, 2563; สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ, 2563; Krauss & Tamam, 2009; George & Uyanga, 2014; Dev, 2017; Chowdhury, 2018; See, 2018; Petkovic & Bárta, 2020; Renzulli, 2021; Podar International School, 2022; Pool of European Youth Researchers, 2022; Raising Teens Today, 2022; Global Indian International School, 2023) โดยการวิเคราะห์ ความหมาย และตัวบ่งชี้ ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง ตัวแปรที่มีค่าแสดงถึงคุณลักษณะของคุณงามความดีของบุคคลที่มีอยู่ภายในจิตใจ และแสดงออกมาทางการประพฤติปฏิบัติในทางถูกต้องตามกฎหมาย กติกา และทางสังคม โดยมี 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ 2) ความมีระเบียบวินัย 3) จิตสำนึกสาธารณะ 4) ความรับผิดชอบ 5) ความขยัน 6) การประหยัด 7) ความกตัญญู 8) ความอดทน และ 9) ความสามัคคี

2. แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น

การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นกระบวนการที่ใช้ในการระบุและประเมินช่องว่างระหว่างประสิทธิภาพ หรือผลลัพธ์ที่ต้องการในปัจจุบัน และที่ต้องการเกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน ขององค์กรหรือบุคคล นำมาวิเคราะห์ และระบุส่วนที่จำเป็นต้องปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงการประเมินความต้องการจำเป็น สามารถดำเนินการเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ รวมถึงการระบุความต้องการในการฝึกอบรม หรือการพัฒนาโครงการ หรือการแทรกแซง และการประเมินประสิทธิผลของโครงการที่มีอยู่ ดังนั้น การประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง กระบวนการประเมิน และการกำหนดความแตกต่าง ระหว่างสภาพที่เป็นอยู่จริงหรือสภาพปัจจุบันที่คาดหวัง ที่ควรจะเป็น ที่ควรได้รับการแก้ไข และผู้รับบริการเพื่อให้ได้ภาพที่สะท้อนปัญหาที่ต้องการแก้ไข อันจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผน

การแก้ไขปัญหา และใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือก และวางแผนโครงการต่อไปในอนาคต (สุตนิสา พูลศิริ, 2541; วิทยา ทศมี, 2560; ชญาภัสร์ สมกระโทก, 2563; Altschuld & Lepicki, 2009)

ผู้วิจัยได้กำหนดดัชนีความต้องการจำเป็น โดยใช้สูตรของ สุวิมล ว่องวานิช (2548) การกำหนดดัชนีความต้องการจำเป็น โดยใช้สูตร $PNI_{modified}$ ซึ่งมีค่าเท่ากับ $(I - D)/D$ เมื่อ I (Importance) หมายถึง ระดับความคาดหวังที่ต้องการให้เกิด และ D (Degree of Success) หมายถึง ระดับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน และได้กำหนดให้ระดับความคาดหวังมีค่าเท่ากับ 5 ในทุกข้อรายการ ส่วนการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นใช้การเรียงค่าดัชนี $PNI_{modified}$ จากมากไปหาน้อย และเทคนิคการจัดลำดับสำหรับข้อมูลแบบการตอบสนองคู่ โดยใช้แบบสอบถามในรูปแบบมาตราประมาณค่า และวิธีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสามารถคำนวณจากสูตร Modified Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$) โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ที่ค่า 0.03 ขึ้นไป ถือเป็นค่าที่มีความต้องการจำเป็น (ชญาภัสร์ สมกระโทก, 2563)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ หรือการจัดทำหลักสูตรปรับปรุง เพื่อการให้เกิดเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดีขึ้น หรือทำหลักสูตรเดิมให้ดีขึ้น ให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคล และสภาพสังคม โดยการวางแผน และตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ กระบวนการการเรียนรู้ ประกอบด้วย การวางแผนจัดทำ หรือร่างหลักสูตร การใช้หลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการนำไปใช้ (ชาญณรงค์ พันธ์แก่น, 2561; ชีวานันท์ คະนองมาก, 2562; ญัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล, 2562; โชติกา กุณสิทธิ์, 2563; กรรณิกา สุขงาม, 2564; พคพร คำยิ่ง, 2564; วารินทร์ แก้วอุไร, 2565; วิทยา พัฒนเมธาดา, 2565; Taba, 1962; Good, 1973)

กระบวนการของการพัฒนาหลักสูตรนั้นจำเป็น และมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการที่จะทำให้หลักสูตรมีความครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นของผู้ใช้หลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรมีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงขั้นตอนที่สำคัญหลายขั้นตอน และต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการมากขึ้น อยู่กับการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงใหม่ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว การพัฒนาหลักสูตรจะต้องใช้เวลาเป็นปีขึ้นไป ในการเตรียมการและการดำเนินงานจำเป็นต้องใช้กำลังคน และงบประมาณมากพอสมควร เพื่อให้ได้หลักสูตรที่ดีมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลในการพัฒนาเยาวชนของชาติ ส่วนองค์ประกอบของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เพื่อจุดมุ่งหมายของการวิจัย ทำให้ได้มาซึ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย 3) การออกแบบหลักสูตร 4) การร่างหลักสูตร 5) การจัดเนื้อหาสาระ และคัดเลือกประสบการณ์เรียนรู้ 6) การวัดและประเมินผลหลักสูตร 7) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 8) การแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร (จริยา กิตติธรรม, 2560; ประดิษฐ์ เอกทัศน์ และสมาน เอกพิมพ์,

2561; วิสระ เชียงหว่อง, 2561; ญัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล, 2562; พัชรพร ศุภกิจ, 2562; ชินกฤต ศรีสุข, 2563; โชติกา กุณสิทธิ์, 2563; วิรัชญา สว่างอรุณ, 2563; กรรณิกา สุขงาม, 2564; พศพร คำยิ่ง, 2564; ญัฐวัชร จันทโรธรณ์, 2565; วิทยา ขนชัยภูมิ และมาเรียม นิลพันธุ์, 2565; Taba, 1962; Good, 1973; Saylor, Alexander, & Lewis, 1981; Oliva, 1992; Wentzell, 2006; Mitchell, 2016) คำว่า หลักสูตร มักใช้ในการอ้างอิงถึงการศึกษาอย่างเป็นทางการ เช่น ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา แต่ก็สามารถนำไปใช้กับประสบการณ์ การเรียนรู้ นอกระบบได้ หลักสูตรมักจะมีวิชาหรือหลักสูตรที่หลากหลาย เช่น คณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ และสังคมศึกษา เป็นต้น ดังนั้น หลักสูตร (Curriculum) หมายถึง รูปแบบเอกสารที่มีการจัดทำเป็นแผนในการจัดการเรียนการสอน อย่างเป็นขั้นตอน และมวล ประสบการณ์ที่จัดไว้ใน การเรียนการสอนที่เกี่ยวกับรายวิชาต่าง ๆ หรือแนวทางการจัดประสบการณ์ เรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย ปัญหาและความจำเป็น จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาของหลักสูตร แนวทางการจัดสื่อการสอน ประสบการณ์เรียนรู้สื่อ และวิธีการวัดและประเมินผล เพื่อจัดโอกาส ของการเรียนรู้ หรือใช้ในการจัดการเรียนรู้ และให้ผู้เรียนเกิดผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษาได้ และให้ผู้เรียน เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ และให้ผู้เรียนมีความรู้หรือให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และพัฒนาตนเองตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรต้องการ และพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ มีความรู้คู่คุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข สังคม ประเทศชาติ ปัจจุบัน และอนาคตได้อย่างยั่งยืน (พินโย พรหมเมือง, 2560; รุ่งทิพา ปุณณะตุง, 2560; วาฤดี อาจลุน, 2560; วิทยา ทศมี, 2560; อรรถกร ชัยมูล, 2561; อรุณลักษณ์ คำณิ, 2561; ชีวานันท์ คะนองมาก, 2562; ญัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล, 2562; ชินกฤต ศรีสุข, 2563; Egan, 1978; Cambridge Dictionary, 2023) เพื่อจุดมุ่งหมาย ของการวิจัยทำให้ได้องค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญ 2) แนวคิด และทฤษฎีพื้นฐาน ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ในศตวรรษที่ 21 และการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา 3) หลักการของหลักสูตร 4) ความมุ่งหมายของหลักสูตร 5) กลุ่มเป้าหมาย และลักษณะของผู้เข้า อบรม 6) กรอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชน 7) โครงสร้างหลักสูตร 8) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยไตรสิกขา ขั้นที่ 2 มุ่งสร้างกัลยาณมิตรคิดแบบโยนิโสมนสิการ ขั้นที่ 3 หาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยอริยสัจ 4 ขั้นที่ 4 เอาชนะอุปสรรคด้วยอิทธิบาท 4 9) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ และ 10) การวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องมีการวางแผน การนำไปใช้ และการประเมินผลอย่างรอบคอบ เมื่อคำนึงถึงหลักเกณฑ์เหล่านี้ จะสามารถสร้าง หลักสูตรที่ตรงกับความต้องการของนักเรียนและช่วยให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ได้ (ชาญณรงค์ พันธุ์แก่น, 2561; วิสระ เชียงหว่อง, 2561; พาวิณี เพ็ชรธรรม, 2561; ณมลพร นพอมรไพศาล, 2561; อรรถกร ชัยมูล, 2561; อรุณลักษณ์ คำณิ, 2561; ชีวานันท์ คะนองมาก, 2562; ญัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล, 2562; พัชรพร ศุภกิจ, 2562; ชินกฤต ศรีสุข, 2563; อาทิตย์ญา โพธิ์สว, 2563;

ประทีนทิพย์ พรไชยยา, 2564; พคพร คำยิ่ง, 2564; มนัญยา สายชู และคณะ, 2565; Taba, 1962; Tyler, 1971; McKimm, 2007; Ghonoodi & Salimi, 2011; Nicholls & Nicholls, 2018; Sullanmaa & Pyhältö 2019; loti mbwambo, 2022)

4. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนา หมายถึง การเชื่อมโยงหลักธรรมหรือแนวคิดพระพุทธศาสนา เช่น หลักไตรสิกขา หลักอริยสัจ 4 หลักภวาวนา 4 หลักปรโตโฆสะ หลักกัลยาณมิตร หลักปัญญา 3 หลักพหุสตมืองค์ 5 หลักปัจจัยให้เกิดสัมมาทฐิ 2 หลักการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ หลักปัญญา 4 นำมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยผู้สอนจัดสภาพแวดล้อมให้เป็น กัลยาณมิตร เป็นกระบวนการฝึกอบรมให้ผู้เรียน ให้ได้รับประสบการณ์ เข้าถึงเนื้อหาสาระ เพื่อให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรม และนำไปปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ทั้งในปัจจุบัน และอนาคต ได้อย่างยั่งยืน (จำเนียร โพสาวัง, 2558; นรา ตรีธัญญา, 2558; เทนเซ็นต์ ประเทศไทย, 2566) กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการนำขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ มาสังเคราะห์เข้าด้วยกัน เพื่อนำไปปรับใช้กับการพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ (หลักไตรสิกขา)

ขั้นตอนที่ 2 มุ่งสู่กระบวนการคิด (หลักโยนิโสมนสิการ)

ขั้นตอนที่ 3 คิดหาแนวทางแก้ไขปัญหา (หลักอริยสัจ 4)

ขั้นตอนที่ 4 ปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหา (หลักอิทธิบาท 4)

(สิงหา จันทรขาว, 2550; บงกชรัตน์ สมานสินธุ์, 2551; จาตุพร อยู่ศิริ, 2552; พิชชาติ แก้วพวง, 2554; กิตติชัย สุธาสิโนบล, 2555; ฐิติวิมล สุขป้อม, 2557; ธนัท อู้น้อย, 2558; นรา ตรีธัญญา, 2558; พระพิทักษ์ อริยปุโต, 2560; พระมหาฉัตรชัย ธรรมวรเมธี, 2560; พระจักร จุกวโร, 2561; นฤกร วณิชหัตถกิจ, 2562; พระกิตติศักดิ์ ฐิตเมธ, 2562; สุรัชย์ แก้วคุณ, 2562; วิทยา ทองดี, 2562; ทิศนา แคมมณี, 2563; พระครูสังฆรักษ์โชคชัย ธรรมงุโร, 2563; พระใจ ชินสมโน, 2563; พระปลัดฐิตินันท์ ญาณวีโร, 2563; พระปลัดราชนันท์ ขวัญเมือง, 2563; พระบุญเกิด กนตมโน, 2563; พระประหยัด อภินนโท, 2563; พระพุทธศักดิ์ แวงสูงเนิน, 2563; พระมหากิตติวัฒน์ กิตติวฑฒโน, 2563; พระรุ่งโรจน์ ธิรบุญโญ, 2563; พระวชิรวิชัย ฐิตวโส, 2563; ไพโรจน์ จำนงผล, 2563)

5. แนวคิดเกี่ยวกับความคงทนในการเรียนรู้

ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการรักษาผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากการสอน หรือการฝึกอยู่ในระดับสูงเป็นเวลานาน หรือไม่ลดลงไปอย่างรวดเร็ว ความคงทนในการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะและความรู้ของผู้เรียน และส่งผลต่อการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน (ฐาปนพงศ์ หงษ์ภู, 2559; อิทธิศักดิ์ ศิริจันทร์, 2560; Adams, 1967; Walsh & Ungson, 1991)

6. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างยั่งยืน

6.1 การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือทำจริง (Learning by Doing) โดยเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับข้อมูลทางเดียว มาเป็นผู้สร้างความรู้ผ่านการเผชิญสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งกว่าการท่องจำทฤษฎี และสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การแก้ปัญหาในโลกแห่งความเป็นจริงได้ (สมพร รุ่งเรืองกลกิจ, 2564; Kolb & Kolb, 2009; Editor_CG, 2024; Pole & McGee, 2026)

6.2 การฝึกแก้ปัญหาเชิงจริยธรรม คือ กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางพุทธิปัญญา เพื่อให้บุคคลสามารถตระหนักรู้ ระบุปัญหา และรับมือกับความขัดแย้งทางค่านิยมหรือผลประโยชน์ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการฝึกนี้ไม่ใช่เพียงการท่องจำกฎเกณฑ์ความถูกต้องพื้นฐาน แต่เป็นการฝึกฝนองค์ประกอบทางจิตวิทยา เช่น แบบจำลอง (FCM) เริ่มตั้งแต่การสร้างความรู้ในการมองเห็นปัญหา การนำชุดข้อมูล และข้อเท็จจริงมาวิเคราะห์ การประเมินทางเลือกด้วยวิจารณญาณเชิงจริยธรรม (Moral Judgment) นอกจากนี้ การฝึกรอบมที่มีประสิทธิภาพ มักใช้เครื่องมือการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation) หรือการแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) เพื่อให้บุคคลได้ทดลองเผชิญกับสภาวะกดดัน ลดความเสี่ยงจากอคติ และสร้างพฤติกรรมตอบสนอง (Moral Action) ที่มีความรับผิดชอบเป็นธรรม และก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดต่อผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด (อรนันท์ หาญยุทธ, 2561; พิชิตชัย เทียงท่า, 2566; Thoma & Dong, 2014; Rogers & Breakey, 2023; Messervey et al., 2023)

6.3 การเรียนรู้จากต้นแบบ เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างพฤติกรรม ปัญหา และอารมณ์ มนุษย์ใช้ต้นแบบเป็นทางลัด ในการซึมซับทัศนคติ ทักษะ และหลักเล็งความผิดพลาดจากการลองผิดลองถูกด้วยตนเอง กระบวนการนี้จะประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อผู้เรียนเกิดความสนใจ จดจำรายละเอียด ถ่ายทอดออกมาเป็นการปฏิบัติ และมีแรงจูงใจที่เหมาะสม ต้นแบบที่มีประสิทธิภาพจึงไม่เพียงแค่สอนด้วยคำพูด แต่ต้องแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นและแรงบันดาลใจที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง (ปาลวัชร พุ่มพวง, 2566; Rayes & Albelaihi, 2023; Mattig, 2024)

6.4 กระบวนการคิดสะท้อนกลับ (Reflective Thinking) ไม่ใช่เพียงการนึกย้อนถึงอดีตอย่างเลื่อนลอย แต่เป็นกระบวนการทางปัญญาเชิงรุกและเป็นระบบ ที่ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างประสบการณ์กับความรู้ใหม่ กลไกนี้เรียกร้องให้บุคคลตั้งคำถามกับตัวเองอย่างซื่อสัตย์ ประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยวิจารณญาณ และนำข้อค้นพบที่ได้ไปวางแผนเพื่อปรับปรุงการตัดสินใจหรือการปฏิบัติงานในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ปิยานี ณ นคร, 2567; สตาร์ฟิช แล็บส์, 2568; Brookfield, 2024; O'Connor, 2025)

6.5 พันธสัญญาต่อตนเอง คือ จุดตัดระหว่างแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) และวินัยในการกำกับตนเอง (Self-regulation) การมีพันธสัญญาต่อตนเองที่แท้จริง คือ การที่บุคคลมองเห็นตัวตนในอนาคต ชัดเจนจนเกิดเป็นความมุ่งมั่นที่จะรักษาสัญญาที่ให้ไว้กับตัวเอง เผชิญหน้ากับความล้มเหลวโดยไม่หาข้ออ้าง และรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของการกระทำอย่างเต็มรูปแบบ (กรมสุขภาพจิต, 2565; ชลิตารัตน์ คิตฤก, 2565; Willink & Babin, 2015; Duckworth, 2016; Clear, 2018; Janis, 2023; Lee et al., 2024)

7. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยหลักสูตร

ความพึงพอใจ (Satisfaction) หมายถึง ความรู้สึกที่ดีหรือทัศนคติที่ดีของบุคคล ซึ่งมักเกิดจากการได้รับการตอบสนองตามที่ตนต้องการ โดยที่เกิดจากความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้น ๆ หรือไม่เกิดความไม่พึงพอใจ (วาฤดี อาจลุน, 2560; พัฒนา พรหมณี และคณะ, 2563; อิชยา กองไชย, 2564; ปิตินัช ราชักดี, 2566; Maslow, 1943; Goossens, 2001) ผู้วิจัยได้เลือกการวัดความพึงพอใจด้วยแบบสอบถามโดยใช้มาตราวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีค่าตัวเลือก 5 ระดับ คือ ระดับ 5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด ระดับ 4 หมายถึง พึงพอใจมาก ระดับ 3 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง ระดับ 2 หมายถึง พึงพอใจน้อย ระดับ 1 หมายถึง ไม่มีความพึงพอใจ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556; อรุณลักษณ์ คำมณี, 2561; Stromborg (1984 อ้างถึงใน กนกวรรณ รัตนพลแสน และคณะ, 2562))

จากการสังเคราะห์ และวิเคราะห์ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของเยาวชนคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน องค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ความต้องการจำเป็น การพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรฝึกอบรม การสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ความคงทนในการเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างยั่งยืน และความพึงพอใจ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังภาพประกอบ 1



ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

1. คุณธรรมจริยธรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีภายในจิตใจ หรือคุณสมบัติที่ดีงามที่เป็นธรรมชาติ หรือหลักการชี้แนะและค่านิยมส่วนบุคคลและมาตรฐานภายในที่กำหนดความถูกผิด ส่วนจริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ภายนอกสำหรับการประพฤติ หรือมาตรฐานของสิ่งถูกและผิดในบริบททางสังคม หรือกฎเกณฑ์ที่มาจากแหล่งภายนอก เช่น ศาสนา กฎหมายและแนวทางการปฏิบัติที่ยอมรับในสังคม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน 3 องค์ประกอบ คือ ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ และมีระเบียบวินัย ดังนี้

1.1 ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติตนที่แสดงถึงความดีงาม ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ตรงไปตรงมา ไม่คดโกง และมีความจริงใจ

1.2 ความกตัญญู หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึกขอบคุณ รู้คุณ เคารพ ช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่ และตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณในรูปแบบที่เหมาะสม

1.3 ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบของสังคมหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มั่นใจว่าพฤติกรรมของตนเองเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. การประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง กระบวนการประเมิน และการกำหนดความแตกต่าง ระหว่างสภาพที่เป็นอยู่จริงหรือสภาพปัจจุบัน ที่คาดหวังที่จะเป็น ที่ควรได้รับการแก้ไข และผู้รับบริการ เพื่อให้ได้ภาพที่สะท้อนปัญหาที่ต้องการแก้ไข อันจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการแก้ไขปัญหา และใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือก และวางแผนโครงการต่อไป ซึ่งจัดลำดับความสำคัญในสภาพแวดล้อมที่มีทรัพยากรจำกัด และการจัดลำดับสำหรับข้อมูลโดยกำหนดเกณฑ์การประเมินค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ที่ค่า 0.03 ขึ้นไป ถือเป็นค่าที่มีความต้องการจำเป็น

3. การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ หรือการจัดทำหลักสูตรปรับปรุง เพื่อการให้เกิดเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดีขึ้น หรือทำหลักสูตรเดิมให้ดีขึ้น ให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคล และสภาพสังคม โดยการวางแผน และตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ กระบวนการการเรียนรู้ ประกอบด้วย การวางแผนจัดทำหรือยกร่างหลักสูตร การใช้หลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการนำไปใช้

4. หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง หลักสูตรพัฒนาบุคคล เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถ ทักษะ ทศนคติ และเกิดเจตคติที่ดีตามวัตถุประสงค์ของเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการจำเป็น จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของกลุ่มบุคคล เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยหลักสูตรฝึกอบรมมีการระบุเนื้อหาสาระ วิธีดำเนินการรวมถึงวิธีการประเมินผลไว้อย่างชัดเจนล่วงหน้า และที่สำคัญหลักสูตรฝึกอบรม

จะมีขอบเขตที่แคบ และมีระยะเวลาในการใช้ที่สั้น ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการหลังอบรมนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์สูงสุดโดยมีความต้องการของผู้เข้าอบรมการอบรมมีการตั้งใจ เหมาะสมกับสภาพของผู้เข้าอบรมจะช่วยให้การฝึกอบรมบรรลุเป้าหมายได้ เพื่อจุดมุ่งหมายของการวิจัย ทำให้ได้องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม โดยมี 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญ 2) แนวคิด และทฤษฎีพื้นฐาน ประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 และการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา 3) หลักการของหลักสูตร 4) ความมุ่งหมายของหลักสูตร 5) กลุ่มเป้าหมาย และลักษณะของผู้เข้าอบรม 6) กรอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน 7) โครงสร้างหลักสูตร 8) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยไตรสิกขา ขั้นที่ 2 มุ่งสร้างกัลยาณมิตร คิดแบบโยนิโสสนิการ ขั้นที่ 3 หาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยอริยสัจ 4 ขั้นที่ 4 เอาชนะอุปสรรคด้วยอิทธิบาท 4 และขั้นที่ 5 ประเมินผล 9) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ และ 10) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

5. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 377 คน ได้มาจากการเปรียบเทียบตารางของ เครซี และมอร์แกน

6. ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ปกครอง หมายถึง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาสภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568

7. กลุ่มทดลอง หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านบึงที่กำลังศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

8. กลุ่มควบคุม หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านวังยางที่กำลังศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

9. อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 หมายถึง แบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญู ด้านความมีระเบียบวินัย โดยวัดระดับการปฏิบัติ (Rating Scale) 5 = ทำเป็นประจำ 4 = ทำบ่อย ๆ 3 = ทำบ้าง (บางครั้ง) 2 = ทำน้อยครั้ง และ 1 = ไม่เคยทำเลย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งเป็นเครื่องมือมาตรวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีค่าตัวเลือก 5 ระดับ โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของคะแนน โดยเทียบกับเกณฑ์ จำนวน 30 ข้อ

10. การวัดความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง การวัดความคงทนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในการเรียนรู้ได้โดยการทดสอบซ้ำ คือ ผู้สอนต้องกำหนดระยะเวลาในการวัดให้ห่างจากครั้งแรกอย่างน้อย 35 วัน โดยใช้แบบทดสอบฉบับเดียวกันกับแบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

11. ความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามความคิดเห็นของนักเรียน แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์ ด้านหลักสูตร ด้านวิทยากร ด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนด้านสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยใช้มาตรวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีค่าตัวเลือก 5 ระดับ จำนวน 36 ข้อ

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์
คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้
สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. เยาวชนในศตวรรษที่ 21
 - 1.1 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับเยาวชนในศตวรรษที่ 21
 - 1.2 ความหมายของเยาวชนในศตวรรษที่ 21
 - 1.3 ความสำคัญของเยาวชนในศตวรรษที่ 21
 - 1.4 ทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21
 - 1.5 วิเคราะห์ทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21
 - 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนในศตวรรษที่ 21
2. อัตลักษณ์ของเยาวชนที่พึงประสงค์
 - 2.1 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์
 - 2.2 ความหมายของอัตลักษณ์
 - 2.3 ความสำคัญของอัตลักษณ์
 - 2.4 อัตลักษณ์ของเยาวชนในสังคม
 - 2.5 อัตลักษณ์ของเยาวชน
 - 2.6 องค์ประกอบที่หล่อหลอมให้เป็นเยาวชนที่สมบูรณ์
 - 2.7 วิเคราะห์องค์ประกอบที่หล่อหลอมให้เป็นเยาวชนที่สมบูรณ์
 - 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับที่หล่อหลอมให้เป็นเยาวชนที่สมบูรณ์
3. คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน
 - 3.1 ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม
 - 3.2 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน
 - 3.3 คุณลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน
 - 3.4 กระบวนการพัฒนาของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน
 - 3.5 องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน
 - 3.6 วิเคราะห์ตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน
 - 3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน

4. การประเมินความต้องการจำเป็น
 - 4.1 ความหมายของความต้องการจำเป็น
 - 4.2 การประเมินความต้องการจำเป็น
 - 4.3 ขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น
 - 4.4 การจัดลำดับความสำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็น
 - 4.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความต้องการจำเป็นทั่วไป
5. ความรู้โดยทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
 - 5.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
 - 5.2 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
 - 5.3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
6. รูปแบบหลักสูตร
 - 6.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 6.2 ความสำคัญของหลักสูตร
 - 6.3 การประเมินหลักสูตร
 - 6.4 องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 6.5 สังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 6.6 วิเคราะห์ตามองค์ประกอบของหลักสูตร
 - 6.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร
7. การออกแบบหลักสูตรฝึกอบรม
 - 7.1 ความหมายของหลักสูตรฝึกอบรม
 - 7.2 การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม
 - 7.3 วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม
 - 7.4 องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม
 - 7.5 วิเคราะห์ตามองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม
 - 7.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรฝึกอบรม
8. การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา
 - 8.1 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
 - 8.2 ความหมายของพระพุทธศาสนา
 - 8.3 ความสำคัญของพระพุทธศาสนา
 - 8.4 การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา
 - 8.5 กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา
 - 8.6 วิเคราะห์กระบวนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา
 - 8.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา

9. ความคงทนในการเรียนรู้

- 9.1 ความหมายความคงทนในการเรียนรู้
- 9.2 ลักษณะของความจำ
- 9.3 การพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้
- 9.4 การวัดความคงทนในการเรียนรู้
- 9.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องความคงทนในการเรียนรู้

10. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างยั่งยืน

- 10.1 การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง
- 10.2 การฝึกแก้ปัญหาเชิงจริยธรรม
- 10.3 การเรียนรู้จากต้นแบบ
- 10.4 การใช้กระบวนการคิดสะท้อนกลับ
- 10.5 พันธสัญญาต่อตนเอง

11. ความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา

- 11.1 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม
- 11.2 ความหมายของความพึงพอใจ
- 11.3 ความสำคัญของความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม
- 11.4 องค์ประกอบของความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม
- 11.5 การวัดความพึงพอใจ
- 11.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม

12. กระบวนการวิจัย และพัฒนา

- 12.1 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัย และพัฒนา
- 12.2 ความหมายของวิจัย และพัฒนา
- 12.3 ความสำคัญของวิจัย และพัฒนา
- 12.4 องค์ประกอบของวิจัย และพัฒนา (กระบวนการ R&D)
- 12.5 วิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบวิจัย และพัฒนา

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามลำดับ ดังนี้

เยาวชนในศตวรรษที่ 21

จากแนวคิด ทฤษฎี ความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 โดยนำเสนอข้อมูล จากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ดังนี้

1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับเยาวชนในศตวรรษที่ 21

นักวิชาการได้นำเสนอแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ทฤษฎีการพัฒนาเชิงบวกของเยาวชน ทฤษฎีการพัฒนาอัตลักษณ์ในยุคดิจิทัล แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1.1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับเยาวชนในศตวรรษที่ 21

แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีรากฐานมาจากการตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกและความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมเยาวชนให้สามารถเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ Partnership for 21st Century Learning (P21) ซึ่งเป็นองค์กรระหว่างประเทศชั้นนำในการกำหนดกรอบทักษะศตวรรษที่ 21 ได้พัฒนารอบแนวคิดที่ครอบคลุมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพ โดยเน้นว่าเยาวชนต้องมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน

ในมุมมอง Jang et al. (2023) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะระดับโลก (Global Competence) ของเยาวชนโดยใช้ข้อมูลจาก PISA 2018 และพบว่า เยาวชนในศตวรรษที่ 21 ต้องพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตในโลกที่เชื่อมโยงถึงกัน รวมถึงความเข้าใจในประเด็นโลก ความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรม และการมีจิตสำนึกพลเมืองโลก

Morris & Hays-Grudo (2024) นำเสนอทฤษฎีการพัฒนาจุดแข็งและความยืดหยุ่นในช่วงวัยรุ่น (Character Strengths and Resilience in Adolescence) โดยอธิบายว่าวัยรุ่นในศตวรรษที่ 21 มีพัฒนาการทางสมองที่ยืดเยื้อจนถึงช่วงอายุ 20 ปีปลาย ๆ ทำให้ช่วงวัยรุ่นและวัยรุ่นตอนต้นเป็นช่วงที่เหมาะสมในการพัฒนาจุดแข็งทางอุปนิสัยและคุณธรรม การสำรวจอัตลักษณ์และการพัฒนาความมั่นใจในตนเองผ่านการตั้งคำถามและสำรวจเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเยาวชนที่มีความยืดหยุ่น

Singh et al. (2024) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดความเป็นสากล (International Mindedness) โดยเชื่อมโยงกับทักษะศตวรรษที่ 21 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเยาวชนที่มีความเป็นสากลต้องเป็นผู้สื่อสารที่มีความสามารถ มีใจกว้าง และมีความรู้กว้างขวาง คุณลักษณะเหล่านี้ไม่สามารถบรรลุได้หากขาดคุณสมบัติอื่น ๆ เจ็ดประการ ซึ่งแบ่งออกเป็นสองหมวดหมู่ คือ สมรรถนะทางความคิด (ผู้ชกถาม นักคิด และผู้สร้างสรรค์) และสมรรถนะทางจริยธรรม-สังคม

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นหลัก 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านทักษะและการเรียนรู้ เน้นการเตรียมพร้อมรับมือความเปลี่ยนแปลงด้วยทักษะสำคัญ ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และความรู้เท่าทันสารสนเทศและเทคโนโลยี
2. ด้านความเป็นพลเมืองโลก เยาวชนต้องมีสมรรถนะระดับโลก และความเป็นสากล คือ มีความรู้กว้างขวาง เปิดกว้างทางความคิด เข้าใจความต่างทางวัฒนธรรม และมีปฏิสัมพันธ์กับโลกที่เชื่อมโยงกันได้อย่างเหมาะสม
3. ด้านการพัฒนาภายในและจริยธรรม ช่วงเยาวชนเป็นวัยที่สมองยังพัฒนาต่อเนื่อง จึงเป็นช่วงเวลาสำคัญในการสร้างจุดแข็งทางอุปนิสัย ความยืดหยุ่น และสมรรถนะทางจริยธรรม เพื่อสร้างความมั่นใจและตัวตนที่แข็งแกร่ง

กล่าวโดยสรุป คือ เยาวชนในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นผู้ที่เก่งทักษะคิด เข้าใจโลกกว้าง และมีรากฐานจิตใจที่เข้มแข็ง

1.2 ทฤษฎีการพัฒนาเชิงบวกของเยาวชน

นักวิชาการได้นำเสนอทฤษฎีการพัฒนาเชิงบวกของเยาวชนเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการทำความเข้าใจเยาวชนในศตวรรษที่ 21 โดย Lerner และคณะได้พัฒนารูปแบบ 5Cs ซึ่งประกอบด้วย 1) ความสามารถในการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ เช่น ทางสังคม วิชาการความคิด และอาชีพ 2) ความมั่นใจในตนเองและความรู้สึกเชิงบวกต่อตนเอง 3) สร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับบุคคลและสถาบันสำคัญ 4) เคารพและยึดมั่นในบรรทัดฐานทางสังคมวัฒนธรรม และ 5) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เมื่อเยาวชนมี 5Cs ครบถ้วน พวกเขาจะมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมเชิงบวกต่อสังคม โดยสรุปจาก 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

Marín-Gutiérrez et al. (2024) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง 5Cs กับสุขภาพจิตของเยาวชนในชิลี พบว่า เยาวชนที่มี 5Cs ในระดับสูงมีอาการซึมเศร้า วิตกกังวล และความเครียดน้อยกว่า ซึ่งสนับสนุนแนวคิดที่ว่า การพัฒนาเชิงบวกของเยาวชนเป็นปัจจัยป้องกันสุขภาพจิต

Bakar et al. (2024) ได้บูรณาการแนวคิด Positive Youth Development เข้ากับการศึกษานอกห้องเรียนและทักษะศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมกลางแจ้งที่บูรณาการ PYD และทักษะศตวรรษที่ 21 มีผลกระทบที่ดีกว่าต่อการพัฒนาเยาวชนให้มีความยืดหยุ่นและพร้อมเผชิญความท้าทายระดับโลก

1.3 ทฤษฎีการพัฒนาอัตลักษณ์ในยุคดิจิทัล

Branje, Laninga-Wijnen & Meeus (2021) นำเสนอทฤษฎีการพัฒนาอัตลักษณ์ในวัยรุ่นโดยอธิบายว่าการพัฒนาอัตลักษณ์เป็นกระบวนการแบบไดนามิกที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจ (Exploration) และความมุ่งมั่น (Commitment) งานวิจัยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาอัตลักษณ์ในวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตอนต้นมีลักษณะทั้งการเปลี่ยนแปลง

อย่างเป็นระบบและความมั่นคงในระดับสูง แต่ละบุคคลแสดงรูปแบบการพัฒนาที่แตกต่างกันในด้านต่าง ๆ ของอัตลักษณ์

Sirin et al. (2024) ได้เสนอกรอบแนวคิดใหม่สำหรับการทำความเข้าใจการพัฒนาอัตลักษณ์ของเยาวชนในมุมมองระดับโลก โดยเน้นว่างานวิจัยส่วนใหญ่เน้นไปที่เยาวชนในประเทศพัฒนาแล้ว ในขณะที่เยาวชนมากกว่า 85% ของโลกอยู่ในทวีปเอเชีย แอฟริกา และละตินอเมริกา นอกจากนี้ ยังเน้นถึงบทบาทที่สำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างอัตลักษณ์ของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับทักษะดิจิทัลในศตวรรษที่ 21

Kreuder et al. (2024) ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัล (Digital Competence) ของเยาวชนอายุ 15-25 ปี โดยกำหนดสมรรถนะดิจิทัลเป็นทักษะความรู้ และทัศนคติที่จำเป็นในโลกดิจิทัล รวมถึงการใช้และมีส่วนร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมั่นใจ มีวิจารณญาณ และรับผิดชอบเพื่อการเรียนรู้ การทำงาน และการมีส่วนร่วมในสังคม แม้จะมีความเชื่อกันอย่างแพร่หลายว่าเยาวชนยุคใหม่ แต่การศึกษาพบว่าเยาวชนหลายคนยังขาดทักษะดิจิทัลที่สำคัญ โดยเฉพาะทักษะการนำทางและประมวลผลสารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณ

Livingstone et al. (2023) ได้ทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับทักษะดิจิทัลของเยาวชนอายุ 12-17 ปี โดยระบุทักษะดิจิทัลออกเป็น 4 มิติ ได้แก่

- 1) ทักษะด้านเทคนิคและการปฏิบัติการ
- 2) ทักษะการนำทางและประมวลผลสารสนเทศ
- 3) ทักษะการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ และ
- 4) ทักษะการสร้างและผลิตเนื้อหาการศึกษา พบว่าทักษะดิจิทัลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับโอกาสออนไลน์และผลประโยชน์ต่าง ๆ รวมถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.5 แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21

วรรณภา พิพัฒน์ธวงศ์ (2557) นำเสนอประเด็น “ทักษะชีวิตวัยรุ่นไทยในศตวรรษที่ 21” โดยชี้ว่าความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลทำให้การสร้างทักษะชีวิตให้เยาวชนเป็นสิ่งสำคัญ มุ่งหวังให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันปรับรูปแบบการศึกษาและการเลี้ยงดูเพื่อให้วัยรุ่นไทยอยู่รอด รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง และเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพ

เอื้อง โชคชัย และคณะ (2559) กล่าวว่า “บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ควรมี 4 คุณลักษณะ คือ พฤติกรรมใฝ่รู้ เจตคติเชิงบวก ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีความรู้รอบด้าน ทว่าในความเป็นจริง รายงานสถานการณ์ปี 2566-2567 (โดยศูนย์คิด for คิดส์) พบว่าเยาวชนไทยกำลังเผชิญความท้าทายอย่างหนัก ทั้งปัญหาครอบครัวเปราะบาง การเรียนรู้ถดถอย การว่างงาน และปัญหาสุขภาพจิต แต่ถึงกระนั้น ท่ามกลางวิกฤตเหล่านี้พวกเขาก็ยังคงมีความฝันและแรงบันดาลใจที่จะร่วมสร้างสรรค์สังคมใหม่ให้ดีขึ้น

ตรีทิพย์ญา ทองดี (2568) สรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ 1) เยาวชนกำลังเผชิญกับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และค่านิยม ซึ่งนำไปสู่ปัญหาเชิงพฤติกรรมหลายด้าน เช่น พบพฤติกรรมเสี่ยงและความรุนแรงเพิ่มขึ้น และขาดจิตสาธารณะ และความรับผิดชอบ

ส่วนบุคคลลดน้อยลง 2) การพัฒนาเยาวชนยุคใหม่ไม่ได้เน้นแค่ความรู้ แต่ต้องควบคู่ไปกับ ทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์และการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความเป็นผู้นำ และการใช้นวัตกรรมอย่างมีวิจารณญาณและถูกต้องตามศีลธรรม 3) แนวทางการพัฒนาเชิงบูรณาการ เช่น ต้องประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน และชุมชน และผสมผสานหลักธรรมคำสอนทางศาสนา เข้ากับหลักจิตวิทยาและกระบวนการทางการศึกษา หรือเน้นกิจกรรมที่เยาวชนมีส่วนร่วมจริง ไม่ใช่แค่การท่องจำ เพื่อสร้างระเบียบวินัยและจิตสำนึกพลเมืองดี 4) ปัจจัยความสำเร็จ คือ ผู้ใหญ่ต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี และสร้างระบบที่เน้นการสร้างแรงบันดาลใจมากกว่าการบังคับ

สรุปว่า เยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 จำต้องมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ต้องมีพฤติกรรมใฝ่รู้ เจตคติบวก ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และความรู้รอบด้าน เน้นการคิดวิเคราะห์ การสื่อสารสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการใช้นวัตกรรมอย่างมีวิจารณญาณ และศีลธรรม

2. ความหมายของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

2.1 ความหมายจากมุมมองสากล

เยาวชนในศตวรรษที่ 21 หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตอนต้น โดยทั่วไปอายุระหว่าง 12-25 ปี ที่เติบโตในยุคของการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทางเทคโนโลยี โลกาภิวัตน์ และความเชื่อมโยงระหว่างกัน ตามกรอบแนวคิดของ P21 Framework เยาวชนในศตวรรษที่ 21 คือ ผู้เรียนที่ต้องเตรียมพร้อมสำหรับการทำงานและการดำเนินชีวิต ด้วยการผสมผสานระหว่างความรู้เนื้อหาหลัก ทักษะเฉพาะทาง และความเชี่ยวชาญที่จำเป็น โดยเฉพาะทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน OECD กำหนดเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เป็นบุคคลที่ต้องมีสมรรถนะในสามมิติหลัก ได้แก่ 1) การสื่อสาร 2) สารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 3) จริยธรรมและผลกระทบทางสังคม นอกจากนี้ UNESCO มองเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เป็นผู้ที่ต้องเรียนรู้สี่ประการ คือ เรียนรู้เพื่อรู้ เรียนรู้เพื่อทำ เรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน และเรียนรู้เพื่อเป็น

UNESCO (2023) กำหนดว่าเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เป็นผู้เรียนที่ต้องได้รับการสนับสนุนจากเทคโนโลยีในการศึกษาอย่างเหมาะสม โดยการตัดสินใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีในการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก หลังจากประเมินว่าการประยุกต์ใช้จะเหมาะสมหรือไม่

2.2 ความหมายจากมุมมองไทย

ในบริบทของประเทศไทย เยาวชนในศตวรรษที่ 21 หมายถึงเด็กและวัยรุ่นไทยที่ต้องมีคุณลักษณะเก่ง ดี มีทักษะ แข็งแรง ตามทิศทางการขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพเด็กไทยศตวรรษที่ 21 ตามข้อตกลงยกระดับความร่วมมือ 12 กระทรวง โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และโอกาสในการพัฒนาศักยภาพอย่างเท่าเทียม

สิริดา เหลาเสนา (2566) ศึกษาทักษะในศตวรรษที่ 21 และนิยามว่าทักษะในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 3Rs ได้แก่ อ่านออก (Reading) เขียนได้ (Writing) และคิดเลขเป็น (Arithmetic's) และ 7Cs ได้แก่ 1) ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา 2) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 3) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ 4) ทักษะด้านความร่วมมือการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ 5) ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ 6) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 7) ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้

ทิพรัตน์ สิทธิวงศ์ (2566) ได้นิยามเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 ในบริบทของการศึกษา โดยเน้นว่าเป็นผู้เรียนที่ต้องพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัล โดยเฉพาะทักษะ Coding และ AI เพื่อให้สามารถแข่งขันในยุคดิจิทัลได้

สรุปว่า เยาวชนในศตวรรษที่ 21 คือ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตที่ไม่ได้มีเพียงความรู้ในตำรา แต่ต้องครอบคลุมชุดทักษะประยุกต์ (Soft Skills) และความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Literacy) ควบคู่ไปกับจริยธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและขับเคลื่อนสังคมท่ามกลางความผันผวนของยุคสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความสำคัญของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

นักวิชาการได้นิยามความสำคัญของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ไว้ ดังนี้

3.1 ความสำคัญต่อการพัฒนาสังคม และประเทศชาติ

เยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เนื่องจากเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านต่างๆ ของสังคมโลกทำให้เยาวชนไทยซึ่งเป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศในอนาคตต้องมีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต องค์การอนามัยโลก (WHO) ในเอกสาร World Health Organization (2025) เน้นย้ำความสำคัญของเยาวชนในการบรรลุเป้าหมายการครอบคลุมสุขภาพถ้วนหน้า (Universal Health Coverage) สำหรับเยาวชนทั่วโลก โดยระบุว่าบุคลากรสุขภาพต้องมีสมรรถนะและพฤติกรรมที่จำเป็นในการส่งเสริมสุขภาพเยาวชน

3.2 ความสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมสู่โลกการทำงาน

Organisation for Economic Co-operation and Development (2025) เน้นย้ำความสำคัญของการเตรียมเยาวชนสู่การทำงานในศตวรรษที่ 21 โดยชี้ว่าเยาวชนในปัจจุบันมีทัศนคติเชิงบวกต่อชีวิตและคาดหวังว่าจะหางานที่น่าสนใจได้ แม้ว่าตลาดแรงงานเยาวชนจะมีการเปลี่ยนแปลงไป การศึกษาพบว่าอัตราการเข้าเรียนของเยาวชนเพิ่มขึ้นในหลายประเทศ และเยาวชนจำนวนมากผสมผสานระหว่างการทำงานและการศึกษา

3.3 ความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21

การพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนมีความสำคัญต่อความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก Voogt & Roblin (2012) ได้ทบทวนกรอบทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับทักษะศตวรรษที่ 21 และพบว่า กรอบต่าง ๆ มีความสอดคล้องกันในเรื่องความสำคัญของทักษะ

ดังกล่าว โดยเฉพาะทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกันในบริบทของการศึกษาไทย การพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้รับการบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยกำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาคนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในระดับนโยบายของประเทศ

3.4 ความสำคัญต่อสุขภาพจิต และความเป็นอยู่ที่ดี

สถานการณ์เด็กและเยาวชนไทย (2566-2567) พบว่า เด็กและเยาวชนไทยเผชิญปัญหาความเครียดและซึมเศร้า แต่เข้าถึงบริการสุขภาพจิตได้ไม่ทั่วถึง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการดูแลสุขภาพจิตเยาวชนในศตวรรษที่ 21 (กรมสุขภาพจิต, 2565; สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

Tuong et al. (2020) ได้ศึกษาความสำคัญของสมรรถนะด้านการดูแลในเยาวชน พบว่า สมรรถนะด้านการดูแลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเป็นอยู่ที่ดีของเยาวชน โดยเยาวชนที่มีสมรรถนะด้านการดูแลในระดับสูงมีความพึงพอใจในชีวิต อารมณ์เชิงบวก และมีอาการซึมเศร้าและอารมณ์เชิงลบน้อยกว่า

สรุปว่า ความสำคัญของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ครอบคลุมหลายมิติ ตั้งแต่การเป็นกำลังหลักในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ การเตรียมความพร้อมสู่โลกการทำงาน ไปจนถึงการมีสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดี

4. ทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21

นักวิชาการเน้นย้ำว่าความรู้เปลี่ยนแปลงเร็วมาก แต่ทักษะเหล่านี้จะช่วยให้เยาวชนเอาตัวรอดได้ในทุกสถานการณ์ไว้ ดังนี้

4.1 ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม

ตามกรอบแนวคิดของ P21 Framework องค์ประกอบด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ประกอบด้วย 1) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานอย่างสร้างสรรค์กับผู้อื่น และการนำนวัตกรรมไปปฏิบัติ 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ได้แก่ การใช้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจ และแก้ปัญหา และ 3) การสื่อสาร ได้แก่ การสื่อสารอย่างชัดเจนและการทำงานร่วมกับผู้อื่น งานวิจัยของ Gomez-Baya et al. (2025) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการคิดอย่างมีวิจารณญาณกับการพัฒนาเชิงบวกของเยาวชน พบว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสัมพันธ์กับอุปนิสัยและความเอื้ออาทร และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางสังคม

4.2 ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี

องค์ประกอบด้านนี้ ประกอบด้วย 1) รู้เท่าทันสารสนเทศ ได้แก่ การเข้าถึงและประเมินสารสนเทศ และการใช้และจัดการสารสนเทศ 2) รู้เท่าทันสื่อ ได้แก่ การวิเคราะห์สื่อและการสร้างผลิตภัณฑ์สื่อ และ 3) รู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ

Helsper et al. (2020) ได้พัฒนาตัวชี้วัดทักษะดิจิทัลสำหรับเยาวชน (youth Digital Skills Indicator-yDSI) ซึ่งเป็นเครื่องมือวัดที่ผ่านการตรวจสอบความตรงข้ามวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง ประกอบด้วย 31 ข้อ ผลการศึกษาพบว่าเยาวชนจำนวนมากยังขาดทักษะในหลายด้าน โดยเฉพาะทักษะการนำทางและประมวลผลสารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณ

4.3 ทักษะชีวิตและอาชีพ

องค์ประกอบด้านทักษะชีวิตและอาชีพ ประกอบด้วย 1) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว 2) ความคิดริเริ่มและการกำกับตนเอง 3) ทักษะทางสังคมและข้ามวัฒนธรรม 4) ความสามารถในการผลิตและความรับผิดชอบ 5) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ งานวิจัยของ Ren et al. (2024) เกี่ยวกับการส่งเสริมการพัฒนาเชิงบวกของเยาวชนในชุมชนชนบท พบว่า การใช้กลยุทธ์แบบบูรณาการที่รวมเอางานสังคมสงเคราะห์ จิตวิทยา และการศึกษาเข้าด้วยกัน มีความจำเป็นในการส่งเสริมทักษะชีวิตของเยาวชน

4.4 สมรรถนะระดับโลก

Electronic Platform for Adult Learning in Europe (2025) ได้ระบุ 10 ลักษณะ ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1) มีความสามารถในการทำงานร่วมกัน 2) มีความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 3) คิดอย่างมีวิจารณญาณ 4) เป็นพลเมืองโลก 5) มีความรู้ด้านเทคโนโลยี และ 6) มีความรู้ด้าน AI โดยเน้นว่าการเป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 หมายถึง การมีความตระหนักและความเข้าใจในประเด็นโลก วัฒนธรรม และมุมมองต่าง ๆ

Roberson et al. (2025) ได้พัฒนาและตรวจสอบความตรงของ Competencies Compound Inventory for 21st Century Competencies (CCI-21) ในบริบทของบราซิล โดยวัด 12 สมรรถนะหลัก ที่สอดคล้องกับรูปแบบการศึกษา 4 มิติ ผลการศึกษา แสดงความสอดคล้องภายในที่ดี และโครงสร้างปัจจัยที่เทียบเคียงได้กับเวอร์ชันภาษาอังกฤษ

4.5 ทักษะทางอารมณ์ และสังคม

จากทฤษฎี 5Cs ของ Positive Youth Development องค์ประกอบด้านอุปนิสัย และคุณธรรม ประกอบด้วย Character (อุปนิสัย) และ Caring (ความเอื้ออาทร) ซึ่ง Character หมายถึง การเคารพและยึดมั่นในบรรทัดฐานทางสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนความรู้สึทางจริยธรรมเกี่ยวกับสิ่งที่ถูกและผิด ส่วน Caring หมายถึง ความเห็นอกเห็นใจ และความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น

การศึกษาในประเทศไทยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง พบว่า การพัฒนาภูมิคุ้มกันทางสังคมของเยาวชน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ภูมิรู้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม 2) ภูมิจิต ภูมิคุ้มกันทางจิตใจ 3) ภูมิทำ ความสามารถในการเผชิญและจัดการกับความท้าทาย และ 4) ภูมิปัญญา การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง

สรุปว่า ทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะหลายด้านที่เชื่อมโยงกัน รวมถึงทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศและเทคโนโลยี ทักษะชีวิตและอาชีพ สมรรถนะระดับโลก และอุปนิสัย และคุณธรรม

5. วิเคราะห์ทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21

นักวิชาการได้วิเคราะห์ทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ไว้ ดังนี้

5.1 วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างกรอบแนวคิดต่าง ๆ เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกรอบแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 พบว่า มีองค์ประกอบหลักที่คล้ายคลึงกันในหลายกรอบ ดังนี้

1) ทักษะการคิด เป็นองค์ประกอบที่ปรากฏในทุกกรอบแนวคิด ไม่ว่าจะเป็น P21 Framework ที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา OECD ที่เน้นความสามารถในการแก้ปัญหา หรือ UNESCO ที่เน้นการเรียนรู้เพื่อรู้ทักษะการคิดได้รับการยอมรับว่าเป็นรากฐานสำคัญของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

2) ทักษะดิจิทัล ได้รับการเน้นย้ำในทุกกรอบแนวคิด โดย yDSI ได้แบ่งทักษะดิจิทัลออกเป็น 4 มิติที่ครอบคลุม ซึ่งสอดคล้องกับกรอบ P21 ที่เน้นรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การศึกษาแสดงให้เห็นว่าทักษะดิจิทัลไม่ได้หมายถึงเพียงความสามารถในการใช้เทคโนโลยี แต่รวมถึงการคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับสารสนเทศ และการสร้างเนื้อหาอย่างมีความรับผิดชอบ

3) ทักษะทางสังคมและอารมณ์ ปรากฏในทฤษฎี 5Cs ของ Positive Youth Development รวมถึงกรอบ P21 ที่เน้นทักษะทางสังคมและข้ามวัฒนธรรม การศึกษาล่าสุดแสดงให้เห็นว่าทักษะเหล่านี้มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ที่ดีและความสำเร็จในชีวิตของเยาวชน

5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ พบว่า มีความเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน งานวิจัยของ Livingstone et al. (2023) พบว่า ทักษะดิจิทัลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับโอกาสออนไลน์และผลประโยชน์ต่าง ๆ โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า ทักษะการปฏิบัติการพื้นฐานเป็นรากฐานของทักษะสารสนเทศ ซึ่งนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นถึงเส้นทางการเรียนรู้จากการเข้าถึงผ่านทักษะการปฏิบัติการไปสู่ทักษะสารสนเทศ และต่อไปยังความคิดสร้างสรรค์ งานวิจัยของ Marín-Gutiérrez et al. (2024) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง 5Cs กับสุขภาพจิต พบว่า เยาวชนที่มี 5Cs ในระดับสูงมีอาการซึมเศร้า วิตกกังวล และความเครียดน้อยกว่า และเมื่อเยาวชนมี 5Cs ครบถ้วน พวกเขามีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมเชิงบวกต่อสังคม (the sixth C: Contribution) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบองค์รวมระหว่างการพัฒนาส่วนบุคคลและการมีส่วนร่วมทางสังคม

5.3 บริบทและปัจจัยที่มีอิทธิพล

บริบทและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเยาวชนในศตวรรษที่ 21 พบว่า มีปัจจัยหลายระดับที่มีความสำคัญ ได้แก่

1) ระดับปัจเจก งานวิจัยของ Tuong et al. (2020) พบว่า เพศ อายุ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะด้านการดูแลของเยาวชน นอกจากนี้ การศึกษาเกี่ยวกับทักษะดิจิทัล ยังพบว่า ความสามารถในการรับรู้ตนเอง (self-efficacy) และ กิจกรรมดิจิทัลรายวันมีผลต่อการพัฒนาทักษะดิจิทัล

2) ระดับครอบครัวและชุมชน ทฤษฎี Positive Youth Development เน้นย้ำความสำคัญของการสนับสนุนจากครอบครัว การมีต้นแบบผู้ใหญ่ และโอกาสในการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมสร้างสรรค์ รายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชนไทย พบว่า เยาวชนที่เติบโตในครัวเรือน เปราะบางทับซ้อนมีความท้าทายในการพัฒนาศักยภาพ

3) ระดับสังคมและวัฒนธรรม Sirin et al. (2024) ความสำคัญของบริบทวัฒนธรรมในการพัฒนาอัตลักษณ์ของเยาวชน โดยเฉพาะในโลกที่หลากหลาย งานวิจัย แสดงให้เห็นว่าเยาวชนจากบริบทวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมีรูปแบบการพัฒนาที่แตกต่างกัน

5.4 ความท้าทายและโอกาส

ความท้าทายและโอกาสในการพัฒนาเยาวชนในศตวรรษที่ 21 พบประเด็นสำคัญหลายประการ ดังนี้

1) ช่องว่างดิจิทัล Kreuder et al. (2024) พบว่าแม้เยาวชนจะถูกมองว่าเป็น (digital natives) แต่ความเป็นจริงคือเยาวชนหลายคนยังขาดทักษะดิจิทัลที่สำคัญ โดยเฉพาะทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับสารสนเทศ นอกจากนี้ยังพบความเหลื่อมล้ำ ในการเข้าถึงและใช้เทคโนโลยี

2) ความเปราะบางทับซ้อน รายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชนไทย (2566-2567) ชี้ให้เห็นว่าเยาวชนไทยเผชิญกับความท้าทายที่ทับซ้อนกันหลายชั้น รวมถึง ความยากจน การเรียนรู้ถดถอย ปัญหาสุขภาพจิต และความรุนแรง การแก้ปัญหาเฉพาะจุด อาจไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ จำเป็นต้องมีการแก้ปัญหาแบบองค์รวม

3) โอกาสจากเทคโนโลยี ในขณะเดียวกัน เทคโนโลยีดิจิทัลก็เปิด โอกาสใหม่ ๆ สำหรับเยาวชน Livingstone et al. (2023) พบว่า เยาวชนที่มีทักษะดิจิทัลใน ระดับสูงมีความเป็นอยู่ที่ดีทางสังคมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีกว่า แสดงให้เห็นถึงบทบาท สำคัญของทักษะดิจิทัลในด้านเหล่านี้

5.5 แนวทางการพัฒนา

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สามารถ สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาได้ ดังนี้

1) การพัฒนาแบบบูรณาการ งานวิจัยของ Bakar et al. (2024) แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมที่บูรณาการทั้ง Positive Youth Development และทักษะ ศตวรรษที่ 21 มีผลกระทบที่ดีกว่าการจัดกิจกรรมแยกส่วน แนวทางนี้สอดคล้องกับการศึกษา ในประเทศไทยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม

2) การพัฒนาที่คำนึงถึงบริบท Sirin et al. (2024) เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการพัฒนากรอบแนวคิดที่คำนึงถึงบริบทวัฒนธรรมและสังคมของเยาวชน โดยเฉพาะในโลกที่หลากหลาย แนวทางนี้สอดคล้องกับรายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชนไทย ที่เน้นการมองเห็นและเข้าใจบริบทเฉพาะของเยาวชนแต่ละกลุ่ม

3) การพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ Livingstone et al. (2023) และ Helsper et al. (2020) เน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะดิจิทัลที่ครอบคลุมทั้ง 4 มิติ โดยเฉพาะทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับสารสนเทศ แนวทางนี้สอดคล้องกับการศึกษาในประเทศไทยเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะ Coding และ AI สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา

การวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน และความจำเป็นในการพัฒนาแบบบูรณาการที่คำนึงถึงบริบทและความหลากหลาย แม้จะมีความท้าทายต่าง ๆ เช่น ช่องว่างดิจิทัลและความเปราะบางที่ซับซ้อน แต่ก็มีโอกาสในการใช้เทคโนโลยีและแนวทางใหม่ ๆ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ต้องใช้แนวทางแบบองค์รวม ที่บูรณาการทั้งองค์ความรู้จากทฤษฎีสากลและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยคำนึงถึงบริบททางสังคม และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การส่งเสริมที่สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชน และสังคมในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนในศตวรรษที่ 21

พระครูบุญญาพิศาล และคณะ (2568) ได้ศึกษา ความรับผิดชอบของเด็กไทย ในยุค AI: การปรับตัว เรียนรู้ และสร้างคุณค่าในโลกาภิวัตน์ พบว่า การพัฒนาความรับผิดชอบของเยาวชนไทยในยุค AI ต้องอาศัยการสร้างวัฒนธรรมแห่งความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้พวกเขาสามารถเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืนในบริบทของโลกาภิวัตน์

วันชัย กิ่งแก้ว และคณะ (2568) ได้ศึกษา การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพสูงและตอบสนองต่อเป้าหมายของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการสร้างเยาวชนที่มีทักษะชีวิตและจริยธรรมที่เข้มแข็ง

ตรีทิพย์นา ทองดี (2568) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมต้องเป็นไปในเชิงบูรณาการ โดยใช้ฐานความรู้จาก ศาสนา จิตวิทยา และการศึกษา เพื่อหล่อหลอมเยาวชนให้เป็นพลังสำคัญของชาติที่มีคุณภาพ ทั้งทางจริยธรรมและวิชาชีพ สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย และแนวโน้มของโลก

WARA (2025) ได้ศึกษา อิทธิพลของการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในกลุ่มเยาวชนผู้ใหญ่ในยุโรปปัจจุบัน พบว่า การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลเป็นตัวเร่งสำหรับนวัตกรรมทางการเมืองมีส่วนร่วม แต่ต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น การสร้างประชาธิปไตยดิจิทัลที่ยั่งยืน ต้องอาศัยความร่วมมือข้ามภาคส่วน (รัฐบาล ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา) เพื่อเสริมความเท่าเทียมทางดิจิทัล (Digital Equity) เพิ่มความรับผิดชอบ (Accountability) และต่อต้าน การแบ่งขั้ว

สรุปว่า เยาวชนในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นไปในเชิงบูรณาการ ที่ครอบคลุมทั้งมิติทางจริยธรรม วิชาชีพ การศึกษา และพลเมืองดิจิทัล การมีส่วนร่วม โดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือ การสร้างความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์ในยุคเทคโนโลยี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

อัตลักษณ์ของเยาวชนที่พึงประสงค์

อัตลักษณ์ของเยาวชน คือ คุณสมบัติเฉพาะตัวของเยาวชนที่แตกต่างจากคุณสมบัติของผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ลักษณะเฉพาะของเยาวชนในสังคม อัตลักษณ์เยาวชนสามารถเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม ซึ่งทำให้เยาวชนมีความแตกต่างกันออกไป อัตลักษณ์เยาวชนเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาตนเอง และสังคม

1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์

นักวิชาการได้นำเสนอแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ไว้ ดังนี้

อัตลักษณ์ (Identity) เป็นแนวคิดสำคัญที่มีรากฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของ Erikson (1968) ซึ่งเสนอว่าการพัฒนาอัตลักษณ์เป็นวิกฤตการณ์สำคัญในวัยรุ่น โดยวัยรุ่นต้องเผชิญกับความท้าทายระหว่างอัตลักษณ์กับความสับสนในบทบาท (Identity vs. Role Confusion) ซึ่งหากผ่านพ้นวิกฤตนี้ได้สำเร็จ เยาวชนจะมีความรู้สึกรับรู้ในตัวตนและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความหมาย

อภิญญา เฟื่องสกุล (2546) ได้อธิบายว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการให้ความหมายต่อโลกรอบตัว ที่บูรณาการมุมมองด้านพัฒนาการและจิตวิทยาสังคม โดยชี้ว่าอัตลักษณ์ถูกหล่อหลอมจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคล และการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มในบริบทเฉพาะ เช่น ครอบครัว เพื่อน และชุมชน

ธงชัย สมบูรณ์ (2549) ได้นำเสนอการจำแนกอัตลักษณ์ในบริบทไทยออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) อัตลักษณ์ระดับปัจเจกบุคคล 2) อัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม 3) อัตลักษณ์ทางสังคม 4) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และ 5) อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ โดยแต่ละประเภทมีบทบาทต่อการมองตนเอง และการปรับตัวในสังคมที่แตกต่างกัน

Marcia (1966) ได้ขยายแนวคิดของ Erikson โดยเสนอสถานะภาพอัตลักษณ์ 4 ประเภท ได้แก่ 1) การกระจายอัตลักษณ์ ที่มีทั้งการสำรวจและความผูกพันต่ำ 2) การยึดมั่นอัตลักษณ์ ที่มีความผูกพันสูงแต่ขาดการสำรวจ 3) การผัดผ่อนอัตลักษณ์ ที่มีการสำรวจสูงแต่ยังไม่มีความผูกพัน และ 4) การบรรลุอัตลักษณ์ ที่มีทั้งการสำรวจและความผูกพันในระดับสูง งานวิจัยล่าสุดของ

Meeus et al. (2010) ได้ยืนยันแบบจำลองของ Marcia และพบสถานภาพที่ห้า คือ การค้นหาแบบผัดผ่อน ที่มีทั้งความผูกพันสูงและการพิจารณาทบทวนสูง

Tajfel & Turner (1979) เสนอทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคม ที่อธิบายว่าบุคคลสร้างอัตลักษณ์จากการเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคม โดยผ่านกระบวนการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ การจัดหมวดหมู่ทางสังคม การระบุตัวตนทางสังคม และการเปรียบเทียบทางสังคม ทฤษฎีนี้ช่วยอธิบายว่าเยาวชนสร้างความรู้สึกรู้จักเป็นตัวของตัวเองผ่านความเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ และมีแนวโน้มที่จะให้คุณค่ากับกลุ่มของตนเองมากกว่ากลุ่มอื่น

Cooley (1902) เสนอแนวคิดกระจกเงาแห่งตน ที่อธิบายว่า อัตลักษณ์ของบุคคลเกิดจากการจินตนาการว่าผู้อื่นมองตนเองอย่างไร การตีความการตัดสินของผู้อื่น และการพัฒนาความรู้สึกรู้จักเกี่ยวกับตนเองจากการรับรู้เหล่านั้น แนวคิดนี้เน้นย้ำว่าอัตลักษณ์เป็นผลผลิตทางสังคมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

การศึกษาอัตลักษณ์ในทางสังคมศาสตร์มีรากฐานมาจากหลายทฤษฎี แต่ในบริบทของเยาวชน ทฤษฎีจิตสังคมของ Erikson (1968) ยังคงเป็นรากฐานที่สำคัญ โดยเฉพาะในขั้นที่ 5 Identity vs. Role Confusion ซึ่งชี้ว่าวัยรุ่นมีภารกิจหลักในการค้นหาว่าตนเองเป็นใคร ผ่านการสำรวจ (Exploration) และการสร้างพันธะสัญญา อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมร่วมสมัยได้ขยายกรอบคิดนี้โดยมองอัตลักษณ์ในฐานะกระบวนการที่เป็นพลวัต (Dynamic) และซับซ้อนยิ่งขึ้น

Luyckx & Rassart (2022) ได้ทบทวนวรรณกรรมในทศวรรษที่ผ่านมา และเน้นย้ำ แบบจำลองอัตลักษณ์แบบทวิวัฏจักร ซึ่งมองว่าการสำรวจและพันธะสัญญาไม่ได้เกิดขึ้นครั้งเดียวจบ แต่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ตลอดชีวิต เพื่อปรับอัตลักษณ์ให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง ในขณะเดียวกัน แนวคิดเชิงสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเน้นว่าอัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่อยู่ภายในปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่เป็นการสร้างทางสังคม (Social Construction)

สรุปจากนักวิชาการได้ว่า แนวคิดอัตลักษณ์ (Identity) มีรากฐานสำคัญจากทฤษฎีจิตสังคม ว่าวัยรุ่น คือ การเผชิญวิกฤตระหว่างอัตลักษณ์และความสับสนในบทบาท เพื่อพัฒนาความรู้สึกรู้จักในตัวตน ซึ่งจำแนกสถานภาพ อัตลักษณ์ 4 แบบ โดยวัดจากกระบวนการสำรวจ และการสร้างพันธะสัญญา ได้พัฒนากลอบคิดนี้ มองว่าอัตลักษณ์เป็นกระบวนการที่เป็นพลวัต (Dynamic) และเกิดขึ้นเป็นวัฏจักรซ้ำ ๆ ตลอดชีวิต ไม่ได้เกิดขึ้นครั้งเดียวจบในวัยรุ่น

ในขณะเดียวกัน แนวคิดเชิงสังคมวิทยา ว่าอัตลักษณ์เป็นการสร้างทางสังคม โดยมีทฤษฎีสำคัญสองกลุ่ม คือ 1) แนวคิดกระจกเงาแห่งตน ที่มองว่าอัตลักษณ์เกิดจากการสะท้อนและการตีความการรับรู้ของผู้อื่นที่มีต่อตนเอง และ 2) ทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคม ซึ่งอธิบายว่าอัตลักษณ์เกิดจากการที่บุคคลจัดหมวดหมู่ตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคม และเปรียบเทียบกลุ่มตนเองกับกลุ่มอื่น

สำหรับแนวโน้มบูรณาการมิติทางจิตวิทยา (ปัจเจก) และสังคมวิทยา (กลุ่ม) เข้าด้วยกัน ว่าอัตลักษณ์ถูกหล่อหลอมจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ส่วนบุคคล และอัตลักษณ์ทางสังคม ในบริบทเฉพาะ ซึ่งสอดคล้องกับการจำแนกอัตลักษณ์ในบริบทไทยที่แบ่งอัตลักษณ์ออกเป็นหลายมิติ ทั้งระดับปัจเจกบุคคล กลุ่ม สังคม วัฒนธรรม และชาติพันธุ์

2. ความหมายของอัตลักษณ์

นักวิชาการได้นิยามความหมายเกี่ยวกับคำว่า อัตลักษณ์ ไว้ดังนี้

อัตลักษณ์ (Identity) ประกอบด้วย คำว่า อัต หมายถึง ตน หรือตัวเอง กับ ลักษณะ หมายถึง สมบัติเฉพาะตัว รวมความแล้วจึงหมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะที่ทำให้บุคคลหนึ่งแตกต่างจากบุคคลอื่นในทางสังคมวิทยา อัตลักษณ์ หมายถึง การรู้คิดเกี่ยวกับตนเองที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นอัตลักษณ์ส่วนบุคคล และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม คำว่า “อัตลักษณ์” ในภาษาไทย หมายถึง “ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้” เช่น สังคมแต่ละสังคมมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง โดยที่อัตลักษณ์นี้จะประกอบไปด้วย ลักษณะเฉพาะต่าง ๆ ของสิ่งนั้น ๆ เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม และอื่น ๆ โดยมีนักวิชาการ และนักการศึกษา ได้นำเสนอความหมายของอัตลักษณ์ไว้ ดังนี้

ไพรยา ศรีสวัสดิ์ (2550) ได้นิยามความหมาย อัตลักษณ์ คือ การตอบคำถามว่า “เราคือใคร” เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงเรากับสังคม และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบท

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2566) ได้นิยามความหมายของอัตลักษณ์ว่า อัตลักษณ์ คือ คุณสมบัติเฉพาะตัว บ่งชี้ลักษณะเฉพาะของบุคคล สังคม ชุมชน หรือประเทศ เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม

Erikson (1968) นิยามอัตลักษณ์ว่าเป็นความรู้สึกที่สอดคล้องกันของความเป็นตัวตนที่มีความต่อเนื่องในเวลาและสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงการรับรู้ผู้อื่นยอมรับความเป็นตัวตนดังกล่าว Adams & Marshall (1996) ขยายความว่า การพัฒนาอัตลักษณ์มีหน้าที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1) สร้างโครงสร้างและความเป็นระเบียบให้กับความรู้เกี่ยวกับตนเอง 2) สร้างความสอดคล้องและเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อ เป้าหมาย และความรู้เกี่ยวกับตนเอง 3) สร้างความรู้สึกความต่อเนื่องระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต 4) ให้ทิศทางและเป้าหมายในชีวิต และ 5) สร้างความรู้สึกควบคุมตนเองในการเลือกและผลลัพธ์

Hall (1997) กล่าวว่า อัตลักษณ์ หรือ identity อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มียึดตามธรรมชาติ แต่ถูกก่อรูปขึ้นมาภายในวัฒนธรรม เป็นสิ่งสร้างทางสังคม ไม่หยุดนิ่งตายตัวเปลี่ยนแปลงตามวงจรของวัฒนธรรม อัตลักษณ์ถูกผลิต บริโภค ควบคุมจัดการ และสร้างความหมายผ่านระบบสร้างภาพตัวแทน

Van Doeselaar et al. (2018) เสนอว่าอัตลักษณ์ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความโดดเด่นเฉพาะตัว ที่เป็นการรับรู้ตนเองว่าแตกต่างจากผู้อื่น 2) ความสอดคล้อง ที่เป็นการรับรู้ตนเองว่ามีความคล้ายคลึงกันในบริบทชีวิตต่าง ๆ และ 3) ความต่อเนื่อง ที่เป็นการรับรู้ตนเองว่าเป็นบุคคลเดียวกันตลอดช่วงเวลาและสถานการณ์

Branje et al. (2021) อธิบายว่าอัตลักษณ์เป็นกระบวนการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจ การผูกพัน และการพิจารณาทบทวน ซึ่งดำเนินไปในวงจรการก่อตัวอัตลักษณ์ และวงจรการรักษาอัตลักษณ์ การสำรวจหมายถึงการค้นหาทางเลือก และความเป็นไปได้ต่าง ๆ ในชีวิต ขณะที่การผูกพันคือการตัดสินใจเลือกและยึดมั่นในทิศทางชีวิตที่ชัดเจน

จากการสังเคราะห์ความหมายของคำว่า อัตลักษณ์ (Identity) จึงมีความหมายที่หลากหลายกล่าว คือ

อัตลักษณ์ในฐานะเรื่องเล่าของ Luyckx et al. (2022) เสนอว่า อัตลักษณ์ คือ การที่เยาวชนสร้าง เรื่องเล่าอัตชีวประวัติ เพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และความคาดหวังในอนาคต ทำให้พวกเขารู้สึกถึงความเป็นหนึ่งเดียวและต่อเนื่องของตนเอง

อัตลักษณ์ในฐานะการรับรู้และการแสดงออกของ ประสพธิ ลิปะธา (2547) นิยามอัตลักษณ์ส่วนบุคคล ว่าเป็นการมองตนเองในแง่มุมต่าง ๆ ว่า เราเป็นใคร เช่น เป็นนักเรียน เป็นคนไทย ขณะที่ จิราภรณ์ สุวรรณ, จินณวัตร ปะโคทั้ง และประสาธน์ เนื่องเฉลิม (2567) ศึกษาในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษา และสรุปความหมายของอัตลักษณ์วัยรุ่นว่า คือ พฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่นในการจัดการตนเอง ซึ่งเกิดจากการเข้าใจตนเองและบริบทสังคมนำไปสู่การตัดสินใจแสดงออกอย่างเหมาะสม

อัตลักษณ์ในฐานะตำแหน่งแห่งที่ ในสาขาหลักสูตรและการสอนของ Verhoeven (2024) ได้เสนอแนวคิดอัตลักษณ์ทางการศึกษา ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่เยาวชนวางตำแหน่งตนเอง เทียบกับระบบการศึกษา โรงเรียน และเนื้อหาวิชา ว่าสิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องหรือมีความหมายต่อการสร้างตัวตนของพวกเขาอย่างไร

สรุปได้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึง โครงสร้างทางจิตสังคม ที่เป็นพลวัต ซึ่งบูรณาการเชิงการรับรู้ภายในตนเองเข้ากับกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม อัตลักษณ์จึงไม่ใช่คุณลักษณะคงที่ แต่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการที่บุคคลพยายามสร้างและธำรงรักษาความต่อเนื่อง ความสอดคล้อง และความโดดเด่นเฉพาะตัว

3. ความสำคัญของอัตลักษณ์

นักวิชาการให้กล่าวถึงคำว่า อัตลักษณ์ ที่มีความสำคัญไว้ ดังนี้

อัตลักษณ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและความเป็นอยู่ที่ดีของเยาวชน Erikson (1968) ระบุว่าพัฒนาอัตลักษณ์ที่สมบูรณ์เป็นรากฐานสำคัญของพัฒนาการทางจิตสังคมในวัยผู้ใหญ่ โดยเฉพาะความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิด การมีความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมสนับสนุนสังคม เช่นเดียวกับการวิจัยของ Crocetti (2018) แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาอัตลักษณ์ที่ชัดเจนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลลัพธ์หลายด้าน ได้แก่ สุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดี คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความรับผิดชอบต่อสังคม และการมีส่วนร่วมทางพลเมือง ในทางตรงกันข้าม เยาวชนที่มีความสับสนในอัตลักษณ์ มีความเสี่ยงสูงต่อปัญหาสุขภาพจิต เช่น ความวิตกกังวล ภาวะซึมเศร้า และพฤติกรรมเสี่ยง

บุญญาพร จันทรอำพร (2568) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพความสัมพันธ์กับพ่อแม่และเพื่อนกับพัฒนาการอัตลักษณ์ในนิสิตนักศึกษาไทย พบว่า คุณภาพความสัมพันธ์กับพ่อแม่มีอิทธิพลต่อการผูกพันอัตลักษณ์และการสำรวจตนเอง ขณะที่คุณภาพความสัมพันธ์กับเพื่อนส่งเสริมการสำรวจตนเองเชิงลึก ซึ่งเน้นย้ำว่าทั้งความสัมพันธ์กับพ่อแม่ และเพื่อนมีส่วนสำคัญในการพัฒนาอัตลักษณ์ในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่ผู้ใหญ่

Khalafi et al. (2024) ศึกษาการทำนายการพัฒนาอัตลักษณ์ในวัยรุ่น ตามทุนทางอารมณ์และการปลดแอกจิตจริยธรรม พบว่า องค์ประกอบของทุนทางอารมณ์ ได้แก่ อารมณ์เชิงบวก ความรู้สึกมีชีวิตชีวา และความสุข สามารถทำนายการพัฒนาอัตลักษณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่การปลดแอกจิตจริยธรรมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการพัฒนาอัตลักษณ์ การค้นพบนี้เน้นย้ำความสำคัญของปัจจัยทางอารมณ์และจริยธรรมต่อการพัฒนาอัตลักษณ์

Hoffman et al. (2024) ศึกษาผลของการยืนยันอัตลักษณ์และคุณค่า ต่อความนับถือตนเองของวัยรุ่น พบว่า การให้โอกาสวัยรุ่นยืนยันด้านบวกของอัตลักษณ์สามารถ ช่วยเสริมสร้างความนับถือตนเองและบรรเทาความยากลำบากในการเปลี่ยนผ่านสู่โรงเรียน มัธยมศึกษา นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเขียนเรียงความสั้น ๆ เกี่ยวกับอัตลักษณ์หรือคุณค่าที่สำคัญ ต่อพวกเขามีความนับถือตนเองที่คงที่หรือดีขึ้น ในขณะที่กลุ่มควบคุมมีความนับถือตนเองลดลง อย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับการพัฒนาอัตลักษณ์ที่มั่นคงและชัดเจน ในช่วงวัยเยาวชน มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อสุขภาวะและการปรับตัวในอนาคต องค์การอนามัยโลก (WHO) (อ้างถึงใน Zhang & Qin, 2023) ระบุว่าวัยรุ่นเป็นช่วงเวลาสำคัญในการวางรากฐานสุขภาพที่ดี และการมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจนจะช่วยส่งเสริมความสามารถในการฟื้นพลัง (Resilience) และ การทำงานที่ปรับตัวได้ดี (Adaptive functioning) (Luyckx et al., 2022) ในมิติของการศึกษา การวิจัยของ Verhoeven (2024) พบความเชื่อมโยงที่ชัดเจนระหว่างการพัฒนาอัตลักษณ์ ทางการศึกษากับผลลัพธ์ทางการเรียน 2 ประการ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการพัฒนาอาชีพ เยาวชนที่สามารถบูรณาการการศึกษาเข้ากับตัวตนของพวกเขาได้ จะมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในเส้นทางนั้น ๆ มากกว่า นอกจากนี้ รายงานของ OECD (2025) ยังชี้ให้เห็นว่า ในโลกที่เผชิญกับความขัดแย้งและความไม่แน่นอน การศึกษา (หลักสูตร) มีบทบาทสำคัญ ในการ “ส่งเสริมความยืดหยุ่นของผู้เรียนและให้ความรู้ที่มั่นคงปลอดภัย” ซึ่งการมีอัตลักษณ์ ที่ชัดเจนเป็นหัวใจของความมั่นคงดังกล่าว

สรุปว่า อัตลักษณ์ มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อสุขภาวะ และการปรับตัวใน อนาคตของเยาวชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกโดยตรงกับสุขภาพจิตที่ดี ความนับถือตนเอง คุณภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการมีส่วนร่วมทางพลเมือง

4. อัตลักษณ์ของเยาวชนในสังคม

อัตลักษณ์ไม่ได้เป็นเพียงลักษณะส่วนบุคคล แต่เกิดขึ้นและพัฒนาภายในบริบท ทางสังคม Tajfel & Turner (1979) เสนอว่าบุคคลพัฒนาอัตลักษณ์ทางสังคมจากการเป็นสมาชิก ของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อความนับถือตนเอง บุคคลมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนกลุ่มของตนเอง และสร้างความแตกต่างจากกลุ่มอื่น เพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางสังคมที่เป็นบวก โดยมีนักวิชาการ ได้นิยามอัตลักษณ์ของเยาวชนในสังคมไว้ ดังนี้

ธงชัย สมบูรณ์ (2549) อธิบายว่าอัตลักษณ์ของบุคคลเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ และการตีความในสังคมระหว่างตนเองกับสังคม ไม่ใช่เพียงการมองตนเองและนิยามอัตลักษณ์ ของตนเองเท่านั้น แต่เป็นอำนาจของสังคมที่ปรับแต่งอัตลักษณ์ให้เป็นไปตามที่สังคมกำหนด ทำให้อัตลักษณ์มีแบบแผนพฤติกรรมที่หลากหลายตามสถานการณ์ทางสังคม

จตุพร บุญชัยยุทธศักดิ์ (2567) ได้ศึกษาอัตลักษณ์วัยรุ่นของนักเรียนมัธยมศึกษาในบริบทสังคมไทย พบว่า วัยรุ่นต้องการส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพตนเองเพื่อจัดการกับสถานการณ์ใหม่ ๆ ภายใต้สังคมที่เปลี่ยนแปลง รวมถึง การสร้างตัวตนและค้นหาตำแหน่งในสังคม ซึ่งต้องสอดคล้องกับความเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ที่สามารถปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก

Gallihier et al. (2017) ได้เสนอกรอบแนวคิดที่อัตลักษณ์เกิดขึ้นในระดับจุลภาค (Micro-level) ของปฏิสัมพันธ์แบบเรียลไทม์ ในปฏิสัมพันธ์เหล่านี้ โดเมนอัตลักษณ์ส่วนบุคคลต่าง ๆ มีความสำคัญและตัดกันสร้างความรู้สึกเป็นตัวตนที่บูรณาการ กระบวนการจุลภาคเหล่านี้เกิดขึ้นภายในบริบทของบทบาททางสังคมที่วัยรุ่นรับเข้ามา

Carroll et al. (2023) ได้พัฒนาและตรวจสอบความตรงของเครื่องมือวัดอัตลักษณ์ทางสังคมของวัยรุ่น ที่วัดว่าวัยรุ่นรับรู้ว่าเป็นวัยรุ่นเดียวกันมองพวกเขาอย่างไร (การรับรู้ตนเองต่อสาธารณะ) และวัยรุ่นต้องการให้ผู้อื่นมองพวกเขาอย่างไร (ตนเองในอุดมคติต่อสาธารณะ) ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางสังคมเป็นปัจจัยกำหนดทางสังคมที่สำคัญต่อผลลัพธ์ของนักเรียน เช่น สุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดี

Avci et al. (2024) ได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์และการพัฒนาอัตลักษณ์ในวัยรุ่น พบว่า การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในสื่อสังคมออนไลน์สัมพันธ์กับการสำรวจอัตลักษณ์มากขึ้น ความถูกต้องแท้จริงในการนำเสนอตนเองบนสื่อสังคมออนไลน์สัมพันธ์กับความชัดเจนในแนวคิดเกี่ยวกับตนเองที่สูงขึ้น ขณะที่การเปรียบเทียบทางสังคมบนสื่อสังคมออนไลน์สัมพันธ์กับการสำรวจอัตลักษณ์และความทุกข์ทรมานจากอัตลักษณ์ สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์เป็นบริบทใหม่ที่สำคัญสำหรับการพัฒนาอัตลักษณ์ของเยาวชนในยุคดิจิทัล

อัตลักษณ์ของเยาวชนไม่ได้ถูกสร้างขึ้นในสุญญากาศ แต่ถูกหล่อหลอมอย่างเข้มข้นจากบริบททางสังคมที่พวกเขาดำรงอยู่ ซึ่งให้เห็นถึง 3 บริบทหลักที่มีอิทธิพลสูงในปัจจุบัน

1. สถาบันทางสังคม ครอบครัว เพื่อน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียน ถือเป็นพื้นที่หลักในการสร้างอัตลักษณ์ (Crocetti, 2022; Zhang & Qin, 2023) เมทินี รำพึงสุข (2557) ชี้ว่า สถานศึกษามีบทบาทในการกำหนดอัตลักษณ์ของนักเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา ซึ่งบางครั้งอาจสอดคล้องหรือขัดแย้งกับอัตลักษณ์ที่เยาวชนต้องการสร้างเอง

2. บริบทดิจิทัลและสื่อใหม่ อัตลักษณ์ของเยาวชนในยุคปัจจุบันถูกนิยามใหม่ผ่านพื้นที่ออนไลน์ จิตินัน บุญภาพ คอมมอน (ม.ป.ป.) ศึกษาบทบาทของสื่อใหม่ในการสร้างค่านิยมและอัตลักษณ์ของเยาวชนไทย พบว่า สื่อดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงออกและทดลองอัตลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและอาจนำไปสู่ทั้งการเสริมพลังและการเผชิญความเสี่ยง

3. ความหลากหลายและความยุติธรรมทางสังคม บริบทสังคมในปัจจุบันยังเน้นย้ำถึงอัตลักษณ์ที่ทับซ้อน (Intersectionality) เช่น เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ เพศ และชนชั้นทางสังคม รายงานของ NUREC (2025) ในบริบทของหลักสูตร STEM (Science, Technology, Engineering, and Mathematics) ได้เน้นย้ำความสำคัญของ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และเชื้อชาติ และเรียกร้องให้มีการสอนที่ตอบสนองทางวัฒนธรรม เพื่อท้าทายสถานะเดิม และส่งเสริมความยุติธรรมในสังคม

จากผลการศึกษาของ ไปรยา ศรีสวัสดิ์ (2550) ระบุถึงอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล อัตลักษณ์ทางสังคม และอัตลักษณ์กลุ่ม โดยมีปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์มาจากตัวเด็ก ช่างเอง รวมถึงครอบครัว เพื่อน รุ่นพี่ สถาบัน สื่อมวลชน และสังคม

วรสุดา วัฒนวงศ์ (2556) จากนักวิจัยเน้นไปที่การบูรณาการวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาความมั่นคงทางสังคมของเยาวชนนอกระบบ โดยการส่งเสริมความรู้ อัตลักษณ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งมีผลสำคัญต่อการพัฒนาความมั่นคงทางสังคมของเยาวชน

ศิวพร ศรีระมย์ (2559) กล่าวถึง อัตลักษณ์ของฮิปสเตอร์ในกลุ่มเยาวชนไทย ซึ่งเน้นไปที่การแสดงออก รูปแบบการสื่อสาร และอวัจนภาษา ที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มนี้

McKeown et al. (2020) ระบุถึงความขัดแย้งและสันติภาพในอัตลักษณ์ของเยาวชน ซึ่งเน้นไปที่การวิจัยด้านลบของอัตลักษณ์และสังคมรับรู้ ว่าอัตลักษณ์มีบทบาทสำคัญในการทำงานทางสังคม

สรุปได้ว่า อัตลักษณ์ของเยาวชนในสังคม คือกระบวนการปรับตัวและต่อรองเพื่อค้นหาตำแหน่งแห่งที่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยต้องอาศัยการสนับสนุนจากสถาบันทางสังคมที่เข้าใจความหลากหลายและการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลเพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ได้อย่างสมบูรณ์

5. อัตลักษณ์ของเยาวชน

เยาวชนเป็นช่วงวัยสำคัญสำหรับการสำรวจและพัฒนาอัตลักษณ์ Erikson (1968) ระบุว่าวัยรุ่นเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางจิตสังคมระหว่าง อัตลักษณ์กับความสับสนในบทบาท ซึ่งเป็นงานพัฒนาการสำคัญที่สุดในช่วงวัยนี้ วัยรุ่นเริ่มตั้งคำถามและสำรวจอัตลักษณ์ของตนเอง คือ บุคคลที่พวกเขาเป็นและต้องการเป็นบทบาทที่ต้องการดำรงในวัยผู้ใหญ่ และตำแหน่งหรือหน้าที่ในสังคม

จตุพร บุญชัยยุทธศักดิ์ (2567) พัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างอัตลักษณ์วัยรุ่นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาในบริบทไทย พบว่า อัตลักษณ์วัยรุ่นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาจำแนกได้ 3 องค์ประกอบ และ 10 พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ 1) รู้ตน ประกอบด้วย การรับรู้ตนเอง การยอมรับความแตกต่างหลากหลาย และการกำหนดเป้าหมายในชีวิต 2) รักตน ประกอบด้วย การเคารพตนเอง การพัฒนาตนเอง และการดูแลตนเอง และ 3) ควบคุมตน ประกอบด้วย

การจัดการอารมณ์ การตัดสินใจ ความรับผิดชอบ และการปรับตัว ผลการทดลองรูปแบบการเรียนรู้แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีอัตลักษณ์วัยรุ่นเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญสถิติ

Meeus et al. (2010) อธิบายว่าตั้งแต่วัยรุ่นตอนต้นเป็นต้นไป วัยรุ่นเริ่มตระหนักถึงความโดดเด่นเฉพาะตัวและความเป็นเอกลักษณ์จากผู้อื่น ความสอดคล้องและความคล้ายคลึงกันในโดเมนต่าง ๆ และความต่อเนื่องในเวลาและสถานการณ์ วิธีหนึ่งที่วัยรุ่นพยายามสร้างความต่อเนื่องและความเหมือนกันของตนเองคือการบูรณาการตนเองในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเข้าในเรื่องเล่าส่วนบุคคลเกี่ยวกับชีวิตของพวกเขา

Branje et al. (2021) สรุปว่า การพัฒนาอัตลักษณ์ในช่วงวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้นมีลักษณะเด่นทั้งการเติบโตอย่างเป็นระบบและความมีเสถียรภาพที่สำคัญ โดยทั่วไปมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางของความเป็นผู้ใหญ่ในอัตลักษณ์ แสดงโดยแนวโน้มที่ลดลงในการพิจารณาทบทวน การสำรวจเชิงลึกที่เพิ่มขึ้น และรูปแบบมิติอัตลักษณ์ที่มีเสถียรภาพมากขึ้น

Han et al. (2025) ได้ศึกษาอัตลักษณ์พลเมือง ที่ประกอบด้วย อัตลักษณ์ทางจริยธรรมและการเมือง พบว่า ทั้งสองมิตินี้เชื่อมโยงกันภายในกรอบแนวคิดอัตลักษณ์พลเมืองแบบจำลอง bifactor ที่รวมทั้งปัจจัยทั่วไป (อัตลักษณ์พลเมืองทั่วไป) และปัจจัยเฉพาะ (อัตลักษณ์ทางจริยธรรมและการเมือง) มีความเหมาะสมกับข้อมูลมากที่สุด การค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ของเยาวชนเป็นโครงสร้างหลายมิติที่รวมทั้งด้านส่วนบุคคลและสังคม

สรุปว่า อัตลักษณ์ของเยาวชน (Youth Identity) จึงเป็นโครงสร้างทางจิตสังคมที่เป็นพลวัต ถูกสร้างขึ้นจากการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ตนเองภายใน และอิทธิพลจากภายนอก (Crocetti, 2022) ในบริบทของหลักสูตรและการสอน ประเด็นที่ท้าทาย คือ หลักสูตรในปัจจุบันตอบสนองต่อความต้องการในการสร้างอัตลักษณ์ของเยาวชนได้เพียงใด รายงานของ UNICEF (2022) ซึ่งได้รวบรวมเสียงของเด็กและเยาวชนทั่วโลก ชี้ให้เห็นว่าเยาวชนต้องการให้โรงเรียนและหลักสูตร

1. ปฏิบัติต่อพวกเขาในฐานะผู้มีส่วนร่วม ในการเรียนรู้ของตนเอง
2. จัดเตรียมทักษะที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง และโลกปัจจุบัน
3. เป็นพื้นที่ที่สนับสนุน และใส่ใจต่อ

เป็นพื้นที่ในการเรียนรู้และการจัดการกับประเด็นเร่งด่วน เช่น

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความไม่เท่าเทียมทางเพศ

สะท้อนว่า เยาวชนกำลังแสวงหาอัตลักษณ์ที่ไม่ใช่แค่ในฐานะนักเรียน แต่ในฐานะพลเมืองผู้มีบทบาทในสังคม (OECD, 2025)

6. องค์ประกอบที่หล่อหลอมให้เป็นเยาวชนที่สมบูรณ์

การวิจัยสมัยใหม่เกี่ยวกับอัตลักษณ์เน้นที่กระบวนการพลวัตของการสำรวจและการผูกพัน Crocetti et al. (2008) และ Meeus (1996) ได้เสนอองค์ประกอบอัตลักษณ์ของเยาวชน ประกอบด้วย (1) การผูกพัน หมายถึงการเลือกและยึดมั่นในทิศทางชีวิตที่ชัดเจน (2) การสำรวจเชิงลึก หมายถึงการประเมินความผูกพันปัจจุบันอย่างลึกซึ้ง และ (3) การพิจารณาทบทวน หมายถึง การเปรียบเทียบความผูกพันปัจจุบันกับทางเลือกอื่น

จตุพร บุญชัยยุทธศักดิ์ (2567) ระบุว่า องค์ประกอบอัตลักษณ์ของเยาวชน ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) รู้ตน ซึ่งรวมการรับรู้ตนเอง การยอมรับความแตกต่าง และการกำหนดเป้าหมาย 2) รักตน ซึ่งรวมการเคารพตนเอง การพัฒนาตนเอง และการดูแลตนเอง และ 3) ควบคุมตน ซึ่งรวมการจัดการอารมณ์ การตัดสินใจ ความรับผิดชอบ และการปรับตัว องค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนทั้งมิติส่วนบุคคลและสังคมของอัตลักษณ์

บุญญาพร จันทรอำพร (2568) ศึกษาองค์ประกอบอัตลักษณ์ของเยาวชน ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การผูกพันแน่นแน่ว 2) ความรู้สึกสบายใจกับการผูกพัน 3) การสำรวจตนเองในวงกว้าง 4) การสำรวจตนเองเชิงลึก และ 5) การครุ่นคิดในการสำรวจตนเอง พบว่า คุณภาพความสัมพันธ์กับพ่อแม่และเพื่อนมีอิทธิพลต่อมิติเหล่านี้ในลักษณะที่แตกต่างกัน

Klimstra et al. (2009) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงและควมมีเสถียรภาพ ในมิติอัตลักษณ์เหล่านี้ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงในมิติอัตลักษณ์ไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ แสดงโดย แนวโน้มที่ลดลงในการพิจารณาทบทวน การสำรวจเชิงลึกที่เพิ่มขึ้น และรูปแบบมิติอัตลักษณ์ ที่มีเสถียรภาพมากขึ้น การค้นพบนี้สนับสนุนมุมมองที่ว่า การพัฒนาอัตลักษณ์เป็นกระบวนการ พลวัตที่เกี่ยวข้องกับทั้งการเปลี่ยนแปลงและควมมีเสถียรภาพ

Van Doeselaar et al. (2018) เสนอกรอบแนวคิดบูรณาการของอัตลักษณ์ ที่รวมองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ความโดดเด่นเฉพาะตัว เป็นการรับรู้ตนเองว่าเป็นเอกลักษณ์และแตกต่างจากผู้อื่น 2) ความสอดคล้อง เป็นการรับรู้ตนเองว่าคล้ายคลึงกันกับโน้มน้าวใจต่าง ๆ และ 3) ความต่อเนื่อง เป็นการรับรู้ตนเองว่าเป็นบุคคลเดียวกันตลอดเวลา องค์ประกอบทั้งสามนี้ทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความรู้สึkakอัตลักษณ์ที่เป็นหนึ่งเดียวและมีเสถียรภาพ

Zhang & Qin (2023) ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับอัตลักษณ์วัยรุ่น และสรุปว่า อัตลักษณ์วัยรุ่น ประกอบด้วย อัตลักษณ์ตนเอง ซึ่งรวมความนับถือตนเอง ภาพลักษณ์ตนเอง และการตระหนักรู้ตนเอง และอัตลักษณ์กลุ่ม ซึ่งเป็นความรู้สึกเป็นเจ้าของและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มต่าง ๆ มุมมองนี้เน้นลักษณะหลายมิติของอัตลักษณ์ที่รวมทั้งด้านส่วนบุคคลและสังคม เยาวชนใช้สร้างอัตลักษณ์ (Luyckx et al., 2022; Crocetti, 2022) ซึ่งเป็น องค์ประกอบพื้นฐานที่หลักสูตรต้องส่งเสริม ได้แก่ 1) การสำรวจ (Exploration) การเปิดโอกาส ให้ผู้เรียนได้ทดลอง ค้นหา และตั้งคำถามต่อทางเลือกต่าง ๆ ในชีวิต เช่น อาชีพ ค่านิยม ความเชื่อ 2) พันธะสัญญา การที่ผู้เรียนสามารถตัดสินใจยึดถือทางเลือกหรือค่านิยมนั้น ๆ ได้อย่างมีเหตุผล 3) การทบทวนไตร่ตรอง ความสามารถในการประเมินและปรับเปลี่ยนพันธะสัญญาของตนเอง เมื่อเผชิญข้อมูลหรือบริบทใหม่

โดยเปรียบเทียบองค์ประกอบเชิงเนื้อหา เป็นสิ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นตัวตน ของเยาวชน ซึ่งแนวคิดจากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ได้อย่างสอดคล้องกัน ในตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 เปรียบเทียบองค์ประกอบเชิงเนื้อหา เป็นสิ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นตัวตนของเยาวชน

องค์ประกอบ	แนวคิดจากในประเทศ	แนวคิดจากต่างประเทศ
อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity)	รู้ตน (Knowing Self) การเข้าใจตนเองในมิติต่าง ๆ ทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน และความต้องการ (จิราภรณ์ สุวรรณ และคณะ, 2567)	การรับรู้ความสามารถ ค่านิยม เป้าหมายส่วนตัว และการสร้างเรื่องเล่าของตนเอง (Luyckx et al., 2022)
อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity)	รู้สังคม (Knowing Society) การเข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรม และความคาดหวังของผู้อื่น (จิราภรณ์ สุวรรณ และคณะ, 2567)	ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (ครอบครัว, เพื่อน, ชุมชน) (Crocetti, 2022; Zhang & Qin, 2023)
อัตลักษณ์ทางการศึกษา/วิชาชีพ (Educational/Professional Identity)	คุณลักษณะที่พึงประสงค์ในฐานะผู้เรียนและผู้ประกอบวิชาชีพในอนาคต (ฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และพนมพร จันทรปัญญา, 2558)	การวางตำแหน่งตนเองต่อระบบการศึกษา การรับรู้ตนเองในฐานะผู้เรียน และการพัฒนาเส้นทางอาชีพ (Verhoeven, 2024)
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม/ชาติพันธุ์ (Cultural/Ethnic Identity)	การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง (ประสิทธิ์ ลิขิรา, 2547)	การรับรู้และผูกพันต่อกลุ่มชาติพันธุ์ เชื้อชาติ หรือวัฒนธรรมของตน (NUREC, 2025)
อัตลักษณ์เชิงการแสดงออก (Performative Identity)	รู้การแสดงออกของตน ความสามารถในการจัดการและแสดงออกพฤติกรรมอย่างเหมาะสมในบริบทสังคม (จิราภรณ์ สุวรรณ และคณะ, 2567; จิตินัน บุญภาพ คอมมอน, ม.ป.ป.)	แสดงออกตัวตนผ่านพฤติกรรม การสื่อสาร และการใช้สื่อ (รวมถึงอัตลักษณ์ดิจิทัล) (UNICEF, 2022)

7. วิเคราะห์องค์ประกอบที่หล่อหลอมให้เป็นเยาวชนที่สมบูรณ์

การวิเคราะห์องค์ประกอบอัตลักษณ์ของเยาวชนสามารถพิจารณาได้ ดังนี้

ด้านบุคคล อัตลักษณ์ส่วนบุคคลประกอบด้วยลักษณะเฉพาะและคุณลักษณะที่กำหนดบุคคลเป็นปัจเจก Pfeifer & Berkman (2018) อธิบายว่าในช่วงเยาวชนมีการเพิ่มขึ้นของกิจกรรมในระหว่างกระบวนการประเมินตนเอง ซึ่งอาจอำนวยความสะดวกและสะท้อนการพัฒนาอัตลักษณ์ โดยการบูรณาการคุณค่าของการกระทำและการเลือกที่เป็นไปได้ การเพิ่มกิจกรรมนี้อาจสะท้อนคุณค่าส่วนตัวที่สูงขึ้นซึ่งให้กับตนเองและลักษณะ บทบาท และความปรารถนาต่าง ๆ ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมที่มีแรงจูงใจในช่วงเยาวชน

ด้านสังคม อัตลักษณ์ทางสังคมเกี่ยวข้องกับการเป็นสมาชิกของกลุ่มและบทบาททางสังคม Tajfel & Turner (1979) เสนอว่าบุคคลได้รับอัตลักษณ์ส่วนหนึ่งจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคม ซึ่งมีผลต่อความนับถือตนเอง Carroll et al. (2023) พัฒนาเครื่องมือวัดอัตลักษณ์ทางสังคมของวัยรุ่น ที่ประกอบด้วย สองมาตราส่วน คือ 1) การรับรู้ตนเองต่อสาธารณะ วัดว่าวัยรุ่นคิดว่าเพื่อนวัยเดียวกันมองพวกเขาอย่างไร และ 2) ตนเองในอุดมคติต่อสาธารณะ วัดว่าเยาวชนต้องการให้ผู้อื่นมองพวกเขาอย่างไร

ด้านอารมณ์ องค์ประกอบทางอารมณ์มีความสำคัญต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ Khalafi et al. (2024) พบว่า ทักษะทางอารมณ์ ซึ่งประกอบด้วยอารมณ์เชิงบวก ความรู้สึกมีชีวิตชีวา และความสุข สามารถทำนายการพัฒนาอัตลักษณ์ในวัยรุ่นได้อย่างมีนัยสำคัญ จตุพร บุญชัยยุทธศักดิ์ (2567) ยังรวมการจัดการอารมณ์เป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของอัตลักษณ์วัยรุ่น Hoffman et al. (2024) แสดงให้เห็นว่าการยืนยันอัตลักษณ์ช่วยรักษาความนับถือตนเอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางอารมณ์ที่สำคัญของอัตลักษณ์

ด้านจริยธรรม อัตลักษณ์ทางจริยธรรมเกี่ยวข้องกับการที่บุคคลมองเห็นคุณค่าและความตั้งใจทางจริยธรรมเป็นศูนย์กลางของแนวคิดเกี่ยวกับตนเอง Aquino & Reed (2002) นิยามอัตลักษณ์ทางจริยธรรมว่าเป็นระดับที่บุคคลมองเห็นคุณลักษณะทางจริยธรรมเป็นศูนย์กลางของตนเอง Han et al. (2025) พบว่าอัตลักษณ์ทางจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์พลเมืองที่กว้างขึ้น และมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับอัตลักษณ์ทางการเมือง Hardy & Carlo (2005) ศึกษาบทบาทของอัตลักษณ์ทางจริยธรรมในการพัฒนาจริยธรรม พบว่าเยาวชนที่มีอัตลักษณ์ทางจริยธรรมที่แข็งแกร่งมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม Khalafi et al. (2024) พบว่า การปลดแอกจริยธรรม มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการพัฒนาอัตลักษณ์ สะท้อนความสำคัญของมิติจริยธรรมในการพัฒนาอัตลักษณ์

ด้านโดเมนชีวิต อัตลักษณ์พัฒนาในโดเมนต่าง ๆ ของชีวิต Klimstra et al. (2009) เน้นว่าสำคัญที่จะต้องแยกแยะระหว่างโดเมนอัตลักษณ์ เช่น การศึกษา มิตรภาพ ความสัมพันธ์โรแมนติก และอาชีพ Goossens (2001) ระบุว่าเยาวชนพัฒนาอัตลักษณ์ในโดเมนที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ต่าง ๆ เช่น การศึกษา งานมิตรภาพ และความสัมพันธ์โรแมนติก Kunnen (2010) พบว่า ผู้ใหญ่ตอนต้น (อายุ 18-23 ปี) แสดงความสอดคล้องของอัตลักษณ์ที่ค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาของความผูกพันอัตลักษณ์ในโดเมนต่าง ๆ โดย 73% ของผู้ใหญ่ตอนต้นแสดงรูปแบบที่คล้ายคลึงกันในสี่โดเมน และในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ส่วนใหญ่แสดงอัตลักษณ์ที่บรรลุผลตามที่ระบุด้วยความผูกพันที่แข็งแกร่งและระดับการสำรวจที่สูงในทุกโดเมน

ด้านการเล่าเรื่อง อัตลักษณ์การเล่าเรื่อง (Narrative Identity) เกี่ยวข้องกับการบูรณาการประสบการณ์ชีวิตเข้าในเรื่องราวที่สอดคล้องกัน McAdams (2001) อธิบายว่าวัยรุ่นสร้างความรู้สึกอัตลักษณ์ในรูปแบบของเรื่องราวอัตชีวประวัติ โดยรับรู้ว่าเป็นบุคคลเดียวกันตลอดเวลาและในบริบทต่าง ๆ Habermas & Bluck (2000) เสนอว่าการให้เหตุผลอัตชีวประวัติ (Autobiographical Reasoning) ซึ่งเป็นกระบวนการที่บุคคลสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเหตุการณ์ในชีวิตกับการพัฒนาส่วนบุคคล เป็นองค์ประกอบสำคัญของอัตลักษณ์ การเล่าเรื่อง García-Morales et al. (2025) พบว่าการตระหนักรู้อัตลักษณ์การเล่าเรื่องและการคิดถึงอนาคตแบบเอพิโซดิกมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความหมายและจุดประสงค์ในชีวิต และสามารถทำนายความหมายและจุดประสงค์ได้

ลักษณะอัตลักษณ์ของเยาวชน ไม่ใช่คุณลักษณะคงที่ แต่เป็นผลลัพธ์ และกระบวนการของการเรียนรู้ ในขณะที่งานวิจัยของ เมทินี รำพึงสุข (2557) อาจมองว่าโรงเรียนเป็นผู้กำหนดอัตลักษณ์ให้ผู้เรียน ส่วนงานวิจัยของ (UNICEF, 2022; จิราภรณ์ สุวรรณ และคณะ, 2567; Verhoeven, 2024) ได้เปลี่ยนกระบวนทัศน์ โดยมองว่าบทบาทของหลักสูตร คือ การเป็นผู้สนับสนุนเชิงวิพากษ์ ในการสร้างอัตลักษณ์นัยยะสำคัญต่อการพัฒนา คือ

1. ต้องเป็นพื้นที่แห่งการสำรวจ หลักสูตรไม่ควรเน้นเพียงการถ่ายทอดเนื้อหา แต่ต้องออกแบบ รูปแบบการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจอัตลักษณ์ที่หลากหลายทั้งด้านอาชีพ ค่านิยม และวัฒนธรรม (จตุพร บุญชัยยุทธศักดิ์, 2567)

2. การสอนต้องตอบสนองทางวัฒนธรรม ครูผู้สอนจำเป็นต้องตระหนักถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ที่หลากหลายของผู้เรียน (NUREC, 2025) และใช้สิ่งเหล่านี้เป็นทุนในการเรียนรู้ แทนที่จะมองข้ามหรือพยายามลบเลือน

3. การประเมินผลต้องสะท้อนตัวตน การวัดผลไม่ควรจำกัดแค่ความรู้ทางวิชาการ แต่ควรรวมถึงการประเมินความสามารถในการไตร่ตรอง การเข้าใจตนเอง (รู้ตน) และการเข้าใจสังคม (รู้สังคม) ซึ่งเป็นหัวใจของอัตลักษณ์ (จิราภรณ์ สุวรรณ และคณะ, 2567)

การพัฒนาอัตลักษณ์ ควรมุ่งเน้นการพัฒนาที่เปิดพื้นที่ทางอัตลักษณ์ที่ช่วยให้เยาวชนสามารถนำทาง และบูรณาการองค์ประกอบอัตลักษณ์ที่ซับซ้อนของตน ทั้งในโลกจริงและโลกดิจิทัล เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาวะ และมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง จากกรณีวิเคราะห์เนื้อหาที่คุณให้มา สามารถสรุปและจัดระบบองค์ประกอบอัตลักษณ์ของเยาวชนได้เป็น 6 หลัก ซึ่งทำงานสอดประสานกันเพื่อสร้างตัวตนที่สมบูรณ์ ดังนี้

1. ด้านบุคคล คือ เยาวชนจะเกิดกระบวนการบูรณาการคุณค่าของการกระทำและการเลือก เพื่อสร้างลักษณะเฉพาะตัว และการให้คุณค่ากับบทบาทและความปรารถนาของตนเอง มีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจและพฤติกรรม

2. ด้านสังคม คืออัตลักษณ์ถูกสร้างผ่านการสังกัดกลุ่มสังคม ซึ่งส่งผลต่อความนับถือตนเอง และการสะท้อนจากสังคม ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ คิดว่าเพื่อนมองเราอย่างไร และอยากให้คนอื่นมองเราอย่างไร

3. ด้านอารมณ์ คือ อารมณ์เชิงบวก ความสุข และความมีชีวิตชีวา เป็นตัวทำนายนการพัฒนาอัตลักษณ์ที่ดี และรู้วิธีจัดการอารมณ์และการได้รับการยืนยันตัวตน ช่วยรักษาความนับถือตนเองให้มั่นคง

4. ด้านจริยธรรม คือ การมองว่าคุณธรรมคือหัวใจของตัวตน และเยาวชนที่มีอัตลักษณ์ทางจริยธรรมแข็งแกร่งมักมีพฤติกรรมช่วยเหลือสังคม ในขณะที่การละเลยจริยธรรมจะขัดขวางการพัฒนาอัตลักษณ์

5. ด้านโดเมนชีวิต คือ อัตลักษณ์ไม่ได้เกิดจากเรื่องเดียว แต่สะสมจากด้านการศึกษา มิตรภาพ ความรัก และอาชีพ และเมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (18-23 ปี) อัตลักษณ์ในโดเมนต่าง ๆ จะเริ่มหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวและมีความชัดเจนสูง (Achieved Identity)

6. ด้านการเล่าเรื่อง คือ การร้อยเรียงประสบการณ์ชีวิตให้เป็นเรื่องราวที่ต่อเนื่อง เพื่อให้รู้สึกว่าเป็นคนเดิมในทุกบริบท และการเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตเข้ากับการพัฒนาตนเอง ช่วยให้ค้นพบความหมายและจุดประสงค์ของชีวิต

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับที่หล่อหลอมให้เป็นเยาวชนที่สมบูรณ์

มินตรา มีมุข และคณะ (2567) ได้ศึกษา อัตลักษณ์แห่งตนของเยาวชนผ่านการถ่ายทอดทางสังคมใหม่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน พบว่า ปัจจัยภายในเป็นบทเรียนในอดีตที่ย้อนเตือนตนเอง การตระหนักถึงความผิดพลาดและผลกระทบในอดีต แรงผลักดันจากความสำเร็จของเพื่อน การมีแบบอย่างที่ดีจากเพื่อนที่เปลี่ยนแปลงตนเองได้ สำหรับปัจจัยภายนอก คือ ครอบครัวช่วยเสริมพลังใจ การได้รับการสนับสนุนและความรักจากครอบครัว เจ้าหน้าที่ไว้วางใจและให้ความช่วยเหลือ การได้รับการยอมรับ โอกาสและความเชื่อมั่นจากบุคลากรในศูนย์

สุกิจ ชัยมุสิก (2568) ได้ศึกษา บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมของเยาวชนไทย พบว่า สื่อสังคมออนไลน์จึงมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้ง ในการกำหนดอัตลักษณ์ของเยาวชนไทยในยุคดิจิทัล ผ่านการเป็นพื้นที่ของการแสดงออก การเปรียบเทียบ และการรับอิทธิพลทางสังคม เช่น การเลือกใช้ภาษา และความงาม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมทางสังคม ดังนั้น สื่อสังคมออนไลน์จึงมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งในการกำหนดอัตลักษณ์ของเยาวชนไทยในยุคดิจิทัล

วีระศักดิ์ จินารัตน์ (2568) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการกล่อมเกลาทางการเมือง อัตลักษณ์ทางการเมือง และลักษณะบุคลิกภาพของนักการเมืองของเยาวชนในประเทศไทย พบว่า อัตลักษณ์ทางการเมือง มีอิทธิพลอย่างมากที่สุดในการกำหนดบุคลิกภาพของนักการเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณค่าทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอำนาจในการทำนายสูงที่สุด อัตลักษณ์ทางการเมือง คือ คุณค่าทางการเมือง มีผลอย่างโดดเด่นในการทำนายบุคลิกภาพอิทธิพลร่วมองค์ประกอบอัตลักษณ์ 4 ด้าน คุณค่า ความเชื่อ ความสนใจ และระบบพรรค และการกล่อมเกลาทางการเมือง คือ สถานศึกษา ครอบครัว และสื่อสังคม

Fakih & Khayat (2022) ได้ศึกษา อัตลักษณ์ทางสังคม ความเชื่อมั่นในสถาบัน และเยาวชน: หลักฐานจากการลูกฮือของอาหรับสปริง พบว่า อัตลักษณ์พลเมืองโลก อัตลักษณ์อาหรับ อัตลักษณ์ชาตินิยม อัตลักษณ์ทางศาสนา และสมาคมทางศาสนา การดำเนินนโยบายที่ทันสมัยและให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมทางเพศ อาจช่วยสร้างบรรยากาศที่ทันสมัย ซึ่งจะนำไปสู่การฟื้นฟูความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อสถาบันและหน่วยงานบริหารในประเทศได้

สรุปได้ว่า การเป็นเยาวชนที่สมบูรณ์ คือ การเปลี่ยนแปลงตนเองต่อการกระทำจากปัจจัยภายใน (บทเรียนในอดีต) แบบอย่างที่ดี และปัจจัยภายนอก เช่น ครอบครัวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งในการกำหนดอัตลักษณ์ของเยาวชนไทยในยุคดิจิทัล โดยเป็นพื้นที่สำหรับการแสดงออก และการเปรียบเทียบและการรับอิทธิพล เช่น การเลือกใช้ภาษา ความงาม และการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมทางสังคม หรือการแสดงออกทางการเมืองมีอิทธิพลอย่างมากในการกำหนดบุคลิกภาพของนักการเมืองไทย โดยคุณค่าทางการเมืองและองค์ประกอบ คุณค่า ความเชื่อ ความสนใจ และระบบพรรค สถานศึกษา และสื่อสังคม เป็นต้น

คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน

ในบริบทของสังคมศตวรรษที่ 21 ที่เต็มไปด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และสร้างสังคมที่ยั่งยืน โดยมีนักวิชาการ และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความหมายของเยาวชน และคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงการวิเคราะห์ ความสำคัญ คุณลักษณะ และกระบวนการพัฒนา กรอบขององค์ประกอบ วิเคราะห์ตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสมไว้ ดังนี้

1. ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม

คำว่า “คุณธรรมจริยธรรม” หมายถึง “ความเคยชินหรือการประพฤติดีของบุคคลหรือสังคม” ในทางปรัชญา คุณธรรมจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของสาขาวิชาจริยศาสตร์ (Ethics) และเกี่ยวข้องกับการประเมิน และกำหนดค่าความดีของพฤติกรรมและการกระทำของบุคคล หรือสังคม โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอความหมายของคุณธรรมจริยธรรมไว้ ดังนี้

ทักษ์สุธี มุลหงส์ (2563) กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับประพฤติปฏิบัติ ตลอดจนการคิดในทางที่ถูกต้องดีงามมีคุณประโยชน์ ทั้งต่อตนเองส่วนรวม ปรับตัวเพื่อความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขในสังคม

พระครูสุตภัสสรธรรม และคณะ (2563) กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง สภาพแห่งจิตใจและความประพฤติที่ดีงามของบุคคล เป็นพฤติกรรมการแสดงออกอันเนื่องมาจากสภาพคุณงามความดีในจิตใจ ตามหลักศีลธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของสังคม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกตามสำนึก ที่ดีงามถูกต้องไม่ใช่เพราะเป็นสภาพบังคับให้ต้องกระทำ

สุรเดช สรรณวจิตต์ (2565) กล่าวว่า ความหมายของ คุณธรรม และ “จริยธรรม” ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม สรุปได้ว่า หมายถึง สภาพคุณงาม ความดีส่วนบุคคล มาจาก จริย หมายถึง ความประพฤติหรือกิจที่ควรประพฤติ “ธรรม” หมายถึง คุณความดี หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อรวมกัน “จริยธรรม” หมายถึง หลักแห่งความประพฤติ แนวทางการประพฤติ

ศูนย์คุณธรรม องค์การมหาชน (2561) กล่าวว่า คุณธรรม จริยธรรม หมายถึง หลักการหรือหลักเกณฑ์ในเรื่องคุณงามความดีภายในจิตใจ และการกระทำ ที่ทำให้ปัจเจกบุคคล ควรค่าแก่ความเคารพ ได้รับการยอมรับ เกิดความเชื่อถือศรัทธา

Master Class (2022) กล่าวว่า คุณธรรม คือ หลักการชี้แนะ และค่านิยมส่วนบุคคล เกี่ยวข้องกับความถูกผิดในมุมมองของบุคคล มีที่มาจาก ความเชื่อ ศาสนา การเลี้ยงดู ประสบการณ์ส่วนตัว เช่น ความซื่อสัตย์ ความเมตตา ความอดทนส่วน จริยธรรม คือ มาตรฐานของสิ่งถูกและผิดในบริบทสังคม เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ พฤติกรรมที่ยอมรับในสังคม วิชาชีพ หรือกฎหมาย มีที่มาจาก กฎ ศาสนา ประเพณี จรรยาบรรณ เช่น การไม่โกง การเคารพผู้อื่น การรักษาเวลา

Diffen (2022) กล่าวว่า คุณธรรมและจริยธรรม เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ “ถูก” และ “ผิด” แม้ว่าบางครั้งอาจใช้แทนกันได้ แต่ก็แตกต่างกัน คุณธรรม หมายถึง หลักการของแต่ละบุคคลเกี่ยวกับความถูกและผิด ส่วนจริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ที่มาจากแหล่งภายนอก เช่น จรรยาบรรณในที่ทำงานหรือหลักการในศาสนา

Stanford Encyclopedia of Philosophy (2020) กล่าวว่า พฤติกรรมหรือหลักจรรยาบรรณที่บุคคลควรมี เช่น คุณธรรมตามหลักศาสนา คุณธรรมตามค่านิยมของสังคม ความหมายเชิงกฎเกณฑ์ เน้นหลักการที่บุคคลที่มีเหตุผลควรยึดถือ เกี่ยวข้องกับความถูกต้องและความดีงามโดยรวม และหลักการพื้นฐานของจริยธรรม

Dictionary.com (2022) กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์และมาตรฐานในการประพฤติ และปฏิบัติ

จากนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอความหมายของคุณธรรมจริยธรรมไว้ข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีภายในจิตใจ หรือคุณสมบัติที่ดีงามที่เป็นธรรมชาติ หรือหลักการชี้แนะและค่านิยมส่วนบุคคลและมาตรฐานภายในที่กำหนดความถูกผิด ส่วน จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ภายนอกสำหรับการประพฤติ หรือมาตรฐานของสิ่งถูกและผิดในบริบททางสังคม หรือกฎเกณฑ์ที่มาจากแหล่งภายนอก เช่น ศาสนา กฎหมายและแนวทางการปฏิบัติที่ยอมรับในสังคม

2. ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน

โดยมีนักวิชาการ และนักการศึกษาได้นำเสนอความหลักความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนไว้ ดังนี้

คุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม โดยเป็นรากฐานในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเป็นปัจจัยจำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศชาติให้ก้าวหน้า (คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ, 2561)

พระมหาสมบุญ สุธมโม (2560) กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันที่มีผู้คนในสังคมจำนวนมากมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในรูปแบบต่าง ๆ จะทำให้คุณธรรมจริยธรรมของประชาชนเป็นไปอย่างยั่งยืน

พระครูภาวนาโพธิคุณ และคณะ (2561) กล่าวว่า มีความสำคัญเป็นระบบที่ช่วยให้เยาวชนทำความดีละเว้นความชั่ว คำว่า จริยธรรม หมายถึง คุณธรรม ค่านิยม กฎหมาย กฎระเบียบ หลักศาสนา กฎจรรยา และบรรทัดฐานของสังคม

พระมหาอนันต์ องค์กรศิริ (2561) กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนเปรียบเสมือนรากฐานสำคัญในการพัฒนาคน ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยล้วนมีต้นเหตุมาจากคนทั้งสิ้น การแก้ปัญหาสังคมไทยอย่างยั่งยืน จึงจำเป็นต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาคน

ปพิชญา จินอิม (2561) กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนมีประโยชน์ต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก เพราะคุณธรรมเป็นคุณความดีในจิตใจ ซึ่งเป็นนามธรรม และแสดงออกทางการกระทำที่ถูกที่ควร ซึ่งเป็นจริยธรรม หรือการแสดงออกเป็นรูปธรรม

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ประกอบส่วนสำคัญได้ 5 ประการ ได้แก่ 1) เป็นรากฐานในการพัฒนาคน คุณธรรมจริยธรรมเปรียบเสมือนรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาคน ช่วยให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ 2) นำไปสู่ความดีงาม การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ช่วยให้เยาวชนทำความดี ละเว้นความชั่ว 3) ส่งผลดีต่อสังคม สังคมจะสงบร่มเย็นเมื่อสมาชิกในสังคมมีคุณธรรมจริยธรรม 4) ช่วยให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง คุณธรรมจริยธรรมเป็นแนวทางให้เยาวชนดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความดีงาม และ 5) เป็นภูมิคุ้มกันต่อปัญหา คุณธรรมจริยธรรมช่วยให้เยาวชนมีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาต่าง ๆ ในสังคม

3. คุณลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน

โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอคุณลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนไว้ ดังนี้

คุณธรรมจริยธรรม เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ทุกคนควรมี (พระมหาสมบุญ สุธมโม, 2560) กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรมช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง ได้แก่ 1) เห็นคุณค่าของตนเอง รู้จักศักยภาพและคุณค่าของตัวเอง 2) มีวินัยในตนเองควบคุมตนเอง ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ปฏิบัติตามหลักธรรม ยึดหลักศาสนา นำไปสู่ความสุข 3) พัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะ เรียนรู้ พัฒนาตนเอง 4) มีอาชีพสุจริต ทำงานอย่างสุจริต 5) มีรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว และ 6) ทำประโยชน์ต่อสังคม ช่วยเหลือสังคม ประเทศชาติ

ปพิชญา จินอิม (2561) กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรมแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ 1) จริยธรรมเจตนา การกระทำดีละเว้นชั่ว ด้วยเจตนาบริสุทธิ์ 2) จริยธรรมธรรมชาติ การกระทำดีละเว้นชั่ว โดยธรรมชาติ ไม่ได้ตั้งใจ และ 3) คุณธรรมจริยธรรม บังคับการกระทำดีละเว้นชั่ว เพราะถูกบังคับ

บุษกร วัฒนบุตร (2564) กล่าวว่า เยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะที่เป็นปัจจัยที่ในการพัฒนาทั้งทางด้านกาย ด้านอารมณ์ ด้านปัญญา และด้านการบริหารจัดการให้รู้และเข้าใจตามความเป็นจริง เพื่อสร้างทักษะที่ติดตัวไปแม้จะเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่อยู่ในตัว เพื่อที่จะมั่นใจว่าสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีในสังคม

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน รู้จักคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง พัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะ มีอาชีพสุจริต มีรายได้ และทำประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ เป็นต้น

4. กระบวนการพัฒนาของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ละเมิดคุณธรรมจริยธรรม กระบวนการพัฒนาควรขึ้นอยู่กับสภาพปัญหา ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม และประเพณีในแต่ละท้องถิ่น ไม่ควรแก้ปัญหาเฉพาะด้านจริยธรรม แต่ควรแก้แบบองค์รวม ครอบคลุมทุกด้าน และสัมพันธ์กับบริบททางสังคม โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอกระบวนการพัฒนาของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนไว้ ดังนี้

จรรยา ลินลา (2563) กระบวนการพัฒนาของคุณธรรมจริยธรรม เป็นแนวทางในการส่งเสริมความดีงามให้เกิดขึ้นในสังคม ผ่านการแสดงพฤติกรรมที่ดี และการปลูกฝังความดีในจิตใจ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่มีคุณค่า

พระครูสุตภทฺทธรรม และคณะ (2563) การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เป็นกระบวนการทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม โดยเริ่มต้น จากพัฒนาการของการเชื่อฟังและการถูกลงโทษไปจนกระทั่งถึงการรับผิดชอบชั่วดีและการเสียสละ ให้เกิดคุณธรรมที่ดีต่อสังคม

สุทิน พานิชย์ (2561) การพัฒนาคุณธรรมของมนุษย์ สามารถเกิดขึ้นได้ ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เช่น การอบรมเลี้ยงดู และการปฏิบัติตัวที่ดีของพ่อแม่ ครู พระภิกษุ กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน

Global Indian International School (2023) ความสำคัญของการพัฒนา คุณธรรม เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคนโดยรวม โดยเริ่มตั้งแต่วัยเด็กและเยาวชน ในการสร้างอุปนิสัยที่ดีและมีบุคลิกภาพที่ดี

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งเสริมความเป็น มนุษย์ที่ดีและสร้างสังคมที่ดีขึ้นได้ด้วยกันทั้งในมุมมองของการพัฒนาบุคลิกภาพและการพัฒนา สังคมอย่างรวมโดยการเชื่อฟัง ปลูกฝัง และส่งเสริมค่านิยมที่ดีในสังคม โดยมีบทบาทสำคัญ ของครอบครัว สถาบันการศึกษา และสังคม

5. องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน

เยาวชนรุ่นใหม่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศและสังคม เนื่องจากเกิดมา พร้อมกับความแข่งขันเพื่อความเจริญก้าวหน้าในทุกด้านของชีวิต และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้เยาวชนมีคุณค่าและสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้ เยาวชนควร รับรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของตนเองในสังคม และมุ่งมั่นที่จะรับค่านิยมทางคุณธรรมจริยธรรม เพื่อสร้างสังคมที่ดีขึ้น และความกระตือรือร้นของเยาวชนในการรับรู้และรักษาค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรมสามารถเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ (สุวัฒนา อิทธิวิศวกุล, 2557) และ (George & Uyang, 2014) โดยมีนักวิชาการ และนักการศึกษา ได้นำเสนอองค์ประกอบ ของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนไว้ ดังนี้

ตาราง 2 นิยามองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน

นิยามองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน	
นักวิชาการทั้งใน และต่างประเทศ	คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน
กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2552)	ซื่อสัตย์ ช่มใจ อุดทน เสียสละ รับผิดชอบ มีสติสัมปชัญญะ ขยันหมั่นเพียร มีวินัย ประหยัด กตัญญู สามัคคี และพอเพียง
วิลาลินี จะโลนา (2561)	ผู้มีสติปัญญา รู้สึกตัวอยู่เสมอ ไม่ประมาท มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม และมีเมตตากรุณา เป็นผู้ใฝ่หาความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ เพื่อความมั่นคง เป็นผู้ที่มีความเพียร ความพยายามประกอบความดี ละอายต่อการปฏิบัติชั่ว และเป็นผู้ที่รัฐสามารถอาศัยเป็นแกนหรือฐานให้กับสังคม สำหรับการพัฒนาใด ๆ ได้
พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (2561)	กตัญญูกตเวที มีระเบียบวินัย ความสามัคคี การคบเพื่อน เมตตา กรุณา ความสำเร็จในการเล่าเรียน หลักการเรียนรู้เก่ง การรู้จักตนเอง ความจริงใจซื่อตรง หลักที่ควรปฏิบัติ 5 ประการ ความรู้การวางนอนบ้น้อม ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และวัฒนธรรมไทย และคุณธรรม 4 ประการ ตามพระราชดำริ ของรัชกาลที่ 9
คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ (2561)	มีวินัย ความพอเพียง สุจริต และจิตอาสา
พระครูภาวนาโพธิคุณ และคณะ (2561)	วินัย ขยัน ประหยัด ความสุภาพ สะอาด ซื่อสัตย์ และสามัคคี
พระครูโสภิตสัทธาธรรม และคณะ (2561)	ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย และสะอาด
ปพิชญา จินอิม (2561)	ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ และมีระเบียบวินัย
มนทกานต์ รอดคล้าย (2561)	ซื่อสัตย์ รู้จักรับผิดชอบชั่วดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มั่นใจ กตัญญูเอาใจใส่ ห่วงใยผู้มีพระคุณ และมีวินัยเคารพและรับผิดชอบต่อตนเอง
อันณาน หะยีเจหลง (2561)	ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด และมีวินัย
สุเมธ สุจริยวงศ์ (2562)	ความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ
สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ (2563)	พอเพียง มีวินัย สุจริต จิตสาธารณะ และรับผิดชอบต่อ
พระครูสุตถัทธธรรม และคณะ (2563)	ความสามัคคี มีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต กิริยา การมีวาจาสุภาพ ยึดมั่นในคำสอนศาสนา ความอดทน ขยันหมั่นเพียร การรู้จักละวางความชั่วความทุจริต ความกตัญญู กตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ความเกรงกลัว และละอายต่อการทำชั่ว รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
Steven & Ezhar (2009)	เคารพต่อผู้อื่น รับผิดชอบต่อ และซื่อสัตย์
George & Uyanga (2014)	มีระเบียบวินัยต่อต้านพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรม สามารถเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงในสังคม และยอมรับที่จะดำเนินชีวิตตามหลักเกณฑ์

ตาราง 2 (ต่อ)

นียมองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน	
นักวิชาการทั้งใน และต่างประเทศ	คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน
Dev (2017)	มีระเบียบวินัย ต่อต้านพฤติกรรมที่ผิด การยอมรับที่จะดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณ และสามารถเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
See (2018)	ความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ จงรักภักดี เทียงธรรม อภัยภัยดี และอดทน
Chowdhury (2018)	รับผิดชอบ และสร้างอุปนิสัยที่ดี
Petkovic & Bárta (2020)	ปฏิบัติตนอย่างเป็นกลาง อาสาสมัคร มีความซื่อสัตย์ ยอมรับหลักการและกฎเกณฑ์ ไตร่ตรองด้วยพื้นฐานคุณค่าที่เหมาะสมและความสามารถในการให้เหตุผล
Renzulli (2021)	ความเป็นผู้นำทางศีลธรรม ความเห็นอกเห็นใจ และการใช้พรสวรรค์ในทางบวก
Pool of European Youth Researchers (2022)	อาสาสมัคร ซื่อสัตย์ ไตร่ตรองด้วยพื้นฐานคุณค่าที่เหมาะสมและความสามารถในการให้เหตุผล
Podar International School (2022)	เคารพวัฒนธรรมที่แตกต่าง ความซื่อสัตย์ ความเห็นอกเห็นใจ สนใจในการศึกษา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
Raising Teens Today (2022)	การยอมรับ เห็นอกเห็นใจ ร่วมมือ กล้าหาญ ความเสมอภาค เป็นธรรม เอื้ออาทร กตัญญูกตเวที ซื่อตรงและซื่อสัตย์ เป็นมิตร อดสาหะ สุภาพ เคารพ รับผิดชอบ ควบคุมตนเอง ใจกว้าง และประพฤดิชอบ
Global Indian International School (2023)	ความเคารพและรักครอบครัว ปรับและประนีประนอม เห็นอกเห็นใจผู้อื่นนับถือศาสนา ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ ตระหนักถึงผลกระทบทางร่างกายและจิตใจ ไม่ขโมยเป็นสิ่งที่ผิดรักในการศึกษา และความเท่าเทียมกัน
Heynen et al. (2023)	ความเสมอภาค เข้าใจและแบ่งปันความรู้สึกผู้อื่นควบคุมตนหรือการกำกับอารมณ์ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และรักษาความน่าเชื่อถือ
Organisation for Economic Co-operation and Development (2024)	ความเสมอภาค ความสามารถในการเข้าใจและแบ่งปันความรู้สึกผู้อื่น การควบคุมตน หรือการกำกับอารมณ์ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ การรักษาความน่าเชื่อถือ
Bjärehed et al. (2024)	ความเสมอภาค เข้าใจและแบ่งปันความรู้สึกผู้อื่น ควบคุมตนหรือกำกับอารมณ์ ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ
Silke et al. (2024)	ความเสมอภาค เข้าใจและแบ่งปันความรู้สึกผู้อื่น การควบคุมตนหรือการกำกับอารมณ์ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ
Yee et al. (2025)	ความเสมอภาค ความสามารถในการเข้าใจและแบ่งปันความรู้สึกผู้อื่น การควบคุมตน หรือการกำกับอารมณ์ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ

ตาราง 2 (ต่อ)

นียมองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน	
นักวิชาการทั้งใน และต่างประเทศ	คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน
Oldham & McLoughlin (2025)	ความเสมอภาค ความสามารถในการเข้าใจและแบ่งปันความรู้สึก ผู้อื่น การควบคุมตน หรือการกำกับอารมณ์ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ
Gemini AI (2025)	ความซื่อสัตย์ การรักษาวินัย และเคารพกฎกติกา ความรับผิดชอบ ขยันหมั่นเพียร ประหยัด และดำเนินชีวิต ตามหลักพอเพียง การควบคุมตนเอง ให้ความเคารพต่อผู้อื่น และผู้ใหญ่ความเมตตา จิตสาธารณะ ช่วยเหลือเกื้อกูล และบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ความกตัญญู การแสดงความ จงรักภักดี ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความอดทน การไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข หรือความประพฤติทุจริต
Chatgpt AI (2025)	คกตัญญู ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบ มีวินัย ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ความยุติธรรม และใฝ่รู้ใฝ่ดี
Copilot AI (2025)	รับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต เมตตาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อดทนและ พากเพียร และความยุติธรรม

จากตาราง 2 นักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอองค์ประกอบของคุณธรรม
จริยธรรมสำหรับเยาวชน และสามารถกำหนดพฤติกรรมของเยาวชนแสดงออกตามสถานการณ์
ต่าง ๆ นั้นจัดอยู่ในองค์ประกอบใด ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรม
สำหรับเยาวชน ในตาราง 3 ดังนี้

[illegible]

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชน	Global Indian International School (2023)	Heynen et al. (2023)	Organisation (2024)	Bjärehed et al. (2024)	Silkeet al. (2024)	Yee et al. (2025)	Oldham & McLoughlin (2025)	Gemini AI (2025)	Chatgpt AI (2025)	Copilot AI (2025)	ผลรวมค่าความถี่
ลำดับนักวิชาการทั้งใน และต่างประเทศ	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
ประหยัด								✓			5
มีน้ำใจต่อผู้อื่น											1
ใจรักความสะอาด											2
รู้จักความเคารพต่อผู้อื่น	✓							✓			5
อดทน								✓		✓	5
สามัคคี											5
พอเพียง								✓			3
รับผิดชอบ		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	13
มีระเบียบวินัย								✓	✓		15
เมตตากรุณา								✓	✓	✓	6
ซื่อสัตย์สุจริต	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	26
ขยันหมั่นเพียร								✓		✓	11
กตัญญูกตเวที								✓	✓		8
มีสติสัมปชัญญะ											2
รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และวัฒนธรรมไทย								✓			3
สามารถในการให้เหตุผล											1
สนใจในการศึกษา หรือความรักในการศึกษา	✓								✓		5
เคารพวัฒนธรรมที่แตกต่าง											1
จิตสาธารณะหรือจิตอาสา								✓			4
ยึดมั่นในคำสอนศาสนา	✓										2
อภัยภัยดี											3
รับผิดชอบต่อตนเอง											1
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีน้ำใจ หรือเสียสละ								✓	✓	✓	6
ยอมรับที่จะดำเนินชีวิตตามหลักการ และกฎเกณฑ์								✓			5

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชน	Global Indian International School (2023)	Heynen et al. (2023)	Organisation (2024)	Bjärehed et al. (2024)	Silkeet al. (2024)	Yee et al. (2025)	Oldham & McLoughlin (2025)	Gemini AI (2025)	Chatgpt AI (2025)	Copilot AI (2025)	ผลรวมค่าความถี่
ลำดับนักวิชาการทั้งใน และต่างประเทศ	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
ต่อต้านพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรม	✓										5
ไตร่ตรองด้วยพื้นฐานคุณค่าที่เหมาะสม											3
ไม่เบียดเบียนผู้อื่น											1
มีความเกรงกลัวและละอายต่อการทำชั่ว	✓										1
สามารถเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง ในสังคม	✓										1
รู้จักผิดชอบชั่วดี											1
เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ ส่วนรวม											4
เห็นอกเห็นใจผู้อื่น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				7
ข่มใจ หรือควบคุมตนเอง		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			10
รู้การระออ่อนน้อมถ่อมตน											2
กิริยาการมีวาจาสุภาพ											2
เป็นผู้มีกง่าย											1
เที่ยงธรรม หรือปฏิบัติตนอย่างเป็นกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	13
การใช้พรสวรรค์ในทางบวก											1
ความเท่าเทียมกัน	✓										1
ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข หรือความประพฤติ ทุจริต								✓			1

จากตาราง 3 แสดงผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับ
เยาวชน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเรียงตามลำดับคะแนนรวม จากมากไปหาน้อย ซึ่งผ่านเกณฑ์การคัดเลือก
ความถี่ ตั้งแต่ 6 ขึ้นไป มีทั้งหมด 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ชื่อสัตย์สุจริต 2) มีระเบียบวินัย
3) รับผิดชอบ 4) ขยันหมั่นเพียร 5) กตัญญูกตเวที 6) อุตุน 7) สามัคคี 8) ประหยัด และ
9) จิตสำนึกสาธารณะ

ซึ่งผู้วิจัยนำผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ซื่อสัตย์สุจริต 2) มีระเบียบวินัย 3) รับผิดชอบ 4) ขยันหมั่นเพียร 5) กตัญญู 6) อดทน 7) สามัคคี 8) ประหยัด และ 9) จิตสำนึกสาธารณะ สอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 ท่าน เพื่อการจัดลำดับสำคัญขององค์ประกอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 พบว่า องค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 โดยมีผลการเรียงลำดับความสำคัญ ที่พิจารณาลำดับความสำคัญ 3 อันดับแรก จากค่าคะแนนเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ ความซื่อสัตย์ ค่าเฉลี่ย 1.53 ลำดับที่ 1 ความกตัญญู ค่าเฉลี่ย 3.29 ลำดับที่ 2 และความมีระเบียบวินัย ค่าเฉลี่ย 3.76 ลำดับที่ 3

ดังนั้น ผู้วิจัยได้นำผลจากการศึกษามาวิเคราะห์ด้วงชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ตามลำดับต่อไป

6. วิเคราะห์ด้วงชี้ตามองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน

หลังจากที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม และนำไปสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 ท่าน เพื่อการจัดลำดับสำคัญขององค์ประกอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน พบว่า องค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 โดยมีผลการเรียงลำดับความสำคัญที่พิจารณาลำดับความสำคัญ 3 อันดับแรก จากค่าคะแนนเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู และความมีระเบียบวินัย จึงทำให้ได้มาซึ่งการวิเคราะห์ ความหมาย และด้วงชี้ ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

6.1 ความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์สุจริต คือ คุณลักษณะที่สำคัญของเยาวชน เนื่องจากเยาวชนเป็นกลุ่มที่ยังอยู่ในขั้นตอนการเติบโตและพัฒนาอย่างรวดเร็ว การสร้างความซื่อสัตย์สุจริตในเยาวชน จึงมีความสำคัญในการพัฒนาเป็นบุคคลที่ดีและมีคุณค่าในสังคม และอนาคต โดยมีนักวิชาการ และนักการศึกษา ได้นำเสนอความหมาย และด้วงชี้ ตามองค์ประกอบที่ 1 ซื่อสัตย์สุจริตไว้ ดังนี้

ประภคิตยา ทักษิณ และคณะ (2559) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์สุจริต (Honest) หมายถึง การแสดงออกถึงการยึดหลักความถูกต้อง ในการดำเนินชีวิต ละอาย และเกรงกลัวต่อการกระทำผิด ไม่คดโกง ไม่ลักขโมย คัดลอกงานของผู้อื่น โดยมี 3 ด้วงชี้ ได้แก่ 1) ยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต 2) ละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด และ 3) ไม่คดโกง ไม่ลักขโมยของ คัดลอกงาน ของผู้อื่น

รจรินทร์ ผลนา และศิริพันธ์ ดิยะวงศ์สุวรรณ (2559) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ผู้ที่ประพฤติตรงตามความเป็นจริงทั้งทางกาย วาจา ใจ และยึดหลักความจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละอาย และเกรงกลัวต่อการกระทำผิด โดยมี 7 ด้วงชี้ ได้แก่ 1) ไม่พูดเท็จ 2) ไม่เอาเปรียบผู้อื่น 3) ไม่ทุจริตในการสอบ 4) ประพฤติตน

ได้ตามที่พูดหรือคิด 5) รักษาความสัตย์สุจริตที่ไว้กับผู้อื่น 6) ไม่ลอกผลงานหรือการบ้านของเพื่อน และ 7) ไม่ลักขโมยหรือคิดโลภอยากได้ของ ๆ ผู้อื่น

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2561) กล่าวว่า ชื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ความประพฤติที่ตรง และจริงใจ ทั้งต่อหน้าที่ และวิชาชีพ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ปลอดจากความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ โดยมี 7 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ไม่โกหก 2) ไม่ลักขโมย 3) ไม่ทุจริตในการสอบ 4) ประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ 5) ปฏิบัติหน้าที่ และรักษาประโยชน์ขององค์กร 6) ไม่เพิกเฉยต่อสิ่งที่ได้รับรู้และการกระทำที่ไม่ถูกต้อง และ 7) ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาแอบอ้างเป็นของตนเอง ทั้งด้านวิชาการ และวิชาชีพ

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2561) กล่าวว่า ชื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติตรง ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ โดยมี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ตรงต่อเวลา 2) ประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ 3) ไม่ใช้เล่ห์กล คดโกง ทั้งทางตรงและทางอ้อม และ 4) รับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน (2563) กล่าวว่า ชื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยมี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา 2) ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นจริง 3) ไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง 4) ปฏิบัติตน ต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง 5) ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง และ 6) ปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ละเอียด และเกรงกลัว ต่อการกระทำผิด

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564) กล่าวว่า ชื่อสัตย์สุจริต หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการตัดสินใจบนฐานของความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย โดยมี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การคิดแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้อง 2) การแยกแยะระหว่างประโยชน์ของตนเองและประโยชน์ที่เป็นของส่วนรวม 3) การไม่โกหกไว้เนื้อเชื่อใจเชื่อถือได้ การประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ไม่บิดพลิ้ว หลีกเลียง และไม่คดโกง 4) การแสดงให้เห็นว่าสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจและการกระทำของตนเอง 5) ยึดความถูกต้องบนบรรทัดฐานและกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์โดยไม่ลำเอียง 6) การตัดสินใจบนพื้นฐานของความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย

สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ (2565) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์สุจริต (Honest) หมายถึง การแสดงออกถึงความตรงไปตรงมา เป็นธรรม ทั้งในที่ลับ และที่แจ้ง รวมถึงการปฏิเสธการกระทำที่ไม่ซื่อตรงหรือไม่ซื่อสัตย์ของบุคคลอื่นที่จะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อบุคคล และส่วนรวม โดยมี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ไม่คดโกง ไม่หลอกลวงผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ ตนเองหรือพวกพ้อง 2) การไม่ดำเนินกิจกรรมที่นำมา ซึ่งผลประโยชน์เหนือกว่าผู้อื่นด้วยวิธีการเบียดเบียน

ผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และ 3) การยึดมั่นในความถูกต้องและยืนหยัดที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้องแม้ว่าจะมีความยากลำบากหรือมีอุปสรรคขวามาขัดขวาง

กล่าวโดยสรุป ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติตนที่แสดงถึงความดีงาม ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ตรงไปตรงมา ไม่คดโกง และมีความจริงใจ

ความซื่อสัตย์ของเยาวชนสามารถแสดงให้เห็นได้ผ่านพฤติกรรม และทัศนคติ โดยมี 13 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น 2) ละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด และรักษาคำมั่นสัญญา 3) ไม่คดโกง ไม่ลักขโมยของ และไม่ลอกหรือคัดลอกงานของผู้อื่น 4) ไม่พูดเท็จ และไม่เอาเปรียบผู้อื่น 5) ไม่ทุจริตในการสอบ และปฏิบัติตนได้ตามที่พูดหรือคิด 6) รักษาคำมั่นสัญญา และไม่ลักขโมยหรือคิดโลภอย่างไร้ความสมควร 7) ไม่เพิกเฉยต่อสิ่งที่รู้และการกระทำที่ไม่ถูกต้อง 8) ปฏิบัติตามความถูกต้อง ละอาย และเกรงกลัวต่อการกระทำผิด 9) ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา และเป็นจริงในการให้ข้อมูล 10) ไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง 11) ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง 12) ยึดความถูกต้องและกฎระเบียบของสังคม และ 13) ปฏิบัติตามความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการปฏิบัติงาน

6.2 ความกตัญญู

ความกตัญญูของเยาวชน เป็นคุณสมบัติที่อยู่ในรูปของค่านิยมทางจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม และการประพฤติที่เป็นธรรมและถูกต้องตามหลักสำคัญของสังคมหรือที่เรียกว่า “กตเวที” (Ethics) ที่มาจากการพิจารณาหรือให้คำนึงถึงสิ่งที่ถูกต้องและควรทำในแง่ของจริยธรรม ความกตัญญูของเยาวชนส่งผลให้มีพฤติกรรมที่ดี และรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม โดยมีนักวิชาการ และนักการศึกษา ได้นำเสนอความหมายและตัวบ่งชี้ ตามองค์ประกอบที่ 7 ด้านกตัญญูไว้ ดังนี้

ประกฤติยา ทักษิณ และคณะ (2559) กล่าวว่า กตัญญูกตเวที (Gratitude) หมายถึง การแสดงออกถึงการเอาใจใส่ดูแล ช่วยเหลือภารกิจการงาน เคารพ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งสอน อันดีงามของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ อย่างเต็มใจ รักษาเกียรติของพ่อแม่ ผู้ปกครอง สถานศึกษา การยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ และการตอบแทน บุญคุณพ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้มีพระคุณเมื่อมีโอกาส โดยมี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การเอาใจใส่ดูแลและยินดีช่วยเหลือ ภารกิจการงานของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์เมื่อมีโอกาส 2) การเคารพ เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนอันดีงามของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์อย่างเต็มใจ 3) การยกย่องเชิดชูและการรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ และ 4) ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณเมื่อมีโอกาส

รจรินทร์ ผลนา และศิริพันธ์ ตียะวงศ์สุวรรณ (2559) กล่าวว่า กตัญญูกตเวที หมายถึง การแสดงออกถึงการพบิดามารดา ครู อาจารย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์ เชื่อฟังปฏิบัติตามคำสั่งสอน และช่วยเหลือแบ่งเบา ธุรการงานของบิดามารดา ครู อาจารย์ รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่ยังเกียจหรือถูกดูหมิ่น โดยมี 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์ 2) เคารพ

บิดามารดา ครู อาจารย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เชื่อฟังปฏิบัติตามคำสอนของบิดามารดา ครู อาจารย์ 4) ช่วยเหลือแบ่งเบาภาระงานของบิดามารดา ครู อาจารย์ และ 5) รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่รังเกียจ หรือถูกดูหมิ่น

พระมหาวชิระ ไม้โสภาค (2562) กล่าวว่า กตัญญูทเวที หมายถึง มีความเคารพต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูบาอาจารย์ ร่วมไปถึงการแสดงออก ซึ่งการตอบแทนพระคุณต่อผู้มีพระคุณอย่างเหมาะสม โดยมี 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ทำตามคำสั่งสอนของครู 2) เคารพเชื่อฟังคำสอนของพ่อ แม่ 3) แสดงความเคารพเมื่อเดินผ่านครู 4) ตั้งใจเรียนเพื่อตอบแทนคุณของพ่อแม่ 5) ทำความเคารพพ่อแม่ ครู ทั้งไป-กลับโรงเรียน

สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ (2565) กล่าวว่า กตัญญู (Gratitude) หมายถึง การแสดงออกถึงการสำนึกคุณ การเคารพ การช่วยเหลือ การดูแลเอาใจใส่ การตอบแทนคุณผู้อื่นและสิ่งอื่นที่มีพระคุณแก่ตนเอง ซึ่งเป็นการตอบแทนคุณในทางที่ถูกตอเหมาะสม ไม่ละเมิดหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน โดยมี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การตระหนักรู้ ระลึกถึงคุณผู้อื่นที่มีแก่ตนเอง ทั้งครอบครัว ที่ทำงานองค์กร และสังคมประเทศชาติ 2) การแสดงออกทางกาย วาจา และใจต่อผู้มีพระคุณ อย่างสุภาพ และให้เกียรติ 3) การดูแลเอาใจใส่ อุปการะช่วยเหลือผู้มีพระคุณในทางที่ถูกตอและไม่ประพฤตินที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้มีพระคุณ

กล่าวโดยสรุป กตัญญูทเวที หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึกขอบคุณ รู้คุณ เคารพ ช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่ และตอบแทนบุญคุณ ของผู้มีพระคุณในรูปแบบที่เหมาะสม โดยมี 16 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) เอาใจใส่และยินดีช่วยเหลือในการกิจของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง เช่น การช่วยงานในบ้านหรือการดูแลบ้านเมื่อมีโอกา 2) เคารพและปฏิบัติตามคำสั่งสอนที่ดั่งามของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง โดยเต็มใจ 3) ยกย่องและเชิดชูพ่อแม่หรือผู้ปกครองอย่างตั้งใจและการรักษาเกียรติต่อสถานศึกษา 4) ตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่หรือผู้ปกครองเมื่อมีโอกา 5) ทำตามคำสั่งสอนของครูหรืออาจารย์ และการเคารพฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ 6) แสดงความเคารพเมื่อเดินผ่านครูหรืออาจารย์ 7) ตั้งใจเรียนเพื่อตอบแทนคุณของพ่อแม่ 8) ทำความเคารพและเอาใจใส่ในพ่อแม่หรือครูทั้งในการไป-กลับโรงเรียน 9) ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดาหรือครูอาจารย์ 10) เคารพบิดามารดาหรือครูอาจารย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 11) เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดาหรือครูอาจารย์ 12) ช่วยเหลือแบ่งเบาภาระงานของบิดามารดาหรือครูอาจารย์ 13) รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลไม่ให้เสียหายหรือถูกดูหมิ่น 14) ตระหนักรู้และระลึกถึงคุณผู้อื่นที่มีอยู่ในชีวิต 15) แสดงออกทางกาย วาจา และใจอย่างสุภาพต่อผู้ที่มีพระคุณ และ 16) ดูแลเอาใจใส่และช่วยเหลือผู้ที่มีพระคุณในทางที่เหมาะสมและไม่สร้างความเดือดร้อน

6.3 ความมีระเบียบวินัย

ความมีระเบียบวินัยของเยาวชนเป็นเรื่องสำคัญที่ช่วยสร้างพฤติกรรมที่ดีและการปฏิบัติตามกฎระเบียบในชีวิตประจำวัน จะช่วยสร้างพื้นฐานทางสุจริต สอนให้เห็นค่าและความสำคัญของการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และกฎระเบียบที่ถูกต้องในสังคม นอกจากนี้ยังส่งเสริมการพัฒนาสมรรถภาพทางสังคมและการเรียนรู้ของเยาวชนด้วย โดยมีนักวิชาการ และนักการศึกษาได้นำเสนอความหมาย และตัวบ่งชี้ ตามองค์ประกอบที่ 2 ระเบียบวินัยไว้ ดังนี้

ประกฤติยา ทักษิโณ และคณะ (2559) ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การควบคุมพฤติกรรมของตนได้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ หรือยอมรับในคุณค่า เพื่อควบคุมตนเอง ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อประโยชน์ของตนเอง และการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยมี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ 2) ตรงต่อเวลา ในการนัดหมาย ทำงานเสร็จตามเวลาที่กำหนด 3) สามารถควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรม การแสดงออกของตน 4) รับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย 5) เคารพและปฏิบัติตามข้อตกลง กฎระเบียบของสังคมทั้งต่อหน้าและลับหลัง และ 6) เชื่อมั่น ว่าการที่จะประสบผลสำเร็จตามที่ ตั้งใจเป็นผลมาจากความสามารถ ทักษะ หรือการกระทำ ของตนเอง

รจรินทร์ ผลนา และศิริพันธ์ ตียะวงศ์สุวรรณ (2559) กล่าวว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การปฏิบัติตนตามข้อตกลงกฎเกณฑ์ และระเบียบ ข้อบังคับ ของครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น โดยมี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ปฏิบัติตนตามระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคม 2) รู้หน้าที่ และปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และ 3) ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2561) กล่าวว่า ระเบียบวินัย หมายถึง การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัยในตนเอง และวินัย ต่อสังคม โดยมี 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร สังคม และประเทศชาติ และ 2) ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ อย่างเต็มใจและตั้งใจ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2561) กล่าวว่า ระเบียบวินัย หมายถึง การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้ง วินัยในตนเอง และวินัยต่อสถานศึกษา สถาบัน องค์กร สังคม และประเทศชาติ โดยมี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ประพฤติตนตรงต่อเวลา 2) ประพฤติตนตามหลักศีลธรรมอันดีงาม 3) ปฏิบัติตามกติกา และมารยาทของสังคม และ 4) ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ของสถานศึกษาและสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) กล่าวว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และ ระเบียบ ข้อบังคับ ของครอบครัว โรงเรียน และสังคม โดยมี 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ตรงต่อเวลา ในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และรับผิดชอบในการทำงาน และ 2) ปฏิบัติตาม ข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ ของครอบครัว โรงเรียน และสังคม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564) กล่าวว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ และหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติใน ชีวิตประจำวันทั้งที่บ้าน ชั้นเรียน โรงเรียน และในสังคม เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข โดยมี 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง 2) การปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น 3) ไม่เบียดเบียน ไม่รังแก ผู้อื่นให้เกิด

ความเดือดร้อน 4) ดำเนินชีวิตตามแบบแผน และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ

5) การควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติได้อย่างมีระเบียบแบบแผน

สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ (2565) ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การแสดงออกถึงการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย มีความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมตนเองได้อย่างมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีความมุ่งมั่นต่อหน้าที่ อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ รวมถึงการยอมรับผลการกระทำของตนเอง และปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น โดยมี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การปฏิบัติตาม กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย 2) การยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำ ของตนและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น 3) ความสามารถในการกำกับควบคุมตนเอง เพื่อสร้างพฤติกรรมที่ดีนำไปสู่ การบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และ 4) การปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย อย่างสุดความสามารถ มีความตรงต่อเวลาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามเวลาที่กำหนดไว้ มีความมุ่งมั่นต่อหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ

กล่าวโดยสรุป ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบของสังคมหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มั่นใจว่าพฤติกรรมของตนเอง เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ระเบียบวินัยของเยาวชนสามารถแสดงให้เห็นได้ผ่านพฤติกรรม และทัศนคติ โดยมี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ และการยอมรับข้อผิดพลาด จากการกระทำของตนเองและพร้อมที่จะปรับปรุงเพื่อดีขึ้น 2) ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และการดำเนินกิจกรรมตามเวลาที่กำหนดไว้ 3) ควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมความสามารถควบคุม อารมณ์และพฤติกรรมการแสดงออกของตนเองได้ 4) รับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งใน ด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย 5) ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎระเบียบของสังคมทั้งต่อหน้าและลับหลัง และ 6) เชื่อมั่นว่าความสำเร็จมาจากความสามารถ ทักษะ และการกระทำของตนเอง

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยภายในประเทศเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชนไว้ ดังนี้

พระมหาวิริยะ ไผ่โสภ (2562) ได้ทำการศึกษา ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ คุณธรรม จริยธรรมและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างทางสถิติ ในระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา อาชีพของผู้ปกครอง หรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ปกครอง ดังนั้น โรงเรียนควร สนับสนุนการสร้างหลักสูตรและกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมและส่งเสริม ให้นักเรียนมีความสนใจและพัฒนาในด้านนี้ผ่านหนังสือ ตำรา สื่อเรียนรู้ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักเรียนได้มีส่วนร่วม และควรสนับสนุนการอบรมทรัพยากรและการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดผ่าน โครงการสหกรณ์ของโรงเรียน เพื่อสร้างนักเรียนที่มีคุณธรรม จริยธรรมและคุณธรรมในการใช้ ชีวิตอย่างยั่งยืนและมีความเป็นผู้นำในสังคมอนาคต

พระครูสุตภัทรธรรม และคณะ (2563) ได้ทำการศึกษารูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนมีพฤติกรรมความรุนแรงเพิ่มขึ้น ขาดจิตสาธารณะหรือความรับผิดชอบต่อสังคม ขาดความเสียสละ ไม่เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และให้ความสำคัญกับกิจกรรมของชุมชนน้อยลง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการขาดศีลธรรมและความเคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว วิจัยนี้เสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักอริยวัตร 5 ซึ่งประกอบด้วย ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา ซึ่งหวังว่าจะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกให้กับเยาวชน และสร้างสังคมที่มีความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างมีความสง่างามและยั่งยืนในอนาคต

พัทณี สงไตรรัตน์ และคณะ (2565) ได้ศึกษา การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ด้านกตัญญูกตเวที ด้านสุภาพ และด้านสะอาด ด้านขยัน ด้านประหยัด ด้านซื่อสัตย์ ด้านขยัน ด้านประหยัด ด้านซื่อสัตย์ ด้านยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์และรักความเป็นไทย ด้านมีน้ำใจ ด้านสามัคคี และด้านมีวินัย

คมสันต์ พรหมเมฆ (2565) ได้ศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สุราษฎร์ธานี พบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความซื่อสัตย์สุจริต และด้านความเมตตากรุณา

คำสิงห์ อุ่นใจ และชยาگانต์ เรืองสุวรรณ (2565) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนเวียงสะอาดพิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม พบว่า เมื่อเรียงจากมากไปน้อยตามลำดับ ประกอบด้วย ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีระเบียบวินัย

พระครูวินัยธรสุวรรณ สุวณโณ (2566) ได้ศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ด้านความมีคุณธรรม ด้านจิตอาสา ด้านความพอเพียง และด้านความมีวินัย

ธัญญา ไสโกสี (2567) ได้ศึกษา คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนโนนหันวิทยายน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า เมื่อเรียงจากมากไปน้อยตามลำดับ ประกอบด้วย ด้านความสามัคคี ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านมีวินัยและความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านความขยันและจิตอาสา และด้านความประหยัด

Krauss & Tamam (2009) ได้ทำการศึกษาเกณฑ์มาตรฐานจริยธรรมของผู้ปฏิบัติงานเยาวชนมาเลเซีย ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความประพฤติดีในด้านจริยธรรมที่กำหนด โดยความเคารพต่อผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อสังคม และความซื่อสัตย์ โดยความเคารพต่อผู้อื่นเด่นชัดกว่าอีกสองกลุ่ม การวิเคราะห์เปรียบเทียบ ยังพบว่า คุณลักษณะส่วนบุคคลที่เลือกเผยแพร่ให้เห็นมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในการมองเห็นพฤติกรรมทางจริยธรรม ทั้งสามด้านที่ศึกษา ข้อเสนอแนะในการฝึกอบรมและพัฒนาจริยธรรมในการทำงาน เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีในการทำงานของเยาวชนในองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในมาเลเซีย

See (2018) ได้ทำการศึกษา การทำความเข้าใจค่านิยมทางศีลธรรมของเยาวชนและอิทธิพลที่สำคัญต่อการพัฒนาอุปนิสัย ผลการวิจัยพบว่า คนหนุ่มสาวมีความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับค่านิยมทางศีลธรรม โดยให้ความสำคัญกับความไว้วางใจและความซื่อสัตย์เหนือค่านิยมทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ความอดทนอดกลั้นและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีค่าน้อยกว่า นอกจากนี้ คนหนุ่มสาวยังแสดงความตระหนักทางศีลธรรมในระดับสูงและความเข้าใจในสิ่งที่ทำให้คนดี นักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีแนวโน้มมากกว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่จะไว้วางใจครูของพวกเขาและมองว่าพวกเขาเป็นตัวแทนทางศีลธรรมที่สำคัญ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ จำนวนแหล่งข้อมูล 9 รายการ สามารถสังเคราะห์เป็นกลุ่มองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเยาวชน ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความซื่อสัตย์สุจริต
2. ด้านความรับผิดชอบ และระเบียบวินัย
3. ด้านจิตสาธารณะ ความสามัคคี และการเสียสละ
4. ด้านความกตัญญูกตเวที และความเมตตากรุณา
5. ด้านความประหยัด ความพอเพียง และความขยันหมั่นเพียร
6. ด้านความเคารพผู้อื่น ค่านิยมทางศาสนาและสังคม

การประเมินความต้องการจำเป็น

การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นกระบวนการสำคัญในขั้นตอนการวางแผน เพราะช่วยให้ข้อมูลที่สะท้อนสภาพบริบทของหน่วยงาน ช่วยให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพแม่นยำ และตรงกับความต้องการที่แท้จริง ความต้องการจำเป็น เป็นการวิจัยรูปแบบหนึ่งที่ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ เน้นการสังเคราะห์งานประเมินที่เกี่ยวข้อง มุ่งหาข้อสรุปหรือข้อค้นพบใหม่โดยไม่ตัดสินคุณค่าของงาน โดยมีนักวิชาการได้นิยามเกี่ยวกับความหมาย การประเมิน ขั้นตอนการจัดลำดับความสำคัญ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

1. ความหมายของความต้องการจำเป็น

การให้ความสำคัญกับการประเมินความต้องการจำเป็น จะช่วยส่งเสริมการวางแผนและการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอความหมายของความจำเป็นไว้ ดังนี้

ปิยมาภรณ์ โชคอวยชัย (2540) กล่าวว่า ความต้องการจำเป็น หมายถึง สภาพปัญหา วิฤตที่พบอยู่ในสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันและต้องการได้รับการแก้ไขตามการรับรู้ของกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ซึ่งถือเป็นความต้องการจำเป็นตามความรู้สึกหรือการรับรู้

สุวิมล ร่องวาณิช (2542) กล่าวว่า คำว่า (Needs) เป็นคำนามแปลตามตัวหมายถึง “ความต้องการ” แต่ถ้าเป็นคำกริยา หมายถึง “ต้องการ” ซึ่งในความหมายของคำกริยาเป็นขั้นชี้แนะแนวทางการแก้ไขปัญหา และแบ่งออกได้เป็นสองลักษณะ คือ 1) ลักษณะของความต้องการจำเป็นที่เป็นคำนาม หมายถึง ช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และสภาพ

ที่พึงปรารถนา หรือที่ควรจะเป็น ความแตกต่างดังกล่าวแสดงถึงสถานะที่ไม่เป็นที่พึงพอใจ เมื่อคำว่า ความต้องการจำเป็น ถูกใช้เป็นคำนามจึงสะท้อนถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และ 2) ลักษณะ ของความต้องการจำเป็น ที่เป็นคำกริยา จะมุ่งไปในสิ่งที่ต้องการ หรือสิ่งที่พึงปรารถนา เพื่อที่จะนำมาจัดช่องว่าง ได้แก่ แนวทางแก้ปัญหา หรือวิถีทางที่จะไปสู่จุดมุ่งหมาย

วิทยา ทศมี (2560) กล่าวว่า ความต้องการจำเป็น หมายถึง ความแตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญ ระหว่างสภาพความคาดหวัง กับสภาพความเป็นจริง ผลการประเมินความต้องการ จำเป็น จะชี้สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน ที่ต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและนำไปสู่ การแก้ไขปัญหาย่อยอย่างเป็นระบบ

สรุปว่า ความต้องการจำเป็น หมายถึง ปัญหา สภาพที่ไม่เป็นที่พึงพอใจ ช่องว่างระหว่างความคาดหวังกับความเป็นจริง ซึ่งต้องการได้รับการแก้ไข พัฒนา ปรับปรุง

2. การประเมินความต้องการจำเป็น

นักวิชาการ และนักการศึกษา ได้นำเสนอความหมายของการประเมิน ความต้องการจำเป็น (Needs assessment) ไว้ ดังนี้

สุตนิสา พูลศิริ (2541) กล่าวว่า ประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง กระบวนการที่ใช้กำหนดความแตกต่างของสภาพที่เป็นอยู่จริงกับสภาพที่ควรจะเป็น เพื่อให้ได้ ภาพที่สะท้อนปัญหาที่ต้องการแก้ไข อันจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผน การแก้ไขปัญหาต่อไป

วิทยา ทศมี (2560) กล่าวว่า การประเมินความต้องการกระบวนการที่เป็น ระบบในการหาความต้องการจำเป็น เพื่อให้ได้ข้อมูลในการตัดสินใจ เลือกรูปแบบหรือวิธีแก้ปัญหา ให้ตรงกับสภาพหรือความต้องการที่แท้จริง การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นเครื่องมือ ในการวางแผนให้กิจกรรมการบรรลุตามเป้าหมายที่ทำได้ ทั้งก่อนและหลังสิ้นสุดโครงการ นอกจากนี้ การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นเทคนิคที่ช่วยในการสำรวจความต้องการ หรือปัญหาที่เกิดขึ้นของหน่วยงาน ซึ่งนอกจากจะสะท้อนปัญหาที่จะต้องแก้ไขแล้วยังสามารถ นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายที่เลือกทาง เลือกในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

ชญากัศร์ สมกระโทก (2563) กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง กระบวนการประเมิน เพื่อเปรียบเทียบสภาพที่เกิดขึ้นจริงกับสภาพที่พึงประสงค์ ผลต่างที่เกิดขึ้น คือ สิ่งที่เป็นปัญหาหรือสิ่งที่ต้องการนำมาจัดเรียงลำดับความสำคัญ เพื่อดำเนินการ แก้ไขด้วยการฝึกอบรม การสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น เป็นจุดเริ่มต้นที่จำเป็น ของการฝึกอบรม เพราะช่วยทำให้การวางแผนการอบรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เข้ารับ การฝึกอบรมอย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ และยังช่วยในการดำเนินงาน ของผู้อบรมให้ดำเนินงานอย่างราบรื่น ลดค่าใช้จ่ายรวมทั้งลดความผิดพลาดของการปฏิบัติงาน

Altschuld & Lepicki (2009) กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็น คือ เครื่องมือในการปรับปรุงประสิทธิภาพของมนุษย์และเพื่อให้ภาพรวมของกระบวนการประเมิน ความสำคัญอยู่ที่คณะกรรมการประเมินความต้องการ ซึ่งเป็นคณะทำงานที่สร้างจุดโฟกัสของ ความพยายาม เพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นของทรัพยากรและเวลาของพนักงานให้เหลือน้อยที่สุด

กล่าวโดยสรุป การประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง กระบวนการที่เป็นระบบในการหาความต้องการจำเป็น เพื่อให้ได้ข้อมูลในการตัดสินใจ เลือกหรือหาวิธีแก้ปัญหาให้ตรงกับสภาพหรือความต้องการที่แท้จริง

3. ขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น

นักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอขั้นตอนของการประเมินความต้องการจำเป็น ไว้ดังตาราง 4

ตาราง 4 ขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น

แหล่งอ้างอิง	ขั้นตอน
สุวิมล ว่องวาณิช (2542)	1) กำหนดจุดมุ่งหมาย 2) ระบุกลุ่มบุคคล 3) กำหนดเนื้อหา 4) กำหนดวิธีการ
อัญชลี สารรัตน์ะ (2554)	1) ระบุความต้องการ 2) จัดลำดับ 3) วิเคราะห์สาเหตุ 4) กำหนดทางเลือก
สุบิน ยุระรัช (2554)	1) ระบุปัญหาและประเภทของเอกสาร 2) รวบรวมเอกสารและงานวิจัย 3) ประเมินข้อมูล 4) วิเคราะห์ข้อมูล 5) เขียนรายงาน 6) นำข้อค้นพบไปใช้
ชญาภัทร์ สมกระโทก (2563)	1) วางแผน 2) ออกแบบ 3) เก็บข้อมูล 4) วิเคราะห์และจัดลำดับ 5) นำเสนอผล
Stufflebeam (1985)	1) เตรียมการ 2) เก็บรวบรวมข้อมูล 3) วิเคราะห์ข้อมูล 4) รายงานข้อมูล 5) ประยุกต์ใช้ข้อมูล
Witkin et al. (1995)	1) ก่อนการประเมิน (การสำรวจ) 2) การประเมิน (การเก็บข้อมูล) 3) หลังการประเมิน (การนำไปใช้ประโยชน์)

สรุปจากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่าขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น มีความคล้ายคลึงกัน ประกอบด้วย เตรียมการ เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผล และนำไปใช้ประโยชน์

4. การจัดลำดับความสำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็น

สุวิมล ว่องวาณิช (2542) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็น ผลการศึกษาพบว่า การวิจัยส่วนใหญ่มีการดำเนินการเพียงขั้นตอนการระบุความต้องการจำเป็น (needs identification) เท่านั้น ขั้นตอนการวิเคราะห์ความต้องการ (needs analysis) และขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อระบุความต้องการจำเป็นที่สำคัญที่สุด (needs assessment) มักไม่ได้รับการดำเนินการ หลักการจัดลำดับความสำคัญของ สุวิมล ว่องวาณิช (2548) เสนอสูตร Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) สำหรับการกำหนดดัชนีความต้องการจำเป็น

สูตร PNI_{modified} มีค่าเท่ากับ $(I - D)/D$

I (Importance) หมายถึง ระดับความคาดหวังที่ต้องการให้เกิด

D (Degree of Success) หมายถึง ระดับสภาพ ที่เป็นจริงในปัจจุบัน

ระดับความคาดหวัง (I) กำหนดให้ค่าเท่ากับ 5 ในทุกข้อรายการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยเรียงค่าดัชนี PNI_{modified} จากมากไปหาน้อย

เทคนิคของ ชญาภัสร์ สมกระโทก (2563) เทคนิคนี้ใช้สำหรับจัดลำดับข้อมูลแบบการตอบสนองคู่ ใช้แบบสอบถามในรูปแบบมาตราประมาณค่าสูตร Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified}) คำนวณหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น และเกณฑ์การประเมินค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ค่า 0.03 ขึ้นไป ถือเป็นค่าที่มีความต้องการจำเป็น

สรุปว่า เทคนิคการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เทคนิคเหล่านี้ใช้สูตร Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) เทคนิคเหล่านี้ช่วยให้ผู้วิจัยและนักการศึกษาสามารถจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความต้องการจำเป็นทั่วไป

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความต้องการจำเป็น ดังนี้

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2559) ได้ทำการศึกษา การประเมินความต้องการจำเป็นหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางวิชาชีพ ของครูผู้ดูแลเด็กประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้ดูแลเด็กมีความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพทุกด้าน ด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ การพัฒนาผู้เรียน รองลงมา ได้แก่ การบริหารจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน การบริการที่ดี คุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ

โสภณ จักเดชไชย และสาโรช ไชภิรักษ์ (2559) ได้ทำการศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็น ด้านคุณธรรมของนักเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นสูงสุดด้านคุณธรรมของนักเทคโนโลยีการศึกษา คือ การขออนุญาตเจ้าของสื่อก่อนนำมาใช้ และการใช้ software computer ถูกต้องตามลิขสิทธิ์

กิตติพงษ์ พูลสวัสดิ์ และณอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข (2561) ได้ทำการศึกษา การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมาตรฐานสากลในภาคตะวันออก เฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมาตรฐานสากลมีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารอยู่ในระดับดี ความสามารถที่ผู้บริหารสถานศึกษา มีความต้องการได้รับการพัฒนามากที่สุด คือ ความสามารถด้านการเขียนบทความ หรือรายงาน

พัชรวาลัย มีทรัพย์ (2562) ได้ทำการศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็นด้านทักษะพื้นฐานของครูอนุบาล ผลการวิจัยพบว่า ครูอนุบาลมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะพื้นฐานด้านความรู้มากที่สุด ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ความรู้ในการเสริมแรง และเก็บเด็กให้สงบ ความรู้ในหลักสูตรการอนุบาลศึกษา และความรู้ในปรัชญาและนโยบายการจัดการอนุบาลศึกษา

Altschuld & Lepicki (2009) ได้ทำการศึกษา การประเมินความต้องการ (NA) เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของมนุษย์ โดยให้ความสำคัญกับคณะกรรมการประเมินความต้องการ (NAC) เพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นของทรัพยากรและเวลาของพนักงาน วิธีการประเมิน NA เป็นเครื่องมือที่สามารถใช้ในสถานการณ์เฉพาะ โดยเริ่มต้นด้วยแนวคิดพื้นฐานของความต้องการ และ NA และต่อมาจะมีการประเมินและการวิเคราะห์ และสรุปว่าเมื่อ NAs เสร็จสมบูรณ์แล้วไม่ถูกนำมาใช้อย่างเหมาะสม และไม่มีผลกระทบที่ควรต่อองค์กร

Grant (2002) ได้ทำการศึกษา การประเมินความต้องการการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติ และเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายในการพัฒนาวิชาชีพ การประเมินความต้องการการเรียนรู้สามารถดำเนินการได้จากหลายสาเหตุ และควรใช้วัตถุประสงค์ และวิธีการที่เหมาะสม

Kumwenda, Nzala, & Zulu (2017) ได้ทำการศึกษา การประเมินความต้องการด้านการดูแลสุขภาพของวัยรุ่นในทัมทสถานในประเทศแซมเบีย โดยการใช้กรอบจริยธรรมในการประเมิน นอกจากนี้ การประเมินความต้องการด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับหลักจริยธรรม อาจมีผลในเชิงบวกต่อความต้องการด้านสุขภาพอื่น ๆ เนื่องจากหลักการต่าง ๆ เชื่อมโยงกัน และช่วยให้เข้าใจประเด็นขัดแย้งทางศีลธรรมที่เกิดขึ้น

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความต้องการจำเป็น ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าการประเมินความต้องการจำเป็น เป็นขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาและออกแบบโปรแกรมหรือโครงการต่าง ๆ ให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ประเด็นสำคัญ คือ การประเมินความต้องการจำเป็น สามารถทำได้ในบริบทที่หลากหลาย และการใช้วิธีการที่หลากหลาย ในการประเมินความต้องการจำเป็น จะทำให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม และการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบ จะช่วยให้สามารถระบุความต้องการจำเป็นที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย และการใช้ผลการประเมินความต้องการจำเป็น ไปพัฒนาและออกแบบโปรแกรมหรือโครงการ จะช่วยให้โปรแกรมหรือโครงการนั้น มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย

ความรู้โดยทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

จากนักวิชาการ นักการศึกษา และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้นำเสนอความรู้ความเข้าใจโดยทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร อย่างครอบคลุมตั้งแต่แนวคิดและทฤษฎีที่เป็นรากฐานสำคัญ การทำความเข้าใจ ความหมาย ทั้งในบริบทของหลักสูตรเองและความหมายของการพัฒนาหลักสูตร การพิจารณาความสำคัญของหลักสูตรต่อการจัดการศึกษา การทำความเข้าใจองค์ประกอบของหลักสูตรที่ครบถ้วน ตลอดจนกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งรวมถึงขั้นตอนสำคัญอย่างการประเมินหลักสูตร เพื่อการปรับปรุงอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบเหล่านี้ เพื่อความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และสุดท้าย คือ การรวบรวมบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนาหลักสูตรให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดตามลำดับ ดังนี้

1. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

นักวิชาการ และนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้
 วิศระ เชียงหว่อง (2561) และ loti mbwambo (2022) ได้ให้คำนิยาม
 ความหมายที่สอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) ว่าการพัฒนา
 หลักสูตรเป็นกระบวนการที่สำคัญต่อการจัดการศึกษา ช่วยให้หลักสูตรทันสมัยและสอดคล้องกับ
 ความต้องการของสังคม ช่วยให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะ
 และความรู้ที่จำเป็นสำหรับการทำงานและการดำรงชีวิต

โชติกา กุณสิทธิ์ (2563) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการ
 เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ของการจัดทำหลักสูตร สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล
 และสภาพสังคม ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมาย

กรรณิกา สุขงาม (2564) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้าง
 หลักสูตรใหม่ การปรับปรุง เพิ่มเติม เสริมต่อ การดำเนินงานอื่น ๆ เพื่อให้หลักสูตรเดิม
 มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความต้องการ เปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ
 สอดคล้องความต้องการของผู้เรียน มีจุดมุ่งหมาย แนวทาง วิธีการ และเนื้อหาสาระ ครู และนักเรียน
 มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และพฤติกรรม

พศพร คำยั้ง (2564) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการ
 สร้าง ทดลอง ประเมิน ปรับปรุงหลักสูตร มี 3 ลักษณะ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร
 และการทดลองใช้หลักสูตร

Taba (1962) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลง
 ปรับปรุงหลักสูตรเดิม วางจุดมุ่งหมาย จัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน และวัดผล ประเมินผล

Good (1973) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร เกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ
 การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิชาการพัฒนาหลักสูตร
 อย่างหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนและการจัดการเรียนการสอน ส่วนคำว่าเปลี่ยนแปลง
 หลักสูตร หมายถึง การแก้ไขหลักสูตรให้ต่างไปจากเดิม

สรุปว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการที่มีระบบเพื่อปรับปรุง
 หลักสูตรให้ดีขึ้น หรือจัดทำหลักสูตรใหม่ให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคล สภาพสังคม
 และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

2. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

แนวคิดและทฤษฎีในลักษณะสังเคราะห์การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการ
 ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน
 และสังคมในศตวรรษที่ 21 โดยมีนักวิชาการ นักการศึกษา และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้นำเสนอ
 แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญ จากการศึกษา บทความ เอกสาร และงานวิจัยที่
 เกี่ยวข้อง พบว่า การพัฒนาหลักสูตรมีรากฐานมาจากแนวคิดและทฤษฎีที่หลากหลาย ซึ่งสามารถ
 จำแนกออกเป็นกลุ่มใหญ่ ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบคลาสสิก ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็น
 รากฐานของการพัฒนาหลักสูตร และแนวคิดร่วมสมัยที่มุ่งเน้นสมรรถนะ และผลลัพธ์การเรียนรู้

การศึกษาครั้งนี้จะนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญทั้งหมด พร้อมทั้งวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และความเหมาะสมในการประยุกต์ใช้ในบริบทการศึกษา ดังนี้

อัสนี สะอิตี (2561) และชญาภัทร์ สมกระโทก (2563) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกันว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างหรือเพิ่มพูนความรู้ เจตคติ ทักษะ และความสามารถ มุ่งเน้นไปที่เรื่องใด เรื่องหนึ่งที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของกลุ่มบุคคล นำไปใช้เพื่อพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรมให้กับกลุ่มบุคคลที่สนใจ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรฝึกอบรม และช่วยปรับปรุงให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น (Nicholls & Nicholls, 2018 และศิวะลักษณ์ มหาชัย และเอกราช โฆษิตพิมานเวช, 2565) กระบวนการ วางแผนโอกาสในการเรียนรู้ที่ตั้งใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างในนักเรียน และทำการ ประเมินผลเพื่อวัตถุประสงค์ที่เกิดขึ้น การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่สำคัญต่อการจัดการศึกษา ช่วยให้ครูจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้นักเรียนได้รับการเรียนรู้ ที่มีคุณภาพ

Taba (1962) ได้ระบุว่าหลักสูตรมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล โดยองค์ประกอบทั้ง 4 ต้องมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันในเชิงเหตุผล สำหรับการพัฒนาหลักสูตรจากล่างขึ้นบน โดยเน้นให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรอย่างแท้จริง มีแนวคิดที่ว่าหลักสูตร คือ แผนสำหรับการ เรียนรู้ ที่จะเป็เครื่องมือสำหรับการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม คือ การพัฒนา หลักสูตร 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ความต้องการ 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ 3) การคัดเลือกเนื้อหาสาระ 4) การจัดระบบเนื้อหาสาระ 5) การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 6) การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ และ 7) การประเมินผล

สรุปว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องอาศัย การบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีที่หลากหลาย จากการสังเคราะห์ พบว่า รูปแบบการพัฒนา หลักสูตร ยังคงมีความสำคัญ และเป็นรากฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบัน ช่วยให้ การออกแบบหลักสูตรมีความตั้งใจและมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่ต้องการอย่างชัดเจน ในขณะที่รูปแบบ สะท้อนความเป็นจริงของการพัฒนาหลักสูตรและเน้นความสำคัญของบริษัทและการมีส่วนร่วม ทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นรากฐานสำคัญในการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม เป็นกรอบการทำงานที่สำคัญสำหรับการพัฒนาหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นสมรรถนะ และผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจน การพัฒนาหลักสูตร ควรบูรณาการอย่างเหมาะสม คำนึงถึง ความต้องการของผู้เรียน สังคม และบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อม สำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคต

3. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษาได้นำเสนอหลักกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

ประทีนทิพย์ พรไชยยา (2564) และชาญณรงค์ พันธุ์แก่น (2561)

ได้นำเสนอหลักกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ได้อย่างสอดคล้องกันว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่สำคัญต่อการจัดการศึกษา ช่วยให้หลักสูตรมีความเหมาะสมกับผู้เรียน สังคม และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ทักษะ และความรู้ของผู้เรียน

จริยา กิตติธรรม (2560) กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย

- 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
- 2) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
- 3) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม และ
- 4) การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม

ประดิษฐ์ เอกทัศน์และสมานเอกพิมพ์ (2561) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตร เป็นวงจรต่อเนื่องมี 7 ขั้นตอน เริ่มต้นจากการวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดจุดมุ่งหมาย พัฒนาเนื้อหา นำไปใช้ ประเมินผล และแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคม

วิศระ เชียงหว่อง (2561) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง เริ่มต้นจากการวางแผน ออกแบบ นำไปใช้ ประเมิน และปรับปรุง เพื่อให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับบริบทของสังคม

ณัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล (2562) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย การวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาสาระ การคัดเลือกประสบการณ์เรียนรู้ การจัดประสบการณ์เรียนรู้ และวัดและประเมินผล

พัชรพร ศุภกิจ (2562) กล่าวว่า กระบวนการของการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย 1) วิเคราะห์บริบท และกำหนดจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร 2) ออกแบบหลักสูตร โดยกำหนดสาระการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ การเรียนรู้ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล 3) นำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนรู้ และ 4) ประเมินผลหลักสูตร

โชติกา กุณสิทธิ์ (2563) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) พัฒนาหลักสูตร และ 3) ทดลองและศึกษาผล

ชินกฤต ศรีสุข (2563) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง เริ่มต้นจากการกำหนดวัตถุประสงค์ คัดเลือกเนื้อหา ออกแบบกิจกรรม นำไปใช้ ประเมินผล และปรับปรุง เพื่อให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับบริบทของสังคม

วิรัชญา สว่างอรุณ (2563) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สำรวจความต้องการของชุมชน สังคมและนักเรียนเพื่อเป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) คัดเลือก จัดเนื้อหาสาระ เลือกประสบการณ์การเรียนรู้ จัดประสบการณ์ และ 4) ประเมินผลหลักสูตรเพื่อตรวจสอบ

กรรณิกา สุขงาม (2564) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 1) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) การเลือกเนื้อหาวิชา และ 3) ประสพการณ์การเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรพื้นฐาน

พศพร คำยั้ง (2564) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตร มี 5 ขั้นตอน เริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูล ร่างหลักสูตร ทดลองใช้ ปรับปรุง และนำไปใช้จริง โดยต้องคำนึงถึง บริบท ความต้องการ และประสิทธิภาพของหลักสูตร

ณัฐวัชร จันทโรธรณ์ (2565) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตร มี 4 ขั้นตอน เริ่มต้นจากการวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดจุดมุ่งหมาย พัฒนาเนื้อหา และนำไปใช้ โดยต้องคำนึงถึงบริบทของสังคม ผู้เรียน และความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหา

วิทยา ขนชัยภูมิ และมาเรียม นิลพันธุ์ (2565) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตร มี 4 ขั้นตอน เริ่มต้นจากการวิจัย พัฒนา นำไปใช้ และประเมินผล โดยต้องคำนึงถึง ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหา วิธีการฝึกอบรม กิจกรรม สื่อประกอบ การวัดผล และประเมินผล และประสิทธิภาพของหลักสูตร

Taba (1962) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรนี้ มุ่งเน้นไปที่การตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน ประกอบด้วย 7 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การวิเคราะห์ ความต้องการ การกำหนดจุดมุ่งหมาย กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การเลือก เนื้อหาสาระ การจัดเนื้อหาสาระ การเลือกประสพการณ์การเรียนรู้ การจัดประสพการณ์การเรียนรู้ และการกำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมินผล

Saylor & Alexander (1981) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตร มี 4 ขั้นตอน เริ่มต้นจากการกำหนดเป้าหมาย ออกแบบ นำไปใช้ และประเมินผล โดยต้องคำนึงถึง เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ขอบเขต ธรรมชาติของวิชา ความสนใจของผู้เรียน สังคม วิธีสอน สื่อ และการประเมินผล

Good (1973) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิธีการพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการสอนวัสดุอุปกรณ์ วิธีสอน รวมทั้งการประเมินผล ส่วนคำว่าเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึง การแก้ไขหลักสูตรให้แตกต่างไปจากเดิมเป็นการสร้างโอกาสทางการเรียนขึ้นใหม่

Oliva (1992) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตร เป็นวงจรต่อเนื่อง ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ วางแผน นำไปใช้ และประเมินผล มีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยน ได้ตามบริบท องค์ประกอบต่าง ๆ เชื่อมโยงกัน เปลี่ยนแปลงองค์ประกอบหนึ่ง ส่งผลต่อ องค์ประกอบอื่น กระบวนการต้องมีเหตุผล อธิบายได้ เข้าใจง่าย ดำเนินการได้ และแสดง ส่วนประกอบในรูปของแผนภาพหรือตาราง

Wentzell (2006) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตร เปรียบเสมือน วงจรต่อเนื่อง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การวางแผนและออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ การประเมิน และการปรับปรุง

Mitchell (2016) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมิน

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นวงจรต่อเนื่อง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ วิเคราะห์ข้อมูล กำหนดจุดมุ่งหมาย พัฒนาหลักสูตร นำไปใช้ และประเมินผล

รูปแบบหลักสูตร

หลักสูตรนี้มุ่งเน้นการสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งผ่านโครงสร้างการเรียนรู้ที่เป็นระบบ โดยนำเสนอตั้งแต่ความหมาย ความสำคัญ การประเมิน องค์ประกอบ สังเคราะห์องค์ประกอบ และวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร จากนักวิชาการทั้งใน และต่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตร หมายถึง แผนการศึกษา ที่ประกอบด้วย เป้าหมาย เนื้อหา กิจกรรม ประสพการณ์ และวิธีการวัดและประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (ชาญณรงค์ พันธ์แก่น, 2561) โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอความหมายของหลักสูตรไว้ ดังนี้

พินโย พรหมเมือง (2560) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แนวทางจัดประสพการณ์ เรียนรู้ ประกอบด้วย ปัญหา จุดมุ่งหมาย เนื้อหา แนวทางจัดประสพการณ์ สื่อ และวัดและประเมินผล

วาทดี อาจุณ (2560) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสพการณ์ เกี่ยวกับรายวิชา ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง สื่อ วิธีการวัดและประเมินผล เป็นเอกสารหลักฐานในการจัดการเรียนการสอน มุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดประสพการณ์ มีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์

อรรถกร ชัยมูล (2561) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสพการณ์ จัดไว้ในรูปเอกสารหรือรูปแบบอื่น เป็นขั้นตอน ไขในการจัดการเรียนรู้ และจัดประสพการณ์ การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมาย

อรุณลักษณ์ คำมณี (2561) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง การรวบรวมความรู้ ทักษะ และประสพการณ์ที่สถาบันการศึกษาจัดทำขึ้น ถ่ายทอดให้บุคคลอื่นเพื่อเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม พัฒนาตนเองตามวัตถุประสงค์

ชีวานันท์ คะนองมาก (2562) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ประสพการณ์ ทั้งมวลที่ทางโรงเรียนสร้างขึ้น เป็นโครงการหรือแผน เป็นแนวทางให้ทราบว่า จะจัดการศึกษา ไปในทิศทางใด เพื่อจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์

ณัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล (2562) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสพการณ์สอนที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน กำหนดจุดมุ่งหมายไว้อย่างชัดเจน มุ่งหวังให้ผู้เรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

ชินกฤต ศรีสุข (2563) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แนวทางหรือวิธีการ ตลอดจนมวลประสบการณ์ ที่สถานศึกษาได้จัดให้แก่ผู้เรียนอย่างหลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ และความสามารถตามศักยภาพที่พึงประสงค์

Egan (1978) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง การศึกษาปรากฏการณ์ทางการศึกษาใด ๆ และทั้งหมด อาจวาดบนภายนอกใด ๆ วินัยสำหรับความช่วยเหลือด้านระเบียบวิธี แต่ไม่อนุญาตให้วิธีการกำหนดการสอบสวน ความจำเป็นรวมถึงระเบียบวิธีและปลอดภัยน้อยกว่าสาขาวิชาที่มีกระบวนการที่พัฒนาแล้ว

Cambridge Dictionary (2023) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรทั้งหมดที่กำหนดในโรงเรียน วิทยาลัย ฯลฯ หรือหลักสูตรการศึกษาเฉพาะในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
สรุปว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มวลประสบการณ์ หรือแนวทางจัดประสบการณ์ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หลักสูตร ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ เช่น จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม ประสบการณ์ สื่อ และวิธีการวัดและประเมินผล

2. ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตร ควรมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน ยึดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม และสร้างขึ้นด้วยความร่วมมือกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่าน ได้นำเสนอความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

วาริรัตน์ แก้วอุไร (2565) และปาริชาติ บัวเจริญ และประภัสสร สมสถาน (2565) ได้กล่าวถึง หลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการศึกษา หลักสูตรที่ดีจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

รุ่งทิพา ปุณะตุง (2560) กล่าวว่า หลักสูตร เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาทุกระดับ เปรียบเสมือนแผนที่บอกทิศทางในการจัดการเรียนการสอนว่าจะให้ดำเนินการไปในทิศทางใด เพื่อให้ผู้สอนนำไปพัฒนาคนให้มีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคมโดยรวม

วาฤติ อัจฉกุล (2560) กล่าวว่า หลักสูตร เปรียบเสมือนเครื่องมือชี้ถึง ความเจริญของประเทศ ซึ่งส่งผลต่อผู้เรียน สังคม และประเทศชาติ เป็นตัวกำหนดทิศทางให้โรงเรียน ครูผู้สอน หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่แนวทางการปฏิบัติ การพัฒนา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ และอันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดี และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรโดยตรง ควรที่จะศึกษาในเรื่องของหลักสูตร ให้มีความรู้ความเข้าใจให้มากและถ่องแท้ เพื่อการจัดการศึกษาของประเทศได้บรรลุเป้าหมายตามที่หลักสูตรกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ในหลักสูตร

อรรถกร ชัยมูล (2561) กล่าวว่า หลักสูตร ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นเครื่องหล่อหลอมบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สังคมจะมีลักษณะอย่างไรในอนาคตนั้นขึ้นอยู่กับหลักสูตร หลักสูตรจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือ นำทางไปสู่การบรรลุเป้าหมาย และเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาของมนุษย์ ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพคนในประเทศนั้น ๆ ย่อมมีความรู้ มีคุณภาพ มีศักยภาพที่จะพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองได้อย่างเต็มที่

ชาญณรงค์ พันธแก่น (2561) กล่าวว่า หลักสูตร เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา และเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ คนในประเทศนั้นก็จะมีความรู้และศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่

วิระ เชียงหว่อง (2561) กล่าวว่า หลักสูตร มีความสำคัญ ดังนี้
1) เป็นกรอบในการกำหนดทิศทางของสังคมและประเทศชาติ เพื่อผลิตพลเมืองในรูปแบบที่ทันกับการเปลี่ยนแปลง 2) หลักสูตรเป็นกรอบแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณธรรมจริยธรรม และ 3) หลักสูตรเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งในภาคทฤษฎี และในทางปฏิบัติ

ณมลพร นพอมรไพศาล (2561) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นเอกสารทางราชการ ซึ่งรัฐบาลได้บัญญัติขึ้น เพื่อให้บุคคลที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานำไปปฏิบัติเป็นแนวทางและเกณฑ์มาตรฐานในการจัดการศึกษาและการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ให้ถึงเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ เป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา และเป็นเครื่องชี้แนวทางของครูผู้สอนในการนำไปใช้ปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ และกำหนดลักษณะและรูปแบบของสังคมในอนาคต เป็นตัวกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญของงานและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา และเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนให้มีคุณภาพ และได้มาตรฐานเดียวกัน

ชีวานันท์ คะนองมาก (2562) กล่าวว่า หลักสูตร มีความสำคัญ เพราะหลักสูตรกำหนดแนวทาง ความรู้ ความสามารถ หลักสูตร เป็นเครื่องชี้แนวทาง การจัดมวลประสบการณ์ เนื่องจากเป็นโครงร่างที่กำหนดไว้ว่า จะให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์อะไรบ้าง จึงจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและสังคม ดังนั้น หลักสูตร จึงเป็นเสมือนเบ้าหลอมบุคคล ให้มีคุณภาพ และหลักสูตรสามารถทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปในลักษณะอย่างไร

ณัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล (2562) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นแนวทางในการปฏิรูปครู ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ นอกจากนี้หลักสูตรยังเป็นตัวกำหนดแนวความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ และเจตคติที่ดีของผู้เรียน

สรุปว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน 2) เป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียน 3) เป็นเครื่องมือชี้วัดความเจริญของประเทศ และ 4) เป็นเครื่องมือในการปฏิรูปการศึกษา

3. การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เพราะเป็นการตรวจสอบว่า หลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมานั้น มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด สามารถนำมาใช้ในสถานการณ์จริงได้หรือไม่ และการประเมินจะมีลักษณะเป็นกระบวนการกำหนดคุณค่า การประเมินที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องประกอบด้วยเครื่องมือการประเมินผลที่เหมาะสม และกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีนักวิชาการและการศึกษา ได้นำเสนอการประเมินหลักสูตรไว้ ดังนี้

พัชรพร ศุภกิจ (2562) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การประเมินสภาพแวดล้อมเพื่อการวางแผน โดยนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และการดำเนินงานของหลักสูตร ให้มีความสอดคล้อง และเหมาะสมกับสภาพจริง 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า เพื่อกำหนดโครงสร้าง โดยนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน ขั้นตอนของการดำเนินการ และทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ของหลักสูตร 3) การประเมินกระบวนการเพื่อนำหลักสูตรไปใช้ โดยนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการติดตามและควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามโครงสร้างและแผนงานของหลักสูตร และใช้ในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาประสิทธิภาพของหลักสูตร และ 4) การประเมินผลผลิตเพื่อทบทวนหลักสูตร โดยนำข้อมูลผลผลิต ที่ได้จากการนำหลักสูตรไปใช้มาดำเนินการวิเคราะห์ความสำเร็จของหลักสูตร จากการเปรียบเทียบระหว่างผลผลิตกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นการพิจารณาประสิทธิภาพของหลักสูตรเพื่อการตัดสินใจปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร

โชติกา गुณสิทธิ์ (2563) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การพิจารณาคุณค่าของหลักสูตรว่าผู้เรียนเป็นผลผลิตว่ามีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมาย หรือไม่ และผลการประเมินหลักสูตรนี้จะนำไปสู่การตัดสินใจของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อใช้ในการปรับปรุงแก้ไข หรืออาจจะเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ชินกฤต ศรีสุข (2563) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ที่พบในองค์ประกอบของหลักสูตร และตอบสนองวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นหรือไม่ รวมถึงติดตามผลของผู้เรียนว่ามีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่ได้รับ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตรว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เพื่อช่วยในการตัดสินใจว่าควรใช้หลักสูตรต่อไป หรือปรับปรุงพัฒนาในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเพื่อยกเลิกการใช้หลักสูตรนั้นทั้งหมด

พศพร คำยั้ง (2564) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรเป็นการตรวจสอบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมเพียงใด มีส่วนที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขที่ใด และแก้ไขอย่างไร เป็นต้น โดยการกำหนดเป้าหมายการประเมินที่ชัดเจน มีการกลุ่มตัวอย่าง แหล่งข้อมูล การพัฒนาเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดเกณฑ์การประเมิน รวมทั้งมีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เหมาะสม

ประทีนทิพย์ พรไชยยา (2564) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นที่ต้องมีการดำเนินการ เพื่อเป็นการรับประกันว่าหลักสูตรที่นำมาใช้มีคุณภาพ และมีคุณค่าในส่วนของการประเมินนั้นมีทั้งที่กำหนดขั้นตอนการดำเนินการไว้อย่างชัดเจน มีเครื่องมือเก็บข้อมูลที่หลากหลาย สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร และรูปแบบการประเมินที่มีความยืดหยุ่น มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการประเมิน โดยผู้ประเมินเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้หลักสูตร และประเมินในบริบทจริง ใช้การสังเกต บันทึกและบรรยายผลการใช้หลักสูตร ด้วยการพรรณนา

เพ็ญลดา ทุไพบระ (2564) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ ในด้านความเหมาะสมของหลักสูตรและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบในหลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรและแบบประเมินความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบในหลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร ทำการประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ทั้งก่อนและหลังการนำหลักสูตรไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

วาริรัตน์ แก้วอุไร (2565) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร คือ การศึกษา รวบรวมข้อมูลของหลักสูตรทั้งหมดเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำดำเนินการใช้และผลของการใช้หลักสูตร ตลอดจนการตัดสินคุณค่าและคุณภาพของหลักสูตร แล้วนำมาวิเคราะห์ เทียบกับเกณฑ์ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจให้คุณค่าแก่หลักสูตรว่าหลักสูตร มีข้อดี ข้อเสียในเรื่องใด รวมทั้งผลการใช้หลักสูตรและตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณค่าตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลหลักสูตรเป็นขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรเพราะจะทำให้ทราบว่าหลักสูตร ประสบผลสำเร็จเพียงใด มีอะไรที่จะต้องปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การประเมินหลักสูตรมี 3 ระยะหลัก ๆ คือ ระยะที่ 1 การประเมินหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ระยะที่ 2 การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร และระยะที่ 3 การประเมินหลังการใช้หลักสูตร ถ้าต้องการได้ข้อมูลที่เป็นภาพรวมของการพัฒนาหลักสูตรทั้งหมดเมื่อใช้หลักสูตรครบรอบแล้ว ก็ควรประเมินทั้งระบบหลักสูตร

Taba (1962) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรกระทำขึ้น เพื่อศึกษากระบวนการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ว่า มีการเปลี่ยนแปลงใดบ้างที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ทางการศึกษา ซึ่งการประเมินดังกล่าวจะครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดของหลักสูตร และกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ จุดประสงค์ขอบเขตของเนื้อหาสาระ คุณภาพของผู้บริหาร และผู้ใช้หลักสูตร สมรรถภาพของผู้เรียน ความสัมพันธ์ของวิชาต่าง ๆ การใช้สื่อ และวัสดุการสอน

Good (1973) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร คือ การประเมินผลของกิจกรรม การเรียนภายในขอบข่ายของการสอนที่เน้นเฉพาะจุดประสงค์ของการตัดสินใจในความถูกต้องของจุดมุ่งหมาย ความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของเนื้อหาและผลสัมฤทธิ์ของวัตถุประสงค์เฉพาะ ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจในการวางแผนการจัดโครงการต่อเนื่องและการหมุนเวียน กิจกรรมโครงการต่าง ๆ

กล่าวโดยสรุป การประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการวางแผน เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล นำไปสู่การตัดสินคุณค่าของหลักสูตรในมิติต่าง ๆ บนพื้นฐานข้อมูลสารสนเทศเชิงประจักษ์ ประกอบด้วย กิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม ได้แก่ 1) การวางแผนการประเมิน 2) การวางแผนเก็บและรวบรวมข้อมูล 3) การเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล และ 4) การรายงานผลต่อผู้เกี่ยวข้อง

4. องค์ประกอบของหลักสูตร

หลักสูตรทุกหลักสูตรจะมีลักษณะสมบูรณ์ จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบครบถ้วน อันได้แก่ จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชาหรือรายละเอียดของหัวข้อวิชา วิธีการสอน หรือการกำหนดการฝึกอบรม หรือปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการฝึกอบรม และการประเมินผล จึงสามารถทำให้ผู้เรียนหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ จนกระทั่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ดังนี้

อรรถกร ชัยมูล (2561) กล่าวว่า หลักสูตรมี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเพนมา หลักการ จุดมุ่งหมาย องค์ประกอบของเนื้อหา โครงสร้างกิจกรรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

อรุณลักษณ์ คำมณี (2561) หลักสูตรมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1. วัตถุประสงค์ (Objective) หมายถึง เป้าหมายของการสอน เป็นส่วนที่กำหนดคุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน วัตถุประสงค์ของหลักสูตรแบ่งเป็น 4 ระดับ ต่อไปนี้ 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นความต้องการหรือเป้าหมายรวมของแต่ละหลักสูตร 2) วัตถุประสงค์ของกลุ่มวิชาหรือหมวดวิชา เป็นเป้าหมายของกลุ่มวิชา ที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ทักษะ และความสามารถอย่างไร 3) วัตถุประสงค์ของรายวิชา จุดมุ่งหมายว่าต้องการให้ผู้เรียนได้รับอะไร และ 4) วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่สังเกตและสามารถวัดได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. เนื้อหา (Content) เป็นเครื่องกำหนดขอบเขตและความเข้มข้นของสาระความรู้ ทักษะ และประสบการณ์

3. การเรียนการสอน (Instructional Activity) เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมาย ในการเรียนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรปกติ การสอนจะประกอบไปด้วย ส่วนสำคัญ 2 ส่วน ดังนี้ 1) สื่อการสอน หมายถึง อุปกรณ์การสอนที่ช่วยให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และ 2) วิธีการ หมายถึง เทคนิคที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. การประเมิน (Evaluation) การตรวจสอบผลการเรียนการสอนว่า บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ ต้องปรับปรุงหรือแก้ไขอย่างไรเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ เป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงของหลักสูตร

ชาญณรงค์ พันธุ์แก่น (2561) หลักสูตรมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ จุดมุ่งหมาย และจุดประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินหลักสูตร

วิศระ เชียงหว่อง (2561) หลักสูตรมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จุดประสงค์ เป้าหมายของหลักสูตร คือ ผลที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดขึ้นหลังจากเรียนจบหลักสูตรแล้ว รวมทั้ง ความคาดหวังให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอย่างไรในการเรียนการสอน 2) โครงสร้างหลักสูตร คือ แบบแผนที่แสดงถึงกลุ่มรายวิชาที่จะบรรจุลงในหลักสูตร 3) เนื้อหาสาระ คือ เนื้อหา ที่จะใช้ในการเรียนการสอน รวมทั้งวิธีสอน เวลาในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมตามที่หลักสูตรกำหนด เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการจากการเรียนรู้ 4) วัสดุ ประกอบหลักสูตร คือ อุปกรณ์ที่คอยช่วยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุ ตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรต้องการ และ 5) การประเมินผล คือ การวางแผนแบบแผนการใช้ หลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ ว่าเป็นอย่างไร เหมาะสมหรือไม่ หากต้องการแก้ไข จะต้องแก้ไขในส่วนใด เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

พาวินี เพ็งธรรม (2561) หลักสูตรมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ จุดประ สงค์ สาระความรู้ และประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน และการวัดการประเมินผล

ณมลพร นพอมรไพศาล (2561) กล่าวว่า หลักสูตรมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมาย คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์ทั่วไป วัตถุประสงค์เฉพาะวิชา จุดประสงค์การเรียนการสอน 2) เนื้อหาและประสบการณ์ซึ่งจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เพื่อให้เกิด ความรู้ ทักษะ เจตคติ และเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมาย 3) กิจกรรมการเรียน การสอน เป็นองค์ประกอบในกระบวนการเรียนการสอน ควรมีลักษณะเป็นกระบวนการ 4) การนำหลักสูตรไปใช้ มุ่งไปที่การแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนในระดับโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ และ 5) การวัดประเมินผล ประกอบด้วย การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน และการประเมินผลหลักสูตร

ชีวานันท์ คะนองมาก (2562) กล่าวว่า หลักสูตรมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จุดประสงค์ (Objective) 2) สาระความรู้ (Subject Matter) 3) กระบวนการเรียนการสอน (Curriculum Implementation) และ 4) การประเมินผลของการใช้หลักสูตร(Evaluation)

ณัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล (2562) กล่าวว่า หลักสูตรมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คือ เพื่อต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ 2) เนื้อหา คือ สาระ ของความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ตามจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร 3) วิธีสอนและการดำเนินการจัดการ เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่เป็นการนำหลักสูตร ไปสู่การปฏิบัติ โดยแปลงจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเนื้อหาสาระ ไปสู่การเตรียมความพร้อม ก่อนการสอน เช่น การเตรียมวัสดุหลักสูตร หรือสื่อการสอน และการเตรียมความพร้อม ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยวิธีการสอนที่หลากหลาย และ 4) การประเมินผล เป็นการตรวจสอบ สัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน และหลักสูตรในครั้งต่อไป ซึ่งการประเมินหลักสูตรถือเป็นงานใหญ่ที่มีขอบเขตกว้างขวางจะต้องวางโครงการประเมินผล ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นกระบวนการ

พัชรพร ศุภกิจ (2562) หลักสูตรมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ สาระสำคัญและเนื้อหา กิจกรรม ระยะเวลา สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดประเมินผล

ชินกฤต ศรีสุข (2563) หลักสูตรมี 4 องค์ประกอบหลัก 7 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมาย/วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ได้กำหนดขึ้นตามความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ประกอบด้วย หลักการ และจุดมุ่งหมาย 2) โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร กำหนดขึ้น เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ประกอบด้วย โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม และเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม 3) กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามความต้องการของหลักสูตร ประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรม และสื่อการฝึกอบรม และ 4) การวัดและประเมินผล เพื่อตัดสินว่าบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ ด้วยการวัดและประเมินผล

อาทิตยญา โพธิ์สว (2563) หลักสูตรมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยุคดิจิทัล สื่อเทคโนโลยี การสอน และการวัดและประเมินผล

พศพร คำย้ง (2564) หลักสูตรมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ เป็นเป้าประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษา เป็นสิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา 2) วัตถุประสงค์ เป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากจบหลักสูตรไปแล้ว 3) โครงสร้างเนื้อหา เป็นสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ทักษะและความสามารถที่ต้องการให้เกิดขึ้น รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ 4) การจัดการเรียนรู้ เป็นข้อความที่แสดงถึงวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้พิจารณาดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในข้อ 1 ให้ได้มากที่สุด และ 5) การวัดประเมินผลหลักสูตร เพื่อประเมินว่าจุดมุ่งหมายใด บรรลุผลสำเร็จและทั้งครูและนักเรียนควรร่วมกันกำหนดวิธีการประเมินผล

ประทีนทิพย์ พรไชยา (2564) หลักสูตรมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของหลักสูตร จุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระที่ใช้ในหลักสูตร กระบวนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ การประเมินผล และข้อเสนอแนะในการใช้หลักสูตร เพื่อช่วยเหลือผู้เรียนให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

มนัสนา สายชู และคณะ (2565) หลักสูตรมี 7 ประกอบด้วย ได้แก่ ปรัชญาการศึกษา แนวคิดในการออกแบบหลักสูตร รูปแบบของหลักสูตรจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

Taba (1962) กล่าวว่า หลักสูตรมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ หมายถึง การกำหนดว่าในหลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้น มีเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างไร และในการจัดการศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่ออะไรบ้าง 2) เนื้อหาวิชา หมายถึง กระบวนการในการคัดสรรเนื้อหาสาระของความรู้และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ ที่ต้องการให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องชัดเจนและครอบคลุม ทักษะด้านต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ทางการศึกษาที่ตั้งไว้

3) การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง ขั้นตอนของการนำหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้นไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตร และ 4) การประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการวัดค่าและหาคำตอบว่า หลักสูตรที่ได้ดำเนินการอยู่นั้น มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด บรรลุตามความคาดหวังหรือไม่

Tyler (1971) กล่าวว่า หลักสูตรมี 4 องค์ประกอบ ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมาย (education purpose) ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดผล 2) ประสบการณ์ (education experience) ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดมุ่งหมายบรรลุผล 3) วิธีการจัดประสบการณ์ (organization of education experience) เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) การประเมินผล (determination of what to evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

Saylor et al. (1981) กล่าวว่า หลักสูตรมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ขอบข่ายเนื้อหา 2) เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะ 3) การวางแผนการใช้หลักสูตร และ 4) การพิจารณาตัดสิน

McKimm (2007) กล่าวว่า หลักสูตร (Curriculum) มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมาย (Aims) 2) ผลการเรียนรู้ และวัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีการสอนและการเรียนรู้ และ 5) วิธีการประเมิน

Ghonoodi & Salimi (2011) กล่าวว่า หลักสูตร มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ วัตถุประสงค์ (objective) เนื้อหา (content) วิธีการ (method) และการประเมิน (evaluation)

Nicholls & Nicholls (2018) กล่าวว่า หลักสูตร (Curriculum) มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการ และการประเมินผล

Sullanmaa & Pyhältö (2019) หลักสูตร มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความสอดคล้องของทิศทางที่ตั้งใจไว้ วิธีการบูรณาการในการเรียนการสอน และความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์เนื้อหาและการประเมิน

loti mbwambo (2022) หลักสูตร มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) เป้าหมายของหลักสูตรและจุดประสงค์การสอน 2) เนื้อหาหลักสูตร 3) วิธีการเรียนการสอนและกลยุทธ์ 4) สื่อการเรียนการสอน และ 5) การประเมินหลักสูตร

studio Ai (2025) หลักสูตร มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมายเป็นตัวกำหนดทิศทางของหลักสูตร 2) เนื้อหาสาระ เป็นสิ่งที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ 3) กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นวิธีการที่ใช้ในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระ 4) สื่อการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการจัดการเรียนรู้ และ 5) การวัดและประเมินผล เป็นการตรวจสอบว่าการจัดการเรียนรู้บรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือไม่

5. สังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร

จากนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอมา 22 แหล่งข้อมูล ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร ดังตาราง 5

ตาราง 5 สังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร

นักวิชาการ นักการศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ได้นำเสนอองค์ประกอบ ของหลักสูตร จำนวน 22 แหล่งข้อมูล	หลักการ	วัตถุประสงค์	โครงสร้างเนื้อหาสาระ	การจัดการเรียนรู้	การวัดประเมินผล	สื่อและแหล่งการเรียนรู้	การนำหลักสูตรไปใช้
อรรถกร ชัยมูล (2561)	✓	✓	✓		✓	✓	
อรุณลักษณ์ คำณี (2561)		✓	✓	✓	✓	✓	
ชาญณรงค์ พันธุ์แก่น (2561)		✓	✓	✓	✓		
วิศระ เชียงหว่อง (2561)		✓	✓	✓	✓		
พาวิณี เพ็ชรธรรม (2561)		✓	✓	✓	✓		
ณมลพร นพอมรไพศาล (2561)		✓	✓	✓	✓		✓
ชีวานันท์ คะนองมาก (2562)		✓	✓	✓	✓		
พัชรพร ศุภกิจ (2562)		✓	✓	✓	✓	✓	
ณัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล (2562)		✓	✓	✓	✓	✓	
ชินกฤต ศรีสุข (2563)		✓	✓	✓	✓		✓
อาทิตย์ญา โพธิ์สว (2563)	✓	✓	✓		✓	✓	
พศพร คำยิ่ง (2564)	✓	✓	✓	✓	✓		
ประทีนทิพย์ พรไผ่ยา (2564)	✓	✓	✓	✓	✓		
มนันยา สายชู และคณะ (2565)	✓		✓		✓		
Taba (1962)		✓	✓		✓		✓
Tyler (1971)		✓		✓	✓		
Saylor Alexander & Lewis (1981)		✓	✓				
McKimm (2007)		✓	✓	✓	✓		
Ghonoodi and Salimi (2011)		✓	✓	✓	✓		
Nicholls and Nicholls (2018)		✓	✓	✓	✓		
Sullanmaa & Pyhäntö (2019)		✓	✓		✓		
loti mbwambo (2022)		✓	✓	✓	✓	✓	
studio Ai (2025)		✓	✓	✓	✓	✓	
ผลจากการสังเคราะห์	5	22	22	17	22	7	3

จากตาราง 5 ผลจากการสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร ผู้วิจัยจึงเรียงตามลำดับของคะแนนรวม จากมากไปหาน้อย ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ โครงสร้างเนื้อหาสาระ การวัดประเมินผล หลักการ และการนำหลักสูตรไปใช้

สรุปได้ว่า การสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรจากแหล่งข้อมูล 22 แหล่งข้อมูล ทั้งนักวิชาการ นักการศึกษาในประเทศและต่างประเทศ พบว่า

1. องค์ประกอบหลักที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง และปรากฏในทุกแหล่งข้อมูล ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ (Objectives) ทุกแหล่งข้อมูลเห็นตรงกันว่า การกำหนดสิ่งที่ผู้เรียนควรจะรู้หรือทำได้หลังจากการเรียนรู้ เป็นหัวใจสำคัญของหลักสูตร 2) โครงสร้างเนื้อหาสาระ (Content Structure) ทุกแหล่งข้อมูลเห็นตรงกันว่า การกำหนดเนื้อหา ความรู้ ทักษะที่จะสอน เป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ และ 3) การวัดประเมินผล (Assessment/Evaluation) ทุกแหล่งข้อมูลเห็นตรงกันว่า การตรวจสอบว่าผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการหลักสูตร

2. องค์ประกอบที่มีความสำคัญรองลงมา แต่ยังได้รับการยอมรับสูง และปรากฏในแหล่งข้อมูลส่วนใหญ่ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ (Learning Management/ Instructional Strategies) แหล่งข้อมูลส่วนใหญ่ ระบุว่า วิธีการหรือกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ เป็นองค์ประกอบสำคัญ

3. องค์ประกอบที่ถูกกล่าวถึงในบางแหล่งข้อมูล ได้แก่ 1) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ (Media & Learning Resources) แหล่งข้อมูลที่ระบุองค์ประกอบนี้โดยเฉพาะ อาจเป็นเพราะบางแนวคิดมองว่าสื่อเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ หรือเป็นรายละเอียดในระดับปฏิบัติการ 2) หลักการ (Principles/Rationale) แหล่งข้อมูลที่ระบุองค์ประกอบนี้ อย่างชัดเจน ซึ่งหมายถึง ปรัชญา แนวคิดพื้นฐาน หรือเหตุผลความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร บางแนวคิดอาจรวมส่วนนี้ไว้ในบทนำ หรือมองว่าเป็นส่วนของการวางแผนก่อนการกำหนดองค์ประกอบอื่น และ 3) การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) แหล่งข้อมูลที่ระบุเป็นองค์ประกอบหนึ่ง อาจเป็นเพราะหลายแนวคิดมองว่าการนำไปใช้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นหลังจากหลักสูตรถูกพัฒนาขึ้นแล้ว มากกว่าจะเป็นองค์ประกอบของตัวหลักสูตรเอง

โดยสรุป จากตาราง 5 นี้แสดงให้เห็นว่า แม้จะมีองค์ประกอบที่เป็นแกนหลักร่วมกัน แต่รายละเอียดขององค์ประกอบหลักสูตรยังคงมีความหลากหลายตามมุมมองและจุดเน้นของนักวิชาการและนักการศึกษาแต่ละท่าน หรือแต่ละแนวคิด

6. วิเคราะห์ตามองค์ประกอบของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนซึ่งเกี่ยวข้องกับหลายขั้นตอน ฉะนั้นจึงได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร จากนักวิชาการ และนักการศึกษา (อรรถกร ชัยมูล, 2561; อรุณลักษณ์ คำมณี, 2561; ชาญณรงค์ พันธุ์แก่น, 2561; วิศระ เชียงหว่อง, 2561; พาวิณี เพ็งธรรม, 2561; ณมลพร นพอมรไพศาล, 2561; ชีวานันท์ คะนองมาก, 2562; พิชรพร ศุภกิจ, 2562; ณัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล, 2562; ชินกฤต ศรีสุข, 2563; อาทิตย์ญา โพธิ์สวຍ, 2563; พศพร คำยิ่ง, 2564; ประทีนทิพย์ พรไชยยา, 2564; มนัญยา สายชู และคณะ, 2565; Taba, 1962; Tyler, 1971; Saylor, Alexander & Lewis (1981); McKimm, 2007; Ghonoodi & Salimi, 2011; Nicholls & Nicholls, 2018; Sullanmaa & Pyhältö, 2019; loti mbwambo, 2022; studio Ai, 2025) เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องและได้ผลลัพธ์ที่ตรงตามความต้องการ ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักการของหลักสูตร หมายถึง เป้าประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษา (Educational goals and policies) เป็นสิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา

2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร หมายถึง ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน หลังจากจบหลักสูตรไปแล้ว ตามความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน รวมทั้งความคาดหวังให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอย่างไรในการเรียนการสอน วัตถุประสงค์ของหลักสูตรแบ่งเป็น 4 ระดับ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เป็นความต้องการหรือเป้าหมายรวมของแต่ละหลักสูตร วัตถุประสงค์ของกลุ่มวิชาหรือหมวดวิชา เป็นเป้าหมายของกลุ่มวิชาที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกัน ที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ทักษะ และความสามารถอย่างไร วัตถุประสงค์ของรายวิชามีจุดมุ่งหมายว่าต้องการเรียนได้รับอะไร และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมจะเกี่ยวข้อง กับพฤติกรรมที่สังเกตและสามารถวัดได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. โครงสร้างเนื้อหาสาระของหลักสูตร หมายถึง แบบแผนที่แสดงถึง กลุ่มรายวิชาที่จะบรรจุลงในหลักสูตร หรือกำหนดขึ้นเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย หรือใช้ในการเรียน การสอน รวมทั้งวิธีสอน เวลาในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลง ด้านทักษะ เจตคติ พฤติกรรม และเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย โครงสร้างของหลักสูตร คือ สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ทักษะและความสามารถที่ต้องการให้เกิดขึ้น รวมทั้ง ประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับเนื้อหาของหลักสูตร คือ เนื้อหาและประสบการณ์ ซึ่งจัดให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ และเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมาย และสาระของหลักสูตร คือ สาระของความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ได้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

4. การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตร เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนให้ บรรลุเป้าหมายในการเรียนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรปกติ หรือเป็นข้อความที่แสดงถึงวิธีการ ต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้พิจารณาดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในข้อ 2 ให้ได้มากที่สุด เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ โดยแปลงจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร และโครงสร้างเนื้อหาสาระของหลักสูตร ไปสู่การเตรียมความพร้อมก่อนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามความต้องการของหลักสูตร ประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนรู้ หลักสูตรฝึกอบรม คือ เทคนิคที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติ ให้เป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล หรือการเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยวิธีการ สอนที่หลากหลาย และสื่อและแหล่งการเรียนรู้ คือ อุปกรณ์การสอนที่ช่วยให้การสอนดำเนินไป อย่างมีประสิทธิภาพ หรือการเตรียมวัสดุหลักสูตร หรือสื่อการสอน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตาม จุดมุ่งหมายที่หลักสูตรต้องการ

5. การวัดและประเมินผลของหลักสูตร หมายถึง การตรวจสอบผลการเรียน การสอนว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ ต้องปรับปรุงหรือแก้ไขอย่างไรเพื่อให้ได้ ผลลัพธ์เป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงของหลักสูตร หรือ การวางแผนแผนการการใช้หลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ว่าเป็นอย่างไร เหมาะสมหรือไม่ หากต้องการแก้ไขจะต้องแก้ไขในส่วนใด

เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ เช่น การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน และการประเมินผลหลักสูตร การประเมินว่าจุดมุ่งหมายใด บรรลุผลสำเร็จและทั้งครูและนักเรียน ควรร่วมกันกำหนดวิธีการประเมินผล เป็นการตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร เพื่อใช้ในการ ปรับปรุง การเรียนการสอน และหลักสูตรในครั้งต่อไป ซึ่งการประเมินหลักสูตรถือเป็นงานใหญ่ ที่มีขอบเขตกว้างขวาง จะต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นกระบวนการ

6. การนำหลักสูตรไปใช้ มุ่งไปที่การแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน ในระดับโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้องค์ประกอบ หลักที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นสากล (ปรากฏในทุกแหล่งข้อมูล) ได้แก่

6.1 วัตถุประสงค์ (Objectives) กำหนดเป้าหมาย หรือผลลัพธ์ที่คาดหวัง ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ถือเป็นจุดเริ่มต้นและหัวใจสำคัญที่ทุกแนวคิดให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก

6.2 โครงสร้างเนื้อหาสาระ (Content Structure) การเลือกสรรจัดลำดับ และจัดโครงสร้างของความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ หรือสมรรถนะที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เป็นแกนกลางของสิ่งที่หลักสูตรต้องการนำเสนอ

6.3 การวัดประเมินผล (Assessment/Evaluation) กระบวนการ ตรวจสอบและตัดสินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ รวมถึงการประเมิน ตัวหลักสูตรเอง เป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้เพื่อวัดความสำเร็จและนำไปสู่การปรับปรุง

6.4 การจัดการเรียนรู้ (Learning Management/Instructional Strategies) การออกแบบและกำหนดวิธีการ กระบวนการ กิจกรรม หรือกลยุทธ์ในการจัด ประสบการณ์เรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า “วิธีการสอน” เป็นองค์ประกอบสำคัญควบคู่ไปกับเนื้อหา

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

วิไลวรรณ สิทธิ (2560) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สำหรับครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ 2) ศึกษาความต้องการ จำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะ 3) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และ 4) ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตร ฝึกอบรม การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาสมรรถนะ 2) ศึกษาความต้องการ จำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะ 3) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และ 4) ทดลองและศึกษาผลการทดลอง ใช้หลักสูตรฝึกอบรม โดยใช้รูปแบบ One Group Pretest-Posttest Design ใช้ทดลองกับ กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นครูสอนระดับชั้นประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา นครพนม เขต 2 จำนวน 40 คน วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย คือ หลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม แบบวัดสมรรถนะด้านความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ และเจตคติ และแบบประเมินความพึงพอใจของครูต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรม สถิติ

ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทดสอบที (Dependent Samples t-test, One Sample t-test) ค่าความต้องการจำเป็นโดยวิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง (PNI_{Modified}) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คำนวณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ประภัทร์ กุดหอม (2560) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดเมตาคอกนิชัน และการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะ และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดเมตาคอกนิชันและการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 2) พัฒนาหลักสูตรเสริม 3) เปรียบเทียบทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองและหลังการทดลองเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 75 และ 4) เปรียบเทียบเจตคติต่อคณิตศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังการทดลอง การพัฒนาหลักสูตรมี 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย นักเรียน จำนวน 100 คน ครูผู้สอน จำนวน 20 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น 2) สร้างหลักสูตร 3) ทดลองใช้หลักสูตร กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพังโคนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 23 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 20 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) และ 4) ปรับปรุงหลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน คือ แบบสอบถาม เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดทักษะ และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ และแบบวัดเจตคติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าทดสอบที (t-test) แบบ Dependent Samples

วิทยา ทศมี (2560) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน สำหรับครูระดับประถมศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน 2) ศึกษาสภาพ ความคาดหวัง และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะ 3) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และ 4) ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาสมรรถนะ 2) ศึกษาสภาพ ความคาดหวัง และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะ 3) สร้างหลักสูตรฝึกอบรม และ 4) ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม โดยใช้รูปแบบ One Group Pretest-Posttest Design กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสภาพ ความคาดหวัง และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะ คือ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2559 จำนวน 332 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตร คือ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนบ้านไร่สุขสันต์ กลุ่มโคกก่อ-ชัยพร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2560 จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ หลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตร แบบวัดสมรรถนะ ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์

ของนักเรียน และแบบประเมินความพึงพอใจของครูต่อการใช้หลักสูตร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความต้องการจำเป็น (PNI) ค่าทดสอบ t-test แบบ Dependent Samples และแบบ One Samples

อรรถกร ชัยมูล (2561) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการวิจัยในการจัดการเรียนรู้ สำหรับครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของวัฒนธรรมการวิจัยในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนประถมศึกษา 2) ศึกษาสภาพความคาดหวังและความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างวัฒนธรรมการวิจัยในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนประถมศึกษา 3) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการวิจัยในการจัดการเรียนรู้สำหรับครูโรงเรียนประถมศึกษา และ 4) ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสภาพ และความคาดหวังเกี่ยวกับวัฒนธรรมการวิจัยในการจัดการเรียนรู้ คือ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2560 จำนวน 327 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางเครซี่และมอร์แกน และกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้หลักสูตร คือ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในกลุ่มโรงเรียนโนนสว่างโป่งเปือยไคสี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2560 จำนวน 14 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพและความคาดหวังเกี่ยวกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมการวิจัยในการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรฝึกอบรม คู่มือการใช้หลักสูตร แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการวิจัยในการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินตนเองเกี่ยวกับความเชื่อที่มีต่อการวิจัย แบบประเมินตนเองเกี่ยวกับการใช้การวิจัยในการจัดการเรียนรู้ และแบบสอบถามความพึงพอใจของครูต่อหลักสูตร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ Wilcoxon signed-ranks test

โชติกา กุณสิทธิ์ (2563) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน สำหรับครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายหลัก เพื่อพัฒนาและศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัย การดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสมรรถนะ 2) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 3) ทดลองและศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตร กลุ่มตัวอย่างในการทดลองหลักสูตร เป็นครูที่สอนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2562 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสารหลักสูตรฝึกอบรม คู่มือประกอบการใช้หลักสูตรฝึกอบรม แบบสอบถามสภาพความคาดหวังและสภาพที่มีอยู่จริงเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน แบบทดสอบสมรรถนะด้านความรู้ แบบประเมินสมรรถนะด้านทักษะ

แบบวัดสมรรถนะด้านคุณลักษณะ และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที่แบบกลุ่มเดียว เทียบกับเกณฑ์ (One sample t-test) และการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มไม่อิสระกัน (Dependent samples t-test)

อิชยา กองไชย (2564) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำหรับลูกเสียมัคคุเทศก์ตามแนวคิดการใช้บริบทเป็นฐานการเรียนรู้ร่วมกัน และการเสริมต่อการเรียนรู้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษ สำหรับลูกเสียมัคคุเทศก์ ตามแนวคิดการใช้บริบทเป็นฐานการเรียนรู้ร่วมกัน และการเสริมต่อการเรียนรู้ และ 2) ศึกษาผลของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จำนวน 118 คน โดยใช้วิธีเลือกสุ่มแบบเจาะจง ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองหลักสูตร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุเทพวิทยาคาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 จำนวน 30 คน ระดับชั้นละ 10 คน โดยการสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ หลักสูตรฝึกอบรม แบบวัดความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษ แบบวัดความตระหนักเห็นคุณค่าในวัฒนธรรม และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าทดสอบ t-test แบบ Dependent Samples

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งแต่ละงานวิจัย แม้จะมีรายละเอียดต่างกัน แต่ก็มีโครงสร้างที่ใกล้เคียงกัน ได้แก่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หรือสมรรถนะ ความต้องการจำเป็น การสร้าง พัฒนาหลักสูตร การทดลองและประเมินผล โดยใช้สถิติพื้นฐาน เช่น ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t รวมถึง PNI หรือการทดสอบแบบไม่พาราเมตริก เพื่อให้ง่ายต่อการเปรียบเทียบ ขอสรุปในตาราง 6 ดังนี้

ตาราง 6 สรุปงานวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หรือหลักสูตรเสริม

ผู้วิจัย (ปี)	กลุ่มเป้าหมาย	จุดมุ่งหมายหลัก	ขั้นตอนการวิจัย	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือ	สถิติที่ใช้
วิไลวรรณ สิทธิ (2560)	ครู ป.1-6 สพป. นครพนม เขต 2	พัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ เพื่อเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้	4 ชั้น: ศึกษาสมรรถนะ → ศึกษาความต้องการ → พัฒนาหลักสูตร → ทดลองใช้	ครู 40 คน	หลักสูตร คู่มือ แบบวัดสมรรถนะ แบบประเมินพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย, S.D., Dependent One Sample t-test, PNI Modified
ประภัทร์ กุดหอม (2560)	นร. ม.5	พัฒนาหลักสูตรเสริมแนวคิดแต่ดอकिनชั้น และการเรียนรู้แบบบริบทฐาน	ศึกษาข้อมูล → สร้างหลักสูตร → ทดลอง → ปรับปรุง	นร. 20 คน, ครู 20, ผู้ทรงคุณวุฒิ 5	แบบสอบถาม แผนฯ แบบวัดทักษะ/เจตคติ	ร้อยละ, Mean, S.D., Dependent t-test
วิทยา ทัดมี (2560)	ครู ป. สพป. บึงกาฬ	พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิเคราะห์	4 ชั้น: ศึกษาสมรรถนะ → ศึกษาคาดหวังความต้องการ → พัฒนาหลักสูตร → ทดลอง	ศึกษาสภาพ 332 ครู ทดลองใช้ 8 ครู	หลักสูตร คู่มือ แบบวัดสมรรถนะ และความพึงพอใจ	ร้อยละ, Mean, S.D., PNI, Dependent One Sample t-test
อรุณกร ชัยมูล (2561)	ครู ป. สพป. บึงกาฬ	พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างวัฒนธรรมการวิจัยในการจัดการเรียนรู้	ศึกษาองค์ประกอบ → ศึกษาสภาพ/คาดหวัง → พัฒนาหลักสูตร → ทดลอง	ศึกษา 327 ครู/ทดลอง 14 ครู	แบบสอบถาม หลักสูตร แบบทดสอบความรู้ตนเอง แบบประเมินพึงพอใจ	ร้อยละ, Mean, S.D., Wilcoxon signed-ranks

ตาราง 6 (ต่อ)

ผู้วิจัย (ปี)	กลุ่มเป้าหมาย	จุดมุ่งหมายหลัก	ขั้นตอนการวิจัย	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือ	สถิติที่ใช้
โชติกา กุณสิทธิ์ (2563)	ครูอนุบาล 3 (ปฐมวัย) สพป. สกลนคร เขต 1	พัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมการจัด ประสบการณ์วัย ตามแนว Brain-based Learning	3 ขั้น: ศึกษาข้อมูล → พัฒนาหลักสูตร → ทดลองใช้	ครู 10 คน	เอกสารหลักสูตร คู่มือ แบบสอบถาม แบบทดสอบ สมรรถนะ	ร้อยละ, Mean, S.D., One sample t-test, Dependent t-test
อิชยา กองไชย (2564)	นร. ป.4-6 (ลูกเสือ มัคคุเทศก์)	พัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมการฟัง-พูด อังกฤษเพื่อการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	3 ขั้น: ศึกษาข้อมูล → พัฒนาหลักสูตร → ทดลอง	ศึกษาข้อมูล 118 คน / ทดลอง นร. 30 คน	หลักสูตร, แบบวัดฟัง-พูด, แบบวัดคุณค่าเชิงวัฒนธรรม, แบบสอบถามพึงพอใจ	ร้อยละ, Mean, S.D., Dependent t-test

จากตาราง 6 สามารถสรุปกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ที่มีความคล้ายคลึงกันตามแนวทางการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หรือการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Assessment or Foundational Study) เพื่อรวบรวมข้อมูลสำคัญสำหรับเป็นฐานให้ตรงกับความต้องการ และบริบท

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของสิ่งที่ต้องการพัฒนาให้ชัดเจน ก่อนการพัฒนา หรือก่อนสร้างหลักสูตร (Curriculum Development or Creation)

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความคาดหวัง หรือสมรรถนะ ทักษะ เนื้อหาที่ต้องการพัฒนา เช่น สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ทักษะทางคณิตศาสตร์ วัฒนธรรม การวิจัย ความสามารถทางภาษาอังกฤษ หรือวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ของกลุ่มเป้าหมาย (ครู นักเรียน ลูกเสือ) โดยอาจใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ หรือการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดวัตถุประสงค์ โครงสร้างเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ การวัดและประเมินผล โดยอิงจากข้อมูลที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนที่ 3 และแนวคิด ทฤษฎีหลัก เช่น คอนสตรัคติวิสต์ เมตาคognition บริบทเป็นฐาน สมองเป็นฐาน การเรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 4 สร้างเครื่องมือประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือการใช้หลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ แผนการฝึกอบรม สื่อการเรียนรู้ แบบประเมินต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบคุณภาพร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้ เช่น การทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผล (Curriculum Implementation or Piloting and Evaluation) เพื่อนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายจริง และประเมิน ประสิทธิภาพของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 6 นำหลักสูตรไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง (มักใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงทดลอง แบบกลุ่มเดียววัดผลก่อน-หลัง (One Group Pretest-Posttest Design) หรือเปรียบเทียบกับเกณฑ์) เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ หรือเชิงคุณภาพโดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น เช่น แบบทดสอบความรู้ แบบวัดทักษะ สมรรถนะ แบบวัดเจตคติ ความพึงพอใจ

ขั้นตอนที่ 7 วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เช่น t-test PNI Modified ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Wilcoxon signed-ranks test เพื่อประเมินผลการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มตัวอย่างหลังการใช้หลักสูตร และประเมินความพึงพอใจ

ขั้นตอนที่ 8 การปรับปรุงหลักสูตร (Curriculum Revision) เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้มาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เช่น งานของ ประภัทร์ กุดหอม ระบุขั้นตอนนี้อย่างชัดเจน แม้บางงานวิจัยไม่ได้ระบุเป็นขั้นตอนแยก แต่ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ R&D ที่นำผลไปสู่การพัฒนาฉบับสมบูรณ์

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรในงานวิจัยเหล่านี้มีลักษณะเป็นวงจรการวิจัยและพัฒนา (R&D Cycle) ที่เริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการ นำไปสู่การสร้างหรือพัฒนาตัวหลักสูตร จากนั้นนำไปทดลองใช้เพื่อประเมินผล และนำผลการประเมินมาพิจารณาเพื่อการปรับปรุง ซึ่งสะท้อนแนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์และการตรวจสอบประสิทธิภาพก่อนนำไปใช้จริง ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม จึงกำหนดขอบเขตกระบวนการวิจัยไว้ ดังนี้

1. กระบวนการวิจัย ประกอบด้วย 4 ระยะ ได้แก่ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพความคาดหวัง และความต้องการจำเป็น 3) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และ 4) ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

2. แบบแผนการทดลอง ประกอบด้วย

2.1 หนึ่งกลุ่มทดสอบก่อน-หลัง (One Group Pretest-Posttest Design)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ระดับชั้นละ 10 คน โดยการสมัครใจ

เข้าร่วมกิจกรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบประเมิน แบบวัดแบบสอบถาม 2) หลักสูตร 3) แผนการจัดการหลักสูตร และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตร

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทดสอบที (Dependent Samples t-test, One Sample t-test) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คำนวณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และค่าความต้องการจำเป็นโดยวิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง (PNI Modified)

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการวิจัยและพัฒนา ออกเป็น 4 ระยะ

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบ ความหมายและตัวบ่งชี้

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพความคาดหวัง และความต้องการจำเป็น

จากกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการพัฒนา

ระยะที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และ

ระยะที่ 4 ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

การออกแบบหลักสูตรฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะและความรู้เฉพาะเรื่อง เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการพัฒนาทักษะเพื่อนำไปใช้ในการทำงานหรือการดำเนินชีวิต โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษาได้นำเสนอ ตั้งแต่ความหมาย การประเมินผล วัตถุประสงค์ องค์ประกอบ วิเคราะห์องค์ประกอบ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของหลักสูตรฝึกอบรมไว้ดังนี้

1. ความหมายของหลักสูตรฝึกอบรม

คำว่า “หลักสูตรฝึกอบรม” หมายถึง “โครงการการเรียนการสอนที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้รับความรู้และทักษะในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง” หลักสูตรฝึกอบรมสามารถแบ่งออกเป็นหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น และหลักสูตรฝึกอบรมระยะยาว หลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นจะเน้นการเรียนการสอนในช่วงเวลาไม่เกิน 6 เดือน ในขณะที่หลักสูตรฝึกอบรมระยะยาวจะเน้นการเรียนการสอนในช่วงเวลายาวขึ้น โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอความหมายของหลักสูตรฝึกอบรมไว้ ดังนี้

มฤดี สิทธิชัย (2562) กล่าวว่า หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง โครงการ กระบวนการ ประสบการณ์ และกิจกรรมที่จัดขึ้นตามความต้องการมีจุดมุ่งหมายเฉพาะที่ชัดเจน หรือมุ่งพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติของผู้เข้าร่วม มีระยะเวลาสั้นกว่าหลักสูตรทั่วไป

ชินกฤต ศรีสุข (2563) กล่าวว่า หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง การพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เกิดความชำนาญ และมีความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรรณิกา สุขงาม (2564) กล่าวว่า หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง การเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาทักษะและเจตคติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม หรือมุ่งเน้นไปที่การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์สูงสุด

ธนวัฒน์ อุดรพิมพ์ (2564) กล่าวว่า หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการที่จัดขึ้น เพื่อปรับปรุง เพิ่มพูนความรู้ พัฒนาทักษะ ความชำนาญ ความสามารถ และทัศนคติ หรือมุ่งเน้นไปที่การแก้ปัญหา อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงาน

Nadler & Nadler (1994) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือทักษะในการปฏิบัติงาน หรือมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร

Harbison & Myers (1964) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการที่จะเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ ทักษะความชำนาญในการปฏิบัติ

Mondy, Noe, & Premeaux (2002) กล่าวว่า ฝึกอบรม หมายถึง กิจกรรมที่ทำให้บุคคลเรียนรู้จนเกิดเป็นความรู้ ทักษะ และทัศนคติ มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน

Cambridge Dictionary (2023) กล่าวว่า หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้หรือการสอนทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับงานหรือกิจกรรมเฉพาะ หรือเพื่อเป็นประสบการณ์ที่มีประโยชน์ และเป็นประโยชน์ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในอนาคต

กล่าวโดยสรุป หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเจาะจง มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทักษะและความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้และทักษะเฉพาะเรื่องที่จำเป็นต่อการทำงาน หรือการดำเนินชีวิต หลักสูตรฝึกอบรมมีองค์ประกอบสำคัญ คือ โครงการ

2. การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม

การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม เป็นกระบวนการที่ใช้เพื่อวัดผลการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของผู้เรียนหลังจากเข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรม การประเมินผลนี้จะช่วยให้ผู้จัดการฝึกอบรมได้รับข้อมูลเพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียนและตอบสนองความต้องการขององค์กรได้อย่างเหมาะสม โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอลักษณะของการประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมไว้ ดังนี้

สรุปได้ว่า วิธีการประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมจากมุมมองของนักวิชาการของ อัสรี สะอิดี (2561); ชญาภัสร์ สมกระโทก (2563) และวิรัชญา สว่างอรุณ (2563) มีวิธีการประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมนิยมใช้ ดังนี้

2.1 การหาประสิทธิภาพ (Efficiency) ของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) เปรียบเทียบผลลัพธ์ที่ได้กับเป้าหมายที่ตั้งไว้ 2) คำนวณค่า E_1/E_2 (E_1 = ต้นทุนการฝึกอบรม E_2 = ผลลัพธ์ที่ได้) และ 3) วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ของหลักสูตร

2.2 การหาดัชนีประสิทธิผลการเรียนแต่ละหน่วยฝึกอบรม (Efficiency Index) ประกอบด้วย 1) คำนวณค่า E.I. (ผลการเรียนเฉลี่ย/คะแนนเต็ม) 2) เปรียบเทียบค่าของแต่ละหน่วยฝึกอบรม และ 3) ระบุหน่วยฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพสูง/ต่ำ

2.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) ใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) 2) วิเคราะห์ว่ามีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ และ 3) สรุปว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีพัฒนาการหรือไม่

2.4 ข้อควรพิจารณาเพิ่มเติม คือ 1) เก็บรวบรวมข้อมูลไม่น้อยกว่า 30 ชุด หรือมีผู้เข้ารับการฝึกอบรม 30 คน 2) ออกแบบการวิจัยให้คำนึงถึงความตรงภายในและความตรงภายนอก 3) ออกใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่เหมาะสม 4) นำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม และ 5) ประเมินผลการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง

2.5 ประโยชน์ของการประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ 1) ระบุว่าบรรลุวัตถุประสงค์การฝึกอบรมหรือไม่ 2) วิเคราะห์ผลกระทบเชิงบวกต่อผู้เรียน 3) ปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม และ 4) แจ้งการฝึกอบรมในอนาคต

3. วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นองค์การมาตรฐานสำหรับการพัฒนาความรู้และทักษะของบุคคลและองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อให้มั่นใจว่าการอบรมมีผลในการปรับปรุงและพัฒนาความสามารถและประสิทธิภาพของบุคคลและองค์กรในทุก ๆ ด้าน ของงานและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมไว้ ดังนี้

เนาว์วัฒน์ สุนทรโชติ (2563) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม เป็นไปเพื่อให้เกิดการพัฒนาภายในองค์กร โดยใช้การพัฒนาที่ตัวบุคลากรภายในองค์กร ด้วยการเพิ่มพูน ความรู้ เข้าใจ ทักษะในการปฏิบัติงาน เจตคติที่ดีในการปฏิบัติงานและต่อองค์กร และกระตุ้นให้บุคลากรมีการตระหนัก และปรับตัวเพื่อพัฒนาตนเองในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

วิรัชญา สว่างอรุณ (2563) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม คือ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการดำเนินชีวิตหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ตลอดจนเป็นการเปลี่ยนแปลงเจตคติและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น เช่น เพื่อให้เกิดความสามัคคีในองค์กร เกิดทักษะในการป้องกันตนเองจากอันตรายต่าง ๆ หรือเพื่อให้มีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติงานให้ก้าวหน้ากับเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นต้น

Rothwell (1999) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรในองค์กร ที่มีสาเหตุจากสภาวะต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน ทำให้บุคคลมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาตนเองตามวัตถุประสงค์ 4 ประการ ได้แก่

1. เพื่อรักษาสภาพหรือจังหวะของการทำงานที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งองค์กรต้องมีการยืดหยุ่น มีการจัดการและปรับตัวอย่างรวดเร็วเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2. เพื่อสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่เป็นความคาดหวังสูงสุดขององค์กร ในการต้องการให้ได้ผลผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งบุคลากรในองค์กรจะได้รับการเสริมสร้างพลังใจในการทำงาน

3. เพื่อจัดกิจกรรมภายในองค์กรด้วยแนวทางแห่งนวัตกรรมใหม่ สร้างทีมงานให้แข็งแกร่ง สร้างมุมมองหรือวิสัยทัศน์ของบุคลากรในองค์กรให้กว้างไกลขึ้น สร้างทักษะทางด้านการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม การจัดการองค์กร และความร่วมมือในการสร้างความรู้สึกร่วมกันคงปลอดภัยให้กับบุคลากร รวมถึงการสร้างให้บุคลากรเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ

4. เพื่อการปรับปรุงสมรรถภาพของบุคลากรให้เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริง เพื่อส่งผลถึงการสร้างผลผลิต ผลกำไร และการปรับปรุงเรื่องการสื่อสารเพื่อให้บุคลากรมีบทบาทในการเริ่มต้นพัฒนาตนเอง

กล่าวโดยสรุป วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม คือ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติงาน ตลอดจนเป็นการเปลี่ยนแปลงเจตคติ และพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น และปรับตัวเพื่อพัฒนาตนเองในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในอนาคต

4. องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาเฉพาะกิจ และนำมาจัดการฝึกอบรมให้กับบุคคล ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ และใช้เวลาสั้น ๆ ตามองค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรมจึงคล้ายคลึงกับหลักสูตรทั่ว ๆ ไป โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษา ได้พัฒนาองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมไว้ ดังนี้

สุธัญญา วรรณียพินิจ และคณะ (2558) 1) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) คุณสมบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม 4) ขอบข่ายของเนื้อหา 5) ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม 6) กระบวนการและวิธีการฝึกอบรม 7) สื่อประกอบการฝึกอบรม 8) การวัดผลและประเมินผล และ 9) แผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรม

อรุณรุ่ง โยธสิงห์ และสำราญ กำจัดภัย (2559) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) ทิมาและความสำคัญ 2) แนวคิดพื้นฐาน 3) หลักการของหลักสูตร 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 5) สมรรถนะด้านการประเมินที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 6) โครงสร้างหลักสูตร 7) เนื้อหาและประสบการณ์ 8) วิธีการฝึกอบรม 9) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 10) การประเมินผลการฝึกอบรม และ 11) แนวทางการใช้หลักสูตร

อัสรี สะอิตี (2561) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) หลักการและความเป็นมาของหลักสูตรฝึกอบรม 2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ปลายทาง 3) หน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรฝึกอบรม 4) ระยะเวลาของหลักสูตรฝึกอบรม 5) กิจกรรมที่ใช้ในหลักสูตรฝึกอบรม 6) สื่อที่ใช้ในหลักสูตรฝึกอบรม 7) การประเมินผลหลักสูตร ซึ่งสามารถประเมินผลโดยการหาประสิทธิภาพหลักสูตรด้วยวิธีการตั้งเกณฑ์ 80/80 หรือ 90/90 (E_1/E_2) หรือการหาประสิทธิผลของหลักสูตร ซึ่งอาจพิจารณาจากการคำนวณค่า t-test แบบ Dependent Samples หรือหาค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index: E.I) และ 8) แผนการฝึกอบรมแต่ละหน่วยของการฝึกอบรม ประกอบด้วย สารสำคัญ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นำทางที่แสดงถึงพฤติกรรมของผู้เข้าฝึกอบรม ในแต่ละหน่วยฝึกอบรม เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อประกอบการฝึกอบรม และวิธีการวัดประเมินผล

รัตนา พิชิตปรีชา (2561) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) แนวคิด 2) หลักการ 3) จุดประสงค์ของหลักสูตร 4) เนื้อหา 5) โครงสร้างของหลักสูตร 6) เวลาการฝึกอบรม 7) วิธีการฝึกอบรม 8) สื่อการฝึกอบรม และ 9) การวัดและประเมินผล

นพดล ขอบใหญ่ (2561) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย ชื่อหลักสูตร หลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหา กิจกรรม สื่อ การประเมินผล ระยะเวลาฝึกอบรม แผนการจัดการเรียนรู้ และเอกสารประกอบหลักสูตร

วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง (2562) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) สภาพปัญหาและความต้องการ 2) หลักการและเหตุผล 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) หน่วยการฝึกอบรม 5) กิจกรรมการฝึกอบรม 6) สื่อประกอบการฝึกอบรม และ 7) การวัดและประเมินผล

ชญากัศร์ สมกระโทก (2563) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม 3) โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม 4) กิจกรรมการฝึกอบรม 5) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ประกอบการฝึกอบรม 6) ระยะเวลาฝึกอบรม 7) การวัดและประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม และ 8) แผนการจัดการฝึกอบรม โดยแต่ละหน่วย ประกอบด้วย สารสำคัญ วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และวิธีการวัดและประเมินผล

ชนันธร อุ่นจันท์ และคณะ (2563) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) เนื้อหา 3) กระบวนการฝึกอบรม และ 4) การวัดและประเมินผล

นริศรา ภูมทอง (2563) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) จุดมุ่งหมาย ขอบข่าย หรือเนื้อหาสาระ 2) กิจกรรมการเรียนรู้ 3) สื่อการเรียนการสอน และ 4) การประเมินผลการเรียนรู้

วิรัชญา สว่างอรุณ (2563) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหาสาระที่เป็นความรู้และประสบการณ์ 3) วิธีการรูปแบบหรือกระบวนการ และ 4) การประเมินผล และก่อนการฝึกอบรมต้องหาความจำเป็นและความต้องการในการฝึกอบรม เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดรายละเอียดเนื้อหาวิชาของหลักสูตรการฝึกอบรม

สุภาวดี พรหมมา (2563) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์หลักสูตร 2) เนื้อหา 3) จำนวนชั่วโมง 4) กิจกรรมการเรียนรู้ 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล

ฉัตรชนา เพรศพิริ้ง (2564) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) หลักการและความเป็นมา 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้าง 4) หน่วยการเรียนรู้ 5) กิจกรรม 6) ระยะเวลา 7) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งการเรียนรู้ 8) กำหนดการ และ 9) การวัดและประเมินผล

อิชยา กองไชย (2564) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) ที่มาและความสำคัญ 2) แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน 3) หลักการ 4) จุดมุ่งหมาย 5) เนื้อหา 6) กิจกรรมการเรียนรู้ 7) สื่อการเรียนรู้ และ 8) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

พิบูลย์ ตัญญบุตร และคณะ (2564) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

กนกพร พรหมสุวรรณ และอริยพร ศุโรตะ (2564) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ 4) การประเมินผลการเรียนรู้

พงษ์ประพันธ์ ตุ่นแจ้ และปริญญญา สิทอง (2564) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร 5) กิจกรรมการเรียนการสอน 6) ระยะเวลา 7) สื่อแหล่งเรียนรู้ และ 8) การวัดและประเมินผล

จันทร์ โกศล (2565) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) ปัญหา และความจำเป็น 2) วิสัยทัศน์ 3) หลักการ 4) เป้าหมาย 5) จุดประสงค์ 6) โครงสร้าง 7) เนื้อหา 8) กิจกรรมการฝึกอบรม 9) สื่อและแหล่งเรียนรู้ในการฝึกอบรม และ 10) การประเมินผล

อนวัช สิญจวัตร และคณะ (2565) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาสาระ 4) กิจกรรมการฝึกอบรม 5) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล

ฐิติพร ไชแสง (2565) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) ความเป็นมา และความสำคัญ 2) หลักการ 3) จุดมุ่งหมาย 4) โครงสร้างของหลักสูตร 5) เนื้อหาสาระ และระยะเวลา 6) แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร 7) กิจกรรมการฝึกอบรม และ 8) สื่อ และการวัดและประเมินผล

Tyler (1971) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) จุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Educational purpose) ที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียน เรียนบรรลุผล 2) ประสบการณ์ทางการศึกษา (Educational experience) ที่โรงเรียนจะจัดประสบการณ์ อะไรบ้างที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ 3) วิธีการจัดประสบการณ์ (Organizational of educational experience) โรงเรียนจะจัดประสบการณ์ให้มีประสิทธิภาพ ได้อย่างไร 4) วิธีการประเมิน (Determination of what to evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมาย ที่กำหนดไว้ และจะทราบได้อย่างไรว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายนั้น ๆ

VAWA MEI. (2023) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา วัสดุ และวิธีการในการประเมินการบรรลุเป้าหมายการฝึกอบรม ของผู้เข้าร่วม

Evolution Culture Ltd (2023) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย บทนำและจุดมุ่งหมาย (Introduction/Aim) ผู้เข้าประชุม (Audience) วัตถุประสงค์ การเรียนรู้ (Learning Objectives) เนื้อหาสาระ (Content) โครงร่างเซสชัน (Session Outlines) การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluation/Assessment of Learning) วิธีการตีความ (Delivery Methods) และแหล่งข้อมูล หรือเอกสารอ้างอิงและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (Resources, References and Related Information)

จากนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมได้ตามตาราง 7

ตาราง 7 สังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม

องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม	ผลรวมค่าเฉลี่ย																						
	01	02	03	04	05	06	07	08	08	10	11	12	13	04	15	16	17	18	19	20	21	22	23
ลำดับนวัชาการ	✓																						
หลักการ	✓	✓	✓	✓	✓		✓					✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓				13
ความเป็นมาและความสำคัญ		✓	✓		✓		✓					✓	✓			✓	✓		✓				9
วัตถุประสงค์			✓	✓						✓	✓	✓			✓		✓	✓			✓	✓	10
โครงสร้างหลักสูตร		✓		✓			✓					✓		✓		✓	✓		✓		✓	✓	10
หน่วยการเรียนรู้			✓			✓						✓											4
แผนการจัดการรวมการฝึกอบรม	✓		✓		✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓				12
ระยะเวลา/ชั่วโมง	✓			✓	✓		✓			✓	✓	✓				✓	✓		✓				10
เนื้อหาสาระ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	18
ประสบการณ์การเรียนรู้															✓					✓			2
การจัดประสบการณ์การเรียนรู้															✓					✓			2
สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งการเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	18
การวัด และประเมินผล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	22
วิธีการฝึกอบรม	✓	✓		✓						✓										✓	✓	✓	8

การวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายถึง 15 แหล่ง (รวมถึงนักวิชาการไทยต่างชาติ แหล่งข้อมูลออนไลน์ และ AI) ที่นำเสนอในรูปแบบที่แตกต่างกันนั้น เป็นการยืนยันถึงองค์ประกอบหลักที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมได้อย่างชัดเจน (สุชัยญา วรณัยพินิจ และคณะ, 2558; อัลลี สะฮ์ดี, 2561; นพดล ขอบใหญ่, 2561; วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง, 2562; ชญาภัทร์ สมกระโทก, 2563; วิรัชญา สว่างอรุณ, 2563; ฉัตรชนา เพรศพรัง, 2564; อิชยา กองไชย, 2564; พงษ์ประพันธ์ ตุ่นแจ้ และปริญญภาส สีทอง, 2564; Tyler, 1971; Evolution Culture Ltd, 2023; scholar-ai, 2025; Gemini, 2025; Deep seek, 2025; Perplexity, 2025)

1. ข้อมูลเบื้องต้น ชื่อหลักสูตร ผู้จัดทำ ปีที่จัดทำ

2. หลักการและเหตุผล ที่มาและความสำคัญ การวิเคราะห์ความต้องการ (Rationale Background Needs Analysis) คือ การระบุเหตุผลความจำเป็น ปัญหา หรือช่องว่างที่ทำให้ต้องมีการฝึกอบรมนี้

3. กำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) คือ การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และวัดผลได้ว่าผู้เข้ารับการอบรมจะได้รับอะไร หรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร (ความรู้ ทักษะ ทัศนคติ พฤติกรรม)

4. กำหนดกลุ่มเป้าหมาย (Target Audience) คือ การระบุว่าจะใครคือผู้ที่ควรเข้ารับการอบรม คุณสมบัติที่ต้องการ

5. เนื้อหาและโครงสร้างหลักสูตร (Content and Structure) คือ การกำหนดสาระความรู้ ทักษะ ที่จะถ่ายทอด และการจัดลำดับหัวข้อ หรือหน่วยการเรียนรู้ และโมดูล

6. วิธีการ หรือกิจกรรมการฝึกอบรม (Training Methods Activities)
คือ การเลือกใช้เทคนิค รูปแบบการเรียนการสอน หรือกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เข้าอบรมบรรลุ
วัตถุประสงค์ เช่น บรรยาย อภิปราย ฝึกปฏิบัติ กรณีศึกษา

7. สื่อ และแหล่งเรียนรู้ ทรัพยากร อุปกรณ์ (Materials Resources Equipment) คือ การระบุเอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ หรือเครื่องมือที่ใช้สนับสนุนการฝึกอบรม

8. ระยะเวลาและตารางการฝึกอบรม (Duration and Schedule) คือ การกำหนดกรอบเวลาทั้งหมดและรายละเอียดของตารางเวลาในแต่ละช่วง

9. การวัดและประเมินผล (Evaluation and Assessment) คือ การกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าอบรมหรือประเมินความสำเร็จของหลักสูตร

10. วิทยากร หรือผู้ดำเนินการฝึกอบรม (Trainer Facilitator) การระบุคุณสมบัติ หรือข้อมูลของผู้ที่จะมาถ่ายทอดความรู้ (แม้บางครั้งจะมองเป็นส่วนของการจัดการ แต่ก็สำคัญต่อการออกแบบ)

11. งบประมาณ (Budget) คือการประมาณการค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจำเป็นสำหรับการวางแผน

จากการวิเคราะห์ พบว่า องค์ประกอบหลักของหลักสูตรฝึกอบรม มีความสอดคล้องกัน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญขององค์ประกอบเหล่านี้ในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้องค์ประกอบหลักของหลักสูตรฝึกอบรมที่วิเคราะห์มา ณ เบื้องต้น

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรฝึกอบรม

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรฝึกอบรมไว้ ดังนี้

รัตนา พิชิตปรีชา (2561) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน 2) ศึกษาผลการทดสอบการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี (ภาคปกติ) ชั้นปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน จำนวนนักศึกษา 20 คน ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม 15 ชั่วโมง แผนการฝึกอบรมแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังฝึกอบรม (one group pretest-posttest design) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน จำนวน 3 หน่วย 2) แบบทดสอบวัดผลการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการทดสอบที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร สำหรับนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.282) ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) แนวคิด (2) หลักการ (3) จุดประสงค์ของหลักสูตร (4) เนื้อหา (5) โครงสร้างของหลักสูตร (6) เวลาการฝึกอบรม (7) วิธีการฝึกอบรม (8) สื่อการฝึกอบรม (9) การวัดและประเมินผล โดยใช้เวลาในการฝึกอบรม จำนวน 15 ชั่วโมง 2) ผลการทดสอบการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน พบว่า ผลการทดสอบหลังการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นพดล ขอบใหญ่ (2561) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การเขียนโปรแกรมควบคุมหุ่นยนต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การเขียนโปรแกรมควบคุมหุ่นยนต์ สำหรับ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 2) ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การเขียนโปรแกรม ควบคุมหุ่นยนต์ สำหรับเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จำนวน 30 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) หลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการเขียนโปรแกรมควบคุมหุ่นยนต์ 2) แบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบประเมินทักษะการประกอบหุ่นยนต์และการเขียนโปรแกรม ควบคุมหุ่นยนต์ มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.4 60 4) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตร ฝึกอบรม วิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการเขียนโปรแกรมควบคุมหุ่นยนต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น ประกอบด้วย ชื่อหลักสูตร หลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหา กิจกรรม สื่อ การประเมินผล ระยะเวลาฝึกอบรม แผนการจัดการเรียนรู้ เอกสารประกอบหลักสูตร ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ ประเมินองค์ประกอบหลักสูตร พบว่า มีความสอดคล้องและเหมาะสม 2) ผลการทดลองใช้หลักสูตร ฝึกอบรม เรื่องการเขียนโปรแกรมควบคุมหุ่นยนต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า (1) นักเรียนมีความรู้หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) นักเรียนมีทักษะการประกอบหุ่นยนต์และการเขียนโปรแกรมควบคุมหุ่นยนต์ เฉลี่ยระดับมาก และ (3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม ระดับมาก

โชติกา กุณสิทธิ์ (2563) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน สำหรับครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัย สรุปได้ ดังนี้ 1) หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ ดังนี้ (1) ความเป็นมา (2) หลักการ (3) จุดมุ่งหมาย (4) สมรรถนะสำคัญ (5) โครงสร้างเนื้อหา (6) กิจกรรมการฝึกอบรม (7) สื่อและ แหล่งเรียนรู้ และ (8) การวัดผลและประเมินผล โดยที่สมรรถนะสำคัญแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ (1) ด้านความรู้ 5 สมรรถนะ 25 ตัวบ่งชี้ (2) ด้านทักษะ 2 สมรรถนะ 4 ตัวบ่งชี้ และ (3) ด้านคุณลักษณะ 3 สมรรถนะ 6 ตัวบ่งชี้ โครงสร้างเนื้อหา มี 6 หน่วยการเรียนรู้ คือ (1) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย (2) การเรียนรู้โดยใช้สมอง เป็นฐาน (3) สื่อ แหล่งเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน (4) การวัดและประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย (5) การออกแบบ และการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน และ (6) การนำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สู่การปฏิบัติในสถานศึกษา กิจกรรม การฝึกอบรม มี 4 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นประสบการณ์ (2) ขั้นการสะท้อนและอภิปราย (3) ขั้นความคิดรวบยอด และ (4) ขั้นการประยุกต์ใช้แนวคิด 2) ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่า (1) สมรรถนะด้านความรู้ของครู หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม และสูงกว่า

เกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) สมรรถนะด้านทักษะของครูที่ได้รับการฝึกอบรมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.07) และสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ค่าเฉลี่ย 3.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) สมรรถนะด้านคุณลักษณะของครูหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ ครูยังมีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.32)

อิชยา กองไชย (2564) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำหรับลูกเสือมัคคุเทศก์ตามแนวคิดการใช้บริบทเป็นฐานการเรียนรู้ร่วมกัน และการเสริมต่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = .51) ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ดังนี้ ที่มาและความสำคัญ แนวคิดพื้นฐาน หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล

สุทธิชัย นาคะอินทร์ (2565) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะเทคโนโลยี สารสนเทศในการปฏิบัติหน้าที่ของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตตรวจราชการที่ 11 พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติหน้าที่ของครู ใช้เวลาในการฝึกอบรม รวม 12 ชั่วโมง 7 หน่วยการเรียนรู้ โดยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้การประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมการประเมินความพึงพอใจพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และการประเมินสมรรถนะเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติหน้าที่ของครู พบว่า หลังการฝึกอบรมหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะเทคโนโลยีสารสนเทศครูมีสมรรถนะเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติหน้าที่เพิ่มขึ้นก่อนการฝึกอบรม

จากการวิเคราะห์ห้บทคัดย่อ พบว่า องค์ประกอบหลักของหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น ในบริบทของงานวิจัยไทยมีความสอดคล้องกันอย่างมาก โดยเน้นที่หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา โครงสร้าง กิจกรรม วิธีการ สื่อ แหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลเป็นแกนกลางที่สำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงกรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นระบบและได้รับการยอมรับในวงการศึกษา และองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ความเป็นมา ระยะเวลา หรือการระบุสมรรถนะเฉพาะ อาจปรากฏเพิ่มเติมตามลักษณะและจุดเน้นของแต่ละหลักสูตร

การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

จากแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา (ธนภรณ์ ตั้งเพชรศิริพงษ์ และคณะ, 2565; พระธรรณีป วรวิชัย, 2565; ทิศนา แคมมณี, 2563) ที่ได้นำเสนอมาอย่างสอดคล้องกัน สามารถสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนามีทัศนคติเชิงบวกต่อการศึกษาอย่างมาก และมองว่าการศึกษาเป็นมากกว่าการเรียนรู้ความรู้ทั่วไป แต่เป็นการพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบทั้งทางร่างกาย จิตใจ และปัญญา โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การบรรลุนิพพาน การศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนาจึงเน้นการฝึกฝนจิตใจให้บริสุทธิ์ การทำความดี และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ ซึ่งหลักการเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

จากการสังเคราะห์แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยการนำเสนอจากนักวิชาการ ทั้งในและต่างประเทศ มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้ในเชิงจิตวิทยา สังคมศาสตร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ เนื้อหา เพื่อแสดงให้เห็นถึงพลวัตขององค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ตอบสนองต่อบริบทโลกยุคใหม่ ดังนี้

แนวคิดทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบันถูกนำมาสังเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีทางจิตวิทยาตะวันตกอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะเรื่อง สติ (Mindfulness) ที่ถูกยกระดับจากการปฏิบัติเชิงศาสนาสู่การบำบัดทางคลินิก ในบริบทระดับนานาชาติ Van Gordon & Shonin (2022) ได้เสนอแนวคิด Second-Generation Mindfulness-Based Interventions (SG-MBIs) ซึ่งเน้นความสำคัญของการนำหลักจริยธรรมและปัญญา (Wisdom) กลับเข้ามาสู่การฝึกสติ เพื่อแก้ปัญหาการฝึกสติแบบแยกส่วนที่มุ่งเน้นเพียงการผ่อนคลาย โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Purser (2023) ที่วิพากษ์แนวคิดทุนนิยมทางจิตวิญญาณ และเสนอทฤษฎี ที่มองว่าการตื่นรู้ต้องนำไปสู่ความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ใช่เพียงความสุขส่วนบุคคล

พระมหาหมวันทร์ ปุริสุตโตโม (2565) ได้สังเคราะห์องค์ความรู้เรื่องการให้คำปรึกษาเชิงพุทธ (Buddhist Counseling) โดยพบว่าการบูรณาการหลักอริยสัจ 4 เข้ากับกระบวนการให้คำปรึกษา ช่วยให้ผู้รับบริการเกิดปัญญาในการจัดการปัญหาชีวิตที่ยั่งยืนกว่าเทคนิคทางจิตวิทยาทั่วไป

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2566) ที่นำเสนอโมเดล สติปัญญา เพื่อสุขภาพจิต สำหรับสังคมไทยในยุคหลังโควิด-19

พระธรรมวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปัญญา) (2566) ได้เสนอทฤษฎีการบริหารจัดการเชิงพุทธที่เน้น ธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยชี้ให้เห็นว่าหลักทศพิธราชธรรมและสังคหวัตถุ 4 เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาองค์กรและสังคมที่ยั่งยืน

พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปัญญา (2565) ได้วิจัยพบว่าชุมชนวิถีพุทธเข้มแข็งสามารถสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและเศรษฐกิจได้ ผ่านการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่วางรากฐานอยู่บนหลักพุทธธรรม

Edelglass (2023) ได้สังเคราะห์วรรณกรรมด้าน Eco-Buddhism หรือพุทธศาสนาเชิงนิเวศ โดยชี้ให้เห็นว่าหลักปฏิจจนสมุปบาท (Interdependent Co-arising) เป็นทฤษฎีพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการสร้างจริยธรรมสิ่งแวดล้อมโลกสมัยใหม่

การอุบัติขึ้นของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ทำให้เกิดการตั้งคำถามใหม่ทาง จริยธรรมศาสตร์เชิงพุทธ Hongladarom (2024) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ Digital Karma หรือกรรมในยุคดิจิทัล โดยวิเคราะห์ว่าการกระทำผ่านโลกเสมือนและการโต้ตอบกับ AI ยังคงอยู่ ภายใต้กฎแห่งกรรม แต่มีความซับซ้อนในเชิงเจตนา (Intention) มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Chethiyar et al. (2023) ที่ศึกษาเรื่องการใช้อัลกอริทึมในการตัดสินใจทางจริยธรรม โดยเสนอว่าหลัก อุเบกขา (Equanimity) ของพุทธศาสนา สามารถเป็นกรอบแนวคิดในการสร้าง AI ที่มีความเป็นกลางและไม่เลือกปฏิบัติ

สุเชาว์ พลอยชุม (2566) ได้ศึกษาผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์ ต่อวิถีปฏิบัติของชาวพุทธ โดยพบว่า เทคโนโลยีช่วยในการเผยแผ่ธรรมะ ได้รวดเร็ว แต่ก็สร้างความท้าทายในเรื่องความถูกต้องของหลักธรรม ที่ถูกตัดทอนให้สั้นลง

สรุปสาระสำคัญจากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีทางพระพุทธศาสนา จากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ พบว่า องค์ความรู้ทางพุทธศาสนาในปัจจุบันมีการปรับตัว เพื่อตอบสนองบริบทโลกยุคใหม่ใน 3 ด้านสำคัญ ดังนี้

1. จิตวิทยาและการบำบัด เป็นการยกระดับการปฏิบัติธรรมสู่การรักษา เยียวยาจิตใจที่มีระบบและยั่งยืน เช่น เปลี่ยนผ่านจากสติเพื่อการผ่อนคลายสู่สติ ที่ประกอบด้วย ปัญญาและจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อแก้ปัญหาทุนนิยมทางจิตวิญญาณ และการใช้พุทธจิตวิทยา และอริยสัจ 4 ในกระบวนการให้คำปรึกษาและสร้างสุขภาวะทางจิตที่ยั่งยืน ในยุคหลังโควิด-19

2. สังคมและการพัฒนาที่ยั่งยืน เน้นการใช้ธรรมะเป็นรากฐานของ การบริหารจัดการและสิ่งแวดล้อม เช่น ใช้หลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธ (ทศพิธราชธรรม, สังคหัตถ์ 4) เพื่อพัฒนาองค์กร และสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และใช้หลักปฏิจจนสมุปบาท อธิบายความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง เพื่อสร้างจริยธรรมสิ่งแวดล้อมโลก

3. เทคโนโลยีและจริยธรรมดิจิทัล การตีความหลักธรรมเพื่อรองรับ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น เกิดแนวคิด Digital Karma (กรรมในโลกเสมือน) และการประยุกต์ใช้อูเบกขา เพื่อสร้าง AI ที่มีความเป็นกลางและลดอคติ และเทคโนโลยีช่วยเผยแผ่ ธรรมะได้เร็วแต่ต้องระวังเรื่องความถูกต้อง ที่อาจถูกตัดทอน

2. ความหมายของพระพุทธศาสนา

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน มีวิธีการใดบ้างที่สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการเข้ากับเนื้อหาการเรียน การสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอความหมาย ของพระพุทธศาสนาไว้ ดังนี้

จำเนียร โพสาง (2558) กล่าวว่า พระพุทธศาสนา หมายถึง มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงหลักพุทธธรรม หรือครูผู้สอนจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงกับความเป็นจริง พัฒนาระบวนการคิด นำไปสู่การฝึกฝนปฏิบัติสิ่งที่ดีงาม

นรา ตรีธัญญา (2558) กล่าวว่า พระพุทธศาสนา หมายถึง มุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมของมนุษย์ ต้องทำความเข้าใจเรื่องกรรมและเรื่องสิกขากรรม หมายถึง พฤติกรรมของมนุษย์ศึกษา หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรม

เทนเซ็นต์ ประเทศไทย (2566) กล่าวว่า พระพุทธศาสนา หมายถึง ศาสนาแห่งความรู้แจ้ง มีพระรัตนตรัยเป็นสรณะสูงสุด คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ พระรัตนตรัยทั้ง 3 เป็นสิ่งประเสริฐ เปรียบเสมือนแก้วอันล้ำค่า ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา นับถือแก้ว 3 ดวงนี้ว่ามีคุณ เป็นที่พึ่งที่ระลึก

กล่าวโดยสรุป พระพุทธศาสนามีความหมายหลากหลายแง่มุม ทั้งในแง่ของการศึกษา การพัฒนาตนเอง และหลักปฏิบัติ แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาตนเอง หลุดพ้นจากทุกข์ นำไปสู่ความสุขที่แท้จริง

3. ความสำคัญของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้มนุษย์หันมาฝึกฝนพัฒนาตน การฝึกตนเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง นำไปสู่ความรู้ คุณธรรม ปัญญา และความสุขที่แท้จริง โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอความสำคัญของพระพุทธศาสนาไว้ ดังนี้

นรา ตรีธัญญา (2558) กล่าวว่า มองพระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการศึกษา ประกอบด้วย หลักการศึกษา แหล่งที่มาของความรู้ วิธีการศึกษา และเป้าหมาย มุ่งพัฒนาคนให้สมบูรณ์ทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ ปัญญา และสังคม เน้นการฝึกฝนตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง (2563) กล่าวว่า มองพระพุทธ ศาสนา และการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิต มุ่งนำชีวิตสู่วิถีที่ถูกต้อง นำไปสู่จุดมุ่งหมาย คือ การมีวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงามอาศัยหลักมรรค และสิกขา ในการฝึกฝนพัฒนาชีวิต

พระภิกษุชาพงษ์ สิริภักโท และคณะ (2564) กล่าวว่า พระพุทธศาสนา เป็นแหล่งหลักคำสอนที่นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิต ช่วยให้พุทธศาสนิกชนพัฒนาจิตใจ เข้าใจยอมรับสิ่งต่าง ๆ เกิดความสงบ และนำไปสู่ความสงบสุขในสังคม

พระครูญาณปริชา และคณะ (2566) กล่าวว่า พระพุทธศาสนา เป็นแหล่งหล่อหลอมเอกลักษณ์ชาติไทยเป็นศูนย์รวมจิตใจ สร้างความสามัคคี เป็นแกนนำ และรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะทางจิตใจ หลักธรรม การประพฤติปฏิบัติ หล่อหลอมคนไทยให้มีจิตใจกว้างขวาง ร่าเริงแจ่มใส เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีน้ำใจ

กล่าวโดยสรุป พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้และชีวิตมนุษย์ มุ่งพัฒนาคนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญา และสังคม นำไปสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม เกิดความสงบสุขทั้งในตนเองและสังคม พระพุทธศาสนายังเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทยหล่อหลอมให้คนไทยมีจิตใจดีงาม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ

4. การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา คือ การใช้หลักการและแนวคิดของพระพุทธศาสนาในการจัดการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาตนเองของผู้เรียน และช่วยให้ผู้เรียนสามารถจัดการกับความทุกข์ได้ด้วยตนเอง โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอลักษณะของการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาไว้ ดังนี้

จำเนียร โพธพูน (2558) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา คือ การเรียนรู้เกิดจากวงจร การรับรู้-ความคิด-การปฏิบัติที่เชื่อมโยงกัน เกิดปัญญา 3 ประการ คือ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา ภวนามยปัญญา และการเรียนรู้ต้องครบทั้ง 3 ด้าน คือ ปรีชาปฏิบัติ ปฏิเวธ

นรา ตรีธิติ (2558) การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เน้นการใช้หลักกัลยาณมิตรและหลักปรัโตโฆสะ มุ่งสร้างศรัทธา นำเสนอข้อเท็จจริง ให้ผู้เรียนตรวจสอบ และเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง

วิภาดา พินลา (2559) การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา นำหลักเบญจขันธ์และไตรสิกขา มาเป็นแนวทางจัดการเรียนรู้ พัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ กาย สังคม จิตปัญญา เน้นการทำงานกลุ่ม ปลุกฝังความสามัคคี เมตตา

พระกิตติศักดิ์ จิตเมธ (2562) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นวัตถุประสงค์เชิงมโนธรรมและพฤติกรรม หรือเน้นการลงมือทำ ค้นพบด้วยตนเอง ประเมินตนเอง และครูเป็นกัลยาณมิตร สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี

พระมหาเอกชัย วิสุทโธ (2564) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ลักษณะการสอนของพระพุทธเจ้า แบ่งเป็น 3 ประการ ได้แก่ ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงหลักคำสอนเดิม เช่น การสอนให้เมตตาแทนการฆ่าสัตว์ ปฏิรูป คือ คัดแปลงของเก่าให้ดีขึ้น เช่น เปรียบเทียบการอาบน้ำศักดิ์สิทธิ์กับการตั้งอยู่ในศีล และตั้งหลักขึ้นใหม่ คือ สอนสิ่งที่ไม่มีย่อสอน เช่น อริยสัจ 4

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญา และสังคม โดยอาศัยหลักคำสอน วิธีการ และกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ การพ้นทุกข์ บรรลุนิพพาน

5. กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา

การศึกษาไทยในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากทั้งแนวคิดตะวันตกและแนวคิดพระพุทธศาสนา การผสมผสานแนวคิดทั้งสองอย่างเข้าด้วยกันอย่างลงตัว จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีพัฒนาการครบถ้วน เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ (ทิตินา แคมมณี, 2563) โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอกระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ที่ได้รับการนำมาประยุกต์ใช้ไว้ ดังนี้

สิงหา จันทรชาว (2550) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยสัจ 4 เน้นที่กระบวนการและทักษะการแก้ปัญหาที่ดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการคิดสังเคราะห์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นทุกข์ คือ การให้นักเรียนระบุปัญหาจากสถานการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ ข่าวสถิติ รูปภาพ คำถามออนไลน์จากทางอินเทอร์เน็ต และสถานการณ์สมมติ ขั้นสมุทัย คือ การให้นักเรียนวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาจากสถานการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ ข่าว สถิติ รูปภาพ คำถามออนไลน์จากทางอินเทอร์เน็ต และสถานการณ์สมมติ ขั้นนิโรธ คือ การให้นักเรียนกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหามาตามสาเหตุของปัญหา และให้นักเรียนค้นคว้าหาคำตอบจากการวิเคราะห์ การอภิปรายของกลุ่มนักเรียนด้วยตนเอง จากเอกสารประกอบการเรียน หนังสือ วารสาร แผ่นพับ และจัดบันทึกผลของการค้นคว้านั้นไว้ และขั้นมรรค คือ การให้นักเรียนเลือกแนวทางแก้ไขปัญหา และนำแนวทางแก้ไขปัญหามาประยุกต์ใช้ปฏิบัติจริง

บงกชรัตน์ สมานสินธุ์ (2551) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยสัจ 4 เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นไปที่วิธีการในการแก้ปัญหา หรือวิธีการแห่งปัญญา เป็นขั้นตอนการคิดอย่างเป็นระบบมีเหตุผล ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นทุกข์ คือ ปัญหา ครูนำเสนอปัญหาให้นักเรียนพิจารณาอย่างรอบคอบ และพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหา ซึ่งนักเรียนจะต้องคิดแก้ไขให้จงได้ ขั้นสมุทัย คือ สาเหตุของปัญหานั้น ตั้งสมมติฐาน ครูให้นักเรียนคิด วิเคราะห์ด้วยตัวเองว่า สาเหตุของปัญหาที่ยกขึ้นมานั้น มีอะไรบ้าง ขั้นนิโรธ คือ ทดลอง และเก็บรวบรวมข้อมูล ครูให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาตามสาเหตุที่ได้ค้นพบและขั้นมรรค คือ ขั้นวิเคราะห์ และสรุปผล ครูให้นักเรียนสรุปผลจากการที่ได้ลงมือปฏิบัติว่าได้ค้นพบคำตอบของปัญหา หรือกฎเกณฑ์อะไรบ้าง

จตุพร อยู่ศิริ (2552) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักไตรสิกขา ว่าเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญาหรือมรรคมงคล ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ในการปฏิบัติแต่ละขั้นของการสอน ซึ่งผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง และควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปในทางที่ดี ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นนำ เป็นการเตรียมความพร้อม ทบทวนความรู้คิด สร้างความสนใจให้แก่นักเรียนใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สังเกต ส.สงสัย ขั้นสอน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นจิตตภาวนา เป็นการเตรียมความพร้อมของจิต ได้แก่ การรวมเอาองค์มรรค ข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ

และสัมมาสมาธิ เข้ามาฝึกให้มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนเองได้ดี มีสมาธิ เหมาะแก่การใช้งานมากที่สุด ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สัมผัส ขั้นการศึกษา (ศีล คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สมาธิ คือ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ปัญญา คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สำรวจ ส.สืบค้น และขั้นผลของการศึกษาการนำเสนอผลงาน ผลงานกลุ่ม การตอบคำถาม การทำแบบฝึกหัด ซึ่งนำมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในการทำกิจกรรม ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สังสม ส.สรุปผล และขั้นสรุปและประเมินผล ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียน โดยวัดการประเมินตามสภาพจริง ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สังสม ส.สรุปผล

พิชาติ แก้วพวง (2554) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักไตรสิกขา เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ประกอบด้วย ขั้นตอนสำคัญในขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (ขั้นสอน) 3 ขั้น คือ ขั้นศีลขั้นสมาธิ และขั้นปัญญา ให้นักเรียนได้ศึกษาข้อมูล มีการคิดอย่างหลากหลาย และมีการลงมือปฏิบัติหรือผลิตชิ้นงาน หรือผลงานใหม่ ๆ ด้วยปัญญาของตนเอง ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในช่วงต้นของบทเรียน เพื่อกระตุ้นความสนใจให้นักเรียน มีความสนใจในบทเรียนและเป็นการเกริ่นนำให้ผู้เรียนทราบว่าสิ่งที่กำลังจะได้เรียนคืออะไร เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนและเตรียมพร้อมในการเรียนเรื่องนั้น ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (ขั้นสอน) นักเรียนรู้เนื้อหาสาระสำคัญของบทเรียน โดยครูจัดกิจกรรมตามขั้นตอน คือ ขั้นศีล หมายถึง การฝึกหรือควบคุมพฤติกรรมให้มีวินัยทั้งทางกายและวาจา โดยครูให้นักเรียนศึกษาข้อมูล ข้อเท็จจริง ทฤษฎีหลักการ ซึ่งมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ และอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า และให้นักเรียนลงมือฝึกปฏิบัติตามแนวทางที่ครูกำหนด ขั้นสมาธิ หมายถึง การฝึกให้มีจิตตั้งมั่น มีความคิดแน่วแน่ โดยครูฝึกให้นักเรียนสร้างรูปแบบการคิดของตนเอง ซึ่งอาศัยแนวหลักการทฤษฎีที่เรียนรู้จากภายนอก เข้าไปสู่การคิด วิเคราะห์ ทบทวน ลงมือฝึกปฏิบัติ ฝึกฝนให้คล่องแคล่วโดยอัตโนมัติ มีการวางแผน สร้างโครงการหรือโครงการ เพื่อการค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ขั้นปัญญา หมายถึง การฝึกให้มีความรู้สึก รู้ออบ และรู้จริง โดยครูฝึกให้นักเรียนใช้ความคิดในการสร้างรูปแบบใหม่ ๆ สร้างสรรค์ชิ้นงาน หรือผลงานใหม่ ๆ ด้วยความคิดด้วยปัญญาของตนเอง และขั้นสรุป นักเรียนได้สรุปบทเรียน ประมวลและรวบรวมความรู้ ความคิด จากสิ่งที่ได้เรียนมาตามจุดประสงค์ที่กำหนด ซึ่งในขั้นนี้ ครูและนักเรียนประเมินการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย

กิตติชัย สุธาสิโนบล (2555) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นลักษณะการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม โดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆส) ที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน มุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวม เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญา ผ่านระบบไตรสิกขา มีขั้นตอนการเรียนการสอน โดยใช้หลักการตามแนวพุทธ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย เป็นขั้นที่เตรียมนักเรียนเพื่อให้เกิดความเชื่อ และความรู้สึกรับรู้ ซึ่งเกิดจากความมั่นใจในเหตุผลเท่าที่รู้เห็น มั่นใจว่าเป็นไปได้ มีคุณค่า และมั่นใจว่าสามารถพิสูจน์ให้เห็นจริง

ได้ในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย การสวดมนต์ฝึกสมาธิในลักษณะต่าง ๆ และทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ได้ทดลองปฏิบัติจนประจักษ์ความรู้จริงด้วยตนเอง ด้วยการสนทนา อภิปราย ถามคำถาม เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน พร้อมทั้งเตรียมบุคลิกภาพครูที่เป็นกัลยาณมิตร สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน แสดงความรัก ความเมตตา ความจริงใจ ต่อผู้เรียน พร้อมทั้งจัดสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศในชั้นเรียน ให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่เรียน เพื่อความเจริญงอกงามแห่งปัญญา (ปรโตโมสะ) ชั้นสังเกต เป็นชั้นที่นักเรียนเก็บรายละเอียดของสิ่งที่ตนเองสงสัย และนักเรียนร่วมกันอภิปรายและกำหนดหลักการ กฎเกณฑ์ในการเรียน เตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ แบ่งกลุ่มนักเรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรม และจัดเตรียม สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่จะใช้ในการเรียนรู้ ชั้นสัมผัส เป็นชั้นที่นักเรียนใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการคิด

4) ชั้นสำรวจ เป็นชั้นที่นักเรียนใช้กระบวนการคิดเพื่อมองหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้องของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในการเรียนรู้ที่อยู่รอบตัวเพื่อพัฒนาไปสู่การมองแบบองค์รวม

5) ชั้นสืบค้น เป็นชั้นที่นักเรียนใช้กระบวนการคิดโดยแยกคาย (โยนิโสมนสิการ) ในการพัฒนาผ่านกิจกรรมการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สืบเสาะหาความรู้ โดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดบันทึกข้อมูล การแก้ปัญหาตามแนวทางอริยสัจ การเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีความหมาย พร้อมทั้งอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความรู้ข้อคิดเห็นที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม นักเรียนนำเสนอผลงานที่เกิดจากการทำกิจกรรม

6) ชั้นสังสมปัญญา และลงข้อสรุป เป็นชั้นที่นักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรมให้ชำนาญใช้กระบวนการคิด กระบวนการปฏิบัติเพื่อสังสมประสบการณ์และปัญญา นำไปสู่การสรุปองค์ความรู้เพื่อสะท้อนความเป็นจริงตามธรรมชาติโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงผลงาน และปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งในเชิงเนื้อหาที่เรียน และในเชิงของการเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม ผ่านกิจกรรมร้องเพลงสรุปบทเรียน อภิปราย หรือจัดทำเป็นแผ่นพับ แผนที่ความคิด (Mind map) หรือโครงงานเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

7) ชั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ เป็นชั้นที่นักเรียนประเมินชิ้นงาน ทำแบบฝึกแบบทดสอบ หรือจัดเก็บผลงานในแฟ้มสะสมงาน และปรับปรุงพัฒนางานเพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์จำลองหรือชีวิตจริงสู่ความสำเร็จด้วยความพอใจ ความเพียรพยายาม กระตือรือร้น จิตใจจดจ่อและใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญให้รอบคอบ

ฐิติวัธน์ สุขป้อม (2557) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักพุทธวิธี เน้นสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาจิตใจของตนเอง ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นรักที่จะเรียนรู้ (หลักฉันทะ) 2) ขั้นมุ่งสู่กระบวนการคิด (หลักโยนิโสมนสิการ) 3) ขั้นมีมิตรคอยชี้แนะ (หลักกัลยาณมิตร) 4) ขั้นฝึกแยกแยะปัญหา (หลักอริยสัจ 4) 5) ขั้นพัฒนาความเป็นผู้นำ (หลักพรหมวิหาร 4) และ 6) ขั้นผสมผสานการประเมินผล (หลักวิมังสา)

ธนัท อุตน้อย (2558) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ เป็นแบบแผนของกระบวนการจัดการเรียนการสอน ที่เร้าผู้เรียนให้เกิดความสนใจใฝ่เรียนรู้ และการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อพิจารณาข้อมูลอย่างรอบคอบ ต่อเนื่องเป็นลำดับตามเหตุผล ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสร้างศรัทธา ประกอบด้วย การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม และนำเสนอสิ่งเร้า และแรงจูงใจ 2) ขั้นสอน ประกอบด้วย การเสนอสาระสำคัญของบทเรียน การแนะนำแหล่งข้อมูล การฝึกรวบรวมข้อมูล การฝึกคิดตามวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการเสนอผลการคิด และ 3) ขั้นสรุป ประกอบด้วย การร่วมกันอภิปรายสรุปบทเรียน และการวัดและประเมินผล

นรา ตรีธัญญา (2558) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นองค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ มีแบบแผนในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการในการจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสน์ประกอบด้วยหลักปรัโตโฆสะ โยนิโสมนสิการ ไตรสิกขา และภาวนา 4 โดยมีขั้นตอนการเรียนการสอน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอข้อเท็จจริง (ปรัโตโฆสะ) เป็นขั้นตรวจสอบ และให้ความรู้พื้นฐานเดิมให้เพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้ใหม่ และให้ความรู้ใหม่แก่ผู้เรียน ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดจากการสัมผัสทางกาย (ตา หู จมูก ลิ้น และกาย) ผ่านสื่อการเรียนรู้และกิจกรรมเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ การสนทนา การอภิปราย ชักถาม คั่นคว้า แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยผู้สอนเป็นกัลยาณมิตร (น่ารัก น่าเคารพ ทำได้ พูดให้เกิดความกระจ่างได้ อดทนต่อคำพูดได้จริง และชี้นำไปในทางที่ถูก) ทำหน้าที่ชี้แนะ และให้ความสะดวกในการเรียนรู้ทั้งในด้านหลักการ ทฤษฎี วิธีการ วิธีคิด แหล่งเรียนรู้ การตรวจสอบ และการประเมินผล 2) ขั้นสะท้อนคิด (โยนิโสมนสิการ) เป็นขั้นที่นักเรียนนำการรับรู้ในขั้นสร้างศรัทธาและเสนอข้อเท็จจริง มาสู่ระบบการคิดหาเหตุในด้านการมีจุดหมาย ความเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ความสัมพันธ์ของเงื่อนไขจำเป็นกับสิ่งที่เกิดขึ้น และประโยชน์ที่เกิดขึ้น 3) ขั้นค้นพบหลักการ (สัมมาทิฐิ) เป็นขั้นที่นักเรียนนำกระบวนการคิดที่ได้จากขั้นสะท้อนคิดมาสรุปเป็นความคิดรวบยอด หรือหลักการ เพื่อสร้างเชื่อและความเข้าใจที่ถูกต้อง 4) ขั้นสู่กระบวนการเรียนรู้ (ไตรสิกขา) เป็นขั้นที่ครูนำความคิดรวบยอดหรือหลักการที่กำหนดไว้ในขั้นสืบค้นหลักการ มาให้นักเรียนร่วมกับอภิปราย วิเคราะห์ในประเด็นการปฏิบัติตามหลักทางสายกลาง ในด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือวัตถุ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม (ศีล) ทางด้านคุณธรรม จริยธรรม (สมาธิ) และทางด้านความรู้ความเข้าใจความจริงตามหลักเหตุผล (ปัญญา) โดยจัดอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มย่อย ก่อนแล้วนำผลการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้มานำเสนอต่อเพื่อนทั้งชั้น และ 5) ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ (ภาวนา 4) เป็นขั้นที่นักเรียนร่วมกันประเมินผลงานของกลุ่มเพื่อนที่เกิดขึ้นในขั้นสู่กระบวนการเรียนรู้ ในด้านแนวปฏิบัติการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือวัตถุ (กายภาวนา ด้านทักษะทั้งสังคม (ศีลภาวนา) ด้านคุณธรรม และจริยธรรม จิตภาวนา) และด้านความรู้เข้าใจความจริงตามหลักเหตุผล (ปัญญาภาวนา)

แล้วคัดเลือกผลงานของกลุ่มที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงเพียงกลุ่มเดียว เพื่อนำมาวางแผน และนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จำลอง หรือชีวิตจริง โดยผ่านกิจกรรมการฝึกปฏิบัติทั้งใน และนอกเวลาเรียน

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2559) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตาม แนวพระพุทธศาสนา มีลักษณะที่เป็นไปตามขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยหลักอริยบท 4 โดยผู้เรียน ควรเริ่มจาก ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ตามลำดับ และนัยหนึ่งมีกล่าวไว้ใน อนุบุพเพสิกขา คือ การเรียนรู้ไปตามลำดับ 7 ขั้น ได้แก่ มีศรัทธาศึกษาคำสอน จดจำเรื่องราวพิจารณา ความหมาย เข้าใจความสัมพันธ์ เกิดฉันทะความพอใจและอดสาหะรับไปปฏิบัติ

พระพิทักษ์ อริยปุโต (2560) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตาม แนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักโยนิโสมนสิการ เป็นการสร้างเจตคติที่ดี ต่อผู้เรียนเกิดบรรยากาศ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี เสนอสิ่งเร้า เพื่อฝึกให้ผู้เรียนการเกิดการคิดวิเคราะห์รวบรวมข้อมูล หาข้อเท็จจริง ด้วยทักษะกระบวนการคิดแบบหาเหตุปัจจัย ค้นหาองค์ประกอบ สรุปประเมินผล ร่วมกัน โดยผู้เรียน แต่ละกลุ่มมีการเรียนรู้ร่วมกันตามที่มอบหมาย ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นนำคือครูผู้สอนสร้างบรรยากาศที่ดีต่อผู้เรียน การนำเสนอสิ่งเร้า การจูงใจให้ผู้เรียน 2) ขั้นสอน คือ ครูผู้สอนเสนอหัวข้อหรือประเด็นที่เป็นด้วยวิธีการที่หลากหลาย และแนะนำ แหล่งข้อมูลที่จะค้นหาคำตอบ ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการคิดมีเหตุผล และ 3) ขั้นสรุป คือ การวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามกระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

พระมหาฉัตรชัย ธรรมวรเมธี (2560) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอน ตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท 4 มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียน สำนึกรัก ในโรงเรียนของตนเองพร้อมมุ่งเน้นการสร้างแรงจูงใจ ให้เด็กนักเรียนอยากเรียนรู้ในรายวิชา ต่าง ๆ พร้อมมีการมุ่งเน้นวิธีการและหลักการ ในการคิดวิเคราะห์ พร้อมกับนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน และความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมการคิดทำสิ่งใหม่ ๆ มุ่งเน้นวิธีการและหลักการ ในการคิดวิเคราะห์ พร้อมกับนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจากการประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 จะเห็นได้ว่า ฉันทะ และวิริยะเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการเผชิญปัญหา และอุปสรรคในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี โดยมีจิตตะและวิมังสาเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้การเอาชนะ ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การสอนครบสมบูรณ์ เหมาะแก่การสอนในทุกด้านให้ทันความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นฉันทะ ความพอใจ อยากที่จะเรียนบุคคลากรที่เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน การเรียนรู้ร่วมกันแบบเป็นทีม เพื่อจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนอื่นเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง 2) ขั้นวิริยะ ความขยัน ความเพียร สู้ไม่ถอยทำให้การทำงานสำเร็จลุล่วงได้ง่าย ต้องใช้สติ ทำจิตใจ ให้ว่าง สงบนิ่ง ตัดความฟุ้งซ่าน ลังเล เบื่อหน่ายออกไป ก็จะเกิดปัญญา 3) ขั้นจิตตะ ฝึกฝนที่จะ เรียน จดจำ เอาใจใส่กับการเรียนที่กำลังเรียนอยู่ต้องมีความสนใจกับการเรียนที่เรียนอยู่ ขณะเรียน ต้องไม่หลงไปกับสิ่งอื่น ๆ ที่เข้ามาแทรก รวมทั้งการมีสมาธิสั้น ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนด้วย และ 4) ขั้นวิมังสา การใช้ปัญญาในการพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ใคร่ครวญ ไตร่ตรอง ทดลองลงมือ ปฏิบัติหากผิดพลาดต้องมีการแก้ไขปรับปรุง คิดใหม่ และทำใหม่

พระจักร จกกวโร (2561) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท 4 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน และแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้นักเรียน ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อให้นักเรียนฝึกสติ รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วย ความคิดสร้างสรรค์ เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านพฤติกรรม ความคิด สติปัญญา เพราะจะสามารถ ช่วยให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้ได้ดี เกิดประสิทธิภาพในการนำมาปรับใช้กับนักเรียนมากขึ้น และแสดงความสามารถ ที่ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจ เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จยิ่ง ๆ ขึ้นไป ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นฉันทะ ความพอใจใฝ่ใจที่จะเรียนโรงเรียน ตงหาวิธีการแบบฉันทะ ทำให้เด็กนักเรียนมีความพอใจใฝ่ใจที่จะเรียน วิธีการคือหาสิ่งที่เด็กรักเด็กชอบ ให้เด็กเรียน ให้หาเหตุผลรู้ปัญหา ถ้าทำในสิ่งที่รักที่ชอบแล้วจะมีความมุ่งมั่นทำงานด้วยใจงานจึงออกมา ดีมีคุณภาพ จัดกิจกรรมการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมนักเรียนจนเกิดเป็นความคิดสร้างสรรค์ อย่างมีประสิทธิภาพ ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนมีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจแนะนำสั่งสอนนักเรียนด้วยความรักและเมตตาเอาใจใส่ จดจ่อตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในชุมชนและ แหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ที่มีความมุ่งมั่นในตนเอง 2) ขั้นวิริยะ ความพากเพียร การกระทำที่ติดต่อ ไม่ขาดตอนเป็นระยะยาว จนประสบความสำเร็จ ผู้บริหารและครูส่งเสริมให้นักเรียนคิดอย่าง มีวิจารณญาณมากกว่าการให้นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริม ให้นักเรียนกล้าแสดงออก มุ่งมั่น พุ่มเพ และมีความรับผิดชอบ ส่งเสริมความอดทน ไม่ท้อถอยต่อ อุปสรรคในการเรียนรู้ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ มุ่งมั่นพุ่มเพต่อการทำงานเป็นกลุ่ม พุ่มเพร่างกายและแรงใจ เพื่อพัฒนานักเรียนอยู่เสมอ เปิดโอกาสให้นักเรียนรวมวางแผนกิจกรรม การเรียนรู้ จากสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นให้นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จริง 3) ขั้นจิตตะ ความไม่ทอดทิ้ง สิ่งที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน หรือในอนาคตได้ ดังนั้น ครูผู้สอนควรจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติให้มากด้วยความตั้งใจจริง นำเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในและนอกเวลาเรียน สนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ วัฒนธรรมความหลากหลายทางสังคม มีกระบวนการ จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนอยู่เสมอ ส่งเสริมแนะนำให้ผู้เรียนมีการพัฒนา รอบด้าน ทั้งกาย ใจ และสติปัญญาให้นักเรียนได้ฝึกสติ รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด สร้างสรรค์ มีความเอาใจใส่ และใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง มีความรอบรู้ คิดอย่างมีวิจารณญาณและตัดสินใจ ด้วยความรอบคอบ และ 4) ขั้นวิมังสา ความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับ เรื่องนั้น ๆ ผู้บริหารและครูควรพิจารณาใคร่ครวญหา ข้อดี-ข้อด้อยต่อการจัดการ เรียนรู้ทุกครั้ง ศึกษาคนควาและวิเคราะห์ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการจัดการเรียนการสอน นำความรู้ที่ได้ จากการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ผ่านามาเพื่อเป็นแนวทางครั้งต่อไป จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนา นักเรียนอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงประสบการณ์จริงให้นักเรียน ได้คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา วัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย ในระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

นฤกร วณิชหัตถกิจ (2562) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตาม แนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักการสร้างศรัทธา และอริยสัจ 4 กระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ ใช้ความคิดที่ถูกวิธีคิดเป็นหรือคิดอย่างมีระเบียบ รู้วิธีหาเหตุผล สืบสาว แยกแยะปัญหาได้ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเสริมการสร้างศรัทธา หมายถึง ขั้นตอนแรกของการจัดการ เรียนการสอนด้วยวิธีการสร้างศรัทธาและการคิดแบบอริยสัจ โดยเริ่มต้นจากการจัดบรรยากาศ ในชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การจัดมุมความรู้และป้ายนิเทศให้มีความน่าสนใจเกิด บรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้สอนสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนโดยเริ่มจาก บุคลิกภาพของผู้สอน เช่น แต่งกาย สะอาด สุภาพ เรียบร้อย พูดจาไพเราะ ยิ้มแย้มแจ่มใส และ การสร้างสัมพันธภาพที่ดี เช่น การสนทนาสร้างความสัมพันธ์อันดี การแสดงความเข้าใจ และ ยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ผู้สอนนำเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ เช่น การนำ รูปภาพที่เป็นประเด็นในสังคมมาร่วมพูดคุย เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดพิจารณา และแจ้ง จุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร 2) ขั้นสอนคิดแบบอริยสัจ หมายถึง ขั้นการเรียนการสอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ขั้นสภาพ ของปัญหา (ทุกข์) วิธีการ คือ ครู ช่วยให้นักเรียนได้พิจารณาอุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง อย่างรอบคอบและกำหนดขอบเขต ของปัญหา ซึ่งผู้เรียนจะต้องฝึกทำความเข้าใจในปัญหาจะได้หาทางแก้ไขให้ได้ ขั้นที่ 2 ขั้นสาเหตุ ของปัญหา (สมุทัย) วิธีการ คือ ให้ผู้เรียนได้พิจารณาด้วยตนเองว่า สาเหตุของปัญหามีอะไรบ้าง จากนั้นผู้เรียนทำความเข้าใจว่า ในการแก้ปัญหานั้นจะต้องแก้ที่สาเหตุของปัญหานั้นและผู้เรียนคิด ว่าการแก้ที่สาเหตุนั้นอาจทำอะไรได้บ้าง กำหนดสิ่งที่กระทำเป็นข้อ ๆ ตามลำดับ ขั้นที่ 3 ขั้นสภาวะหมดปัญหา (นิโรธ) วิธีการ คือ ผู้สอนต้องสอนให้ผู้เรียนคิดกำหนดเป้าหมายในการแก้ไข ปัญหา การแก้ไขปัญหานั้นแต่ละสาเหตุเป็นไปได้อย่างไรหรือไม่ แล้วคิดวางแผนวิธีการปฏิบัติที่จะแก้ไข สาเหตุของปัญหาโดยสอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ และขั้นที่ 4 ขั้นวิธีการแก้ปัญห (มรรค) วิธีการ คือ ผู้สอนให้ผู้เรียนร่วมกันคิดหาแนวทางแก้ไขปัญห

พระกิตติศักดิ์ ชูโตเมธ (2562) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอน ตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักไตรสิกขา สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีสมาธิในการเรียน มีระเบียบวินัย ทั้งทางกาย และวาจา นักเรียนมีนิสัยในการทำงานเป็นกลุ่ม มีการแบ่งการทำงาน กันอย่างเป็นระบบ รู้จักทำหน้าที่ของตนเองได้เป็นอย่างดี และรักษาเวลาในการทำงานอย่างตรง เวลาตามที่ผู้สอนกำหนด มีความสามัคคีกันในการทำงาน รักษากฎระเบียบของกลุ่ม ศึกษาค้นคว้า และแสวงหาความรู้ด้วยความตั้งใจ นักเรียนสามารถลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองได้ในการแสวงหาความรู้ นักเรียนแต่ละกลุ่ม กล่าวพูด กล่าวคิด กล่าวแสดงออก ทำให้ผู้เรียน สามารถบรรลุผลตามเป้าหมาย ของการเรียนรู้ที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นศีลสิกขา เป็นขั้นที่นักเรียน ควบคุมกาย และวาจาพร้อมที่จะปฏิบัติกิจกรรม 2) ขั้นจิตตสิกขา เป็นขั้นที่นักเรียนมีจิตมุ่งมั่น และจดจ่ออย่างต่อเนื่องอยู่กับสิ่งที่ได้รับมอบหมาย และ 3) ขั้นปัญญาสิกขา เป็นขั้นที่กระตุ้นให้ นักเรียนได้ฝึกคิดอย่างมีเหตุผล เกิดความรู้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ โดยใช้สติในการควบคุม จัดเป็น กระบวนการที่มีความต่อเนื่อง และสัมพันธ์กันส่งผลให้เกิดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทุกขั้นตอนสามารถเป็นจุดเริ่มต้น ของกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหา ของบทเรียน

สุรัชย์ แก้วคุณ (2562) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ตามหลักอริยสัจ 4 เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบและสามารถนำผลการเรียนที่ได้ผ่าน กระบวนการสอนไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นทุกข์ ศึกษาประเด็นปัญหา (Problems Study) เป็นการศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนอาจกำหนดปัญหาเพื่อให้นักเรียน ได้แก้ปัญหาร่วมกัน 2) ขั้นสมุทัย หาสาเหตุ (Cause Search) เป็นการศึกษาหาสาเหตุปัญหา ที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น ในการเรียน 3) ขั้นนิโรธ กำหนดเป้าหมาย (Targeting) เป็นกระบวนการสืบเสาะทดสอบ หรือทดลอง เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบของปัญหาที่เกิดขึ้น 4) ขั้นมรรค ศึกษาข้อมูล เป็นการนำ ผลการทดลองแก้ปัญหามาวิเคราะห์แล้วสรุปแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ นอกจากนี้ ในกิจกรรมการเรียน การสอนเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงทรรศนะและสรุปเป็นแนวคิดในการแก้ปัญหา ด้วยตนเอง

วิทยา ทองดี (2562) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักการเรียนรู้เชิงพุทธ เป็นวิธีการหนึ่งที่ครูผู้สอนใช้กิจกรรมการเรียนรู้ ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ตามหลักพุทธศาสนา คือ อริยสัจสี่ และไตรสิกขา เพราะในขั้นตอน ของกิจกรรมการเรียนรู้จะมีขั้นตอนการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ปัญหา พัฒนาทักษะการคิด มีกระบวนการคิดอย่างอิสระ รวมทั้งเกิดทักษะในการปฏิบัติงานที่เป็นระบบจากการลงมือปฏิบัติจริงบนพื้นฐานของหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิผลของการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการปลูกฝังสัมมาทิฐิ คือ การที่ครูให้นักเรียนฝึกคิดอย่าง ถูกวิธี ประกอบการคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบการคิด แบบสามัญลักษณ์ การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ การคิดแบบเห็นคุณค่าเห็นโทษ การคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม การคิดแบบอุปการะปลูกเร้าคุณธรรม การคิดแบบมีสติเป็นอยู่ ในขณะปัจจุบัน การคิดแบบวิภาษวาท 2) ขั้นการฝึกตนตามหลักของไตรสิกขา ได้แก่ อธิศีลสิกขา คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ทางสังคม อธิจิตตสิกขา คือ การพัฒนาภาวะจิต ฝึกจิตให้เข้มแข็งมีความพร้อมต่อการใช้งานทาง ปัญญา ด้านอธิปัญญาสิกขา คือ รู้และเข้าใจปัญหาตามความเป็นจริง แก้ไขปรับปรุงปัญหาได้ อย่างถูกต้อง 3) ขั้นการพัฒนาตนตามหลักภาวนา 4) ได้แก่ กายภาวนา คือ การพัฒนาความสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ศีลภาวนา การพัฒนาด้านความประพฤติให้ดีขึ้น มีระเบียบวินัย จิตภาวนา คือ การสร้างให้มีสุขภาพจิตที่ดี ปัญญาภาวนา คือ การมองเห็นหลักของเหตุและ ผลสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้

พระวชิรวิชัย ฐิตวโส (2563) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักไตรสิกขา เน้นประสานความร่วมมือในการดำเนินงานจัดการเรียนรู้ ตามหลักไตรสิกขาอย่างจริงจัง จากชุมชน และทำความเข้าใจแก่ผู้ปกครองในด้านการดำเนินงาน การจัดการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิตที่เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อส่งเสริมการพัฒนา

การเรียนรู้ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และมีการปฏิบัติธรรมร่วมกันทั้งครู นักเรียนและผู้ปกครอง ในโอกาสต่าง ๆ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นนำสู่บทเรียน ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ การวัดประเมินผลขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจ 2) ขั้นศีล ผู้เรียนต้องควบคุมตัวเองทางกาย วาจาให้อยู่ในระเบียบวินัย ตามมารยาททางสังคมและกรอบของศีลธรรม โดยครูเป็นผู้แนะนำให้นักเรียนควบคุมความประพฤติ ของตนเองเตรียมสภาพร่างกายให้พร้อมที่จะเรียน 3) ขั้นสมาธิ เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องตั้งใจมั่นรวบรวมจิตให้สงบแน่วแน่ อยู่ในสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยเฉพาะให้นักเรียนนั่งสมาธิทำจิตใจให้ปลอดโปร่ง ประมาณ 3 นาที เมื่อเห็นว่่านักเรียนสงบนิ่งพร้อมที่จะรับฟังให้นักเรียนออกจากสมาธิ ควบคุมจิตใจของตนเองให้อยู่ในเรื่องที่จะเรียนตั้งใจฟัง และปฏิบัติตนตามกิจกรรมการเรียนการสอน 4) ขั้นปัญญา เป็นขั้นที่ผู้เรียนทำความเข้าใจเรื่องที่จะเรียน จนกระทั่งเกิดความชัดเจน สามารถพบแนวทางการแก้ปัญหาหรือมีความกระจ่างชัด แสดงความคิดเห็นและปฏิบัติได้ถูกต้อง ตามสภาพที่เหมาะสมตามหลักคุณธรรม และ 5) ขั้นสรุปและประเมินผล ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญที่เรียนประโยชน์ ที่ได้รับและการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จากนั้นทำการประเมินผล

พระปลัดฐิตินันท์ ญาณวีโร (2563) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอน ตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักไตรสิกขา เป็นการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากกว่า เน้นที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเตรียมความพร้อมในการคิด คือ เชื่อในสิ่งที่ถูกต้อง ผูกอบรมกาย วาจา ใจ ให้ห่างจากความทุกข์ ผูกนักเรียนให้ปฏิบัติกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นโพธิศรัทธา นำสู่บทเรียน ครูแจ้งว่า ผู้เรียนสามารถฝึกให้คิดได้ ฝึกให้รู้ได้แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้การวัดประเมินผลขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจ 2) ขั้นศีล ผู้เรียนต้องควบคุมตัวเองทางกาย วาจาให้อยู่ในระเบียบวินัย ตามมารยาททางสังคมและกรอบของศีลธรรม โดยครูเป็นผู้แนะนำให้นักเรียนควบคุมความประพฤติ ของตนเองเตรียมสภาพร่างกายให้พร้อมที่จะเรียน 3) ขั้นสมาธิ เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องตั้งใจมั่น รวบรวมจิตให้สงบแน่วแน่ อยู่ในสิ่งหนึ่ง สิ่งใดโดยเฉพาะให้นักเรียนนั่งสมาธิทำจิตใจให้ปลอดโปร่ง ประมาณ 3 นาที เมื่อเห็นว่่านักเรียนสงบ นิ่งพร้อมที่จะรับฟังให้นักเรียนออกจากสมาธิ ควบคุมจิตใจของตนเองให้อยู่ในเรื่องที่จะเรียนตั้งใจฟัง และปฏิบัติตนตามกิจกรรมการเรียนการสอน 4) ขั้นปัญญา เป็นขั้นที่ผู้เรียนทำความเข้าใจเรื่องที่จะเรียน จนกระทั่งเกิดความชัดเจนสามารถพบแนวทางการแก้ปัญหา หรือมีความกระจ่างชัดแสดงความคิดเห็นและปฏิบัติได้ ถูกต้องตามสภาพที่เหมาะสมตามหลักคุณธรรม และ 5) ขั้นสรุปและอภิปรายผล ครูให้ผู้เรียนนำเสนอผลจากการศึกษาค้นคว้า และผู้เรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญ อภิปรายร่วมกัน สรุปประเด็นเพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จากนั้นทำการประเมินผล

พระประหยัด อภินันโท (2563) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอน ตามแนวพระพุทธศาสนา ตามหลักอริยสัจ 4 การเน้นทักษะกระบวนการคิดแบบสืบสาวหาเหตุ ปัจจัย มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ได้คิดและวิเคราะห์ค้นหาเหตุปัญห และสอดคล้อง กับชีวิตประจำวันด้วยตนเอง และการคิดอย่างเป็นระบบ การแสวงหาปัจจัยที่เป็นสาเหตุ หาความสัมพันธ์เชิงเหตุกับผล ลงมือปฏิบัติ ร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหา เลือกแนวทางที่ดีที่สุด

และร่วมกันประเมินผล และผู้เรียนมีความสนใจในการศึกษาสถานการณ์และค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์นั้น ๆ อย่างกระตือรือร้น และการนำเสนอรายงานหน้าชั้นด้วยความมั่นใจ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นทุกข์ การกำหนดว่าปัญหา หรือสิ่งที่เกิดจากเหตุปัจจัยใด 2) ขั้นสมุทัย การตั้งสมมติฐานเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดสิ่งนั้น 3) ขั้นนิโรธ การทดลองเก็บข้อมูล ที่น่าจะเป็นเหตุปัจจัย และ 4) ขั้นมรรค การวิเคราะห์ข้อมูลและอุปสรรค

พระรุ่งโรจน์ ภิรมย์ (2563) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอน ตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่นักเรียนพยายาม คิดค้นวิธีการแก้ปัญหาและวิธีการพัฒนาทักษะชีวิต โดยใช้ลำดับขั้นตอนเป็นแนวทางการแก้ปัญหา และวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตด้วยตนเอง เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่เรียนรู้ เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้ จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ได้ศึกษาสถานการณ์ เริ่มกำหนดประเด็นปัญหา ร่วมกัน พิจารณาจากข้อมูล มีการถกเถียงเพื่อกำหนดปัญหา ร่วมกันให้ความหมายของปัญหา การรวบรวมข้อมูลจากสถานการณ์จำลอง ร่วมกันพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งเป็น กระบวนการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นทุกข์ การกำหนดปัญหา 2) ขั้นสมุทัย การตั้งสมมติฐาน 3) ขั้นนิโรธ การทดลองเก็บข้อมูล และ 4) ขั้นมรรค การวิเคราะห์ข้อมูลและอุปสรรค

พระบุญเกิด กนตมโน (2563) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอน ตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยสัจ 4 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพ ของผู้เรียนให้เป็นผู้สมบูรณ์ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และด้านสติปัญญา เพื่อความเป็นผู้รู้ดี รู้ชอบ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้อย่างมีความสุข ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นทุกข์ ศึกษาประเด็นปัญหา (Problems Study) เป็นการศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการ เรียนรู้ ผู้สอนอาจกำหนดปัญหาเพื่อให้นักเรียนได้แก้ปัญหาาร่วมกัน 2) ขั้นสมุทัย หาสาเหตุ (Cause Search) หมายถึง การศึกษาหาสาเหตุ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียน 3) ขั้นนิโรธ กำหนดเป้าหมาย (Targeting) เป็นกระบวนการสืบเสาะ ทดสอบหรือทดลอง เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบของปัญหา ที่เกิดขึ้น และ 4) ขั้นมรรค ศึกษาข้อมูล (Information Study) เป็นการนำผลการทดลองแก้ปัญหา มาวิเคราะห์แล้วสรุปแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ นอกจากนี้ในกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการเปิด โอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงทรรศนะและสรุปเป็นแนวคิดในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

พระมหากิตติวัฒน์ กิตติวิวัฒน์ (2563) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียน การสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยสัจ 4 เน้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตามหลักการและเหตุผล ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดประสบการณ์ด้านทักษะการเรียนรู้ และสามารถนำประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นฉันทะ คือ ความพอใจ ได้แก่ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้น อยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป 2) ขั้นวิริยะ คือ ความเพียร ได้แก่ ความขยัน

หมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทนเอาธุระ ไม่ท้อถอย 3) ขั้นจิตตะ คือความคิดได้แก่ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้น ด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝน ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป 4) ขั้นวิมังสา คือ ความไตร่ตรอง หรือทดลอง ได้แก่ หมั่นใช้สติปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง

พระใจ ชินสมโน (2563) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 มุ่งเพื่อให้นักเรียนได้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้รักพอใจ ขยันหมั่นเพียรพยายามตั้งใจไม่ปล่อยวางธุระ จิตใจ จดจ่อตรวจสอบใคร่ครวญด้วยปัญญา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นฉันทะ ความพอใจ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อย่างทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ 2) ขั้นวิริยะ ความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก 3) ขั้นจิตตะ ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝึกฝน ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ ใฝ่คิดเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน 4) ขั้นวิมังสา ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญา พิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลยบกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้น ในกิจที่ทำรู้จักทดลองและคิดหาทางแก้ไขปรับปรุง

พระครูสังฆรักษ์ โชคชัย ธมมังกุโร (2563) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 ธรรมที่ทำให้คนเป็นสัตบุรุษ หรือเป็นคนดี มีคุณธรรม เป็นคนเก่ง และสามารถคิดวิเคราะห์แยกแยะตามการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี และนักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี มีผลการจัดการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นธัมมัญญะ รู้จักเหตุ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล 2) ขั้นอัตถัญญะ รู้จักผล รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ คือ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำ ซึ่งสามารถก่อให้เกิดประโยชน์เกิดผลได้จริง 3) ขั้นอัตตัญญะ รู้จักตัวตนของเราเอง ว่าโดยฐานะ ภาวะเพศ กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม สามารถประเมินตนเองได้ในหลักธรรม 4) ขั้นมัตตัญญะ คือ รู้จักประมาณ 5) ขั้นกาลัญญะ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน 6) ขั้นปริสสัญญะ คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจที่ประพฤติดต่อชุมชนนั้น ๆ และ 7) ขั้นปุคคลปโรปรัญญะ คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอริยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม รู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดีว่าควร จะคบหรือไม่ จะใช้จะตำหนิยกย่อง และแนะนำสั่งสอน

พระปลัดราชนันท์ ขวัญเมือง (2563) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักโยนิโสมนสิการ เป็นการสร้างเจตคติที่ดี ต่อผู้เรียนเกิดบรรยากาศ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี เสนอสิ่งเร้า เพื่อฝึกให้ผู้เรียนการเกิดการคิดวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลหาข้อเท็จจริง ด้วยทักษะกระบวนการคิดแบบหาเหตุปัจจัย ค้นหาองค์ประกอบ สรุปประเมินผลร่วมกัน โดยผู้เรียนแต่ละกลุ่มมีการเรียนรู้ร่วมกันตามที่มีอบหมาย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสร้างกัลยาณมิตร (Creating Friendship) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

ที่มีความอบอุ่นและเป็นกันเอง และนำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้ข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจากสื่อต่าง ๆ รวมทั้งฝึกให้ผู้เรียนวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเหล่านั้น 2) ขั้นเสนอหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหา (Applying Dhamma for Problem Solving) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนเสนอทางเลือกและฝึกให้ผู้เรียนเลือกนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งเรียกว่า RPUT ประกอบด้วย R หมายถึง การคิดถูกวิธี (Right Thinking) โดยใช้หลักพุทธโอวาท ประกอบด้วย 1) ไม่ทำความชั่วทั้งปวง 2) ทำแต่ความดี 3) ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ P หมายถึง การคิดเป็นขั้นตอน (Process Thinking) โดยใช้หลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 1) ทุกข์ 2) สมุทัย 3) นิโรธ 4) มรรค ขรรวาสธรรม 4 ประกอบด้วย 1) สัจจะ 2) ทมะ 3) ขันติ 4) จาคะ และ U หมายถึง คิดเป็นประโยชน์ (Useful Thinking) โดยใช้หลักปธาน 4 ประกอบด้วย 1) สังวรปธาน 2) ปหานปธาน 3) ภavanaปธาน 4) อนรรักขนาปธาน 3) ขั้นนำเสนอและสะท้อนความคิด (Presenting and Recalcing) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนให้ผู้เรียนนำเสนอความคิดในการแก้ปัญหาที่ได้รับมอบหมาย โดยให้เพื่อนร่วมชั้นและผู้สอนร่วมกันวิพากษ์ และ 4) ขั้นสรุปแนวคิดที่ได้ (Summarization of Concepts) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันอภิปราย และสรุปแนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้ รวมทั้งแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

พระพุทธศักดิ์ แวงสูงเนิน (2563) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยสัจ 4 เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการใช้วิธีการในการแก้ปัญหา หรือวิธีการแห่งปัญญา เป็นขั้นตอนการคิดอย่างเป็นระบบมีเหตุผล ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นทุกข์ คือ ปัญหา โดยครูนำเสนอปัญหาให้นักเรียนพิจารณาอย่างรอบคอบ และพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหา ซึ่งนักเรียนจะต้องคิดแก้ไขให้จงได้ 2) ขั้นสมุทัย คือ สาเหตุของปัญหานั้น ตั้งสมมติฐาน โดยครูให้นักเรียนคิด วิเคราะห์ด้วยตัวเองว่า สาเหตุของปัญหาที่ยกขึ้นมานั้น มีอะไรบ้าง 3) ขั้นนิโรธ คือ วิธีแก้ปัญหา และเก็บรวบรวมข้อมูล โดยครูให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาตามสาเหตุที่ได้ค้นพบ 4) ขั้นมรรค คือ ขั้นวิเคราะห์ และสรุปผล โดยครูให้นักเรียนสรุปผลจากการที่ได้ลงมือปฏิบัติว่าได้ค้นพบคำตอบของปัญหา หรือกฎเกณฑ์อะไรบ้าง

ทิศนา แคมมณี (2563) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนาด้วยหลักกรรม 2 และสัมมาทิฐิ 2 ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสอนเพื่อให้บุคคลเข้าถึงความจริงสูงสุด นั่นก็คือ การสอนให้บุคคลขจัดกิเลสตนของตน โดยการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ขั้นที่ 2 การสอนให้บุคคลเกิด ศีล สมาธิ ปัญญาได้ ต้องจัดปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญให้แก่บุคคลนั้น อันได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมที่จูงใจให้เกิดศรัทธา การจัดให้มีกัลยาณมิตร ที่สามารถจูงใจให้บุคคลเกิดศรัทธา และการฝึกกระบวนการคิดโดยแยกขาย

ไพโรจน์ จำนผล (2564) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยหลักโยนิโสมนสิการ เป็นการพิจารณาไตรตรองอย่างแยบคายด้วยวิธีคิดแบบอริยสัจ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การพิจารณาปัญหามีอะไรบ้าง (ทุกข์) ขั้นที่ 2 สาเหตุอยู่ที่ใด (สมุทัย) ขั้นที่ 3 แนวทางและเป้าหมายของการแก้ปัญหาที่ตั้งไว้ (นิโรธ) และขั้นที่ 4 พิจารณาวิธีการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย (มรรค)

Vonelayvanh (2023) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่มีสติเป็นฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษาในสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้น เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการกับหลักพุทธธรรม ซึ่งได้แก่ หลักแห่งสติที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ ไตรสิกขา กัลยาณมิตร พรหมวิหาร 4 อริยสัจ 4 โยนิโสมนสิการ หลักสัทธรรม 3 อิทธิบาท และสัพปุริสธรรม เป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเรียนรู้ แก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวม โดยผู้สอนจัดสิ่งแวดล้อม (ปรโตโมหะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา

Suthiro and other (2024) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิสเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนา มีกระบวนการเรียนการสอน 4 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 จูงใจให้เกิดความศรัทธา ขั้นที่ 2 กิจกรรมนำพาให้รอบรู้ ขั้นที่ 3 พัฒนาสัมพันธ์ศิษย์และครู และขั้นที่ 4 ย้ำสำนึกตื่นรู้ ทักขิณทิส เรียกรูปแบบนี้ว่า ADAC to 4 Goods Model

Inpracha (2024) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยโยนิโสมนสิการ 10 วิธีคิด เป็นหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงการคิดอย่างมีระบบ ระเบียบ และรอบคอบ เพื่อให้เกิดปัญญาและความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งประกอบด้วย 1) เป็นการคิดพิจารณาถึงเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดสิ่งต่าง ๆ โดยการสืบสาวหาต้นเหตุและปัจจัยที่แท้จริง 2) เป็นการคิดพิจารณาโดยการแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วน ๆ เพื่อให้เห็นถึงองค์ประกอบและความสัมพันธ์ของแต่ละส่วน 3) เป็นการคิดพิจารณาตามหลักไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกขัง (ความทุกข์) และอนัตตา (ความไม่ใช่ตัวตน) 4) เป็นการคิดพิจารณาตามหลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เพื่อแก้ไขปัญหาและดับทุกข์ 5) เป็นการคิดพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยกันและกัน 6) เป็นการคิดพิจารณาถึงคุณและโทษของสิ่งต่าง ๆ และหาทางออกหรือทางเลือกที่เหมาะสม 7) เป็นการคิดพิจารณาถึงคุณค่าที่แท้จริงและคุณค่าที่เทียมของสิ่งต่าง ๆ 8) เป็นการคิดพิจารณาเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำดีและพัฒนาคุณธรรม 9) เป็นการคิดพิจารณาถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันตามความเป็นจริง และ 10) เป็นการคิดพิจารณาแบบแยกแยะ โดยการจำแนกแยะแยะประเด็นต่าง ๆ ให้ชัดเจน เพื่อให้เข้าใจในรายละเอียด

Suchitto et al. (2024) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยอริยสัจ 4 มีรายละเอียด ดังนี้ 1) ทฤษฎีการจัดการเรียนการสอน คือ กระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้สอนมีหน้าที่คอยแนะนำ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ได้แก่ ขั้นกำหนดปัญหา (ทุกข์) ขั้นตั้งสมมติฐาน (สมุทัย) ขั้นการทดลอง และเก็บข้อมูล (นิโรธ) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (มรรค) 2) หลักอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค 3) การบูรณาการการจัดการเรียนการสอนด้านสื่อการเรียนการสอนตามหลักพุทธธรรม ประกอบไปด้วย (1) การประเมินสื่อการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเพื่อนำผลมาปรับปรุงพัฒนา

สื่อการเรียนการสอน (ชั้นนิโรธ) (2) สนับสนุนการเรียนรู้แบบแก้ปัญหาโดยให้นักเรียนมีโอกาสในการแก้ปัญหาจริง (ชั้นมรรค) และ (3) สื่อการเรียนการสอนสนับสนุนการทำงานร่วมกันและนำไปสู่การแก้ปัญหาเป็นกลุ่ม (ชั้นมรรค)

Supachai et al. (2024) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยสารานุกรม 6 ประการ เมตตากายกรรม การแสดงไมตรีด้วยกาย เช่น ช่วยเหลือกัน ทำความดีต่อกัน เมตตาวจีกรรม การแสดงไมตรีด้วยวาจา เช่น พูดจาสุภาพให้กำลังใจกัน เมตตาภคกรรม การแสดงไมตรีด้วยใจ เช่น คิดดีต่อกัน ปราศจากดีต่อกัน สาธารณโภคี การแบ่งปันผลประโยชน์กันด้วยความยุติธรรม ศีลสามัญญตา การรักษาระเบียบวินัยร่วมกัน และทิสสามัญญตา การมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน

Saisena et al. (2025) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ศีล มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาและโปรแกรมอบรมที่เน้นการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมอเมริกัน และปฏิบัติศีลเน้นการควบคุมกาย วาจา ใจ ซึ่งช่วยสร้างสังคมที่มีคุณธรรมและจริยธรรม สมาธิ ฝึกจิตผ่านการเจริญสติและสมาธิได้รับความนิยมน้อยแพร่หลาย และมีการเปิดศูนย์ปฏิบัติธรรมและสอนสมาธิทั้งในรูปแบบดั้งเดิมและออนไลน์และฝึกสมาธิเป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความมั่นคงและสงบสุข ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างดีในสังคมที่มีความเครียดสูง ปัญญา ส่งเสริมการศึกษาพุทธธรรมผ่านการจัดสัมมนา บรรยาย งานวิจัย และการตีพิมพ์หนังสือ งานเขียนต่าง ๆ และส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาผ่านการเผยแพร่ธรรมะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในหลักธรรมและการสร้างสัมพันธภาพในสังคม

Gemini (2025) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยไตรสิกขา มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย ศีล ฝึกฝนอบรมในเรื่องของความประพฤติทางกายและวาจาให้ตรงตาม มีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบต่องานตนเองและผู้อื่น สมาธิ ฝึกฝน อบรมจิตใจให้มีความสงบ มั่นคง มีสติ และมีสมาธิในการเรียนรู้และทำกิจกรรมต่าง ๆ และปัญญา ฝึกฝนอบรมปัญญาให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม สามารถคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง

Studio Ai (2025) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา เน้นการพัฒนาองค์รวมของผู้เรียน ทั้งด้านปัญญา ศีล และสมาธิ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจชีวิตอย่างถ่องแท้ พัฒนาตนเองให้ดีขึ้น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้แก่ 1) ไตรสิกขา หัวใจสำคัญของการศึกษาในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ศีลสิกขา (การศึกษาด้านศีลธรรม) มุ่งเน้นการฝึกฝนให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ดีงาม ละเว้นจากความชั่ว และปฏิบัติตามหลักศีลธรรม เช่น ศีล 5 เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตใจและปัญญาจิตตสิกขา (การศึกษาด้านจิตใจ) มุ่งเน้นการฝึกฝนจิตใจให้สงบ มีสมาธิ และมีสติรู้ตัวอยู่เสมอ ผ่านการเจริญสติภาวนา (Meditation) เช่น การฝึกสติในการหายใจ (Anapanasati) เพื่อให้จิตใจเข้มแข็ง ควบคุมอารมณ์ได้ และพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ปัญญาสิกขา (การศึกษาด้านปัญญา) มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้

ความเข้าใจในสังขารของชีวิต ผ่านการศึกษาพระธรรมคำสอน การคิดวิเคราะห์ และการพิจารณา ไตร่ตรอง เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความเป็นจริงของโลก และสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างถูกต้อง 2) อริยสัจ (ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ) เป็นหลักธรรมที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา สอนให้รู้จักทุกข์ (ปัญหา) เหตุแห่งทุกข์ (สาเหตุของปัญหา) นิโรธ (ความดับทุกข์) และมรรค (หนทางสู่ความดับทุกข์) หลักธรรมนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ 3) ปฏิจจสมุปบาท (กฎแห่งเหตุและผล) สอนให้เข้าใจว่าทุกสิ่งทุกอย่าง ล้วนเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์กัน ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นโดยบังเอิญ การเข้าใจกฎนี้จะช่วยให้ผู้เรียน สามารถวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และหาทางแก้ไขได้อย่างถูกต้อง 4) ไตรลักษณ์ (ลักษณะ 3 ประการของสรรพสิ่ง) สอนให้เข้าใจว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกล้วนไม่เที่ยง (อนิจจัง) เป็นทุกข์ (ทุกขัง) และไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง (อนัตตา) การเข้าใจไตรลักษณ์จะช่วยให้ผู้เรียนปล่อยวางจาก ความยึดมั่นถือมั่น และลดความทุกข์ลงได้ 5) กรรม (การกระทำ) สอนให้เข้าใจว่าทุกการกระทำ ล้วนมีผลตามมา การกระทำดีนำมาซึ่งผลดี การกระทำชั่วนำมาซึ่งผลชั่ว หลักธรรมนี้ช่วยให้ผู้เรียน มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง และมุ่งมั่นที่จะทำความดี

Perplexity (2025) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนว พระพุทธศาสนา เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยมีหลักการสำคัญจาก ไตรสิกขา อริยมรรคมีองค์ 8 และสติปัฏฐานสี่ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนา ทักษะชีวิต และปัญญา

Open AI (2025) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนว พระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นพัฒนาปัญญาและศีลธรรมของผู้เรียน โดยมีเป้าหมาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสังขารของชีวิตและนำไปสู่ความพ้นทุกข์ แนวทางการสอน ในพระพุทธศาสนามีลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) หลักกัลยาณมิตร หลักโยนิโสมนสิการ และหลักสัปปุริสธรรม 7

Scholar Ai (2025) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนว พระพุทธศาสนา ที่มุ่งเน้นพัฒนาปัญญา ศีลธรรม และจิตใจของผู้เรียน โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การเข้าถึงความจริงของชีวิตและความพ้นทุกข์ หลักสำคัญของกระบวนการ ได้แก่ หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) หลักกัลยาณมิตร การเรียนรู้ตามพุทธศาสนาต้องอาศัย กัลยาณมิตรหรือ ผู้ชี้แนะแนวทางที่ดี ซึ่งครูอาจารย์ต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความรู้ และสามารถชี้แนะสิ่งที่ถูกต้อง ให้แก่ผู้เรียน หลักโยนิโสมนสิการ หมายถึง การใช้ปัญญาไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ อย่างแยบคาย ฝึกให้ ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ พิจารณาสาเหตุและผลลัพธ์ของสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล หลักอริยสัจ 4 หลักปฏิจจสมุปบาท กระบวนการเรียนการสอนจะเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจว่าทุกสิ่งเกิดขึ้นเพราะมีเหตุ และปัจจัย หากต้องการเปลี่ยนแปลงผลลัพธ์ ก็ต้องเปลี่ยนแปลงเหตุและปัจจัย

Deep seek (2025) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนว พระพุทธศาสนา มีรากฐานมาจากหลักธรรมและแนวปฏิบัติทางพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมายหลัก เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งทางปัญญา จิตใจ และศีลธรรม ให้บรรลุความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเข้าถึง ความหลุดพ้น (นิพพาน) ได้แก่ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และกัลยาณมิตร

Copilot (2025) ได้นำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนตามแนว
พระพุทธศาสนา เน้นการพัฒนาตนเองผ่านการฝึกฝนและการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอน
โดยมีหลักธรรมที่สำคัญ เช่น อิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ
(ความพยายาม) จิตตะ (ความตั้งใจ) และวิมังสา (พิจารณา)
จากการนำเสนอของนักวิชาการทั้งใน ต่างประเทศ และปัญญาประดิษฐ์ (AI)
โดยสังเคราะห์กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ตาราง 8 ดังนี้

ตาราง 8 สังเคราะห์กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา

กระบวนการเรียนการสอน ตามแนวพระพุทธศาสนา	สิงหา จันทรา (2550)	บงกชรัตน์ สมนาสินธุ์ (2551)	จาตุพร อยู่ศิริ (2552)	พิชาติ แก้วพวง (2554)	กิตติชัย สุชาสีโนบล (2555)	ลลิตวิมล สุโขม (2557)	ธันท์ อุทัยน้อย (2558)โต (2560)	นรา ตรียัญญา (2558)	สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2559)	พระพิทักษ์ อริยปุต	พระมหาฉัตรชัย ธรรมวรเมธี (2560)	พระจักร จกาวโร (2561)	นฤกร วณิชหัตถกิจ (2562)	พระกิตติศักดิ์ ลีตเมโธ (2562)	สุรัชย์ แก้วคุณ (2562)
ลำดับนักวิชาการ	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	12	14	15
กัลยาณมิตร					✓	✓									
ฆราวาสธรรม															
อริยสัจ 4	✓	✓				✓							✓		✓
อิทธิบาท 4									✓		✓	✓			
ไตรสิกขา			✓	✓				✓						✓	
ไตรลักษณ์															
ทักษิณทิต															
ปรโตโฆสะ					✓										
ปธาน															
ปรโตโฆสะ								✓							
ปฏิจจสมุปบาท															
พรหมวิหาร 4						✓									
ภavana 4								✓							
มรรค 8				✓											
โยนิโสมนสิการ					✓	✓	✓	✓		✓					
สัมมาทิฐิ															
สัทธรรม 3													✓		
สาราณียธรรม															
สร้างศรัทธา							✓	✓							

ตาราง 8 (ต่อ)

กระบวนการเรียนการสอน ตามแนวพระพุทธศาสนา	วิชา ทอจี (2562)	พระวชิรวิชญ์ ฐิตวโส (2563)	พระปลัดฐิตินันท์ ญาณวีโร (2563)	พระประหยัด อภินนโท (2563)	พระรุ่งโรจน์ ธีรบุญญ์ (2563)	พระบุญเกิด กนตมโน (2563)	พระมหากิตติวัฒน์ กิตติวฑฒโน (2563)	พระใจ ชินสมโน (2563)	พระครูสังฆรักษ์ โชคชัย (2563)	พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง (2563)	พระพุทศศักดิ์ แวงสูงเนิน (2563)	พินา แคมเมณี (2563)	ไพโรจน์ จำนงผล (2564)	Vonelayanh (2023)	Suthiro et al (2024)
ลำดับนักวิชาการ	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
กรรม 2												✓			
กัลยาณมิตร										✓		✓		✓	
ฆราวาสธรรม										✓					
อริยสัจ 4	✓			✓	✓	✓				✓	✓		✓	✓	
อิทธิบาท 4							✓	✓						✓	
ไตรสิกขา	✓	✓	✓									✓		✓	
ไตรลักษณ์															
ทักษิณทศ															✓
ปรโตโฆสะ															
ปธาน										✓					
ปรโตโฆสะ														✓	
ปฏิจจสมุปบาท															
พรหมวิหาร 4														✓	
ภาวนา 4															
มรรค 8															
โยนิโสมนสิการ										✓		✓	✓	✓	
สัมมาทิฐิ												✓			
สัทธรรม 3														✓	
สาราณียธรรม															
สร้างศรัทธา												✓			
สติปัญฐาน 4															
สัพบุรีธรรม									✓					✓	

ตาราง 8 (ต่อ)

กระบวนกรเรียนการสอน ตามแนวพระพุทธศาสนา	Inpracha (2024)	Sucheeeph Suchitto et al (2024)	Supachai et al (2024)	Saisena et al (2025)	Gemini (2025)	Studio AI (2025)	Perplexity AI (2025)	Open AI (2025)	Scholar AI (2025)	Deepseek AI (2025)	Copilot AI (2025)	Notebooklm AI (2025)	Claude AI (2025)	Consensus AI (2025)	ผลรวมค่าความถี่
ลำดับนักวิชาการ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45
กรรม 2						√									2
กัลยาณมิตร								√	√	√					8
ฆราวาสธรรม															1
อริยสัจ 4		√				√			√			√			17
อิทธิบาท 4											√				7
ไตรสิกขา				√	√	√	√	√	√	√		√	√	√	19
ไตรลักษณ์						√						√			2
ทักษิณทิต															1
ปรโตโฆสะ															1
ปธาน															1
ปรโตโฆสะ															2
ปัจจุสมุปบาท						√									1
พรหมวิหาร 4															2
ภาวนา 4															1
มรรค 8							√								2
โยนิโสมนสิการ	√							√	√			√	√		14
สัมมาทิฎฐิ													√		2
สัทธรรม 3															2
สาราณียธรรม			√												1
สร้างศรัทธา												√			4
สติปัฏฐาน 4							√						√		2
สัพปุริสธรรม								√							3

จากตาราง 8 แสดงการนำเสนอของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ และปัญญาประดิษฐ์ (AI) พบว่า กระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา มีขั้นตอน และรูปแบบแตกต่างกัน ได้รวบรวมกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่ปรากฏใน แหล่งข้อมูล 44 รายการ จากมากไปหาน้อยโดยผลรวมค่าความถี่ 7 ขึ้นไป ได้แก่ ไตรสิกขา

อริยสัจ 4 โยนิโสมนสิการ กัลยาณมิตร และอิทธิบาท 4 ตามลำดับ ซึ่งได้กำหนดกระบวนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยไตรสิกขา ขั้นที่ 2 มุ่งสร้างกัลยาณมิตรคิดแบบโยนิโสมนสิการ (การนำเสนอของนักวิชาการส่วนมากจัดควบคู่กัน) ขั้นที่ 3 คิดหาแนวทางแก้ไขปัญหา (อริยสัจ) และขั้นที่ 4 เอาชนะอุปสรรคด้วยอิทธิบาท 4 (ขั้นที่ 2 มุ่งสร้างกัลยาณมิตรคิดแบบโยนิโสมนสิการ การนำเสนอของนักวิชาการส่วนมากจัดควบคู่กัน จึงได้รวบรวมเป็นหมวดหมู่เดียวกัน)

6. วิเคราะห์กระบวนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา

กระบวนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เน้นการแก้ปัญหา แสวงหาความรู้แบบองค์รวม เป็นการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาทั้งด้านสติปัญญา ปฏิบัติ อารมณ์ สังคม และจิตใจ ส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบ และแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการตามแนวพุทธ ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ ปฏิบัติงานอย่างมีระเบียบ และมีการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน (ฐิติวัธน์ สุขป้อม, 2557; นรา ตรีธัญญา, 2558; พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง, 2563; ทิศนา แหมมณี; Vonelayvanh, 2023; studio Ai, 2025; Open AI, 2025; Scholar Ai, 2025; Deep seek, 2025; Perplexity, 2025; claude.ai, 2025) ประกอบด้วย 4 ขั้น ได้แก่ 1) อริยสัจ เน้นกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยมีขั้นตอนในการพิจารณาสาเหตุของปัญหา การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาตามหลักความจริง ช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหา และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และส่งเสริมการพัฒนาทักษะชีวิตและการปฏิบัติด้วยตนเอง 2) ไตรสิกขา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทางด้านกาย วาจา และใจ มีการฝึกปฏิบัติกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความมีระเบียบวินัย สมาธิ และการพัฒนาปัญญา ช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ 3) สร้างกัลยาณมิตรคิดแบบโยนิโสมนสิการ มุ่งเน้นการสืบสาวหาสาเหตุ และการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมของผู้เรียนทุกคน เป็นการฝึกคิดอย่างรอบคอบ มีเหตุผล และพิจารณาปัญหาอย่างเป็นระบบ สร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถรวบรวมข้อมูลและพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล และ 4) อิทธิบาท มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ เกิดความเพียรพยายามและความสนใจในการเรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ขั้นที่ 1 เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยไตรสิกขา

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในช่วงต้นของบทเรียนเพื่อกระตุ้นความสนใจให้นักเรียนมีความสนใจในบทเรียนและเป็นการเกริ่นนำให้ผู้เรียนทราบถึงสิ่งที่กำลังจะได้เรียนคืออะไร ผู้สอนนำความคิดรวบยอดหรือหลักการที่กำหนดไว้ในขั้นสืบค้นหลักการมาให้นักเรียนร่วมกับอภิปราย วิเคราะห์ในประเด็นการปฏิบัติตามหลักทางสายกลาง และแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้การวัดประเมินผลและขั้นตอนต่าง ๆ ให้ผู้เรียนสามารถฝึกให้คิดได้ฝึกให้รู้ได้ของกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนและเตรียมพร้อมในการเรียนเรื่องนั้น

2. **ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้** นักเรียนรู้เนื้อหาสาระสำคัญของบทเรียน โดยครูจัดกิจกรรมตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 **ขั้นศีล** โดยผู้สอนเป็นผู้แนะนำให้นักเรียนควบคุมความประพฤติของตนเองเตรียมสภาพร่างกายให้พร้อมที่จะเรียน และผู้เรียนต้องควบคุมตัวเองทางกาย วาจาให้อยู่ในระเบียบวินัย ตามมารยาททางสังคมและกรอบของคุณธรรมจริยธรรม และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือวัตถุ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม โดยผู้สอนให้นักเรียนศึกษาข้อมูลข้อเท็จจริง ทฤษฎีหลักการ ซึ่งมีผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ และอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า และให้นักเรียนลงมือฝึกปฏิบัติตามแนวทางที่ผู้สอนกำหนด

2.2 **ขั้นสมาธิ** โดยเฉพาะให้ผู้เรียนนั่งสมาธิทำจิตใจให้ปลอดโปร่งประมาณ 5 นาที เมื่อเห็นว่านักเรียนสงบนิ่ง พร้อมที่จะรับฟังให้นักเรียนออกจากสมาธิ เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องตั้งใจมั่นรวบรวมจิตใจให้สงบแน่วแน่ อยู่ในสิ่งหนึ่งสิ่งใด และควบคุมจิตใจของตนเองให้อยู่ในเรื่องที่จะเรียนตั้งใจฟัง และปฏิบัติตามกิจกรรมการเรียนการสอน โดยผู้สอนฝึกให้นักเรียนสร้างรูปแบบการคิดของตนเอง ซึ่งอาศัยแนวหลักการทฤษฎีที่เรียนรู้จากภายนอกเข้าไปสู่การคิด วิเคราะห์ ทบทวน ลงมือฝึกปฏิบัติฝึกฝนให้คล่องแคล่วโดยอัตโนมัติ มีการวางแผนสร้างโครงการหรือโครงการงาน เพื่อการกันหาคำตอบด้วยตนเอง

2.3 **ขั้นปัญญา** โดยผู้สอนฝึกให้นักเรียนใช้ความคิดในการสร้างรูปแบบใหม่ ๆ สร้างสรรค์ชิ้นงาน หรือผลงานใหม่ ๆ ด้วยความคิดด้วยปัญญาของตนเอง โดยผู้สอนจัดอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มย่อย ก่อนแล้วนำผลการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้มานำเสนอต่อเพื่อนทั้งชั้น รู้และเข้าใจปัญหาตามความเป็นจริง แก้ไขปรับปรุงปัญหาได้อย่างถูกต้อง และสามารถค้นพบแนวทางการแก้ปัญหา เป็นขั้นที่ผู้เรียนทำความเข้าใจเรื่องที่จะเรียน จนเกิดความชัดเจน และแสดงความคิดเห็น และปฏิบัติได้ถูกต้องตามสภาพที่เหมาะสม เป็นการพัฒนาภาวะจิต ฝึกจิตให้เข้มแข็งมีความพร้อมต่อการใช้งานทางปัญญา

3. **ขั้นสรุป** ผู้สอนกำหนดให้ผู้เรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญ และให้ผู้เรียนนำเสนอผลจากการศึกษาค้นคว้า และอภิปรายกลุ่มร่วมกัน สรุปประเด็นเพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

4. **ขั้นทำการประเมินผล** นักเรียนได้สรุปบทเรียน ประมวลและรวบรวมความรู้ ความคิด จากสิ่งที่ได้เรียนมาตามจุดประสงค์ที่กำหนด ซึ่งในขั้นนี้ผู้สอนและนักเรียนประเมินการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย

ขั้นที่ 2 มุ่งสร้างกลยุธยณมิตรคิดแบบโยนิโสมนสิการ

1. **ขั้นสร้างกลยุธยณมิตร (Creating Friendship)** เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความอบอุ่นและเป็นกันเอง และนำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้ข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจากสื่อต่าง ๆ รวมทั้งฝึกให้ผู้เรียนวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาเหล่านั้น

2. **ขั้นเสนอหลักคุณธรรมจริยธรรมมาแก้ปัญหา** เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนเสนอทางเลือกและฝึกให้ผู้เรียนเลือกนำหลักคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหา

3. ชื่นนำเสนอและสะท้อนความคิด เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนให้ผู้เรียนนำเสนอความคิดในการแก้ปัญหาที่ได้รับมอบหมายโดยให้เพื่อนร่วมชั้นและผู้สอนร่วมกันวิพากษ์
4. ขั้นสรุปแนวคิดที่ได้ เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายและสรุปแนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้ รวมทั้งแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน
5. ขั้นสืบค้น เป็นขั้นที่นักเรียนใช้กระบวนการคิดโดยแยกคาย (โยนิโสมนสิการ) ในการพัฒนาผ่านกิจกรรมการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สืบเสาะหาความรู้ โดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์กระบวนการกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดบันทึกข้อมูลและการเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีความหมาย พร้อมทั้งอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความรู้ข้อคิดเห็นที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม นักเรียนนำเสนอผลงานที่เกิดจากการทำกิจกรรม

ขั้นที่ 3 คิดหาแนวทางแก้ไขปัญหา (อริยสัจ)

1. ขั้นศึกษาสภาพปัญหา เป็นการศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนอาจกำหนดปัญหา เพื่อให้ นักเรียนได้แก้ปัญหาร่วมกัน โดยครูนำเสนอปัญหาให้นักเรียนระบุปัญหาจากสถานการณ์ต่าง ๆ และให้นักเรียนพิจารณาอย่างรอบคอบ และพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหา และจะต้องฝึกทำความเข้าใจในปัญหาจะได้หาทางแก้ไขให้ได้ หรือให้นักเรียนได้พิจารณาคุณภาพปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ได้แก่ ข่าวสถิติ รูปภาพ คำถามออนไลน์จากอินเทอร์เน็ต และสถานการณ์สมมติ
2. ขั้นสาเหตุของปัญหา เป็นการศึกษาหาสาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนและการให้นักเรียนวิเคราะห์หาสาเหตุหรือตั้งสมมติฐานของปัญหาจากสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้คิดพิจารณาหรือวิเคราะห์ด้วยตนเองว่า สาเหตุของปัญหาที่ยกขึ้นมานั้น มีอะไรบ้าง จากนั้นผู้เรียนทำความเข้าใจว่า ในการแก้ปัญหานั้นจะต้องแก้ที่สาเหตุของปัญหานั้นและผู้เรียนคิดว่าการแก้ที่สาเหตุนั้นอาจทำอะไรได้บ้าง กำหนดสิ่งที่กระทำเป็นข้อ ๆ ตามลำดับ
3. ขั้นกำหนดเป้าหมาย ทดลอง และเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้สอนต้องสอนให้ผู้เรียนคิดกำหนดเป้าหมายในการแก้ไขปัญหานั้น แล้วให้ผู้เรียนสืบเสาะทดสอบหรือทดลองเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบของปัญหาที่เกิดขึ้น การแก้ไขปัญหานั้นแต่ละสาเหตุเป็นไปได้อย่างไร แล้วคิดวางแผนวิธีการปฏิบัติที่จะแก้ไขสาเหตุของปัญหาโดยสอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ และให้ผู้เรียนค้นคว้าหาคำตอบจากการวิเคราะห์ การอภิปรายของกลุ่มนักเรียนด้วยตนเอง จากเอกสารประกอบการเรียน หนังสือ วารสาร แผ่นพับ และจัดบันทึกผลของการค้นคว้านั้นไว้ หรือครูให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหานั้นตามสาเหตุที่ได้ค้นพบ
4. ขั้นศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ สรุปผล และการแก้ปัญหา เป็นการนำผลการทดลองแก้ปัญหามาวิเคราะห์แล้วสรุปแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ผู้สอนให้ผู้เรียนร่วมกันคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น หรือให้ผู้เรียนเลือกแนวทาง และนำแนวทางแก้ไขปัญหานั้นไปประยุกต์ใช้ปฏิบัติจริง ผู้สอนให้นักเรียนสรุปผลจากการที่ได้ลงมือปฏิบัติว่าได้ค้นพบคำตอบของปัญหา

หรือกฎเกณฑ์อะไรบ้าง และกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดง
 ทรรศนะและสรุปเป็นแนวคิดในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ขั้นที่ 4 เอาชนะอุปสรรคด้วยอิทธิบาท 4

1. ขั้นฉันทะ ความพอใจ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักใน
 จุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อย่างทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้น
 อยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้
 ร่วมกันแบบเป็นทีม เพื่อจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนอื่นเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนหาวิธีการ
 หรือหาสิ่งที่เด็กรักเด็กชอบ ให้เด็กเรียนให้หาเหตุผลรู้ปัญหา ถ้าทำในสิ่งที่รักที่ชอบแล้วจะมี
 ความมุ่งมั่นทำงานด้วยใจ งานจึงออกมาดี มีคุณภาพ จัดกิจกรรมการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม
 แก่นักเรียนจนเกิดเป็นความคิดสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพ ปฏิบัติคุณธรรมและจริยธรรม
 ให้นักเรียนมีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจแนะนำสั่งสอน
 นักเรียนด้วยความรักและเมตตาเอาใจใส่ จดจ่อตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้นักเรียน
 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในชุมชนและแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ที่มีความมุ่งมั่นในตนเอง

2. ขั้นวิริยะ ความขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม
 เข้มแข็ง อุตุน ไม่ท้อถอย สู้ไม่ถอยทำให้การทำงานสำเร็จลุล่วงได้ง่าย ต้องใช้ “สติ” ทำจิตใจให้ว่าง
 สงบนิ่ง ตัดความฟุ้งซ่าน ลังเล เบื่อหน่ายออกไป ก็จะเกิดปัญญา ความอาจหาญ แก่กล้า บากบั่น
 ก้าวไป ใจสู้ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรค และความยากลำบาก การกระทำที่ติดต่อกันไม่ขาดตอน
 เป็นระยะยาว จนประสบความสำเร็จ ผู้สอนส่งเสริมให้นักเรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณมากกว่า
 การให้ผู้เรียนปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก
 มุ่งมั่น พยายาม และมีความรับผิดชอบ ส่งเสริมความอดทน ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคในการเรียนรู้
 กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมุ่งมั่นทุ่มเทต่อการทำงานเป็นกลุ่ม ทุ่มเทร่างกายและแรงใจ
 เพื่อพัฒนานักเรียนอยู่เสมอ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนรวมวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ จากสภาพแวดล้อม
 ในท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จริง

3. ขั้นจิตตะ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้น ด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝั
 ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป ความคิดจดจ่อ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ ฝาคิดเรื่องนั้น
 ใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน เอาใจใส่กับการเรียนที่กำลังเรียนอยู่ต้องมีสมาธิกับ
 การเรียนที่เรียนอยู่ ขณะเรียนต้องไม่หลงไปกับสิ่งอื่น ๆ ที่เข้ามาแทรก รวมทั้งการมีสมาธิสัน
 ซึ่ง เป็นอุปสรรคต่อการเรียนด้วย ดังนั้น ผู้สอนจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติให้มากด้วยความตั้งใจจริง
 นำเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในและนอกเวลาเรียน สนับสนุน
 ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ วัฒนธรรมความหลากหลายทางสังคม มีกระบวนการจัดการเรียนรู้
 เพื่อพัฒนาผู้เรียนอยู่เสมอ ส่งเสริมแนะนำให้ผู้เรียนมีการพัฒนา รอบด้าน ทั้งกาย ใจ และสติปัญญา
 ให้นักเรียนได้ฝึกสติ รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดสร้างสรรค์ มีความเอาใจใส่
 และใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง มีความรอบรู้คิดอย่างมีวิจารณญาณ และตัดสินใจด้วยความรอบคอบ

4. **ชั้นวิมิงสา** การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลในการพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ความสอบสวนไตร่ตรอง หรือทดลอง ใคร่ครวญ ทดลองลงมือปฏิบัติ หากผิดพลาดต้องมีการแก้ไขเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้อง ปรับปรุง คิดใหม่ ทำใหม่ ตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผนวัดผลในกิจที่ทำรู้จักทดลองคิดค้นวิธีทางแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น

สรุปขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนหลัก พร้อมรายละเอียดในแต่ละขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยไตรสิกขา

1. **ขั้นนำ** กระตุ้นความสนใจ กระตุ้นความสนใจในบทเรียน
เกริ่นนำเนื้อหา นำเสนอความคิดรวบยอด หลักการ ให้นักเรียนอภิปราย วิเคราะห์ แจ่มจุดประสงค์การเรียนรู้ การวัดผล และขั้นตอนกิจกรรม เพื่อให้นักเรียนเตรียมพร้อม

2. ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 **ขั้นศีล** ครูแนะนำให้นักเรียนควบคุมความประพฤติ
เตรียมร่างกายให้พร้อมเรียน นักเรียน ควบคุมกาย วาจา ให้อยู่ในระเบียบวินัย มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับสิ่งแวดล้อม ศึกษาข้อมูล ข้อเท็จจริงตามคำแนะนำ ลงมือฝึกปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนด

2.2 **ขั้นสมาธิ** ครูนั่งสมาธิ (ประมาณ 5 นาที) ฝึกนักเรียน
สร้างรูปแบบการคิดของตนเอง วิเคราะห์ ทบทวน นักเรียนทำจิตใจให้สงบ ตั้งใจมั่นในการเรียน ควบคุมจิตใจ ตั้งใจฟัง ปฏิบัติตามกิจกรรม วางแผน สร้างโครงงานเพื่อหาคำตอบด้วยตนเอง

2.3 **ขั้นปัญญา** ครูฝึกนักเรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์
สร้างผลงานใหม่ จัดอภิปรายกลุ่มย่อยและนำเสนอ นักเรียนใช้ปัญญาทำความเข้าใจเนื้อหา จนชัดเจน แสดงความคิดเห็น ปฏิบัติได้ถูกต้อง แก้ไขปัญหาได้ ค้นพบแนวทางแก้ปัญหา พัฒนาจิตให้พร้อมใช้งานทางปัญญา

3. **ขั้นสรุป** นักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญ นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าและอภิปราย สรุปประเด็นเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. **ขั้นประเมินผล** นักเรียนสรุปบทเรียน รวบรวมความรู้ตามจุดประสงค์ ครูและนักเรียนประเมินผล 3 ด้าน พุทธิพิสัย (Cognitive) ทักษะพิสัย (Psychomotor) จิตพิสัย (Affective)

ขั้นที่ 2 มุ่งสร้างกลายณมิตรคิดแบบโยนิโสมนสิการ

1. **ขั้นสร้างกลายณมิตร** ครูสร้างบรรยากาศอบอุ่น เป็นกันเอง
นำเข้าสู่บทเรียนด้วยข่าว เหตุการณ์ปัจจุบัน ฝึกนักเรียนวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา

2. **ขั้นเสนอหลักคุณธรรมจริยธรรมมาแก้ปัญหา** ครูเสนอทางเลือก และฝึกนักเรียนเลือกใช้หลักคุณธรรมฯ ในการแก้ปัญหา

3. **ขั้นนำเสนอและสะท้อนความคิด** นักเรียนนำเสนอแนวคิดการแก้ปัญหา เพื่อนและครูร่วมกันวิพากษ์ (ให้ความเห็น)

4. ขั้นสรุปแนวคิดที่ได้ ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย สรุปแนวคิด และแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้

5. ขั้นสืบค้น (ด้วยโยนิโสมนสิการ) นักเรียนใช้กระบวนการคิด โดยแยกย่อย ผ่านกิจกรรม ค้นหา ทดลอง สืบเสาะ ใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่ เก็บรวบรวมข้อมูล จัดบันทึก เรียนรู้อย่างมีความสุข อภิปรายกลุ่ม และนำเสนอผลงาน

ขั้นที่ 3 หาแนวทางแก้ไขปัญหายธิราช 4

1. ขั้นศึกษาสภาพปัญหา ครูกำหนดปัญหา หรือนักเรียนระบุปัญหา จากสถานการณ์ (ข่าว สถิติ รูปภาพ สถานการณ์สมมติ) นักเรียนทำความเข้าใจปัญหา กำหนดขอบเขต

2. ขั้นสาเหตุของปัญหา นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์หาสาเหตุ หรือตั้งสมมติฐานของปัญหา ทำความเข้าใจว่าต้องแก้ที่สาเหตุ และคิดแนวทางเบื้องต้น

3. ขั้นกำหนดเป้าหมาย ทดลอง และเก็บรวบรวมข้อมูล นักเรียน กำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหา สืบเสาะ ทดสอบ ทดลอง เพื่อหาคำตอบ วางแผนวิธีการปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับเป้าหมาย ค้นหาหาคำตอบ (วิเคราะห์ อภิปรายกลุ่ม เอกสาร) จัดบันทึกผล ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาตามสาเหตุ

4. ขั้นศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ สรุปผล และการแก้ปัญหา นำผลการ ทดลอง/ปฏิบัติมาวิเคราะห์ร่วมกันคิดหาแนวทางแก้ไข หรือเลือกแนวทางที่ดีที่สุด นำแนวทาง ไปประยุกต์ใช้จริง สรุปผลการปฏิบัติ คำตอบ กฎเกณฑ์ที่ค้นพบ แสดงทรรศนะ สรุปเป็นแนวคิด ในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ขั้นที่ 4 เอาชนะอุปสรรคด้วยอิทธิบาท 4

1. ขั้นฉันทะ สร้างความพอใจ ใฝ่รักในสิ่งที่ทำและเป้าหมาย นักเรียน มีส่วนร่วมวางแผน เรียนรู้แบบทีม ทำสิ่งที่รัก ชอบด้วยความมุ่งมั่น ครูหาวิธีเชื่อมโยงกับสิ่งที่เด็ก รักชอบ ให้หาเหตุผล ปัญหาจัดกิจกรรมจากสภาพแวดล้อม ปลุกฝังคุณธรรม ความรับผิดชอบ สอนด้วยความรักเมตตา ส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชน นอกสถานที่

2. ขั้นวิริยะ สร้างความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่ท้อถอย ใช้สติ ทำจิตให้สงบ เกิดปัญญา ความกล้าหาญบากบั่น นักเรียนกล้าแสดงออก มุ่งมั่นทุ่มเท รับผิดชอบ อดทน ครู ส่งเสริมการคิดวิจารณ์ญาณ จัดกิจกรรมต่อเนื่อง กระตุ้นความสนใจทุ่มเทในการทำงานกลุ่มเปิดโอกาสให้ร่วมวางแผน จัดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

3. ขั้นจิตตะ สร้างการตั้งใจรับรู้ จดจ่อกับสิ่งที่ทำ ไม่ฟุ้งซ่าน มีสมาธิ นักเรียนเอาใจใส่กับการเรียน ไม่หลงไปกับสิ่งอื่น ใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ตัดสินใจรอบคอบ ครูจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ นำเหตุการณ์ปัจจุบันมาเชื่อมโยงสนับสนุน ความเข้าใจในความหลากหลาย พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน (กาย ใจ ปัญญา) ให้นักเรียนฝึกสติ รับรู้ ทำด้วยความคิดสร้างสรรค์

4. ขั้วนิมิตสา สร้างการใช้ปัญญาพิจารณา ไคร์ครวญ ตรวจตรา หาเหตุผล ทดลอง นักเรียนสอบสวนไตร่ตรอง ทดลอง แก้ไขปรับปรุงเมื่อผิดพลาด ตรวจสอบ ข้อบกพร่อง วางแผนวัดผล คิดค้นวิธีแก้ไข (ครู) (โดยนัย) จัดกระบวนการที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ ใช้ปัญญาในขั้นตอนนี้

การบูรณาการหลักธรรมหลายหมวดเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่ การเตรียมความพร้อมทางจิตใจและวินัย (ไตรสิกขา) การสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีและฝึกคิดอย่างมี เหตุผล (กัลยาณมิตร โยนิโสมนสิการ) การแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน (อริยสัจ 4) และการสร้าง พลังใจในการทำงานให้สำเร็จ (อิทธิบาท 4)

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามแนวพระพุทธศาสนาไว้ ดังนี้ พระมหาฉัตรชัย ธรรมเมธี (2560) ได้ทำการศึกษาศึกษาการ จัดการเรียน การสอนตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการศึกษา การจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อจำแนกตามระดับชั้นและเกรดเฉลี่ย โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) เสนอแนะ แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรมี การกระชับเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับระยะเวลา มีการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ในการเรียนรู้ มีสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ ความสามารถ ของผู้เรียน มีกระบวนการ วิธีการสอนที่หลากหลาย เน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการ การคิดวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ ตามหลักการและเหตุผลด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดประสบการณ์ด้านทักษะ การเรียนรู้ และสามารถนำประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

พระมหาประเสริฐ สุเมธ (2561) ได้ทำการศึกษา การพัฒนารูปแบบ การเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม พบว่า 1) จากการศึกษาแนวคิดรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี สามารถ พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี เรียกว่า การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา หมายถึง การศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษา พึงฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา หรือหลักการพัฒนาชีวิต เพื่อให้ประสบความสำเร็จเป็นคนสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ 3 อย่าง คือ (1) อธิสัสสิกขา (2) อธิจิตตสิกขา และ (3) อธิปัญญาสิกขา 2) ผลการประเมินคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์

บุรีรัมย์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ รองลงมา ได้แก่ ด้านความมีระเบียบวินัย ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านความซื่อตรง รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับมากทุกด้าน 3) ผลการทดสอบสมมติฐานความแตกต่างของผู้เรียน จากการทดสอบสมมติฐานความแตกต่างของผู้เรียน 2 กลุ่ม (t-test) โดยใช้เทคนิคสามเส้า (Triangulation) ในการเก็บข้อมูล (เพื่อน ตนเอง ผู้สอน) ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความซื่อตรง และด้านการมีมนุษยสัมพันธ์มีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์โดยรวมไม่แตกต่างกัน มีเพียงด้านความรับผิดชอบ ที่มีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์โดยรวมแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พระจักร จุกวโร (2562) ได้ทำการศึกษา การจัดการเรียนรู้ตามหลัก อธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 พบว่า 1) การจัดการเรียนรู้ตามหลัก อธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านจิตตะ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา ตามลำดับ 2) การวิเคราะห์การเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จำแนกตาม ระดับการศึกษา และจำแนกตามประเภทผลการดำเนินงาน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่แปรไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนา การจัดการเรียนรู้ตามหลักอธิบาท 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ครูผู้สอนมีควรปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนรู้และส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ โดยการสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ในชั้นเรียนให้นักเรียน ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อให้ นักเรียนผลสดี รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดสร้างสรรค์ เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านพฤติกรรม ความคิด สติปัญญา เพราะจะสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี เกิดประสิทธิผลในการนำมาปรับใช้กับนักเรียนมากขึ้น และแสดงความสามารถที่ได้เรียน ในสิ่งที่ชอบ และสนใจ เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จยิ่ง ๆ ขึ้นไป

พระกิตติศักดิ์ ฐิตเมโธ (2563) ได้ทำการศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักไตรสิกขา ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า 1) ผลการศึกษาการใช้วิธีการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง ความเป็นมาของชาติไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม วิชาประวัติศาสตร์ไทย ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพิริยาลัย จังหวัดแพร่ พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีสมาธิในการเรียน มีระเบียบวินัย ทั้งทางกาย และวาจา นักเรียนมีนิสัยในการทำงานเป็นกลุ่ม มีการแบ่งการทำงานกันอย่างเป็นระบบ รู้จักทำหน้าที่ของตนเองได้ เป็นอย่างดี และรักษาเวลาในการทำงานอย่างตรงเวลาตามที่ผู้สอนกำหนด มีความสามัคคีกันในการทำงาน รักษากฎระเบียบของกลุ่ม ศึกษาค้นคว้า และแสวงหาความรู้ด้วยความตั้งใจ นักเรียนสามารถลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองได้ในการแสวงหาความรู้ นักเรียนแต่ละกลุ่มกล้าพูด กล้าคิด กล้าแสดงออก ทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายของการเรียนรู้ที่ผู้สอนได้กำหนดไว้

2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้กระบวนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง ความเป็นมาของชาติไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม วิชาประวัติศาสตร์ไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 โรงเรียนพิริยาลัยจังหวัดแพร่ พบว่า หลังเรียนมีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

พระประหยัด อภินโนโท (2563) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัยของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า 1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่เพื่อพัฒนาความสามารถทางการคิด แบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการทดสอบก่อนเรียนมีประสิทธิภาพของกระบวนการเฉลี่ยร้อยละ 78.85 หลังเรียนมีประสิทธิภาพของผลลัพธ์เฉลี่ยร้อยละ 81.31 ซึ่งมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 เนื่องจากการกำหนดตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ ทักษะ กระบวนการ ชิ้นงานและหรือภาระงาน กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ กระบวนการวัดและประเมินผล เป็นต้น 2) ผู้เรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง อัตถะ 3 และปัญญา 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการเน้นทักษะกระบวนการคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ได้คิดและวิเคราะห์ค้นหาหาเหตุปัญห และสอดคล้องกับชีวิตประจำวันด้วยตนเอง 3) ผู้เรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 มีความสามารถทางการคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย เรื่อง อัตถะ 3 และปัญญา 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการเน้นการคิดอย่างเป็นระบบ การแสวงหาปัจจัยที่เป็นสาเหตุ หาความสัมพันธ์เชิงเหตุกับผล ลงมือปฏิบัติ ร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหา เลือกแนวทางที่ดีที่สุด และร่วมกันประเมินผล และ 4) ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 อยู่ในระดับมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากผู้เรียนมีความสนใจในการศึกษา สถานการณ์และค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์นั้น ๆ อย่างกระตือรือร้น และการนำเสนอรายงานหน้าชั้นด้วยความมั่นใจ

พระรุ่งโรจน์ ธิรปุณโญ (2563) ได้ทำการศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่ ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า 1) นักเรียนที่เรียนรู้แบบอริยสัจสี่ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เนื่องจากวิธีการสอนแบบอริยสัจสี่ เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่นักเรียนพยายามคิดค้นวิธีการแก้ปัญหาและวิธีการพัฒนาทักษะชีวิต โดยใช้ลำดับขั้นตอนของอริยสัจ 4 เป็นแนวทางการแก้ปัญหาและวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตด้วยตนเอง เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ

2) ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่เรียนรู้แบบอริยสัจ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ได้ศึกษาสถานการณ์ เริ่มกำหนดประเด็นปัญหา ร่วมกันพิจารณาจากข้อมูล มีการถกเถียงเพื่อกำหนดปัญหาร่วมกันให้ความหมายของปัญหา การรวบรวมข้อมูลจากสถานการณ์จำลอง ร่วมกันพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่อยู่ในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากนักเรียนรู้สึกว่าได้สัมผัสกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาจากแบบฝึกทักษะหลายรูปแบบในเรื่องพุทธปณิธาน 4 เป็นเรื่องที่สร้างแรงจูงใจให้อยากรู้ และท้าทายความสามารถในการคิดแก้ปัญหา (ขั้น ทุกข์) ร่วมกันค้นหาสาเหตุของปัญหาภายใต้มุมมองที่เป็นอิสระ (สมุทัย) นักเรียนร่วมกันรวบรวมข้อมูลเพื่อสนับสนุนทางเลือกที่ตนเองนำเสนอให้กับกลุ่ม (นิโรธ) ร่วมกันตัดสินใจเลือกและปฏิบัติด้วยรูปแบบที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาที่เป็นสาเหตุแห่งทุกข์ (มรรค)

พระธรรมรงค์ อนันตวร (2564) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรบตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ หลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่า 1) ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรบตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่า หลักสูตรฝึกอบรบมีค่าเฉลี่ยของระดับความเหมาะสมเท่ากับ 4.089 ซึ่งอยู่ในระดับมาก และก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้จริง ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย พบว่า หลักสูตรฝึกอบรบมีค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 77.36/76.48

2) ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรบ จากการทดลองใช้หลักสูตรจริงกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย พบว่า 2.1) ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนหลังจากได้รับการฝึกอบรบสูงกว่าก่อนการฝึกอบรบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2.2) คุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 ของนักเรียนในระหว่างและหลังการฝึกอบรบ พบว่า ด้านการรู้จักเหตุอยู่ในระดับดีมาก ด้านการรู้จักผลอยู่ในระดับดีมาก และด้านการรู้จักตนอยู่ในระดับดี

พระวชิรวิทย์ จิตวโส (2564) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักไตรสิกขา เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักไตรสิกขา เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ด้านชุดการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31

ด้านเนื้อหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 ด้านการวัดประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 และด้านคุณประโยชน์จากชุดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 สรุปได้ว่า ความคิดเห็นของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การทดสอบก่อนเรียน ของนักเรียนต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการตามหลักไตรสิกขา เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 พบว่า ข้อที่ตอบถูกมากที่สุด คือ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ปฏิบัติอย่างไรกับสมุทัย ตอบถูก 80 คน คิดเป็นร้อยละ 40.8 ข้อที่ตอบคำถามถูกน้อยที่สุด คือ ข้อใดเป็นการปฏิบัติให้เป็นผู้มีปัญญา ตอบถูก 58 คน คิดเป็นร้อยละ 29.6 การทดสอบความรู้ หลังเรียนของนักเรียนต่อการพัฒนา การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ตามหลักไตรสิกขา เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ข้อที่ตอบถูกมากที่สุด คือการฝึกฝนอบรมจิตใจให้บริสุทธิ์ สะอาด ไม่เศร้าหมองด้วยกิเลส คือ ไตรสิกขาขั้นใดและพระพุทธเจ้าทรงสรุปพระโอวาท ที่ได้ ประทานมาตลอด 45 พรรษา ลงในอะไร ตอบถูก 168 คน คิดเป็นร้อยละ 85.7 ข้อที่ตอบคำถาม ถูกน้อยที่สุด คือ เพราะเหตุใดจึงกล่าวว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งเหตุและผล ตอบถูก 144 คน คิดเป็นร้อยละ 73.5 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยมีดังนี้ ควรนำนักเรียนร่วมทำกิจกรรม ของวัดและชุมชน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และมีเจตคติที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน ควรส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและผู้ปกครอง ควรจัดให้มีกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์อย่างเป็นกัลยาณมิตรระหว่างครู ผู้บริหาร นักเรียน และชุมชน ควรส่งเสริมการฝึกสมาธิ เจริญปัญญาให้กับนักเรียนในทุกระดับชั้นด้วย ควรประสาน ความร่วมมือในการดำเนินงานจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาอย่างจริงจัง จากชุมชน และทำความเข้าใจแก่ผู้ปกครองในด้านการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ควรจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิตที่เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้ ควรสร้าง เครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ตามหลักไตรสิกขาอย่างต่อเนื่องและควรมีการปฏิบัติธรรมร่วมกันทั้งครู นักเรียนและผู้ปกครอง ในโอกาสต่าง ๆ

พระปลัดฐิตินันท์ ญาณวีโร (2564) ได้ทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้ ด้วยหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า 1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขา วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ปฐมเทศนาและโอวาท ปาฏิโมกข์ ผลการทดสอบก่อนเรียนมีประสิทธิภาพของกระบวนการเฉลี่ยร้อยละ 78.61 หลังเรียน มีประสิทธิภาพของผลลัพธ์เฉลี่ยร้อยละ 80.08 ซึ่งมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 เนื่องจากการ จัดกิจกรรมที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติกับเรื่องที่เรียนจริง เริ่มตั้งแต่การสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ ดูสื่อจากรูปภาพ มีใบงาน หรือแบบฝึกหัดที่สัมพันธ์กับ วัยของนักเรียน จนเกิดระบบความคิด ความมีเหตุผล 2) นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการ เรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากจัดการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขา เป็นการเรียนที่เน้นผู้เรียน

เป็นศูนย์กลาง มากกว่าเน้นที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเตรียมความพร้อมในการคิด คือ เชื่อในสิ่งที่ถูกต้อง ฝึกอบรมกาย วาจา ใจ ให้ห่างจากความทุกข์ ฝึกนักเรียนให้ปฏิบัติกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อวิธีการเรียนรู้ด้วย หลักไตรสิกขา อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากนักเรียนรู้สึกว่าจะได้รับผลประโยชน์จากการเรียนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มีความเหมาะสมของแบบทดสอบที่ครอบคลุมสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ครู/ผู้สอน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดอย่างอิสระ สื่อการสอนที่เป็นเทคโนโลยีมีความทันสมัย ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

พระมหากิตติวัฒน์ กิตติวฑฺฒโน (2564) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 รายวิชา พระพุทธศาสนา โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพิบูลทอง จังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการวิเคราะห์การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 รายวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพิบูลทอง จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.54, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.85) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน คือ ด้านวิริยะ (ค่าเฉลี่ย = 3.58, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.86) รองลงมา คือ ด้านฉันทะ (ค่าเฉลี่ย = 3.55, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.94) และด้านวิมังสา (ค่าเฉลี่ย = 3.51, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.81) ส่วนข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านจิตตะ (ค่าเฉลี่ย = 3.51, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.79) เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 รายวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพิบูลทอง จังหวัดสิงห์บุรี จำแนกตามแบบทดสอบก่อนเรียน และแบบทดสอบหลังเรียน โดยการทดสอบค่าที (t-test) พบว่า นักเรียนที่มีผลคะแนนจากแบบทดสอบก่อนเรียน และแบบทดสอบหลังเรียนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติน้อยกว่า 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ 3) เสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรกระชับเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับระยะเวลา สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน เกิดความสนใจในการเรียนรู้ มีสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย และเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ ความสามารถของผู้เรียน มีกระบวนการ วิธีการสอนที่หลากหลาย เน้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตามหลักการและเหตุผลด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดประสบการณ์ด้านทักษะการเรียนรู้ และสามารถนำประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ปิยะบุตร ถิ่นถา (2565) ได้ทำการศึกษา การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิชาชีพรุวิทยาลัณนาฏศิลป์ ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.58 มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ประกอบไปด้วย 1) สร้างศรัทธา (ปรโตโฆสะ) 2) สืบเสาะพัฒนาปัญญา

(โยนิโสมนสิการและสัมปหังสนา) 3) ประมวลองค์ความรู้ (วิมังสา) และ 4) นำไปปรับใช้ (ภาวนา 4) 2) นักศึกษามีระดับพฤติกรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.64$, $\sigma = 0.52$) 3) พฤติกรรมจริยธรรม นักศึกษาทุกคนผ่านเกณฑ์โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 91 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และ 4) พฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษามีพัฒนาการที่สูงขึ้น

ณัฐกร ไชยบุตร และคณะ (2566) ได้ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนบนฐานคำสอนพญาล้านนาจังหวัดเชียงใหม่ ผลการทดลองใช้รูปแบบเป็นไปตามแผนปฏิบัติการ และผลประเมินการใช้รูปแบบก่อนและหลัง พบว่า หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากงานวิจัยข้างต้น สามารถสรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนาได้ ดังนี้

1. หลักธรรมที่นิยมนำมาประยุกต์ใช้ หลักธรรมที่ถูกนำมาศึกษาและพัฒนาเป็นรูปแบบหรือกิจกรรมการสอนอย่างแพร่หลาย ได้แก่ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาแนวพุทธวิธี พุทธศาสตร์ ในภาพรวม และการบูรณาการกับหลักธรรมอื่น เช่น สัมปยุตธรรม 7

2. กลุ่มเป้าหมายหลากหลาย การวิจัยครอบคลุมผู้เรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย จนถึงระดับอุดมศึกษา (นิสิต นักศึกษาวิชาชีพครู) รวมถึงครูและผู้บริหาร

3. รูปแบบการวิจัย ส่วนใหญ่นิยมใช้การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) หรือเชิงทดลองขั้นต้น (Pre-Experimental Research) โดยเฉพาะแบบกลุ่มเดียว วัดผลก่อน-หลัง (One Group Pretest-Posttest Design) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบกิจกรรม/ชุดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น นอกจากนี้ยังมีการวิจัยเชิงปริมาณ (Survey Research) และแบบผสมวิธี (Mixed Methods)

4. ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ งานวิจัยส่วนใหญ่แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีประสิทธิภาพในหลายด้าน ดังนี้ 1) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ในวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น พระพุทธศาสนา สังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ หรือเนื้อหาตามหลักสูตร) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) ด้านทักษะการคิด สามารถส่งเสริมทักษะการคิดที่สำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ (อิทธิบาท 4 วิมังสา ไตรสิกขา ปัญญา) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (อริยสัจ 4) การคิดแบบสืบสวนหาเหตุปัจจัย (อริยสัจ 4) 3) ด้านคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดี เช่น ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อตรง มนุษยสัมพันธ์ (ไตรสิกขา แนวพุทธวิธี) สมาธิ การทำงานกลุ่ม การใฝ่รู้ การกล้าแสดงออก (ไตรสิกขา) พฤติกรรม จริยธรรม (แนวพุทธศาสตร์) และคุณลักษณะตามหลักสัมปยุตธรรม 7 (ไตรสิกขา) และ 4) ด้านความพึงพอใจ ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมากถึงมากที่สุด

5. รูปแบบและกระบวนการสอน การสอนตามแนวพุทธศาสนามักเน้นกระบวนการที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ การลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การฝึกฝนทางด้านจิตใจ (สมาธิ) การใช้เหตุผล และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง มีการพัฒนาเป็นรูปแบบเฉพาะ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา ชุดกิจกรรมตามหลักอริยสัจ 4 รูปแบบ 4 ขั้นตอนตามแนวพุทธศาสตร์

6. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ มีข้อเสนอแนะที่คล้ายคลึงกันในหลายงานวิจัย ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหาและสื่อ ควรมีการกระชับเนื้อหาให้เหมาะสมกับเวลา ใช้สื่อการสอนที่หลากหลายทันสมัย และเหมาะสมกับผู้เรียน 2) ด้านกิจกรรมและกระบวนการสร้างแรงจูงใจ (ฉันทะ) จัดกิจกรรมหลากหลาย เน้นการคิดขั้นสูง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออก เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และ 3) ด้านบรรยากาศและการสนับสนุน สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์อันดี (กัลยาณมิตร) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง (บ้าน-วัด-โรงเรียน) จัดกิจกรรมนอกสถานที่ในชุมชน สนับสนุนการฝึกสมาธิและเจริญปัญญาอย่างต่อเนื่อง

สรุปว่า งานวิจัยเหล่านี้ยืนยันว่าการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเป็นแนวทางที่มีศักยภาพและก่อให้เกิดผลดีต่อผู้เรียนในหลายมิติ ทั้งด้านสติปัญญา ทักษะการคิด คุณธรรมจริยธรรม และความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง

ความคงทนในการเรียนรู้

ความคงทนในการเรียนรู้ เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญอย่างมากในกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เป็นการเรียนรู้จากความล้มเหลว และยอมรับว่าความล้มเหลวเป็นส่วนปกติของการพัฒนาและเรียนรู้ เป็นการพัฒนาทักษะในการเผชิญหน้ากับความยากลำบากและแก้ไข ปัญหา การมีเป้าหมายชัดเจนและแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมช่วยเสริมความคงทนในการเรียนรู้ ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้เป็นอีกแง่หนึ่งของความคงทน การทำเลือกที่ถูกต้องและการพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจ มีความสนใจและความชื่นชมในเนื้อหาหรือวิชาที่กำลังเรียนรู้ ความคงทนในการเรียนรู้ จะมีสมรรถนะในการเผชิญหน้ากับอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ จะเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผิดพลาด และยินดีที่จะพัฒนาตนเองเพื่อเติมเต็มความรู้ และทักษะของคุณอย่างต่อเนื่อง

1. ความหมายความคงทนในการเรียนรู้

ความคงทนในการเรียนรู้เกิดขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น ลักษณะของเนื้อหา วิธีการสอน และการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบและการทบทวน เชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์ และความสนใจและทัศนคติของผู้เรียน โดยมีนักวิชาการ และนักการศึกษา ได้นำเสนอความหมายความคงทนในการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

ฐาปนพงศ์ หงส์ภู (2559) กล่าวว่า ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถที่จะจดจำหรือระลึกนึกได้ว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือประสบการณ์ที่ผ่านมา หลังจากเวลาผ่านไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง

อิทธิศักดิ์ ศิริจันทร์ (2560) กล่าวว่า ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง ความทรงจำต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้ว หรือประสบการณ์ที่เคยรับรู้มาแล้วทั้งหมดหรือบางส่วน และเก็บรักษาไว้เป็นระยะเวลานาน สามารถเรียกคืนหรือแสดงอาการว่าเคยรับรู้ต่อสิ่งที่เรียนรู้ หรือประสบการณ์ดังกล่าวได้ หลังจากทั้งช่วงเวลาออกไประยะหนึ่ง

Adams (1967) กล่าวว่า ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง การคงไว้ซึ่งผลการเรียนรู้ หรือความสามารถที่จะระลึกถึงสิ่งที่เคยเรียนหรือเคยมีประสบการณ์ เมื่อเวลาผ่านไปช่วงระยะหนึ่ง ซึ่งก็คือ ความคงทนในการจำ ถ้ามีการประเมินผลการเรียนรู้หลังจากเวลาผ่านไปช่วงระยะหนึ่ง ผลการประเมินที่ได้ คือ ผลการเรียนรู้ของความคงทนในการจำ

Gagné (1977) ได้กล่าวไว้ว่า “ความคงทนในการเรียนเป็นการสะสมสิ่งที่เรียนรู้ ซึ่งเป็นความสามารถในการเก็บรักษาหรือสะสมสิ่งที่เรียนรู้ให้คงอยู่ หรือกลายเป็นความจำระยะยาว”

Gemini (2025) กล่าวว่า ความคงทนในการเรียนรู้ (Retention of learning) หมายถึง ความสามารถในการจดจำ และนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปใช้อีกครั้งได้นานเท่าไร เป็นการวัดว่าเราเข้าใจเนื้อหาอย่างถ่องแท้แค่ไหน ไม่ใช่แค่ท่องจำชั่วคราวเพื่อสอบ

กล่าวโดยสรุป ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการรักษาผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากการสอน หรือการฝึกอยู่ในระดับสูงเป็นเวลานาน หรือไม่ลดลงไปอย่างรวดเร็ว หรือสะสมสิ่งที่ได้เรียนรู้ให้คงอยู่ หรือกลายเป็นความจำระยะยาวที่สามารถระลึกได้ และสามารถวัดปริมาณการจำหรือสิ่งที่ยังคงเหลืออยู่เกี่ยวกับสิ่งที่เคยเรียนรู้หรือมีประสบการณ์รับรู้มาแล้ว หลังจากทั้งช่วงระยะเวลาไว้ระยะหนึ่ง

2. ลักษณะของความจำ

ความจำ เป็นความสามารถที่จะนำความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ผ่านไป แล้วจดจำได้หรือนำกลับมาใช้ได้อีกครั้ง ส่วนการลืมนั้นเกิดขึ้นเพราะไม่สามารถจดจำประสบการณ์ที่ผ่านมาได้ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ เช่น สติปัญญา การทบทวนความสนใจ เวลา และกระบวนการเรียนรู้ (ฐาปนพงศ์ หงส์ภู, 2559) โดยมีนักวิชาการ และนักการศึกษา ได้นำเสนอ ลักษณะของความจำไว้ ดังนี้

ฐาปนพงศ์ หงส์ภู (2559) กล่าวว่า ลักษณะของความจำ แบ่งออกได้ 3 ลักษณะด้วยกัน คือ ความจำที่เกิดจากประสาทสัมผัส (Sensory memory) ความจำระยะสั้น (Short-term memory หรือ STM) และความจำระยะยาว (Long-term Memory หรือ LTM) ซึ่งความคงทนในการเรียนรู้นั้นจัดเป็นความจำระยะยาว

อิทธิศักดิ์ ศิริจันทร์ (2560) กล่าวว่า ลักษณะของความจำ เป็นความจำที่มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อความคงทนในการเรียนรู้ สามารถจำแนกความจำออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ความจำการรู้สึกสัมผัส ความจำระยะสั้น และความจำระยะยาว ความจำระยะสั้นสามารถ

สลายตัว หรือเกิดการลืมได้อย่างรวดเร็ว จึงจัดว่าเป็นความจำชั่วคราว แต่ถ้าหากมีกระบวนการป้องกันไม่ให้สิ่งที่จำนั้นสลายไป เช่น การทบทวนในสิ่งที่เรียนรู้บ่อย ๆ ความจำชั่วคราวนั้นจะถูกประมวลและเข้ารหัสเพื่อนำไปเก็บไว้ในความจำระยะยาว สามารถระลึก หรือรื้อฟื้นออกมาใช้ได้เมื่อต้องการ

อรินทร จตุเทน (2561) ระบบความจำแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ ระบบความจำจากการรู้สึกสัมผัส ระบบความจำระยะสั้น และระบบความจำระยะยาว

ปิยฉัตร ประทุมรัตน์ (2561) ลักษณะของความจำ แบ่งออก 2 ลักษณะ คือ ความคงทนในการเรียนรู้ระยะสั้น ซึ่งหากระยะเวลาผ่านไปหลังจากที่เราไม่ได้ใช้งานบ่อย ๆ เรื่องที่เราจำก็จะหายไป และความคงทนในการเรียนรู้ระยะยาว เป็นความคงทนในการเรียนรู้ที่เกิดการใช้ซ้ำ ๆ จึงทำให้เรื่องที่จำไม่หายไป

กล่าวโดยสรุป ความจำ คือ กระบวนการในการเก็บรักษาและนำคืนข้อมูลที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ หรือการเรียนรู้ในอดีต ที่สามารถรับรู้ และทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ และใช้ความรู้เพื่อการประเมิน การตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันและอนาคต ลักษณะของความจำสามารถแบ่งออก 8 ลักษณะ ดังนี้

1. ความจำทำสิ่งต่าง ๆ ได้รับรู้ คือ ความสามารถในการรับรู้ข้อมูล สิ่งต่าง ๆ และประสบการณ์ จากสายตา หู จมูก ลิ้น และการสัมผัส และจัดเก็บข้อมูลเหล่านั้นเพื่อใช้ในอนาคต

2. ความจำระหว่างระยะสั้น และระยะยาว คือ ความจำสามารถแบ่งออกเป็น ความจำระหว่างระยะสั้น (Short-term memory) และความจำระหว่างระยะยาว (Long-term memory) ความจำระยะสั้น คือ การเก็บรักษาข้อมูลชั่วคราว เช่น เมื่อเราจดจำหมายเลขโทรศัพท์เพื่อโทร ส่วนความจำระยะยาว คือ การเก็บรักษาข้อมูลในระยะเวลาที่ยาวนาน เพื่อให้สามารถจดจำเหตุการณ์หรือข้อมูลสำคัญได้ในอนาคต

3. ความจำเชิงต่อสถานการณ์ คือ ความจำสามารถที่จะระบุและจดจำเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ เช่น เราจดจำการเดินทางเข้าห้องที่เราไม่เคยเข้ามาก่อน หรือเหตุการณ์ที่เราเข้าร่วม

4. ความจำเชิงวัตถุ คือ ความจำเพื่อจดจำลักษณะของวัตถุ คำพูด หรือสิ่งต่าง ๆ เพื่อที่เราจะสามารถรู้จักและแยกแยะสิ่งเหล่านั้นได้

5. ความจำจากประสบการณ์ คือ ความจำที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผ่านมา เช่น ความรู้สึก แรงบันดาลใจ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต

6. ความจำเกี่ยวกับการเรียนรู้ คือ ความจำที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และความรู้ เช่น ความรู้ในสิ่งต่าง ๆ ที่เราได้เรียนรู้ เช่น วิชาการ ทักษะ หรือเทคนิค

7. ความจำสัมพันธ์ คือ ความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูล และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่เก็บไว้ เพื่อสร้างความเข้าใจ และความรู้

8. ความจำกลไก คือ ความจำอาจเกิดขึ้นด้วยกลไกทางจิตใจและทางเคมีในระบบประสาท ซึ่งการทำงานของความจำยังคงเป็นเรื่องที่ถูกศึกษาอย่างลึกซึ้งในวงการวิทยาศาสตร์ และจิตวิทยา

3. การพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้

การพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่สำคัญสำหรับการพัฒนาความรู้ และทักษะที่เป็นประโยชน์ในชีวิต และช่วยให้สามารถทำต่อไปได้ในเวลาที่ยากลำบาก และรับมือกับความท้าทายทางการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยมีนักวิชาการ และนักการศึกษา ได้นำเสนอหลักการพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

ฐาปนพงศ์ หงส์ภู (2559) กล่าวว่า การพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสร้างเสียงสัมผัส สร้างคำเพื่อช่วยความจำจากอักษร สร้างประโยคที่มีความหมายจากอักษร วิธี Peg word วิธีโลโซ และวิธี Keyword เป็นต้น หลักการสำคัญที่จะทำให้จดจำได้นานนั้น ต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการเชื่อมโยงความรู้เก่าและใหม่และการเรียนรู้นั้น ต้องมีความหมายสำหรับนักเรียน

ปวีณา อนุวัตร (2559) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความคงทนของการเรียนรู้ ควรทำให้ผู้เรียนเล็งเห็นถึงความสำคัญของบทเรียน สามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนได้ มีกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย มีการทบทวน ทำซ้ำเพื่อให้นักเรียนจดจำข้อมูลเป็นความจำระยะยาว และทำให้เกิดความคงทนในการเรียนรู้

พริยา สร้อยแก้ว (2560) การทำให้ผู้เรียนเกิดความจำระยะยาวได้นาน และได้ดีนั้น ควรจัดบทเรียนให้น่าสนใจ มีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต มีการใช้สื่อการเรียน การสอนที่หลากหลายกำหนดสถานการณ์ที่สอดคล้องกัน มีการเชื่อมโยงบูรณาการกัน ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และจำได้นาน

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง การพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การวัดความคงทนในการเรียนรู้

หลักการสำคัญที่จะทำให้จดจำได้นานนั้นต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการเชื่อมโยงความรู้เก่าและใหม่ การเรียนรู้นั้นต้องมีความหมายสำหรับนักเรียน และในการวัดความคงทนในการเรียนรู้นั้น เว้นระยะเวลาหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประมาณ 2-4 สัปดาห์ แต่โดยส่วนมาก และจะใช้เวลา 2 สัปดาห์ เพราะว่าให้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นสูงสุด ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ความจำระยะสั้นจะฝังตัวกลายเป็นความจำระยะยาวหรือความคงทน (ฐาปนพงศ์ หงส์ภู, 2559) โดยมีนักวิชาการ และนักการศึกษา ได้นำเสนอหลักการวัดความคงทนในการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

ปวีณา อนุวัตร (2559) กล่าวว่า การวัดความคงทนในการเรียนรู้ ระหว่างครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ควรเว้นห่างกันประมาณ 2 สัปดาห์ หลังจากที่ผู้เรียนผ่านการเรียนรู้ไปแล้ว และวัดโดยการทดสอบซ้ำจากข้อสอบฉบับเดียวกันในกลุ่มตัวอย่างเดียวกัน เช่น จะวัดความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชีววิทยายาวหลังจากที่เรียนจบเนื้อหาทันที และในการวัดครั้งที่ 2 จะเว้นระยะเวลา 5 สัปดาห์ หลังจากการวัดครั้งแรก โดยใช้แบบสอบฉบับเดียวกันในการวัดความคงทนในการเรียนรู้

ปิยฉัตร ประทุมรัตน์ (2561, หน้า 103) กล่าวว่า การวัดความคงทนในการเรียนรู้ มี 2 วิธี คือ ความคงทนในการเรียนรู้ทันทีทันใด ซึ่งเป็นวิธีการวัดความคงทนในการเรียนรู้ระยะสั้นและความคงทนในการเรียนรู้ทั้งช่วง ซึ่งเป็นวิธีการวัดความคงทนในการเรียนรู้ระยะยาว

ศุภัชญา ศุภเมธากร (2564) กล่าวว่า การวัดความคงทนในการเรียนรู้ จะต้องมีการเว้นระยะครั้งแรกกับครั้งที่สองประมาณ 2 สัปดาห์ เป็นอย่างต่ำ เพราะช่วงนี้เป็นการฝังตัวของความจำระยะสั้นเป็นระยะยาว หรือความคงทนนั่นเอง

Nunnally (1970) กล่าวว่า เพื่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนต่าง ๆ น้อยลง เพราะความเคยชินในการทำแบบทดสอบจะทำให้ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนทั้งสองครั้งสูง ควรเว้นช่วงเวลาในการสอบห่างกันอย่างน้อย 2 สัปดาห์

Open AI (2025) การวัดความคงทนในการเรียนรู้ (Learning Retention Assessment) คือ การประเมินว่าผู้เรียนสามารถจดจำและนำความรู้ไปใช้ได้ในระยะยาว วิธีการวัดได้แก่ การทดสอบหลังการเรียนรู้ การประเมินการปฏิบัติจริง การสะท้อนตนเอง การสัมภาษณ์ และการใช้สถานการณ์จำลองโดยปัจจัยสำคัญที่ส่งผล คือ วิธีการสอน การทบทวน ความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง และแรงจูงใจของผู้เรียน เช่น การสอบวัดความรู้ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน คือ ทดสอบผู้เรียนทันทีหลังการเรียนรู้ (Post-Test) และทดสอบซ้ำหลังจากผ่านไประยะหนึ่ง เช่น 1 สัปดาห์ 1 เดือน หรือ 3 เดือน เพื่อดูว่าผู้เรียนยังจดจำและประยุกต์ใช้เนื้อหาได้หรือไม่

Scholar AI (2025) การวัดความคงทนในการเรียนรู้ (Learning Retention Assessment) เป็นกระบวนการที่ใช้ประเมินว่าผู้เรียนสามารถเก็บรักษาและนำความรู้หรือทักษะที่ได้เรียนมาไปใช้ในระยะยาวได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งมีความสำคัญอย่างมาก ในด้านการศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อให้แน่ใจว่าการสอนหรือการฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ วิธีการและเครื่องมือในการวัดความคงทนของการเรียนรู้ การทดสอบซ้ำ (Repeated Testing) การให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบในช่วงเวลาต่าง ๆ เช่น หลังการเรียนรู้ทันที 1 สัปดาห์ หรือ 1 เดือน เพื่อวัดว่าความรู้คงเหลือมากน้อยเพียงใด

Gemini (2025) การวัดความคงทนในการเรียนรู้ (Learning Retention Assessment) เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของเรา การเลือกใช้วิธีการวัดที่หลากหลาย และเหมาะสมจะช่วยให้เราเข้าใจจุดแข็งจุดอ่อนของตนเอง และสามารถปรับปรุงการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การวัดความคงทนในหลายระยะเวลา จะช่วยให้ได้ภาพรวมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น 1) วัดหลังเรียนจบทันที เพื่อประเมินความเข้าใจเบื้องต้น 2) วัดหลังจากผ่านไป

1 เดือน เพื่อประเมินความสามารถในการจดจำ 3) วัดหลังจากผ่านไป 6 เดือน เพื่อประเมินความคงทนของความรู้ในระยะกลาง และ 4) วัดหลังจากผ่านไป 1 ปี เพื่อประเมินความคงทนของความรู้ในระยะยาว

จากนักวิชาการ และนักการศึกษาที่นำเสนอมา สามารถสรุปได้ว่า การวัดความคงทนในการเรียนรู้ คือ การประเมินว่าผู้เรียนสามารถจดจำและนำความรู้ที่ได้เรียนไปใช้ได้ ในระยะยาวได้หรือไม่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการวัดประสิทธิภาพของผลการเรียนการสอน ประเด็นสำคัญที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นพ้องต้องกัน คือ 1) ระยะเวลาในการวัด ควรเว้นระยะเวลาอย่างน้อย 2 สัปดาห์ หลังจากการเรียนรู้ครั้งแรก เพื่อให้ความจำระยะสั้นเปลี่ยนเป็นความจำระยะยาว 2) แบบทดสอบควรใช้แบบทดสอบฉบับเดียวกันในการวัดทั้งสองครั้ง เพื่อให้ได้ผลการเปรียบเทียบที่แม่นยำ

การวัดความคงทนเป็นเครื่องมือสำคัญในการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ การเลือกใช้วิธีการวัดที่หลากหลายและเหมาะสมจะช่วยให้เข้าใจจุดแข็งจุดอ่อนของตนเอง และปรับปรุงการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ควรวัดความคงทนในหลายระยะเวลา 3 เดือน หรือ 6 เดือน หรือ 1 ปี จะช่วยให้ได้ภาพรวมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคงทนในการเรียนรู้

อภิรักษ์ เนียมโพธิ์ และศรีสมร พุ่มสะอาด (2560) ได้ศึกษาการพัฒนาความมีวินัยในตนเองด้านการเรียนรู้ ตามหลักไตรสิกขา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มีวินัยในตนเองด้านการเรียนรู้หลังเรียนจบผ่านไป 1 เดือน สูงกว่าหลังเรียนตามแผนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สร้อย แก้ว (2562) ได้ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้ วิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์และความคงทนในการเรียนรู้ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ พบว่า การใช้กิจกรรมที่หลากหลายช่วยเพิ่มความคงทนในการเรียนรู้

อัมดี เจ๊ะเมาะ (2566) ได้ศึกษา ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบอุปนัยบนแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา เรื่อง การละหมาดที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการจำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ความคงทนในการจำโดยใช้วิธีการสอนแบบอุปนัยบนแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา เรื่อง การละหมาด หลังการสอน 2 สัปดาห์ กับค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่พบความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิเดช โยชน์เยื่อน และปาริญา ราพา (2567) ได้ศึกษา การศึกษาความคงทนของความรับผิดชอบด้านการเรียนออนไลน์โดยใช้โปรแกรมการกำกับตนเองของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย พบว่า นักศึกษากลุ่มทดลอง หลังเข้าร่วมโปรแกรมการกำกับตนเอง มีคะแนนความรับผิดชอบด้านการเรียนออนไลน์เฉลี่ย 58.83 และหลังสิ้นสุดเข้าร่วมโปรแกรมการกำกับตนเอง 1 เดือน มีความรับผิดชอบด้านการเรียนออนไลน์เฉลี่ย 58.66 ไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า นักศึกษามีความคงทนของความรับผิดชอบด้านการเรียนออนไลน์โดยใช้โปรแกรมการกำกับตนเอง

ไชยวัฒน์ อารีโรจน์ (2568) ได้ศึกษา ผลของการพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการศึกษาความคงทนในการเรียนรู้ เรื่อง ลักษณะภาษา ด้วยแนวทางภาษาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยแนวทางภาษาศาสตร์ มีค่าความคงทนในการเรียนรู้เรื่อง ลักษณะภาษาเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 21.17 สูงกว่าเกณฑ์การประเมินร้อยละ 70 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

Eisenkraemer, Jaeger & Stein (2013) ได้ศึกษา การทบทวนวรรณกรรม อย่างเป็นระบบเกี่ยวกับผลของการทดสอบที่มีต่อการเรียนรู้ พบว่า การทดสอบและการทบทวนซ้ำช่วยส่งเสริมความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียน

Sukmawati & Salim (2023) ผลสัมฤทธิ์ด้านความคงทนในการเรียนรู้ในรูปแบบการเรียนรู้ทั้งระบบโดยใช้สมองเป็นฐาน สูงกว่าการเรียนรู้แบบแยกส่วน พบว่า การเรียนแบบสมองเป็นฐานส่งผลต่อความคงทนมากกว่าวิธีดั้งเดิม

สรุปว่า ความคงทนในการเรียนรู้ คือ ความสามารถของผู้เรียนในการรักษาและนำความรู้ หรือทักษะที่ได้รับไปใช้งานในระยะเวลาต่อมา ได้แก่ การจดจำ ความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทใหม่ หลังจากที่ผ่านมาการเรียนรู้ไปแล้ว พบว่า นักเรียนมีความคงทนในการเรียนรู้เฉลี่ยเพียง 21.17% ซึ่งไม่สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (70%) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างยั่งยืน

นักวิชาการและนักการศึกษาได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การฝึกแก้ปัญหาเชิงจริยธรรม การเรียนรู้จากต้นแบบ การใช้กระบวนการคิดสะท้อนกลับ และพันธสัญญาต่อตนเอง ดังนี้

1. การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง

นักวิชาการได้นิยามแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เช่น สมพร รุ่งเรืองกลกิจ และคณะ (2564) ศึกษาการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์: พื้นที่ปลอดภัยในการเรียนรู้ พบว่า 1) ผู้สอนใช้วิธีหลากหลายในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการเรียนรู้ เช่น การจัดที่นั่งแบบวงกลม การฟังด้วยหัวใจ และการกำหนดข้อตกลงในการเรียน 2) ผู้เรียนเข้าใจตัวเอง และผู้อื่น กล้าแสดงออก สามารถนำความรู้ไปใช้นอกห้องเรียนได้ และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนใกล้ชิดกัน สถาบันการศึกษาควรสนับสนุนโครงการ พัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ให้กับผู้สอน รวมถึงสถานที่ในการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนผ่านประสบการณ์

Kolb & Kolb (2009) กล่าวว่า การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง (Experiential Learning) คือ การเปลี่ยนรูปแบบการออกแบบการเรียนรู้จากการเน้นผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมักเป็นการถ่ายทอดความรู้ทางเดียวและอาจส่งผลให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจ และความกระตือรือร้นไปสู่แนวทางการเรียนรู้แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) ที่กำหนดให้ผู้เรียนต้องร่วมมือกัน

และเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านประสบการณ์ตรงที่เชื่อมโยงกับปัญหาในโลกแห่งความเป็นจริง
ทั้งนี้ บทบาทของครูในกระบวนการดังกล่าว คือ การเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator)
มากกว่าจะเป็นผู้บังคับหรือชี้นำความก้าวหน้าของผู้เรียนโดยตรง

Editor_CG (2024) การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง (Experiential Learning) คือ การเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง (Learning by Doing) เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งกว่าการท่องจำทฤษฎีเพียงอย่างเดียว และการเรียนรู้รูปแบบนี้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กระตุ้นสมองและสร้างความน่าสนใจในการเรียน 2) ได้ทดลอง แก้ปัญหา และใช้ความคิดสร้างสรรค์ในสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลอง และ 3) ไม่เน้นการทำข้อสอบ แต่เน้นการพูดคุย สรุปบทเรียน และทบทวนว่าได้เรียนรู้อะไรจากการปฏิบัติ

Pole & McGee (2026) กล่าวว่า การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง (Experiential Learning) คือ หัวใจสำคัญในการสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถนำทฤษฎีไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและการตัดสินใจสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการทำงาน การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์สามารถเกิดขึ้นได้ในหลายรูปแบบ ตั้งแต่เกมสั้น ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของการบรรยายหรือสัมมนา ไปจนถึงการจำลองสถานการณ์ผ่านคอมพิวเตอร์อย่างเข้มข้นที่ดำเนินต่อเนื่องหลายสัปดาห์ และเมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้าขึ้น การจำลองเหล่านี้ก็มีความสมจริง มากยิ่งขึ้นผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความจริงเสมือน และความจริงเสริม โดยเฉพาะในสาขาวิศวกรรมศาสตร์และแพทยศาสตร์

สรุปว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือทำจริง (Learning by Doing) โดยเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับข้อมูลทางเดียว มาเป็นผู้สร้างความรู้ผ่านการเผชิญสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งกว่าการท่องจำทฤษฎี และสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การแก้ปัญหาในโลกแห่งความเป็นจริงได้

2. การฝึกแก้ปัญหาเชิงจริยธรรม

นักวิชาการที่อธิบายถึงกระบวนการและทักษะในการแก้ปัญหาและตัดสินใจเชิงจริยธรรมได้ว่า อรนนท์ หาญยุทธ (2561) ได้กล่าวว่า การตัดสินใจและการแก้ปัญหาเชิงจริยธรรมเป็นทักษะที่สำคัญและเป็นความท้าทายอย่างยิ่งสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ทักษะนี้สามารถเรียนรู้และฝึกฝนได้ โดยความสามารถในการตัดสินใจจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจหลักจริยธรรม ทฤษฎีทางจริยศาสตร์ ประสบการณ์ ความไวต่อประเด็นทางจริยธรรม และการใช้เหตุผล การแก้ปัญหาเชิงจริยธรรมจำเป็นต้องผ่านกระบวนการพิจารณาไตร่ตรอง วิเคราะห์คุณค่า และความขัดแย้งของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ก่อนที่จะเลือกทางปฏิบัติเพื่อเกิดประโยชน์สูงสุด

พิชิตชัย เทียงท่า (2566) ได้กล่าวว่า การฝึกทักษะการแก้ปัญหาทางสังคมและจริยธรรม สามารถบูรณาการผ่าน “การจัดการเรียนรู้โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ (Role Play)” ซึ่งเป็นการที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์และบทบาทสมมติที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ กล้าแสดงออก ตลอดจนฝึกการตัดสินใจและแก้ปัญหาภายใต้บริบทของสังคมจำลอง ซึ่งช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและเสริมสร้างความเข้าใจผู้อื่น

Thoma & Dong (2014) ได้กล่าวว่า การพัฒนาการใช้วิจารณญาณเชิงจริยธรรม (Moral Judgment) เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ประเมินว่าบุคคลตีความและทำความเข้าใจประเด็นปัญหาทางศีลธรรมอย่างไร โดยสามารถวัดได้ผ่านแบบทดสอบ Defining Issues Test (DIT) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดพัฒนาการทางพุทธิปัญญาที่สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลนั้นมีทักษะในการให้เหตุผลเพื่อแก้ปัญหาในระดับใด

Messurvey et al. (2023) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรมเชิงจริยธรรม มีเป้าหมายสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้บุคคลสามารถกระบวนการคิดและตัดสินใจได้ ภายใต้สถานการณ์การทำงานจริงที่มีความกดดันสูง เพื่อให้สามารถรับมือกับปัญหาที่ต้องตัดสินใจอย่างฉับพลันได้ดีขึ้น

สรุปว่า การฝึกแก้ปัญหาเชิงจริยธรรม คือ กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางพุทธิปัญญา เพื่อให้บุคคลสามารถตระหนักรู้ ระบุปัญหา และรับมือกับความขัดแย้งทางค่านิยมหรือผลประโยชน์ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการฝึกนี้ไม่ใช่เพียงการท่องจำกฎเกณฑ์ความถูกต้องพื้นฐาน แต่เป็นการฝึกฝนองค์ประกอบทางจิตวิทยา เช่น แบบจำลอง FCM เริ่มตั้งแต่การสร้างความรู้ในการมองเห็นปัญหา การนำชุดข้อมูลและข้อเท็จจริงมาวิเคราะห์ การประเมินทางเลือกด้วยวิจารณญาณเชิงจริยธรรม (Moral Judgment) นอกจากนี้ การฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพมักใช้ เครื่องมือการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation) หรือการแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) เพื่อให้บุคคลได้ทดลองเผชิญกับสภาวะกดดัน ลดความเสี่ยงจากอคติ และสร้างพฤติกรรมตอบสนอง (Moral Action) ที่มีความรับผิดชอบเป็นธรรม และก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดต่อผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด

3. การเรียนรู้จากต้นแบบ

นักวิชาการได้นำเสนอแนวคิดการเรียนรู้จากต้นแบบโดย ปาลัวัชร พุ่มพวง (2566) ได้กล่าวว่า มนุษย์เรียนรู้ผ่านการสังเกตพฤติกรรม ทักษะ และผลลัพธ์ของพฤติกรรมจากผู้อื่น โดยพฤติกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ล้วนได้เรียนรู้จากการสังเกตจากต้นแบบ ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตจะถูกบันทึกไว้ในความทรงจำ และกลายเป็นตัวชี้แนะ (Guideline) ในการแสดงออกของพฤติกรรมครั้งต่อไป สอดคล้องกับ ศุภลักษณ์ บุดีเพ็ง (2567) กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือเลียนแบบต้นแบบ (Modeling) ซึ่งต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของ 4 กระบวนการหลัก ได้แก่ กระบวนการความเอาใจใส่ กระบวนการจดจำ กระบวนการแสดงพฤติกรรม และการเกิดแรงจูงใจที่จะนำไปสู่การลงมือปฏิบัติจริง

สำหรับการรับรู้และอารมณ์ที่มีผลต่อการซึมซับจากต้นแบบ โดย Mattig (2024) ได้กล่าวว่า การที่ผู้เรียนเลือกใครสักคนขึ้นมาเป็นต้นแบบนั้น มักถูกผลักดันด้วยความรู้สึกหรือความผูกพันทางอารมณ์ (Emotional arousal) มากกว่าการใช้ตรรกะตัดสินใจอย่างรอบคอบ ซึ่งเป็นผลมาจากความสามารถตามธรรมชาติในการเลียนแบบของมนุษย์ (Mimetic capacity) ทำให้ผู้เรียนสามารถซึมซับทั้งพฤติกรรมภายนอกและความรู้แฝง (Tacit knowledge) จากต้นแบบได้ ในขณะเดียวกัน Rayes & Albelaihi (2023) ได้อธิบายแนวคิดนี้โดยขยายความทฤษฎีของ Bandura ว่าบุคคลพัฒนาทักษะที่ซับซ้อนผ่านการสังเกตต้นแบบในสภาพแวดล้อมทางสังคม การเรียนรู้จะเป็นเรื่องที่ยากลำบากและอันตรายมากหากมนุษย์ต้องเรียนรู้จาก

ประสบการณ์ตรงเพียงอย่างเดียวโดยปราศจากต้นแบบ นอกจากนี้ กระบวนการดังกล่าวยังต้องอาศัยสถานะทางจิตใจและกระบวนการทางปัญญาร่วมด้วย ไม่ใช่เพียงการทำตามอย่างผิวเผิน

สรุปว่า การเรียนรู้จากต้นแบบ เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างพฤติกรรม ปัญหา และอารมณ์ มนุษย์ใช้ต้นแบบเป็นทางลัด ในการซึมซับทัศนคติ ทักษะ และหลีกเลี่ยงความผิดพลาดจากการลองผิดลองถูกด้วยตนเอง กระบวนการนี้จะประสบความสำเร็จได้ ต่อเมื่อผู้เรียนเกิดความสนใจ จดจำรายละเอียด ถ่ายทอดออกมาเป็นการปฏิบัติ และมีแรงจูงใจที่เหมาะสม ต้นแบบที่มีประสิทธิภาพจึงไม่เพียงแค่สอนด้วยคำพูด แต่ต้องแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นและแรงบันดาลใจที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง

4. การใช้กระบวนการคิดสะท้อนกลับ

กระบวนการคิดสะท้อนกลับเป็นเครื่องมือทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ โดยนักวิชาการได้ให้นิยามการใช้กระบวนการคิดสะท้อนกลับโดย ปิยานี ณ นคร (2567) ได้กล่าวว่า การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Reflection) คือ การคิดใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วน เพื่อเปลี่ยนประสบการณ์ให้กลายเป็นการเรียนรู้และความรู้ โดยเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความเข้าใจ แยกแยะความหมาย และนำไปสู่มุมมองใหม่ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต (Lifelong learner)

สตาร์ฟิช แล็บส์ (2568) ได้กล่าวว่า ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพไม่ได้จำกัดแค่การสะสมความรู้ใหม่ แต่ต้องอาศัยการสะท้อนคิด เพื่อวิเคราะห์ข้อผิดพลาดและปรับใช้ประสบการณ์เดิมให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

Brooksfield (2024) ได้กล่าวว่า กระบวนการคิดสะท้อนกลับตามโมเดลของ Donald Schön (Schön's Reflective Model) เป็นกรอบแนวคิดที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการเติบโตทางวิชาชีพ โดยแบ่งออกเป็น 2 มิติ คือ การสะท้อนคิดขณะปฏิบัติงาน (Reflection-in-action) เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการสะท้อนคิดภายหลังการปฏิบัติงาน (Reflection-on-action) เพื่อประเมินและถอดบทเรียนหลังเหตุการณ์สิ้นสุดลง

O'Connor (2025) กล่าวว่า กระบวนการสะท้อนคิด ผ่านรายงานหลังการปฏิบัติงาน (After Action Reports) เป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนประสบการณ์ที่กระจัดกระจายให้กลายเป็น ความรู้ที่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อป้องกันความผิดพลาดซ้ำซากในองค์กร

สรุปว่า กระบวนการคิดสะท้อนกลับ (Reflective Thinking) ไม่ใช่เพียงการนึกย้อนถึงอดีตอย่างเลื่อนลอย แต่เป็นกระบวนการทางปัญญาเชิงรุกและเป็นระบบ ที่ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างประสบการณ์กับความรู้ใหม่ กลไกนี้เรียกร้องให้บุคคลตั้งคำถามกับตัวเองอย่างซื่อสัตย์ ประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยวิจารณญาณ และนำข้อค้นพบที่ได้ไปวางแผนเพื่อปรับปรุงการตัดสินใจหรือการปฏิบัติงานในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. พันธสัญญาต่อตนเอง

พันธสัญญาต่อตนเอง ไม่ใช่เพียงแค่ความตั้งใจลอย ๆ แต่คือ กระบวนการที่บุคคลสร้างข้อตกลงที่แน่วแน่กับตนเอง เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือรักษาสัจจะที่สะท้อนถึงค่านิยมภายใน โดยอาศัยกลไกการกำกับตนเอง (Self-regulation) และความรับผิดชอบ (Accountability) เป็นตัวขับเคลื่อนมุมมองจาก กรมสุขภาพจิต (2565) ได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบและพันธสัญญาต่อตนเอง คือ การฝึกนิสัยและทัศนคติที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่น เห็นคุณค่าในตนเอง ยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำ และมีความมุ่งมั่นที่จะตั้งเป้าหมาย พัฒนางาน หรือจัดการกับความท้าทายในชีวิตโดยต้องตั้งใจและไม่ย่อท้อ

ชลิตารัตน์ คิติก (2565) ได้กล่าวว่า กระบวนการกำกับตนเองและการรับรู้ความสามารถของตนเอง เป็นฐานรากของการสร้างความมุ่งมั่นต่อตนเอง โดยเป็นการที่บุคคลประเมินและมีความเชื่อมั่นที่จะควบคุมและตัดสินใจลงมือทำตามเป้าหมายที่วางระบบไว้ด้วยตนเอง

Janis (2023) ได้กล่าวว่า “การให้คำมั่นสัญญาต่อความซื่อสัตย์ ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของพันธสัญญาต่อตนเองที่ส่งผลต่ออนาคต (Future self) โดยบุคคลจะสร้างพันธะกับตนเองในการรักษาสัจจะ ซึ่งเป็นกลไกเชิงประจักษ์ที่ช่วยลดพฤติกรรมการหลอกลวงตนเอง และเพิ่มความซื่อตรงในการตัดสินใจได้อย่างมีนัยสำคัญ”

Lee et al. (2024) ได้กล่าวว่า “พันธสัญญาต่อตนเองจะเกิดขึ้นได้อย่างแข็งแกร่ง เมื่อการกระทำของบุคคลถูกขับเคลื่อนด้วยปัจจัยภายใน (Internal factors) เช่น ค่านิยมและความสนใจส่วนบุคคล มากกว่าปัจจัยภายนอกอย่างรางวัลหรือการลงโทษ ซึ่งความมุ่งมั่นนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และออกแบบเส้นทางชีวิตของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับตัวอย่างการรักษา และยอมรับความรับผิดชอบต่อตนเอง

การแปลงพันธสัญญาต่อตนเองให้กลายเป็นรูปธรรม (Willink & Babin, 2015; Duckworth, 2016; Clear, 2018) สามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมที่สะท้อนการรับผิดชอบต่อตนเอง (Self-Responsibility) ดังนี้

1. การยึดมั่นในเป้าหมายเหนือความสะดวกสบายชั่วคราว หากคุณทำสัญญากับตัวเองว่าจะพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ คุณจะใช้เวลา 30 นาที หลังเลิกงานเพื่อฝึกฝน แม้ในวันที่เหนื่อยล้าและอยากพักผ่อน การลงมือทำแม้ในวันที่ไร้แรงจูงใจ คือ ข้อพิสูจน์ของพันธสัญญาที่แท้จริง

2. การกล้ายอมรับผลลัพธ์โดยไม่โทษปัจจัยแวดล้อม (Radical Ownership) เมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน การยอมรับความรับผิดชอบต่อตนเอง คือ การกล่าวว่า “ฉันบริหารเวลาในส่วนนี้ผิดพลาดเอง” และนี่คือแผนการแก้ไขในครั้งหน้า แทนที่จะพยายามหาเหตุผลเข้าข้างตนเองหรือกล่าวโทษเพื่อนร่วมงาน

3. การรักษาความซื่อตรงต่อตนเองในที่ลับ การปฏิบัติตามกฎหรือมาตรฐานทางจริยธรรมที่ตนเองตั้งไว้ แม้ในสถานการณ์ที่ไม่มีใครมองเห็น เช่น การไม่คัดลอกผลงานทางวิชาการ หรือการรักษาวินัยการออมเงินตามที่ตั้งเป้าไว้

สรุปได้ว่า พันธสัญญาต่อตนเอง คือ จุดตัดระหว่าง แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) และวินัยในการกำกับตนเอง (Self-regulation) การมีพันธสัญญาต่อตนเองที่แท้จริง คือ การที่บุคคลมองเห็นตัวตนในอนาคต ชัดเจนจนเกิดเป็นความมุ่งมั่นที่จะรักษาสัญญาที่ให้ไว้กับตัวเอง เผชิญหน้ากับความล้มเหลวโดยไม่หาข้ออ้าง และรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของการกระทำอย่างเต็มรูปแบบ

ความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา

ความพึงพอใจ คือ สภาวะทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อความคาดหวังหรือความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนอง (หรือเมื่อผลลัพธ์ตรงกับสิ่งที่คาดหวัง) จนเกิดเป็นความรู้สึกพอใจ หรือมีความสุข ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญทางจิตวิทยาที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลและสถานการณ์

1. แนวคิด และทฤษฎีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม

ความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมเป็นการรับรู้และประเมินผลของผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่าหลักสูตรนั้นสามารถตอบสนองความคาดหวังหรือเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อิงกับทฤษฎี Expectancy Confirmation Theory ว่าความพึงพอใจเกิดขึ้นเมื่อตัวรับรู้ตรงหรือเกินความคาดหวัง (Oliver, 1980) ในงานวิจัยไทย เช่น เมธิกา พ่วงแสง (2560) ระบุว่าปัจจัยสำคัญ คือ วิทยาการและวิธีการถ่ายทอดความรู้ ขณะทำงานระดับนานาชาติ เช่น Al Yazeedi et al. (2025) เน้นการออกแบบหลักสูตร การปฏิสัมพันธ์ และการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

2. ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นสภาวะที่คนเรารู้สึกดีและพอใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นหรือรับรู้ได้ในชีวิต โดยอาจเกิดจากประสบการณ์ที่ดี การที่ผลลัพธ์ที่ได้รับตรงตามความคาดหวัง (หรือดีกว่า) การได้ปฏิบัติตามค่านิยม หรือความต้องการของตนเอง หรือการรับรู้ถึงความสำเร็จในงาน หรือกิจกรรมที่ทำ โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษา ได้นำเสนอความหมายของความพึงพอใจไว้ ดังนี้

เมธิกา พ่วงแสง (2560) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจคือการรับรู้ว่าหลักสูตรตอบสนองความต้องการในด้านวิทยาการ วิธีการสอน และเนื้อหา

วาฤติ อาจลุน (2560) ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกพอใจที่เกิดขึ้นเมื่อความต้องการของมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจได้รับการตอบสนอง ทำให้เกิดทัศนคติเชิงบวก โดยเป็นปฏิกิริยาด้านความรู้สึก (ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลเสมอไป) อันเป็นผลลัพธ์สุดท้ายจากการประเมินสิ่งเร้า ซึ่งอาจแสดงออกมาในทิศทางบวก ลบ หรือเฉยเมยก็ได้

พัฒนา พรหมณี และคณะ (2563) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง สิ่งที่เกิดจากแรงจูงใจ ซึ่งเป็นพฤติกรรมภายในที่ผลักดันให้เกิดความรู้สึกชอบ ไม่ชอบเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยยินดี ไม่นิยดี เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการ และความคาดหวัง ที่เกิดจากการประมาณค่า อันเป็นการเรียนรู้ประสบการณ์จากการกระทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดการตอบสนองความต้องการตามเป้าหมายของแต่ละบุคคล

อิชยา กองไชย (2564) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความเชื่อมั่น หรือความประทับใจ และความน่าเชื่อถือ ความรู้สึกทางบวกและทางลบซึ่งเกิดจาก และสามารถเกิดขึ้นได้ในหลาย ๆ ระดับ

ปีตินัช ราชักคดี (2566) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึก ของบุคคลต่อสิ่งที่ได้รับการตอบสนองความต้องการและความคาดหวังซึ่งเป็นไปในทางบวก

Maslow (1943) กล่าวว่า เป็นแนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับทฤษฎีความพึงพอใจ ของมาสโลว์ ซึ่งระบุว่าความพึงพอใจเกิดจากการพิจารณาความต้องการขั้นพื้นฐานที่สำคัญ เช่น อาหารและน้ำ และความต้องการทางจิต เช่น ความรักและความเชื่อมั่น ทางไปเป็นความรู้สึก ของความทุกข์สุขหรือความพึงพอใจ

สำหรับความพึงพอใจ (Foo et al., 2021; Putkuri et al., 2024; Johnson et al., 2022; Morgan et al., 2024; Mampuru et al., 2024; Al Yazeedi et al., 2025; Nabi et al., 2025; Eryilmaz et al., 2025; Sage, 2025; ScienceDirect, 2025) ประกอบด้วย 1) การตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคล 2) เกิดจากปฏิสัมพันธ์และระบบ สนับสนุน 3) เป็นประสบการณ์เชิงบวกและการนำไปปรับใช้จริง 4) ปัจจัยสำคัญของการรักษา คุณค่าหลักสูตร 5) เป็นความรู้สึกเชิงบวก เมื่อหลักสูตรออนไลน์ตอบโจทย์การเรียนรู้ 6) เป็นทัศนคติด้านคุณค่าที่มอบให้กับหลักสูตร 7) กำหนดว่าเป็นการรับรู้ผลประโยชน์ที่ได้รับ จากฝึกอบรม 8) ความพร้อมและประสิทธิภาพการเรียนการสอน 9) ความรู้สึกหลังจบอบรม ที่ตรงเป้าหมาย และ 10) ความพอใจเป็นดัชนีวัดผลหลักสูตร

สรุปความหมาย ความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม คือ การรับรู้ ผลประเมิน หรือความรู้สึกที่ได้รับว่าหลักสูตรนั้นตรงกับเป้าหมาย ความต้องการ และประสบการณ์ของผู้เรียน

3. ความสำคัญของความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม

สำหรับความสำคัญของความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม (Foo et al., 2021; Johnson et al., 2022; Mampuru et al., 2024; Morgan et al., 2024; Putkuri et al., 2024; Al Yazeedi et al., 2025; Eryilmaz et al., 2025; Nabi et al., 2025; Sage, 2025; ScienceDirect, 2025) ช่วยเสริมสร้างทัศนคติและพฤติกรรม และช่วยวัดคุณภาพหลักสูตร เป็นปัจจัยยกระดับผลสัมฤทธิ์และการมีส่วนร่วมมีผลต่อการรักษาบุคลากร สร้างแรงจูงใจและความสุขในการเรียน เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพองค์กร เป็นตัวชี้วัดงาน e-learning ที่ผลต่อการสร้างหลักสูตรใหม่ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตทางการศึกษา และใช้ปรับปรุงพัฒนาบุคลากร

สรุปความสำคัญ ความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม คือ เครื่องมือวัด คุณภาพผลสัมฤทธิ์ และเป็นฐานข้อมูลสำคัญของการปรับปรุงหลักสูตร การสร้างแรงจูงใจ และการตอบสนองเป้าหมายผู้เรียน

4. องค์ประกอบของความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม

Gemini (2025) กล่าวว่า องค์ประกอบความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม ความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมเป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนถึงคุณภาพและประสิทธิผลของหลักสูตร นั้น ๆ ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก ๆ ดังนี้

1. เนื้อหาหลักสูตร (Course Content) ความเกี่ยวข้องและเป็นปัจจุบัน เนื้อหาต้องตรงกับความต้องการของผู้เข้าอบรมและสถานการณ์ปัจจุบัน ความถูกต้องและครบถ้วน ข้อมูลและเนื้อหาต้องถูกต้อง น่าเชื่อถือ และครอบคลุมประเด็นสำคัญ ความเข้าใจง่าย มีการจัดลำดับเนื้อหาที่เป็นระบบ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และมีตัวอย่างประกอบที่ชัดเจน ประโยชน์ที่ได้รับ ผู้เข้าอบรมรู้สึกว่ามีประโยชน์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน หรือชีวิตประจำวันได้จริง

2. วิทยากร (Instructor/Trainer) ความรู้ความเชี่ยวชาญ วิทยากรมีความรู้ลึกซึ้งในเนื้อหาที่สอน และมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง ทักษะการถ่ายทอด มีเทคนิคการสอนที่ดี สามารถอธิบายเรื่องยากให้เข้าใจง่าย มีการใช้สื่อประกอบที่น่าสนใจ มนุษยสัมพันธ์และทัศนคติ มีความเป็นกันเอง เปิดโอกาสให้ซักถาม ตอบคำถามได้ดี สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นกันเอง ความกระตือรือร้น แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการถ่ายทอดความรู้และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

3. การจัดการและการอำนวยความสะดวก (Logistics and Facilities) สถานที่จัดอบรม สะอาด สะดวกสบาย เหมาะสมกับการจัดกิจกรรม อุปกรณ์และเทคโนโลยี มีอุปกรณ์ประกอบการอบรมที่พร้อมใช้งานและทันสมัย เช่น โปรเจคเตอร์ ไมโครโฟน คอมพิวเตอร์ การลงทะเบียนและเอกสาร กระบวนการลงทะเบียนง่าย เอกสารประกอบการอบรมครบถ้วน และเป็นระเบียบ อาหารและเครื่องดื่ม หากมีการจัดเตรียม ควรมีความเหมาะสมและเพียงพอ การบริหารจัดการโดยรวม มีการประสานงานที่ดี สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. รูปแบบและวิธีการอบรม (Training Methodology) ความหลากหลาย มีการใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย เช่น บรรยาย อภิปราย กลุ่ม กิจกรรม workshop กรณีศึกษา การมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เวลาและความเหมาะสม ระยะเวลาของหลักสูตรเหมาะสม ไม่สั้นหรือยาวเกินไป การแบ่งช่วงเวลาพักผ่อนเหมาะสม

5. ประโยชน์และการนำไปใช้ (Utility and Application) การบรรลุวัตถุประสงค์ ผู้เข้าอบรมรู้สึกว่าการหลักสูตรช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือความคาดหวังที่ตั้งไว้ การเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ ได้รับความรู้หรือทักษะใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ ความมั่นใจในการประยุกต์ใช้ มีความมั่นใจมากขึ้นในการนำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้จริง

Open AI (2025) กล่าวว่า องค์ประกอบของความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง ส่วนประกอบหลักที่ใช้ประเมินระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมต่อหลักสูตร ซึ่งครอบคลุมทั้งเนื้อหา รูปแบบ วิทยากร และการจัดการ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. เนื้อหาหลักสูตร (Course Content) ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การฝึกอบรม ความชัดเจน ครบถ้วน และทันสมัยของข้อมูล ความสามารถในการนำไปใช้จริงในบริบทของผู้เรียน ความน่าสนใจและเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบัน

2. วิทยากรและการถ่ายทอดความรู้ (Instructor and Delivery) ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของวิทยากร ทักษะในการถ่ายทอดให้เข้าใจง่าย ความสามารถในการจูงใจและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และการตอบคำถามและให้คำแนะนำอย่างเหมาะสม

3. วิธีการและกิจกรรมการเรียนรู้ (Methodology and Learning Activities) ความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้ (บรรยาย อภิปราย Workshop ฯลฯ) การมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ ความสนุกสนานและกระตุ้นความคิด

4. การบริหารจัดการและสิ่งอำนวยความสะดวก (Training Management and Facilities) การลงทะเบียนและการติดต่อประสานงาน ความเหมาะสมของสถานที่อบรม อาหารว่าง อาหารกลางวัน และเครื่องดื่ม (ถ้ามี) อุปกรณ์และสื่อที่ใช้ประกอบการอบรม

5. ผลลัพธ์ที่ได้รับจากการอบรม (Outcomes and Impact) การเพิ่มพูนความรู้หรือทักษะของผู้เข้าอบรม การเกิดแรงบันดาลใจหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ และความคุ้มค่ากับเวลาและทรัพยากรที่ใช้ในการเข้าร่วม

Scholar Ai (2025) กล่าวว่า ความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม (Training Satisfaction) มักประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก ๆ ที่สำคัญ ได้แก่

1. คุณภาพเนื้อหา (Content Quality) ความน่าสนใจ ความทันสมัย และความเกี่ยวข้องกับความต้องการของผู้เรียน และการจัดลำดับเนื้อหาให้สอดคล้อง ง่าย เข้าใจได้ และเหมาะสมกับเวลาเรียน

2. ความสามารถของผู้สอน (Instructor Effectiveness) ความรู้ ความชำนาญ และเทคนิคการสอน เช่น การใช้ตัวอย่างหรือสื่อเสริม และการตอบปัญหา ความกระตือรือร้น และการเสริมสร้างแรงจูงใจ

3. วิธีการสอน (Instructional Methods) การเรียนรู้แบบกลุ่ม กรณีศึกษา การฝึกปฏิบัติ (hands-on) และการสื่อสาร และความหลากหลายของกิจกรรมเสริมสร้างความมีส่วนร่วม

4. วัสดุและสื่อการสอน (Materials & Resources) เอกสารประกอบ สไลด์ วิดีโอ ซอฟต์แวร์ หรือเครื่องมือที่ใช้ ความครบถ้วน เข้าใจง่าย และความพร้อมในการใช้

5. สภาพแวดล้อม (Learning Environment) ห้องเรียน/ออนไลน์ สะอาด ปลอดภัย เหมาะกับการเรียนรู้ และเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ระบบเสียงภาพที่รองรับได้ดี

6. ความสะดวกด้านธุรการ (Logistics & Organization) การจัดการเวลา ตาราง เชื้อคิน การแจกเอกสาร และการสื่อสารข้อมูลสถานที่ โครงสร้างตาราง และการจัดเตรียมอุปกรณ์

7. ความสามารถนำไปใช้ได้จริง (Applicability & Usefulness) ความสามารถในการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตจริงหรืองานประจำ และความชัดเจนในการสร้างผลลัพธ์จากสิ่งที่เรียนรู้

8. การสนับสนุนหลังฝึกอบรม (Post-Training Support) การเข้าถึงเอกสารเพิ่มเติม แนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และระบบช่วยเหลือถามตอบ หรือชุมชนออนไลน์ เพื่อต่อยอดความรู้

Studio Ai (2025) องค์ประกอบของความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมสามารถแบ่งออกเป็นหมวดหมู่หลัก ๆ ได้ 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร (Content) เป็นหัวใจสำคัญของการอบรมที่จะตัดสินว่าผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ตรงตามที่คาดหวังหรือไม่ ความสอดคล้องของเนื้อหาเนื้อหาตรงกับชื่อหลักสูตรและวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้ ประโยชน์และการนำไปใช้: เนื้อหาสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการทำงานจริงได้ ความทันสมัยของเนื้อหา ข้อมูลมีความเป็นปัจจุบันทันต่อการเปลี่ยนแปลงความเหมาะสมของเนื้อหา เนื้อหาไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป เหมาะสมกับระดับของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ลำดับเนื้อหา มีการจัดลำดับเนื้อหาที่ดี เข้าใจง่าย และต่อเนื่องกัน

2. ด้านกระบวนการและวิทยากร (Process & Instructor) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิธีการถ่ายทอดและผู้สอน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อบรรยากาศการเรียนรู้ ความรู้ความสามารถของวิทยากร วิทยากรมีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาที่สอนอย่างลึกซึ้งเทคนิคและทักษะการถ่ายทอด วิทยากรใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีวิธีการสอนที่น่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ การสร้างการมีส่วนร่วม วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้ซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือทำกิจกรรม (Workshop) บุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ วิทยากรมีความเป็นกันเอง เข้าถึงง่าย และสามารถจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในห้องเรียนได้ดีสื่อและเอกสารประกอบ เอกสารหรือสไลด์ประกอบการบรรยายมีความชัดเจน สวยงาม และเข้าใจง่าย

3. ด้านการอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อม เป็นปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อความสะดวกสบายและสมาธิของผู้เข้าร่วมการประชุมสัมมนาและการลงทะเบียน การให้ข้อมูลก่อนการอบรมมีความชัดเจน และขั้นตอนการลงทะเบียนไม่ยุ่งยากสถานที่จัดอบรมสถานที่เดินทางสะดวกสบาย มีความเหมาะสม (ขนาดห้อง ความสะอาด แสงสว่าง อุณหภูมิ) อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ (โปรเจคเตอร์ ไมโครโฟน) มีความพร้อมใช้งานอาหารและเครื่องดื่ม อาหารว่างและอาหารกลางวันมีคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสมระยะเวลาและการจัดตารางเวลา กำหนดการอบรมและเวลาพักมีความเหมาะสมไม่ตึงหรือหย่อนจนเกินไปเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงาน มีเจ้าหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาอย่างดี

4. ด้านผลลัพธ์และการประเมินผล (Outcomes & Evaluation) เป็นภาพรวมความคุ้มค่าและผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากการอบรมการบรรลุวัตถุประสงค์ผู้เข้าร่วมรู้สึกว่าการอบรมได้รับความรู้และทักษะตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรความมั่นใจในการนำไปใช้ ผู้เข้าร่วมมีความมั่นใจที่จะนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการทำงานความคุ้มค่ารู้สึกว่าการอบรมมีคุณค่าและคุ้มค่าภาพรวมความพึงพอใจ ความรู้สึกโดยรวมที่มีต่อหลักสูตรนี้อยู่ในระดับที่ดีความเต็มใจที่จะแนะนำ ยินดีที่จะแนะนำหลักสูตรนี้ให้กับเพื่อนร่วมงานหรือผู้อื่น

สรุป องค์ประกอบความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมหากวัดให้ครอบคลุมควรพิจารณาเรื่องเนื้อหา ผู้สอน วิธีการสอน วัสดุสื่อ สภาพแวดล้อม ธุรการ การนำไปใช้จริง และการรักษาความรู้หลังอบรม เมื่อประเมินภาพรวมร่วมกับข้อมูลจากข้อดีเชิงคุณภาพ จะช่วยให้โปรแกรมฝึกอบรมมีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของผู้เข้าอบรมมากขึ้น

5. การวัดความพึงพอใจ

การวัดความพึงพอใจมีหลายวิธีและเครื่องมือที่สามารถใช้ในการดำเนินการนี้ได้ตามบริบทและวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน โดยมีนักวิชาการ และนักการศึกษาได้นำเสนอหลักการวัดความพึงพอใจไว้ ดังนี้

บุญชม ศรีสะอาด (2556) กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจเป็นการวัดโดยอ้อม วิธีการวัดความพึงพอใจในงานที่ใช้กันอย่างกว้างขวาง ในปัจจุบันมีหลากหลายวิธีด้วยกัน จากการศึกษาวิธีการวัดความพึงพอใจของนักวิชาการหลายท่านพบประเด็นของวิธีการวัดที่คล้ายกัน มาตราวัดความพึงพอใจสามารถกระทำได้หลายวิธี ประกอบด้วย 1) การใช้แบบสอบถาม โดยผู้สอบถามจะออกแบบสอบถาม เพื่อต้องการทราบความคิดเห็น ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะที่กำหนดคำตอบให้เลือก หรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าวอาจถามความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ 2) การสัมภาษณ์ เป็นวิธีวัดความพึงพอใจทางตรงทางหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดี จึงจะทำให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงได้ 3) การสังเกต โดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมาย ไม่ว่าจะแสดงออกทางการพูด กิริยาท่าทาง วิธีนี้จะต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจัง และการสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน

อรุณลักษณ์ คำณี (2561) กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจ เป็นความรู้สึกเชิงบวกของบุคคลที่ร่วมกิจกรรมแล้วมีความสุข เกิดความรู้ความเข้าใจได้ตามเป้าหมายระหว่างฝึกอบรมและระหว่างจัดการการเรียนรู้ วัดได้จากแบบสอบถามความพึงพอใจ

Scholar Ai (2025) วิธีประเมินความพึงพอใจ แนวทางที่ใช้อยู่ คือ การสอบถามผ่านแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งอาจใช้มาตราส่วนคะแนน เช่น Likert scale (1–5 หรือ 1–7)

Stromborg (1984 อ้างถึงใน กนกวรรณ รัตนพลแสน และคณะ, 2562) กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจ กระทำได้ 3 วิธี ได้แก่ 1) การใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้มากอย่างแพร่หลายวิธีหนึ่ง 2) การสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นวิธีที่ต้องอาศัยเทคนิค และความชำนาญพิเศษของผู้สัมภาษณ์ที่จะช่วยให้ผู้ตอบคำถามตามข้อเท็จจริง 3) การสังเกตเป็นการสังเกตพฤติกรรม ทั้งก่อนการปฏิบัติกิจกรรม ขณะปฏิบัติกิจกรรม และหลังการปฏิบัติกิจกรรมจะเห็นได้ว่าการวัดความพึงพอใจในการเรียนรู้สามารถที่จะวัดได้หลายวิธีทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวก ความเหมาะสม ตลอดจนจุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมายของการวัดด้วยจึงจะส่งผลให้การวัดนั้นมีประสิทธิภาพน่าเชื่อถือ

ตาราง 9 เกณฑ์ตัวอย่าง

องค์ประกอบ	ตัวอย่างคำถาม
เนื้อหา	“เนื้อหาเข้าใจง่าย มีความทันสมัย”
ผู้สอน	“ผู้สอนอธิบายชัดเจน ตอบคำถามได้ดี”
การฝึกปฏิบัติ	“กิจกรรมฝึกทักษะช่วยให้เรียนรู้ได้จริง”
สภาพแวดล้อม	“สถานที่สะดวก เทคโนโลยีใช้งานได้ดี”
ความสามารถนำไปใช้	“รู้สึกมั่นใจว่าสามารถนำไปใช้งานจริง”

สรุป วิธีการหลักที่ใช้ในการวัดความพึงพอใจ คือการใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale Questionnaire) ที่ครอบคลุมแง่มุมต่าง ๆ ของการจัดการเรียนรู้ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อสรุปเป็นระดับความพึงพอใจ (เช่น มาก มากที่สุด) และในบางครั้งมีการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ

เพื่อให้สอดคล้องกับการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกการวัดความพึงพอใจด้วยแบบสอบถาม โดยใช้มาตราวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีค่าตัวเลือก 5 ระดับ คือ ระดับ 5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด ระดับ 4 หมายถึง พึงพอใจมาก ระดับ 3 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง ระดับ 2 หมายถึง พึงพอใจน้อย และระดับ 1 หมายถึง ไม่มีความพึงพอใจ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม

สิทธิพร วงศ์ศิริ และคณะ (2568) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรมระยะสั้นหลักสูตรการเรียนรู้ทักษะทางด้านอาชีพ เรื่อง ขนมหวานและเครื่องคั้นของนักเรียนโรงเรียนปทุมราชวงศา พบว่า ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.151) พิจารณารายด้าน พบว่าความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านกระบวนการฝึกอบรมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.81$, S.D. = 0.219) รองลงมา คือ ด้านวิทยากรฝึกอบรมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.263) ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.281) ด้านหลักสูตรการฝึกอบรมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.285) และด้านการประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.322) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรม พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อจำแนกตามช่วงอายุ ($p < 0.05$) และระดับชั้นเรียนของผู้เข้ารับการอบรม ($p < 0.001$)

ทนต์ศักดิ์ ดวงหม่อง (2568) ได้ศึกษา การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้านโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เรื่อง การซื้อของเพื่อพัฒนาความสามารถในการฟังและการพูดภาษาญี่ปุ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.65)

อรปริยา พระสว่าง (2568) ได้ศึกษา การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยเชิงวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค KWL Plus ร่วมกับแผนผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยเชิงวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค KWL Plus ร่วมกับแผนผังกราฟิกอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.32)

Manirihio (2023) ได้ศึกษา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจและผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ พบว่า ทฤษฎีเชิงจิตวิทยาที่เกี่ยวกับแรงจูงใจและความคาดหวังมีอิทธิพลต่อลักษณะการประเมินผลและการออกแบบหลักสูตร

สรุปว่า ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการสอนและหลักสูตรต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับสูงถึงสูงที่สุด ความพึงพอใจมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ โดยทฤษฎีทางจิตวิทยาเกี่ยวกับแรงจูงใจและความคาดหวังมีอิทธิพลต่อการออกแบบหลักสูตร และการประเมินผล เป็นต้น

กระบวนการวิจัย และพัฒนา

สำหรับการศึกษาวิจัยและพัฒนากิจการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ถือเป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงระบบที่มีพลังและมีความสำคัญเชิงกลยุทธ์ต่อการสร้างนวัตกรรมและการยกระดับคุณภาพของผลผลิตและกระบวนการในหลายภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคการศึกษา การทบทวนวรรณกรรมเชิงสังเคราะห์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์และขยายความในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี ความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบของกระบวนการวิจัยและพัฒนา รวมถึงโครงสร้างองค์ประกอบของรูปแบบที่เป็น การวิจัยและพัฒนา ดังนี้

1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับวิจัย และพัฒนา

การวิจัยและพัฒนาเป็นแนวคิดเชิงกลยุทธ์ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ทั้งในระดับสากลและในประเทศไทย เนื่องจากเป็นกลไกสำคัญที่นำพาองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศ และมุ่งแก้ปัญหาหรือพัฒนาให้เกิดคุณภาพอย่างเป็นระบบ (ไกรสร ไทยแท้, 2568) แนวคิดพื้นฐานของ R&D คือ การเริ่มต้นจากการที่ผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานค้นพบและตระหนักถึงปัญหานำไปสู่การคิดค้นรูปแบบ สื่อ หรือนวัตกรรมใหม่เพื่อใช้ในการแก้ไขหรือพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจำเป็น ต้องมีหลักการ เหตุผล หรือทฤษฎีที่หนักแน่นรองรับในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ (มัตติกา ชาติ, 2566; บดี หนอง, 2568)

ในทางระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยและพัฒนา มีรากฐานมาจากแนวคิดของกระบวนการเชิงวิทยาศาสตร์ ผสมผสานกับการวิจัยประยุกต์ โดยมีลักษณะสำคัญ คือ การเป็น การศึกษาเชิงทดลอง (Experimental study) ผู้วิจัยจำเป็นต้องมีการออกแบบและทำการทดลอง เพื่อตรวจสอบผลลัพธ์ด้วยวิธีการที่เป็นระบบระเบียบ ก่อนที่จะนำผลผลิตที่ได้ไปประยุกต์ใช้ หรือเผยแพร่ในวงกว้าง (มัตติกา ชาติ, 2566; นิศากร พลชา, 2567; ไกรสร ไทยแท้, 2568; บุณดอน ลาชน, 2567 และชลันดา ประยูรเสาวภาคย์, 2568) เนื่องจากลักษณะการดำเนินงาน ที่เป็นวงจรต่อเนื่องนี้เอง ทำให้การวิจัยและพัฒนา มักถูกเรียกรวมว่า “R&D” หรือในบริบทที่มี การรวมขั้นตอนการขยายผลการเผยแพร่รวมเข้าไปด้วย จะเรียกว่า “RD&D” (สายฝน สวัสดิ์เอื้อ, 2566; สมภาร ดอนจันดา, 2567 และศราวุธ ตาสาโรจน์, 2568)

นอกจากนี้ แนวคิดของ R&D ยังถูกจำแนกตามฐานคติความเชื่อด้านระยะเวลา ของการดำเนินงานออกเป็น 3 ประเภทหลัก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลำดับขั้นของการสร้างองค์ความรู้ ได้แก่ 1) การวิจัยพื้นฐานหรือวิจัยบริสุทธิ์ (Basic or Pure Research) ที่มุ่งแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ และขยายพรมแดนแห่งความเข้าใจ โดยไม่เน้นการนำไปใช้ประโยชน์โดยตรง 2) การวิจัยประยุกต์ (Applied Research) ที่มุ่งก่อให้เกิดผลด้านการปฏิบัติและสนใจประโยชน์ใช้สอยที่ได้จากการวิจัย และ 3) การวิจัยพัฒนา (Development Research) ที่ทำหน้าที่ในการแปรเปลี่ยนความรู้ที่ได้ จากการวิจัยพื้นฐานและวิจัยประยุกต์ให้อยู่ในรูปผลผลิต กระบวนการ หรือการบริการที่พัฒนาขึ้น ใหม่ เพื่อให้สามารถนำมาใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ (รมิดา เศรษฐบุตติ, 2566 และสมภาร ดอนจันดา, 2567)

สรุปว่า แนวคิดและทฤษฎีของวิจัยและพัฒนา มีฐานรากจากการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ที่เน้นการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการเชิงวิทยาศาสตร์และเชิงทดลอง โดยมีจุดเน้นที่การบูรณาการระหว่างการสร้างองค์ความรู้ใหม่กับการประยุกต์ใช้เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ใช้งานได้จริง ซึ่งสะท้อนผ่านประเภทของการวิจัยที่เริ่มต้นจากการค้นคว้าพื้นฐานไปสู่การพัฒนาผลผลิตที่พร้อมใช้งาน

2. ความหมายของวิจัย และพัฒนา

การวิจัยและพัฒนาได้รับการนิยามว่าเป็นกระบวนการที่มีการบูรณาการอย่างชัดเจนระหว่างการแสวงหาความรู้กับการสร้างสรรค์ (ณัฐพร พรหมวัง, 2566) R&D หมายถึง กระบวนการแสวงหาความรู้หรือความเข้าใจในแง่มุมใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกัผลผลิต กระบวนการและการบริการ ซึ่งดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อสร้างฐานความรู้ที่แข็งแกร่ง (เรณู ภู่อ่อน, 2565; มัตติกา ชาติ, 2566; รสสุคนธ์ คำสุข, 2568; ไกรสร ไทยแท้, 2568 และศราวุธ ตาสาโรจน์, 2568) หลังจากนั้น จะมีการประยุกต์ความรู้หรือความเข้าใจที่ได้จากการแสวงหา นั้นไปสู่การสร้างสรรค์หรือปรับปรุงพัฒนา ให้เกิดผลผลิต กระบวนการ และการบริการแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ต้องการของบุคคล องค์กร หรือตลาด (เรณู ภู่อ่อน, 2565; ไพวัน วงพะจัน, 2565; มัตติกา ชาติ, 2566; รสสุคนธ์ คำสุข, 2568 และไกรสร ไทยแท้, 2568)

ในเชิงนิยามทางระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยและพัฒนาจัดเป็นการวิจัยที่ต้องใช้กระบวนการวิจัย (Research) และกระบวนการพัฒนา (Development) ร่วมกัน โดยดำเนินงานเป็นวงจรต่อเนื่องจนกระทั่งได้ผลงานที่เป็นนวัตกรรมที่มีคุณภาพตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ (สายฝน สวัสดิ์เอื้อ, 2566; ไพวัน วงพะจัน, 2565 และภัทรมาศ ภาวะศิริกุล, 2568) เป้าหมายหลักของ R&D ทางการศึกษา คือ การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา (Educational Products) ซึ่งครอบคลุมวัสดุ ครุภัณฑ์ วิธีการ และกระบวนการทางการศึกษาต่าง ๆ (ณัฐพร พรหมวัง, 2566; พนิดา ยาทองไชย, 2566; บุนดอน ลาซพน, 2567; ไกรสร ไทยแท้, 2568; ศราวุธ ตาสาโรจน์, 2568 และนิศากร พลชา, 2567) ผลผลิตที่เกิดจาก R&D จึงเรียกว่า “นวัตกรรม” ซึ่งต้องผ่านการทดลองในสภาพจริงและปรับปรุงแก้ไขซ้ำหลายรอบจนมั่นใจในคุณภาพ และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาองค์กรได้ (ไพวัน วงพะจัน, 2565; พนิดา ยาทองไชย, 2566; บุนดอน ลาซพน, 2567; ภัทรมาศ ภาวะศิริกุล, 2568 และรสสุคนธ์ คำสุข, 2568)

สรุปว่า ความหมายของการวิจัยและพัฒนา เน้นย้ำถึงกระบวนการที่เป็นวัฏจักรของการแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตและบริการอย่างเป็นระบบ จากนั้นจึงนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างสรรค์หรือปรับปรุงนวัตกรรม (ผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการ) ให้มีประสิทธิภาพสูง นวัตกรรมเหล่านี้จะต้องผ่านการทดสอบและตรวจสอบคุณภาพหลายครั้งจนกระทั่งมั่นใจว่าสามารถนำไปใช้งานได้จริง

3. ความสำคัญของวิจัย และพัฒนา

การวิจัยและพัฒนาถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความก้าวหน้าของสังคม และองค์กรในหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน (นิศากร พลชา, 2567 และมัตติกา ชาติ, 2566)

3.1 การยกระดับคุณภาพและการสร้างนวัตกรรม (R&D) เป็นทางเลือกสำคัญที่จะมีผลต่อการยกระดับคุณภาพงานในองค์กร รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคล (มาลี กอนอุโล, 2568) เป็นการบริหารจัดการที่มุ่งแก้ปัญหาหรือพัฒนาให้เกิดคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เมื่อผู้ปฏิบัติงานตระหนักถึงปัญหาก็จะนำไปสู่การคิดค้นนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนางาน (สายฝน สวัสดิ์, 2566; นิศากร พลชา, 2567; ไกรสร ไทยแท้, 2568 และมัตติกา ชาติ, 2566) R&D เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่นำไปสู่ข้อค้นพบใหม่ การเกิดองค์ความรู้และนวัตกรรมที่จะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน ครูผู้สอน และการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ (อุไรรัก พันโกฏ, 2567 และมัตติกา ชาติ, 2566) นอกจากนี้ ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างสิ่งประดิษฐ์ และผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ก้าวหน้ามีประสิทธิภาพสูงในการแก้ปัญหา (มัตติกา ชาติ, 2566; นิศากร พลชา, 2567 และไกรสร ไทยแท้, 2568)

3.2 ความสำคัญต่อการศึกษา ในวงการการศึกษา (R&D) เป็นกลยุทธ์ที่นิยมใช้ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการศึกษา โดยเน้นหลักเหตุผลและตรรกวิทยา (สายฝน สวัสดิ์, 2566; นิศากร พลชา, 2567 และไกรสร ไทยแท้, 2568) R&D เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา ก่อนนำไปประยุกต์ใช้หรือเผยแพร่ (นิศากร พลชา, 2567; ไกรสร ไทยแท้, 2568 และบุญดอน ลาซพน, 2567) การใช้ R&D เป็นเทคนิควิธีที่จะเพิ่มศักยภาพของการวิจัยทางการศึกษา โดยเป็นตัวเชื่อมเพื่อนำไปสู่ผลิตภัณฑ์ทางการศึกษาที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในโรงเรียนทั่วไป (มัตติกา ชาติ, 2566)

สรุปว่า ความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา มีหลายมิติ ได้แก่ การเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพและแก้ปัญหาขององค์กรอย่างต่อเนื่อง การเป็นแหล่งกำเนิดของการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ และการเป็นเครื่องมือทางกลยุทธ์ในภาคการศึกษาเพื่อพัฒนา ตรวจสอบ และรับรองคุณภาพของผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา ก่อนที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในวงกว้าง เพื่อให้เกิดความเป็นเลิศทางวิชาการและเพิ่มศักยภาพของบุคลากร

4. องค์ประกอบของวิจัย และพัฒนา (กระบวนการ R&D)

การวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมีการดำเนินการเป็นรอบ (Cycle) หรือเป็นระยะ (Phase) และมักจะมีการทดลองและปรับปรุงแก้ไขผลผลิตจนกว่าจะบรรลุคุณภาพตามเกณฑ์ (เรณู ภู่อ่อน, 2565; ญัฐพร พรหมวัง, 2566; มาลี กอนอุโล, 2568 และมัตติกา ชาติ, 2566)

4.1 โครงสร้างการดำเนินงานของ R&D สามารถเป็นวงจรต่อเนื่องที่เรียกว่า R1 D1 R2 D2 (วิเคราะห์/พัฒนา/ทดลอง/ปรับปรุง) (ไพวัน วงพะจัน, 2565; รมิดา เศรษฐบดี, 2566; สมภาร ดอนจันดา, 2567 และภัทรมาศ ภาวะศิริกุล, 2568) นอกจากนี้ การวิจัยและพัฒนาทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์มักเน้น 3 ส่วน คือ การแสวงหาความรู้ด้วยการทำวิจัย การสร้างต้นแบบด้วยการดำเนินงานพัฒนา และการขยายผลไปสู่ผู้ใช้ด้วยการเผยแพร่ (Dissemination) (พนิดา ยาทองไชย, 2566; สมภาร ดอนจันดา, 2567 และศราวุธ ตาสาโรจน์, 2568)

4.2 รูปแบบการวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่มักแบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะหลัก (เรณู ภู่อ่อน, 2565; วีรวัฒน์ คำแสนพันธ์, 2566; สายฝน สวัสดิ์เอื้อ, 2566; บุณดอน ลาขพน, 2567; สมภาร ดอนจันดา, 2567; ชลันดา ประยูรเสาวภาคย์, 2568; บดี ทะนอก, 2568 และมาลี กอนอุโล, 2568)

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและข้อมูลพื้นฐาน (Preliminary Research): เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดของนวัตกรรม ซึ่งรวมถึงการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาความต้องการจำเป็น (Need assessment) ของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำผลมาใช้ในการสังเคราะห์กรอบแนวคิดหรือโมเดลสมมติฐานเบื้องต้น (สายฝน สวัสดิ์เอื้อ, 2566; สมภาร ดอนจันดา, 2567; อุไรรัก พันโกฏิ, 2567; ชลันดา ประยูรเสาวภาคย์, 2568; บดี ทะนอก, 2568 และมาลี กอนอุโล, 2568)

ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนาแบบ/ต้นแบบ (Model Development) เป็นการนำผลจากการวิจัยขั้นต้นมาใช้ในการออกแบบและสร้างต้นแบบนวัตกรรมฉบับร่าง จากนั้นนำแบบที่ร่างขึ้นไปตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้โดยผู้เชี่ยวชาญ ก่อนการทดลองใช้จริง (ณัฐพร พรหมวัง, 2566; สายฝน สวัสดิ์เอื้อ, 2566; รินนา ราชซารี, 2567; สมภาร ดอนจันดา, 2567; อุไรรัก พันโกฏิ, 2567; ชลันดา ประยูรเสาวภาคย์, 2568; บดี ทะนอก, 2568 และมาลี กอนอุโล, 2568)

ระยะที่ 3 การทดลองใช้และการศึกษาประสิทธิผล (Effectiveness Study/Evaluation) นำแบบที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง ในสภาพสนาม (Field Test) มักใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลองเพื่อตรวจสอบประสิทธิผล (วราจิตร์ พรหมเกตุ, 2565; มัตติกา ชาติ, 2566; รมิดา เศรษฐบุดี, 2566; รินนา ราชซารี, 2567; มาลี กอนอุโล, 2568 และไกรสร ไทยแท้, 2568) ขั้นตอนนี้รวมถึงการประเมินและปรับปรุงแก้ไขแบบซ้ำ ๆ (Iteration) จนกระทั่งได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดและพร้อมเผยแพร่ต่อไป (สายฝน สวัสดิ์เอื้อ, 2566; สมภาร ดอนจันดา, 2567 และชลันดา ประยูรเสาวภาคย์, 2568)

สรุปว่า กระบวนการวิจัยและพัฒนาถูกจัดโครงสร้างให้เป็นลำดับขั้นตอนที่ต่อเนื่องและเป็นวงจร โดยแบ่งเป็น 3 ระยะหลัก ระยะแรก คือ การวิเคราะห์และประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อสร้างกรอบแนวคิด ระยะที่สอง คือ การออกแบบและสร้างต้นแบบนวัตกรรม ซึ่งต้องได้รับการตรวจสอบความถูกต้องโดยผู้เชี่ยวชาญ และระยะสุดท้าย คือ การทดลองใช้ในสภาพจริง การประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไขซ้ำ ๆ จนกว่าผลผลิตจะบรรลุคุณภาพมาตรฐานที่กำหนดและพร้อมนำไปใช้

5. วิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบวิจัย และพัฒนา

รูปแบบ (Model) ที่เป็นผลผลิตของการวิจัยและพัฒนา มักเป็นข้อความเชิงนามธรรมที่ใช้อธิบายคุณลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่ายขึ้น (เรณู ภู่อ่อน, 2565) รูปแบบที่สร้างขึ้นต้องแสดงถึงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างและเหตุผลที่ชัดเจนระหว่างตัวแปร และต้องสามารถนำไปสู่การทำนายผลลัพธ์ที่สามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ (สายฝน สวัสดิ์เอื้อ, 2566; วราจิตร์ พรหมเกตุ, 2565 และภัทรมาศ ภาวะศิริกุล, 2568)

องค์ประกอบหลักของรูปแบบการพัฒนาที่ได้จาก R&D มักประกอบด้วย 5-6 ส่วนสำคัญที่ต้องมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ (รมิดา เศรษฐบดี, 2566; วีรวัฒน์ คำแสนพันธ์, 2566; นิศากร พลชา, 2567; บุณดอน ลาซพน, 2567; มาลี กอนอุโล, 2568; รสสุคนธ์ คำสุข, 2568 และมัทนา สุกสวัสดิ์, 2568) ได้แก่

1. หลักการของรูปแบบ (Principle) เป็นฐานรากทางทฤษฎีหรือหลักการพื้นฐานที่ผู้วิจัยใช้เป็นหลักในการพัฒนาและออกแบบโครงสร้างของรูปแบบ (วีรวัฒน์ คำแสนพันธ์, 2566; นิศากร พลชา, 2567; บุณดอน ลาซพน, 2567; ชลันดา ประยูรเสาวภาคย์, 2568 และมัทนา สุกสวัสดิ์, 2568)

2. วัตถุประสงค์ หรือความมุ่งหมายของรูปแบบ (Objective/Goal) เป็นการกำหนดสิ่งที่คาดหวังให้เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบนั้น ซึ่งต้องมีความชัดเจนและสามารถวัดผลได้ (ไพวัน วงพะจัน, 2565; ณัฐพร พรหมวัง, 2566; วีรวัฒน์ คำแสนพันธ์, 2566; นิศากร พลชา, 2567; บุณดอน ลาซพน, 2567 และมัทนา สุกสวัสดิ์, 2568)

3. เนื้อหาของรูปแบบ (Content) หมายถึง สาระสำคัญ ขอบเขตความรู้ ทักษะ หรือสมรรถนะที่ต้องการพัฒนา ซึ่งถูกกำหนดให้สอดคล้องกับหลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ (ณัฐพร พรหมวัง, 2566; พนิดา ยาทองไชย, 2566; วีรวัฒน์ คำแสนพันธ์, 2566; นิศากร พลชา, 2567 และมัทนา สุกสวัสดิ์, 2568)

4. กระบวนการพัฒนา (Process/Procedure) เป็นขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นหัวใจของรูปแบบ ซึ่งมักประกอบด้วย กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติจริง เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการ การฝึกปฏิบัติจริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบชุมชนวิชาชีพ (PLC) การนิเทศติดตาม และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (ณัฐพร พรหมวัง, 2566; พนิดา ยาทองไชย, 2566; วีรวัฒน์ คำแสนพันธ์, 2566; นิศากร พลชา, 2567; มัทนา สุกสวัสดิ์, 2568; มาลี กอนอุโล, 2568 และรสสุคนธ์ คำสุข, 2568)

5. สื่อและแหล่งเรียนรู้ (Media/Resources) หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ หรือแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสนับสนุนกระบวนการพัฒนาและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง (ณัฐพร พรหมวัง, 2566; พนิดา ยาทองไชย, 2566; วีรวัฒน์ คำแสนพันธ์, 2566; นิศากร พลชา, 2567; บุณดอน ลาซพน, 2567 และมาลี กอนอุโล, 2568)

6. การวัดและประเมินผล (Measurement/Evaluation) เป็นระบบการตรวจสอบคุณภาพและประสิทธิผลของรูปแบบอย่างเป็นระบบ ซึ่งรวมถึงการประเมินผลก่อนและหลังการพัฒนา การประเมินความพึงพอใจ และการติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (ณัฐพร พรหมวัง, 2566; พนิดา ยาทองไชย, 2566; รมิดา เศรษฐบดี, 2566; วีรวัฒน์ คำแสนพันธ์, 2566; นิศากร พลชา, 2567; มัทนา สุกสวัสดิ์, 2568; มาลี กอนอุโล, 2568 และชลันดา ประยูรเสาวภาคย์, 2568)

สรุปว่า องค์ประกอบของรูปแบบที่ได้จากการวิจัยและพัฒนา มีลักษณะเป็นพิมพ์เขียวที่มีโครงสร้างครบถ้วนและเป็นระบบ โดยจะต้องระบุถึงฐานรากทางทฤษฎี เป้าหมายที่ชัดเจน สาระที่ต้องพัฒนา กลไกและกิจกรรมที่ใช้ขับเคลื่อน เครื่องมือสนับสนุน และระบบการตรวจสอบคุณภาพ ซึ่งทำให้รูปแบบนี้สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานและสร้างความเปลี่ยนแปลงได้อย่างน่าเชื่อถือ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์
คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
เป็นการวิจัยในลักษณะของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development-R&D)
การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดการดำเนินการวิจัยเป็น 4 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน

ในระยะที่ 1 นี้เป็นการศึกษาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม
ของเยาวชน มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้าง และจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบ

ในขั้นตอนนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรม
จริยธรรมของเยาวชน จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำองค์ประกอบ
ดังกล่าว เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาคุณูปการ และไปให้ผู้เชี่ยวชาญจัดลำดับความสำคัญ
เพื่อคัดเลือกองค์ประกอบที่มีความสำคัญจำเป็นเร่งด่วน 3 ลำดับแรก นำไปใช้เป็นกรอบในการวิจัย
ขั้นต่อไป ดำเนินการ ดังนี้

1. สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ
องค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จากแนวคิดของนักวิชาการ และนักการศึกษา
จำนวน 32 แหล่งข้อมูล
2. นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์องค์ประกอบ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก
องค์ประกอบที่ปรากฏด้วยค่าความถี่ตั้งแต่ระดับ 5 หรือคิดเป็นร้อยละ 50 ขึ้นไป ซึ่งสรุปองค์ประกอบ
อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จำนวน 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความอดทน
2) ความกตัญญู 3) การประหยัด 4) ความสามัคคี 5) จิตสำนึกสาธารณะ 6) ความรับผิดชอบ
7) ความซื่อสัตย์ 8) ความมีระเบียบวินัย และ 9) ความขยัน
3. กำหนดคุณสมบัติ และคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง (Purposive
Sampling) จำนวน 17 คน โดยกำหนดคุณสมบัติให้ครอบคลุมรอบด้าน ทั้งด้านคุณธรรมจริยธรรม
และด้านจิตวิทยาเด็ก และเยาวชน (รายนามผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน ปรากฏอยู่ในภาคผนวก ก)
4. นำองค์ประกอบทั้ง 9 ที่สังเคราะห์ได้มาสร้างเป็นแบบสอบถาม
การเรียงลำดับความสำคัญในรูปแบบ Google Form นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้น
เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุม
และความเหมาะสมของภาษา ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

5. เก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ติดต่อผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 คน เป็นการส่วนตัว ผ่าน LINE โทรศัพท์มือถือ อีเมล เพื่อแจ้งรายละเอียดของการวิจัย และขอความร่วมมือล่วงหน้า

5.2 ทำเรื่องผ่านบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ จำนวน 17 ชุด

5.3 ส่งลิงก์ Google Form พร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ ให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 คน เพื่อประเมินและจัดอันดับความสำคัญ ความจำเป็นเร่งด่วน ขององค์ประกอบทั้ง 9 โดยให้ลำดับ (1, 2, 3... จนถึง 9)

5.4 ติดตามการตอบกลับผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้ได้แบบประเมินคืน ครบถ้วน 100% (ทั้ง 17 ชุด)

6. วิเคราะห์ข้อมูล และคัดเลือกองค์ประกอบ

6.1 นำข้อมูลการจัดอันดับจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 คน มาวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงสถิติ ของแต่ละองค์ประกอบ

6.2 พิจารณาคัดเลือกองค์ประกอบที่มีความสำคัญจำเป็นเร่งด่วน 3 อันดับแรก โดยพิจารณาจากค่าคะแนนเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด (เนื่องจากลำดับที่ 1-3 คือ สำคัญที่สุด)

6.3 สูตรวิเคราะห์การเรียงลำดับความสำคัญขององค์ประกอบของอัตลักษณ์ คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ได้แก่

1) เก็บรวบรวมคะแนนลำดับ (Ranking Data) ผู้ประเมินแต่ละคน จะจัดลำดับ (Ranking) องค์ประกอบ 9 รายการ (จาก 1 = สำคัญมากที่สุด ถึง 9 = สำคัญน้อยสุด) แต่ละลำดับใช้ได้เพียงหนึ่งครั้งในแต่ละใบประเมิน

2) คำนวณคะแนนรวม และค่าเฉลี่ยลำดับ (Mean Rank) ของแต่ละองค์ประกอบ

$$\bar{x}_j = \frac{\sum_{i=1}^n r_{ij}}{n}$$

$\bar{x}_j$ = ค่าเฉลี่ยลำดับขององค์ประกอบ

r_{ij} = ลำดับที่ผู้ประเมิน

n = จำนวนผู้ประเมิน 17 คน

3) จัดอันดับความสำคัญ องค์ประกอบที่มี ค่าเฉลี่ยลำดับ ($\bar{x}_j$) ต่ำที่สุด คือ สำคัญ หรือเร่งด่วนที่สุด (อันดับ 1 ไปจนถึงอันดับ 9 ตามลำดับค่าเฉลี่ย)

หากมีค่าเท่ากันให้ใช้การพิจารณาวิธีอื่น เช่น มัธยฐาน (Median) การอภิปรายกลุ่ม

$$\text{Mean Rank (แต่ละองค์ประกอบ)} = \frac{\text{ผลรวมอันดับที่ได้รับจากคณะผู้ประเมิน}}{\text{จำนวนผู้ประเมิน (17 คน)}}$$

ผลการคัดเลือกระดับความสำคัญของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ทั้ง 9 ด้าน ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่ามีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญู และด้านความมีระเบียบวินัย

ผลจากการดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 ทำให้ได้องค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ และความมีระเบียบวินัย เพื่อนำไปใช้เป็นกรอบในการสร้าง แบบประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ในขั้นตอนที่ 2 ต่อไป

ขั้นที่ 2 สร้าง และประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้

ในขั้นตอนนี้ ดำเนินการสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน โดยมีเป้าหมายเพื่อคัดเลือกตัวบ่งชี้ ที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.51 ขึ้นไป) มีขั้นตอน ดังนี้

1. สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน โดยมุ่งเน้นใน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ และความมีระเบียบวินัย จากแนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษา เพื่อนำมา สังเคราะห์ และสร้างเป็นรายการตัวบ่งชี้เบื้องต้น

2. จากการวิเคราะห์องค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ด้านความกตัญญู ด้านความซื่อสัตย์ และด้านความมีระเบียบวินัย ได้กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ ซึ่งสรุปตัวบ่งชี้ของ 3 องค์ประกอบ ได้จำนวนทั้งสิ้น 34 ตัวบ่งชี้

3. ประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้โดยผู้เชี่ยวชาญ

3.1 นำรายการตัวบ่งชี้ทั้ง 34 รายการ ไปสร้างเป็นแบบประเมิน ความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ และนำร่างแบบสอบถามเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน (ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม ในขั้นที่ 1 สร้าง และจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบ) เพื่อประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ โดยลักษณะเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ความเหมาะสม ดังนี้

- 5 คะแนน หมายถึง ตัวบ่งชี้นี้มีความเหมาะสมมากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง ตัวบ่งชี้นี้มีความเหมาะสมมาก
- 3 คะแนน หมายถึง ตัวบ่งชี้นี้มีความเหมาะสมปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง ตัวบ่งชี้นี้มีความเหมาะสมน้อย
- 1 คะแนน หมายถึง ตัวบ่งชี้นี้มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

3.2 ส่งแบบประเมินความเหมาะสมเป็น Google Form เช่นเดียวกับ ขั้นตอนที่ 1 ให้แก่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 คน และติดตามผลการตอบกลับจนครบถ้วน

3.3 นำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 คน มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้เกณฑ์การแปลความหมาย ค่าเฉลี่ยของ บุญชม ศรีสะอาด (2540) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ระดับความเหมาะสม
4.51–5.00	มากที่สุด
3.51–4.50	มาก
2.51–3.50	ปานกลาง
1.51–2.50	น้อย
1.00–1.50	น้อยที่สุด

3.4 กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ (Cut-off Criteria) เพื่อนำไปใช้ในขั้นตอนต่อไป คือ ตัวบ่งชี้จะต้องมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสม ตั้งแต่ 4.51 ขึ้นไป ในระดับมากที่สุด จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์

4. นำตัวบ่งชี้เบื้องต้นทั้ง 34 รายการ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 17 คน ประเมินความเหมาะสม โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก (Cut-off Criteria) คือ ตัวบ่งชี้ต้องมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมตั้งแต่ 4.51 ขึ้นไป (ระดับมากที่สุด) จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์ สรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า มีตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์ทั้งสิ้น 26 ตัวบ่งชี้ และมีตัวบ่งชี้ที่ถูกคัดออกทั้งสิ้น 9 ตัวบ่งชี้

5. สูตรการวิเคราะห์เพื่อหาค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยสูตรคำนวณค่าเฉลี่ยมีดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X_i}{n}$$

โดยที่

$\bar{X}$ = ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของตัวบ่งชี้

$\sum X_i$ = ผลรวมคะแนนความเหมาะสมที่ผู้เชี่ยวชาญให้

n = จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งสิ้น 17 ท่าน

ส่วนสูตรคำนวณส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คือ

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum (X_i - \bar{X})^2}{n - 1}}$$

จากนั้นตีความค่าคะแนนเฉลี่ยตามเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2540) เพื่อพิจารณาระดับความเหมาะสมของแต่ละตัวบ่งชี้ เช่น 4.51–5.00 หมายถึงระดับมากที่สุด

ผลการประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 ท่าน ตัวบ่งชี้เบื้องต้นทั้งหมดมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู และความมีระเบียบวินัย รวมทั้งสิ้น 34 ตัวบ่งชี้ ผู้เชี่ยวชาญได้ประเมินความเหมาะสมโดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก คือ ตัวบ่งชี้ต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51 ขึ้นไป (ระดับมากที่สุด) จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์ โดยสามารถจำแนกตามองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ได้ ตามตาราง 10

ตาราง 10 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม
สำหรับเยาวชน

องค์ประกอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน		ตัวบ่งชี้	ไม่ผ่านเกณฑ์	ผ่านเกณฑ์
1	ด้านความซื่อสัตย์	14	2	12
2	ด้านความกตัญญู	8	1	7
3	ด้านความมีระเบียบวินัย	12	4	8
ผลรวม		34	7	27

จากตาราง 12 พบว่า ตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ประกอบด้วย ด้านความซื่อสัตย์ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ ด้านความกตัญญู จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ และด้านความมีระเบียบวินัย จำนวน 8 ตัวบ่งชี้

ในระยะที่ 1 นี้จะได้องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน เพื่อนำไปสร้างเป็นแบบสอบถามในระยะที่ 2 คือ ศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในระยะที่ 2 ต่อไป

ระยะที่ 2 ศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ในระยะที่ 2 นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และจัดลำดับความต้องการจำเป็นเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามกรอบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ได้ในระยะที่ 1 เพื่อนำผลลัพธ์ไปใช้ในการกำหนดเนื้อหาสำหรับหลักสูตรในระยะที่ 3 มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้าง และหาคุณภาพของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และแบบสอบถามสภาพที่คาดหวัง เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การรวบรวมข้อมูลจากผลการศึกษาในระยะที่ 1 คือ ได้องค์ประกอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญู และด้านความมีระเบียบวินัย จำนวน 27 ตัวบ่งชี้ เพื่อนำไปสร้างเป็นแบบสอบถามการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดำเนินการ ดังนี้

1. ร่างแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และแบบสอบถามสภาพที่คาดหวัง เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีขั้นตอนการสร้าง และตรวจสอบคุณภาพ

2. นำร่างแบบสอบถามเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัด และประเมินผล จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ผลการตรวจสอบแบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

3. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ โดยเน้นการปรับแก้ข้อความในข้อคำถามให้มีความจำเพาะเจาะจงกับบริบทอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชน จำนวนทั้งสิ้น 27 ตัวบ่งชี้ เพื่อหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ของตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ตามความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน และให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ควรปรับความสอดคล้องของเนื้อหา ด้านความมีระเบียบวินัย ในตัวบ่งชี้ข้อที่ 3.4 “เคารพและปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ข้อบังคับ กฎระเบียบ และกฎหมายของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคมสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศชาติทั้งต่อหน้า และลับหลัง สามารถแบ่งออกเป็น 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ของครอบครัว 2) เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง ข้อบังคับ กฎระเบียบของโรงเรียน 3) เคารพ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของชุมชน และ 4) เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมายขององค์กร สถาบัน และประเทศชาติ

จึงสรุปได้ว่า “ตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ด้านความซื่อสัตย์ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ ด้านความกตัญญู จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ และด้านความมีระเบียบวินัย จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ รวมทั้งสิ้น 30 ตัวบ่งชี้”

4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (tryout) ประกอบด้วย

4.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ณ โรงเรียนบ้านวังยาง

(วังยางวิทยานุกูล) จำนวน 71 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlation) พบว่า ชุดสภาพปัจจุบัน อยู่ระหว่าง 0.60-0.85

4.2 ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และครู จำนวน 30 คน ณ โรงเรียนพรหมานุเคราะห์ ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlation) พบว่า ชุดสภาพที่คาดหวัง อยู่ระหว่าง 0.74-0.91

5. วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) พบว่า ผลการตรวจสอบแบบสอบถามชุดสภาพปัจจุบัน มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 แบบสอบถามชุดสภาพที่คาดหวัง มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.99 แสดงว่าแบบสอบถามมีคุณภาพและความน่าเชื่อถืออยู่ในระดับยอดเยี่ยม พร้อมนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

6. สร้างเป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 และส่วนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ 5 = มากที่สุด ถึง 1 = น้อยที่สุด โดยในแต่ละข้อ ของผู้ตอบ 1 ครั้ง คือ สภาพปัจจุบัน (Degree of Success: D) ระดับที่เป็นอยู่จริง

7. สร้างเป็นแบบสอบถามสภาพที่คาดหวัง เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรมของเยาวชน ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบ แบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ในศตวรรษที่ 21 และส่วนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ลักษณะเป็นแบบมาตรา ส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ 5 = มากที่สุด ถึง 1 = น้อยที่สุด โดยในแต่ละข้อ ผู้ตอบ 1 ครั้ง คือ สภาพที่คาดหวัง (Importance: I) ระดับที่ควรจะเป็น

ขั้นที่ 2 กำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1.1 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร จำนวนทั้งสิ้น 24,024 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร, 2568)

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2,282 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 136 คน และครู จำนวน 2,146 คน จาก 45 โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร, 2567)

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ

2.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970) จากจำนวนประชากร 24,024 คน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน 5% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ จำนวน 377 คน วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม จากนั้นใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลากได้กลุ่มตัวอย่าง 3 โรงเรียน และกำหนดโควตา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น รวมทั้งสิ้น 377 คน ประกอบด้วย โรงเรียนสว่างแดนดิน 137 คน โรงเรียนพังโคนวิทยาคม 120 คน และโรงเรียนพรรณาวุฒาจารย์ 120 คน

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร จำนวน จำนวน 329 คน ซึ่งเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (วาโร เพ็งสวัสดิ์, 2551) แต่ผู้วิจัยจะศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 338 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 23 คน และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 48 คน และครู จำนวน 267 คน จาก 23 โรงเรียน ซึ่งเกิดจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

ขั้นที่ 3 เก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล

1. ติดต่อผู้อำนวยการโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสว่างแดนดิน โรงเรียนพังโคนวิทยาคม และโรงเรียนพรรณาวุฒาจารย์ เพื่อแจ้งรายละเอียดและขอความร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการก่อน

2. ดำเนินการขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
อย่างเป็นทางการ ผ่านบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

3. นำส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง รวม 377 ชุด และดำเนินการ
ติดตามรับคืนด้วยตนเอง โดยตั้งเป้าหมายการรับคืนที่ 99% และ

4. วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของสภาพปัจจุบัน (D) และสภาพที่คาดหวัง (I)
โดยใช้เกณฑ์การแปลผล ของบุญชม ศรีสะอาด (2554) ลักษณะคำตอบมาตราส่วนประมาณค่า
5 ระดับ คือ เป็นระดับสภาพปัจจุบัน และระดับสภาพที่คาดหวัง โดยแปลความหมายค่าคะแนน
เฉลี่ยการสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวัง แบ่งออกเป็น 5 ระดับ และมีเกณฑ์ในการให้คะแนน
ดังตาราง 11

ตาราง 11 เกณฑ์การแปลผลคะแนนค่าเฉลี่ย

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	ระดับ	การแปลความหมาย
4.51-5.00	5	มีสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวัง อยู่ในระดับมากที่สุด
3.51-4.50	4	มีสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวัง อยู่ระดับมาก
2.51-3.50	3	มีสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวัง อยู่ในระดับปานกลาง
1.51-2.50	2	มีสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวัง อยู่ในระดับน้อย
1.00-1.50	1	มีสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวัง อยู่ในระดับน้อยที่สุด

5. วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ผู้วิจัยใช้ดัชนี
ความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$) ตามแนวทางของ สุวิมล ว่องวานิช (2550)

$$\text{สูตร } PNI_{modified} = (I - D) / D$$

เกณฑ์การพิจารณา ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกความต้องการจำเป็น
เร่งด่วน คือ รายการตัวบ่งชี้จะต้องมีค่า $PNI_{modified}$ ตั้งแต่ 0.03 ขึ้นไป จึงจะถือว่ามีความต้องการ
จำเป็นในการนำมาสร้างเป็นสาระสำคัญในการกำหนดจุดเน้นหรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง

จากผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ในการเสริมสร้าง
อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้ง 3 ด้าน มีค่า PNI
อยู่ระหว่าง .298 ถึง .340 (29.80-34.00) และเมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ พบว่ามีค่า PNI อยู่ระหว่าง
.248 ถึง .457 (24.80-45.57%) ซึ่งมีค่าค่อนข้างสูง แสดงให้เห็นว่า ณ ปัจจุบัน นักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมทั้งทางด้านความซื่อสัตย์ต่ำกว่า
สภาพที่คาดหวังของผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน และครู อย่างชัดเจน ฉะนั้นผู้วิจัยจึงนำเสนอประเด็น
ดังกล่าวมาสร้างเป็นสาระสำคัญในการกำหนดจุดเน้นหรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรฝึกอบรม
ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ในระยะที่ 3 ต่อไป

ระยะที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้าง อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

ในระยะที่ 3 นี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เพื่อนำสาระสำคัญในการกำหนดจุดเน้นหรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกำหนดเป็นร่างหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้างและหาคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา

1. รวบรวมข้อมูลจากการดำเนินการระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เพื่อนำมาใช้เป็นสาระสำคัญในการกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา

2. สังเคราะห์ แนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดหลักสูตรฝึกอบรม และแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา (รายละเอียดแสดงในบทที่ 2) พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1) ที่มาและความสำคัญ 2) แนวคิด และทฤษฎีพื้นฐาน 3) หลักการของหลักสูตร 4) ความมุ่งหมายของหลักสูตร 5 กลุ่มเป้าหมาย และลักษณะของผู้เข้าอบรม 6) กรอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน 8) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 9) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ และ 10) การวัด และประเมินผลการเรียนรู้

3. ยกร่างหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 และนำร่างหลักสูตรที่สังเคราะห์ได้ เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในประเด็นต่าง ๆ ภาษาที่ใช้และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

4. กำหนดคุณสมบัติผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับความเชี่ยวชาญสหสาขา ในด้านหลักสูตรและการสอน และการวัดและประเมินผลการศึกษา จำเป็นต้องครอบคลุมคุณสมบัติเชิงบูรณาการ ที่แสดงให้เห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความเข้าใจลึกซึ้งในความเชื่อมโยงของทั้งสองศาสตร์ โดยคุณสมบัติแบ่งออกเป็นเกณฑ์หลัก ดังต่อไปนี้

4.1 คุณวุฒิการศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท หรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือระดับปริญญาเอก ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ได้แก่ หลักสูตรและการสอน การวัดและประเมินผล การศึกษา วิจัยและประเมินผลการศึกษา สถิติการศึกษา และเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา ที่มีพื้นฐานการประเมินที่เข้มแข็ง หรือความเชี่ยวชาญข้ามศาสตร์ หากสำเร็จการศึกษาในสาขาใดสาขาหนึ่ง เช่น หลักสูตรและการสอน จะต้องมีความรู้พื้นฐานแสดงความเชี่ยวชาญ หรือมีประสบการณ์ที่ชัดเจนในอีกสาขาหนึ่ง (การวัดและประเมินผล) อย่างเป็นรูปธรรม

4.2 ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญ ได้แก่ มีประสบการณ์ในการออกแบบ พัฒนา วิพากษ์ หรือบริหารจัดการหลักสูตร ในระดับสถานศึกษา ระดับชาติ หรือในองค์กรที่เกี่ยวข้อง หรือมีประสบการณ์ในการนิเทศการสอน หรือการพัฒนาวิชาชีพครู มีความเข้าใจ

ในทฤษฎีการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้ในรูปแบบการสอนที่หลากหลาย ในการออกแบบและสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เช่น การหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติทางการศึกษา (Data Analysis & Statistics) มีประสบการณ์ในการประเมินโครงการ (Program Evaluation) หรือการประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation)

4.3 ผลงานเชิงประจักษ์ มีผลงานวิจัย ตำรา หรือบทความวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการที่น่าเชื่อถือ ซึ่งสะท้อนความเชี่ยวชาญในด้านหลักสูตร หรือการวัดผล มีผลงานที่แสดงถึงการเชื่อมโยงศาสตร์ทั้งสอง เช่น งานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลลัพธ์ของหลักสูตร การพัฒนาระบบการประเมินตามสภาพจริง เพื่อสะท้อนสมรรถนะตามหลักสูตร หรือการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อการพัฒนาหลักสูตร เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร หรือเครื่องมือวัดผลที่ได้รับการยอมรับและนำไปใช้งานอย่างแพร่หลาย

4.4 การยอมรับในวงวิชาการ วิชาชีพ ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการระดับชาติ คณะกรรมการวิชาการ หรือผู้ทรงคุณวุฒิในการวิพากษ์หลักสูตร หรือเครื่องมือประเมิน หรือได้รับเชิญเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ทั้งสอง เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพว่ามีความเป็นกลาง และมีจรรยาบรรณ ในการปฏิบัติงาน

5. นำร่างหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ที่พัฒนาขึ้น เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ปรากฏอยู่ที่ภาคผนวก ก) เพื่อตรวจสอบ พิจารณา และประเมินความเหมาะสม ความถูกต้อง ความชัดเจน และความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ในหลักสูตรดำเนินการ ดังนี้

5.1 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลของหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

5.1.1 แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรฝึกอบรม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวทางของ ชญาภัสร์ สมกระโทก (2563) และศักดิ์ศรี ปาณะกุล (2567) และกำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายเพื่อพิจารณาความเหมาะสมโดยรวมของหลักสูตร ใช้เกณฑ์การประเมินค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้

เกณฑ์การแปลความหมาย

ค่าเฉลี่ย	ระดับเหมาะสม
4.51–5.00	หมายถึง มากที่สุด
3.51–4.50	หมายถึง มาก
2.51–3.50	หมายถึง ปานกลาง
1.51–2.50	หมายถึง น้อย
1.00–1.50	หมายถึง น้อยที่สุด

สูตรคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean)

$$\bar{X} = \frac{\Sigma X}{N}$$

โดยที่

$\bar{X}$ = ค่าเฉลี่ยคะแนน

ΣX = ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N = จำนวนผู้ประเมินหลักสูตร (ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน)

สูตรคำนวณส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S.D. = \sqrt{\frac{\Sigma (X - \bar{X})^2}{N - 1}}$$

โดยที่

S.D. = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

X = คะแนนของแต่ละผู้ประเมิน

$\bar{X}$ = ค่าเฉลี่ยคะแนน

N = จำนวนผู้ประเมิน

S.D. ที่น้อยแสดงว่าผู้ประเมินเห็นพ้องต้องกัน ส่วน S.D. ที่สูงแสดงว่ามีความเห็นที่แตกต่างกัน

5.1.2 ร่างหลักสูตรฝึกอบรมนี้จะถือว่ามีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้ เมื่อผ่านเกณฑ์การพิจารณา 2 ประการ ได้แก่ 1) เกณฑ์ค่าเฉลี่ยรายข้อ (Item-level Criteria) องค์กรประกอบของหลักสูตรในด้านความชัดเจน ความถูกต้อง และความสอดคล้อง ต้องมีค่าเฉลี่ย รายข้อตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และ 2) เกณฑ์การกระจายของข้อมูล (Distribution Criteria) ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต้องมีความสอดคล้องกัน โดยพิจารณาจากค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) โดยรวม ซึ่งต้องมีค่าไม่เกิน 1.00

สำหรับข้อรายการใดที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ (ต่ำกว่า 3.51) ผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เพื่อรับทราบเหตุผล และข้อเสนอแนะ และนำข้อมูลดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ ก่อนนำไปใช้ต่อไป

ผลการประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 พบว่า โดยผลรวมทุกด้านอยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = .26) และอยู่ในขอบเขตระหว่างระดับความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .00) ถึงอยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = .00) ซึ่งแสดงว่า ทุกองค์ประกอบของร่างหลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามได้ปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดในบางรายการตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

5.2 แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น (Item-Objective Congruence Index: IOC) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สูตร IOC ของ Rovinelli & Hambleton (1977) โดยกำหนดเกณฑ์การยอมรับว่าหลักสูตร มีความสอดคล้อง และสามารถนำไปใช้ได้ ที่ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป สูตรพื้นฐาน

$$IOC = \frac{\Sigma R}{N}$$

โดยที่

IOC = ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์
(Index of Item-Objective Congruence)

ΣR = ผลรวมของคะแนนจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดสำหรับข้อคำถามนั้น ๆ

N = ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน

เกณฑ์การตัดสินที่กำหนดเกณฑ์การยอมรับได้

IOC $\geq$ 0.50 = ข้อคำถามผ่านเกณฑ์ สามารถใช้ได้

IOC < 0.50 = ข้อคำถามไม่ผ่านเกณฑ์ต้องปรับปรุง หรือตัดออก

Rovinelli & Hambleton (1977) ได้อธิบายว่า หากข้อคำถามมีค่า IOC เท่ากับ 0.50 แสดงว่า มีผู้ทรงคุณวุฒิบางส่วนเห็นว่าข้อคำถามนั้นเหมาะสมอย่างสมบูรณ์ ขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิบางส่วนยังไม่สามารถตัดสินใจได้ ดังนั้น เกณฑ์ 0.5 จึงถือเป็นจุดตัดขั้นต่ำ ดังตาราง 12

ตาราง 12 การแบ่งระดับค่า IOC

ค่า IOC	ระดับ	การตีความ	การดำเนินการ
1.00	สมบูรณ์แบบ	ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นพ้องต้องกัน 100%	ใช้ได้ทันที
0.80-0.99	ดีมาก	มีความสอดคล้องสูง	ใช้ได้
0.60-0.79	ดี	มีความสอดคล้องปานกลาง	ใช้ได้
0.50-0.59	พอใช้ได้	ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ	ใช้ได้ แต่อาจพิจารณาปรับปรุง
< 0.50	ไม่ผ่านเกณฑ์	ไม่เป็นไปตามเกณฑ์	ต้องปรับปรุง หรือตัดออก

5.3 นำร่างหลักสูตรที่สังเคราะห์และวิเคราะห์ได้ เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (ผู้ทรงคุณวุฒิชุดเดียวกับขั้นที่ 1 สร้างและหาคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรม) เพื่อประเมินและตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของหลักสูตรกับวัตถุประสงค์ (IOC) ต่อไป

ผลการประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรในทุกด้าน พบว่า มีค่า IOC อยู่ในขอบเขตระหว่าง .80–1.00 และมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ .96 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด .50 แสดงว่าร่างหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และมีความสอดคล้องในระดับสูงมาก สามารถนำไปใช้ในขั้นตอนต่อไปได้

หลังจากที่หลักสูตรผ่านการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ไปทดลองใช้ (Try Out) หรือทดสอบนำร่อง (Pilot Testing) กับกลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้ โดยกลุ่มที่ใช้ในการทดลองเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยกำหนดชั้นละ 10 คน คือ ชาย 5 คน หญิง 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 คน ณ โรงเรียนชุมชนบ้านนาดีหนองไผ่ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง ได้มาโดยวิธีการอาสาสมัคร

ผลการทดลองใช้หลักสูตรนำร่อง ได้สะท้อนข้อมูลสำคัญในด้านความเหมาะสมเชิงปฏิบัติ และความชัดเจนของภาษา ที่ใช้ในโครงสร้างกิจกรรม ตลอดจนมีการรวบรวมประเด็นปัญหาและข้อจำกัด ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการดำเนินกิจกรรม ข้อมูลเชิงประจักษ์เหล่านี้ จะถูกนำไปวิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ และประสิทธิภาพสูงสุด ก่อนการนำไปปฏิบัติใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายในลำดับต่อไป

ขั้นที่ 2 สร้าง และหาคุณภาพของแบบวัดอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

1. รวบรวมข้อมูลจากการดำเนินการในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เพื่อนำมาใช้เป็นสาระสำคัญในการกำหนดนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1.1 กำหนดความหมายและขอบเขตของสิ่งที่จะวัดให้ชัดเจนก่อน คือ การนิยามเชิงปฏิบัติการอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 และแบ่งองค์ประกอบออกเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ และมีระเบียบวินัย

1.2 สร้างรายการข้อคำถาม (Item Construction) ซึ่งอยู่ในรูปของพฤติกรรมให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการของแต่ละด้านที่กำหนดไว้

2. นำร่างแบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ที่สร้างขึ้นทั้งหมด (รวมถึงนิยามศัพท์) ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิปรากฏอยู่ในภาคผนวก) เพื่อตรวจสอบคุณภาพ และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

3. นำแบบวัดอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ไปทดลองใช้ (Try out) เก็บข้อมูลกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ณ โรงเรียนชุมชนบ้านนาดีหนองไผ่ จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีลักษณะใกล้เคียงกัน แล้วนำมาตรวจให้คะแนนเพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายด้าน รายข้อ และผลรวมทั้งฉบับ สูตรการคำนวณ Cronbach's Alpha

ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α) ของครอนบาค คำนวณจากสูตรดังต่อไปนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum_{i=1}^k S_i^2}{S_t^2} \right]$$

โดยที่

α คือ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (ค่าความเชื่อมั่น)

k คือ จำนวนข้อคำถามหรือข้อสอบในแบบสอบถาม

S_i^2 คือ ค่าความแปรปรวนของคะแนนของข้อสอบแต่ละข้อ (ข้อที่ i)

S_t^2 คือ ค่าความแปรปรวนรวมของคะแนนทั้งหมด (Cronbach,

1951; Tavakol & Dennick, 2011) สูตรนี้มีความหมายว่า ค่า Alpha จะเพิ่มขึ้นเมื่อจำนวนข้อคำถามมากขึ้น และสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามสูงขึ้น ซึ่งบ่งชี้ว่าข้อคำถามวัดตัวแปรเดียวกัน (Gliem & Gliem, 2003)

4. วิเคราะห์รายด้าน และรายข้อ

4.1 การวิเคราะห์รายด้าน (Dimension-wise Analysis) ต้องทำการวิเคราะห์ค่า Cronbach's Alpha แยกตามแต่ละด้าน เพื่อตรวจสอบว่าข้อคำถามในแต่ละด้านมีความสอดคล้องกันหรือไม่ ผลการศึกษาแบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ได้ผลลัพธ์ทั้งหมดผ่านเกณฑ์ที่กำหนด (≥ 0.70) (Ahmad et al., 2024)

4.2 การวิเคราะห์รายข้อ (Item-wise Analysis) เมื่อได้ค่า Cronbach's Alpha รวมต้องตรวจสอบรายละเอียดของแต่ละข้อคำถามโดยดูที่ Item-Total Correlation ซึ่งเป็นค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนแต่ละข้อกับคะแนนรวม ควรมีค่า ≥ 0.30 ขึ้นไป หากต่ำกว่า 0.30 อาจบ่งชี้ว่าข้อดังกล่าวไม่สัมพันธ์กับตัวแปรที่วัด และ Cronbach's Alpha if Item Deleted ซึ่งเป็นค่า Alpha หากตัดข้อดังกล่าวออก ถ้าค่าดังกล่าวสูงกว่าค่า Alpha รวมอย่างมีนัยสำคัญ แสดงว่าข้อนั้นอาจไม่เหมาะสมกับกลุ่มและควรพิจารณาตัดออกหรือปรับปรุง (Gliem & Gliem, 2003; Tavakol & Dennick, 2011)

5. เกณฑ์การผ่าน และการแปลผล

สำหรับแบบวัดอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เกณฑ์ที่ยอมรับได้คือค่า Cronbach's Alpha ≥ 0.70 ถือเป็นค่าที่มีความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ (Acceptable) ค่า ≥ 0.80 ถือเป็นดีมาก (Good) และค่า ≥ 0.90 ถือเป็นยอดเยี่ยม (Excellent) อย่างไรก็ตาม บางการศึกษาอาจกำหนดเกณฑ์สูงกว่า เช่น 0.75 หรือ 0.80 ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความสำคัญของการวัด (Nunnally & Bernstein, 1994; Ahmad et al., 2024) ดังตาราง 13

ตาราง 13 การแปลผลความหมาย

ค่า Cronbach's Alpha	การแปลผล	ความหมาย
$\alpha \geq 0.90$	ยอดเยี่ยม	ความเชื่อมั่นสูงมาก ข้อคำถามวัดตัวแปรเดียวกันอย่างสูง
$\alpha 0.80-0.89$	ดี	ความเชื่อมั่นดี เหมาะสำหรับการใช้ได้จริง
$\alpha 0.70-0.79$	พอใช้	ความเชื่อมั่นยอมรับได้ อยู่ในระดับที่เกณฑ์กำหนด
$\alpha 0.60-0.69$	ต้องพิจารณา	ความเชื่อมั่นน้อย ควรปรับปรุง
$\alpha < 0.60$	ต่ำไม่ผ่าน	ความเชื่อมั่นต่ำมาก ไม่ควรใช้งาน

การแปลผลนี้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลที่ใช้ในการวิจัยด้านจิตวิทยาและการศึกษา (Tavakol & Dennick, 2011; Ahmad et al., 2024)

6. การปรับปรุงเมื่อค่าความเที่ยงต่ำกว่าเกณฑ์

หากการวิเคราะห์ได้ผลลัพธ์ว่าค่า Cronbach's Alpha ต่ำกว่า 0.70 มีขั้นตอนในการปรับปรุง ดังนี้ ประการแรก เพิ่มจำนวนข้อคำถาม หากจำนวนข้อมีน้อย (2-3 ข้อ) ให้พิจารณาเพิ่มข้อคำถามเพิ่มเติม เพราะจำนวนข้อมีผลต่อค่า Alpha โดยตรง ประการที่สอง ตรวจสอบและปรับปรุงเนื้อหาข้อคำถาม บางข้ออาจเขียนไม่ชัดเจน หรืออาจวัดตัวแปรต่างออกไป ต้องปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงภาษา ประการที่สาม ตัดออกข้อที่มีปัญหา หากพบข้อที่ Cronbach's Alpha if Item Deleted สูงกว่าค่า Alpha รวมอย่างชัดเจน ให้พิจารณาตัดออก และประการสุดท้าย ทำการทดลองใช้ซ้ำ หลังจากปรับปรุง ให้ทดลองใช้อีกครั้งกับกลุ่มตัวอย่างใหม่ และทำการวิเคราะห์อีกรอบ (Tavakol & Dennick, 2011; Barbera, 2020)

ผลการวิเคราะห์ของแบบวัดอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ในศตวรรษที่ 21 พบว่า ค่า Cronbach's Alpha รายด้านที่ได้ นั่น คือด้านความกตัญญู ผลรวมเท่ากับ .843 ด้านความซื่อสัตย์ ผลรวมเท่ากับ .861 และด้านความมีระเบียบวินัย ผลรวมเท่ากับ .883 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์การยอมรับ 0.70 ทั้งหมด แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นที่สูง

ซึ่งรายข้อ อยู่ในช่วง .186-.734 ซึ่งเป็นค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนน แต่ละข้อกับคะแนนรวม ควรมีค่า ≥ 0.30 ขึ้นไป หากต่ำกว่า 0.30 อาจบ่งชี้ว่าข้อดังกล่าวไม่สัมพันธ์กับตัวแปรที่วัด และ Cronbach's Alpha if Item Deleted ซึ่งเป็นค่า Alpha หากตัดข้อดังกล่าวออก ถ้าค่าดังกล่าวสูงกว่าค่า Alpha รวมอย่างมีนัยสำคัญ แสดงว่าข้อที่ 9 “นักเรียนไม่พูดเท็จไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมยไม่ลอกผลงานหรือการบ้านของเพื่อน หรือคิดโลภอยากได้ของ ๆ ผู้อื่น” ได้พิจารณาปรับปรุงภาษา และข้อคำถามแต่ละข้อมีคุณภาพ

วิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ทั้งฉบับเท่ากับ .945 และจัดทำแบบวัดฉบับสมบูรณ์สำหรับดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ขั้นที่ 3 สร้าง และหาคุณภาพแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตร

ในการสร้าง และหาคุณภาพแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรจากผู้เรียน ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการวินิจฉัยประสิทธิผล ขั้นที่ 3 เป็นการสร้างและประกันคุณภาพแบบสอบถามความพึงพอใจ จึงเป็นกระบวนการพัฒนาเครื่องมือวัด ที่มุ่งแปลงระดับการยอมรับของผู้เรียนต่อองค์ประกอบหลักสูตร ให้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่สามารถวิเคราะห์ได้ โดยต้องผ่านการทวนสอบ เพื่อยืนยันความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของมาตรวัดดำเนินการ ดังนี้

1. สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ

2. วิเคราะห์การสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งสรุปไว้ 7 ด้าน โดยรายชื่อคำถาม จำนวน 36 ข้อ ได้แก่ 1) ด้านสภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ด้านวัตถุประสงค์ 3) ด้านหลักสูตร 4) ด้านวิทยากร 5) ด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน 6) ด้านสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ และ 7) ด้านการวัด และประเมินผล

3. ร่างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม โดยกำหนดกรอบในการประเมิน คือ 1) สภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ด้านวัตถุประสงค์ 3) ด้านหลักสูตร 4) ด้านวิทยากร 5) ด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน 6) ด้านสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ และ 6) ด้านการวัดและประเมินผล โดยรายชื่อคำถาม จำนวน 36 ข้อ

4. สูตรการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม กรอบสูตรพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ ดังนี้

สูตรการคำนวณค่าเฉลี่ย

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n X_i}{n}$$

สูตรส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$SD = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2}{n-1}}$$

เกณฑ์การแปลความหมาย

ค่าเฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจ
1.00-1.50	น้อยที่สุด
1.51-2.50	น้อย
2.51-3.50	ปานกลาง
3.51-4.50	มาก
4.51-5.00	มากที่สุด

5. นำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของประเด็นการประเมิน ภาษาที่ใช้และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (ผู้ทรงคุณวุฒิชุดเดียวกับการสร้าง

และหาคุณภาพของแบบประเมิน) เพื่อประเมินความสอดคล้องค่า IOC ตามเกณฑ์ตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไป ซึ่งแบบสอบถามมีค่า IOC อยู่ในช่วง .80-1.00 ในทุกข้อ จึงผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกข้อ แสดงว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนเห็นตรงกันว่าแบบสอบถามนี้ตรงประเด็น และมีคุณภาพสูง

6. นำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้ (Try out) เก็บข้อมูลกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ณ โรงเรียนชุมชนบ้านนาดีหนองไผ่ จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีลักษณะใกล้เคียงกัน แล้วนำมาตรวจให้คะแนนเพื่อวิเคราะห์ หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlation) และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่น ของแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม ขอบเขตรายด้านอยู่ในระหว่าง .784-.829 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์การยอมรับ 0.70 ทั้งหมด แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นที่สูง และผลรวม ทั้งฉบับเท่ากับ .953 และจัดทำแบบประเมินฉบับสมบูรณ์สำหรับดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

เมื่อแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม ผ่านการตรวจสอบ คุณภาพแล้ว ก็จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อเตรียมนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง กับกลุ่มตัวอย่าง ต่อไป

ผลลัพธ์จากการศึกษาในระยะที่ 3 จะได้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ฉบับสมบูรณ์ ที่พร้อมนำไปทดลองใช้ได้จริงในระยะที่ 4 ต่อไป

ระยะที่ 4 ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ในระยะที่ 4 นี้เป็นการศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 ระยะที่ 2 และระยะที่ 3 ซึ่งการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงการทดลอง (Experimental research) มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โดยกำหนดขนาดจำนวนประชากรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ 80 คนขึ้นไป จำนวน 14 โรงเรียน รวมนักเรียนทั้งหมด 1,997 คน ดังแสดงในตาราง 14

ตาราง 14 จำนวนประชากรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

ลำดับ	ชื่อโรงเรียน	ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น			เพศ		รวม
		ม.1	ม.2	ม.3	ชาย	หญิง	
1	บ้านบึง	32	28	20	39	41	80
2	บ้านดอนชัยวิทยา	28	26	27	41	40	81
3	บ้านแร่	22	30	33	50	35	85
4	บ้านวังยาง (วังยางวิทยานุกุล)	36	30	22	62	26	88
5	บ้านสิริกวิทยาคม	30	30	35	43	52	95
6	บ้านต้นผึ้ง	34	30	40	52	52	104
7	บ้านหนองทุ่ม (พุทธานุเคราะห์)	40	44	28	69	43	112
8	บ้านเปือยทานตะวันพิทยาสรรพ์	51	41	34	72	54	126
9	บ้านบึงโน	40	56	36	75	57	132
10	บ้านคำสะอาด	46	41	59	89	57	146
11	บ้านนาสโนวล	38	55	44	73	64	137
12	ทรายมูลหนองกุงทรายศรีพิทยา	64	43	44	68	83	151
13	บ้านถ่อน (คุรุราษฎร์สามัคคี)	51	42	65	103	55	158
14	บ้านง่อนหนองพะเนาวิมิตรภาพที่ 126	162	178	162	290	212	502
ผลรวม		674	674	649	1,126	871	1,997

ที่มา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 (2568)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านบึง จำนวน 30 คน และ 2) โรงเรียนบ้านวังยาง จำนวน 30 คน โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นละ 10 คน ชาย 5 คน หญิง 5 คน จำนวน 30 คน ได้มาจากการเลือกแบบกำหนดสัดส่วน (Quota sampling) ที่ผู้บริหารและคณะครูของโรงเรียนให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมฝึกอบรม และนักเรียนยินดีเข้าร่วมการวิจัย โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ได้โรงเรียนบ้านบึงเป็นกลุ่มทดลอง และโรงเรียนบ้านวังยาง เป็นกลุ่มควบคุม

3. แบบแผนการทดลองใช้รูปแบบการทดลอง 2 กลุ่ม และมีการวัดก่อนการทดลอง 1 ครั้ง หลังการทดลอง 1 ครั้ง และวัดความคงทน 1 ครั้ง (Randomized Controlled Pretest-Posttest Design with Follow-up) เขียนเป็นรูปแบบการทดลองของ Rausch et al. (2003); Robinson et al. (2017); Bhattacharjee (2019) แสดงในตาราง 15

ตาราง 15 แบบแผนการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	วัดก่อนเรียน	ทดลอง	วัดหลังเรียน	วัดหลังผ่านไป 35 วัน
RE	T ₁	X	T ₂	T ₃
RC	T ₁	~X	T ₂	~

ความหมายสัญลักษณ์

- R แทน การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
 E แทน กลุ่มทดลอง
 C แทน กลุ่มควบคุม
 X แทน ได้เข้าร่วมฝึกอบรม
 ~X แทน ไม่ได้เข้าร่วมฝึกอบรม
 T₁ แทน ค่าเฉลี่ย วัดก่อนการทดลอง (Pre test)
 T₂ แทน ค่าเฉลี่ย วัดหลังการทดลอง (Pos ttest)
 T₃ แทน ค่าเฉลี่ย วัดความคงทน (หลังผ่านไปแล้ว 35 วัน)

ขั้นที่ 2 ดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับกลุ่มตัวอย่างโดยดำเนินการ ดังนี้

1. ก่อนการทดลอง นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ดำเนินการทดลองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบึง และผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังยาง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง
2. ขออนุญาตจริยธรรมในมนุษย์ คณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เลขที่หนังสือรับรอง อว 0621.08/915 รับรอง ณ 29 กรกฎาคม 2568 วันหมดอายุ 28 กรกฎาคม 2569 (รายละเอียดปรากฏอยู่ในภาคผนวก ก)
3. กำหนดคุณสมบัติ และเกณฑ์ของผู้เข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรม เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่กำลังศึกษาในโรงเรียนบ้านบึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ที่สมัครใจเข้าร่วมรับการฝึกอบรม และสามารถเข้าร่วมอบรมได้ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ในระยะเวลาที่กำหนด และมีร่างกายและจิตใจที่พร้อมสำหรับการฝึกอบรม ทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติ ส่วนเกณฑ์การคัดออกของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม คือ อาสาสมัครไม่สมัครใจในการเข้าร่วมต่อและอาสาสมัครมีเกณฑ์การเข้าร่วมไม่ถึงร้อยละ 90 ของการฝึกอบรม
4. ผู้วิจัยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั้ง 2 กลุ่ม คือ นักเรียนโรงเรียนบ้านบึง (กลุ่มทดลอง) และนักเรียนโรงเรียนบ้านวังยาง (กลุ่มควบคุม) ทำแบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ก่อนการทดลอง

ขั้นที่ 3 ดำเนินการทดลองและจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้

1. เวลาดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการทดลองตั้งเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2568 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2569 โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองและเป็นผู้สอนหลัก ในการดำเนินการทดลอง 2 ครั้งต่อสัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 5 ครั้ง ๆ ละ 3 ชั่วโมง โดยกลุ่มทดลองได้เข้าร่วมฝึกอบรม ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้เข้าร่วมฝึกอบรม

2. ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คือ นักเรียนโรงเรียนบ้านบึงกลุ่มทดลอง รวมทั้งสิ้น 30 คน และนักเรียนโรงเรียนบ้านวังยาง กลุ่มควบคุม รวมทั้งสิ้น 30 คน ทำแบบวัดอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2568 ใช้เวลา 60 นาที และรวบรวมคะแนนอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ก่อนการทดลองของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3. หลังการทดลอง ผู้วิจัยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คือ นักเรียนโรงเรียนบ้านบึงกลุ่มทดลอง รวมทั้งสิ้น 30 คน ทำแบบวัดอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 อีกครั้งหลังเสร็จสิ้นการทดลอง และทำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เดือนธันวาคม พ.ศ. 2568 ใช้เวลา 60 นาที และรวบรวมคะแนนอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 และคะแนนทำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม หลังการทดลองของกลุ่มทดลอง เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. สิ้นสุดหลังการทดลอง ผู้วิจัยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คือ นักเรียนโรงเรียนบ้านวังยาง กลุ่มควบคุม รวมทั้งสิ้น 30 คน ทำแบบวัดอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2568 ใช้เวลา 30 นาที และรวบรวมคะแนนของกลุ่มควบคุม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. หลังผ่านไป 35 วัน ผู้วิจัยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คือ นักเรียนโรงเรียนบ้านบึงกลุ่มทดลอง รวมทั้งสิ้น 30 คน ทำแบบวัดอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 อีกครั้ง เดือนมกราคม พ.ศ. 2569 ใช้เวลา 60 นาที และรวบรวมคะแนนของกลุ่มทดลอง เพื่อวิเคราะห์หาข้อมูลต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย ตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน
 2. ผลการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
 3. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
 4. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
- รายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็น มีดังนี้

ผลการศึกษาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน

ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ผู้วิจัยขอนำเสนอไปตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ 1 สังเคราะห์องค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ของนักวิชาการ นักการศึกษา และปัญญาประดิษฐ์ (AI) จำนวน แหล่งข้อมูล 32 รายการ ได้แก่ กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2552); คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ (2561); ปพิชญา จินอิม (2561); พระครูภาวนาโพธิคุณ และคณะ (2561); พระครูโสภิตสัทธาธรรม และคณะ (2561); พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (2561); มณฑกานต์ รอดคล้าย (2561); วิลาสินี จะโลนา (2561); อัมมาม หะยีเจหลง (2561); สุเมธ สุจริยวงศ์ (2562); พระครูสุตภัสสโรธรรม และคณะ (2563); สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ (2563); Steven & Ezhar (2009); George & Uyanga (2014); Dev (2017); Chowdhury (2018); See (2018); Petkovic & Bárta (2020); Renzulli (2021); Podar International School (2022); Pool of European Youth Researchers (2022); Raising Teens Today (2022); Global Indian International School (2023); Heynen et al. (2023); Organisation for Economic Co-operation and Development (2024); Bjärehed et al. (2024); Silke et al. (2024); Chatgpt AI (2025); Copilot AI (2025); Gemini AI (2025); Oldham & cLoughlin

(2025); Yee et al. (2025) ซึ่งสรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ใช้เกณฑ์การคัดเลือกค่าความถี่ตั้งแต่ 5 ขึ้นไป มี 9 ด้าน (องค์ประกอบ) ดังตาราง 16

ตาราง 16 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม

องค์ประกอบ	อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน	ความถี่	ร้อยละ
1	ความซื่อสัตย์	18	75.00
2	ความมีระเบียบวินัย	15	62.50
3	ความรับผิดชอบ	6	25.00
4	ความขยันหมั่นเพียร	6	25.00
5	ความกตัญญู	6	25.00
6	การประหยัด	5	20.83
7	ความอดทน	5	20.83
8	ความสามัคคี	5	20.83
9	จิตสำนึกสาธารณะ	5	20.83

จากตาราง 16 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ใช้เกณฑ์การคัดเลือกค่าความถี่ตั้งแต่ 5 ขึ้นไป จาก 32 แหล่งข้อมูล พบว่ามี 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ 2) ความมีระเบียบวินัย 3) ความรับผิดชอบ 4) ความขยันหมั่นเพียร 5) ความกตัญญู 6) การประหยัด 7) ความอดทน 8) ความสามัคคี และ 9) จิตสำนึกสาธารณะ

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์การจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน ดังตาราง 17

ตาราง 17 ผลการวิเคราะห์การจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรม
จริยธรรม ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (n = 17)

ผู้เชี่ยวชาญคนที่	อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21								
	ความซื่อสัตย์	ความมีระเบียบวินัย	จิตสำนึกสาธารณะ	ความรับผิดชอบ	ความซื่อสัตย์	การประหยัด	ความกตัญญู	ความอดทน	ความสามัคคี
1	2	3	6	4	7	9	1	5	8
2	2	3	6	4	7	9	1	5	8
3	3	7	4	6	5	9	2	1	8
4	2	3	6	4	7	9	1	5	8
5	1	2	4	5	3	9	8	7	6
6	1	3	4	5	6	9	2	7	8
7	1	5	2	3	8	9	4	7	6
8	1	5	2	3	8	9	4	7	6
9	1	4	3	2	8	9	7	5	6
10	1	5	2	3	8	9	4	7	6
11	1	4	9	5	3	6	2	7	8
12	1	6	4	2	7	9	3	5	8
13	4	5	1	3	8	9	6	7	2
14	2	3	5	6	7	9	1	8	4
15	1	2	9	3	7	8	4	6	5
16	1	3	9	5	4	6	2	7	8
17	1	3	4	5	6	9	2	7	8
ผลรวมคะแนน	26	66	80	68	109	146	54	103	113
ค่ามัธยฐาน (Median)	1	3	4	4	7	9	2	7	8
ค่าฐานนิยม (Mode)	1	3	4	3, 5	7	9	2	7	8
ค่าเฉลี่ยของอันดับ (Mean Rank)	1.53	3.88	4.71	4.00	6.41	8.59	3.18	6.06	6.65

ขั้นที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ค่าเฉลี่ยของอันดับ และระดับความสำคัญขององค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ในการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดลำดับความสำคัญของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ทั้ง 9 ด้าน จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 ท่าน ผู้วิจัยได้เลือกใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median: Mdn) ค่าฐานนิยม (Mode: Mo) และค่าเฉลี่ยของอันดับ (Mean Rank) และเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนดให้ ลำดับที่ 1-3 มีความสำคัญมากที่สุด โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายระดับความสำคัญจากค่ามัธยฐาน ได้แก่ ลำดับที่ 1-3 หมายถึง มีความสำคัญมากที่สุด ลำดับที่ 4-6 หมายถึง มีความสำคัญปานกลาง และลำดับที่ 7-9 หมายถึง มีความสำคัญน้อยที่สุด ดังตาราง 18

ตาราง 18 สรุปผลการวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ค่าเฉลี่ยของอันดับ และระดับความสำคัญของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม

ลำดับ ที่	อัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรม	ค่ามัธยฐาน (Median)	ค่าฐานนิยม (Mode)	ค่าเฉลี่ยของอันดับ (Mean Rank)	ระดับ ความสำคัญ	ผลการคัดเลือก
1	ความซื่อสัตย์	1	1	1.53	มากที่สุด	คัดเลือก
2	ความกตัญญู	2	2	3.18	มากที่สุด	คัดเลือก
3	ความมีระเบียบวินัย	3	3	3.88	มากที่สุด	คัดเลือก
4	ความรับผิดชอบ	4	3 และ 5	4.00	ปานกลาง	คัดออก
5	จิตสำนึกสาธารณะ	4	4	4.71	ปานกลาง	คัดออก
6	ความอดทน	7	7	6.06	น้อยที่สุด	คัดออก
7	ความขยันหมั่นเพียร	7	7	6.41	น้อยที่สุด	คัดออก
8	ความสามัคคี	8	8	6.65	น้อยที่สุด	คัดออก
9	การประหยัด	9	9	8.59	น้อยที่สุด	คัดออก

จากตาราง 18 พบว่า ผลการพิจารณาระดับความสำคัญของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 9 ด้าน โดยผู้เชี่ยวชาญ สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ระดับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ระดับที่มีความสำคัญมากที่สุด (ลำดับที่ 1-3) มีอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมจำนวน 3 ด้าน สำคัญอันดับที่ 1 ความซื่อสัตย์ (Mdn = 1, Mo = 1, Mean Rank = 1.53) สำคัญอันดับที่ 2 ความกตัญญู (Mdn = 2, Mo = 2, Mean Rank = 3.18) และสำคัญอันดับที่ 3 ความมีระเบียบวินัย (Mdn = 3, Mo = 3, Mean Rank = 3.88)

2. ระดับมีความสำคัญปานกลาง (ลำดับที่ 4-5) มีอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมจำนวน 2 ด้าน สำคัญอันดับที่ 4 ความรับผิดชอบ (Mdn = 4, Mo = 3 และ 5, Mean Rank = 4.00) และสำคัญอันดับที่ 5 จิตสำนึกสาธารณะ (Mdn = 4, Mo = 4, Mean Rank = 4.71)

3. ระดับมีความสำคัญน้อยที่สุด (ลำดับที่ 6-9) มีอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 จำนวน 4 ด้าน สำคัญอันดับที่ 6 ความอดทน (Mdn = 7, Mo = 7, Mean Rank = 6.06) สำคัญอันดับที่ 7 ความขยันหมั่นเพียร (Mdn = 7, Mo = 7, Mean Rank = 6.41) สำคัญอันดับที่ 8 ความสามัคคี (Mdn = 8, Mo = 8, Mean Rank = 6.65) และสำคัญลำดับสุดท้ายลำดับที่ 9 การประหยัด (Mdn = 9, Mo = 9, Mean Rank = 8.59)

สรุปผลการคัดเลือกระดับความสำคัญของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 9 ด้าน ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่ามีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญู และด้านความมีระเบียบวินัย

ขั้นที่ 4 กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญู และด้านความมีระเบียบวินัย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ และวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมทั้ง 3 ด้าน ดังตาราง 19

ตาราง 19 นิยามเชิงปฏิบัติการ และวิเคราะห์องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรม
จริยธรรมสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม	ตัวบ่งชี้
ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติตนที่แสดงถึงความดีงาม ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ตรงไปตรงมา ไม่คดโกง และมีความจริงใจ (ประกฤติยา ทักษิณ และคณะ, 2559; รจรินทร์ ผลนา และศิริพันธ์ ติยะวงศ์สุวรรณ, 2559; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา, 2561; สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2561; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564; สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ, 2565)	1. ยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และละอาย เกรงกลัวต่อการกระทำผิด 2. ไม่พูดเท็จ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมย ไม่ลอกผลงานหรือการบ้านของเพื่อน ไม่ลักขโมยหรือคิดโลภอยากได้ของของผู้อื่น 3. ประพฤติตนได้ตามที่พูดหรือคิดและรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น 4. ไม่เพิกเฉยต่อสิ่งที่ได้รับรู้และการกระทำที่ไม่ถูกต้อง และไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง 5. ตรงต่อเวลา หรือประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ และปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง 6. ประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ หรือไม่ใช่เล่นหลอ คดโกง ทั้งทางตรงและทางอ้อม 7. รับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง หรือปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา 8. คิดแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้องและให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นจริง 9. แยกแยะระหว่างประโยชน์ของตนเองและประโยชน์ที่เป็นของส่วนรวม 10. แสดงให้เห็นว่าสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจและการกระทำของตนเอง 11. ยึดความถูกต้องบนบรรทัดฐานและกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์โดยไม่ลำเอียง 12. ตัดสินใจบนพื้นฐานของความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย 13. ไม่ดำเนินกิจกรรมที่นำมาซึ่งผลประโยชน์เหนือกว่าผู้อื่นด้วยวิธีการเบียดเบียนหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน 14. ยึดมั่นในความถูกต้องและยืนหยัดที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้องแม้ว่าจะมีความยากลำบากหรือมีอุปสรรคเข้ามาขัดขวาง
ความกตัญญู หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึกขอบคุณ รู้คุณ เคารพ ช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่ และตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ ในรูปแบบที่เหมาะสม (ประกฤติยา ทักษิณ และคณะ, 2559; รจรินทร์ ผลนา และศิริพันธ์ ติยะวงศ์สุวรรณ, 2559; พระมหาวิชระ ไผ่โสภณ, 2562; สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ, 2565)	1. เอาใจใส่ดูแลและยินดีช่วยเหลือ การกิจแบ่งเบาภาระการงานของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์เมื่อมีโอกาส 2. เคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3. ยกย่องเชิดชูและการรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ 4. ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณ เมื่อมีโอกาส 5. ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล ไม่ให้เป็นที่รังเกียจหรือถูกดูหมิ่น 6. ตระหนักรู้ ระลึกถึงคุณผู้อื่นที่มีแก่ตนเอง ทั้งครอบครัว ที่ทำงานองค์กร และสังคม ประเทศชาติ 7. แสดงออกทางกายวาจาและใจต่อผู้มีพระคุณอย่างสุภาพและให้เกียรติ 8. ดูแลเอาใจใส่ อุปการะช่วยเหลือผู้มีพระคุณในทางที่ถูกต้อง และไม่ประพฤติดนที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้มีพระคุณ และสังคม

ตาราง 19 (ต่อ)

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม	ตัวบ่งชี้
ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การปฏิบัติตาม ตามกฎหมาย ข้อบังคับ และ ระเบียบของสังคมหรือองค์กร ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มั่นใจว่า พฤติกรรมของตนเองเป็นไป ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ประกฤติยา ทักษิณ และคณะ, 2559); รจรินทร์ ผลนา และศิริพันธ์ ดิยะวงศ์สุวรรณ, 2559; สำนักงานปลัด กระทรวงศึกษาธิการ, 2556; สำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา, 2561; สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564; สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ, 2565)	1. รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง หรือปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 2. สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง เพื่อสร้างพฤติกรรมที่ดีอันนำไปสู่การบรรลุ เป้าหมายที่ตั้งไว้ 3. รับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย 4. เคารพและปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ข้อบังคับกฎระเบียบ และกฎหมายของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคม สถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศชาติทั้งต่อหน้าและลับหลัง 5. เชื่อมั่นว่าการที่จะประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งใจเป็นผลมาจากความสามารถ ทักษะ หรือการกระทำของตนเอง 6. ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างเต็มใจและ ตั้งใจ 7. ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และประพฤติตนตามหลักศีลธรรม อันดีงาม 8. ไม่เบียดเบียน ไม่รังแก ผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน 9. ดำเนินชีวิตตามแบบแผน และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข 10. ยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตนพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น 11. ปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ 12. มีความตรงต่อเวลาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามเวลาที่กำหนดไว้

จากตาราง 19 ผลการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม
 สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ด้านความซื่อสัตย์ จำนวน 14
 ตัวบ่งชี้ ด้านความกตัญญู จำนวน 8 ตัวบ่งชี้ และด้านความมีระเบียบวินัย จำนวน 12 ตัวบ่งชี้
 จากนั้นผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้
 ทั้งหมดในขั้นที่ 5 ต่อไป

ขั้นที่ 5 ประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์
 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ ดังตาราง 20

ตาราง 20 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรม
จริยธรรมสำหรับเยาวชน ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ (n = 17)

ตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ความซื่อสัตย์	4.60	0.62	มากที่สุด
1.1 ยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และละอายเกรงกลัวต่อการกระทำผิด	4.71	0.58	มากที่สุด
1.2 ไม่พูดเท็จไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมย ไม่ลอกผลงาน หรือการบ้านของเพื่อน หรือไม่ลักขโมย หรือคิดโลภอยากได้ของของผู้อื่น	4.53	0.50	มากที่สุด
1.3 ประพฤติตนได้ตามที่พูดหรือคิด และรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น	4.71	0.80	มากที่สุด
1.4 ไม่เพิกเฉยต่อสิ่งที่ได้รับรู้และการกระทำที่ไม่ถูกต้อง และไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง	4.59	0.43	มากที่สุด
1.5 ตรงต่อเวลา หรือประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ และปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง	4.41	0.87	มาก
1.6 ประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ หรือไม่ใช้เล่ห์กล คดโกง ทั้งทางตรง และทางอ้อม	4.76	0.47	มากที่สุด
1.7 รับผิดชอบต่อตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง หรือปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา	4.59	0.49	มากที่สุด
1.8 คิดแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้องและให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง	4.71	0.62	มากที่สุด
1.9 แยกแยะระหว่าง ประโยชน์ของตนเองและประโยชน์ที่เป็นของส่วนรวม	4.65	0.60	มากที่สุด
1.10 แสดงให้เห็นว่าสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจและการกระทำของตนเอง	4.53	0.71	มากที่สุด
1.11 ยึดความถูกต้องบนบรรทัดฐานและกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์โดยไม่ลำเอียง	4.65	0.49	มากที่สุด
1.12 ตัดสินใจบนพื้นฐานของความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย	4.47	0.80	มาก
1.13 ไม่ดำเนินกิจกรรมที่นำมาซึ่งผลประโยชน์เหนือกว่าผู้อื่นด้วยวิธีการเบียดเบียนหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	4.65	1.06	มากที่สุด
1.14 ยึดมั่นในความถูกต้องและยืนหยัดที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง แม้ว่าจะมีความยาก ลำบากหรือมีอุปสรรคเข้ามาขัดขวาง	4.56	0.65	มากที่สุด
2. ความกตัญญู	4.69	0.39	มากที่สุด
2.1 เอาใจใส่ดูแลและยินดีช่วยเหลือ ภารกิจแบ่งเบาภาระงานของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์เมื่อมีโอกาส	4.82	0.71	มากที่สุด
2.2 เคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ทั้งต่อหน้า และลับหลัง	4.47	0.43	มาก
2.3 ยกย่องเชิดชูและการรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ	4.76	0.43	มากที่สุด
2.4 ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณ เมื่อมีโอกาส	4.76	0.47	มากที่สุด

ตาราง 20 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
2.5 ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่ยังเกลียดหรือถูกดูหมิ่น	4.71	0.70	มากที่สุด
2.6 ตระหนักรู้ ระลึกถึงคุณผู้อื่นที่มีแก่ตนเอง ทั้งครอบครัว ที่ทำงาน องค์กร และสังคม ประเทศชาติ	4.65	0.43	มากที่สุด
2.7 แสดงออกทางกาย วาจา และใจต่อผู้มีพระคุณ อย่างสุภาพ และให้เกียรติ	4.76	0.61	มากที่สุด
2.8 ดูแลเอาใจใส่ อุปการะช่วยเหลือผู้มีพระคุณ ในทางที่ถูกต้อง และไม่ประพฤติตนที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้มีพระคุณ และสังคม	4.59	0.58	มากที่สุด
3. ความมีระเบียบวินัย	4.58	0.79	มากที่สุด
3.1 รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง หรือปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	4.47	0.56	มาก
3.2 สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง เพื่อสร้างพฤติกรรมที่ดีอันนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้	4.29	0.87	มาก
3.3 รับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย	4.59	0.71	มากที่สุด
3.4 เคารพและปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ข้อบังคับกฎระเบียบ และกฎหมายของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคมสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศชาติทั้งต่อหน้าและลับหลัง	4.76	0.58	มากที่สุด
3.5 เชื่อมั่นว่าการที่จะประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งใจเป็นผลมาจากความสามารถ ทักษะ หรือการกระทำของตนเอง	4.41	0.58	มาก
3.6 ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างเต็มใจ และตั้งใจ	4.59	0.58	มากที่สุด
3.7 ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และประพฤติตนตามหลักศีลธรรมอันดีงาม	4.71	0.71	มากที่สุด
3.8 ไม่เบียดเบียน ไม่รังแก ผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน	4.71	0.56	มากที่สุด
3.9 ดำเนินชีวิตตามแบบแผน และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	4.71	0.71	มากที่สุด
3.10 ยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตนพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น	4.59	0.33	มากที่สุด
3.11 ปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ	4.76	0.46	มากที่สุด
3.12 มีความตรงต่อเวลาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามเวลาที่กำหนดไว้	4.41	0.54	มาก
ผลรวมองค์ประกอบและตัวบ่งชี้	4.62	0.40	มากที่สุด

จากตาราง 20 ผลการประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน โดยผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ผลรวมทั้ง 3 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = .40) เมื่อพิจารณา

เป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.29 ถึง 4.82 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ถึงมากที่สุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ระหว่าง 0.33 ถึง 1.06

ผู้วิจัยกำหนดเป้าหมายการคัดเลือกตัวบ่งชี้ไว้ที่ความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.51 ขึ้นไป พบว่า ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกจำนวนทั้งสิ้น 27 ตัวบ่งชี้ จากทั้งหมด 34 ตัวบ่งชี้ โดยแบ่งตามองค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ผ่านเกณฑ์ 12 จาก 14 ตัวบ่งชี้ ด้านความกตัญญู ผ่านเกณฑ์ 7 จาก 8 ตัวบ่งชี้ และด้านความมีระเบียบวินัย ผ่านเกณฑ์ 8 จาก 12 ตัวบ่งชี้ สรุปได้ว่า “ตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ในศตวรรษที่ 21 ที่มีความสำคัญที่สุด 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความซื่อสัตย์ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ ด้านความกตัญญู จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ และด้านความมีระเบียบวินัย จำนวน 8 ตัวบ่งชี้ รวมทั้งสิ้น”

ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน จำนวนทั้งสิ้น 27 ตัวบ่งชี้ เพื่อหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ของตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ตามความคิดเห็น ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน และให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ควรปรับความสอดคล้องของเนื้อหา ด้านความมีระเบียบวินัย ในตัวบ่งชี้ข้อที่ 3.4 “เคารพและปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ กฎระเบียบ และกฎหมายของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคม สถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศชาติทั้งต่อหน้าและลับหลัง สามารถแบ่งออกเป็น 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ของครอบครัว 2) เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง ข้อบังคับ กฎระเบียบของโรงเรียน 3) เคารพ และปฏิบัติตาม กฎระเบียบ ของชุมชน และ 4) เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมายขององค์กร สถาบัน และประเทศชาติ

ดังนั้นบทสรุปสุดท้าย จึงสรุปได้ว่า “ตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ที่มีความสำคัญที่สุด 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความซื่อสัตย์ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ ด้านความกตัญญูจำนวน 7 ตัวบ่งชี้ และด้านความมีระเบียบวินัย จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ รวมทั้งสิ้น 30 ตัวบ่งชี้” ดังแสดงในตาราง 21

ตาราง 21 บทสรุปองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมที่มีความสำคัญ
สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม (3 องค์ประกอบที่สำคัญ)	ตัวบ่งชี้ (รวม 30 ตัวบ่งชี้)
1. ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติตนที่แสดงถึง ความดีงาม ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ตรงไปตรงมา ไม่คดโกง และมีความจริงใจ	1.1 ยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และละอายเกรงกลัวต่อการกระทำผิด 1.2 ไม่พูดเท็จไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมย ไม่ลอกผลงานหรือ การบ้านของเพื่อน หรือคิดลอกอยากได้ของของผู้อื่น 1.3 ประพฤติตนได้ตามที่พูดหรือคิด และปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น 1.4 ไม่เพิกเฉยต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้อง และไม่แสวงหาประโยชน์ในทาง ที่ไม่ถูกต้อง 1.5 ประพฤติตรงทั้งต่อหน้าและลับหลัง และปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง 1.6 ประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ไม่ใช่เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรงและ ทางอ้อม 1.7 รับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มตามกำลังและความสามารถ 1.8 คิดแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และให้ข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นจริง 1.9 แยกแยะระหว่างประโยชน์ของตนเองและประโยชน์ที่เป็นของส่วนรวม 1.10 แสดงให้เห็นว่าสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบในผล ของการตัดสินใจ และการกระทำของตนเอง 1.11 ยึดความถูกต้องบนบรรทัดฐานและกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิก ได้รับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์โดยไม่ลำเอียง 1.12 ไม่ดำเนินกิจกรรมที่นำมาซึ่งผลประโยชน์เหนือกว่าผู้อื่นด้วยวิธีการ เปียดเบียนหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
2. ความกตัญญู หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึก ขอบคุณ รู้คุณ เคารพ ช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่ และตอบแทนบุญคุณ ของผู้มีพระคุณ ในรูปแบบ ที่เหมาะสม	2.1 เอาใจใส่ดูแลและยินดีช่วยเหลือ ภารกิจแบ่งเบาภาระการงานของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ เมื่อมีโอกาส 2.2 ยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ 2.3 ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณ เมื่อมีโอกาส 2.4 ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์ รักษาชื่อเสียง ของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่รังเกียจหรือถูกดูหมิ่น 2.5 ตระหนักรู้ ระลึกถึงคุณผู้อื่น ที่มีแก่ตนเองทั้งครอบครัว ที่ทำงาน องค์กร และสังคมประเทศชาติ 2.6 แสดงออกทางกาย วาจา และใจ ต่อผู้มีพระคุณอย่างสุภาพ และให้เกียรติ 2.7 ไม่ประพฤติดนที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้มีพระคุณและสังคม

ตาราง 21 (ต่อ)

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม (3 องค์ประกอบที่สำคัญ)	ตัวบ่งชี้ (รวม 30 ตัวบ่งชี้)
3. ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การปฏิบัติตน ตามกฎหมาย ข้อบังคับ และ ระเบียบของสังคมหรือองค์กร ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มั่นใจว่า พฤติกรรมของตนเองเป็นไป ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้	3.1 รับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย 3.2 ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างเต็มใจ และตั้งใจ 3.3 ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และประพฤติตนตามหลักศีลธรรม อันดีงาม 3.4 ไม่เบียดเบียน ไม่รังแกผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน 3.5 ดำเนินชีวิตตามแบบแผนและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข 3.6 ยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตน พร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น 3.7 ปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ 3.8 เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ของครอบครัว 3.9 เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง ข้อบังคับ กฎระเบียบของโรงเรียน 3.10 เคารพ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของชุมชน 3.11 เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมายขององค์กร สถาบัน และประเทศชาติ

ผลการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้าง
อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 377 คน ในตาราง 22

ตาราง 22 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

สถานภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น		ความถี่	ร้อยละ
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	120	31.8
	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	120	31.8
	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	137	36.3
รวม		377	100
เพศ	ชาย	168	44.6
	หญิง	186	49.3
	LGBTQIAN+	23	6.1
รวม		377	100

จากตาราง 22 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มากที่สุด (ร้อยละ 36.3) รองลงมาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ร้อยละ 31.8) และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ร้อยละ 31.8) และสถานภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เป็นเพศหญิงมากที่สุด (ร้อยละ 49.3) รองลงมา คือ เพศชาย (ร้อยละ 44.6) และน้อยที่สุด คือ เพศ LGBTQIAN+ (ร้อยละ 6.1)

ตาราง 23 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	(I) ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน และครู (n = 130)					
	(D) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (n = 377)					
	สภาพปัจจุบัน (D)		สภาพที่คาดหวัง (I)		PNI	ลำดับที่
	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล		
1. ความซื่อสัตย์	3.70	มาก	4.96	มากที่สุด	.340	1
1.1 ยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และละอายเกรงกลัวต่อการกระทำผิด	3.68	มาก	4.92	มากที่สุด	.336	6
1.2 ไม่พูดเท็จไม่เอาเปรียบผู้อื่นไม่คดโกงไม่ลักขโมย ไม่ลอกผลงานหรือการบ้านของเพื่อน หรือคิดโลภอยากได้ของ ๆ ผู้อื่น	3.43	ปานกลาง	4.92	มากที่สุด	.434	1
1.3 ประพฤติตนได้ตามที่พูดหรือคิด และปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น	3.72	มาก	4.92	มากที่สุด	.322	8
1.4 ไม่เพิกเฉยต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้องและไม่แสวงหาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง	3.61	มาก	4.92	มากที่สุด	.362	5
1.5 ประพฤติตรงทั้งต่อหน้า และลับหลัง และปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง	3.64	มาก	5.00	มากที่สุด	.373	4
1.6 ประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ต่อวิชาชีพ ไม่ใช่เล่นหักคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม	3.63	มาก	5.00	มากที่สุด	.377	3
1.7 รับผิดชอบต่อตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มตามกำลังและความสามารถ	3.94	มาก	5.00	มากที่สุด	.269	12
1.8 คิดแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และให้ข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นจริง	3.92	มาก	5.00	มากที่สุด	.275	11
1.9 แยกแยะระหว่างประโยชน์ของตนเอง และประโยชน์ที่เป็นของส่วนรวม	3.89	มาก	5.00	มากที่สุด	.285	10
1.10 แสดงให้เห็นว่าสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจ และการกระทำของตนเอง	3.72	มาก	4.92	มากที่สุด	.322	9

ตาราง 23 (ต่อ)

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	(I) ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน และครู (n = 130)					
	(D) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (n = 377)					
	สภาพปัจจุบัน (D)		สภาพที่คาดหวัง (I)		PNI	ลำดับที่
	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล		
1.11 ยึดความถูกต้องบนบรรทัดฐานและกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์โดยไม่ลำเอียง	3.70	มาก	4.92	มากที่สุด	.329	7
1.12 ไม่ดำเนินกิจกรรมที่นำมาซึ่งผลประโยชน์เหนือกว่าผู้อื่นด้วยวิธีการเบียดเบียนหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	3.58	มาก	5.00	มากที่สุด	.396	2
2. ความกตัญญู	3.70	มาก	4.95	มากที่สุด	.337	2
2.1 เอาใจใส่ดูแลและยินดีช่วยเหลือ ภารกิจการแบ่งเบาภาระงานของพ่อแม่ผู้ปกครอง ครู อาจารย์เมื่อมีโอกาส	3.68	มาก	4.92	มากที่สุด	.336	6
2.2 ยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครองสถานศึกษาอย่างตั้งใจ	3.43	ปานกลาง	5.00	มากที่สุด	.457	1
2.3 ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณเมื่อมีโอกาส	3.72	มาก	5.00	มากที่สุด	.344	5
2.4 ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์ รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่ยังเกียจหรือถูกดูหมิ่น	3.61	มาก	4.92	มากที่สุด	.362	2
2.5 ตระหนักรู้ ระลึกถึงคุณผู้อื่น ที่มีแก่ตนเองทั้งครอบครัว ที่ทำงาน องค์กรและสังคมประเทศชาติ	3.64	มาก	4.92	มากที่สุด	.351	4
2.6 แสดงออกทางกาย วาจา และใจต่อผู้มีพระคุณอย่างสุภาพ และให้เกียรติ	3.63	มาก	4.92	มากที่สุด	.355	3
2.7 ไม่ประพฤติดนที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้มีพระคุณและสังคม	3.94	มาก	4.92	มากที่สุด	.248	7
3. ความมีระเบียบวินัย	3.79	มาก	4.92	มากที่สุด	.298	3
3.1 รับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย	3.76	มาก	4.92	มากที่สุด	.308	2
3.2 ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างเต็มใจ และตั้งใจ	3.71	มาก	4.92	มากที่สุด	.326	1
3.3 ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และประพฤติตนตามหลักศีลธรรมอันดีงาม	3.77	มาก	4.92	มากที่สุด	.305	3
3.4 ไม่เบียดเบียน ไม่รังแกผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน	3.82	มาก	4.92	มากที่สุด	.287	10
3.5 ดำเนินชีวิตตามแบบแผนและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	3.78	มาก	4.92	มากที่สุด	.301	4
3.6 ยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตนพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น	3.88	มาก	4.92	มากที่สุด	.268	11

ตาราง 23 (ต่อ)

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	(I) ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน และครู (n = 130)					
	(D) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (n = 377)					
	สภาพปัจจุบัน (D)		สภาพที่คาดหวัง (I)		PNI	ลำดับที่
	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล		
3.7 ปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย อย่างสุด ความสามารถ	3.80	มาก	4.92	มากที่สุด	.294	5
3.8 เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ของครอบครัว	3.80	มาก	4.92	มากที่สุด	.294	6
3.9 เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง ข้อบังคับ กฎระเบียบของโรงเรียน	3.80	มาก	4.92	มากที่สุด	.294	7
3.10 เคารพ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของชุมชน	3.81	มาก	4.92	มากที่สุด	.291	8
3.11 เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมายขององค์กร สถาบัน และประเทศชาติ	3.82	มาก	4.92	มากที่สุด	.287	9
ผลรวม ทั้ง 3 ด้าน	3.78	มาก	4.94	มากที่สุด	.306	-

จากตาราง 23 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สรุปผลการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 อยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยตามรายด้านและตัวบ่งชี้ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่

1) ด้านความมีระเบียบวินัย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 ในตัวบ่งชี้ที่ 3.6 ยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตนพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 2) ด้านความซื่อสัตย์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ในตัวบ่งชี้ที่ 1.7 รับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มตามกำลังและความสามารถ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 และ 3) ด้านความกตัญญู ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ในตัวบ่งชี้ที่ 2.7 ไม่ประพฤติดนที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นมีพระคุณ และสังคม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94

2. สภาพที่คาดหวัง เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยภาพรวม และรายด้านทุกด้าน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.94 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยตามรายด้าน และตัวบ่งชี้ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ 1) ด้านความซื่อสัตย์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.96 อยู่ในระดับมากที่สุด และตัวบ่งชี้ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 1.7 รับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มตามกำลังและความสามารถ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านความกตัญญู ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.95 อยู่ในระดับมากที่สุด และตัวบ่งชี้ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 2.2 ยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครองสถานศึกษาอย่างตั้งใจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) ด้านความมีระเบียบ

วินัย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 อยู่ในระดับมากที่สุด และตัวบ่งชี้ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 2.2 ยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง ศึกษาอย่างตั้งใจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 อยู่ในระดับมากที่สุด

3. ความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผลรวมทั้ง 3 ด้าน ค่า PNI = .306 เมื่อเรียงตามลำดับความต้องการจำเป็น PNI จากมากไปน้อยตามรายด้าน และรายตัวบ่งชี้ที่ค่า PNI สูงสุด ได้แก่

3.1 ด้านความซื่อสัตย์ PNI = .340 ลำดับที่ 1 และตัวบ่งชี้ที่ 1.2 ไม่พูดเท็จ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมย ไม่ลอกผลงาน หรือการบ้านของเพื่อน หรือคิดโลกอยากได้ของ ๆ ผู้อื่น มีค่า PNI = .434 ลำดับที่ 1

3.2 ด้านความกตัญญู มีค่า PNI = .337 ลำดับที่ 2 และตัวบ่งชี้ที่ 2.2 ยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง ศึกษาอย่างตั้งใจ มีค่า PNI = .457 ลำดับที่ 1

3.3 ด้านความมีระเบียบวินัย มีค่า PNI = .298 ลำดับที่ 3 และตัวบ่งชี้ที่ 3.2 ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างเต็มใจ และตั้งใจ มีค่า PNI = .326 ลำดับที่ 1

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ในการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้ง 3 ด้าน มีค่า PNI อยู่ระหว่าง .298 ถึง .340 (29.80–34.00%) และเมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ พบว่า มีค่า PNI อยู่ระหว่าง .248 ถึง .457 (24.80–45.57%) ซึ่งมีค่าค่อนข้างสูง แสดงให้เห็นว่า ณ ปัจจุบันนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมทั้งทางด้านความซื่อสัตย์ต่ำกว่าสภาพที่คาดหวังของผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน และครู อย่างชัดเจน ฉะนั้นผู้วิจัยจึงนำประเด็นดังกล่าวมาสร้างเป็นสาระสำคัญในการกำหนดจุดเน้นหรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในระยะที่ 3 ต่อไป

ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ในการสังเคราะห์ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น ดังนี้

ลำดับขั้นที่ 1 สังเคราะห์แนวคิดหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา

1. องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ได้สังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ของนักวิชาการ และนักการศึกษา จำนวนแหล่งข้อมูล 22 รายการ ได้แก่ ธัญญา วรณัยพินิจ และคณะ (2558); อรุณรุ่ง โยธสิงห์ (2559); นพดล ขอบใหญ่ (2561) รัตนา พิชิตปรีชา (2561); อัสรี สะอีดี (2561); วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง (2562); ชญาภัสร์

สมกระโทก (2563); ชนัษร อุ๋นจันที และคณะ (2563); นริศรา ภูมทอง (2563); วิรัชญา สว่างอรุณ (2563); สุภาวดี พรหมมา (2563); กนกพร พรหมสุวรรณ (2564); ฉัตรชนา เพรศพรัง (2564); พิบูลย์ ตัญญบุตร และคณะ (2564); พงษ์ประพันธ์ ตุ่นแจ้ (2564); อิชยา กองไชย (2564); จันทร โกศล (2565); ฐิติพร ไชแสง (2565); อนวัช สิญจวัตร และคณะ (2565); Tyler (1971); Evolution Culture Ltd (2023); VAWA MEI. (2023) โดยผลรวมค่าความถี่ 9 ขึ้นไป พบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ที่มาและความสำคัญ 2) แนวคิด และทฤษฎีพื้นฐาน 3) หลักการของหลักสูตร 4) ความมุ่งหมายของหลักสูตร 5) กลุ่มเป้าหมาย และลักษณะของผู้เข้าอบรม 6) กรอบของอัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 7) โครงสร้างหลักสูตร 8) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 9) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ และ 10) ขั้นตอนการวัด และประเมินผลผู้เข้าอบรม

2. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักพระพุทธศาสนา ได้สังเคราะห์

จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ของนักวิชาการ นักการศึกษา และปัญญาประดิษฐ์ (AI) จำนวนแหล่งข้อมูล 44 รายการ ได้แก่ สิงหา จันทรขาว (2550); บงกชรัตน์ สมานสินธุ์ (2551); จาตุพร อยู่ศิริ (2552); พิชชาติ แก้วพวง (2554); กิตติชัย สุธาสีโนบล (2555); ฐิติวัธส์ สุขป้อม (2557); ธนัท อุ๋นน้อย (2558); นรา ตรีธัญญา (2558); สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2559); พระพิทักษ์ อริยปุตฺต พระมหาฉัตรชัย ธมมวรเมธี (2560); พระจักร จกกวโร (2561); นฤกร วณิชหัตถกิจ (2562); พระกิตติศักดิ์ ฐิตเมธ (2562); วิทยา ทองดี (2562); สุรัชย์ แก้วคุณ (2562); ทิศนา แคมมณี (2563); พระครูสังฆรักษ์ โชคชัย (2563); พระใจ ชินสมโน (2563); พระบุญเกิด กนตมโน (2563); พระปลัดฐิตินันท์ ญาณวีโร (2563); พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง (2563); พระประหยัด อภินโนโท (2563); พระพุทธศักดิ์ แวงสูงเนิน (2563); พระมหากิตติวัฒน์ กิตติวิฑฒโน (2563); พระรุ่งโรจน์ ธิรปุณโญ (2563); พระวชิรวิชัย ฐิตวโส (2563); ไพโรจน์ จำนงผล (2564); Vonelayvanh (2023); Inpracha (2024); Sucheeph Suchitto et al. (2024); Supachai et al. (2024); Suthiro et al. (2024); Claude AI (2025); Consensus AI (2025) Copilot AI (2025); Deepseek Ai (2025); Notebooklm AI (2025); Open AI (2025); Perplexity AI (2025); Gemini (2025); Saisena et al (2025); Scholar Ai (2025); Studio AI (2025) พบว่า หลักพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตร จากมากไปหาน้อยโดยผลรวมค่าความถี่ 7 ขึ้นไป ได้แก่ 1) ไตรสิกขา 2) อริยสัจ 4 3) โยนิโสมนสิการ กัลยาณมิตร และ 4) อิทธิบาท 4 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกระบวนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยไตรสิกขา ขั้นที่ 2 มุ่งสร้าง กัลยาณมิตร คิดแบบโยนิโสมนสิการ (ขั้นที่ 2 นี้ การนำเสนอของนักวิชาการส่วนมากจัดควบคู่กัน จึงได้รวบรวมเป็นหมวดหมู่เดียวกัน) ขั้นที่ 3 คิดหาแนวทางแก้ไขปัญหา (อริยสัจ) และขั้นที่ 4 เอาชนะอุปสรรคด้วยอิทธิบาท 4

ลำดับขั้นที่ 2 ผลการยกย่องหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นำเสนอ โดยสังเขปตาม 10 องค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

1. ที่มาและความสำคัญ

บริบทความท้าทายและสภาวะวิกฤตของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ในบริบทของโลกศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยีและสังคม เยาวชนในฐานะกำลังสำคัญและอนาคตของชาติ จำเป็นต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อน หลากหลายมิติ การไหลบ่าของข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมข้ามชาติผ่านสื่อดิจิทัล ก่อให้เกิด ทั้งโอกาสในการเรียนรู้และภาวะสับสนทางค่านิยมไปพร้อมกัน ท่ามกลางสภาวะดังกล่าว การสร้างอัตลักษณ์ (Identity) ที่เข้มแข็งและมีคุณธรรมเป็นแกนหลัก จึงเป็นโจทย์สำคัญ อย่างยิ่งยวด อัตลักษณ์มิได้หมายถึงเพียงลักษณะเฉพาะทางกายภาพหรือข้อมูลส่วนบุคคล แต่เป็นผลรวมของความเข้าใจ การให้คุณค่า และการรับรู้ตัวตน ซึ่งเชื่อมโยงบุคคลเข้ากับสังคม อย่างมีความหมาย ดังที่ ไปรยา ศรีสวัสดิ์ (2550) นิยามว่า อัตลักษณ์คือสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบททางสังคมและถูกสร้างขึ้นภายใต้วัฒนธรรมที่แวดล้อมอยู่ กรณีศึกษาของ ศิวพร ศรีธรรมย์ (2559) ยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่าอัตลักษณ์นั้นได้รับอิทธิพลอย่างสูงจากสภาพแวดล้อม ทั้งครอบครัว เพื่อน และสังคม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการแสดงออกและพฤติกรรม สำหรับเยาวชน แม้นิยามช่วงวัยจะแตกต่างกันไป แต่สิ่งที่เป็นแกนร่วมกัน คือ การเป็นช่วงวัยแห่งการเปลี่ยน ผ่านที่สำคัญทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม เป็นช่วงเวลาแห่งการค้นหาและสร้างอัตลักษณ์ ที่จะส่งผลต่อทิศทางการดำเนินชีวิตในอนาคต ดังนั้น การส่งเสริมให้เยาวชนสร้างอัตลักษณ์ เชิงบวกบนฐานของคุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วน

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนเปรียบเสมือนการวาง รากฐาน ที่มั่นคงให้แก่อาคารของชาติ ดังที่ พระมหาสมบุญ สุธมโม (2560) ชี้ว่า “ท่ามกลางความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยี การมีคุณธรรมจริยธรรมที่ยั่งยืนจะช่วยให้เยาวชนเป็นคนดี มีคุณค่า และอยู่ร่วม ในสังคมได้อย่างสันติสุข” จริยธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงระบบบรรทัดฐานของสังคม ที่ช่วยนำทางการกระทำ ขณะที่คุณธรรม คือ คุณความดีงามภายในจิตใจที่เป็นนามธรรม และ แสดงออกเป็นการกระทำที่เหมาะสมซึ่งเป็นรูปธรรมของจริยธรรม (ปพิชญา จินอัม, 2561; พระครูภาวนาโพธิคุณ และคณะ, 2561) วิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน ล้วนมีต้นตอมาจาก “คน” ที่ขาดคุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ สอดคล้องกับ พระมหาอนันต์ องค์กรสิริ (2561) และบุษกร วัฒนบุตร (2564) ที่มองว่าคุณธรรมจริยธรรมเป็นปัจจัยสำคัญ ในการพัฒนาเยาวชนแห่งศตวรรษที่ 21 อย่างรอบด้าน โดยที่กระบวนการพัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรมนั้นเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (จรรยา ลินลา, 2563) พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้นมีลำดับขั้น ตั้งแต่การเชื่อฟังเพราะกลัวการถูกลงโทษไปจนถึง การมีมโนธรรมรู้ผิดชอบชั่วดีและยอมเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (พระครูสุตภทธรธรรม และคณะ, 2563) กระบวนการเหล่านี้เกิดขึ้นผ่านสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ตั้งแต่สถาบันครอบครัว

สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ไปจนถึงอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนและสื่อมวลชน (สุทิน พานิชย์, 2564) ซึ่งทุกภาคส่วนล้วนมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมอุปนิสัยและบุคลิกภาพที่ดีให้แก่เยาวชน ด้วยตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าหลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่มีศักยภาพสูงในการตอบโจทยนี้ โดยมีรากฐานมาจากเป้าหมายสูงสุดคือการดับทุกข์ และมองว่าอริยสัจเป็นต้นเหตุสำคัญของทุกข์ กระบวนการสอนแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม สามารถสังเคราะห์เป็นรูปแบบการสอน 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) อริยสัจ 4 เน้นกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ 2) ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านพฤติกรรมและจิตใจ 3) สร้างกัลยาณมิตร-คิดแบบโยนิโสมนสิการ เน้นการเรียนรู้ร่วมกันและการคิดอย่างรอบคอบมีเหตุผล และ 4) อิทธิบาท 4 มุ่งสร้างแรงจูงใจ ความเพียรพยายาม และความใส่ใจในการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องระหว่างปี พ.ศ. 2565-2568 (ค.ศ. 2022-2025) พบพัฒนาการที่สำคัญในการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับแนวทางการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ อาทิ การพัฒนารูปแบบการสอนแบบองค์รวมของ พระมหาปราโมทย์ ปโมทิตโต (2562) ที่ใช้แนวคิดโยนิโสมนสิการส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา และงานวิจัยของ กนกวรรณ ชูชัยศรี (2565) ที่ใช้รูปแบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับหลักธรรมพุทธศาสนา ยิ่งไปกว่านั้น การบูรณาการสติ (Mindfulness) และทฤษฎีมนุษยนิยมในหลักสูตรตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในระดับสากล ดังการศึกษาของ Li et al. (2025) พบว่า หลักสูตรที่บูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาสามารถเพิ่มประสิทธิผลการเรียนรู้และสุขภาพจิตของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับการศึกษาด้านประสาทวิทยาศาสตร์ที่ยืนยันว่าการทำสมาธิแบบพุทธศาสนาช่วยเสริมสร้างความมั่นคงในการให้ความสนใจและจัดระเบียบรูปแบบทางอารมณ์ใหม่ได้ลึกซึ้งกว่าการบูรณาการสติแบบธรรมดา (Dunne, 2022; Bodhisatirawaranggoora, 2024; King, 2024; Beyond mindfulness, 2025; McCaw et al., 2025)

ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นเชิงประจักษ์ เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ 17 ท่าน และสำรวจสภาพปัจจุบันตลอดจนสภาพที่คาดหวังจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 377 คน ผลการวิเคราะห์หัตถ์ชี้ความต้องการจำเป็น สะท้อนให้เห็นช่องว่างสำคัญที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ซึ่งในภาพรวมระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง แม้สภาพปัจจุบันของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมจะอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.78) แต่สภาพที่สังคมคาดหวังนั้นอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.94) และผลรวมความต้องการจำเป็นมีค่า PNI เท่ากับ 0.306 หรือ 30.60% ซึ่งมีค่าค่อนข้างสูง แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สิ่งที่ยาวชนเป็นอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่ถึงระดับที่สังคม (ผู้ปกครอง ผู้บริหาร และครู) คาดหวัง และยังไม่เพียงพอที่จะเป็นภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งสำหรับเผชิญโลกอนาคต เมื่อพิจารณาตามระดับความสำคัญที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นพ้อง พบว่า อัตลักษณ์

คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 หลัก 3 ประการที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดตามลำดับ ได้แก่ 1) ด้านความซื่อสัตย์ (PNI = 0.340) เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นอันดับ 1 โดยเฉพาะตัวบ่งชี้เรื่อง การไม่พูดเท็จ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมย ไม่ลอกผลงานของผู้อื่น ซึ่งมีค่าความต้องการจำเป็นวิกฤตที่สุด (PNI = 0.434) 2) ด้านความกตัญญู (PNI = 0.337) เป็นความต้องการจำเป็นอันดับ 2 โดยพบปัญหาหลักในตัวบ่งชี้เรื่อง การยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และสถานศึกษาอย่างตั้งใจ (PNI = 0.457) และ 3) ด้านความมีระเบียบวินัย (PNI = 0.298) เป็นความต้องการจำเป็นอันดับ 3 โดยมีจุดเน้นที่ตัวบ่งชี้เรื่อง ความยินดีและเต็มใจในการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ (PNI = 0.326)

ด้วยเหตุผลความสำคัญ และข้อมูลเชิงประจักษ์จากดัชนีความต้องการจำเป็นดังที่กล่าวมาทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องกระทำอย่างเป็นรูปธรรมและตรงจุด ผู้จัดทำหลักสูตรจึงมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนา “หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ขึ้น โดยนำผลการวิเคราะห์หมากำหนดเป็นสาระสำคัญของหลักสูตร มุ่งเน้นการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 หลัก 3 ประการที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็น ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู และความมีระเบียบวินัย เพื่อการขับเคลื่อนหลักสูตรนี้จะดำเนินการผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ที่เน้นการปฏิบัติจริง บูรณาการจิตตปัญญาศึกษา เพื่อเพิ่มพูนทักษะชีวิตที่จำเป็น เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา ตลอดจนส่งเสริมสุขภาวะทางจิตผ่านการฝึกสมาธิและพัฒนาจิตใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากภายใน (Transformative Learning) สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข เป็นคนดี มีคุณค่า และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติได้อย่างยั่งยืนสืบไป

2. แนวคิด และทฤษฎีพื้นฐาน

สำหรับแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานได้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 และการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน

ในศตวรรษที่ 21

อัตลักษณ์เชิงคุณธรรมและจริยธรรม ของเยาวชนในบริบทศตวรรษที่ 21 ถือเป็นวาระทางวิชาการและสังคมที่สำคัญยิ่งยวดต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาของประชาคมในยุคที่โลกเผชิญกับกระแสความผันผวนอย่างรวดเร็ว ของภูมิทัศน์ เทคโนโลยี สังคม และวัฒนธรรม การเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางคุณธรรมที่เข้มแข็งให้แก่เยาวชนจึงเป็นประเด็นท้าทายเชิงยุทธศาสตร์ และมีความจำเป็นเร่งด่วน การทบทวนวรรณกรรมสังเคราะห์ครั้งนี้ จึงมุ่งนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เป็นรากฐานจากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสร้างฐานความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับพลวัตและกลไกการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในบริบทแห่งศตวรรษที่ 21

มโนทัศน์ (concept) เรื่องอัตลักษณ์คุณธรรม (Moral Identity) ได้รับการพัฒนาการทางปัญญาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 โดยมีรากฐานทางทฤษฎีที่สำคัญ Blasi อธิบายว่า อัตลักษณ์คุณธรรมทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบแกนกลางที่ประสานระหว่างการตัดสินใจเชิงคุณธรรม (Moral Judgment) กับการกระทำเชิงคุณธรรม (Moral Action) บุคคลผู้มีอัตลักษณ์คุณธรรมในระดับสูง จะแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อการกระทำ และมุ่งรักษาความสอดคล้องภายในระหว่างเจตคติทางคุณธรรมกับพฤติกรรม ซึ่งเป็นสถานะที่เรียกว่า ความมีบูรณภาพแห่งตนทางคุณธรรม (Moral Integrity) (Blasi, 1983, 2004)

ในทศวรรษต่อมา Aquino & Reed (2002) ได้พัฒนารอบทฤษฎี ซึ่งมีอิทธิพลสูงยิ่งต่อวงการวิชาการ โดยจำแนกองค์ประกอบของอัตลักษณ์คุณธรรมออกเป็นสองมิติหลัก ได้แก่ (1) การซึมซับสู่มโนทัศน์แห่งตน (Internalization) ซึ่งสะท้อนถึงระดับที่คุณลักษณะทางคุณธรรมถูกยึดถือเป็นศูนย์กลางของอัตมโนทัศน์ (Self-Concept) และ (2) มิติการแสดงสัญลักษณ์นิยม (Symbolization) ซึ่งหมายถึงระดับที่บุคคลแสดงเจตจำนงในการแสดงคุณลักษณะดังกล่าวผ่านการกระทำที่ปรากฏต่อสาธารณะ ข้อค้นพบเชิงประจักษ์ (Empirical findings) ชี้ว่ามิติการซึมซับภายในมีนัยสำคัญในการทำนายพฤติกรรมทางคุณธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พฤติกรรมที่ต้องอาศัยการกำกับตนเองทางคุณธรรม (Moral Self-Regulation) มากกว่ามิติการแสดงสัญลักษณ์นิยม

ในลำดับต่อมา Krettenauer & Stichter (2023) ได้นำเสนอทัศนะที่ขยายขอบเขตความเข้าใจเดิม ภายใต้มโนทัศน์ “อัตลักษณ์คุณธรรมในฐานะเป้าหมาย” (Moral Identity as a Goal) ซึ่งผนวกอัตลักษณ์คุณธรรมเข้ากับกระบวนการกำกับตนเอง (Self-Regulation) และการพัฒนาคุณธรรมในฐานะการได้มาซึ่งทักษะ (Virtue as Skill Acquisition) ทฤษฎีนี้เน้นย้ำว่าการพัฒนาอัตลักษณ์คุณธรรมเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต มิใช่สถานะที่บรรลุแล้วหยุดนิ่ง ในทำนองเดียวกัน Arvanitis (2023) ได้ขยายพรมแดนความรู้เกี่ยวกับ “ความสอดคล้องทางคุณธรรมในตนเอง” (Moral Self-Consistency) โดยตีความอัตลักษณ์คุณธรรมในฐานะกระบวนการจัดระบบตนเอง (Self-organization process) ที่ซับซ้อน ซึ่งบุคคลพยายามสร้างดุลยภาพและความสอดคล้องระหว่างค่านิยมทางคุณธรรม (Moral Values) กับบทพฤติกรรมทางคุณธรรม (Moral Scripts) การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์คุณธรรมมิใช่มโนทัศน์เชิงเดี่ยว แต่เป็นโครงสร้างความรู้ที่ซับซ้อน Lapsley & Hardy (2017) มุ่งเน้นการพิจารณาความสัมพันธ์เชิงซ้อนระหว่างการพัฒนาอัตลักษณ์และการพัฒนาคุณธรรมในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น โดยชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ตนเองทางคุณธรรม (Moral Self-Identity) เป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีชีวิตที่มีจุดมุ่งหมายและการกำหนดทิศทางชีวิตที่นำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดี พวกเขาค้นพบว่าการมีจุดมุ่งหมายที่มุ่งเน้นสังคม (Prosocial Purpose Orientation) มีความสัมพันธ์อย่างสูงกับสุขภาวะในระยะยาว โดยเฉพาะเมื่อเยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมบริการชุมชนหรือการเรียนรู้แบบบริการ (Service-Learning)

ในเชิงอารมณ์และกระบวนการตัดสินใจ การศึกษาของ Schipper et al. (2021) ได้สำรวจปฏิสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์คุณธรรม การระบุนามทางคุณธรรม และการตัดสินใจทางคุณธรรมในวัยรุ่น ผลการวิเคราะห์การเป็นตัวกลาง (Mediation Analysis) ชี้ชัดว่า อารมณ์ทางคุณธรรมทำหน้าที่เป็นกลไกตัวกลางที่สำคัญ เมื่อพิจารณาในเชิงพัฒนาการระยะยาว งานวิจัยของ Craig (2024) ซึ่งเป็นการศึกษาแบบติดตามระยะยาว (Longitudinal Study) ได้เผยให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในการใช้เหตุผลทางคุณธรรม (Moral Reasoning) การคิดแบบสัมพัทธนิยม (Relativistic Thinking) และลัทธิอุดมคติ (Idealism) ในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญยิ่งยวดต่อการพัฒนาตัวตนทางคุณธรรมในวิชาชีพในส่วนของบริษัทผลการแทรกแซง Qashmer (2016) ได้พิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาคูณลักษณะ (Character Education) กับอัตลักษณ์คุณธรรมของวัยรุ่น พบว่า สภาพแวดล้อมของสถาบันการศึกษาที่มีการบูรณาการการศึกษาคูณลักษณะในระดับสูง มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของระดับอัตลักษณ์คุณธรรมของนักเรียน

นอกจากนี้ Hardy et al. (2013) ได้พัฒนาแนวคิดตัวตนในอุดมคติทางคุณธรรม (Moral Ideal Self) ในฐานะองค์ประกอบสำคัญของอัตลักษณ์คุณธรรม โดยพบว่า จุดมุ่งหมาย (Purpose) และความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในความสัมพันธ์ (Mediators) ระหว่างตัวตนในอุดมคติทางคุณธรรมกับผลลัพธ์เชิงบวก ในขณะที่ผลการวิเคราะห์อภิมาน (Meta-Analysis) ของ Goering et al. (2024) ได้ยืนยันถึงความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างอัตลักษณ์คุณธรรมกับความเป็นอยู่ที่ดีทางอารมณ์ (Emotional Well-being) โดยชี้ให้เห็นว่า กลไกของความมีบูรณภาพแห่งตนทางคุณธรรม (Moral Integrity) และความสอดคล้องของตนเอง (Self-Consistency) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อสุขภาพจิต

คุณลักษณะและสมรรถนะแห่งศตวรรษที่ 21 ในทัศนะของ Singh (2019) ได้เน้นย้ำความสำคัญของการศึกษาคูณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ในฐานะความพยายามโดยเจตนาเพื่อการบ่มเพาะและพัฒนาค่านิยมทางจริยธรรมและประสิทธิภาพหลักในเยาวชน การศึกษาคูณลักษณะส่งเสริมพัฒนาการองค์รวม ทั้งด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ และจริยธรรม และกรอบแนวคิด (Frameworks) จาก Partnership for 21st Century Skills และองค์การระหว่างประเทศ ได้กำหนดคุณลักษณะและสมรรถนะที่จำเป็น ซึ่งรวมถึงทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) การทำงานร่วมกัน (Collaboration) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และคุณลักษณะทางจริยธรรม (Ethics) ในทิศทางเดียวกัน Celume et al. (2022) ได้ประเมินผลการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ผ่านโปรแกรม BE a Global Citizen พบว่า ทักษะเหล่านี้มีการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ

พฤติกรรมเพื่อสังคมและพลวัตการพัฒนาคุณธรรม (Prosocial Behavior and Moral Development Dynamics) งานวิจัยของ Chávez et al. (2024) ได้วิเคราะห์กลไกการส่งผ่าน (Transmission mechanism) ของพฤติกรรมเพื่อสังคม (Prosocial Behavior) ในวัยรุ่นผ่านการวิเคราะห์เครือข่ายสังคมแบบระยะยาว (Longitudinal Social

Network Analysis) ค้นพบว่าคือ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน (Peer Influence) ในขณะที่ Cirimele et al. (2024) ได้สำรวจวิถีการพัฒนาวงการเพื่อสังคมในบริบทข้ามวัฒนธรรม ค้นพบว่าดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index) ของแต่ละบริบท มีอิทธิพลต่อเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมเพื่อสังคมในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่วัยรุ่น นอกจากนี้ การศึกษาของ Li et al. (2023) ได้ชี้ชัดถึงบทบาทตัวกลางของอัตลักษณ์คุณธรรม (ทั้งมิติ Internalization และ Symbolization) ในการเชื่อมโยงการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม (Perceived Social Support) ไปสู่พฤติกรรมเพื่อสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 คือ ลักษณะเฉพาะของเยาวชนที่สะท้อน “ตัวตนภายใน” ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งแสดงออกผ่านความคิด การตัดสินใจ และพฤติกรรม ในบริบทของโลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้เยาวชนเป็น “พลเมืองที่มีคุณภาพ” ที่ไม่เพียงเก่งด้านความรู้ แต่ยังมีจิตสำนึกที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติและยั่งยืน

กล่าวโดยสรุปว่า อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เป็นการผสมผสานระหว่าง “คุณธรรมพื้นฐาน” กับ “ทักษะการใช้ชีวิตในโลกยุคใหม่” เพื่อสร้างคนดีที่คิดเป็น ทำเป็น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างรับผิดชอบ

2.2 การเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมตามแนว

พระพุทธศาสนา

ในยุคปัจจุบันที่เยาวชนต้องเผชิญกับวิกฤตอัตลักษณ์และความรู้สึกว่างเปล่าทางจิตใจ การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะจึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วน การพัฒนาคุณธรรมไม่อาจใช้วิธีเดิมได้ แต่ต้องอาศัยการขับเคลื่อนเชิงนโยบายที่เชื่อมโยงหลักสูตรเข้ากับสถาบันครอบครัว (พิทักษ์ เหมบาสุตย์, 2562) เช่นเดียวกันกับการพัฒนาอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เน้นความสำคัญของการทำจากภายใน การกำกับตนเอง การฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง และการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา บทบาทของสถาบันครอบครัวและชุมชน ซึ่งการนำพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน สามารถจำแนกออกเป็น 3 แนวทางหลัก ดังนี้

แนวทางที่ 1 ใช้ไตรสิกขา เป็นโครงสร้างหลัก ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ถือเป็นทฤษฎีแม่บท ที่บูรณาการการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และกระบวนการคิดวิเคราะห์เข้าด้วยกัน ซึ่งงานวิจัยยุคใหม่ยืนยันว่ากระบวนการนี้สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้จริงในทุกระดับชั้น (พระปลัดฐิตินันท์ ญาณวิโร, 2564; พงศกร มงคลหมู่, 2565; แม่ชีประครองงาม ชัยภูมิ และคณะ, 2568; มูลนิธิ และคณะ, 2568)

แนวทางที่ 2 ใช้พุทธวิธี และหลักธรรมเฉพาะสถานการณ์ เป็นการนำลีลาการสอนของพระพุทธเจ้า เช่น การตั้งคำถามย้อนกลับ มาเป็นรากฐานของ Active Learning (Anonymous, 2024) รวมถึงการดึงหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบท เช่น การใช้พรหมวิหาร 4 สร้างความเอื้ออาทรในห้องเรียนออนไลน์ (ฉัตรชัย ธารพล, 2568)

หรือใช้อิทธิบาท 4 เพิ่มการมีส่วนร่วมของนักเรียน (Somkhane, 2025) โดยมีครูทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร (พระปลัดราชัน ขนติโก, 2562)

แนวทางที่ 3 การเรียนรู้เชิงเจริญสติ เป็นแนวทางที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล โดยมองว่าสติ คือเครื่องมือทางการศึกษาที่ช่วยสร้างความเห็นอกเห็นใจ และความตระหนักรู้ภายใน (Fumell, 2025) ช่วยให้ผู้เรียนตรวจสอบอคติของตนเอง (Gaard et al., 2022) และยังช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นทางจิตใจ (Resilience) ให้กับทั้งตัวผู้สอนและผู้เรียน (Nurshadrina et al., 2024; Camacho, 2025; ศูนย์การสอนฯ UMass Amherst, 2025)

เมื่อบูรณาการหลักธรรมข้างต้นเข้าด้วยกัน นักวิชาการหลายท่าน เช่น จิตติวิมล สุขป้อม (2557); นรา ตรีธัญญา (2558); ทิศนา เขมมณี (2563); พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง (2563) และพระสุนทร วอนไฉวัน (2566) ได้นำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวม ซึ่งสามารถสรุปเป็น 4 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นไตรสิกขา เตรียมความพร้อมทางกาย วาจา ใจ สร้างระเบียบวินัย และสมาธิ

ขั้นที่ 2 ขั้นกัลยาณมิตรและโยนิโสมนสิการ ครูเป็นผู้ชี้แนะ สร้างปฏิสัมพันธ์ และฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์สืบสาวหาสาเหตุอย่างมีเหตุผล

ขั้นที่ 3 ขั้นอริยสัจ 4 นำผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ (วิเคราะห์เหตุแห่งปัญหา และหาทางแก้)

ขั้นที่ 4 ขั้นอิทธิบาท 4 สร้างแรงจูงใจ ความเพียร และความมุ่งมั่น เพื่อให้การเรียนรู้ และการปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย

กล่าวโดยสรุป การศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เปลี่ยนผ่านจากการสอนเนื้อหาธรรมะให้ท่องจำไปสู่การสอนด้วยกระบวนการแบบพุทธ (Teaching through Buddhism) ซึ่งเป็นการใช้เครื่องมือทางจิตใจ สติ และกระบวนการคิด เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีวินัย มีจิตใจที่มั่นคง และมีปัญญาเท่าทันความเปลี่ยนแปลง สามารถแก้ปัญหาและอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างยั่งยืน

3. หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรนี้ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักการสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

3.1 การบูรณาการอัตลักษณ์และสมรรถนะ (Identity and Competency Integration) มุ่งเน้นการหลอมรวมอัตลักษณ์คุณธรรม (Moral Identity) (ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ และความมีระเบียบวินัย) เข้ากับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 อย่างเป็นองค์รวม เพื่อสร้างสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในการปรับตัวและดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าท่ามกลางสังคมที่ผันผวน

3.2 การประยุกต์ใช้พุทธวิธีวิทยาการสอน (Application of Buddhist Pedagogy) ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาปัญญา ผ่านการบูรณาการเชิงกระบวนการ 4 ประการ ได้แก่ 1) “ไตรสิกขา” เป็นฐานการฝึกฝน 2) “โยนิโสมนสิการ” เป็นเครื่องมือในการคิด

วิเคราะห์เชิงเหตุผล 3) “อริยสัจ” เป็นกรอบการแก้ปัญหาเชิงระบบ และ 4) “อิทธิบาท” เป็นกลไกขับเคลื่อนและการประเมินเพื่อพัฒนา

3.3 การประเมินผลเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Assessment) ยึดหลักการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้น การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมอย่างยั่งยืน (Sustainable Behavioral Change) โดยเน้นการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) การติดตามการเปลี่ยนแปลงภายใน (Internal Transformation) และการประยุกต์ใช้คุณธรรมในบริบทชีวิตจริง (Real-life Application)

4. ความมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนานี้ มีความมุ่งหมาย เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ประการ ดังนี้

4.1 ความซื่อสัตย์ การประพฤติตนที่แสดงถึงความดีงาม ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ตรงไปตรงมา ไม่คดโกง และมีความจริงใจ

4.2 ความกตัญญู การแสดงออกถึงความรู้สึกขอบคุณ รู้คุณ เคารพ ช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่ และตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ ในรูปแบบที่เหมาะสม

4.3 ความมีระเบียบวินัย การปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบของสังคมหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มั่นใจว่าพฤติกรรมของตนเองเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

5. กลุ่มเป้าหมาย และลักษณะของผู้เข้าอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีกลุ่มเป้าหมาย กำหนดคุณสมบัติ และลักษณะของผู้เข้าอบรม ดังนี้

5.1 กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

5.2 คุณสมบัติ และเกณฑ์การคัดเลือก ผู้ที่จะเข้ารับการฝึกอบรม ต้องมีคุณสมบัติต่าง ๆ ได้แก่ 1) ต้องกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2) มีความสมัครใจเข้าร่วมอบรม และ 3) มีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจที่จะเข้าร่วมการฝึกอบรมทั้งภาควิชาการ และภาคปฏิบัติ

5.3 เกณฑ์การเข้าร่วมฝึกอบรม (เกณฑ์คัดเข้า) ผู้สมัครต้องสามารถเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมได้ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของเวลาทั้งหมด และเกณฑ์นี้ครอบคลุมทุกกิจกรรม เช่น การเข้าฟังบรรยาย การทำแบบทดสอบ และการทำกิจกรรมกลุ่ม

5.4 เกณฑ์การสิ้นสุดการเข้าร่วม (เกณฑ์คัดออก) ผู้เข้าร่วมจะถูกคัดออกจากการอบรม หากแสดงความจำนงค์ต้องการเข้าร่วมต่อ หรือขอถอนตัวกลางคัน

6. กรอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชน

หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยกำหนดกรอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ และความมีระเบียบวินัย จำนวน 30 ตัวบ่งชี้ ดังตาราง 24

ตาราง 24 กรอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21

อัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรม	ตัวบ่งชี้ (รวม 30 ตัวบ่งชี้)
1. ความซื่อสัตย์ : การประพฤติตนที่แสดงถึงความดีงามยืนมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ตรงไปตรงมา ไม่คดโกง และมีความจริงใจ (12 ตัวบ่งชี้)	1. ยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และละอายเกรงกลัวต่อการกระทำผิด 2. ไม่พูดเท็จไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมย ไม่ลอกผลงานหรือการบ้านของเพื่อน หรือคิดโลภอยากได้ของของผู้อื่น 3. ประพฤติตนได้ตามที่พูดหรือคิด และปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น 4. ไม่เพิกเฉยต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้อง และไม่แสวงหาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง 5. ประพฤติตรงทั้งต่อหน้าและลับหลัง และปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง 6. ประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ไม่ใช่เล่นหักคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม 7. รับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มตามกำลังและความสามารถ 8. คิดแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และให้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริง 9. แยกแยะระหว่างประโยชน์ของตนเองและประโยชน์ที่เป็นของส่วนรวม 10. แสดงให้เห็นว่าสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจ และการกระทำของตนเอง 11. ยึดความถูกต้องบนบรรทัดฐานและกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์โดยไม่ลำเอียง 12. ไม่ดำเนินกิจกรรมที่นำมาซึ่งผลประโยชน์เหนือกว่าผู้อื่นด้วยวิธีการเบียดเบียนหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
2. ความกตัญญู : การแสดงออกถึงความรู้สึกขอบคุณ รู้คุณ เคารพช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่ และตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ ในรูปแบบที่เหมาะสม (7 ตัวบ่งชี้)	1. เอาใจใส่ดูแลและยินดีช่วยเหลือ ภารกิจการแบ่งเบาภาระการงานของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ เมื่อมีโอกาส 2. ยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ 3. ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณ เมื่อมีโอกาส 4. ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์ รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่ยกย่องหรือถูกดูหมิ่น 5. ตระหนักรู้ ระลึกถึงคุณผู้อื่น ที่มีแก่ตนเองทั้งครอบครัว ที่ทำงาน องค์กร และสังคมประเทศชาติ 6. แสดงออกทางกาย วาจา และใจ ต่อผู้มีพระคุณอย่างสุภาพและให้เกียรติ 7. ไม่ประพฤติดนที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้มีพระคุณและสังคม

ตาราง 24 (ต่อ)

อัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรม	ตัวบ่งชี้ (รวม 30 ตัวบ่งชี้)
3. ความมีระเบียบวินัย : การปฏิบัติตนตามกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบ ของสังคมหรือองค์กรที่ เกี่ยวข้อง เพื่อให้มั่นใจว่า พฤติกรรมของตนเองเป็นไป ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (11 ตัวบ่งชี้)	1. รับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย 2. ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างเต็มใจ และตั้งใจ 3. ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และประพฤติตนตามหลักศีลธรรม อันดีงาม 4. ไม่เบียดเบียน ไม่รังแกผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน 5. ดำเนินชีวิตตามแบบแผนและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข 6. ยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตน พร้อมทั้งจะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น 7. ปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ 8. เคารพ และปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ของครอบครัว 9. เคารพ และปฏิบัติตนตามข้อตกลง ข้อบังคับ กฎระเบียบของโรงเรียน 10. เคารพ และปฏิบัติตนตามกฎหมายของชุมชน 11. เคารพ และปฏิบัติตนตามกฎหมายขององค์กร สถาบัน และประเทศชาติ

7. โครงสร้างหลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์
 คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
 มีโครงสร้างหลักสูตร ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 หน่วยการเรียนรู้ และรวมเวลา 28 ชั่วโมง
 ตามตาราง 25

ตาราง 25 โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์
 คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ขอบเขตเนื้อหา	เวลา
ออกเดินทาง สู่เส้นทางความดี (ปฐมนิเทศ)	1. ปฐมนิเทศ : ออกเดินทาง สู่เส้นทางความดี 2. ประเมินก่อนเรียน 3. เรื่อง เยาวชนในศตวรรษที่ 21 4. เรื่อง อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน	6 ชั่วโมง
สร้างสรรค์ความดี...วิถีคนกตัญญู	1. เรื่อง ความกตัญญู 2. เรื่อง กตัญญู...เท่าชีวิต	6 ชั่วโมง
ชื่อสัตย์...จากใจสู่การกระทำ	1. เรื่อง ความซื่อสัตย์ 2. เรื่อง ชื่อกินไม่หมด แต่คณินจะรวยเร็ว	6 ชั่วโมง

ตาราง 25 (ต่อ)

ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ขอบเขตเนื้อหา	เวลา
จัดระเบียบชีวิต พิชิตเป้าหมาย	1. เรื่อง ความมีระเบียบวินัย 2. เรื่อง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ 3. เรื่อง กฎระเบียบในสังคม	6 ชั่วโมง
สานต่อความดี สู่ชีวิตจริง (ปัจฉิมนิเทศ)	1. ประเมินหลังเรียน 2. สอบถามความพึงพอใจ 3. ปัจฉิมนิเทศ : สานต่อความดีสู่ชีวิตประจำวัน 4. ประเมินหลังเรียนผ่านไป 35 วัน	4 ชั่วโมง
รวมระยะเวลาฝึกอบรม 28 ชั่วโมง		

8. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่พัฒนาขึ้นได้ดำเนินการกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนเป็นกระบวนการที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาเป็น และประเมินตนเอง ซึ่งแต่ละขั้นมีความสำคัญและเชื่อมโยงกันดังนี้

ขั้นที่ 1 เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยไตรสิกขา

ขั้นตอนนี้เป็นการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน สร้างแรงจูงใจ และเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ และใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การตั้งคำถาม การเล่าเรื่อง การแสดงสถานการณ์ หรือการใช้สื่อที่น่าสนใจ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน

ขั้นที่ 2 มุ่งสร้างกลายณมิตรคิดแบบโยนิโสมนสิการ

ขั้นตอนนี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สำรวจและค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจในเนื้อหา และใช้กิจกรรม เช่น การทดลอง การสืบค้นข้อมูล การอภิปรายกลุ่ม หรือการทำโครงงาน เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

ขั้นที่ 3 หาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยอริยสัจ 4

ขั้นตอนนี้ผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาวิเคราะห์ สรุป และอธิบายแนวคิดหรือหลักการ และใช้กิจกรรม เช่น การนำเสนอผลงาน การเขียนรายงาน การสร้างแผนผังความคิด หรือการอธิบายแนวคิดให้ผู้อื่นฟัง เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ และการสื่อสาร

ขั้นที่ 4 เอาชนะอุปสรรคด้วยอิทธิบาท 4

ขั้นตอนนี้ผู้เรียนนำความรู้และแนวคิดที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ หรือแก้ปัญหาคับข้องใจ และใช้กิจกรรม เช่น การแก้โจทย์ปัญหา การออกแบบชิ้นงาน การสร้างสรรค์ผลงาน หรือการทำงานเป็นทีม เพื่อส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 5 ประเมินผล และปรับปรุง

ขั้นตอนนี้ผู้เรียนประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และใช้กิจกรรม เช่น การทำแบบทดสอบ การสะท้อนความคิด การประเมินตนเอง หรือการประเมินโดยเพื่อน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากข้อผิดพลาดและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

9. สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้

สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ 1) แบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ก่อน-หลังเรียนและระยะติดตามผล 35 วัน) 2) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม 3) วิดีทัศน์คลิปวิดีโอกรณีศึกษา สไลด์นำเสนอ โปรเจคเตอร์ คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก และเครื่องเสียง 4) กระดาษเอ 4 ปากกาเคมี 2 หัว กระดาษฟลิปชาร์ตคละสี และ 5) การเสริมแรง โดยใช้รางวัลและการให้กำลังใจ อาจมีรางวัลเล็ก ๆ น้อย ๆ เมื่อนักเรียนทำได้ตามเป้าหมาย เช่น สติกเกอร์ คำชมเชยพิเศษ การได้ออกมานำเสนองานชิ้นเรียน (สำหรับนักเรียนที่ชอบ) หรือการให้สิทธิพิเศษบางอย่าง

10. การวัด และประเมินผลการเรียนรู้

หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กระบวนการนี้ออกแบบมาเพื่อวัดประสิทธิผลของหลักสูตร โดยเปรียบเทียบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ของผู้เข้าอบรมระหว่างก่อน-หลัง และระยะติดตามผล เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการ และความคงทนของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น โดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การประเมินก่อนการอบรม (Pre-test) ขั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดระดับคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานของผู้เรียนก่อนเข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้แบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ผลลัพธ์ที่ได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data) สำหรับใช้เปรียบเทียบกับคะแนนหลังการอบรม

ขั้นที่ 2 การประเมินระหว่างการอบรม (Formative Assessment) ขั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามความก้าวหน้าและพฤติกรรมของผู้เรียนในระหว่างการจัดกิจกรรม โดยใช้วิธีการสังเกตจากการตอบคำถาม การมีส่วนร่วม และการทำกิจกรรมกลุ่ม ผลลัพธ์ที่ได้ใช้เป็นข้อมูลป้อนกลับสำหรับผู้จัดกิจกรรมเพื่อปรับปรุงการสอน และกระตุ้นผู้เรียน

ขั้นที่ 3 การประเมินหลังการอบรม (Post-test) ขั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดระดับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนทันทีหลังสิ้นสุดการอบรม โดยใช้แบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมฯ ฉบับเดียวกันกับก่อนเรียน และประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม วิเคราะห์เปรียบเทียบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตร เกณฑ์บรรลุความสำเร็จ คือ คะแนนหลังเรียนต้องสูงกว่าก่อนเรียน

ขั้นที่ 4 การติดตามผล (Follow-up) ขั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความคงทนของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ภายหลังจากอบรมเสร็จสิ้นไปแล้ว 35 วัน โดยใช้แบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมฯ ฉบับเดิม ผลลัพธ์ที่ได้จะทำให้ทราบว่าผลลัพธ์จากการอบรมยังคงอยู่กับผู้เรียนในระยะยาวหรือไม่

ขั้นที่ 5 เกณฑ์ตัดสินการบรรลุความสำเร็จ ได้แก่ 1) ผู้เข้ารับการอบรมมีอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 หลังการอบรมสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเข้ารับการอบรม และมีความคงทนของการเรียนรู้เมื่อเวลาผ่านไปอย่างน้อย 35 วัน หลังสิ้นสุดการอบรม

ลำดับขั้นที่ 3 ผลการประเมินประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร
ฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตามความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ดังแสดงในตาราง 26

ตาราง 26 ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ตามความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน)

รายการที่ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน	N = 5		ระดับความเหมาะสม
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ที่มา และความสำคัญ			
1.1 กล่าวถึงที่มาและความสำคัญของหลักสูตรได้อย่างชัดเจน	4.80	.45	มากที่สุด
1.2 ชี้ให้เห็นเหตุผล และความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร	5.00	.00	มากที่สุด
1.3 ความจำเป็นพัฒนาหลักสูตรทันสมัยและเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน	5.00	.00	มากที่สุด
1.4 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับแนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร	4.60	.89	มากที่สุด
1.5 มีความเชื่อมโยงไปสู่องค์ประกอบอื่น ๆ ในหลักสูตรอย่างเหมาะสม	4.80	.45	มากที่สุด
1.6 ใช้ภาษาได้ถูกต้อง เหมาะสม และเข้าใจง่าย	5.00	.00	มากที่สุด
ผลรวม	4.87	.30	มากที่สุด
2. แนวคิด และทฤษฎีพื้นฐาน			
2.1 สรุปสาระสำคัญของแนวคิดพื้นฐานได้อย่างถูกต้องและชัดเจน	4.80	.45	มากที่สุด
2.2 มีความสอดคล้องและเหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร	5.00	.00	มากที่สุด
2.3 มีความทันสมัย สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรได้	5.00	.00	มากที่สุด
2.4 เหมาะสมสำหรับการนำมากำหนดเป็นหลักการของหลักสูตร	5.00	.00	มากที่สุด
2.5 ใช้ภาษาและเรียบเรียงได้ดี ง่ายต่อการทำความเข้าใจ	5.00	.00	มากที่สุด
ผลรวม	4.96	.09	มากที่สุด
3. หลักการของหลักสูตร			
3.1 มีความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	5.00	.00	มากที่สุด
3.2 สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร	5.00	.00	มากที่สุด
3.3 แสดงให้เห็นจุดเน้นของหลักสูตรได้อย่างเหมาะสม	5.00	.00	มากที่สุด
3.4 สามารถใช้เป็นกรอบในการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรได้	4.60	.89	มากที่สุด

ตาราง 26 (ต่อ)

รายการที่ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน	N = 5		ระดับความเหมาะสม
	$\bar{X}$	S.D.	
3.5 ครอบคลุมจุดมุ่งหมาย กิจกรรม และการประเมินผลการเรียนรู้	4.80	.45	มากที่สุด
3.6 มีความเป็นไปได้ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียน	5.00	.00	มากที่สุด
3.7 ใช้ภาษาได้เหมาะสมและเข้าใจง่าย	5.00	.00	มากที่สุด
ผลรวม	4.91	.19	มากที่สุด
4. ความมุ่งหมายของหลักสูตร			
4.1 สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานและหลักการของหลักสูตร	4.60	.89	มากที่สุด
4.2 มีความชัดเจน แสดงถึงสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน	4.60	.89	มากที่สุด
4.3 สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้	4.60	.89	มากที่สุด
4.4 มีความเป็นไปได้และสามารถนำไปพัฒนาผู้เรียนได้จริง	4.60	.89	มากที่สุด
4.5 นำไปสู่การประเมินผลและครอบคลุมความสามารถในการเรียนรู้	4.60	.89	มากที่สุด
4.6 ใช้ภาษาได้เหมาะสมและเข้าใจง่าย	5.00	.00	มากที่สุด
ผลรวม	4.67	.74	มากที่สุด
5. กลุ่มเป้าหมาย และลักษณะของผู้เข้าอบรม			
5.1 ระบุกลุ่มเป้าหมายและจำนวนผู้เข้าอบรมได้อย่างชัดเจน เหมาะสม	5.00	.00	มากที่สุด
5.2 คุณสมบัติของผู้เข้าอบรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	5.00	.00	มากที่สุด
5.3 มีการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าอบรมที่เหมาะสมและชัดเจน	5.00	.00	มากที่สุด
5.4 ผู้เข้าอบรมมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจในการเข้าร่วม	5.00	.00	มากที่สุด
ผลรวม	5.00	.00	มากที่สุด
6. กรอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21			
6.1 สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.80	.45	มากที่สุด
6.2 มีความเป็นไปได้ที่จะเสริมสร้างให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้จริง	4.80	.45	มากที่สุด
6.3 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับแนวคิดพื้นฐานหลักการและจุดมุ่งหมาย	4.60	.89	มากที่สุด
6.4 องค์ประกอบมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับตัวบ่งชี้	4.80	.45	มากที่สุด
6.5 องค์ประกอบได้กำหนดตัวบ่งชี้ไว้อย่างชัดเจน	5.00	.00	มากที่สุด
6.6 ใช้ภาษาได้เหมาะสมและเข้าใจง่าย	5.00	.00	มากที่สุด
ผลรวม	4.83	.37	มากที่สุด
7. โครงสร้างหลักสูตร			
7.1 สอดคล้องกับหลักการและความมุ่งหมายของหลักสูตร	4.80	.45	มากที่สุด
7.2 เนื้อหาตามโครงสร้างมีความเหมาะสมกับผู้เรียน	4.00	.00	มาก
7.3 แต่ละหน่วยการเรียนรู้มีรายละเอียดครอบคลุมและสัมพันธ์กับหลักสูตร	4.80	.45	มากที่สุด
7.4 การเรียงลำดับหน่วยการเรียนรู้มีความต่อเนื่องและเหมาะสม	4.20	.45	มาก
7.5 ระยะเวลาในโครงสร้างหลักสูตรมีความเหมาะสมกับเนื้อหา	5.00	.00	มากที่สุด
7.6 ใช้ภาษาได้เหมาะสมและเข้าใจง่าย	5.00	.00	มากที่สุด
ผลรวม	4.63	.23	มากที่สุด

ตาราง 26 (ต่อ)

รายการที่ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน	N = 5		ระดับความ เหมาะสม
	$\bar{X}$	S.D.	
8. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
8.1 สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐาน หลักการ และความมุ่งหมายของหลักสูตร	4.00	.00	มาก
8.2 เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและลักษณะของผู้เข้าอบรม	5.00	.00	มากที่สุด
8.3 สอดคล้องกับสาระสำคัญและโครงสร้างหลักสูตร	4.80	.45	มากที่สุด
8.4 ทุกขั้นตอนมีลำดับและเชื่อมโยงต่อเนื่องกันอย่างเหมาะสม	5.00	.00	มากที่สุด
8.5 เสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนได้ตามความมุ่งหมาย	4.80	.45	มากที่สุด
8.6 ระยะเวลาการจัดกิจกรรมในแต่ละหน่วยมีความเหมาะสม	5.00	.00	มากที่สุด
8.7 ใช้ภาษาที่เหมาะสม และเข้าใจง่าย	5.00	.00	มากที่สุด
ผลรวม	4.80	.13	มากที่สุด
9. สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้			
9.1 เหมาะสมกับแนวคิด หลักการ ความมุ่งหมาย และกลุ่มเป้าหมาย	5.00	.00	มากที่สุด
9.2 เหมาะสมกับสาระสำคัญ โครงสร้าง และกระบวนการจัดกิจกรรม	4.80	.45	มากที่สุด
9.3 สามารถเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนได้	4.80	.45	มากที่สุด
9.4 มีความสมบูรณ์ ครบถ้วน และสะดวกต่อการนำไปใช้	4.80	.45	มากที่สุด
9.5 ช่วยให้ผู้เรียนสนใจ กระตือรือร้น และมีส่วนร่วมในกิจกรรม	5.00	.00	มากที่สุด
9.6 เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของผู้เรียน	5.00	.00	มากที่สุด
ผลรวม	4.90	.23	มากที่สุด
10. ขั้นตอนการวัด และประเมินผลผู้เข้าอบรม			
10.1 สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานและหลักการของหลักสูตร	4.80	.45	มากที่สุด
10.2 ครอบคลุมจุดมุ่งหมายและผลการเรียนรู้ของหลักสูตร	4.60	.89	มากที่สุด
10.3 มีความสอดคล้ององค์ประกอบตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม	4.60	.89	มากที่สุด
10.4 สามารถสะท้อนผลอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมได้อย่างแท้จริง	4.60	.89	มากที่สุด
10.5 วิธีการ เครื่องมือ และประเมินผลมีความสอดคล้องและเหมาะสม	4.60	.89	มากที่สุด
10.6 ใช้ภาษาได้เหมาะสมและเข้าใจง่าย	5.00	.00	มากที่สุด
ผลรวม	4.70	.67	มากที่สุด
ผลรวมทุกองค์ประกอบ	4.83	.30	มากที่สุด

จากตาราง 26 พบว่า ตามรายการที่ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน มีความคิดเห็นว่าโครงสร้างหลักสูตร ผลรวมทุกองค์ประกอบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.83 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .30 เมื่อพิจารณารายการที่ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินแบ่งออกตามองค์ประกอบที่ประเมิน พบว่า องค์ประกอบที่มีความเหมาะสมสูงสุด คือ องค์ประกอบด้านกลุ่มเป้าหมาย และลักษณะของผู้เข้าอบรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .00 และต่ำสุด คือ องค์ประกอบด้านโครงสร้างหลักสูตร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .23

ลำดับขั้นที่ 4 ผลการประเมินประเมินความเหมาะสมของผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดฝึกอบรม (หน่วยการเรียนรู้ที่ 1-5) ตามความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ดังแสดงในตาราง 27

ตาราง 27 ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดฝึกอบรม (หน่วยการเรียนรู้ที่ 1-5)

รายการที่ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน	N = 5		ระดับความเหมาะสม
	$\bar{X}$	S.D.	
1. สารสำคัญ			
1.1 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้	4.60	.89	มากที่สุด
1.2 เรียงลำดับเนื้อหาได้อย่างเหมาะสม	5.00	.00	มากที่สุด
1.3 มีความชัดเจนและเข้าใจง่าย	5.00	.00	มากที่สุด
1.4 ความยากง่ายของเนื้อหาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	5.00	.00	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์			
2.1 สอดคล้องกับสารสำคัญ	5.00	.00	มากที่สุด
2.2 ใช้ภาษาที่ชัดเจน และเข้าใจง่าย	5.00	.00	มากที่สุด
2.3 ระบุพฤติกรรมที่สามารถวัดและประเมินผลได้อย่างแท้จริง	5.00	.00	มากที่สุด
3. สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้			
3.1 สอดคล้องกับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.80	.45	มากที่สุด
3.2 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้	4.80	.45	มากที่สุด
3.3 สามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน	5.00	.00	มากที่สุด
3.4 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้	5.00	.00	มากที่สุด
4. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
4.1 เรียงลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม	5.00	.00	มากที่สุด
4.2 สอดคล้องกับสารสำคัญ และวัตถุประสงค์	5.00	.00	มากที่สุด
4.3 เหมาะสมกับเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	5.00	.00	มากที่สุด
4.4 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม	5.00	.00	มากที่สุด
ผลรวม	4.95	.07	มากที่สุด

จากตาราง 27 พบว่า รายการที่ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินในภาพรวมทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.95 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .12 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกรายการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน

ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้าง อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การเสนอผลการวิเคราะห์ ได้นำเสนอข้อมูล ดังแสดงในตาราง ตามลำดับ ดังนี้

ลำดับที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
ก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุม ดังแสดงในตาราง 28

ตาราง 28 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมก่อนการทดลอง (Pre-test)
ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม	กลุ่ม ตัวอย่าง	n	ก่อนการทดลอง		ค่าสถิติที (t)	Sig. (2-tailed)
			$\bar{X}$	S.D.		
ความกตัญญู	กลุ่มทดลอง	30	3.74	.40	-.645	.524
	กลุ่มควบคุม	30	3.83	.66		
ความซื่อสัตย์	กลุ่มทดลอง	30	3.80	.31	.110	.913
	กลุ่มควบคุม	30	3.79	.61		
ความมีระเบียบวินัย	กลุ่มทดลอง	30	3.77	.32	.258	.798
	กลุ่มควบคุม	30	3.73	.68		
ผลรวม	กลุ่มทดลอง	30	3.77	.32	-.026	.980
	กลุ่มควบคุม	30	3.78	.62		

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตาราง 28 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ทั้งรายด้านและโดยรวมของทุกด้าน แสดงว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีพื้นฐานอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม เริ่มต้นใกล้เคียงกัน

ลำดับที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
กลุ่มทดลองที่เรียนด้วยหลักสูตรฝึกอบรม ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง ดังแสดงในตาราง 29

ตาราง 29 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม	การประเมิน	n	$\bar{X}$	S.D.	ค่าสถิติ (t)	Sig. (1-tailed)
ความกตัญญู	ก่อนทดลอง	30	3.74	.40	2.95**	.003
	หลังทดลอง	30	4.07	.50		
ความซื่อสัตย์	ก่อนทดลอง	30	3.80	.31	3.92**	.001
	หลังทดลอง	30	4.16	.47		
ความมีระเบียบวินัย	ก่อนทดลอง	30	3.77	.32	4.90**	.001
	หลังทดลอง	30	4.19	.43		
ผลรวม	ก่อนทดลอง	30	3.77	.32	4.66**	.001
	หลังทดลอง	30	4.15	.39		

** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

จากตาราง 29 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง พบว่า อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง หลังทดลองตามหลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่ก่อนทดลองค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .32 หลังทดลองค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .39

ลำดับที่ 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของนักเรียน ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ดังแสดงในตาราง 30

ตาราง 30 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของนักเรียน ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม	กลุ่มตัวอย่าง	n	หลังการทดลอง		ค่าสถิติ (t)	Sig. (1-tailed)
			$\bar{X}$	S.D.		
ความกตัญญู	กลุ่มทดลอง	30	4.07	.50	1.806*	.041
	กลุ่มควบคุม	30	3.81	.67		
ความซื่อสัตย์	กลุ่มทดลอง	30	4.16	.47	3.447**	.001
	กลุ่มควบคุม	30	3.71	.58		
ความมีระเบียบวินัย	กลุ่มทดลอง	30	4.19	.43	3.762**	.001
	กลุ่มควบคุม	30	3.78	.59		
ผลรวม	กลุ่มทดลอง	30	4.15	.39	3.590**	.001
	กลุ่มควบคุม	30	3.76	.56		

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และ ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

จากตาราง 30 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของนักเรียน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่ค่าเฉลี่ยของกลุ่มทดลอง 4.15 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.39 ส่วนค่าเฉลี่ยกลุ่มควบคุมเท่ากับ 3.76 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 เมื่อทดสอบเปรียบเทียบรายด้านพบว่า กลุ่มทดลองมีอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ และด้านความมีระเบียบวินัย สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านความกตัญญูสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ลำดับที่ 4 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองระหว่างหลังการทดลอง และเมื่อผ่านไป 35 วัน (ทดสอบความคงทน) ดังแสดงในตาราง 31

ตาราง 31 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองระหว่างหลังการทดลอง และเมื่อผ่านไป 35 วัน (ทดสอบความคงทน)

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม	การประเมิน	n	$\bar{X}$	S.D.	ค่าสถิติ (t)	Sig. (2-tailed)
ความกตัญญู	หลังการทดลอง	30	4.07	.50	-1.650	.110
	ผ่านไป 35 วัน	30	4.24	.50		
ความซื่อสัตย์	หลังการทดลอง	30	4.16	.47	-.985	.333
	ผ่านไป 35 วัน	30	4.26	.42		
ความมีระเบียบวินัย	หลังการทดลอง	30	4.19	.43	.000	1.000
	ผ่านไป 35 วัน	30	4.19	.42		
ผลรวม	หลังการทดลอง	30	4.15	.39	.850	.402
	ผ่านไป 35 วัน	30	4.23	.38		

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตาราง 31 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ระหว่างหลังการทดลองและเมื่อผ่านไป 35 วัน พบว่า ค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ระหว่างหลังการทดลองและเมื่อผ่านไป 35 วัน ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ทั้งรายด้านและโดยรวมของทุกด้าน แสดงว่า อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่ได้เข้าร่วมอบรมในหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา ที่พัฒนาขึ้น มีความคงทนในการเรียนรู้อย่างน้อย 35 วัน หลังสิ้นสุดการอบรม

ลำดับที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการเข้าร่วมอบรมในหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ดังแสดงในตาราง 32

ตาราง 32 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการเข้าร่วมอบรม
ในหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรม
จริยธรรม

รายการประเมิน	n = 30		ระดับ ความพึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านวัตถุประสงค์			
1.1 ความพึงพอใจต่อเป้าหมายของกิจกรรม	4.40	.81	มาก
1.2 ความชัดเจนและความเข้าใจง่ายของเป้าหมายกิจกรรม	4.20	.89	มาก
1.3 รายละเอียดของกิจกรรมตรงตามความคาดหวัง	4.17	1.05	มาก
1.4 ประโยชน์ของวัตถุประสงค์กิจกรรมที่มีต่อชีวิตประจำวัน	4.43	.68	มาก
1.5 ความน่าสนใจ และความท้าทายของกิจกรรม	4.43	.77	มาก
ผลรวม	4.33	.63	มาก
2. ด้านหลักสูตร			
2.1 ความพึงพอใจต่อเนื้อหาของหลักสูตร	4.13	.90	มาก
2.2 ความเข้าใจง่าย และชัดเจนของหลักสูตร	4.03	1.00	มาก
2.3 ความสอดคล้องของหลักสูตรกับความสนใจและความต้องการ	4.20	.92	มาก
2.4 ประโยชน์ของหลักสูตรในการพัฒนาความรู้ และทักษะ	4.57	.63	มากที่สุด
2.5 ความหลากหลาย และความน่าสนใจของหลักสูตร	4.27	.83	มาก
2.6 การนำความรู้จากหลักสูตรไปใช้ได้จริง	4.47	.68	มาก
2.7 ความท้าทายของหลักสูตรที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเอง	4.07	.83	มาก
ผลรวม	4.25	.59	มาก
3. ด้านวิทยากร			
3.1 ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา	4.20	.89	มาก
3.2 ความสามารถในการสร้างความเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและครบถ้วน	4.30	.79	มาก
3.3 การสร้างบรรยากาศที่น่าสนใจและกระตุ้นการเรียนรู้	4.30	.84	มาก
3.4 การตอบคำถาม และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์	4.33	.88	มาก
3.5 ความเป็นมิตรและการเปิดกว้างในการสื่อสาร	4.27	1.01	มาก
ผลรวม	4.28	.66	มาก
4. ด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน			
4.1 ความเหมาะสมของวิธีการจัดการเรียนการสอน	4.37	.76	มาก
4.2 ความน่าสนใจของกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้	4.30	.70	มาก
4.3 บรรยากาศในการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม	4.33	.76	มาก
4.4 ความเหมาะสมของการจัดการเวลา	4.43	.77	มาก
ผลรวม	4.36	.59	มาก
5. ด้านสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้			
5.1 สื่อและอุปกรณ์มีความทันสมัยและเหมาะสม	4.30	.95	มาก
5.2 การจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้เข้าใจ และนำไปใช้ได้จริง	4.37	.76	มาก
5.3 คุณภาพและความชัดเจนของสื่อการสอน	4.43	.63	มาก

ตาราง 32 (ต่อ)

รายการประเมิน	n = 30		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
5.4 ประโยชน์ของสื่อที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ดี	4.50	.68	มาก
5.5 ความทันสมัยและความน่าสนใจของสื่อ	4.63	.49	มาก
5.6 ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล	4.20	.76	มาก
5.7 ความหลากหลายของสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้	4.27	.83	มาก
5.8 ประโยชน์ของสื่อและแหล่งเรียนรู้ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	4.07	.78	มาก
ผลรวม	4.35	.50	มาก
6. ด้านการวัด และประเมินผล			
6.1 ความชัดเจนในการอธิบายวิธีการประเมินผล	4.50	.57	มาก
6.2 วิธีการประเมินผลสะท้อนความรู้ความเข้าใจได้จริง	4.23	.90	มาก
6.3 ความเหมาะสมของวิธีการวัดผล และประเมินกับระดับของผู้เรียน	4.30	.88	มาก
6.4 การประเมินผลช่วยให้เห็นถึงพัฒนาการในการเรียนรู้	4.57	.50	มากที่สุด
6.5 ความยุติธรรมและความเป็นกลางในการประเมินผล	4.43	.73	มาก
6.6 การได้รับข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ที่เป็นประโยชน์จากการประเมิน	4.47	.73	มาก
6.7 ความเหมาะสมของระยะเวลาในการประเมินผล	4.43	.73	มาก
ผลรวม	4.42	.48	มาก
ผลรวมทุกด้าน	4.33	.49	มาก

จากตาราง 32 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลังเข้ารับการฝึกอบรมมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .49 อยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ตามการพิจารณารายด้าน และรายชื่อ ดังนี้

1. ด้านการวัด และประเมินผล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .48 ในรายชื่อที่ 6.4 การประเมินผลช่วยให้เห็นถึงพัฒนาการในการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .50

2. ด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .59 ในรายชื่อที่ 4.4 ความเหมาะสมของการจัดการเวลา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .77

3. ด้านสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .50 ในรายชื่อที่ 5.5 ความทันสมัย และความน่าสนใจของสื่อ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .49

4. ด้านวัตถุประสงค์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .63
ในรายข้อที่ 1.5 ความน่าสนใจ และความท้าทายของกิจกรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43
และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .77

5. ด้านวิทยากร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .66
ในรายข้อที่ 3.4 การตอบคำถามและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33
และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .88

6. ด้านหลักสูตร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .59
ในรายข้อที่ 2.4 ประโยชน์ของหลักสูตรในการพัฒนาความรู้ และทักษะ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57
และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .63 ตามลำดับ

สรุปว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลังเข้ารับ
การฝึกอบรม ด้วยหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรม
จริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีความพึงพอใจหลังเข้ารับการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก
ขึ้นไป

ลำดับที่ 8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากปรากฏการณ์ขณะทำวิจัย

จากการนำหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์
คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ไปทดลองใช้
จำนวน 5 แผนการจัดฝึกอบรม รวมเวลา 28 ชั่วโมง ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์
ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบบันทึกผลการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ชิ้นงานกลุ่ม การระดมสมอง
และบันทึกความรู้สึก โดยสามารถถอดบทเรียนและสังเคราะห์ปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึง
การก่อเกิดอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมได้ 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

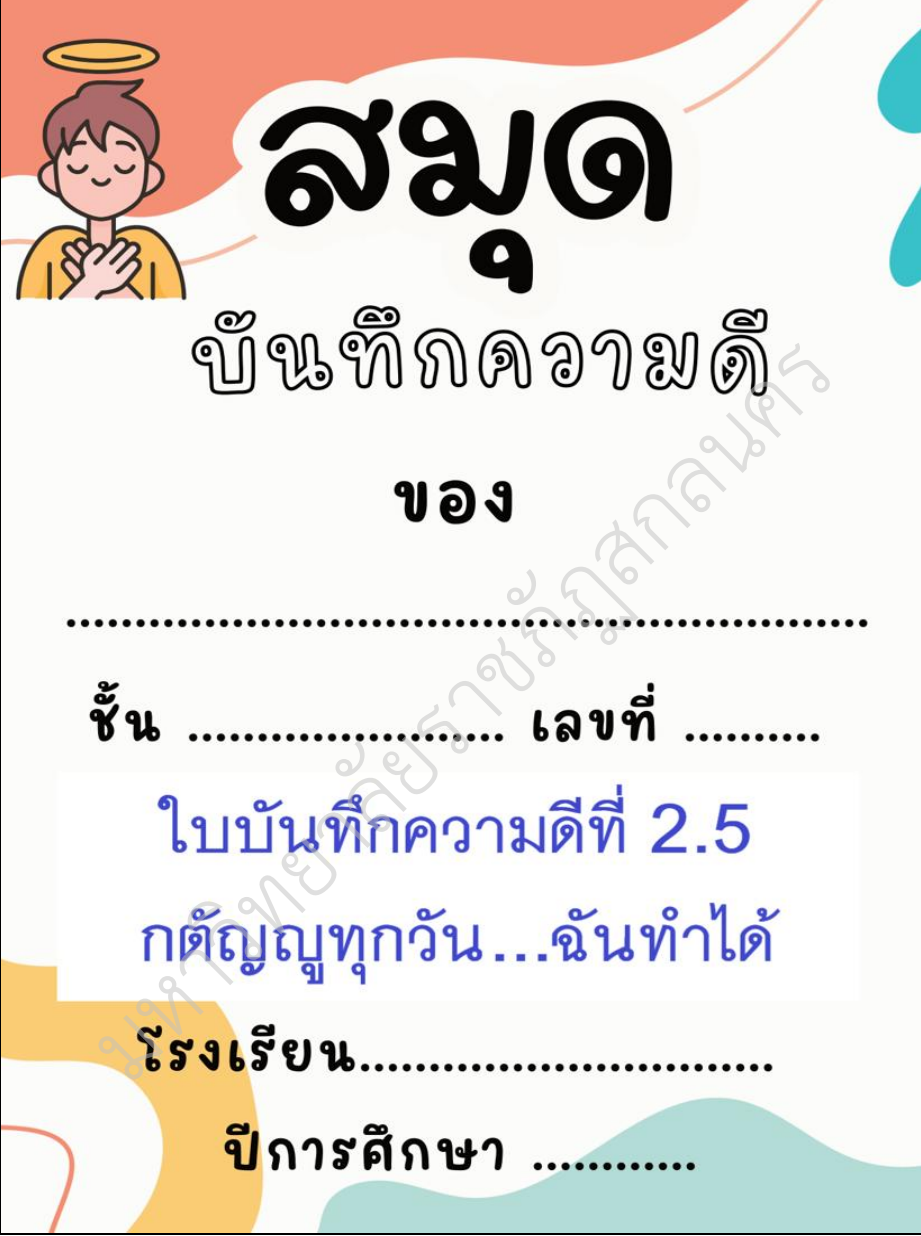
**ประเด็นที่ 1 บันทึกความรู้สึก (โพสต์อิทรูปหัวใจ) สะท้อนอัตลักษณ์
ด้านความกตัญญู**



ภาพประกอบ 2 บันทึกความรู้สึก (โพสต์อิทรูปหัวใจ) สะท้อนอัตลักษณ์ ด้านความกตัญญู

ข้อความที่นักเรียนเขียนบอกรักและขอบคุณพ่อแม่ เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า กระบวนการฝึกอบรมทำให้นักเรียนเกิดความรู้ (รู้คุณ) และมีความมุ่งมั่นที่จะเป็นคนดี เพื่อครอบครัว (กตเวที) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์นี้ได้ฝังรากลึกในระดับจิตสำนึกแล้ว

ประเด็นที่ 2 สมุดบันทึกความดี สะท้อนลักษณะคุณธรรมจริยธรรม
ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญู และความมีระเบียบวินัย



สมุด

บันทึกความดี

ของ

.....

ชั้น เลขที่

ใบบันทึกความดีที่ 2.5

กตัญญูทุกวัน...ฉันทำได้

โรงเรียน.....

ปีการศึกษา

ภาพประกอบ 3 ตัวอย่างสมุดบันทึกความดี

วัน	ฉันได้ทำความดีเพื่อแสดง... ความดีของฉัน... ต่อ	ฉันทำอะไร (พฤติกรรม)	ความรู้สึกของฉันหลังจากได้ทำสิ่งนี้
จันทร์	ช่วยแม่	ช่วยแม่ทำความสะอาดบ้าน	รู้สึกดี เพราะได้ช่วยเหลือแม่ที่เหนื่อย
อังคาร	ครู	เก็บขยะในสวนโรงเรียน	รู้สึกดีใจที่ได้ช่วยโรงเรียน
พุธ	แม่ (ช่วยทำความสะอาด)	แม่ให้ผมไปเก็บขยะในสวน	รู้สึกดีที่ได้ช่วยแม่
พฤหัสบดี	เพื่อน (ช่วยทำความสะอาด)	ไปช่วยเพื่อนทำความสะอาด	รู้สึกดีที่ได้ช่วยเพื่อน
ศุกร์	คุณ	ไปช่วยคุณทำความสะอาด	รู้สึกดีที่ได้ช่วยคุณ
เสาร์	แม่	ไปช่วยแม่ทำความสะอาด	รู้สึกดีที่ได้ช่วยแม่
อาทิตย์	แม่	ไปช่วยแม่ทำความสะอาด	รู้สึกดีที่ได้ช่วยแม่

แบบตารางบันทึกความดี แสดง ความดีของฉัน เลขที่: ๐๐๗

✓ สรุปรประจำสัปดาห์

- สิ่งที่ฉันได้เรียนรู้จากการทำความดีเพื่อแสดง ความซื่อสัตย์ ในสัปดาห์นี้คือ...
 1. มีผู้สมัครงานเหมือนเราด้วย 2. เก็บกระเป๋าเงินที่ถูกละเลยแล้วส่งคืน
 3. นำเงินที่แม่ฝากถอนเงินไปคืนแม่ 4. ไม่มองใคร คนรักไม่ยุ่งกับผมเสียของ
 5. ไม่พูดโกหกในสิ่งที่ถามมา 6. รักและเอ็นดูคนที่พูดกับแม่ 7. ไม่ด่ากับใครในใจ
- ฉันได้ทำความดีกับใคร เพื่อแสดง ความซื่อสัตย์
 ทุกๆ คน เช่น พ่อ , แม่ , พี่ , น้อง , เพื่อน , คนรัก และ คนอื่น ๆ
- ฉันได้ทำอะไรให้กับเขา
ทำความซื่อสัตย์ มีน้ำใจ ช่วยเหลือกัน
- สิ่งที่ฉันได้เรียนรู้จากการทำสิ่งนี้คืออะไร
ความไม่ตลก การมีน้ำใจต่อกัน และเห็นอกเห็นใจคนอื่น
- ฉันรู้สึกอย่างไรหลังจากทำความดีในครั้งนี้
รู้สึกดี , มีความสุข , มีน้ำใจ และภูมิใจในตัวเอง
- ถ้ามีโอกาสอีก ฉันอยากทำความดี ใจดีต่อทุกคน แบบไหนอีก
เป็นจิตอาสา ช่วยเก็บขยะในที่สาธารณะ เมื่อลดขยะในสังคม
ผมเห็นคนที่กำลังเดือดร้อนฉันจะช่วยเหลือ

 หมายเหตุ: ให้นักเรียนส่งใบกิจกรรมที่ 2.5 นี้ในวัน ที่ เดือน 2568

ภาพประกอบ 5 สรุปรประจำสัปดาห์ ด้านความซื่อสัตย์

จากภาพประกอบ 4-5 ตัวอย่าง สมุดบันทึกความดี สะท้อนลักษณะคุณธรรมจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถสรุประเด่นสำคัญและปรากฏการณ์ที่พบ ดังนี้

1. พฤติกรรมเชิงประจักษ์ด้านความซื่อสัตย์ในชีวิตประจำวัน
 - 1.1 นักเรียนให้ความหมายของความซื่อสัตย์ผ่านการกระทำที่เป็นรูปธรรมในโรงเรียน เช่น การส่งการบ้านโดยไม่ลอกเพื่อน
 - 1.2 มีการแสดงความซื่อสัตย์ต่อทรัพย์สินของผู้อื่น เช่น การเก็บเงินหรือกระเป๋าได้แล้วนำไปส่งคืนครู
 - 1.3 นักเรียนแสดงความซื่อสัตย์ในการใช้จ่าย เช่น การคืนเงินทอนที่ได้เกินจำนวนให้แก่แม่ค้า
 - 1.4 มีการระบุงบการเงินไม่ลักขโมยเงินหรือสิ่งของจากบุพการีและคนรอบข้าง
2. ความซื่อสัตย์ในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
 - 2.1 ความซื่อสัตย์ถูกเชื่อมโยงกับความซื่อสัตย์ในเชิงคู่สาว โดยนักเรียนระบุงถึงการไม่นอกใจคู่รักหรือแฟน
 - 2.2 การรักษาคำพูดและสัญญาเป็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น การตั้งใจเรียนตามที่ได้รับปากไว้กับมารดา
 - 2.3 นักเรียนให้ความสำคัญกับการไม่พูดจาโกหกต่อบุคคลในครอบครัว เช่น การพูดความจริงกับยาย
 - 2.4 นักเรียนระบุว่าได้ทำความดีเพื่อแสดงความซื่อสัตย์ต่อบุคคลหลากหลายกลุ่ม ทั้งพ่อแม่ ครู เพื่อน และคนรัก
3. ผลลัพธ์ทางอารมณ์และคุณค่าที่ได้รับ
 - 3.1 ภายหลังจากการทำความดี นักเรียนเกิดความรู้สึกเชิงบวก เช่น มีความสุข รู้สึกดี และภาคภูมิใจในตนเอง
 - 3.2 นักเรียนรู้สึกสบายใจและไม่รู้สึกผิดบาปเมื่อได้ละเว้นจากการกระทำที่ผิด
 - 3.3 การแสดงความซื่อสัตย์ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจจากบุคคลรอบข้าง โดยเฉพาะจากคนรักหรือสมาชิกในครอบครัว
 - 3.4 นักเรียนเกิดการเรียนรู้ว่าความซื่อสัตย์และการไม่คดโกงเป็นนิสัยพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม
4. การต่อยอด และการพัฒนาคุณธรรมในอนาคต
 - 4.1 นักเรียนมีการตั้งเป้าหมายที่จะทำความดีในด้านอื่น ๆ ต่อไป เช่น การแสดงความกตัญญู
 - 4.2 พฤติกรรมความกตัญญูที่ตั้งเป้าไว้ ได้แก่ การช่วยงานบ้าน การตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ และการเคารพครูอาจารย์
 - 4.3 มีการตั้งเป้าหมายด้านจิตสาธารณะเพื่อช่วยเหลือสังคม
 - 4.4 พฤติกรรมจิตสาธารณะที่ระบุไว้ เช่น การเป็นจิตอาสาช่วยเหลือขยะในที่สาธารณะและการช่วยเหลือผู้ที่กำลังเดือดร้อน

ข้อสังเกตจากปรากฏการณ์ขณะเก็บข้อมูล รูปแบบการเก็บข้อมูลผ่านแบบตาราง บันทึกความดี ส่งผลให้นักเรียนเกิดกระบวนการสะท้อนคิด ในชีวิตประจำวัน การให้นักเรียน บันทึกพฤติกรรมควบคู่ไปกับความรู้สึกหลังจากได้ทำสิ่งนี้ ช่วยตอกย้ำให้เห็นถึงผลตราบวกของการกระทำ นอกจากนี้ การสรุปผลประจำสัปดาห์ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนสามารถสังเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้ และเชื่อมโยงไปสู่เป้าหมายการพัฒนาคุณธรรม ด้านอื่น ๆ ต่อไป

วัน	ฉันได้ความดีเพื่อแสดง.....ต่อ.....	ฉันทำอะไร (พฤติกรรม)	ความรู้สึกของหลังจากได้ทำสิ่งนี้
จันทร์	คุณพ่อ	สวดมนต์เช้าวันละวัน	รู้สึกดีที่ได้ทำสิ่งดี ๆ
อังคาร	คุณแม่	สวดมนต์เช้าวันละวัน	รู้สึกดีที่ได้ทำสิ่งดี ๆ
พุธ	คุณครู	ช่วยเหลือคนในชุมชน	รู้สึกดีที่ได้ช่วยเหลือคนอื่น
พฤหัสบดี	คุณย่า	ช่วยเหลือคนในชุมชน	รู้สึกดีที่ได้ช่วยเหลือคนอื่น
ศุกร์	คุณยาย	ช่วยเหลือคนในชุมชน	รู้สึกดีที่ได้ช่วยเหลือคนอื่น
เสาร์	คุณลุง	ช่วยเหลือคนในชุมชน	รู้สึกดีที่ได้ช่วยเหลือคนอื่น
อาทิตย์	คุณปู่	ช่วยเหลือคนในชุมชน	รู้สึกดีที่ได้ช่วยเหลือคนอื่น
 แบบตารางบันทึกความดี แสดง ความดีประจำสัปดาห์ เลขที่:			

ภาพประกอบ 6 ด้านความกตัญญู

✓ สรุปประจำสัปดาห์

1. สิ่งที่ผมได้เรียนรู้จากการทำความดีเพื่อแสดง ความกตัญญู ในสัปดาห์นี้คือ..
..... ช่วยกันทำงานให้เสร็จ

2. ฉันได้ทำความดีกับใคร เพื่อแสดง ความกตัญญู
..... ทำความดีกับคุณครู ฉันทำความดีคือ ช่วยงานคุณครู ช่วยคุณครูจัดโต๊ะในโรง-
..... านให้เรียบร้อย

3. ฉันได้ทำอะไรให้กับเขา

..... จัดโต๊ะและเก็บงานภาระในโรงานต่างๆ
..... ให้พี่ ช่วยคุณครูจัดโต๊ะให้

4. สิ่งที่ผมได้เรียนรู้จากการทำสิ่งนี้คืออะไร

..... ได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่พ่อแม่เคยทำ และได้ทำสิ่งที่รัก

5. ฉันรู้สึกอย่างไรหลังจากทำความดีในครั้งนี้

..... รู้สึกดีใจ รู้สึกดีใจที่ได้ทำในกิจกรรมต่างๆ
..... เช่น รู้สึกดีใจที่ได้ทำจากพี่ชาย

6. ถ้ามีโอกาสอีก ฉันอยากทำความดี ความกตัญญูกับผู้ที่ไม่มีกระดูก แบบไหนอีก

..... ช่วยคุณครูทำงานให้ได้อีกที่สัปดาห์หน้า



หมายเหตุ: ให้นักเรียนส่งใบกิจกรรมที่ 2.5 นี้ในวัน...ศุกร์... ที่ ...12... เดือน ...สิงหาคม 2568

ภาพประกอบ 7 สรุปประจำสัปดาห์ ด้านความกตัญญู

จากภาพประกอบ 6-7 ตัวอย่าง สมุดบันทึกความดี สะท้อนลักษณะคุณธรรมจริยธรรม ด้านความกตัญญู ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถสรุปประเด็นสำคัญและปรากฏการณ์ที่พบ ดังนี้

1. บุคคลเป้าหมายของการแสดงความกตัญญู

ข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีความเข้าใจในขอบเขตของความกตัญญูที่ครอบคลุมบุคคลหลายกลุ่มในชีวิตประจำวัน โดยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่บิดามารดาเท่านั้น

1.1 มีการแสดงความกตัญญูต่อคุณพ่อและคุณแม่

1.2 มีการปฏิสัมพันธ์และแสดงความกตัญญูต่อญาติผู้ใหญ่ ได้แก่ คุณย่า คุณตา คุณยาย และคุณป้า

1.3 มีการแสดงความกตัญญูต่อคุณครูอย่างต่อเนื่อง

2. รูปแบบพฤติกรรมเชิงประจักษ์ในการแสดงความกตัญญู

การแสดงความกตัญญูของนักเรียนถูกถ่ายทอดผ่านพฤติกรรม 2 ลักษณะหลัก ได้แก่

2.1 นักเรียนแสดงความกตัญญูผ่านการไหว้สวัสดีคุณพ่อก่อนไปโรงเรียน และสวัสดีคุณแม่หลังจากกลับจากโรงเรียน

2.2 นักเรียนแสดงออกผ่านการช่วยเหลือผู้อื่นทั้งในบ้านและในโรงเรียน เช่น ช่วยคุณย่าล้างจาน ช่วยคุณตาทำสวน ช่วยคุณยายทำอาหาร และช่วยคุณป้าทำความสะอาด นอกจากนี้ ในบริบทของโรงเรียน นักเรียนได้ช่วยแบ่งเบาภาระงานของคุณครู โดยเฉพาะการช่วยทำพานไหว้ครู ช่วยจัดผัก และช่วยคุณครูจัดช่อดอกไม้ในงานไหว้ครู

3. ผลสัมฤทธิ์ทางอารมณ์และการเรียนรู้

กระบวนการทำความดีส่งผลให้เกิดการสะท้อนคิดและเกิดผลลัพธ์เชิงบวกต่อตัวผู้เรียนอย่างชัดเจน เช่น

3.1 การแสดงความกตัญญูทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเชิงบวกในหลากหลายระดับ เช่น รู้สึกสบายใจ ดีใจ และภูมิใจในสิ่งที่ตนเองได้ลงมือทำ รวมถึงรู้สึกดีใจที่ได้ทำงานช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่น

3.2 จากการเข้าไปช่วยเหลือแบ่งเบาภาระงานของคุณครู ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อน และได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติจริง

4. การขยายผลสู่ความมุ่งมั่นในอนาคต

จากการสะท้อนคิดในช่วงท้ายสัปดาห์ นักเรียนได้ตั้งเป้าหมายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับการทำความดี โดยระบุว่าหากมีโอกาส อยากจะแสดงความกตัญญูต่อผู้ที่มีพระคุณ และมีความมุ่งมั่นที่จะตอบแทนบุญคุณท่านให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้

ข้อสังเกตจากปรากฏการณ์ บันทึกความดีชุดนี้ชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการกิจกรรมพิเศษของโรงเรียน เช่น วันไหว้ครู เข้ากับการบันทึกความดีรายสัปดาห์ ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วม และเมื่อนักเรียนได้เชื่อมโยงการแสดงความรักในชีวิตประจำวันเข้ากับการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระ จะก่อให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการหล่อหลอมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความกตัญญูทุกเวทีได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัน	ฉันได้ทำความดีเพื่อแสดงความรักและห่วงใยผู้อื่น ต่อ	ฉันทำอะไร (พฤติกรรม)	ความรู้สึกของฉันหลังจากได้ทำสิ่งนี้
วันจันทร์	ทำน้ำดื่มสะอาด	ทำอาหาร	รู้สึกมีความสุขมาก
วันอังคาร	ทำน้ำดื่มสะอาด	ถือของด้วยสองมือ	รู้สึกดีใจมาก
วันพุธ	ทำน้ำดื่มสะอาด	ทำอาหารให้แม่	ได้แบ่งปันความสุข
วันพฤหัสบดี	ทำน้ำดื่มสะอาด	เล่นกับลูกพี่ลูกน้อง	มีความสุขมาก
วันศุกร์	ทำน้ำดื่มสะอาด	ปฏิบัติดีตามกฎของชุมชน	ทำได้ตามหน้าที่
วันเสาร์	ทำน้ำดื่มสะอาด	ช่วยเหลือผู้สูงอายุ	ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข
วันอาทิตย์	ทำน้ำดื่มสะอาด	ทำอาหารให้แม่	ได้ทำอาหารให้แม่
แบบตารางบันทึกความดี แสดง เลขที่ ๐๐๐			

ภาพประกอบ 8 ด้านความมีระเบียบวินัย

✓ **สรุปประจำสัปดาห์**

1. สิ่งที่ผมได้เรียนรู้จากการทำความดีเพื่อแสดง ความมีระเบียบวินัย ในสัปดาห์นี้คือ..
ทำบวชถือศีลช่วยเพื่อน ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน กวาดบ้าน ถูบ้าน

2. ผมได้ทำความดีกับใคร เพื่อแสดง ความมีระเบียบวินัย
พ่อแม่ คุณครู พ่อแม่ พี่น้อง และผู้อื่น

3. ผมได้ทำอะไรให้กับเขา
ช่วยเหลือกัน แบ่ง งานกลุ่มร่วมกัน

4. สิ่งที่ผมได้เรียนรู้จากการทำสิ่งนี้คืออะไร
ควรทำอะไร รู้จักหน้าที่ตนเอง

5. ฉันรู้สึกอย่างไรหลังจากทำความดีในครั้งนี้
ทำกายใจดีจากกุศลต่าง ๆ
พ่อแม่ ลูกโรงเรียนควรทำอะไร ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

6. ถ้ามีโอกาสอีก ฉันอยากทำความดี ความซื่อสัตย์ แบบไหนอีก
จากแบบจากตัวอย่าง
ไม่ลักเล็กขโมยน้อย ไม่พูดจาโกหก

 หมายเหตุ: ให้นักเรียนส่งใบกิจกรรมที่ 2.5 นี้ในวัน ที่ เดือน 2568

จากภาพประกอบ 8-9 ตัวอย่าง สมุดบันทึกความดี สะท้อนลักษณะคุณธรรมจริยธรรม ด้านความมีระเบียบวินัย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถสรุปประเด็นสำคัญ และปรากฏการณ์ที่พบ ดังนี้

1. พฤติกรรมเชิงประจักษ์ด้านความมีระเบียบวินัย

นักเรียนมีความเข้าใจว่าความมีระเบียบวินัยไม่ใช่เพียงแค่การปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่และบริบททางสังคมที่หลากหลาย เช่น

นักเรียนแสดงออกผ่านการมาโรงเรียนให้ตรงต่อเวลา การรู้จักหน้าที่ของตนเอง การทำเวรห้องเรียนร่วมกับเพื่อน และการรับผิดชอบทำงานกลุ่มร่วมกัน

นักเรียนปฏิบัติตามกติกามารยาทในที่สาธารณะ เช่น การไม่แซงคิวผู้อื่น เมื่อใช้บริการร้านค้า ตลอดจนการปฏิบัติตามกฎของชุมชน

ความมีวินัยถูกถ่ายทอดผ่านการช่วยเหลือบุคคลรอบข้างอย่างเป็นระบบ ทั้งการช่วยคุณครูถือของ การช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน เช่น กวาดบ้านและถูบ้านเพื่อแบ่งเบาภาระ รวมถึงการช่วยเหลือน้องทำการบ้านเพื่อให้มีงานส่งตามกำหนด

2. การสะท้อนคิดเชิงรับรู้และผลสัมฤทธิ์ทางอารมณ์

กระบวนการบันทึกช่วยให้นักเรียนเกิดการตระหนักรู้ถึงผลลัพธ์ของการมีวินัย ที่มีต่อตนเองและส่วนรวม เช่น

2.1 นักเรียนตระหนักว่าการรักษาวินัย เช่น การไม่แซงคิว ช่วยไม่ให้เกิดความวุ่นวาย และการเคารพกฎชุมชนมีส่วนทำให้ชุมชนน่าอยู่ขึ้น

2.2 การปฏิบัติตามกฎต่าง ๆ และการทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จ ส่งผลให้นักเรียนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง

2.3 มีข้อสังเกตที่น่าสนใจในกรณีของการทำเวรห้องเรียนร่วมกับเพื่อน ซึ่งนักเรียนระบุว่าไม่รู้สึกรำคาญเพราะทำด้วยกัน สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อพฤติกรรมเชิงบวกกลายเป็นบรรทัดฐานหมู่ หรือกิจกรรมที่ทำร่วมกันเป็นปกติ ความรู้สึกฝืนใจหรือมองว่าเป็นภาระจะลดลง

จากการสรุปผลการเรียนรู้ประจำสัปดาห์ นักเรียนได้ประเมินตนเองและตั้งเป้าหมายที่จะขยายขอบเขตการทำความดีไปยังคุณธรรมด้านอื่น ๆ

1. นักเรียนมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองในด้านความซื่อสัตย์ ในทุก ๆ รูปแบบ และทุก ๆ อย่าง

2. มีการระบุพฤติกรรมเป้าหมายที่ชัดเจน ได้แก่ การไม่ลักเล็กขโมยน้อย และการไม่พูดจาโกหก

สรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และปรากฏการณ์การแสดงพฤติกรรมเชิงลักษณะคุณธรรมจริยธรรม ของผู้เรียน ผ่านแบบบันทึกความดีทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู และความมีระเบียบวินัย สามารถสังเคราะห์ปรากฏการณ์ร่วมที่เกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการเก็บข้อมูล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการลักษณะคุณธรรมจริยธรรม ของผู้เรียน ดังนี้

1. พฤติกรรมเชิงประจักษ์

ผู้เรียนสามารถตีความและแสดงออกถึงคุณธรรมในรูปแบบที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบทชีวิตประจำวัน ดังนี้

1.1 ด้านความซื่อสัตย์ ปรากฏให้เห็นทั้งในทางวิชาการ เช่น การส่งการบ้านโดยไม่ลอกผลงานเพื่อน มิติทางทรัพย์สิน เช่น การเก็บเงินได้แล้วนำไปส่งคืนครู การคืนเงินทอนที่ได้เกินให้แม่ค้า รวมถึงมิติความสัมพันธ์ เช่น การไม่พูดโกหกบุคคลในครอบครัว และการซื่อสัตย์ต่อคนรัก

1.2 ด้านความกตัญญู แสดงออกผ่านธรรมเนียมปฏิบัติ เช่น การไหว้สวัสดี บิถัมภ์มาก่อนและหลังไปโรงเรียน ควบคู่ไปกับการลงมือปฏิบัติเพื่อแบ่งเบาภาระงานบ้านของเครือญาติ ตลอดจนการช่วยเหลือครูในกิจกรรมของสถานศึกษา เช่น การจัดทำพานไหว้ครู

1.3 ด้านความมีระเบียบวินัย ครอบคลุมตั้งแต่การรับผิดชอบตนเอง เช่น การมาโรงเรียนให้ตรงเวลา การเคารพกฎกติกาทางสังคม เช่น การไม่แซงคิวผู้อื่น การปฏิบัติตามกฎของชุมชน ไปจนถึงการทำหน้าที่ส่วนรวม เช่น การทำเวรห้องเรียนร่วมกับเพื่อน

2. กระบวนการสะท้อนคิด

ปรากฏการณ์ที่เด่นชัดที่สุดคือ กลไกการเชื่อมโยงระหว่างการทำและความรู้สึก โดยเครื่องมือบันทึกข้อมูลทำหน้าที่เป็นพื้นที่สะท้อนคิด ดังนี้

2.1 เมื่อผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมเชิงบวก จะเกิดผลลัพธ์ทางอารมณ์ที่เสริมแรงตนเองในทันที เช่น รู้สึกภูมิใจ ดีใจ มีความสุข และสบายใจ

2.2 ผู้เรียนตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำตนเองที่มีต่อผู้อื่นและสังคม เช่น การตระหนักว่าวินัยช่วยลดความวุ่นวายและทำให้ชุมชนน่าอยู่

2.3 ในบริบทของการรักษาวินัยร่วมกับผู้อื่น เช่น การทำความสะอาดห้องเรียน ผู้เรียนระบุว่า ไม่รู้สึกเพราะทำด้วยกัน ซึ่งให้เห็นว่าเมื่อพฤติกรรมเชิงบวกถูกทำให้เป็นบรรทัดฐานของกลุ่ม ความรู้สึกที่มองว่าเป็นภาระจะลดลง

3. ปรากฏการณ์ขยายผลเชิงคุณธรรม

ข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า การปฏิบัติตนในคุณธรรมด้านหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นตัวจุดประกายให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้และตั้งเป้าหมายที่จะพัฒนาคุณลักษณะด้านอื่น ๆ ต่อไปอย่างเป็นพลวัต ดังนี้

3.1 จากความซื่อสัตย์ นำไปสู่การตั้งเป้าหมายด้านความกตัญญูและจิตสาธารณะ เช่น การเป็นจิตอาสาช่วยเก็บขยะเพื่อลดภาระสังคม

3.2 จากความมีระเบียบวินัย นำไปสู่ความมุ่งมั่นที่จะรักษาความซื่อสัตย์ในทุกรูปแบบ เช่น การไม่ลักเล็กขโมยน้อยและไม่พูดโกหก

3.3 จากความกตัญญู นำไปสู่ความมุ่งมั่นที่จะตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

บทสรุปภาพรวม ปรากฏการณ์เชิงคุณภาพจากข้อมูลชุดนี้ยืนยันว่า การบูรณาการกระบวนการสะท้อนคิดเข้ากับวิถีชีวิตประจำวัน เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการเติมเต็มช่องว่างสมรรถนะทางจริยธรรม การที่ผู้เรียนสามารถระบุพฤติกรรมและอธิบายความรู้สึกเชื่อมโยงกับคุณค่าภายในได้ด้วยตนเอง ถือเป็นฐานข้อมูลสำคัญที่สามารถนำไปปรับใช้ในการกำหนดตัวชี้วัดอัตลักษณ์ส่วนบุคคลของผู้เรียนได้

ประเด็นที่ 3 การถอดบทเรียน (ทำงานกลุ่มและชาร์ตผลงาน)

สะท้อนอัตลักษณ์ด้านความมีระเบียบวินัย และความซื่อสัตย์

1. ปรากฏการณ์การตระหนักรู้และซึมซับอัตลักษณ์ด้านความกตัญญู

จากการวิเคราะห์แบบบันทึกความรู้สึก (Reflection) และชิ้นงานของนักเรียน พบปรากฏการณ์เชิงประจักษ์ที่สะท้อนถึงการก่อเกิดอัตลักษณ์ด้านความกตัญญู กตเวทียอย่างลึกซึ้ง นักเรียนสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมทางศาสนาเข้ากับสถาบันครอบครัว โดยแสดงออกถึงการตระหนักรู้ในความเสียสละของบุพการี (รู้คุณ) ผ่านข้อความสะท้อนความรู้สึก เช่น ขอบคุณที่แม่เลี้ยงผมมา และก้าวข้ามไปสู่ความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตนเป็นคนดีเพื่อตอบแทนพระคุณ (กตเวที) ผ่านการตั้งเป้าหมายในอนาคต เช่น รอดูความสำเร็จของหนูก่อนนะ ปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการฝึกอบรมได้ช่วยขัดเกลาจิตใจและเสริมสร้างอัตลักษณ์ความกตัญญูให้ฝังรากลึกในระดับจิตสำนึก (Affective Domain) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเป็นเยาวชนที่ดี



ภาพประกอบ 9 การถอดบทเรียน (ทำงานกลุ่มและชาร์ตผลงาน) สะท้อนอัตลักษณ์ด้านความมีระเบียบวินัย และความซื่อสัตย์

บรรยากาศการทำงานกลุ่มสะท้อนว่านักเรียนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน การเคารพกฎกติกาของส่วนรวม และรู้จักควบคุมตนเอง และชาร์ตผลงานที่นักเรียนนำเสนอ แสดงให้เห็นว่าเด็กสามารถแปลงนามธรรมให้เป็นพฤติกรรมที่จับต้องได้จริงในห้องเรียน เช่น การตั้งบรรทัดฐานร่วมกันว่าต้องไม่คดโกง และไม่ลอกงาน

2. ปรากฏการณ์การหล่อหลอมอัตลักษณ์ด้านความมีระเบียบวินัย

จากการถอดบทเรียนผ่านกระบวนการกลุ่ม พบว่า เยาวชนได้เรียนรู้หลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกัน และสะท้อนออกมาในรูปแบบของความตระหนักต่อความมีระเบียบวินัย ข้อมูลจากแบบบันทึกกิจกรรมระบุถึงพฤติกรรมเชิงประจักษ์ที่นักเรียนให้ความสำคัญ เช่น อยู่ด้วยกันอย่างมีระเบียบวินัย เข้าแถวให้เป็นระเบียบเรียบร้อย รวมถึงการแสดงออกถึงความอดทนและการควบคุมตนเอง (Self-regulation) ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรฝึกอบรมฯ สามารถบูรณาการหลักธรรมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางพฤติกรรม ทำให้นักเรียนเคารพกฎกติกาของส่วนรวม และมีวุฒิภาวะในการบริหารจัดการตนเองได้อย่างเหมาะสมตามวัย

3. ปรากฏการณ์การก่อเกิดอัตลักษณ์ด้านความซื่อสัตย์

ร่องรอยจากการทำชิ้นงานกลุ่ม และการระดมสมอง เช่น ใบงานกิจกรรมฮีโร่คุณธรรม สะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนสามารถตีความและแปลงนามธรรมของคำว่า “ความซื่อสัตย์” ให้กลายเป็นพฤติกรรมบ่งชี้ที่สามารถปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวันและบริบทของโรงเรียน โดยนักเรียนได้ร่วมกันกำหนดบรรทัดฐานเชิงบวกของกลุ่ม เช่น การพูดความจริง ไม่คดโกง และระบุพฤติกรรมที่ชัดเจนในฐานะผู้เรียนคือการไม่ลอกงาน ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการหล่อหลอมอัตลักษณ์ด้านความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะชีวิต (Life Skill) และคุณสมบัติที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมศตวรรษที่ 21

สรุปปรากฏการณ์ในภาพรวม

ตลอดระยะเวลา 28 ชั่วโมง ของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฝึกอบรมฯ ภายใต้อาณัติ 5 แผนการจัดฝึกอบรม ปรากฏการณ์เชิงประจักษ์ที่เด่นชัด คือ ผู้เรียนสามารถบูรณาการคุณธรรมด้านความกตัญญู ความซื่อสัตย์ และความมีระเบียบวินัย เข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองได้จริงใน 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติทางจิตใจ (ความตระหนักรู้และกตัญญูต่อครอบครัว) มิติส่วนตน (ความซื่อสัตย์สุจริตในการเรียน) และมิติทางสังคม (ความมีระเบียบวินัยต่อส่วนรวม) ปรากฏการณ์ดังกล่าวถือเป็นข้อค้นพบที่ยืนยันถึงประสิทธิผลของกระบวนการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทการดำเนินชีวิตของเยาวชนระดับมัธยมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้าง
อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
ได้นำเสนอการดำเนินการวิจัยโดยสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ
ซึ่งประกอบด้วย 6 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สมมติฐานของการวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. สรุปผล
5. อภิปรายผล
6. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน
ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับ
อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
3. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์
คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
4. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา
เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในประเด็นต่อไปนี้
 - 4.1 เปรียบเทียบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง
ที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตร ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง
 - 4.2 ศึกษาความคงทนในอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง
ที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตร โดยเปรียบเทียบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ระหว่าง
หลังการทดลอง กับหลังการทดลองผ่านไป 35 วัน
 - 4.3 เปรียบเทียบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง
ที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตร หลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม
ที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตร

5. เพื่อศึกษาผลความพึงพอใจของนักเรียนหลังเข้ารับการอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. กลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง
2. กลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีความคงทนในอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองผ่านไป 35 วัน
3. กลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตร

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยเป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ดำเนินการโดย

1. ศึกษารวบรวมข้อมูล สังเคราะห์จากแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21
2. นำร่างองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสม
3. นำร่างองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เพื่อประเมินการเรียงลำดับความสำคัญ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ
4. นำแบบประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ประกอบด้วย 1) ความซื่อสัตย์ 14 ตัวบ่งชี้ 2) ความกตัญญู 8 ตัวบ่งชี้ และ 3) ความมีระเบียบวินัย 11 ตัวบ่งชี้ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน ผลการประเมิน พบว่า โดยรวมทั้ง 3 ประการ และจำนวน 34 ตัวบ่งชี้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกมีค่าความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด จำนวน 26 ตัวบ่งชี้

ระยะที่ 2 การประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดำเนินการใน 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. ศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่ควรจะเป็น และความต้องการจำเป็น ในการพัฒนาอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน และครู

ระยะที่ 3 พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดำเนินการโดย

- ขั้นที่ 1 สร้าง และหาคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรม
- ขั้นที่ 2 สร้าง และหาคุณภาพของแบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

ขั้นที่ 3 การสร้างและคุณภาพแบบสอบถามความพึงพอใจ

ระยะที่ 4 ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดำเนินการโดย ในระยะที่ 4 นี้เป็นการศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 ระยะที่ 2 และระยะที่ 3 ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงการทดลอง (Experimental research) มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 2 ดำเนินการทดลอง ซึ่งจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 3 ดำเนินการทดลอง และจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้

สรุปผล

จากการดำเนินการตามกระบวนการวิจัย และการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้าง อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้สรุปผลการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาคำตอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนพบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์ คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน โดยผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ผลรวมทั้ง 3 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.29 ถึง 4.82 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ระหว่าง 0.33 ถึง 1.06

ผู้วิจัยกำหนดเป้าหมายการคัดเลือกตัวบ่งชี้ไว้ที่ความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.51 ขึ้นไป พบว่า ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกจำนวนทั้งสิ้น 27 ตัวบ่งชี้ จากทั้งหมด 34 ตัวบ่งชี้ โดยแบ่งตามองค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ผ่านเกณฑ์ 12 จาก 14 ตัวบ่งชี้ ด้านความกตัญญู ผ่านเกณฑ์ 7 จาก 8 ตัวบ่งชี้ และด้านความมีระเบียบวินัย ผ่านเกณฑ์ 8 จาก 12 ตัวบ่งชี้ สรุปได้ว่า “ตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชน ในศตวรรษที่ 21 ที่มีความสำคัญที่สุด 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความซื่อสัตย์ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ ด้านความกตัญญู จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ และด้านความมีระเบียบวินัย จำนวน 8 ตัวบ่งชี้ รวมทั้งสิ้น 27 ตัวบ่งชี้”

ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชน จำนวนทั้งสิ้น 27 ตัวบ่งชี้ เพื่อหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ของตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ตามความคิดเห็น ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน และให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ควรปรับความสอดคล้องของเนื้อหา ด้านความมีระเบียบวินัย ในตัวบ่งชี้ข้อที่ 3.4 “เคารพและปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ กฎระเบียบ และกฎหมายของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคมสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศชาติทั้งต่อหน้าและลับหลัง สามารถแบ่งออกเป็น 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ของครอบครัว 2) เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง ข้อบังคับ กฎระเบียบของโรงเรียน 3) เคารพ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของชุมชน และ 4) เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมายขององค์กร สถาบัน และประเทศชาติ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า “ตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ที่มีความสำคัญที่สุด 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความซื่อสัตย์ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ ด้านความกตัญญู จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ และด้านความมีระเบียบวินัย จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ รวมทั้งสิ้น 30 ตัวบ่งชี้”

2. ผลการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สรุปผลการวิเคราะห์ได้ ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มากที่สุด ร้อยละ 36.3 รองลงมา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ร้อยละ 31.8 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ร้อยละ 31.8 และสถานภาพ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เป็นเพศหญิง มากที่สุด ร้อยละ 49.3 รองลงมา คือ เพศชาย ร้อยละ 44.6 และน้อยที่สุด คือ เพศ LGBTQIAN+ ร้อยละ 6.1

2.2 สภาพปัจจุบัน เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 อยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยตามรายด้านและตัวบ่งชี้ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ 1) ด้านความมีระเบียบวินัย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 ในตัวบ่งชี้ที่ 3.6 ยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตนพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 2) ด้านความซื่อสัตย์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ในตัวบ่งชี้ที่ 1.7 รับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มตามกำลังและ

ความสามารถ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 และ 3) ด้านความกตัญญู ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ในตัวบ่งชี้ที่ 2.7 ไม่ประพฤติตนที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นพระคุณ และสังคม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94

2.3 สภาพที่คาดหวัง เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.94 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยตามรายด้าน และตัวบ่งชี้ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ 1) ด้านความซื่อสัตย์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.96 อยู่ในระดับมากที่สุด และตัวบ่งชี้ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 1.7 รับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มตามกำลัง และความสามารถ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านความกตัญญู ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.95 อยู่ในระดับมากที่สุด และตัวบ่งชี้ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 2.2 ยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) ด้านความมีระเบียบวินัย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 อยู่ในระดับมากที่สุด และตัวบ่งชี้ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 2.2 ยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 อยู่ในระดับมากที่สุด

2.4 ความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผลรวมทั้ง 3 ด้าน ค่า PNI = .306 เมื่อเรียงตามลำดับความต้องการจำเป็น PNI จากมากไปน้อยตามรายด้าน และรายตัวบ่งชี้ที่ค่า PNI สูงสุด ได้แก่ 1) ด้านความซื่อสัตย์ PNI = .340 ลำดับที่ 1 และตัวบ่งชี้ที่ 1.2 ไม่พูดเท็จไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกงไม่ลักขโมยไม่ลอกผลงานหรือการบ้านของเพื่อน หรือคิดโลภอยากได้ของ ๆ ผู้อื่น มีค่า PNI = .434 ลำดับที่ 1 2) ด้านความกตัญญู มีค่า PNI = .337 ลำดับที่ 2 และตัวบ่งชี้ที่ 2.2 ยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ มีค่า PNI = .457 ลำดับที่ 1 3) ด้านความมีระเบียบวินัย มีค่า PNI = .298 ลำดับที่ 3 และตัวบ่งชี้ที่ 3.2 ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างเต็มใจ และตั้งใจมีค่า PNI = .326 ลำดับที่ 1

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ในการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้ง 3 ด้าน มีค่า PNI อยู่ระหว่าง .298 ถึง .340 (29.80–34.00%) และเมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ พบว่า มีค่า PNI อยู่ระหว่าง .248 ถึง .457 (24.80–45.57%) ซึ่งมีค่าค่อนข้างสูง แสดงให้เห็นว่า ณ ปัจจุบัน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมทั้งทาง ด้านความซื่อสัตย์ต่ำกว่าสภาพที่คาดหวังของผู้บริหารโรงเรียน และครู อย่างชัดเจน ฉะนั้นผู้วิจัย จึงนำประเด็นดังกล่าวมาสร้างเป็นสาระสำคัญในการกำหนดจุดเน้นหรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ในระยะที่ 3 ต่อไป

3. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้าง
อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สรุปว่า

3.1 โครงร่างหลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) ที่มา และความสำคัญ
2) แนวคิดพื้นฐาน 3) หลักการของหลักสูตร 4) ความมุ่งหมายของหลักสูตร 5) กลุ่มเป้าหมาย
และลักษณะของผู้เข้าอบรม 6) กรอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21
7) โครงสร้างหลักสูตร 8) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 เข้าสู่กระบวนการ
เรียนรู้ด้วยไตรสิกขา ขั้นที่ 2 มุ่งสร้างกัลยาณมิตรคิดแบบโยนิโสมนสิการ ขั้นที่ 3 หาแนวทางแก้ไข
ปัญหาด้วยอริยสัจ 4 ขั้นที่ 4 เอาชนะอุปสรรคด้วยอิทธิบาท 4 และขั้นที่ 5 ประเมินผลและปรับปรุง
(Evaluation) 9) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ 10) ขั้นตอนการวัด และประเมินผลผู้เข้าอบรม
11) แผนการจัดฝึกอบรม (หน่วยการเรียนรู้ที่ 1-5) ประกอบด้วย สารสำคัญ วัตถุประสงค์ สื่อ
อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ และกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม
ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ตามรายการที่ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน มีความคิดเห็นว่า
โครงร่างหลักสูตร ผลรวมทุกองค์ประกอบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ
4.84 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.26 เมื่อพิจารณารายการที่ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน
แบ่งออกตามองค์ประกอบที่ประเมิน พบว่า องค์ประกอบที่มีความเหมาะสมสูงสุด คือ องค์ประกอบ
ด้านกลุ่มเป้าหมายและลักษณะของผู้เข้าอบรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
เท่ากับ 0.00 และต่ำสุด คือ องค์ประกอบด้านโครงสร้างหลักสูตร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 และ
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.07

4. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้าง
อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งสรุปได้ว่า

4.1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
กลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง พบว่า อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
กลุ่มทดลอง หลังทดลองตามหลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .01 โดยที่ก่อนทดลองค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .32
หลังทดลองค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .39

4.2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลอง
ของนักเรียน ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม พบว่า อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม
หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
โดยที่ค่าเฉลี่ยของกลุ่มทดลอง 4.15 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.39 ส่วนค่าเฉลี่ย
กลุ่มควบคุมเท่ากับ 3.76 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 เมื่อทดสอบเปรียบเทียบรายด้าน
พบว่า กลุ่มทดลองมีอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ และด้านความมีระเบียบวินัย
สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านความกตัญญูสูงกว่ากลุ่มควบคุม
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ระหว่างหลังการทดลองและเมื่อผ่านไป 35 วัน พบว่า ค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ระหว่างหลังการทดลองและเมื่อผ่านไป 35 วัน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ทั้งรายด้านและโดยรวมของทุกด้าน แสดงว่า อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่ได้เข้าร่วมอบรมในหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา ที่พัฒนาขึ้น มีความคงทนในการเรียนรู้อย่างน้อย 35 วัน หลังสิ้นสุดการอบรม

4.4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการเข้าร่วมอบรมในหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลังเข้ารับการฝึกอบรมมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .49 อยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ตามการพิจารณารายด้าน และรายชื่อ ได้แก่ 1) ด้านการวัด และประเมินผล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .48 ในรายชื่อที่ 6.4 การประเมินผลช่วยให้เห็นถึงพัฒนาการในการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .50 2) ด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .59 ในรายชื่อที่ 4.4 ความเหมาะสมของการจัดการเวลา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .77 3) ด้านสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .50 ในรายชื่อที่ 5.5 ความทันสมัย และความน่าสนใจของสื่อ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .49 4) ด้านวัตถุประสงค์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .63 ในรายชื่อที่ 1.5 ความน่าสนใจ และความท้าทายของกิจกรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .77 5) ด้านวิทยากร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .66 ในรายชื่อที่ 3.4 การตอบคำถาม และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .88 และ 6) ด้านหลักสูตร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .59 ในรายชื่อที่ 2.4 ประโยชน์ของหลักสูตรในการพัฒนาความรู้ และทักษะ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .63 ตามลำดับ

สรุปว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลังเข้ารับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีความพึงพอใจหลังเข้ารับการฝึกอบรม อยู่ในระดับมากขึ้นไป

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากปรากฏการณ์ขณะทำวิจัย พบว่า ตลอดระยะเวลา 28 ชั่วโมง ของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฝึกอบรมฯ ภายใต้ 5 แผนการจัดฝึกอบรม ปรากฏการณ์เชิงประจักษ์ว่า ผู้เรียนสามารถบูรณาการความกตัญญู ความซื่อสัตย์ และความมีระเบียบวินัย เข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองได้จริง ใน 3 หลัก ได้แก่ ความตระหนักรู้และกตัญญูต่อครอบครัว ความซื่อสัตย์สุจริตในการเรียน และความมีระเบียบวินัยต่อส่วนรวม ปรากฏการณ์ดังกล่าวถือเป็นข้อค้นพบที่ยืนยันถึงประสิทธิภาพของกระบวนการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทการดำเนินชีวิตของเยาวชนระดับมัธยมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้สามารถอภิปรายผลการวิจัย ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม

ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 พบว่า อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ด้านความซื่อสัตย์ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ ด้านความกตัญญู จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ และด้านความมีระเบียบวินัย จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ โดยทุกองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ผ่านเกณฑ์การพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และผ่านเกณฑ์การพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่ระดับ .80 ถึง 1.00 ทุกองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้

ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้วิจัยได้ศึกษาจาก 24 แหล่งข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 จากผลการสังเคราะห์และวิเคราะห์อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ศึกษาแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ในประเด็นต่าง ๆ เพื่อการสังเคราะห์องค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ดำเนินการโดยศึกษารวบรวมข้อมูล จากแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์สาระสำคัญขององค์ประกอบเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบ อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษา จำนวน 24 แหล่งข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่ และสรุปผลโดยใช้เกณฑ์ค่าความถี่ตั้งแต่ 5 ขึ้นไป ซึ่งเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 50 ของความถี่ทั้งหมด พบว่าองค์ประกอบของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย

- 1) ความอดทน 2) ความกตัญญู 3) การประหยัด 4) ความสามัคคี 5) จิตสำนึกสาธารณะ
- 6) ความรับผิดชอบ 7) ความซื่อสัตย์ 8) ความมีระเบียบวินัย และ 9) ความขยัน จากนั้นวิเคราะห์องค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษา จากการศึกษา แนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามองค์ประกอบและตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 พบว่า 113 ตัวบ่งชี้ ได้แก่
- 1) ความซื่อสัตย์ 14 ตัวบ่งชี้ 2) ความมีระเบียบวินัย 11 ตัวบ่งชี้ 3) จิตสำนึกสาธารณะ 6 ตัวบ่งชี้
- 4) รับผิดชอบ 20 ตัวบ่งชี้ 5) ความขยัน 11 ตัวบ่งชี้ 6) การประหยัด 15 ตัวบ่งชี้ 7) ความกตัญญู 8 ตัวบ่งชี้ 8) ความอดทน 16 ตัวบ่งชี้ และ 9) ความสามัคคี 12 ตัวบ่งชี้ และนำร่างองค์ประกอบเกี่ยวกับอัตลักษณ์ คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 โดยนำแบบประเมิน

ความเหมาะสมตามองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 นำเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และปรับปรุงแก้ไขตามองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสม จากนั้นกำหนดผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความเหมาะสมของร่างองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน และยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้พิจารณาผู้เชี่ยวชาญด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ทางด้านคุณธรรมจริยธรรม หรือครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น คือ เป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาเอก ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น หรือผู้ที่จบในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู และความมีระเบียบวินัย รวมจำนวน 30 ตัวบ่งชี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตรีคม พรหมมาบุญ และคณะ (2558) ได้ศึกษาการสำรวจ และสังเคราะห์องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของโมเดลสมมติฐานการวัดลักษณะความเป็นคนดีสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า องค์ประกอบและจำนวนตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ความมีระเบียบวินัย 2 ตัวบ่งชี้ อดทนอดกลั้น 4 ตัวบ่งชี้ ขยันหมั่นเพียร 3 ตัวบ่งชี้ กตัญญูกตเวที 4 ตัวบ่งชี้ ประหยัดและพอเพียง 4 ตัวบ่งชี้ การพึ่งตนเองและรู้คุณค่าตนเอง 4 ตัวบ่งชี้ รับผิดชอบ 4 ตัวบ่งชี้ ยุติธรรม 3 ตัวบ่งชี้ มีสติสัมปชัญญะ 3 ตัวบ่งชี้ เมตตากรุณา 2 ตัวบ่งชี้ ซื่อสัตย์สุจริต 4 ตัวบ่งชี้ โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ 3 ตัวบ่งชี้ มีมนุษยสัมพันธ์ 2 ตัวบ่งชี้ มีจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5 ตัวบ่งชี้ สุภาพอ่อนน้อม 3 ตัวบ่งชี้ และรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ยึดมั่นประชาธิปไตย และรักความเป็นไทย 7 ตัวบ่งชี้ ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงแก้ว เฉยเจริญ และคณะ (2558) ได้ศึกษา การวิเคราะห์องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนวิชาที่เน้นการปฏิบัติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนวิชาที่เน้นการปฏิบัติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความมีระเบียบ ความอดทน รักความเป็นไทย ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมุ่งมั่นในการทำงาน และความสามารถแก้ปัญหา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รจรินทร์ ผลนา และศิริพันธ์ ตียะวงศ์สุวรรณ (2559) ได้ศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นคนดีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า คุณลักษณะความเป็นคนดีมี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ความดีต่อตนเอง (มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อดทน ประหยัด มีคุณธรรมจริยธรรม ใฝ่เรียนรู้ ละเอียดรอบคอบกล้าต่อการทำผิด 2) ความดีต่อผู้อื่น (ยุติธรรม ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เคารพ ร่วมมือ กตัญญูกตเวทีมีมนุษยสัมพันธ์) 3) ความดีต่อสังคม (รักชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ รักความเป็นไทยประชาธิปไตย เสียสละ จิตสาธารณะ) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภชัย เจริญดี (2560) ได้ศึกษาองค์ประกอบ และพฤติกรรมบ่งชี้ คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาปริญญาตรี วิชาชีพการโรงแรม พบว่า คุณลักษณะบัณฑิต

ที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรมในการทำงาน ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความมีวินัย และการควบคุมอารมณ์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตีรณา พลอยสวัสดิ์ไชย (2562) ได้ศึกษา การศึกษาองค์ประกอบของพฤติกรรมจากความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สำนักงานเขตหนองจอก สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า องค์ประกอบพฤติกรรมจากความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สำนักงานเขตหนองจอก สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย การเรียกร้องความสนใจ การควบคุมอารมณ์ ความเมตตา กรุณา การคิดอย่างมีเหตุผล การรบกวนชั้นเรียน ความมีระเบียบวินัย การขาดความมั่นใจตนเอง ความมีสัมมาคารวะ ความมีจิตสาธารณะ การให้อภัย การเข้าร่วมกิจกรรม การรับผิดชอบต่อตนเองการเข้าสังคมการให้อภัยตนเอง ความซื่อสัตย์ ความรอบคอบความสุภาพ การรักษาสัญญา และการเอาตัวรอด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิกรม ดังก้อง (2565) ได้ศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของนักเรียนนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดเพชรบุรี พบว่า การสร้างตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย อยู่อย่างพอเพียง มีจิตสาธารณะ มีความรู้ในวิชาหลัก มีทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ มีทักษะการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมใหม่ และมีทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พันธุ์รัช ศรีทิพันธุ์ (2566) ได้ศึกษา การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนอนุบาล 2 โดยการประยุกต์ใช้การวิจัยเป็นฐาน โรงเรียนเทศบาลชุมชนวิมลวิทยา พบว่า องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตา กรุณา ความมีระเบียบวินัย ความสามัคคี ความขยัน ความรับผิดชอบ ประหยัดอดออม ความสะอาด ความอดทนอดกลั้น ความสุภาพ การมีมารยาท ความมีน้ำใจ และจิตอาสา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Global Indian International School (2023) ได้ศึกษาองค์ประกอบทางศีลธรรมที่สำคัญสำหรับนักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนเป็นคนดีในชีวิต พบว่า องค์ประกอบทางศีลธรรมที่สำคัญสำหรับนักเรียน ประกอบด้วย ความเคารพ เคารพและรักครอบครัว การปรับและการประนีประนอม เห็นอกเห็นใจผู้อื่นนับถือศาสนา ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ การตระหนักถึงผลกระทบทางร่างกายและจิตใจจากการทำร้ายผู้อื่น การไม่ขโมยเป็นสิ่งผิด ความรักในการศึกษาและความเท่าเทียมกัน

สรุปว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ทั้งในการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ โดยผ่านกระบวนการวิจัย ดังนี้

1. กระบวนการสังเคราะห์ และสกัดองค์ประกอบ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) จากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือ จำนวน 32 แหล่ง ในระยะแรกสามารถสกัดองค์ประกอบได้ถึง 9 ด้าน อย่างไรก็ตาม ผ่านกระบวนการกลั่นกรองและตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยสามารถลดทอน และจัดกลุ่มตัวแปร (Data Reduction)

จนได้โมเดลที่กระชับ และสะท้อนบริบทได้อย่างชัดเจนที่สุด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก รวม 30 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ 12 ตัวบ่งชี้ 2) ความกตัญญู 7 ตัวบ่งชี้ และ 3) ความมีระเบียบวินัย 11 ตัวบ่งชี้

2. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และคุณภาพของตัวบ่งชี้

ผลการศึกษานี้ได้รับการยืนยันความเที่ยงตรงทางวิชาการอย่างเป็นระบบ ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิแบบพหุสาขา (Multi-disciplinary) ทั้งด้านการจัดการเรียนรู้คุณธรรมและด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น จำนวน 17 ท่าน ซึ่งให้การรับรองความเหมาะสมในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าอยู่ระหว่าง .80-1.00 ซึ่งบ่งชี้ว่าตัวบ่งชี้ทั้งหมดมีความตรงเชิงเนื้อหาสูงมากและสามารถนำไปใช้วัดผลได้จริง

3. การวิเคราะห์ความสอดคล้อง

ข้อค้นพบทั้ง 3 องค์ประกอบหลักของงานวิจัยนี้ ไม่เพียงแต่สะท้อนคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 แต่ยังมี ความสอดคล้องกับผลการศึกษาก่อนหน้าอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ข้ามบริบทช่วงวัยได้ ดังนี้

3.1 ด้านความมีระเบียบวินัย และความสอดคล้องกับงานวิจัย

ที่เกี่ยวข้อง ดวงแก้ว เฉยเจริญ และคณะ (2558); ตรีคม พรหมมาบุญ และคณะ (2558); รจรินทร์ ผลนา และคณะ (2559); สุภชัย เจริญดี (2560); ติรณา พลอยสวัสดิ์ไชย (2562); วิกรม ดังก้อง (2565) และพันธุ์ธัช ศรีทิพพันธุ์ (2566) เป็นองค์ประกอบพื้นฐานสากล (Universal Core Trait) ที่พบในทุกช่วงวัย ตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับปริญญาตรี ถือเป็นรากฐานของการกำกับตนเองในศตวรรษที่ 21

3.2 ด้านความซื่อสัตย์ และความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รจรินทร์ ผลนา และคณะ (2559); สุภชัย เจริญดี (2560); ติรณา พลอยสวัสดิ์ไชย (2562); วิกรม ดังก้อง (2565); พันธุ์ธัช ศรีทิพพันธุ์ (2566); Global Indian International School (2023) สะท้อนถึงความดีต่อผู้อื่นและสังคม ซึ่งเป็นทักษะทางอารมณ์ และสังคม (Social-Emotional Skill) ที่จำเป็นสำหรับการทำงานและการอยู่ร่วมกันในยุคดิจิทัล

3.3 ด้านความกตัญญู และความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตรีคม พรหมมาบุญ และคณะ (2558); รจรินทร์ ผลนา และคณะ (2559); Global Indian International School (2023) เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในบริบทของสังคมตะวันออกและระดับครอบครัว ซึ่งช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจและจริยธรรมต่อสถาบันครอบครัวและผู้มีพระคุณ

2. ผลการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรม

จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

สำหรับผลการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน มีความต้องการจำเป็นอยู่ที่ 0.306 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสภาพปัจจุบันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กับสภาพที่คาดหวังของผู้บริหารโรงเรียน และครูยังมีช่องว่างที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

โดยเมื่อพิจารณาเรียงตามลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปน้อย สามารถอภิปรายผลได้ 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ด้านความซื่อสัตย์ (ความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1) ด้านความซื่อสัตย์เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด (PNI = 0.340) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตัวบ่งชี้ที่ 1.2 คือ การไม่พูดเท็จ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมย ไม่ลอกผลงานหรือการบ้านของเพื่อน หรือคิดโลภอยากได้ของผู้อื่น ซึ่งมีค่า PNI สูงถึง 0.434 ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ หรรษาพนาธร (2565) ที่พบว่าความซื่อสัตย์สุจริตเป็นความต้องการจำเป็นอันดับต้น ๆ ในการพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้ การที่ตัวบ่งชี้เรื่องการไม่ลอกผลงานหรือคดโกง มีค่าความต้องการจำเป็นสูง ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ พระปลัดนิคม กตปัญโญ และคณะ (2565) ที่ระบุว่า สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เยาวชนมีโอกาสหลงผิดและมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ง่ายขึ้น รวมถึงสอดคล้องกับรายงานของ สถาบัน TDRi และกระทรวงวัฒนธรรม (2567) ที่ชี้ว่านักเรียนยุคปัจจุบันมักมองเรื่องคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญน้อยกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ทำให้บางครั้งเลือกใช้วิธีที่ไม่ซื่อตรงเพื่อให้ได้มาซึ่งผลงานหรือคะแนน

2. ด้านความกตัญญู (ความต้องการจำเป็นลำดับที่ 2) ด้านความกตัญญูมีความต้องการจำเป็นรองลงมา (PNI = 0.337) แต่พบว่าตัวบ่งชี้ที่ 2.2 คือ การยกย่องเชิดชูและรักษาเกียรติของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ กลับมีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุดเมื่อเทียบกับทุกตัวบ่งชี้ (PNI = 0.457) สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาช่องว่างระหว่างวัยและความเปราะบางของสถาบันครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของโครงการศึกษาวิจัยศักยภาพท้องถิ่นในการพัฒนาและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565 และ พระครูภาวนาโพธิคุณ, 2561) ที่ระบุตรงกันว่า ความบกพร่องทางครอบครัวเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเชิงลบ นอกจากนี้ การที่นักเรียนยังขาดการแสดงออกถึงการยกย่องเชิดชูสถาบันครอบครัวและโรงเรียนอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ พระดิเรกศักดิ์ อุตตติโย และคณะ (2567) ที่ระบุว่า สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้ให้นักเรียนมีพื้นที่ในการแสดงออกถึงความกตัญญูในรูปแบบที่จับต้องได้และสร้างสรรค์

3. ด้านความมีระเบียบวินัย (ความต้องการจำเป็นลำดับที่ 3) แม้ด้านความมีระเบียบวินัยจะมีความต้องการจำเป็นในลำดับสุดท้าย (PNI = 0.298) แต่ตัวบ่งชี้ที่ 3.2 คือ การยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างเต็มใจและตั้งใจ ยังคงมีค่า PNI ถึง 0.326 ข้อค้นพบนี้เน้นย้ำว่า ปัญหาเรื่องระเบียบวินัยไม่ได้อยู่ที่การไม่รู้กฎ แต่ขาดความเต็มใจ ในการปฏิบัติ ซึ่งอธิบายได้จากข้อมูลของ ศูนย์คุณธรรม (2567) ที่ระบุว่า ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้เยาวชนมีค่านิยมที่ยึดถือความเป็นปัจเจกและต้องการอิสระมากขึ้น การบังคับใช้กฎระเบียบแบบเดิมจึงอาจไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ซึ่งประเด็นนี้ได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยของ สุพิรุฬห์ กล้วยป่า และคณะ (2567) ที่เน้นย้ำว่า การส่งเสริมวินัยที่ประสบความสำเร็จนั้น ต้องมาจากการรับฟังเสียงของนักเรียนและให้เสรีภาพในการร่วมสร้างทางเลือก เพื่อนำไปสู่การสร้างวินัยเชิงบวก ที่เกิดจากความเต็มใจอย่างแท้จริง

3. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้าง อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

จากการประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ประเด็นสำคัญที่ค้นพบสามารถนำมาอภิปรายผลได้ 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

3.1 ผลการประเมินที่ระบุว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการร่างหลักสูตรได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัย และอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การกำหนดที่มา ความสำคัญ ไปจนถึงการวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนา พิชิตปรีชา (2561) ที่ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศฯ และพบว่า หลักสูตรที่มีการกำหนดองค์ประกอบชัดเจน ครบถ้วนทั้ง 9 องค์ประกอบ ได้แก่ แนวคิด หลักการ จุดประสงค์ เนื้อหา โครงสร้าง ฯลฯ จะได้รับการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นพดล ขอบใหญ่ (2561) พบว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่มีการผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านองค์ประกอบหลักสูตร จะส่งผลให้หลักสูตรมีความสอดคล้องและเหมาะสม สามารถนำไปพัฒนาทักษะผู้เรียนได้จริงอย่างมีนัยสำคัญ

3.2 ด้านแนวคิดพื้นฐาน และหลักการของหลักสูตรได้รับคะแนนประเมินสูง แสดงให้เห็นว่าการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นฐานในการออกแบบการเรียนรู้ เป็นแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อบริบทการศึกษาไทย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ พระธรรมรงค์ อนันตาวร (2564) ที่ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยพบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก และเมื่อนำไปใช้จริงสามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะของผู้เรียนอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับ พระมหาประเสริฐ สุขเมโธ (2561) ที่พบว่ารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี (ไตรสิกขา) สามารถเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัย

3.3 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผลการประเมินด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากที่สุด ชี้ให้เห็นว่าลำดับขั้นตอนกิจกรรมที่ผู้วิจัยออกแบบไว้ มีความเชื่อมโยง ต่อเนื่อง และสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยของ ปิยะบุตร ถิ่นถา (2565) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ที่ประกอบด้วยขั้นตอน การสร้างศรัทธา การสืบเสาะพัฒนาปัญญา การประมวลองค์ความรู้ และการนำไปปรับใช้ ส่งผลให้นักศึกษามีพฤติกรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีพัฒนาการที่สูงขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ พระปลัดฐิตินันท์ ญาณวิโร (2564) พบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-centered) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ส่งผลให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

3.4 ความเหมาะสมของสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ การที่ด้าน สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ ได้รับการประเมินในระดับสูง ยืนยันถึงความสำคัญของการใช้สื่อที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะในงานวิจัยของ พระมหาฉัตรชัย ธรรมวรเมธี (2560) ที่ระบุว่า การจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 ให้ประสบความสำเร็จนั้น ครูผู้สอน จำเป็นต้องมีสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ความสามารถของผู้เรียน และต้องมีการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ซึ่งจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้จริง เช่นเดียวกับ พระมหากิตติวัฒน์ กิตติวฑฒโน (2564) พบว่า การจัดกิจกรรม ที่หลากหลายและเหมาะสมส่งผลให้นักเรียนมีการพัฒนาตนเองตามหลักอิทธิบาท 4 เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้าง อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น

จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (กลุ่มทดลอง) ที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรแนวพระพุทธศาสนา มีคะแนนเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 หลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความซื่อสัตย์ และด้านความกตัญญู มีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทุกด้าน ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายผล ใน 5 ประเด็นหลักได้ ดังนี้

4.1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ก่อนการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ทั้งรายด้านและโดยรวมของทุกด้าน แสดงว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีพื้นฐานอัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรม เริ่มต้นใกล้เคียงกัน ซึ่งสามารถอภิปรายได้ ดังนี้

จากผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ก่อนการทดลอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนทั้งสองกลุ่ม มีพื้นฐานเดิมที่ใกล้เคียงกัน การที่คะแนนพื้นฐานของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน ยืนยันว่า การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง มีความเหมาะสมตามหลักการวิจัยเชิงทดลอง (Campbell & Stanley, 1963; Shadish et al., 2002) ที่มีความเท่าเทียมกันก่อนเริ่มการทดลอง ถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะช่วยลดอคติในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง และทำให้ผู้วิจัยมั่นใจได้ว่า หากมีความแตกต่างเกิดขึ้น หลังจบการทดลอง ผลลัพธ์นั้นน่าจะเกิดจากกิจกรรมหรือหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจริง ไม่ใช่ เกิดจากพื้นฐานเดิมที่ต่างกันของนักเรียน (Creswell & Creswell, 2018) ซึ่งผลการวิเคราะห์ เปรียบเทียบคะแนนนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Marcia (1966) ที่คะแนนเฉลี่ยของทั้งสองกลุ่ม มีความใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นว่านักเรียนกลุ่มตัวอย่างกำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่นที่ต้องเผชิญกับ วิกฤตทางเอกลักษณ์และกระบวนการค้นหาตัวตนในระดับเดียวกัน ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาวิกฤต

ที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาอัตลักษณ์ให้ชัดเจนขึ้นสอดคล้องกับทฤษฎีของ Kohlberg (1984) และ Blasi (1984) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีระดับพัฒนาการทางจริยธรรม และได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ทางสังคมจากสภาพแวดล้อม เช่น ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน มาในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ส่งผลให้มีพื้นฐานการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและการควบคุมตนเอง (Self-regulation) อยู่ในระดับที่พอ ๆ กันก่อนเริ่มการทดลอง สอดคล้องกับแนวคิดของ Aquino & Reed (2002) ที่อธิบายว่า อัตลักษณ์คุณธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้ตนเอง การที่ผลคะแนน ก่อนการทดลองไม่มีความแตกต่างกัน บ่งชี้ว่านักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ให้ความสำคัญกับคุณธรรม ในการนิยามตัวตนในระดับที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการนำมาศึกษาเพื่อ ดูการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

ทั้งนี้คะแนนเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษ ที่ 21 ของนักเรียนกลุ่มทดลอง และนักเรียนกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลองไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธรา ภูโคกกรวด (2564) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมส่งเสริม แรงจูงใจภายในที่มีต่อการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้นักเรียน ทำแบบสอบถามการตั้งเป้าหมายในการเรียน ก่อนการทดลอง แล้วแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม พบว่า นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ทำแบบสอบถามการตั้งเป้าหมาย ในการเรียน ซึ่งทาง 2 กลุ่ม มีการตั้งเป้าหมายในการเรียนไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ อมลวรรณ แก้วหนู (2567) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อความสมดุลในชีวิต และงานของนักสร้างคอนเทนต์ พบว่า ทำแบบประเมินความสมดุลในชีวิตและงานก่อนการทดลอง ซึ่งก่อนทดลองทั้งสองกลุ่มมีคะแนนความสมดุลในชีวิตและงานไม่แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบคะแนนอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ในศตวรรษที่ 21 สะท้อนว่า ระบบการศึกษาไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้วางรากฐานด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนในมาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน โรงเรียนต่าง ๆ มีแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ ทำให้นักเรียนมีต้นทุนเดิม ทางจริยธรรมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

สรุปได้ว่า การที่กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนพื้นฐานเท่าเทียมกัน ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่เหมาะสมที่สุดสำหรับงานวิจัยนี้ เพราะจะทำให้การเปรียบเทียบผลหลัง การทดลองมีความชัดเจน และสามารถสรุปผลได้อย่างน่าเชื่อถือว่า กิจกรรมพัฒนาอัตลักษณ์ คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ที่นำมาใช้ในการวิจัยนี้มีประสิทธิผลมากน้อย เพียงใด

4.2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง พบว่า อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มทดลอง หลังทดลองตามหลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 โดยที่ก่อนทดลองค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .32 หลังทดลองค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .39 ซึ่งสามารถอภิปรายได้ ดังนี้

จากผลการประเมินค่าเฉลี่ยของคะแนนอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ระหว่างก่อน และหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มทดลอง พบว่า ก่อนทดลองคะแนนค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกิตติศักดิ์ ฐิตเมโธ (2563) ได้ทำการศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้กระบวนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง ความเป็นมาของชาติไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม วิชาประวัติศาสตร์ไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 โรงเรียนพิริยาลัย จังหวัดแพร่ พบว่า หลังเรียนมีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ พระประหยัด อภินันโท (2563) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผู้เรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง อตถะ 3 และ ปัญญา 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการเน้นทักษะกระบวนการคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ได้คิดและวิเคราะห์ค้นหาปัญหา และสอดคล้องกับชีวิตประจำวันด้วยตนเอง (3) ผู้เรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 มีความสามารถทางการคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย เรื่อง อตถะ 3 และปัญญา 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการเน้นการคิดอย่างเป็นระบบ การแสวงหาปัจจัยที่เป็นสาเหตุ หาความสัมพันธ์เชิงเหตุกับผล ลงมือปฏิบัติ ร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหา เลือกแนวทางที่ดีที่สุด และร่วมกันประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ อารยา ชินวรโกมล (2564) ได้ศึกษาผลการพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการอบรมเยาวชนรุ่นใหม่ใส่ใจเคารพสิทธิในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า เยาวชนแกนนำ นักศึกษา นักเรียน ที่เข้ารับการอบรมตามหลักสูตรและรูปแบบการอบรม มีความรู้ความเข้าใจ เรื่องสิทธิมนุษยชน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา ไคร์ครวญ และคณะ (2564) ได้ศึกษาผลการใช้ชุดนิทานคุณธรรมโค่นทิวสาธิตในการสร้างเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านมารยาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดซากผักกูด จังหวัดระยอง พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า หลังเรียนมีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของนักเรียน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่ค่าเฉลี่ยของกลุ่มทดลอง 4.15 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.39 ส่วนค่าเฉลี่ยกลุ่มควบคุมเท่ากับ 3.76 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 เมื่อทดสอบเปรียบเทียบรายด้านพบว่า กลุ่มทดลองมีอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ และด้านความมีระเบียบวินัย

สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านความกตัญญูสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

จากผลการเปรียบเทียบคะแนนอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 หลังการทดลอง ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โอเลี้ยง เพ่งจินดา และคณะ (2567) ได้ศึกษา ผลของการให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรมที่มีต่อภูมิคุ้มกันตนของนักเรียนวัยรุ่น พบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม มีคะแนนเฉลี่ยภูมิคุ้มกันตนในระยะหลังการทดลอง สูงกว่านักเรียนวัยรุ่นกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐพงศ์ เหมนาถ (2567) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้วิชาสุขศึกษาโดยใช้การเรียนรู้ด้วยการทำงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการสร้างนวัตกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ เจตคติ การปฏิบัติ และทักษะการสร้างนวัตกรรมหลังการทดลองของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ แสงเทียน ขุนวอละวง (2568) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานวิชาคอมพิวเตอร์พื้นฐาน เพื่อเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการใช้คอมพิวเตอร์พื้นฐาน สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสະໂຫຼດສະໄໝ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาในกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนปกติวิชาคอมพิวเตอร์พื้นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภัทรา พานิชนาวา (2568) ผลของโปรแกรมเชิงจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนวัยรุ่น พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนการคิดแก้ปัญหาในระยะหลังการทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4.4 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ระหว่างหลังการทดลองและเมื่อผ่านไป 35 วัน พบว่า ค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ระหว่างหลังการทดลองและเมื่อผ่านไป 35 วัน ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ทั้งรายด้านและโดยรวมของทุกด้าน แสดงว่า อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่ได้เข้าร่วมอบรมในหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาที่พัฒนาขึ้น มีความคงทนในการเรียนรู้อย่างน้อย 35 วัน หลังสิ้นสุดการอบรมซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

จากการศึกษาเปรียบเทียบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนกลุ่มทดลอง ระหว่างหลังการทดลองและเมื่อผ่านไป 35 วัน พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองเท่ากับ 4.15 และคะแนนเฉลี่ยเมื่อผ่านไป 35 วัน เท่ากับ 4.16 เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า ค่าสถิติ $t = -0.101$ และค่า $Sig. = .920$ ซึ่งไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความคงทนในการเรียนรู้หรือมีความคงทนในอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม แม้เวลาจะผ่านไปแล้ว 35 วัน ผลการวิจัยดังกล่าว สะท้อนให้เห็น

ถึงประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ซึ่งเน้นกระบวนการฝึกฝน ชัดเจนใจ และ การนำไปปฏิบัติจริง ทำให้นักเรียนเกิดการซึมซับคุณธรรมจริยธรรมจนกลายเป็นลักษณะนิสัยที่ถาวร ไม่ใช่เพียงการจำเพื่อสอบ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ยั่งยืน ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิเดช โยชน์เยื่อน และปาริญา ราพา (2567) ที่ได้ศึกษาความคงทนของความรับผิดชอบด้านการเรียนออนไลน์โดยใช้โปรแกรมการกำกับตนเอง พบว่า ภายหลังจากสิ้นสุดการเข้าร่วมโปรแกรมไปแล้ว 1 เดือน นักศึกษามีคะแนนความรับผิดชอบเฉลี่ยไม่แตกต่างจากช่วงหลังการทดลองทันที แสดงให้เห็นถึงความคงทนของพฤติกรรมที่เกิดจากการฝึกฝนการกำกับตนเองเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ อภิสิทธิ์ เนียมโพธิ์ และศรีสมร พุ่มสะอาด (2560) ที่ศึกษาการพัฒนาความมีวินัยในตนเองตามหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกัน โดยพบว่าหลังจากเรียนจบไปแล้ว 1 เดือน นักเรียนยังมีวินัยในตนเองสูงกว่าหลังเรียน (และสูงกว่ากลุ่มปกติ) ซึ่งช่วยยืนยันว่า การจัดการเรียนรู้หรือการฝึกอบรมที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ไตรสิกขา สามารถสร้างความคงทนของพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

5. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

หลังเข้ารับการฝึกอบรม

ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการฝึกอบรม ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลังเข้ารับการฝึกอบรม พบว่า ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน และด้านสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ ตามลำดับ ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ 3 ประเด็น ดังนี้

5.1 ผลความพึงพอใจในด้านการวัดและประเมินผล ได้รับคะแนนความพึงพอใจสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการประเมินในหลักสูตรนี้มิได้สร้างความกดดันแก่ผู้เรียน แต่เน้นการประเมินตามสภาพจริงและส่งเสริมกำลังใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Manirih (2023) ที่ระบุว่า การประเมินผลที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจและความคาดหวังของผู้เรียน จะส่งผลต่อความพึงพอใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การที่ผู้เรียนรู้สึกพึงพอใจต่อการวัดผล แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือและวิธีการที่ใช้นั้นมีความยุติธรรม เหมาะสมกับวัย และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่

5.2 ผลความพึงพอใจในด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนที่อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติและการมีส่วนร่วม สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในวัยนี้ได้ดี ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ สิทธิพร วงศ์ศิริ และคณะ (2568) ที่ศึกษาความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมระยะสั้น และพบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจด้านกระบวนการฝึกอบรมมากที่สุด เนื่องจากเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่น่าเบื่อ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ทนงศักดิ์ ดวงหม่อง (2568) พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-based) ส่งผลให้นักเรียนมัธยมศึกษา มีความพึงพอใจในระดับมาก เพราะช่วยกระตุ้นความสนใจ และทำให้บรรยากาศการเรียนรู้มีความสนุกสนาน

5.3 ผลความพึงพอใจในด้านสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ ที่ได้รับความพึงพอใจในระดับมาก ชี้ให้เห็นว่าสื่อการสอนที่ผู้วิจัยผลิตขึ้นมีความน่าสนใจและช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น ซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยของ อรปรียา พระสว่าง (2568) พบว่า การใช้ชุดฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคที่หลากหลาย เช่น ผังกราฟิก ทำให้นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกับข้อมูลจาก Cyber Friendly School (2024) และชุดฝึกอบรมการอ่านสำหรับมัธยม ที่ระบุตรงกันว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาจะพึงพอใจสูงสุดเมื่อเนื้อหาและสื่อการสอนมีการปรับให้เหมาะสมกับวัย เข้าใจง่าย และเอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์

สรุปว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่อยู่ในระดับมากทั้งในด้านการวัดผล กระบวนการสอน และสื่อการเรียนรู้ เป็นเครื่องยืนยันว่าหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นนี้ มีความเหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนวัยรุ่นตอนต้น และสามารถสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่มีความสุขควบคู่ไปกับการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากการสรุปผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาควรนำหลักสูตรฝึกอบรมนี้ไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือบูรณาการในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยใช้โครงสร้างหลักสูตร 5 หน่วยการเรียนรู้ รวมเวลา 28 ชั่วโมง เนื่องจากผลการทดลองยืนยันว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความคงทนในการเรียนรู้อย่างน้อย 35 วัน

1.2 จากผลการประเมินความต้องการจำเป็น (PNI) พบว่า อัตลักษณ์ด้านความซื่อสัตย์มีความต้องการจำเป็นสูงสุดเป็นอันดับ 1 ($PNI = .340$) โดยเฉพาะตัวบ่งชี้เรื่องการไม่พูดเท็จ ไม่คดโกง และไม่ลอกผลงานหรือการบ้านของเพื่อน ($PNI = .434$) ครูผู้สอนจึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างบรรทัดฐานเชิงบวกในห้องเรียนเกี่ยวกับการไม่ลอกงาน และส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าของความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

1.3 ผู้สอนควรเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีความทันสมัยและน่าสนใจ เนื่องจากนักเรียนมีความพึงพอใจในด้านสื่อที่ทันสมัยและน่าสนใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.63) นอกจากนี้ควรเน้นการวัดและประเมินผลที่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นถึงพัฒนาการของตนเอง (ค่าเฉลี่ย 4.57) เพื่อเป็นแรงเสริมให้เยาวชนเกิดการตระหนักรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากภายใน

1.4 การประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตามแนวพระพุทธศาสนา สถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูผู้สอนนำกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้น (เข้าสู่กระบวนการด้วยไตรสิกขา มุ่งสร้างกลยุธมมิตรคิดแบบโยนิโสมนสิการ หาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยอริยสัจ 4 เอาชนะอุปสรรค

ด้วยอิทธิบาท 4 และประเมิณผล) ไปประยุกต์ใช้ เพราะเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักรู้ ก้าวข้ามไปสู่ความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตนเป็นคนดี และวิเคราะห์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองได้จริง ทั้งในมิติส่วนตัวและมิติทางสังคม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่กลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการนำหลักสูตรฝึกอบรมหรือกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา แบบ 5 ขั้นตอนนี้ ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายในระดับชั้นอื่น ๆ เช่น ระดับประถมศึกษา หรือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการและประสิทธิผลของการเสริมสร้าง อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมในแต่ละช่วงวัย

2.2 แม้การวิจัยครั้งนี้จะมีการติดตามผลความคงทนของอัตลักษณ์คุณธรรม จริยธรรมหลังจากผ่านไป 35 วัน การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการออกแบบการติดตามผลในระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น เช่น 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา เพื่อศึกษาความยั่งยืนของพฤติกรรมเชิงคุณธรรม และจริยธรรมที่ฝังรากลึกในระดับจิตสำนึกของเยาวชน

2.3 การพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ ได้คัดเลือกองค์ประกอบที่มีความสำคัญ ระดับมากที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู และความมีระเบียบวินัย ในการวิจัย ครั้งต่อไป ควรนำองค์ประกอบในระดับความสำคัญปานกลาง เช่น ความรับผิดชอบ และจิตสำนึก สาธารณะ มาบูรณาการสร้างเป็นหลักสูตรหรือกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ของเยาวชนให้ครอบคลุมและรอบด้านมากยิ่งขึ้น

2.4 เนื่องจากเป็นอัตลักษณ์ของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 การวิจัยครั้งต่อไป อาจมุ่งเน้นการศึกษาตัวบ่งชี้ด้านความซื่อสัตย์หรือความมีระเบียบวินัยในบริบทของการใช้เทคโนโลยี สื่อสังคมออนไลน์ พลเมืองดิจิทัล ความท้าทายของข้อมูลข่าวสารในยุคปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกพร พรหมสุวรรณ และอริยพร โคโรตะ. (2564). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(3), 179-1090.
- กนกวรรณ รัตนพลแสน และคณะ. (2562). รายงานการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจและสมรรถนะผู้เรียนต่อแผนการเรียนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม). <http://www.thaiedresearch.org/home/paperview/915/>
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). รายงานการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษากลุ่มเด็กเยาวชนและข้าราชการภาครัฐ. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กรมสุขภาพจิต. (2565). คู่มือโครงการ To Be Number One กระทรวงสาธารณสุข: รับผิดชอบอย่างไร. <https://www.tobenumber1.net/dataservice/files/ds2-manualAndTech/manual/66.2565รับผิดชอบ.pdf>
- กรรณิกา สุขงาม. (2564). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษาตามศาสตร์พระราชาในการอนุรักษ์ดิน น้ำ และป่าไม้. วิทยานิพนธ์ ปรัชญา. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2565). พระพุทธศาสนา. <https://shorturl.asia/ptuSF>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). การปลูกฝังคุณธรรมในสถานศึกษาของเรา. <https://www.moe.go.th>
- กรุงเทพมหานคร. (2565). พัฒนาเด็กไทย 4 H เตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 นายกายำรัฐบาลดูแลคนทุกช่วงวัย. <https://shorturl.asia/S50hc>
- กลุ่มงานวิเคราะห์และพยากรณ์สถิติเชิงสังคม. (2560). วิเคราะห์เด็กและเยาวชน 2560. https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/ebook/2023/20230506221108_69646.pdf
- กลุ่มส่งเสริมการศึกษาทางไกลเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2566). ข้อมูลสาระสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2566. <https://www.sesaosakon.go.th>
- กองทุนการออมแห่งชาติ. (2563). 5 นิสัยปลูกฝังให้เด็กใช้เงินเป็น. <https://www.nsf.or.th>
- กานดา จันทร์แย้ม. (2564). ทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานในยุคศตวรรษที่ 21: กรณีศึกษาภาคใต้ประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา* 17(3), 127-137.
- กิตติชัย สุทธิสินบล. (2555). รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริษัทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- กิตติพงษ์ พูลสวัสดิ์ และณอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข. (2561). การวิจัยประเมินความต้องการ
จำเป็นเพื่อการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร
ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมาตรฐานสากลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 11(1), 12-18.
- เกษตรชัย และหิมา. (2565). การพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนไทย 4.0
อย่างครบวงจรและยั่งยืน. <https://shorturl.asia/mzkY4>
- ไกรสร ไทยแท้. (2568). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของครูโรงเรียนประถมศึกษา
ในเขตพื้นที่รับผิดชอบสำนักงานศึกษาธิการภาค 12. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร:
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ขจันุช ดาโอภา. (2568). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร.
- คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ. (2561). คู่มือการขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรม
แห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564), คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ.
<https://www.dra.go.th>
- คมสันต์ พรหมเมฆ และคณะ. (2565). การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียน
เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สุราษฎร์ธานี. *Journal of Buddhistic Sociology*,
7(2), 209-222.
- คำสิงห์ อุ่นใจ และชยาภานต์ เรืองสุวรรณ. (2565). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียน
โรงเรียนเวียงสะอาดพิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม.
วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 6(2), 147-162.
- เคานซิล ประเทศไทย. (2565). ทักษะอะไรบ้างที่เด็กในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมี.
<https://www.britishcouncil.or.th>
- จตุพร บุญชัยยุทธศักดิ์. (2566). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างอัตลักษณ์วัยรุ่นสำหรับ
นักเรียนระดับมัธยมศึกษา. <https://ir-ithesis.swu.ac.th/items/d19eb3bb-8a2b-4430-81ec-9b20e60e385e>
- _____. (2567). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างอัตลักษณ์วัยรุ่น สำหรับนักเรียน
มัธยมศึกษา. <http://ir-ithesis.swu.ac.th>
- จรรยา ลินลา. (2563). กระบวนการพัฒนาตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรม. *วารสารบัณฑิตศึกษา
ปริทรรศน์*, 7(2.2), 169.
- จริยา กิตติธรรม. (2560). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน
ยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านปลาหลาย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- จันทร์ โกศล. (2565). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้วยกระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะ ในการจัดทำหลักสูตรยุวมัคคุเทศก์ในแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น.
วารสารครุศาสตร์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 4(7), 1-14.
- จตุพร อยู่ศิริ. (2552). การพัฒนาผลการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ เรื่องความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จำเนียร โพสาวัง. (2558). การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. อุตรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- จินตนา ต้นสุวรรณนนท์. (2560). คิดเป็น เห็นต่าง สร้างสรรค์ เท่าทันสื่อ ยึดถือคุณธรรม: คุณลักษณะ และทักษะสำคัญในยุคศตวรรษที่ 21 สำหรับเยาวชนไทย.
วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 4(2), 1-20.
- จิราภรณ์ สุวรรณ, จินฉัตร ปะโคทั้ง และประสาธต์ เนื่องเฉลิม. (2567). การศึกษาอัตลักษณ์วัยรุ่นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8(1), 478-492.
- ฉัตรชนา เพรศพิฐ. (2564). การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความสามารถด้านการออกแบบ การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของครูสุศึกษาโดยใช้แนวคิดโค้ชทางปัญญาแบบเพื่อนช่วยเพื่อนร่วมกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และพนมพร จันทร์ปัญญา. (2558). การสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 7(2), 267-280.
- ชญาภัทร์ สมกระโทก. (2563). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมโดยประยุกต์แนวคิดการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เรื่องความปลอดภัยในชีวิตของครูสุศึกษา.
วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนันธร อุ่นจันทิ และคณะ. (2563). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุวบรรณารักษ์สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22.
วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 14(2), 147-152.
- ชลันดา ประยูรเสาวภาคย์. (2568). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- ชลิตารัตน์ คิตถุก. (2565). การศึกษาการรับรู้ความสามารถตนเอง และแรงจูงใจในการเรียน
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน.
<https://fulltext.rmu.ac.th/fulltext/2565/M131444/Kidtoog%20Chalitarat.pdf>
- ชาญชัย จิตรเหล้าอาพร และคณะ. (2565). มโนทัศน์การพัฒนาเยาวชนของนายกรัฐมนตรี
ผ่านคำขวัญวันเด็ก. วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ, 3(1), 21-33.
- ชาญณรงค์ พันธุ์แก่น. (2561). การพัฒนาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาภาษาถิ่นอีสาน
ได้จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชินกฤต ศรีสุข. (2563). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านศิลปวัฒนธรรม
สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชินนวัฒน์ มณีศรีขำ และคณะ. (2562). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการการศึกษาข้อมูล
และสถานการณ์เด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดราชบุรี.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.
- ชีวานันท์ คะนองมาก. (2562). การพัฒนาหลักสูตร “เพื่อนออนไลน์งามงอนไอ้คำ” กลุ่มสาระ
การเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสกลนคร.
- โชติกา ภูณสิทธิ์. (2563). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์
การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. วิทยานิพนธ์ ป.ด.
สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ไชยวัฒน์ อารีโรจน์. (2568). ผลของการพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ
การศึกษาความคงทนในการเรียนรู้ เรื่อง ลักษณะภาษา ด้วยแนวทางภาษาศาสตร์
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วารสารการวัดผลการศึกษาสำนักทดสอบ
ทางการศึกษาและจิตวิทยา, 42(111), 14-40.
- ฐาปนพงศ์ หงส์ภู. (2559). การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL เรื่อง การเรียนรู้
สู่ประชาคมอาเซียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อพัฒนาความมีวินัย
ในตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนในการเรียนรู้. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ฐิติกาญจน์ อัครตรกุล. (2564). เราจะพัฒนาการศึกษาให้เยาวชนไทย พร้อมรับมือโลกในศตวรรษ
ที่ 21 ได้อย่างไร?. <https://tu.ac.th>
- ฐิตินัน บุญภาพ คอมมอน. (ม.ป.ป.). บทบาทของสื่อใหม่ในการสร้างค่านิยมทางสังคม
และอัตลักษณ์ของเยาวชนไทยในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต. <https://www.dpu.ac.th/dpurdi/research/372>

- ฐิติพร ไชแสง. (2565). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยตามทฤษฎีเชื่อมโยงภาษา สำหรับครูที่สอนนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์. วิทยานิพนธ์ ค.ด. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ฐิติวัธส์ สุขป้อม. (2557). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. วารสารเกษมบัณฑิต, 15(1), 56-74.
- ณัฐกร ไชยบุตร และคณะ. (2567). รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนบนฐานคำสอนพญาล้านนาจังหวัดเชียงใหม่. วารสารสันติสุขปริทรรศน์, 4(2), 91-105.
- ณมลพร นพอมรไพศาล. (2561). หลักสูตรการฝึกอบรมการพัฒนาความสามารถด้านการฟังและพูดภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมค่ายภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านไผ่ล้อม. วิทยานิพนธ์ ค.ม. อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- ณัชณิชา โพธิ์ใจ และวาริรัตน์ แก้วอุไร. (2562). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบตามแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลัทธิโคนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 22(3), 61-76.
- ณัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล. (2562). รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้สำหรับครูภาษาไทยระดับประถมศึกษา เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและเขียนภาษาไทยของนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐพงศ์ เหมนาถ. (2567). ผลการจัดการเรียนรู้วิชาสุขศึกษาโดยใช้การเรียนรู้ด้วยการทำงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการสร้างนวัตกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษา. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, 16(3), 167-177.
- ณัฐพร พรหมวัง. (2566). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ณัฐวัชร จันทโรธรงค์. (2565). การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน. วารสารมหาวิทยาลัยวิชาการ, 9(1), 344-345.
- ดวงกมล ฐิติเวส. (2561). รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการพูดภาษาอังกฤษด้วยการวิเคราะห์ความต้องการทางภาษาเพื่อการประกอบอาชีพ สำหรับผู้ขับรถโดยสารสาธารณะ (แท็กซี่). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ดวงแก้ว เฉยเจริญ และคณะ. (2558). การวิเคราะห์องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนวิชาที่เน้นการปฏิบัติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University, 9(3), 159-171.

- ตรีคม พรหมมาบุญ และคณะ. (2558). การสำรวจ และสังเคราะห์องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของโมเดลสมมติฐานการวัดคุณลักษณะความเป็นคนดีสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. *Journal of Education Khon Kaen University (Graduate Studies Research)*, 9(4), 62-72.
- ตรีทิพย์นา ทองดี. (2568). แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสารสื่อวิชาการและวิจัย*, 1(2), 33-42.
- ตริณา พลอยสวัสดิ์ไชย. (2563). การศึกษาองค์ประกอบของพฤติกรรมจากความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สำนักงานเขตหนองจอก สังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 36(100), 110-125.
- ทงศักดิ์ ดวงหม่อง. (2568). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้านโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เรื่องการซื้อของเพื่อพัฒนาความสามารถในการฟังและการพูดภาษาญี่ปุ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. https://e-thesis.snru.ac.th/thesis_detail?x=65421249303
- ทักษ์สุธี มูลหงส์. (2563). ผลการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามทฤษฎีของโคลเบอร์กที่มีต่อคุณธรรมจริยธรรม และทักษะพื้นฐานกีฬาเทควันโดของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิพรรัตน์ สิทธิวงศ์. (2566). การพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา (รายงานการวิจัย ฉบับที่ 5/2566). กรุงเทพฯ: กองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. <https://www.moe.go.th>
- ทิพารี กิจเจริญ. (2567). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้. <https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Thiparee.Kitj.pdf>
- ทิตินา แคมมณี. (2563). ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทนเซ็นต์ ประเทศไทย. (2566). พระพุทธศาสนา. <https://guru.sanook.com>
- ธงชัย สมบูรณ์. (2549). อัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในบริบททางสังคมและการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทาง. <https://doi.nrct.go.th>
- ธนภรณ์ ตั้งเพชรศิริพงษ์ และคณะ. (2565). การพัฒนาตนเองตามหลักโยนิโสมนสิการ. *วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์*, 7(1), 264-278.
- ธนวัฒน์ อุดรพิมพ์. (2564). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ วท.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ธันท์ อุทัยน้อย. (2558). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดตามหลักโยนิโลมนสิกการ เรื่องแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธาและโยนิโลมนสิกการ. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธัญญา โสไกลสี. (2567). คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนโนนหันวิทยายน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน, 5(3), 58-71.
- ธีรวัฒน์ ศรีวรกุล และคณะ. (2565). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาวิสัยของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(10), 377-392.
- เกียรติประค์ อ้อมสุวรรณ และคณะ. (2567). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด. *Journal of Social Science and Cultural*, 8(6), 216-226.
- นพดล ขอบใหญ่ และคณะ. (2561). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการเขียนโปรแกรมควบคุมหุ่นยนต์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารลวาศรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 2(1), 11-25.
- นรา ตรีธัญญา. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ปรัช.ม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นริศรา ภูมทอง. (2563). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างด้านวินัยและความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนในเครือข่ายพระธาตุมหาชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นฤกร วณิชหัตถกิจ. (2562). ผลของการจัดการเรียนรู้สุขศึกษาด้วยวิธีการสร้างศรัทธาและการคิดแบบอริยสัจที่มีต่อความรอบรู้ ด้านสุขภาพทางเพศของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นฤมล ชีพดำรงกุล. (2561). พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม จังหวัดกรุงเทพมหานคร. <https://www.researchgate.net/publication/341987356>
- นฤมล อุดมพร และธนพิชฌน์ แก้วกา. (2564). พัฒนาเด็กไทยในศตวรรษที่ 21 ให้แข็งแรงเป็นคนดี มีทักษะชีวิต ด้วยหลัก 4 H. <https://thainews.prd.go.th>
- นันต์ แยมเย็น และคณะ. (2563). การวิจัยเพื่อพัฒนาและประเมินเครื่องมือวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของเยาวชนในชุมชนและความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลการวัด. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 26(2), 1686-1442.

- นิศากร พลชา. (2567). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สกลนคร. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- เนาว์มณี สุนทรโชติ. (2563). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตรเสริมรายวิชาประยุกต์ศิลป์ เสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงาน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 10(2), 256-267.
- บงกชรัตน์ สมานสินธุ์. (2551). ผลการจัดการเรียนการสอนแบบอริยสัจ 4 ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. ปริญญาโท ศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บดี ทัศนา. (2568). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญรอด บุญเกิด และพัชรินทร์ รุจิรานุกุล. (2563). การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 14(2), 102-112.
- บุญดอน ลาชน. (2567). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรรมการศึกษาสงฆ์ แขวงสวหนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ ป.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุกานดา บุปผา และกฤษณก ดวงชาต. (2567). แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. <https://elibrary.ru/item.asp?id=79872113>
- บุษกร วัฒนบุตร. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา Soft Skills ของเยาวชนไทย ในศตวรรษที่ 21. วารสารวิจัยวิชาการ, 4(1), 87-94.
- เบญญพร มหาพิรุณ และคณะ. (2560). ตัวชี้วัดคุณธรรมจริยธรรมของบัณฑิต. วารสารวิชาการ เซาธ์อีสท์บางกอก (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 3(2), 130-131.
- ปพิชญา จินอิม. (2561). แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประภุติยา ทักษิณ และคณะ. (2559). รายงานวิจัยเรื่อง โมเดลการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รอบด้านตาม มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติและการพัฒนาชุดเครื่องมือวัดโครงสร้างด้านเจตคติของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- ประดิษฐ์ เอกทัศน์ และสมาน เอกพิมพ์. (2561). รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเพิ่มสมรรถนะ ผู้บริหารระดับสาขาวิชามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ประทีนทิพย์ พรไชยยา. (2564). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ประภัทร์ กุดหอม. (2560). การพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดเมตาคognition และการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างทักษะ และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2547). การเมืองเรื่องชาติพันธุ์: การก่อตัวของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ม้ง. ใน อ. เพ็ญสกุล (บ.ก.), อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. <https://www.chulabook.com/history-religion-culture-politics-government/56736>
- ปวีณา อนุวัตร. (2559). ผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอน 5R ที่มีต่อความเข้าใจคำศัพท์ชีววิทยาและความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาณิภรณ์ ธีระวงศนันท์. (2564). การเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา. วารสารวณิฏของแหรภพทศตรปทรศรณ, 8(1), 95-105.
- ปาริชาติ บัวเจริญ และประภัสสร สมสถาน. (2565). แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับหลักสูตร. ปัญญา, 29(3), 141-155.
- ปาลวัชร พุ่มพวง. (2566). รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการตลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วง. <https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/5845/3/PalawachPumpuang.pdf>
- ปิตินซ์ ราชภักดี. (2566). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานตามแนวความคิดการเรียนรู้ร่วมกันและการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาเป็นฐานเพื่อพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดแก้ปัญหา ทักษะการทำงานเป็นทีมและเจตคติต่อวิชาชีพพยาบาล สำหรับนักศึกษาพยาบาล. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- ปิยฉัตร ประทุมรัตน์. (2561). การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษโดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับทฤษฎีปัญหาที่ส่งผลต่อการคิดวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ปิยมาภรณ์ โชคอวยชัย. (2540). การเปรียบเทียบผลการประเมินความต้องการจำเป็นระหว่างวิธีการจัดเรียงลำดับความสำคัญที่ต่างกัน โดยใช้เครื่องมือการประเมินความต้องการจำเป็นที่มีการตอบสนองเดียว. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยะบุตร ถิ่นถา. (2565). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิชาชีพครูวิทยาลัยนาฏศิลป์. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 9(1), 375-390.
- ปิยานี ณ นคร. (2567). *Critical Reflection* (การจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์และการสะท้อนคิด). https://www.ramacnec.com/AD/DocumentFile/20240612105626_File_Critical%20Reflection%2067อ.ปิยานี.pdf
- บุญญาพร จันทร์อำพร. (2568). คุณภาพความสัมพันธ์: พ่อแม่ เพื่อน และพัฒนาการอัตลักษณ์ในนิสิตนักศึกษา. สหวิทยาการและความยั่งยืนปริทัศน์ไทย, 14(2), 10.14456/tisr.2025.49
- ไพบรียา ศรีสวัสดิ์. (2550). การสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผดุง จิตเจื้อจุน. (2562). สถานการณ์ปัจจุบันของเด็กและเยาวชนไทย นำวิกฤตในอนาคตยิ่งกว่าเป็นห่วง. <https://www.matichon.co.th>
- พศพร คำยั้ง. (2564). การพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ป.ร.ด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พงศกร มงคลหนู. (2563). การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม. วารสารบรรพตการศึกษา และมนุษยสังคมศาสตร์, 1(1), 59-69.
- พงษ์ประพันธ์ ตุ่นแจ้ และปริญญาภาส สีทอง. (2564). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติดินโคลนถล่มตามแนวคิดของเดวิส สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(1), 143-153.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2566). เยาวชน. <https://dictionary.orst.go.th/>
- พนิดา ยาทองไชย. (2566). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดศึกษาธิการ ภาค 11. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- พรทิพย์ หารษาพนาดร. (2565). แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนใน
โรงเรียนขนาดกลางสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1.
วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- พรเทพ โพธิ์พันธุ์. (2562). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการระดมทุนเพื่อการศึกษา
ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม:
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรพรรณ ประจักษ์เนตร และคณะ. (2565). ทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 และการรับรู้
ความสามารถตนเองที่พยากรณ์การสร้างสรรค์ และแบ่งปันเนื้อหาบนสื่อดิจิทัล
ของเยาวชนไทย. วารสารการประชาสัมพันธ์, 15(2), 1-19.
- พรมมา จันทระโคตร. (2567) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการบริหารเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหาร
โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พระกิตติศักดิ์ จิตเมธ. (2562). การศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา
ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูญาณปริชา และคณะ. (2566). พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย. วารสารมณีเชษฐาราม,
6(1), 187-205.
- พระครูปลัดธีระชัย อธิโต. (2560). รูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธในศตวรรษที่ 21. วารสาร
สถาบันวิจัยญาณสงวร, 8(2), 71-82.
- พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ. (2565). การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน
วิถีพุทธตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิจารณ์พุทธศาสตร์, 3(2),
55-68.
- พระครูปัญญาพิศาล และคณะ. (2568). ความรับผิดชอบของเด็กไทยในยุค AI: การปรับตัวเรียนรู้
และสร้างคุณค่าในโลกาภิวัตน์. *Journal of Applied Education*, 3(5), 109-122.
- พระครูภาวนาโพธิคุณ และคณะ. (2561). รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรม
เชิงจริยธรรมของเยาวชนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี : กรณีศึกษา
เยาวชนไทยในจังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น.
- พระครูวินัยธรสุวรรณ สุณโณ. (2566). การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วารสารสังคมศาสตร์
ปัญญาพัฒนา, 5(1), 277-286.
- พระครูสังฆรักษ์ โชคชัย ธมมังกุโร. (2563). การจัดการสอนวิชาสังคมศึกษาตามหลัก
สัปปุริสธรรม 7 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดไผ่ดำแผนก
สามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูสุตภัทรธรรม และคณะ. (2563). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน
อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 7(3), 274-292.
- พระครูโสภิตสัทธาธรรม และคณะ. (2561). รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน
ของวัดในจังหวัดสิงห์บุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(2-2), 173-183.
- พระจักร จุกวโร. (2561). *การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใจ ชินสมโน. (2563). *การจัดการเรียนรู้วิชาช่างสิบหมู่โดยใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดพะเยา*. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระดิเรกศักดิ์ อุตตทโป และคณะ. (2024). การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม
สำหรับนักเรียน. *วารสารการบริหารการศึกษา และมนุษยสังคมศาสตร์*, 2(1-2),
66-74.
- พระธรรมรงค์ อนันถาวร. (2564). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้าง
คุณลักษณะ หลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา. *วารสาร
บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่*, 7(1), 190-214.
- พระธรรมวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปัญญา). (2566). ทฤษฎีการบริหารจัดการเชิงพุทธ:
การบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมและสังคหวัตถุ 4 เพื่อธรรมาภิบาลในองค์กร
ยุคใหม่. *วารสารพุทธบริหารศึกษา*, 5(2), 1-12.
- พระธราธิป วรวิชัย. (2565). การเรียนการสอนตามหลักพุทธศาสนา. *วารสารการสอนสังคม
ศึกษา*, 4(1), 181-188.
- พระบุญเกิด กนตมโน. (2563). *การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร*.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระประหยัด อภินโน. (2563). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่เพื่อส่งเสริม
ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดฐิตินันท์ ญาณวีโร. (2563). *การจัดการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนามลัมฤทธิ์
ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. พระนครศรีอยุธยา:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดนิคม กตปัญญา และคณะ. (2565). การพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรม
ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(3),
294-307.

- พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ค.ด. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญบัณฑิตย.
- พระพนมภรณ์ ฐานิสโร และคณะ. (2563). การพัฒนาด้านการส่งเสริมวินัยธรรมการศึกษาในศตวรรษที่ 2 ของเยาวชนไทย. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 5(2), 271-277.
- พระพิทักษ์ อริยปุโต. (2560). การสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนานักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฒ่า จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุศศักดิ์ แวงสูงเนิน. (2563). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดแก้ปัญหา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวาปีปทุม โดยการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4. วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พระภัทชาพงษ์ สิริภัทโท และคณะ. (2564). ความสำคัญของการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 5(1), 279-286.
- พระมหากฤษฎา กิตติโสภณ. (2561). รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับวัยรุ่นไทยตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อน โครงการคลินิกคุณธรรม ของพระธรรมวิทยากร. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากิตติวัฒน์ กิตติวิฑูโร. (2563). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 รายวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพิบูลทอง จังหวัดสิงห์บุรี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาฉัตรชัย ธมมวโร. (2560). ศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาประเสริฐ สุเมธ. (2561). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม. วิทยานิพนธ์ ค.ด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี และคณะ. (2560). พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 6(2), 47-58.
- พระมหาหมื่นรินทร์ ปุริสุตโต. (2565). การบูรณาการอริยสัจ 4 ในกระบวนการให้คำปรึกษาเชิงพุทธเพื่อการพัฒนาปัญญาที่ยั่งยืน. *วารสารแก่นกระณิการ*, 2(1), 15-28.

- พระมหาหิระ ไขโสภา (2562). ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมระดับ
ความคิดเห็นเกี่ยวกับการได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียน
แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ สส.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาสมบุรณ์ สุธมโม. (2560). คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา.
วารสารมหาจุฬาริชาการ, 2(2), 1-13.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2566). โมเดลสติปัญญาเพื่อเสริมสร้างสุขภาพจิตของคนไทย
ในยุคหลังโควิด-19. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(3), 845-858.
- พระมหาอนันต์ องค์กรศิริ. (2561). คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาผู้เรียนในยุคไทยแลนด์ 4.0.
วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 2(2), 81-90.
- พระมหาอานนท์ อานนโท (ศรีชาติ). 2560. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักไตรสิกขา
เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนทวีวัฒนา แขวงช่องนนทรีเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร.
<https://tdc.thailis.or.th>
- พระมหาเอกชัย วิสุทฺธ. (2564). พุทธวิธีในการสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21. *Journal of Buddhist Education and Research: JBER*, 7(2), 301-310.
- พระรุ่งโรจน์ ธิรปุณโย. (2563). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่ที่มีต่อ
ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระชวริชัญฐิตวโส. (2563). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักไตรสิกขา
เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียน
กาญจนาภิเษกวิทยาลัย อำเภอมะนัง จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศักดิ์ดา ฉันทโก และสมศักดิ์ บุญปุ. (2558). กระบวนการพัฒนาผู้เรียนตามแนว
พระพุทธศาสนาในสังคมไทย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 17(3),
144-153.
- พระอธิการสมชาย ฐานมโม. (2562). พุทธวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนวิชาพระพุทธศาสนา
ในโรงเรียน. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 2(1), 15-30.
- พัชนี สงไตรรัตน์ และคณะ. (2565). การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. *Journal of Integration Social Sciences and Development*, 2(2), 15-22.
- พัชรพร ศุภกิจ. (2562). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
แบบสองภาษาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์
ปร.ด. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- พัชรา กุโบ้โคกรวด. (2564). ผลของกิจกรรมส่งเสริมแรงจูงใจภายในที่มีต่อการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- พัชรวัลย์ มีทรัพย์. (2562). การประเมินความต้องการจำเป็นด้านทักษะพื้นฐานของครูอนุบาล. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 13(2), 580-589.
- พัฒนา พรหมณี และคณะ. (2563). แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจและการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจในงาน. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.), 26(1), 59-66.
- พันธุ์ธัช ศรีทิพันธุ์. (2566). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนอนุบาล 2 โดยการประยุกต์ใช้การวิจัยเป็นฐานโรงเรียนเทศบาลชุมชนวิมลวิทยา. ศึกษาศาสตร် มจร, 11(2), 362-376.
- พาวินี เพ็งธรรม. (2561). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ผลิตภัณฑ์สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) สำหรับครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเทศบาลนครสกลนคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พิชาติ แก้วพวง. (2554). ผลของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักไตรสิกขาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการใช้ชีวิตแบบพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชิตชัย เทียงท่า. (2566). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทบาทสมมติร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิเชษฐ ยังตรง. (2560). กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พินโย พรหมเมือง. (2560). รายงานการวิจัยเรื่อง การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมอารมณ์นักศึกษาครูของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยโดยใช้หลักสมณะวิปัสสนากรรมฐานทางพระพุทธศาสนา. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พิบูลย์ ตัญญบุตร และคณะ. (2564). การศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสมรรถนะนักศึกษาวิชาชีพครู ด้านการสร้างเครื่องมือประเมินความฉลาดรู้การอ่านตามแนวทางนานาชาติ. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 22(1), 277-290.
- ปริยา สร้อยแก้ว. (2560). ผลการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- เพ็ญลดา ทุ้ไพอเราะ. (2564). การพัฒนาหลักสูตรที่เสริมสร้างสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไพโรจน์ จำนงผล. (2563). การจัดการเรียนการสอนโดยการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ตามหลักพุทธธรรม. วารสารบรรณการศึกษาศาสตร์และมนุษยสังคมศาสตร์, 1(2), 77-91.
- ไพวัน วงพะจัน. (2565). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของพนักงานครู ในมหาวิทยาลัยสว่นนเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ภัทรมาศ ภาวะศิริกุล. (2568). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- มณฑิรา กิจสัมพันธ์วงศ์. (2565). การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาพฤติกรรมมารวมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัด สุรินทร์. <https://tnrr.nriis.go.th>
- มนตรี วงษ์สะพาน. (2563). พื้นฐานการวิจัยทางหลักสูตรและการสอน. <https://shorturl.asia/UNfiY>
- มนทกานต์ รอดคล้าย. (2561). อิทธิพลของความรักความเข้าใจในครอบครัวต่อคุณธรรมจริยธรรม ของเด็กและเยาวชนไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนันยา สายชู และคณะ. (2565). การวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในประเทศไทย. วารสารศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 6(1), 87-101.
- มฤดี สิทธิชัย. (2562). ผลของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมกลยุทธ์การอ่านต่อความเข้าใจในการใช้ กลยุทธ์การอ่านและความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาศาสาวิชา ภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2566). อัตลักษณ์นิสิต มศว 9 ประการ. <https://www.swu.ac.th/studentidentity.php>
- มัตติกา ชาติ. (2566). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูยุคดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน ประถมศึกษา ในเขตพื้นที่รับผิดชอบสำนักงานศึกษาธิการภาค 11. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- มัทนา สุภสวัสดิ์. (2568). รูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนดีวิถีลูกเสือในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- มาลี กอนอุโล. (2568). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่
โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- มินตรา มีมุข และคณะ. (2567). อัตลักษณ์แห่งตนของเยาวชนผ่านการถ่ายทอดทางสังคมใหม่
ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 30(2), 1-19.
- มูลนิธิยุวพัฒน์. (2565). ทักษะชีวิต สิ่งสำคัญสำหรับวัยรุ่นศตวรรษที่ 21.
www.yuvabadhanafoundation.org
- _____. (2565). ทักษะชีวิต สิ่งสำคัญสำหรับวัยรุ่นศตวรรษที่ 21.
https://www.yuvabadhanafoundation.org/th
- เมธิกา พ่วงแสง. (2560). ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรด้านการวิจัย
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
https://repository.rmutr.ac.th/bitstream/handle/123456789/648/rmutrc
onth_2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- เมทินี ราพิงสุข. (2557). แนวทางดำเนินงานในการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักเรียน: กรณีศึกษา
โรงเรียนปฏิบัติดี. https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/35755/
- รจรินทร์ ผลนา และศิริพันธ์ ดิยะวงศ์สุวรรณ. (2559). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะ
ความเป็นคนดีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7. วารสารราชพฤกษ์, 14(3), 100-110.
- รมิดา เศรษฐบดี. (2566). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน
ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร.
- รสสุคนธ์ คำสุข. (2568). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาล
ที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ด.
สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- รัชต์ สาระกานต์. (2567). ระดับความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อสถาบันพัฒนาฝีมือ
แรงงาน 3 ชลบุรี. https://ir.buu.ac.th/dspace/bitstream/1513/699/1/
63910082.pdf
- รัตนา พิชิตปรีชา. (2561). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศและ
การสื่อสารสำหรับนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน. วิทยานิพนธ์ ค.ม. ปทุมธานี:
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- รินนา ราชชารี. (2567). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนในยุคปกติใหม่
โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร.

- รุ่งทิwa ปุณะตุง. (2560). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการรู้สารสนเทศตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานและการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- เรณู ภู่อ่อน. (2565). การร่างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- โรงเรียนบ้านบึง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. (2566). ข้อมูลนักเรียน. <https://shorturl.asia/QJwAd>
- สินวัฒน์ วรสาร. (2561). การพัฒนาชุดฝึกทักษะคณิตศาสตร์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD ที่ส่งผลต่อการคิดวิเคราะห์ความคงทนในการเรียนรู้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วรรณภา พิพัฒน์วงษ์. (2557). ทักษะชีวิตวัยรุ่นไทยในศตวรรษที่ 21. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ, 24(2), 39–63.
- วรสุตา วัฒนวงศ์. (2556). รายงานวิจัยเรื่อง การบูรณาการวิถีชีวิต อัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาความมั่นคงทางสังคมของเยาวชนนอกระบบ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- วราจิตร์ พรหมเกตุ. (2565). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะสำหรับครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง. (2562). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการออกแบบหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐานระดับมัธยมศึกษา ของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 5(1), 205-219.
- วันชัย กิ่งแก้ว และคณะ. (2568). การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารพุทธศาสน์สังคมร่วมสมัย, 4(2), 15–33.
- วัลยา ชูระแพง. (2565). ความพึงพอใจและพฤติกรรมภายหลังการเรียนรู้. http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2015/TU_2015_5703010412_3780_3499.pdf
- วาริรัตน์ แก้วอุไร. (2565). การพัฒนาหลักสูตร. <https://shorturl.asia/vgFiV>

- วาฤดี อาจุณ. (2560). การพัฒนาหลักสูตรสาระเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องเมืองโคราชเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และควมมีจิตอนุรักษ์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิกรม ดังก้อง. (2565). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของนักเรียนนักศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดเพชรบุรี. วารสารวิจัย และนวัตกรรม การอาชีวศึกษา, 6(1), 138-149.
- วิจารณ์ พานิช และประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์. (2552). ทักษะในศตวรรษที่ 21. <https://shorturl.asia/6tLh4>
- วิชัย พยัคฆ์โส. (2564). เด็กไทยในศตวรรษที่ 21. <https://siamrath.co.th>
- วิญาดา ดอกพอร์ม. (2565). เด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21. <https://www.nectec.or.th>
- วิทยา ขนชัยภูมิ และมาเรียม นิลพันธุ์. (2565). วิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 5(3), 170-181.
- วิทยา ทองดี. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, 6(4), 858-875.
- วิทยา ทศมี. (2560). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสมรรถนะ ด้านการจัดการเรียน การสอนที่เสริมสร้างความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน สำหรับครูระดับ ประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วิทยา พัฒนเมธาดา. (2565). หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร. <https://shorturl.asia/1nF2h>
- วิภาดา พินลา. (2559). กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์สำหรับครูสังคมศึกษา เพื่อปลูกฝังจริยธรรมในผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 9(1), 1430-1442.
- วิลช็อป สตูดิโอ. (2566). อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ แตกต่างกันอย่างไ. <https://www.wynnsoftstudio.com>
- วิรัชญา สว่างอรุณ. (2563). การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคม พหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ ค.ม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิลาสินี จะโลนา. (2561). อัตลักษณ์เยาวชนไทยในยุคศตวรรษที่ 21. <https://phd.mbu.ac.th>
- วิลาสินี วัฒนมงคล. (2560). การคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ เพื่อเสริมสร้างทักษะ การคิด และการเรียนรู้ของเด็ก และเยาวชนในศตวรรษที่ 21. วารสารปรัชญาปริทรรศน์, 22(1), 110-123.
- วิลาสินี วัฒนมงคล. (2560). การคิดตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด และการเรียนรู้ของเด็ก และเยาวชนในศตวรรษที่ 21. วารสารปรัชญา ปริทรรศน์, 22(1), 110-123.

- วิไลวรรณ ลิทธิ. (2560). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วิเศษ เชียงทอง. (2561). การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ป่าชายเลนคือชีวิต. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิชญ์ ทรัพย์สมบัติ. (2543). ผลการประเมินความต้องการจำเป็นด้านสภาพแวดล้อมโรงเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษา: การเปรียบเทียบระหว่างการใช้เทคนิคเสียงจากภาพและเทคนิคการสนทนากลุ่ม. วารสารวิทยาการวิจัย, 13(1), 1-30.
- วีรวัฒน์ คำแสนพันธ์. (2566). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของคณะกรรมการองค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วีระศักดิ์ จินารัตน์. (2568). ปัจจัยที่มีผลต่อการกล่อมเกลางานการเมืองอัตลักษณ์ทางการเมืองและลักษณะบุคลิกภาพของนักการเมืองของเยาวชนในประเทศไทย. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 8(1), 151-168.
- วุฒิไกร ป้อมมะรัง. (2568). โปรแกรมคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตร Yamane [โปรแกรมคอมพิวเตอร์]. <https://statsmartly.com/Pop/Yamane.php>
- ศราวุธ ตาสาโรจน์. (2568). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในยุคดิจิทัล โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ศักดิ์ศรี ปาณะกุล. (2567). การประเมินผลหลักสูตร. <https://shorturl.asia/Ajmr1>
- ศิริลักษณ์ ไตรวงษ์ และคณะ. (2567). แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. วารสารบรรณ สหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 5(1), 148-165.
- ศิวพร ศรีธรรมย์. (2559). อัตลักษณ์ของฮิปสเตอร์ในกลุ่มเยาวชนไทย. <https://shorturl.asia/I4xFX>
- ศิวะลักษณ์ มหาชัย และเอกราช โฆษิตพินานเวช. (2565). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา. วารสารมณีเชษฐารามวัดจอมมณี, 5(2), 168-185.
- ศุภลักษณ์ บุติเพ็ง. (2567). ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดทฤษฎีเบนดราที่มีต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองกู่พิทยาคม. <http://ir.stou.ac.th/bitstream/123456789/13250/1/2652800190.pdf>

- ศุภัชญา ศุภเมธากร. (2564). การพัฒนาความสามารถในการจำและความคงทนในการจำ
พยานะไทย โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยจินตภาพกับการเล่าเรื่อง สำหรับ
นักเรียนระดับปฐมวัย. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 4(12), 82-94.
- ศูนย์ความรู้นโยบายเด็กและครอบครัว. (2566). *เด็กและครอบครัวไทยในสองทางแพร่ง: รายงาน
สถานการณ์เด็กและครอบครัว ประจำปี 2566*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- _____. (2567). *เด็กและครอบครัวไทยที่ไม่ถูกมองเห็น: รายงานสถานการณ์เด็กและ
ครอบครัว ประจำปี 2567*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพ. <https://www.kidforkids.org>
- ศูนย์คุณธรรม องค์การมหาชน. (2561). *รายงานการพัฒนาด้านภาพลักษณ์คุณธรรมของภาครัฐ
ในประเทศไทย*. <https://www.moralcenter.or.th>
- ศูนย์บริการร่วม กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2563). *คุณภาพเด็ก
และเยาวชนสำหรับสังคมรูปแบบใหม่ในศตวรรษที่ 21*. <http://mcs.mhesi.go.th>
- ศูนย์วิจัยและพัฒนา นวัตกรรมการศึกษาเพื่อเด็กและผู้มีความต้องการพิเศษ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2565). *สถานการณ์และปัญหาของเด็กและเยาวชน
ในท้องถิ่น*. <http://www.dla.go.th>
- สตาร์ฟิช แล็บส์. (2568). *Reflective Thinking: ภูเขาสำคัญของการเรียนรู้แบบ Lifelong
Learning*. <https://www.starfishlabz.com/blog/1852-reflective-thinking-ภูเขาสำคัญของการเรียนรู้แบบ-lifelong-learning>
- สมควร นามสีฐาน และสุริพร ชามุตรบุญทริก. (2562). กลยุทธ์การสอนสังคมศึกษาสู่การพัฒนา
นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแบบพุทธวิธี. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*,
6(2), 42-55.
- สมพร โกมารทัต, อรุณญา ตัญญ์ และศิริพร สัจจามันท์. (2566). การสังเคราะห์งานวิจัยที่
เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย. *วารสารปัญญาทัศน์*, 14(3), 262-275.
- สมพร รุ่งเรืองกลกิจ. (2564). การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์: พื้นที่ปลอดภัยในการเรียนรู้.
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 12(1), 89-110.
- สมภาร ดอนจินดา. (2567). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัลของบุคลากร
สายสนับสนุนวิชาการ ตำแหน่งนักวิชาการศึกษา ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. วิทยานิพนธ์ ปรัชญา. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สร้อย แก้ว. (2562). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้. *วารสารครุศาสตร์*,
47(1), 254-268.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2559). การประเมินความต้องการจำเป็นหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้าง
สมรรถนะทางวิชาชีพ ของครูผู้ดูแลเด็กประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 39(1), 14-23.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *การสำรวจสภาวะทางสังคม วัฒนธรรม และสุขภาพจิตปี 2561*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สายถวิล แซ่ฮั่ว และคณะ. (2566). ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดความกล้าหาญอดทน: พลังของความใฝ่ฝัน และความบากบั่นพากเพียร. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 25(3), 274-285.
- สายฝน สวัสดิ์เอื้อ. (2566). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ประถมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. (2567). *ข้อมูลนักเรียน*.
<https://shorturl.asia/wS6Np>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *คู่มือการใช้แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำหรับครูผู้สอนโรงเรียนในโครงการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ระดับมัธยมศึกษาและโครงการโรงเรียนประชารัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. ลำปาง: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานประธานสภาผู้แทนราษฎร. (2566). *บทบาทหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติสำหรับเยาวชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานประธานสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *คุณธรรมพื้นฐาน 8 กระทรวงศึกษาธิการ*.
<https://ops.moe.go.th>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2550). *อัตลักษณ์ (16 มิถุนายน 2550)*. <http://legacy.orst.go.th>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2561). *อนาคตภาพของการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา ตามความต้องการของตลาดแรงงานและทิศทางการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- _____. (2565). *รายงานการวิจัยเรื่อง โครงการพัฒนานโยบายและองค์ความรู้ด้านการศึกษานานาชาติ เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการพัฒนาและเสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *การสำรวจพฤติกรรมที่ยึดมั่นความซื่อสัตย์สุจริตของเด็กและเยาวชนไทย พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ: กองสถิติพยากรณ์.
- _____. (2566). *สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ปี 2540*.
<https://shorturl.asia/H78Jk>

- สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง. (2564). *ผู้นำเยาวชนแห่งอนาคต: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ ปี 2564*. file:///C:/Users/user/Downloads/knowledge%20(2).pdf
- สิงหา จันทรขาว. (2550). *ผลของการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีอริยสัจสี่ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องเพศศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิทธิพร วงศ์ศิริ และคณะ. (2568). การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรมระยะสั้นหลักสูตรการเรียนรู้ทักษะทางด้านอาชีพ เรื่อง ขนมหวานและเครื่องดื่มของนักเรียนโรงเรียนปทุมราชวงศา. *วารสารครุทรรศน์*, 5(2), 333-350.
- สิรดา เหลาเสนา. (2565). *ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของพยาบาลวิชาชีพต่างรุ่นอายุ โรงพยาบาลตติยภูมิ สังกัดกรมแพทยทหารบก*. <http://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/6284>
- สุกิจ ชัยมุสิก. (2568). บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมของเยาวชนไทย. *วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์*, 2(2), 33-40.
- สุเชาวน์ พลอยชุม. (2566). ผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์ต่อวิถีปฏิบัติของชาวพุทธ. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 12(1), 45-60.
- สุดนิสา พูลศิริ. (2541). *สภาพการทำงานประเมินความต้องการจำเป็นทางการศึกษาและการใช้ผลในกระทรวงศึกษาธิการ*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธญาณ โอบอ้อม และคณะ. (2563). การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 9(2), 65-77.
- สุทธิชัย นาคะอินทร์. (2565). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติหน้าที่ของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตตรวจราชการที่ 11*. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และพระสุริชัย สุรขโย. (2563). *การบริหารการศึกษาไทยในอนาคต*. <https://shorturl.asia/q8gkT>
- สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2559). *กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา*. <https://shorturl.asia/ablg1>
- สุทิน พาณิชัย. (2561). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนเจนเนอเรชันวายตามแนวคิดทางสังคมวิทยา. *วารสารภาวนาสารปริทัศน์*, 1(1), 61-78.
- สุธัญญา วรรณัยพินิจ และคณะ. (2558). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรมจริยธรรม ดานระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 16(4), 177-187.
- สุบิน ยุระรัช. (2554). แนวคิดเกี่ยวกับการสังเคราะห์งานประเมินความต้องการจำเป็น. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 13(2), 31-54.

- สุพิรุฬห์ กล้วยป่า และอภิรดี จรรย์รังษีโรจน์. (2567). ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนแก่งคอย ตามแนวคิดเสี่ยงของนักเรียน. *วารสาร มจร อุบล ประิทรศน์*, 9(2), 1445-1458.
- สุภชัย เจริญดี. (2560). องค์ประกอบ และพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาปริญญาตรี วิชาซีพการโรงแรม. *Journal of MCU Social Science Review*, 6(2-02), 649-660.
- สุภัทรา พานิชานาวา. (2568). ผลของโปรแกรมเชิงจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนวัยรุ่น. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 19(2), 137-152.
- สุภาวดี พรหมมา. (2563). การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อการรู้เท่าทันโฆษณาผ่านสื่อสมัยใหม่ของเยาวชน. <https://tnrr.nriis.go.th>
- สุเมธ สุจริยวงศ์. (2562). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโดยใช้กระบวนการลูกเสือโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปร.ด. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุรัชย์ แก้วคุณ. (2562). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องเบญจศีลเบญจธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่. วิทยานิพนธ์ ค.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุรเดช สํารานจิตต์. (2565). เอกสารเผยแพร่ความรู้ เรื่องการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม. <https://shorturl.asia/0VYtC>
- สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ. (2563). รายงานการวิจัยเรื่อง โครงการพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมเพื่อขับเคลื่อนสู่สังคมคุณธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ. (2565). รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาและสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยดัชนีชี้วัดคุณธรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน).
- สุวัฒนา อิทธิวิศวกุล. (2557). คุณธรรมจริยธรรมนำเด็กไทยให้สมบูรณ์. <https://shorturl.asia/pEg5q>
- สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. (2565). ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (*The Twenty-First Century Skills*). <https://shorturl.asia/bBlfH>
- สุวิมล ว่องวานิช. (2542). รายงานการวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นในวิทยานิพนธ์ของนิสิตคณะครุศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2545). การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นในวิทยานิพนธ์ของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. *วารสารวิทยาการวิจัย*, 15(2), 255-277.

- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). กลยุทธ์ทางเลือกเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมและสมรรถภาพการวิจัยและประเมินของครูมืออาชีพในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการขับเคลื่อนสู่โรงเรียนฐานความรู้ : การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์. *วารสารวิทยาการวิจัย*, 18(2), 193-211.
- แสงเทียน ขุนวอละวง. (2568). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานวิชาคอมพิวเตอร์พื้นฐาน เพื่อเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการใช้คอมพิวเตอร์พื้นฐาน สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยาเขตสาธิตรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วิทยานิพนธ์* ปริญญาโท. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- โสภณ จักเดชไชย และสาโรช ไชยรักษ์. (2559). การประเมินความต้องการจำเป็นด้านคุณธรรมของนักเทคโนโลยี และสื่อสารการศึกษา. *วารสารวิชาการ ม.กรุงเทพธนบุรี*, 5(2), 127-134.
- หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2561). *แนวการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในสถานศึกษาอาชีวศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครปฐม: สันทวิกิจ พรินต์ติ้ง (สำนักงานใหญ่).
- องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย. (2566). *พัฒนาเยาวชนให้พร้อมรับมือกับอนาคตได้อย่างมั่นใจ*. <https://uni.cf/3L0DKDK>
- อนวัช สัจจวัตร และคณะ. (2565). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการอ่านและการเขียนอักษรธรรมอีสานเบื้องต้น. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 16(2), 67-76.
- อภิญา เพื่องสกุล. (2546). *อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อภิเดช โยชน้อย และปาริญา ราพา. (2567). การศึกษาความคงทนของความรับผิดชอบด้านการเรียนออนไลน์โดยใช้โปรแกรมการกำกับตนเองของนักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. *วารสารมณีเชษฐาราม วัฒนภูมิ*, 7(4), 650-663.
- อภิลักษณ์ เนียมโพธิ์ และศรีสมร พุ่มสะอาด. (2560). *การพัฒนาความมีวินัยในตนเองด้านการเรียนรู้ ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. <https://rsuir-library.rsu.ac.th/handle/123456789/990>
- อมลวรรณ แก้วหนู. (2567). *ผลของโปรแกรมจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อความสมดุลในชีวิตและงานของนักสร้างคอนเทนต์*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- อรนันท ชาญยุทธ. (2561). การตัดสินใจเชิงจริยธรรม: แนวคิดและการประยุกต์ใช้. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 19(2), 111-119.
- อรปรียา พระสว่าง. (2568). *การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยเชิงวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค KWL Plus ร่วมกับแผนผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- อรรถกร ชัยมูล. (2561). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการวิจัยในการจัดการเรียนรู้ สำหรับครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อรินทร จตุเทน. (2561). ผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TAI ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนในการเรียนรู้สาระหลักการใช้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนบ้านยางกุ่มจันทร์ร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อรุณรุ่ง โยธสิงห์ และสำราญ กำจัดภัย. (2559). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ ด้านการประเมินที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 8(2), 270-284.
- อรุณลักษณ์ คำณิ. (2561). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ สำหรับครูผู้สอนภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อจศรา ประเสริฐสิน และคณะ. (2562). การตรวจสอบคุณภาพขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเป็นคนดีสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 12(2), 1906-3431.
- อัญชลี สารรัตน์. (2554). การประเมินความต้องการที่จำเป็น (Needs Assessment) เพื่อการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนวารสารศึกษาศาสตร์. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 34(1-2), 9-20.
- อศวลักษณ์ ราชพลสิทธิ์ และพิมพ์วิณี สุวรรณโณ. (2564). การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำสับปะรดกวน. ครูสกว. วิทยานิพนธ์, 1(2), 107-118.
- อัสรี สะอิดี. (2561). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูพลศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยประยุกต์ใช้การอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ร่วมกับการสอนแบบเสริมศักยภาพ. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาทิตย์ญา โพธิ์สว. (2563). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างศาสตร์และศิลป์การจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลของครูระดับมัธยมศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถของนักเรียนในการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้เทคโนโลยี. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อำพร ศรีวรสาร. (2561). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในยุคประชาคมอาเซียนสำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- อิชยา กองไชย. (2564). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับลูกเลื่อมัคคุเทศก์ตามแนวคิดการใช้บริบทเป็นฐานการเรียนรู้ร่วมกัน และการเสริมต่อการเรียนรู้. วิทยานิพนธ์
ปร.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อิทธิศักดิ์ ศิริจันทร์. (2560). ผลของการจัดการเรียนรู้ชีววิทยาด้วยรูปแบบผสมผสานรวมที่มีต่อความสามารถในการคิดเชิงระบบและความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุไรรัก พันโกฏ. (2567). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- เอื้อง โชคชัย และคณะ. (2559). คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย. *วารสารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 44(4), 63-80.
- โอลัง เฟ่งจินดา. (2567). ผลของการให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรมที่มีต่อภูมิคุ้มกันตนเองของนักเรียนวัยรุ่น. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา*, 23(1), 201-215.
- อันณาน หะยีเจหลง. (2561). การปฏิบัติคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อัมดี เจ๊ะเมาะ. (2566). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบอุปนัยบนแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา เรื่อง การละหมาดที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการจำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 2(2), 71-81.
- Adams, J. A. (1967). *Human memory*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Ahmad, N., Ghazali, N. H., & Suffian, S. (2024). Application of Cronbach's alpha in research. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 8(3), 123-135.
- Al Yazeedi, B., et al. (2025). *Academic Performance and Satisfaction of Student-Directed Learning in Online Courses*. PLOS ONE.
<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC12332249/>
- Altschuld, J. W., & Lepicki, T. L. (2009). Needs assessment. *Handbook of Improving Performance in the Workplace: Volumes 1-3*, 771-791.
- Aquino, K., & Reed, A. (2002). The self-importance of moral identity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(6), 1423-1440.

- Avci, H., et al. (2024). *A systematic review of social media use and adolescent identity development*. Social Media + Society.
- Bakar, R. A., et al. (2024). The effectiveness of outdoor education on positive youth development and 21st century skills integration. *Journal of Education and Learning*, University of Indonesia.
- Bäker, N., Pfister, R., & Gollwitzer, M. (2025). Moral self and identity in children, adolescents, and adults. *European Journal of Psychological Assessment*, 41(1), 45-58.
- Ball et al. (2016). Exploring 21st century skills and learning environments for middle school youth. *International Journal of School Social Work*, 1(1), 1.
- Barbera, J. (2020). Clarity on Cronbach's alpha use. *Journal of Chemical Education*, 97(4), 1098-1101.
- Bekuma Midekssa Full. (2019). *Education and Technology for the Youth in the 21st century*. <https://www.linkedin.com/pulse/education-technology-youth-21st-century-bekuma-midekssa>
- Best, A. (2011). Youth identity formation: Contemporary identity work. *Sociology Compass*, 5(10), 908-922.
- Best, J. W. (1981). *Research in Education*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Bjärehed et al. (2024). *The role of collective moral disengagement, authoritative teaching, and student-teacher relationship quality for bullying perpetration: A multilevel study*. *Frontiers in Psychology*, 15, Article 1388074. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11095254/>
- Black, J. E., & Reynolds, W. M. (2016). Development, reliability, and validity of the Moral Identity Questionnaire. *Personality and Individual Differences*, 97, 120-129.
- Blasi, A. (1984). Moral identity: Its role in moral functioning. In W. M. Kurtines & J. L. Gewirtz (Eds.), *Morality, moral behavior, and moral development* (pp. 128-139). John Wiley & Sons.
- Branje, S., Laninga-Wijnen, L., Yu, R., & Meeus, W. (2021). Dynamics of identity development in adolescence: A decade in review. *Child Development Perspectives*, 15(4), 225-231.
- Brooksfield, D. (2024). *Schön Reflective Model Explained: A Clear Academic Example for University Assignments*. Epic Essay. <https://www.epic-essay.com/blogs/schon-reflective-model-explained-a-clear-academic-example-for-university-assignments>

- Cambridge dictionary. (2023). *Curriculum*. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/curriculum>
- _____. (2023). *Meaning of training in English*. <https://shorturl.asia/tdE4T>
- Cambridge University. (2023). *Language, Youth and Identity in the 21st Century*. <https://www.cambridge.org>
- Campbell, D. T., & Stanley, J. C. (1963). *Experimental and quasi-experimental designs for research*. Houghton Mifflin Company.
<https://www.sfu.ca/~palys/Campbell&Stanley-1959-Exptl&QuasiExptlDesignsForResearch.pdf>
- Carroll, A., Bower, J. M., Povey, J., Muspratt, S., & Chen, H. (2023). Validation of the Adolescent Social Identity Measure: Adolescents' perception of themselves in a social context. *International Journal of Educational Methodology*, 9(3), 543-558.
- Chatgpt AI. (2025). *Key Components of Youth Morality and Ethics*.
<https://chatgpt.com/c/68d8d220-29dc-8320-90e9-ddc37cd2f079>
- Chowdhury, M. (2018). Emphasizing morals, values, ethics, and character education in science education and science teaching. *MOJES: Malaysian Online Journal of Educational Sciences*, 4(2), 1-16.
- Claude ai. (2025). *Buddhist teaching and learning processes*.
<https://claude.ai/chat/e7ed272e-9a60-49bd-b484-f1c29c8598d7>
- _____. (2025). *The components of a training curriculum*.
<https://shorturl.asia/l7EVc>
- Clear, J. (2018). *Atomic habits: An easy & proven way to build good habits & break bad ones*. Avery.
- Cochran, G. R., & Ferrari, T. M. (2009). Preparing Youth for the 21st Century Knowledge Economy: Youth Programs and Workforce Preparation. *Afterschool Matters*, 8, 11-25.
- Consensus AI. (2025). *Buddhist Educational Process*. <https://consensus.app>
- Cooley, C. H. (1902). *Human nature and the social order*. Charles Scribner's Sons.
- Copilot AI. (2025). *Buddhist Educational Process*. <https://shorturl.asia/EfZvL>.
- _____. (2025). *Key Components of Youth Morality and Ethics*. Copilot (GPT-4).
<https://copilot.microsoft.com>
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approach* (5th ed.). SAGE Publications.

- Crocetti, E. (2018). Identity dynamics in adolescence: Processes, antecedents, and consequences. *European Journal of Developmental Psychology*, 15(1), 11-23.
- _____. (2022). Identities: A developmental social-psychological perspective. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 22(3), 223-236.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Deep seek. (2025). *Buddhist Educational Process*. <https://shorturl.asia/rdtZ2>.
- _____. (2025). *The components of a training curriculum*. <https://shorturl.asia/RyCz6>
- Dev, K. (2017). Youth and moral values in a changing society. *International Journal of Advanced Research and Development*, 2(4), 164-167.
- DeVellis. (2016). *Scale Development: Theory and Applications* (4th ed.). Sage Publications.
- dictionary.com. (2022). *Definition of moral*. <https://www.dictionary.com/browse/moral>
- Diffen. (2022). *Ethics vs. Morals*. https://www.diffen.com/differenceEthics_vs_Morals
- Duckworth, A. (2016). *Grit: The power of passion and perseverance*. Scribner.
- Edelglass, W. (2023). Eco-Buddhism and interdependent co-arising: Foundations for a global environmental ethic. In *The Oxford Handbook of Buddhist Ethics*. Oxford University Press.
- Editor_CG. (2024). *Experiential Learning*. <https://codegeniusacademy.com/experiential-learning/>
- Egan, K. (1978). What is curriculum. *Curriculum Inquiry*, 8(1), 65-72.
- Eisenkraemer, R. E., Jaeger, A., & Stein, L. M. (2013). A systematic review of the testing effect in learning. *Paideia (Sao Paulo)*, 23(56), 397-406.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. W. W. Norton & Company.
- Eryilmaz, N., et al. (2025). *Teacher job satisfaction: International evidence on the role of training*. ScienceDirect. <https://www.sciencedirect.com>
- Evolution Culture Ltd. (2023). *Training Curriculum*. <https://www.evolutionculture.co.uk/raining-curriculum-2/>
- Fakih, A., & Khayat, R. (2022). Social identity, confidence in institutions, and youth: Evidence from the Arab Spring. *Social Science Quarterly*, 103(5), 997-1018.

- Foo, et al. (2021). *Effectiveness of instructional design in online learning*. PLOS ONE. <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0259362>
- Austin, G. & Worchel, S. (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-47). Brooks/Cole.
- Gagne', R. M. (1977) *The condition of learning and theory of instruction*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Galliher, R. V., McLean, K. C., & Syed, M. (2017). An integrated developmental model for studying identity content in context. *Developmental Psychology*, 53(11), 2011-2022.
- García-Morales, E., Expósito-Casas, E., & Ordóñez-Camacho, X. G. (2025). *Contribution of narrative identity and future thinking to meaning and purpose as a protective factor against depression in childhood*. Applied Developmental Science.
- Gemini AI. (2025). *Buddhist Educational Process*. <https://shorturl.asia/T2rUk>
- _____. (2025). *Key Components of Youth Morality and Ethics*. <https://gemini.google.com>
- _____. (2025). *Retention of learning*. <https://shorturl.asia/LcVaX>
- _____. (2025). *Satisfaction with the Training Program*. <https://gemini.google.com>
- _____. (2025). *The components of a training curriculum*. <https://shorturl.asia/OM48v>
- George, I. N., & Uyanga, U. D. (2014). Youth and moral values in a changing society. *IOSR Journal of humanities and social science*, 19(6), 40-44.
- Ghonoodi, A., & Salimi, L. (2011). The study of elements of curriculum in smart schools. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 28, 68-71.
- Gliem, J. A., & Gliem, R. R. (2003). Calculating, interpreting, and reporting Cronbach's alpha reliability coefficient for Likert-type scales. *Midwest Research-to-Practice Conference in Adult, Continuing, and Community Education*, 82-88.
- Global Indian International School. (2023). *Important Moral Values for Students to Help them Be a Good Person in Life*. <https://shorturl.asia/llrPu>
- Goggins, D. (2018). *Can't hurt me: Master your mind and defy the odds*. Lion's Forge.

- Gomez-Baya, et al. (2025). *Dispositional critical thinking, positive youth development and social contribution in Spanish undergraduates*. Revista de Investigación Educativa.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Goossens, L. (2001). Global versus domain-specific statuses in identity research: A comparison of two self-report measures. *Journal of Adolescence*, 24(6), 681-699.
- Grant, J. (2002). Learning needs assessment: assessing the need. *Bmj*, 324(7330), 156-159.
- Grenby. (2005). 'A Conservative Woman Doing Radical Things': Sarah Trimmer and The Guardian of Education. In: Ruwe D. (ed.). *Culturing the Child 1690-1914*. Lanham, MD: Scarecrow Press.
- Hall, S. (1997). Representation: cultural representations and signifying practices. London: Sage. Goodman R. I, K. A. Flether and E.W Schneider. (1980). The Effectiveness Index as Comparative Measure in Media Product Evaluation. *Education Technology*, 20(9), 30-34.
- Han, H., Ballard, P. J., & Choi, Y. J. (2025). Civic identity consisting of moral and political identity: Testing the bifactor model with adolescents and young adults. *Journal of Youth and Adolescence*, 54(2), 234-248.
- Harbison, F. H, & Myers, C. A. (1964). *Education, manpower and economic growth: Strategies of human resource development*. New York: McGraw-Hill Book.
- Hardy, S. A., & Carlo, G. (2005). Identity as a source of moral motivation. *Human Development*, 48(4), 232-256.
- Hardy, S. A., & Carlo, G. (2011). Moral identity: What is it, how does it develop, and is it linked to moral action?. *Child Development Perspectives*, 5(3), 212-218.
- Hardy, S. A., & Carlo, G. (2014). Moral identity and adolescent prosocial and antisocial behaviors: Interactions with moral disengagement and self-regulation. *Journal of Youth and Adolescence*, 43(8), 1275-1292.
- Hazelbaker, et al. (2022). Fostering anti- racism in white children and youth: Development within contexts. *American Psychologist*, 77(4), 497-509.
- Helsper, E. J., et al. (2020). *The youth Digital Skills Indicator: Report on the conceptualisation and development of the yDSI*. KU Leuven and London School of Economics and Political Science.

- Heynen et al. (2023). Effectiveness of moral developmental interventions for youth engaged in delinquent behavior: A meta-analysis. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 69(5), 537–558.
- Hoffman, A., et al. (2024). *Writing about identity, values can boost teens' self-esteem*. *Developmental Psychology*. Cornell University. <https://arc.bctr.cornell.edu/2024/07/10/writing-about-identity>
- Inpracha, N. (2024). Teaching Yonisomanasikara to Promote Life Skills of Secondary 4 Samkhok School, Pathum Thani Province. *Journal of Educational Management and Research Innovation*, 6(5), 1163–1174.
- Izah, S. C., Chakrabarty, N., & Srivastav, A. L. (2023). Cronbach's alpha: A cornerstone in ensuring reliability in environmental health assessment. *Journal of Environmental Science and Public Health*, 7(4), 280-295.
- Jang, G., et al. (2023). Adolescents' global competence: A latent profile analysis and exploration of student-, parent-, and school-related predictors of profile membership. *International Journal of Intercultural Relations*, 92, 101743.
- Janis, H. (2023). Commitment to honesty oaths decreases dishonesty, but commitment to another individual does not affect dishonesty. *Current Psychology*, 43, 1-10. <https://pure.au.dk/ws/files/379581282/s44271-023-00028-7.pdf>
- Johnson, S., et al. (2022). *Student satisfaction in training programs*. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1477971419819987>
- Khalafi, S., et al. (2024). Predicting identity formation in adolescents based on emotional capital and moral disengagement factors. *Iranian Journal of Educational Research*, 3(4), 445-462.
- Kirschner, P. A, & Stoyanov, S. (2020). Educating Youth for Nonexistent/Not Yet Existing Professions. *Educational Policy*, 34(3), 477–517.
- Klimstra, T. A., Hale, W. W., III, Raaijmakers, Q. A. W., Branje, S. J. T., & Meeus, W. H. J. (2009). Identity formation in adolescence: Change or stability. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(2), 150-162.
- Kolb, A. Y., & Kolb, D. A. (2009). The learning way: Meta-cognitive aspects of experiential learning. *Simulation & gaming*, 40(3), 297-327.

- Krauss, S. E., & Tamam, E. (2009). *Benchmarking Malaysian Youth Work Practitioner Ethics*. file:///C:/Users/sun/Downloads/Benchmarking_Malaysian_Youth_Work_Practi.pdf
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Kreuder, A., et al. (2024). Digital competence in adolescents and young adults: A scoping review and critical analysis. *Computers and Education Open*, 6, 100178.
- Kumwenda M., Nzala S., & Zulu, J. M. (2017). Health care needs assessment Among adolescents in correctional institutions in Zambia: an ethical analysis. *BMC Health Services Research*, 17(1), 1-9.
- Kunnen, E. S. (2010). *Within-person variability and stability in adolescent identity development*. In K. C. McLean & M. Pasupathi (Eds.), *Narrative development in adolescence* (pp. 169-187). Springer.
- Lee et al. (2024). From self-commitment to career crafting: The mediating role of career adaptability and the moderating role of job autonomy. *Acta Psychologica*, 248, 104387. https://scholarscommons.fgcu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1657&context=fac_pubs
- Livingstone, S., et al. (2023). The outcomes of gaining digital skills for young people's lives and wellbeing: A systematic evidence review. *New Media & Society*, 25(5), 1176-1202.
- loti mbwambo. (2022). *Curriculum Theory Curriculum and Curriculum Development Curriculum and Curriculum Development*. <https://shorturl.asia/yQEif>
- Luyckx, K., & Rassart, J. (2022). Dynamics of identity development in adolescence: A decade in review. *Journal of Research on Adolescence*, 32(1), 113–136.
- Mampuru, M. P., et al. (2024). *Training and development impact on job satisfaction*. *South African Journal of Human Resource Management*. <https://sajhrm.co.za/index.php/sajhrm/article/view/2420/3605>
- Maniriho, A. (2023). *Satisfaction and academic performance of undergraduate students*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/2331186X.2024.2326707>
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5), 551-558.

- Marín-Gutiérrez, M., et al. (2024). The 5Cs of positive youth development: Their impact on mental health symptoms in Chilean adolescents. *Frontiers in Psychology*, 15, 1402720.
- Maslow, A. (1943). *A Theory of Human Motivation Psychological*. New York: McGraw–Hill.
- Master Class. (2022). Moral vs. *Ethical: 3 Differences Between Ethics and Morals*. <https://www.masterclass.com/articles/moral-vs-ethical>
- Mattig, R. (2024). The tactful teacher: A role model for learning democracy. *On_Education Journal for Research and Debate*, 7(19).
- McAdams, D. P. (2001). The psychology of life stories. *Review of General Psychology*, 5(2), 100-122.
- McKeown, S, Cavdar, D., & Taylor, L. K. (2020). Youth identity, peace and conflict: Insights from conflict and diverse settings. *Children and Peace: From Research to Action*, 189-202.
- McKimm, J. (2007). Curriculum design and development. *Medical Education*, 1-32.
- Meeus, W., Van De Schoot, R., Keijsers, L., Schwartz, S. J., & Branje, S. (2010). On the progression and stability of adolescent identity formation: A five-wave longitudinal study in early-to-middle and middle-to-late adolescence. *Child Development*, 81(5), 1565-1581.
- Messervey et al. (2023). Training for heat-of-the-moment thinking: Ethics training to prepare for operations. *Armed Forces & Society*, 49(3), 593–611.
- Metivier, A. (2024). *Reflective Thinking: 5 Powerful Strategies for Improving Your Life*. Magnetic Memory Method. <https://www.magneticmemorymethod.com/reflective-thinking/>
- Milkovich, G. T., & Boudreau, J. W. (1991). *Human Resource Management*. U.S.A.: Richard Dirking.
- Mitchell, B. (2016). Curriculum construction and implementation. *International Journal of Liberal Art and Social Science*, 4(4), 45-56.
- Mondy, et al. (2002). *Human resource management*. New Jersey: Prentice Hall.
- Morgan, K., et al. (2024). *Student satisfaction in secondary school training*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10494820.2024.1872011>
- Morris, A. S., & Hays-Grudo, J. (2024). Character strengths and resilience in adolescence. *Child Development Perspectives*, 18(2), 84-91.
- Nabi, M. N. (2025). *Navigating the training satisfaction effects on organizational outcome*. *Science Direct*. <https://www.sciencedirect.com>

- Nadler, L, & Nadler, Z. (1994). *Designing training programs: The critical events model* (2nd ed.). Gulf Professional Publishing.
- National Urban Research and Extension Center [NUREC]. (2025). *STEM education and social justice youth development*. Extension.
https://nurec.extension.org/wp-content/uploads/2025/07/STEM_A1.pdf
- Nicholls, A, & Nicholls, S. H. (2018). *Developing a curriculum: A practical guide*. Routledge. <https://shorturl.asia/5pDXx>
- Notebooklm. (2025). *Buddhist teaching and learning processes*.
<https://notebooklm.google.com/notebook/b134fe1d-633e-4f57-8645-59e47a2f59b8>
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). McGraw-Hill.
- O'Connor, S. (2025). *After Action Reports: How To Create Effective AARs in 2026*. Monday.com. <https://monday.com/blog/project-management/after-action-report/>
- Oldham, P., & McLoughlin, S. (2025). Character education empirical research: A thematic review and comparative content analysis. *Journal of Moral Education*, 30(3), 244-263.
- Oliva, P. (1992). *Developing the curriculum*. New York: Harper Collins Publishers.
- Oliver, R. L. (1980). A cognitive model of the antecedents and consequences of satisfaction decisions. *Journal of Marketing Research*, 17(4), 460–469.
- Open AI. (2025). *Buddhist Educational Process*. <https://shorturl.asia/3Ou5g>
- _____. (2025). *Learning Retention Assessment*. <https://shorturl.asia/DlyxC>
- _____. (2025). *Satisfaction with the Training Program*.
<https://chatgpt.com/c/684f9bb3-1f70-8008-a4ce-c1b55a5f58db>
- _____. (2025). *The components of a training curriculum*.
<https://shorturl.asia/tHviU>
- Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]. (2025). *Trends shaping education 2025*. OECD Publishing.
https://www.oecd.org/en/publications/trends-shaping-education-2025_ee6587fd-en.html
- _____. (2024). *Nurturing social and emotional learning across the globe: Findings from the OECD Survey on Social and Emotional Skills 2023*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/10/nurturing-social-and-emotional-learning-across-the-globe_298ee964/32b647d0-en.pdf

- Partnership for 21st Century Learning. (2009). *P21 Framework for 21st Century Learning. Battelle for Kids*. <http://www.battelleforkids.org/networks/p21>
- Perplexity. (2025). *Buddhist Educational Process*. <https://shorturl.asia/ev0kn>
- Perplexity. (2025). *The components of a training curriculum*. <https://shorturl.asia/IW0jg>
- Perry, C. L, Griffin. G, & Murray, D. M. (1985). Assessing needs for youth health promotion. *Preventive medicine*, 14(3), 379-393.
- Petkovic, S, & Bárta, O. (2020). *Ethical standards in youth work and how they support the development of education and career pathways of youth workers*. <https://shorturl.asia/0NA4S>
- Petkovic, S., & Bárta, O. (2020). Ethical standards in youth work and how they support the development of education and career pathways of youth workers. *Youth Knowledge Book# 26 Youth Worker Education in Europe. Policies, Structures, Practices*, 115-135.
- Pfeifer, J. H., & Berkman, E. T. (2018). The development of self and identity in adolescence: Neural evidence and implications for a value-based choice perspective on motivated behavior. *Child Development Perspectives*, 12(3), 158-164.
- Podar International School. (2022). *5 Moral Values All Kids Should Know*. <https://www.podareducation.org/blog-5-moral-values-all-kids-should-know>
- Pole, K., & McGee, M. (2026). *Experiential learning*. In *Teaching and Learning in Higher Education* (pp. 51-63). Singapore: Springer Nature Singapore.
- Pool of European Youth Researchers. (2022). *Ethical standards in youth work and How they support education and career pathways of youth workers*. <http://www.napor.net/sajt/index.php/sr-yu/>
- Prakash Javadekar. (2022). *The essential qualities for our youth for the 21st century*. <https://shorturl.asia/HnTOc>
- Putkuri, T., et al. (2024). *Participation and satisfaction with e-learning course*. Emerald. <https://www.emerald.com>
- Raising Teens Today. (2022). *9 Powerful Reasons Why Your Teen's Moral Character Matters*. <https://raisingteens today.com/why-your-teens-moral-character-matters/>

- Rayes, M., & Albelaihi, S. (2023). Investigating Bandura's processes of observational learning implementations from EFL faculty perspective at Umm Al-Qura University. *Arab World English Journal*, 14(3), 134-149.
- Ren, J., et al. (2024). Promoting positive youth development in rural communities: An integrated social work, psychology, and education approach. *PLOS ONE*, 19(9), e0301234.
- Renzulli, J. S. (2021). Intelligences Outside the Normal Curve: Co-Cognitive Factors That Contribute to the Creation of Social Capital and Leadership Skills in Young People 10. *Reflections on Gifted Education*, 129-150.
- Roberson, N. D., Pereira, T., & Horvathova, M. (2025). Implementing the Competencies Compound Inventory for 21st Century Competencies in Brazil: Implications for research and practice. *Frontiers in Education*, 10, 1543050.
- Rogers, J., & Breakey, H. (2023). James Rest's four component model (FCM): A case for its central place in legal ethics. In *Leading Works in Legal Ethics*. Routledge.
- Rothwell, W. J. (1999). *Beyond training and development: The groundbreaking Classic on human performance*. New York: American Management Association.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2, 49-60.
- Sage. (2025). *Optimizing training programs: A framework for continuous improvement*. SAGE. <https://journals.sagepub.com>
- Saisena et al. (2025). The Tri-Sikkha and Promoting Buddhist Education by The Thai Sangha in A Foreign Context: A Case Study of Wat Nawamintarachutis, In Honor of His Majesty The King, Boston, USA. *Journal of Scholar Community*, 3(1), 86–101.
- Saylor, J. G., Alexander, W. M., & Lewis, A. J. (1981). *Curriculum planning for better teaching and learning*. New York: Holt Rinehart & Winston.
- Schipper, N., van Geert, P. L. C., & Jackson, S. (2021). The association between moral identity and adolescents' moral emotion attribution and moral decision making. *Self and Identity*, 20(1), 100-125.

- Scholar Ai. (2025). *Buddhist Educational Process*. <https://shorturl.asia/u26pD>
- _____. (2025). *Learning Retention Assessment*. <https://chatgpt.com/g/g-L2HknCZTC-scholar-ai>
- _____. (2025). *Satisfaction with the Training Program*. <https://chatgpt.com/g/g-L2HknCZTC-scholar-ai/c/684fd1e5-51b0-8008-a4dd-f61a3d19b321>
- _____. (2025). *The components of a training curriculum*. <https://shorturl.asia/tHviU>
- Schwartz, S. J., Zamboanga, B. L., Luyckx, K., Meca, A., & Ritchie, R. A. (2017). Identity in emerging adulthood: Reviewing the field and looking forward. *Emerging Adulthood*, 1(2), 96-113.
- ScienceDirect. (2025). *Training satisfaction and employee performance*. <https://www.sciencedirect.com>
- See, B. H. (2018). Understanding the moral values of young people and the key influences on their character development. *Interdisciplinary education and psychology*, 2(2), 1.
- Shadish, W. R., Cook, T. D., & Campbell, D. T. (2002). *Experimental and quasi-experimental designs for generalized causal inference*. Houghton Mifflin.
- Silke, C., et al. (2024). *Activating social empathy: An evaluation of a school-based empathy programme*. *Discover Psychology*. <https://www.sciencedirect.com>
- Singh, M., et al. (2024). *International mindedness: An exploratory study of its conceptualisation and assessment*. International Baccalaureate Organization.
- Sir Ken Robinson. (2013). *Characteristics of a 21st Century Learner*. <https://shorturl.asia/rOuYz>
- Sirin, S. R., et al. (2024). Reframing adolescent identity: A global perspective for the 21st century. *Annual Review of Developmental Psychology*, 6, 213-238.
- Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2020). *The Definition of Morality*. <https://plato.stanford.edu/entries/morality-definition/>
- Studio Ai. (2025). *Buddhist Educational Process*. <https://shorturl.asia/L1RQ6>
- _____. (2025). *Curriculum components*. <https://shorturl.asia/xCMeh>
- _____. (2025). *Satisfaction with the Training Program*. <https://aistudio.google.com/prompts/1Crblq5xrF8-B-aIFrtikVGHwObPGimNA>

- Stufflebeam et al. (1985). An analysis of alternative approaches to valuation. *Systematic Evaluation: A Self-Instructional Guide to Theory and Practice*, 45-68.
- Succheep Suchitto et al. (2024). The Teaching and Learning Management Model Based on Buddhaddhamma Principles of Teacher-Monks in Secondary Schools under the Bangkok Metropolitan Administration. *Journal of Educational Review Faculty of Education in MCU*, 11(3), 15–27.
- Sukmawati, R., & Salim, M. H. (2023). Retention Achievement in Brain-Based Whole Learning is Higher Than Fragmented Learning. *Journal of Education and E-Learning Research*, 10(3), 345-352.
- Sullanmaa, J, Pyhältö, K. (2019). Curriculum coherence as perceived by district-Level stakeholders in large-scale national curriculum reform in Finland. *The Curriculum Journal*, 30(3), 244-263.
- Supachai et al. (2024). Educational Management According to the Saraniyadhamma Principle of Buddhist Sunday Schools. *Journal of Buddhist Development Studies (Online)*, 2(5), 41-56.
- Suthiro et al. (2024). An Integrative Dakkhinadisa Model for Buddhist Teaching and Learning at Meawinsamakkee School, Chiang Mai Province. *Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review*, 10(1), 112–128.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: theory and practice*. New York: Harcourt.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). *An integrative theory of intergroup conflict*. In W. Tavakol, M., & Dennick, R. (2011). Making sense of Cronbach's alpha. *International Journal of Medical Education*, 2, 53-55.
- Thoma, S. J., & Dong, Y. (2014). The Defining Issues Test of moral judgment development. *Behavioral Development Bulletin*, 19(3), 55-61.
- Tuong, N. P. C., et al. (2020). Care competencies in adolescents: Development of a new assessment scale and exploration of relationships with well-being. *Child Indicators Research*, 13(5), 1653-1679.
- Tyler, L. E. (1971). *Test and Measurement* (2nd ed.). Englewood Cliff, New Jersey: Prentice-Hall.
- UNICEF. (2022). *Engaging children and young people on UNICEF's strategic plan 2022-2025: "What we heard" report*. UNICEF. https://www.unicef.org/media/107941/file/Engaging_children_and_young_people_on_UNICEF%27s_Strategic_Plan.pdf

- Van Doeselaar, L., Klimstra, T. A., Denissen, J. J. A., Branje, S. J. T., & Meeus, W. H. J. (2018). A review and integration of three key components of identity development: Distinctiveness, coherence, and continuity. *European Psychologist*, 23(4), 278-288.
- VAWA MEI. (2023). *What is the difference between training curricula and training materials?*. <https://shorturl.asia/7D94n>
- Verhoeven, M. (2024). Educational identity processes in adolescence: An analysis of longitudinal evidence and the role of educational systems. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2024(194), 97–103.
- Vonelayvanh, P. S. (2023). Research Synthesis on Learning and Teaching Methods According to Buddhism Affecting 21st Century Essential Skills Using Meta-Analysis. *Legal State Journal*, 1(2), 38–45.
- Walsh, J. P., & Ungson, G. R. (1991). Organizational memory. *Academy of management review*, 16(1), 57-91.
- WARA, Y. A. (2025). Influence of digitalization on political participation among young adults in contemporary Europe. *Open Research Europe*, 5, 360.
- Wentzell, D. (2006). *Guide to curriculum development: Purposes, practices, procedures*. https://portal.ct.gov/-/media/SDE/Health-Education/curguide_generic.pdf
- Wilk, K. (2017). The best educational systems in the world on example of European and Asian countries. *Journal of Business and Public Administration*, 8(3), 103-115.
- Willink, J., & Babin, L. (2015). *Extreme ownership: How U.S. Navy SEALs lead and win*. St. Martin's Press.
- Witkin et al. (1995). *Planning and conducting needs assessments: A practical guide*. Sage.
- Yee et al. (2025). Developing inclusive youth: Children's moral reasoning predicts inclusive orientations. *Social Psychology of Education*, 28(1), 156.

- Zhang, Y., & Qin, L. (2023). Comprehensive review: Understanding adolescent identity. *Advances in Educational Technology and Psychology*, 7(11).
https://www.researchgate.net/publication/374252287_Comprehensive_Review_Understanding_Adolescent_Identity
- _____. (2023). Comprehensive review: Understanding adolescent identity. *Pioneer Publisher International Journal of Developmental Studies*, 12(3), 234-256.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญ หนังสือขอความอนุเคราะห์ และหนังสือรับรองจริยธรรม
การวิจัยในมนุษย์

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้เกี่ยวกับ
อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 จำนวน 17 ท่าน ดังนี้

ที่	รายนาม	ความเชี่ยวชาญด้าน	สถาบัน
1	พระครูสกลธรรมานุวัตร	คุณธรรมจริยธรรมเด็กและเยาวชน	ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
2	พระมหากฤษดา หาศรีคำ	คุณธรรมจริยธรรมเด็กและเยาวชน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3	พระธีรพล ฌาญโก, ดร.	คุณธรรมจริยธรรมเด็กและเยาวชน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4	พระदानวล ฐิตปญโญ	คุณธรรมจริยธรรมเด็กและเยาวชน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5	รศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง	พุทธจิตวิทยา และคุณธรรม จริยธรรม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6	ดร.บุญธนีภรณ์ โชติวรธอนันต์	พุทธจิตวิทยา และคุณธรรม จริยธรรม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7	ดร.จันทร แสงสุวรรณาว	พุทธจิตวิทยา และคุณธรรม จริยธรรม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8	ดร.ปัญนิษา จำรัสธนเดช	พุทธจิตวิทยา และคุณธรรม จริยธรรม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9	ดร.อลิสสา เศษฐคำ	พุทธจิตวิทยา และคุณธรรม จริยธรรม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10	ฉันทนา ธรรมศิริ	พุทธจิตวิทยา และคุณธรรม จริยธรรม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11	ลีลา วังรุ่งเรืองถาวร	พุทธจิตวิทยา และคุณธรรม จริยธรรม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12	ร.ต.ปฎิมากร ทิพเลิศ	จิตอาสา และคุณธรรมจริยธรรม	ศูนย์ประชาสัมพันธ์ มทบ.29
13	จิราภรณ์ เทียงตรง	จิตอาสา และคุณธรรมจริยธรรม	ครูโรงเรียน
14	สายทอง สิงจานสงค์	คุณธรรมจริยธรรมเด็กและเยาวชน	ครูโรงเรียน
15	ลลิตา สร้อยมัลย์	คุณธรรมจริยธรรมเด็กและเยาวชน	ครูโรงเรียนบ้านห้วยทราย
16	นายประจวบ จันทวงศ์	คุณธรรมจริยธรรมเด็กและเยาวชน	ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองหวาย หมู่ 4
17	นายสันต์ มาตราช	คุณธรรมจริยธรรมเด็กและเยาวชน	ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองหวาย หมู่ 13

**รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน
และสภาพที่คาดหวังเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม
ของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 จำนวน 5 ท่าน ดังนี้**

ที่	รายนาม	ความเชี่ยวชาญด้าน	สถาบัน
1	รศ.ดร.ประยุทธ ไทยธานี	การศึกษาการพัฒนาเด็กและวัยรุ่น	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
2	ผศ.ธนวัฒน์ จิตธนานันท์	วิธีการประเมินผลและการวิจัยทางการศึกษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
3	ผศ.ดร.สิริรัตน์ นาคิน	จิตตปัญญาศึกษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
4	ผศ.ดร.วาระดี ขาววิรัตน์	การพัฒนาศักยภาพมนุษย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
5	ดร.สุภาวดี วิสุววรรณ	หลักสูตรและการสอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

**รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา
ของร่างหลักสูตร และแบบวัด แบบสอบถามความพึงพอใจ
จำนวน 9 ท่าน ดังนี้**

ที่	รายนาม	ความเชี่ยวชาญด้าน	สถาบัน
1	พระครูปริยัติสุพรรณรังษี, ดร.	วิจัยหลักสูตรและการสอน	พระปริยัติินเทศก์
2	ผศ.ดร.วิจิตรา วงศ์อนุสิทธิ์	หลักสูตรและการสอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
3	รศ.ดร.จินดา ลาโพธิ์	วิจัยหลักสูตรและการสอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
4	ผศ.ดร.สิริรัตน์ นาคิน	หลักสูตรและการสอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
5	ผศ.ดร.สุภาวดี วิสุววรรณ	หลักสูตรและการสอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
6	ผศ.ดร.กรรณิการ์ กมลรัตน์	วิจัยหลักสูตรและการสอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
7	ดร.พจมาน ชำนาญกิจ	วิจัยหลักสูตรและการสอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
8	ดร.เพ็ญผกา ปัญจนะ	หลักสูตรและการเรียนการสอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
9	ดร.พัทธนันท์ ขมภูณูช	วิจัยและประเมินผลการศึกษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

รายนามหนังสือขอความอนุเคราะห์ ขอเก็บข้อมูลการวิจัย และขอทดลองใช้เครื่องมือวิจัย
จำนวน 7 ท่าน ดังนี้

1. นางละอองเดือน คนยัง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบึง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2
2. นายราเชนทร์ พองอ่อน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังยาง (วังยางวิทยานุกุล)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2
3. นายคมกฤษณ์ คนยัง ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนบ้านนาดีหนองไผ่
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2
4. นายวรเวช แ่งพรหม ผู้อำนวยการโรงเรียนพรณาวุฒาจารย์
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร
5. ดร.นงศรีรักษ์ เคนไชยวงศ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนสว่างแดนดิน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร
6. นายสุบรรณ นาสพัส ผู้อำนวยการโรงเรียนพังโคนวิทยาคม
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร
7. นายธนปรกรณ์ อวนป้อง โรงเรียนธาตุนารยณ์วิทยา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร

ที่ อว ๐๖๒๑.๑๒/ว ๑๕๗๔



มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถนนิตโย ต.ธาตุเชิงชุม
อ.เมือง จ.สกลนคร ๔๗๐๐๐

๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

นมัสการ พระครูปริยัติสุวรรณรังสี, ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ

๒. เครื่องมือการวิจัย

๓. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย

ด้วย พระสุนทร วอนไฉวัน รหัสประจำตัวนักศึกษา ๖๓๕๓๒๒๒๗๑๐๑ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย เป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศตวรรษ มะละแหม เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขออภัยด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ แสนทวีสุข)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๙๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๙๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระสุนทร วอนไฉวัน โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๙ ๗๓๐๙ ๔๒๑๕

ที่ อว ๐๖๒๑.๑๒/ว ๑๕๗๔



มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถ.นิตโย ต.ธาตุเชิงชุม
อ.เมือง จ.สกลนคร ๔๗๐๐๐

๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ลาโพธิ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ

๒. เครื่องมือการวิจัย

๓. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย

ด้วย พระสุนทร วอนไฉวัน รหัสประจำตัวนักศึกษา ๖๓๕๓๒๒๗๑๐๑ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย เป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศตวรรษ มะละแหม เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ แสนทวีสุข)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๙๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๙๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระสุนทร วอนไฉวัน โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๙ ๗๓๐๙ ๔๒๑๕



ที่ อว ๐๖๒๑.๑๒/ว ๑๕๗๔

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถ.นิตโย ต.ธาตุเชิงชุม
อ.เมือง จ.สกลนคร ๔๗๐๐๐

๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริรัตน์ นาคิน

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ
๒. เครื่องมือการวิจัย
๓. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย

ด้วย พระสุนทร วอนไฉวัน รหัสประจำตัวนักศึกษา ๖๓๕๓๒๒๒๗๑๐๑ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย เป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศตวรรษ มะละแหม เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย เพื่อให้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ แสนทวีสุข)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๙๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๙๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระสุนทร วอนไฉวัน โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๙ ๗๓๐๙ ๔๒๑๕



ที่ อว ๐๖๒๑.๑๒/ว ๑๕๗๔

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถนนิตโย ต.ธาตุเชิงชุม
อ.เมือง จ.สกลนคร ๔๗๐๐๐

๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี วิสุวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ

๒. เครื่องมือการวิจัย

๓. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย

ด้วย พระสุนทร วอนไฉวัน รหัสประจำตัวนักศึกษา ๖๓๕๓๒๒๒๗๑๐๑ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย เป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศตวรรษ มะละแหม เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย เพื่อให้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุศักดิ์ แสนทวีสุข)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๙๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๙๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระสุนทร วอนไฉวัน โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๙ ๗๓๐๙ ๔๒๑๕



ที่ อว ๐๖๒๑.๑๒/ว ๑๕๗๔

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถ.นิตโย ต.ธาตุเชิงชุม
อ.เมือง จ.สกลนคร ๔๗๐๐๐

๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ กมลรัตน์

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ
๒. เครื่องมือการวิจัย
๓. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย

ด้วย พระสุนทร วอนไฉวัน รหัสประจำตัวนักศึกษา ๖๓๕๓๒๒๗๑๐๑ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย เป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศตวรรษ มะละแหม่ม เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ แสนทวีสุข)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๕๗ ๐๒๒๕

โทรสาร ๐ ๔๒๕๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระสุนทร วอนไฉวัน โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๙ ๗๓๐๙ ๔๒๑๕



ที่ อว ๐๖๒๑.๑๒/ว ๑๕๗๔

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถ.นิตโย ต.ธาตุเชิงชุม
อ.เมือง จ.สกลนคร ๔๗๐๐๐

๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ดร.พจมาน ชำนาญกิจ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ

๒. เครื่องมือการวิจัย

๓. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย

ด้วย พระสุนทร วอนไฉวัน รหัสประจำตัวนักศึกษา ๖๓๕๓๒๒๒๗๑๐๑ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย เป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศตวรรษ มะละแหม เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ แสนทวีสุข)

ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๙๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๙๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระสุนทร วอนไฉวัน โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๙ ๗๓๐๙ ๔๒๑๕

ที่ อว ๐๖๒๑.๑๒/ว ๑๕๗๔



มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถนนโยธา ต.ธาตุเชิงชุม
อ.เมือง จ.สกลนคร ๔๗๐๐๐

๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิตรา วงศ์อนุสิทธิ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ

๒. เครื่องมือการวิจัย

๓. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย

ด้วย พระสุนทร วอนไฉวัน รหัสประจำตัวนักศึกษา ๖๓๕๓๒๒๗๑๐๑ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย เป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศตวรรษ มะละแหม เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ แสนทวีสุข)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๙๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๙๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระสุนทร วอนไฉวัน โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๙ ๗๓๐๙ ๔๒๑๕

ที่ อว ๐๖๒๑.๑๒/ว ๑๕๗๔



มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถนนิตโย ต.ธาตุเชิงชุม
อ.เมือง จ.สกลนคร ๔๗๐๐๐

๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ดร.พัชรนันท์ ชมภูษ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ

๒. เครื่องมือการวิจัย

๓. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย

ด้วย พระสุนทร วอนไฉวัน รหัสประจำตัวนักศึกษา ๖๓๕๓๒๒๗๑๐๑ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย เป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศตวรรษ มะละแหม เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ แสนทวีสุข)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๙๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๙๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระสุนทร วอนไฉวัน โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๙ ๗๓๐๙ ๔๒๑๕



ที่ อว ๐๖๒๑.๑๒/ว ๑๕๗๔

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถนนตโย ต.ธาตุเชิงชุม
อ.เมือง จ.สกลนคร ๔๗๐๐๐

๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ดร.เพ็ญภา ปัญจนะ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ

๒. เครื่องมือการวิจัย

๓. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย

ด้วย พระสุนทร วอนไฉวัน รหัสประจำตัวนักศึกษา ๖๓๕๓๒๒๗๑๐๑ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย เป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศตวรรษ มะละแหม เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ แสนทวีสุข)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๙๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๙๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระสุนทร วอนไฉวัน โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๙ ๗๓๐๙ ๔๒๑๕



COA NO. 054/2568

IEC NO. HE68-060

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ขอรับรองว่าโครงการวิจัยเรื่อง : การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์
คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
(Development of a Training Curriculum Based on the Buddhist for Enhancing
strengthen Identity virtue ethics of youth in 21st-century Cooperative
Learning for Lower Secondary School Students)

หัวหน้าโครงการวิจัย : พระสุนทร วอนไฉวัน

ผู้ร่วมโครงการวิจัย : ไม่มี

หน่วยงานต้นสังกัด : สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์

เอกสารที่รับรอง

1. แบบขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	ฉบับที่ 1 ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2568
2. แบบฟอร์มโครงการวิจัย	ฉบับที่ 2 ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2568
3. ประวัติผู้วิจัย	ฉบับที่ 1 ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2568
4. แบบแจ้งผลประโยชน์ทับซ้อน	ฉบับที่ 1 ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2568
5. เอกสารชี้แจงอาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการวิจัย (สำหรับเด็กอายุ 13 – 17 ปี)	ฉบับที่ 2 ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2568
6. แบบแสดงความยินยอมให้ทำการวิจัยจากอาสาสมัคร (สำหรับเด็กอายุ 13 – 17 ปี)	ฉบับที่ 1 ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2568
7. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม ของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	ฉบับที่ 1 ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2568

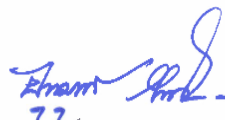
ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แบบเร็ว (Expedited Review) จากคณะกรรมการจริยธรรม
การวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยยึดหลักพื้นฐานของหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

รับรอง ณ ...

รับรอง ณ 29 กรกฎาคม 2568

วันหมดอายุ 28 กรกฎาคม 2569

รายงานความก้าวหน้า ทุก 12 เดือน



(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทุมพร หลอดโค)

ประธานกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ทั้งนี้ การรับรองนี้มีเงื่อนไขดังที่ระบุไว้ด้านหลังทุกข้อ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ข้อปฏิบัติสำหรับโครงการวิจัยที่ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

1. ผู้วิจัยจะต้องดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในแบบฟอร์มโครงการวิจัยโดยเคร่งครัด โดยใช้เอกสารที่ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการแล้วเท่านั้น

2. ผู้วิจัยมีหน้าที่รายงานต่อคณะกรรมการ เมื่อ

2.1 มีการดำเนินโครงการวิจัยครบระยะเวลาดำเนินการ ซึ่งจะต้องมีการรายงานความก้าวหน้าตามระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนดในหนังสือรับรอง โดยใช้แบบฟอร์มบันทึกข้อความขอรายงานความก้าวหน้าในการดำเนินงานโครงการวิจัย (แบบ AF/01-06/02.0) พร้อมแนบเอกสารชี้แจงอาสาสมัคร แบบแสดงความยินยอมและเครื่องมือการวิจัย ฉบับที่ลงนามโดยอาสาสมัครรายแรก หากมีการดำเนินโครงการวิจัยไม่ทันตามที่กำหนด ผู้วิจัยจะต้องส่งเอกสารขอต่ออายุโครงการวิจัยภายใน 30 วันก่อนวันหมดอายุ โดยส่งแบบฟอร์มบันทึกข้อความขอต่ออายุโครงการวิจัย (แบบ AF/02-06/02.0) มายังระบบยื่นรับการพิจารณาหลังผ่านการรับรอง

2.2 มีความจำเป็นในการปรับแก้โครงการวิจัย หรือ มีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าโครงการวิจัย/เพิ่มเติมผู้ร่วมวิจัย ผู้วิจัยจะต้องเสนอการปรับปรุงในแบบฟอร์มบันทึกข้อความขอปรับปรุงแก้ไขโครงการวิจัย (แบบ AF/03-06/02.0) โดยอ้างอิงหมายเลขสำคัญโครงการ และต้องระบุให้ชัดเจนว่า มีการเปลี่ยนแปลงอะไร อย่างไร เหตุผลที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ ในกรณีที่เปลี่ยนแปลงหัวหน้าโครงการวิจัย/เพิ่มเติมผู้ร่วมวิจัย จำเป็นต้องแนบประวัติของผู้วิจัยที่เปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมแนบมาด้วย

2.3 มีเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ เกิดขึ้นแก่อาสาสมัครในโครงการวิจัย ผู้วิจัยจะต้องมีเอกสารแจ้ง คณะกรรมการหลังจากทราบ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยใช้แบบรายงานเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์สำหรับอาสาสมัคร (แบบ AF/04-06/02.0)

2.4 มีเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ร้ายแรง ปัญหาที่ไม่คาดคิดที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย รวมถึงผลกระทบรุนแรงจากการรั่วไหลของข้อมูล ผู้วิจัยต้องรายงานต่อคณะกรรมการ หลังจากผู้วิจัยทราบเหตุการณ์ทันที ภายใน 5 วัน ตามแบบฟอร์มบันทึกข้อความขอรายงานเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ร้ายแรง (AF/04-06/02.0)

2.5 มีการดำเนินการใด ๆ ที่เบี่ยงเบนหรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดจากโครงการวิจัยที่คณะกรรมการให้การรับรอง ผู้วิจัยต้องรายงานให้คณะกรรมการรับทราบภายใน 7 วัน นับจากวันที่ตรวจพบ โดยใช้แบบฟอร์มบันทึกข้อความขอรายงานการดำเนินการวิจัยที่เบี่ยงเบนหรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดจากโครงการวิจัยที่คณะกรรมการให้การรับรอง (แบบ AF/05-06/02.0)

2.6 มีการดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้นภายในระยะเวลารับรองจะต้องมีหนังสือแจ้งปิดโครงการวิจัยนั้น และรายงานผลการดำเนินการวิจัยให้คณะกรรมการรับรองตามแบบฟอร์มบันทึกข้อความขอแจ้งปิดโครงการวิจัย (AF/06-06/02.0) ถ้าโครงการวิจัยที่ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยสามารถแจ้งปิดโครงการก่อนหมดอายุการรับรอง 90 วัน

2.7 มีการยกเลิกโครงการก่อนกำหนดเป็นการยกเลิก/ยุติโดยนักวิจัย โดยนักวิจัยจะต้องทำบันทึกการแจ้งยกเลิกโครงการ ตามแบบฟอร์ม (AF/11-06/01.0) พร้อมแจ้งปิดโครงการ ตามแบบฟอร์ม (AF/06-06/02.0) ให้คณะกรรมการรับทราบ

3. คณะกรรมการจะมีการสุ่มเข้าตรวจเยี่ยมโครงการวิจัยเพื่อตรวจสอบความเรียบร้อยของการดำเนินงาน พร้อมทั้งรับฟังและให้คำปรึกษาปัญหาที่อาจมีในระหว่างดำเนินการวิจัย โดยสำนักงานจะมีหนังสือแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเป็นเวลา 14 วัน ผลการตรวจเยี่ยมโครงการวิจัยจะแจ้งเพื่อทราบในที่ประชุมคณะกรรมการ และจะแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้วิจัยได้ทราบและอาจมีข้อเสนอแนะให้ปฏิบัติตามต่อไป

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามการเรียงลำดับความสำคัญเกี่ยวกับองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม
ของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ

เอกสารแบบประเมินฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียงลำดับความสำคัญเกี่ยวกับองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 และการศึกษาองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้วิจัยได้ร่างเอกสารขึ้น โดยอ้างอิงจากความหมายตามแนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษา จำนวน 24 แหล่งข้อมูล แล้วทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ จากแนวคิดบทความวิชาการ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำแนกออกเป็น 9 องค์ประกอบ ตามเอกสารที่แนบมาด้วยนี้

คำชี้แจง โปรดเรียงลำดับความสำคัญ จาก 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ตามลำดับ
คำตอบที่ต้องการหรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความคิดเห็นของท่าน

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

- ความซื่อสัตย์
- ความมีระเบียบวินัย
- ความรับผิดชอบ
- ความขยัน
- การประหยัด
- ความกตัญญู
- ความอดทน
- ความสามัคคี
- อื่น ๆ (โปรดระบุ)

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....
.....

..... เห็นชื่อ
(.....)
ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ

**แบบประเมินความเหมาะสม เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของอัตลักษณ์คุณธรรม
จริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ**

เจริญพร ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ

เอกสารแบบประเมินฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินความเหมาะสมตามองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 และการศึกษาขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้วิจัยได้ร่างเอกสารขึ้น โดยอ้างอิงจากความหมายตามแนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษา จำนวน 24 แหล่งข้อมูล แล้วทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์จากแนวคิดบทความวิชาการ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำแนกออกเป็น 3 องค์ประกอบ ... ตัวบ่งชี้ ตามเอกสารที่แนบมาด้วยนี้

ขอความอนุเคราะห์ จากท่านผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ ได้โปรดพิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ว่ามีความเหมาะสมได้มาก หรือน้อยเพียงใด โดยการทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างในระดับความเหมาะสม และเป็นไปได้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ 5 หมายถึง ระดับความเหมาะสมมากที่สุด 4 หมายถึง ระดับความเหมาะสมมาก 3 หมายถึง ระดับความเหมาะสมปานกลาง 2 หมายถึง ระดับความเหมาะสมน้อย และ 1 หมายถึง ระดับความเหมาะสมน้อยที่สุด

แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขอเจริญพร ขอขอบคุณท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

(พระสุนทร วอนไฉวัน)

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรม
จริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
ความกตัญญู หมายถึง การแสดงออกถึงการเอาใจใส่ดูแล ช่วยเหลือภารกิจการทำงาน เคารพ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งสอน อันติงามของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ อย่างเต็มใจ รักษาเกียรติของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์ เชื่อฟังปฏิบัติตามคำสั่งสอน และช่วยเหลือแบ่งเบาภาระงาน รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่ยังเกลียดหรือถูกดูหมิ่น รวมไปถึง การแสดงออกซึ่งการตอบแทนพระคุณต่อผู้มีพระคุณอย่างเหมาะสม และการสำนึกคุณ การเคารพ การช่วยเหลือ การดูแลเอาใจใส่ การตอบแทนคุณผู้อื่น และสิ่งอื่นที่มีพระคุณแก่ตนเอง ซึ่งเป็นการตอบแทนคุณ ในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่ละเมิดหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน					
1. เอาใจใส่ดูแลและยินดีช่วยเหลือ ภารกิจแบ่งเบาภาระงานของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์เมื่อมีโอกาส					
2. เคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง					
3. ยกย่องเชิดชูและการรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ					
4. ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณ เมื่อมีโอกาส					
5. ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่ยังเกลียดหรือถูกดูหมิ่น					
6. ตระหนักรู้ ระลึกถึงคุณผู้อื่นที่มีแก่ตนเอง ทั้งครอบครัว ที่ทำงานองค์กร และสังคม ประเทศชาติ					
7. แสดงออกทางกาย วาจา และใจต่อผู้มีพระคุณ อย่างสุภาพ และให้เกียรติ					
8. ดูแลเอาใจใส่ อุปการะช่วยเหลือผู้มีพระคุณ ในทางที่ถูกต้อง และไม่ประพฤติดน ที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้มีพระคุณ และสังคม					
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม					
.....					
.....					
.....					
.....					

ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
ความซื่อสัตย์ หมายถึง คุณลักษณะเยาวชนที่แสดงออกถึงการตัดสินใจบนพื้นฐานของความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย และการยึดมั่นในความถูกต้องในการดำเนินชีวิต ละอาย และเกรงกลัวต่อการกระทำผิด ไม่คดโกง ไม่ลักขโมย ไม่หลอกลวง ไม่เอนเอียง และประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ และความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละอาย และเกรงกลัวต่อการกระทำผิด และจริงใจ ทั้งต่อหน้าที่ และวิชาชีพ ไม่คิดคดทรยศ ปราศจากความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ เป็นธรรมทั้งในที่ลับและที่แจ้ง รวมถึงการปฏิเสธการกระทำที่ไม่ชอบธรรม หรือไม่ซื่อสัตย์ของบุคคลอื่นที่จะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อบุคคล สังคม และประเทศชาติ ความซื่อสัตย์สุจริตของเยาวชนสามารถแสดงให้เห็นได้ผ่านพฤติกรรม และทัศนคติต่าง ๆ					
9. ยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และละอาย เกรงกลัวต่อการกระทำผิด					
10. ไม่พูดเท็จไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมยไม่ลอกผลงานหรือการบ้านของเพื่อน หรือไม่ลักขโมยหรือคิดโลภอยากได้ของ ๆ ผู้อื่น					
11. ประพฤติตนได้ตามที่พูดหรือคิด และรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น					
12. ไม่เพิกเฉยต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้และการกระทำที่ไม่ถูกต้อง และไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง					
13. ตรงต่อเวลา หรือประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ และปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง					
14. ประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ หรือไม่ใช้เล่ห์กล คดโกง ทั้งทางตรงและทางอ้อม					
15. รับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง หรือปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา					
16. คิดแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้องและให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นจริง					
17. แยกแยะระหว่างประโยชน์ของตนเองและประโยชน์ที่เป็นของส่วนรวม					
18. แสดงให้เห็นว่าสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจและการกระทำของตนเอง					
19. ยึดความถูกต้องบนบรรทัดฐานและกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์โดยไม่ลำเอียง					
20. ตัดสินใจบนพื้นฐานของความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย					
21. ไม่ดำเนินกิจกรรมที่นำมาซึ่งผลประโยชน์เหนือกว่าผู้อื่นด้วยวิธีการเบียดเบียนหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน					
22. ยึดมั่นในความถูกต้องและยืนหยัดที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้องแม้ว่าจะมีความยากลำบากหรือมีอุปสรรคเข้ามาขัดขวาง					
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม					
.....					
.....					
.....					
.....					

ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
ความมีระเบียบวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่เยาวชนแสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง หรือการควบคุมพฤติกรรมของตนได้ด้วยตนเอง หรือการยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ หรือการปฏิบัติตามข้อตกลงกฎเกณฑ์ หรือความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมตนเอง เป็นการเรียนรู้หรือยอมรับในคุณค่าเพื่อควบคุมตนเองให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับและระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีความมุ่งมั่นต่อหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ รวมถึงการยอมรับผลการกระทำของตนเอง และปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อประโยชน์ของตนเองและการอยู่ร่วมกันในวิถีประจำวันทั้งที่บ้าน ชั้นเรียน โรงเรียน สถานศึกษา สถาบัน องค์กร สังคม และประเทศชาติ และการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข โดยระเบียบวินัยของเยาวชนสามารถแสดงให้เห็นได้ผ่านพฤติกรรม และทัศนคติ					
23. รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง หรือปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					
24. สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง เพื่อสร้างพฤติกรรมที่ดีอันนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้					
25. รับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย					
26. เคารพและปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ข้อบังคับกฎระเบียบ และกฎหมายของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคม สถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศชาติทั้งต่อหน้าและลับหลัง					
27. เชื่อมั่นว่าการที่จะประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งใจเป็นผลมาจากความสามารถ ทักษะ หรือการกระทำของตนเอง					
28. ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างเต็มใจและตั้งใจ					
29. ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และประพฤติตนตามหลักศีลธรรมอันดีงาม					
30. ไม่เบียดเบียน ไม่รังแก ผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน					
31. ดำเนินชีวิตตามแบบแผน และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข					
32. ยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตนเองพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น					
33. ปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ					
34. มีความตรงต่อเวลาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามเวลาที่กำหนดไว้					
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม 					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เซ็นชื่อ ผู้เชี่ยวชาญ
(.....)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

**แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังเกี่ยวกับ
อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้เชี่ยวชาญ**

คำชี้แจง

เอกสารแบบประเมินความสอดคล้องฉบับนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้วิจัยได้ร่างเอกสารฉบับนี้ขึ้น โดยอ้างอิงจากแนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษา จำนวน 24 แหล่งข้อมูล แล้วทำการสังเคราะห์ จากบทความวิชาการ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาเบื้องต้น พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย จิตสำนึกสาธารณะ ความรับผิดชอบ ความขยัน การประหยัด ความกตัญญู ความอดทน และความสามัคคี จำนวน 113 ตัวบ่งชี้ จากนั้นผู้วิจัยได้

จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 ท่าน เพื่อตอบแบบประเมินความเหมาะสม และตรวจสอบเนื้อหาเชิงยืนยัน คือ เรียงลำดับความสำคัญขององค์ประกอบอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 พบว่า ค่าเฉลี่ยการเรียงลำดับความสำคัญ ประกอบด้วย 3 ลำดับ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู และความมีระเบียบวินัย โดยมี 31 ตัวบ่งชี้ ตามเอกสารที่แนบมาด้วยนี้

ขอความอนุเคราะห์ จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิ โปรดพิจารณาความสอดคล้อง ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ว่ามีความสอดคล้องเพียงใดจากนั้นให้ท่านพิจารณาตัวบ่งชี้ ในแต่ละองค์ประกอบว่ามีความสอดคล้องหรือไม่ อย่างไร โดยการทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างในระดับความสอดคล้อง คือ

+1	แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้อง
0	ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้อง
-1	แน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้อง

เจริญพร ขอบขอบคุณท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบประเมินความสอดคล้อง ณ โอกาสนี้

(พระสุนทร วอนไฉวัน)

ผู้วิจัย

ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	ระดับความสอดคล้อง		
	+1	0	-1
ความซื่อสัตย์ หมายถึง คุณลักษณะเยาวชนที่แสดงออกถึงการตัดสินใจบนพื้นฐานของความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย และการยึดมั่นในความถูกต้องในการดำเนินชีวิต ละอาย และเกรงกลัวต่อการกระทำผิด ไม่คดโกง ไม่ลักขโมย ไม่หลอกลวง ไม่เอนเอียง และประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ และความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละอาย ต่อการกระทำผิด และจริงใจ ทั้งต่อหน้าที่ และวิชาชีพ ไม่คิดคดทรยศ ปราศจากความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ เป็นธรรมทั้งในที่ลับ และที่แจ้ง รวมถึงการปฏิเสธการกระทำที่ไม่ซื่อตรง หรือไม่ซื่อสัตย์ของบุคคลอื่นที่จะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อบุคคล สังคม และประเทศชาติ ความซื่อสัตย์สุจริตของเยาวชนสามารถแสดงให้เห็นได้ผ่านพฤติกรรม และทัศนคติต่าง ๆ			
1. ยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และละอายเกรงกลัวต่อการกระทำผิด			
2. ไม่พูดเท็จไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมยไม่ลอกผลงานหรือการบ้านของเพื่อนหรือคิดโลภอยากได้ของ ๆ ผู้อื่น			
3. ประพฤติตนได้ตามที่พูดหรือคิด และรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น			
4. ไม่เพิกเฉยต่อสิ่งที่ได้รับรู้และการกระทำที่ไม่ถูกต้องและไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง			
5. ตรงต่อเวลา หรือประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ และปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง			
6. ประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ หรือไม่ใช่เล่นหลอ คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม			
7. รับผิดชอบต่อตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง หรือปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา			
8. คิดแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้องและให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นจริง			
9. แยกแยะระหว่างประโยชน์ของตนเองและประโยชน์ที่เป็นของส่วนรวม			
10. แสดงให้เห็นว่าสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจ และการกระทำของตนเอง			
11. ยึดความถูกต้องบนบรรทัดฐานและกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์โดยไม่ลำเอียง			
12. ไม่ดำเนินกิจกรรมที่นำมาซึ่งผลประโยชน์เหนือกว่าผู้อื่นด้วยวิธีการเบียดเบียนหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน			
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ด้านความซื่อสัตย์ 			

ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	ระดับความสอดคล้อง		
	+1	0	-1
ความกตัญญู หมายถึง การแสดงออกถึงการเอาใจใส่ดูแล ช่วยเหลือภารกิจการงาน การพ ขื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งสอน อันติงามของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ อย่างเต็มใจ รักษาเกียรติของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์ และช่วยเหลือแบ่งเบาภาระงาน รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่ยังเกียจหรือถูกดูหมิ่น รวมไปถึงการแสดงออกซึ่งการตอบแทนพระคุณต่อผู้มีพระคุณอย่างเหมาะสม และสำนึกรู้คุณ ดูแลเอาใจใส่ ตอบแทนคุณผู้อื่น และสิ่งอื่นที่มีพระคุณแก่ตนเอง ซึ่งเป็นการตอบแทนคุณในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่ละเมิดหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน			
13. เอาใจใส่ดูแลและยินดีช่วยเหลือ ภารกิจการแบ่งเบาภาระงานของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์เมื่อมีโอกาส			
14. ยกย่องเชิดชูและการรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ			
15. ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณเมื่อมีโอกาส			
16. ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล ไม่ให้เป็นที่ยังเกียจหรือถูกดูหมิ่น			
17. ตระหนักรู้ ระลึกถึงคุณผู้อื่นที่มีแก่ตนเองทั้งครอบครัว ที่ทำงานองค์กร และสังคมประเทศชาติ			
18. แสดงออกทางกาย วาจา และใจต่อผู้มีพระคุณอย่างสุภาพ และให้เกียรติ			
19. ไม่ประพฤติดนที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นและสังคม			
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ด้านความกตัญญู 			
ความมีระเบียบวินัย คุณลักษณะที่เยาวชนแสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง หรือการควบคุมพฤติกรรมของตนได้ด้วยตนเอง หรือการยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ หรือการปฏิบัติตามข้อตกลงกฎเกณฑ์ หรือความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมตนเอง เป็นการเรียนรู้หรือยอมรับในคุณค่าเพื่อควบคุมตนเองให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับและระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นมีความรับผิดชอบตนเองและสังคม มีความมุ่งมั่นต่อหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ รวมถึงการยอมรับผลการกระทำของตนเอง และปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อประโยชน์ของตนเองและการอยู่ร่วมกันในชีวิตประจำวันทั้งที่บ้าน ชั้นเรียน โรงเรียน สถานศึกษา สถาบัน องค์กร สังคม และประเทศชาติ และการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข โดยระเบียบวินัยของเยาวชนสามารถแสดงให้เห็นได้ผ่านพฤติกรรม และทัศนคติ			
20. รับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย			
21. ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างตั้งใจ และตั้งใจ			

ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	ระดับความสอดคล้อง		
	+1	0	-1
ความกตัญญู หมายถึง การแสดงออกถึงการเอาใจใส่ดูแล ช่วยเหลือภารกิจการงาน เคารพ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งสอน อันติงามของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ อย่างเต็มใจ รักษาเกียรติของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์ และช่วยเหลือแบ่งเบาภาระงาน รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่ยังเกียจหรือถูกดูหมิ่น ร่วมไปถึงการแสดงออกซึ่งการตอบแทนพระคุณต่อผู้มีพระคุณอย่างเหมาะสม และสำนึกในบุญคุณ ดูแลเอาใจใส่ ตอบแทนคุณผู้อื่น และสิ่งอื่นที่มีพระคุณแก่ตนเอง ซึ่งเป็นการตอบแทนคุณในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่ละเมิดหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน			
13. เอาใจใส่ดูแลและยินดีช่วยเหลือ ภารกิจการงานของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์เมื่อมีโอกาส			
14. ยกย่องเชิดชูและการรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ			
15. ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณเมื่อมีโอกาส			
16. ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล ไม่ให้เป็นที่ยังเกียจหรือถูกดูหมิ่น			
17. ตระหนัก รู้รักถึงคุณผู้อื่นที่มีแก่ตนเองทั้งครอบครัว ที่ทำงานองค์กร และสังคมประเทศชาติ			
18. แสดงออกทางกาย วาจา และใจต่อผู้มีพระคุณอย่างสุภาพ และให้เกียรติ			
19. ไม่ประพฤติดนที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น และสังคม			
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ด้านความกตัญญู			
ความมีระเบียบวินัย คุณลักษณะที่เยาวชนแสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง หรือการควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ด้วยตนเอง หรือการยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ หรือการปฏิบัติตามข้อตกลงกฎเกณฑ์ หรือความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมตนเอง เป็นการเรียนรู้หรือยอมรับในคุณค่าเพื่อควบคุมตนเองให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับและระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีความมุ่งมั่นต่อหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ รวมถึงการยอมรับผลการกระทำของตนเอง และปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อประโยชน์ของตนเองและการอยู่ร่วมกันในชีวิตประจำวันทั้งที่บ้าน ชั้นเรียน โรงเรียน สถานศึกษา สถาบัน องค์กร สังคม และประเทศชาติ และการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข โดยระเบียบวินัยของเยาวชนสามารถแสดงให้เห็นได้ผ่านพฤติกรรม และทัศนคติ			
20. รับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย			
21. ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างตั้งใจ และตั้งใจ			
22. ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และประพฤติตนตามหลักศีลธรรม อันติงาม			

ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	ระดับความสอดคล้อง		
	+1	0	-1
23. ไม่เบียดเบียน ไม่รังแก ผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน			
24. ดำเนินชีวิตตามแบบแผน และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข			
25. ยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตนพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น			
26. ปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ			
27. ตรงต่อเวลาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามเวลาที่กำหนดไว้			
28. เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ของครอบครัว			
29. เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง ข้อบังคับ กฎระเบียบ ของโรงเรียน			
30. เคารพ และปฏิบัติตาม กฎระเบียบ ของชุมชน			
31. เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมาย ของประเทศชาติ สถาบัน องค์กร			
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ด้านความมีระเบียบวินัย			

**แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน
ในศตวรรษที่ 21 ฉบับสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น**

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน เกี่ยวกับอัตลักษณ์
คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ฉบับสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ในฐานะที่นักเรียนเป็นผู้เข้าร่วมการวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอให้นักเรียนตอบคำถาม
ในแบบสอบถามด้วยตนเอง ซึ่งการตอบแบบสอบถามจะใช้เวลาประมาณ 30 นาที

การเข้าร่วมการวิจัยนี้เป็นไปโดยความสมัครใจ ผู้เข้าร่วมการวิจัยมีสิทธิปฏิเสธ
การเข้าร่วมโดยไม่มีผลกระทบต่อการศึกษาในทางใด ๆ นักเรียนมีอิสระที่จะปฏิเสธไม่ตอบคำถาม
หนึ่งได้ หรือสามารถหยุดการตอบ คำถามได้ทันทีที่ต้องการในระหว่างการตอบแบบสอบถาม
ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามจะถูกเก็บเป็นความลับและการรายงานผลจะไม่มีเปิดเผย
ชื่อหรือข้อมูลใด ๆ อันจะเชื่อมโยงมายังผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้ประกอบไปด้วย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม
ของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

เจริญพร ขอขอบคุณนักเรียนที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

(พระสุนทร วอนไฉวัน)

ผู้วิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าคำตอบที่ต้องการหรือเติมข้อความลงในช่องว่าง

1.1 บุคคล

- ☐ 1. เพศชาย
☐ 2. เพศหญิง
☐ 3. เพศ LGBTQIAN+

1.2 ปัจจุบันนักเรียนศึกษาอยู่ในชั้นใด?

- ☐ 1. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
☐ 2. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
☐ 3. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างของข้อมูลเกี่ยวกับ

สภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวัง โดยกำหนดค่าคะแนนช่วงน้ำหนักเป็น 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง สภาพปัจจุบัน เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน
 ในศตวรรษที่ 21 **อยู่ในระดับมากที่สุด**
 4 หมายถึง สภาพปัจจุบัน เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน
 ในศตวรรษที่ 21 **อยู่ในระดับมาก**
 3 หมายถึง สภาพปัจจุบัน เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน
 ในศตวรรษที่ 21 **อยู่ในระดับปานกลาง**
 2 หมายถึง สภาพปัจจุบัน เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน
 ในศตวรรษที่ 21 **อยู่ในระดับน้อย**
 1 หมายถึง สภาพปัจจุบัน เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน
 ในศตวรรษที่ 21 **อยู่ในระดับน้อยที่สุด**

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	สภาพปัจจุบัน				
	5	4	3	2	1
ความซื่อสัตย์					
1. ยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และละอายเกรงกลัวต่อการกระทำผิด					
2. ไม่พูดเท็จไม่เอาเปรียบผู้อื่นไม่คดโกง ไม่ลักขโมยไม่ลอกผลงานการบ้านของเพื่อน					
3. ประพฤติตนได้ตามที่พูดหรือคิด และปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น					
4. ไม่เพิกเฉยต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้องและไม่แสวงหาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง					
5. ประพฤติตรงทั้งต่อหน้า และลับหลัง และปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง					
6. ประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ต่อวิชาชีพ ไม่ใช่เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม					
7. รับผิดชอบต่อตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มตามกำลังความสามารถของตน					
8. คิดแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้องและให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นจริง					
9. แยกแยะระหว่างประโยชน์ ของตนเองและประโยชน์ที่เป็นของส่วนรวม					
10. แสดงให้เห็นว่าสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจ และการกระทำของตนเอง					
11. ยึดความถูกต้องบนบรรทัดฐานและกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์ หรือเสียผลประโยชน์โดยไม่ลำเอียง					
12. ไม่ดำเนินกิจกรรมที่นำมาซึ่งผลประโยชน์เหนือกว่าผู้อื่นด้วยวิธีการเบียดเบียนหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน					
ความกตัญญู					
13. เอาใจใส่ดูแลและยินดีช่วยเหลือ ภารกิจแบ่งเบาภาระการงานของพ่อแม่ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ เมื่อมีโอกาส					
14. ยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ					
15. ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณเมื่อมีโอกาส					
16. ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่รังเกียจหรือถูกดูหมิ่น					
17. ตระหนักรู้ ระลึกถึงคุณผู้อื่น ที่มีแก่ตนเองทั้งครอบครัว ที่ทำงาน องค์กรและสังคม ประเทศชาติ					
18. แสดงออกทางกาย วาจา และใจต่อผู้มีพระคุณอย่างสุภาพ และให้เกียรติ					
19. ไม่ประพฤติดนที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้มีพระคุณและสังคม					
ความมีระเบียบวินัย					
20. รับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย					
21. ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างเต็มใจ และตั้งใจ					
22. ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และประพฤติดนตามหลักศีลธรรมอันดี					
23. ไม่เบียดเบียน ไม่รังแกผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน					
24. ดำเนินชีวิตตามแบบแผนและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข					
25. ยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตนพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น					
26. ปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ					
27. เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ของครอบครัว					
28. เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง ข้อบังคับ กฎระเบียบของโรงเรียน					
29. เคารพ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของชุมชน					
30. เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมายขององค์กร สถาบัน และประเทศชาติ					

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

**แบบสอบถามสภาพที่คาดหวัง เกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน
ในศตวรรษที่ 21 ฉบับสำหรับผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ปกครอง**

คำชี้แจง

เรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบสภาพที่คาดหวัง เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ตามความคิดเห็นของท่าน

ดังนั้นจึงใคร่ขอความกรุณาจากท่าน โปรดตอบแบบสอบถามฉบับนี้ให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง ผู้วิจัยขอรับรองว่าข้อมูลที่ได้จะนำมาเสนอเป็นภาพรวม จะไม่นำเสนอเป็นรายบุคคลและจะใช้ในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น โดยผู้วิจัยจะสงวนคำตอบของท่านไว้เป็นความลับ

แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 และส่วนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

เจริญพร ขอขอบคุณนักเรียนที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

(พระสุนทร วอนไฉวัน)

ผู้วิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าคำตอบที่ต้องการหรือเติมข้อความลงในช่องว่าง

1.1 บุคคล

- ☐ เพศชาย
☐ เพศหญิง
☐ ไม่ประสงค์ตอบ

1.2 ระดับการศึกษาสูงสุด

- ☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโท
☐ ปริญญาเอก

อื่น ๆ

1.3 ตำแหน่งในการทำงาน

- ☐ ผู้บริหารโรงเรียน
☐ ครู
☐ ผู้ปกครอง

อื่น ๆ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพที่คาดหวัง ในการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างของข้อมูลเกี่ยวกับสภาพที่คาดหวัง โดยกำหนดค่าคะแนนช่วงน้ำหนักเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับคะแนน	สภาพที่คาดหวังเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21
5	อยู่ในระดับ มากที่สุด
4	อยู่ในระดับ มาก
3	อยู่ในระดับ ปานกลาง
2	อยู่ในระดับ น้อย
1	อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	สภาพที่คาดหวัง				
	5	4	3	2	1
ความซื่อสัตย์					
1. ยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และละอายเกรงกลัวต่อการกระทำผิด					
2. ไม่พูดเท็จไม่เอาเปรียบผู้อื่นไม่คดโกง ไม่ลักขโมยไม่ลอกผลงานการบ้านของเพื่อน					
3. ประพฤติตนได้ตามที่พูดหรือคิด และปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น					
4. ไม่เพิกเฉยต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้องและไม่แสวงหาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง					
5. ประพฤติตรงทั้งต่อหน้า และลับหลัง และปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง					
6. ประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ต่อวิชาชีพ ไม่ใช่เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม					
7. รู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มตามกำลังความสามารถของตน					
8. คิดแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้องและให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นจริง					
9. แยกแยะระหว่างประโยชน์ ของตนเองและประโยชน์ที่เป็นของส่วนรวม					
10. แสดงให้เห็นว่าสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจ และการกระทำของตนเอง					
11. ยึดความถูกต้องบนบรรทัดฐานและกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์โดยไม่ลำเอียง					
12. ไม่ดำเนินกิจกรรมที่นำมาซึ่งผลประโยชน์เหนือกว่าผู้อื่นด้วยวิธีการเบียดเบียน หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน					
ความกตัญญู					
13. เอาใจใส่ดูแลและยินดีช่วยเหลือ ภารกิจแบ่งเบาภาระการงานของพ่อแม่ผู้ปกครอง ครู อาจารย์เมื่อมีโอกาส					
14. ยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ					
15. ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณเมื่อมีโอกาส					
16. ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่รังเกียจหรือถูกดูหมิ่น					
17. ตระหนักรู้ ระลึกถึงคุณผู้อื่น ที่มีแก่ตนเองทั้งครอบครัว ที่ทำงาน องค์กรและสังคม ประเทศชาติ					
18. แสดงออกทางกาย วาจา และใจต่อผู้มีพระคุณอย่างสุภาพ และให้เกียรติ					
19. ไม่ประพฤติดนที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้มีพระคุณและสังคม					
ความมีระเบียบวินัย					
20. รับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย					
21. ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างเต็มใจ และตั้งใจ					
22. ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และประพฤติดนตามหลักศีลธรรมอันดี					
23. ไม่เบียดเบียน ไม่รังแกผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน					
24. ดำเนินชีวิตตามแบบแผนและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข					
25. ยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตนพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น					
26. ปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ					

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	สภาพที่คาดหวัง				
	5	4	3	2	1
27. เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ของครอบครัว					
28. เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง ข้อบังคับ กฎระเบียบของโรงเรียน					
39. เคารพ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของชุมชน					
30. เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมายขององค์กร สถาบัน และประเทศชาติ					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

แบบสอบถามความเหมาะสม และความสอดคล้องของร่างหลักสูตรฝึกอบรม สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ

คำชี้แจง

1. เอกสารประกอบหลักสูตรฉบับนี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อประเมินความเหมาะสมเกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 1) ที่มาและความสำคัญ 2) แนวคิดพื้นฐาน 3) หลักการของหลักสูตร 4) ความมุ่งหมายของหลักสูตร 5) กลุ่มเป้าหมาย และลักษณะของผู้เข้าอบรม 6) สาระสำคัญเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 7) โครงสร้างหลักสูตร 8) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 9) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ 10) ขั้นตอนการวัด และประเมินผลผู้เข้าอบรม 11) แผนการจัดฝึกอบรม (หน่วยการเรียนรู้ที่ 1-5) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้

2. หลังจากที่ท่านได้ศึกษา หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว ขอความกรุณาผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นของท่านที่มีต่อแบบสอบถามเพื่อการวิจัย โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง พร้อมระบุข้อเสนอแนะของท่าน (ถ้ามี) เพื่อผู้วิจัยจะได้นำไปพิจารณาแก้ไขเครื่องมือการวิจัยดังกล่าวต่อไป

5 หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
4 หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
3 หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
2 หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
1 หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ฉะนั้น ท่านสามารถเขียนแสดงความคิดเห็น หรือให้ข้อเสนอแนะได้ตามความเหมาะสมลงในตัวเอกสารประกอบหลักสูตร หรือในช่องข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ของแบบประเมิน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เจริญพร ขอขอบคุณท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบประเมิน ณ โอกาสนี้

(พระสุนทร วอนไฉน)

ผู้วิจัย

การประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

คำชี้แจงโปรดอ่านรายการประเมินในแต่ละรายการซึ่งเกี่ยวกับโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเหมาะสมที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

แบบประเมินฉบับนี้เป็นแบบอันดับคุณภาพมาตราส่วนประมาณค่า โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

- 5 เหมาะสมมากที่สุด
- 4 เหมาะสมมาก
- 3 เหมาะสมปานกลาง
- 2 เหมาะสมน้อย
- 1 เหมาะสมน้อยที่สุด

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
1. ที่มา และความสำคัญ					
1.1 กล่าวถึงที่มาและความสำคัญของหลักสูตรได้อย่างชัดเจน					
1.2 ที่มาและความสำคัญชี้ให้เห็นเหตุผล และความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร					
1.3 ความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรทันสมัยเข้ากับสถานการณ์กับยุคปัจจุบัน					
1.4 ใช้ภาษาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเข้าใจง่าย					
1.5 มีความชัดเจน และสามารถนำไปใช้ได้จริง					
1.6 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับแนวคิดพื้นฐาน					
1.7 บอกเหตุผล และความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร					
1.8 มีความเชื่อมโยงเหมาะสมไปสู่องค์ประกอบอื่น ๆ ในหลักสูตร					
1.9 ใช้ภาษาได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม					
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะต่อที่มา และความสำคัญ					
.....					
.....					
.....					
.....					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
2. แนวคิดพื้นฐาน					
2.1 สรุปสาระสำคัญได้อย่างถูกต้องชัดเจน					
2.2 มีความชัดเจนอ่านเข้าใจง่าย					
2.3 มีความสอดคล้อง และเหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร					
2.4 มีความทันสมัย เหมาะสำหรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร					
2.5 เหมาะสำหรับการนำมากำหนดเป็นหลักการของหลักสูตร					
2.6 ใช้ภาษา และเรียบเรียงได้ดี ง่ายต่อการนำมากำหนดเป็นหลักการ กิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตร					
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะต่อแนวคิดพื้นฐาน					
3. หลักการของหลักสูตร					
3.1 มีความชัดเจน สามารถนำไปใช้ได้จริง					
3.2 มีความสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานหรือมีแนวคิดรองรับ					
3.3 แสดงให้เห็นจุดเน้นของหลักสูตรได้อย่างเหมาะสม					
3.4 สามารถใช้เป็นกรอบในการกำหนดสาระสำคัญในองค์ประกอบของหลักสูตร					
3.5 หลักการสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานที่นำมาพัฒนาหลักสูตร					
3.6 แสดงให้เห็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง					
3.7 ใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสม และเข้าใจง่าย					
3.8 หลักการของหลักสูตรครอบคลุม จุดมุ่งหมาย กิจกรรม และประเมินผลการเรียนรู้					
3.9 มีความเป็นไปได้ต่อความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียน					
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะต่อหลักการของหลักสูตร					
4. ความมุ่งหมายของหลักสูตร					
4.1 มีความสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐาน และหลักการของหลักสูตร					
4.2 มีความชัดเจน และสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้					
4.2 มีความชัดเจนแสดงถึงสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน					
4.3 มีความเป็นไปได้ และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้จริง					
4.5 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างแนวคิดพื้นฐาน					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
4.6 นำไปสู่การประเมิน และครอบคลุม ความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน					
4.7 ใช้ภาษาได้เหมาะสม และเข้าใจง่าย					
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะต่อความมุ่งหมายของหลักสูตร					
5. กลุ่มเป้าหมาย และลักษณะของผู้เข้าอบรม					
5.1 มีความชัดเจน และระบุจำนวนผู้เข้าอบรมอย่างเหมาะสม					
5.2 คุณสมบัติของผู้เข้าอบรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร					
5.3 ผู้เข้าอบรมสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมตามที่กำหนด					
5.4 มีเกณฑ์การเข้าร่วมที่เหมาะสมและสามารถวัดผลได้ เข้าร่วมไม่น้อยกว่าร้อยละ 70					
5.5 มีการกำหนดเกณฑ์การคัดออกที่ชัดเจนและเป็นธรรม					
5.6 ผู้เข้าอบรมมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจในการเข้าร่วมอบรม					
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะต่อกลุ่มเป้าหมาย และลักษณะของผู้เข้าอบรม					
6. สาระสำคัญเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21					
6.1 ความเป็นไปได้ และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้จริง					
6.2 สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
6.3 มีความชัดเจน และแสดงให้เห็นความมารยาทของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม					
6.4 ความเป็นไปได้ในการที่จะเสริมสร้างให้เกิดกับผู้เรียนได้จริง					
6.5 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบ กับแนวคิดพื้นฐานหลักการ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
6.6 องค์ประกอบมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันกับตัวบ่งชี้					
6.7 องค์ประกอบได้กำหนดตัวบ่งชี้ไว้อย่างชัดเจน					
6.8 ใช้ภาษาได้เหมาะสม และเข้าใจง่าย					
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะต่อสาระสำคัญเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
7. โครงสร้างหลักสูตร					
7.1 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันกับหลักการ และความมุ่งหมายของหลักสูตร					
7.2 เนื้อหาตามโครงสร้างมีความเหมาะสมกับผู้เรียน					
7.3 ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีรายละเอียด และครอบคลุมสัมพันธ์กันกับหลักสูตร					
7.4 ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีการเรียงลำดับ มีความสอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียน					
7.5 ระยะเวลาในโครงสร้างหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหา					
7.6 ใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสม และเข้าใจง่าย					
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะต่อโครงสร้างหลักสูตร					
8. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
8.1 มีความสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐาน หลักการ และความมุ่งหมายของหลักสูตร					
8.2 มีความสอดคล้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และลักษณะของผู้เข้าอบรม					
8.3 มีความสอดคล้องกับสาระสำคัญ และโครงสร้างหลักสูตร					
8.4 ทุกขั้นตอนมีลำดับ และสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่องกันอย่างเหมาะสม					
8.5 เสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ตามความมุ่งหมายของหลักสูตรได้					
8.6 ระยะเวลาการจัดกิจกรรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสม					
8.9 ใช้เวลาได้เหมาะสม และเข้าใจง่าย					
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะต่อกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
9. สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้					
9.1 มีความเหมาะสมกับแนวคิดพื้นฐาน หลักการ ความมุ่งหมาย กลุ่มเป้าหมาย และลักษณะของผู้เข้าอบรม					
9.2 มีความเหมาะสมกับสาระสำคัญ โครงสร้างหลักสูตร และกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล					
9.3 ความเป็นไปได้ในการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21					
9.4 มีความสมบูรณ์ ครบถ้วน และสะดวกต่อการนำไปพัฒนาผู้เรียนตามจุดมุ่งหมาย					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
9.5 ช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจ กระรือร้น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมเป็นอย่างดี					
9.6 มีความเหมาะสมกับวัย และพัฒนาการของผู้เรียน					
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะต่อสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้					
10. ขั้นตอนการวัด และประเมินผลผู้เข้าอบรม					
10.1 มีความสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐาน และหลักการของหลักสูตร					
10.2 ครอบคลุมจุดมุ่งหมาย และผลการเรียนรู้ของหลักสูตร					
10.3 มีความตรงตามองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้คุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21					
10.4 เป็นการตรวจสอบความสารถและสะท้อนให้เห็นในการเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง					
10.5 มีการใช้วิธีการ เครื่องมือ และเกณฑ์ในการวัดประเมินผลสอดคล้องกับเนื้อหาและความมุ่งหมายของหลักสูตร สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม					
10.6 ใช้ภาษาในวิธีการวัดและประเมินผลของผู้เข้าอบรมได้เหมาะสมและเข้าใจง่าย					
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะต่อวิธีการวัดและประเมินผลของผู้เข้าอบรม					
11. แผนการจัดฝึกอบรม (หน่วยการเรียนรู้ที่ 1-5)					
11.1 สารการเรียนรู้					
11.1.1 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้					
11.1.2 เรียงลำดับเนื้อหาได้อย่างเหมาะสม					
11.1.3 มีความชัดเจนไม่สับสน เข้าใจง่าย					
11.1.4 มีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน					
11.1.5 น่าสนใจ และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน					
11.2 วัตถุประสงค์					
11.2.1 สอดคล้องกับสารการเรียนรู้					
11.2.2 ภาษา หรือข้อความที่ใช้มีความชัดเจนเข้าใจง่าย					
11.2.3 ระบุพฤติกรรมที่สามารถวัดประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
11.3 สื่อ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้					
11.3.1 สอดคล้องกับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
11.3.2 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้					
11.3.3 ได้รับความสนใจของผู้เรียน					
11.3.4 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้					
11.3.5 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ					
11.3.6 เหมาะสมกับวัย และความสนใจของผู้เรียน					
11.4 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
11.4.1 เรียงลำดับกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม					
11.4.2 สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้					
11.4.3 เหมาะสมกับเวลาใช้จัดกิจกรรม					
11.4.4 กิจกรรมมีความชัดเจน ไม่สับสน น่าสนใจ					
11.4.5 สอดคล้องกับหลักการฝึกอบรม					
11.4.6 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้					
11.4.7 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม					
11.5 การวัดประเมินผล					
11.5.1 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้					
11.5.2 สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้					
11.5.3 มีวิธีการวัดประเมินผลที่เหมาะสม					
11.5.4 ใช้เครื่องมือการวัดประเมินผลที่เหมาะสม					
11.5.5 มีเกณฑ์การประเมินผลที่ชัดเจน					
11.5.6 การวัดที่ระบุไว้สามารถประเมินได้					
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะต่อแผนการจัดฝึกอบรม (หน่วยการเรียนรู้ที่ 1-5)					
12. เอกสารประกอบการฝึกอบรม					
12.1 สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
12.2 สอดคล้องกับพลังงาน ที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติ					
12.3 เพียงพอและเหมาะสมต่อการพัฒนาทางการเรียน ของผู้เรียนตามหลักสูตร					
ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะต่อเอกสารประกอบการฝึกอบรม					

**แบบประเมินความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC)
ของแบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21
และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ**

เรียน ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย

เนื่องด้วยผู้วิจัยกำลังดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย 2 ฉบับ ได้แก่ แบบประเมิน
อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้าง
อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

เพื่อให้เครื่องมือที่สร้างขึ้นมีคุณภาพและมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content
Validity) ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบ
ความสอดคล้องของข้อความแต่ละข้อกับนิยามศัพท์หรือโครงสร้างที่กำหนดให้ โดยผลการประเมิน
จากท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาเครื่องมือวิจัยให้มีความสมบูรณ์ และน่าเชื่อถือ
ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณ
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(พระสุนทร วอนไฉวัน)

ผู้วิจัย

ส่วนที่ 1 แบบประเมินความสอดคล้องของนิยามเชิงปฏิบัติการ และรายการข้อคำถาม

คำชี้แจง

- 1.1 โปรดศึกษา นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ ของอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 และองค์ประกอบย่อยที่แนบมาด้วย
- 1.2 โปรดพิจารณาข้อคำถามในตาราง และประเมินว่าข้อคำถามแต่ละข้อมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการจะวัดหรือไม่
- 1.3 โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดโดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้
- +1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้อง หรือวัดได้ตรงกับองค์ประกอบที่ระบุ
 - 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับองค์ประกอบที่ระบุหรือไม่
 - 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามนั้น ไม่สอดคล้อง หรือวัดไม่ตรงกับองค์ประกอบที่ระบุ
- หากท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อการปรับปรุงแก้ไข โปรดระบุในช่องข้อเสนอแนะ

ข้อ ที่	นิยามเชิงปฏิบัติการ และรายการข้อคำถาม	ความสอดคล้อง		
		+1	0	-1
	นิยามเชิงปฏิบัติการอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้านความกตัญญู หมายถึง การรับรู้และสำนึกในบุญคุณของผู้มีพระคุณ (เช่น บิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์) และแสดงออก ซึ่งการตอบแทนคุณอย่างเหมาะสม โดยแสดงพฤติกรรม เช่น การเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนที่ดิดาม การเอาใจใส่ดูแล การช่วยเหลือภารกิจงานตามกำลังความสามารถ และการประพฤติตนเป็นคนดีเพื่อรักษาชื่อเสียงของครอบครัวและโรงเรียน			
1	นักเรียนเอาใจใส่ดูแล และยินดีช่วยเหลือภารกิจแบ่งเบาภาระงานของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์เมื่อมีโอกาส			
2	นักเรียนยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษา อย่างตั้งใจ			
3	นักเรียนตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณเมื่อมีโอกาส			
4	นักเรียนไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่รังเกียจหรือถูกดูหมิ่น			
5	นักเรียนตระหนักรู้ ระลึกถึงคุณผู้อื่น ที่มีแก่ตนเองทั้งครอบครัว องค์กร และสังคมประเทศชาติ			
6	นักเรียนแสดงออกทางกาย วาจาและใจต่อผู้มีพระคุณอย่างสุภาพและให้เกียรติ			
7	นักเรียนไม่ประพฤติตนที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้มีพระคุณ และสังคม			
ข้อเสนอแนะ				
.....				
.....				

ข้อ ที่	นิยามเชิงปฏิบัติการ และรายการข้อคำถาม	ความสอดคล้อง		
		+1	0	-1
	นิยามเชิงปฏิบัติการอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้านความซื่อสัตย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้องและความจริง ประพฤติตรงไปตรงมาทั้งต่อตนเองและผู้อื่น โดยแสดงพฤติกรรม เช่น การไม่พูดเท็จ ไม่บิดเบือนข้อมูล ไม่ลักขโมย ไม่นำสิ่งของของผู้อื่นมาเป็นของตน และ ไม่ทุจริตในการเรียนหรือการสอบ			
8	นักเรียน ยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และละอายเกรงกลัว ต่อการกระทำผิด			
9	นักเรียน ไม่พูดเท็จไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมยไม่ลอกผลงาน หรือการบ้านของเพื่อน หรือคิดโลภอยากได้ของ ๆ ผู้อื่น			
10	นักเรียน ประพฤติตนได้ตามที่พูดหรือคิด และปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับ ผู้อื่น			
11	นักเรียน ไม่เพิกเฉยต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้องและไม่แสวงหาประโยชน์ ในทางที่ไม่ถูกต้อง			
12	นักเรียนประพฤติตรงทั้งต่อหน้า และลับหลัง และปฏิบัติตนต่อผู้อื่น ด้วยความซื่อตรง			
13	นักเรียนประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ไม่ใช่เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรง และทางอ้อม			
14	นักเรียนรับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มตามกำลังความสามารถ ของตน			
15	นักเรียนคิดแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้องและให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นจริง			
16	นักเรียน แยกแยะระหว่างประโยชน์ของตนเองและประโยชน์ที่เป็นของส่วนรวม			
17	แสดงให้เห็นว่านักเรียนจะสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบในผล ของการตัดสินใจ และการกระทำของตนเอง			
18	นักเรียนยึดความถูกต้องบนบรรทัดฐานและกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิก ได้รับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์โดยไม่ลำเอียง			
19	นักเรียน ไม่ดำเนินกิจกรรมที่นำมาซึ่งผลประโยชน์เหนือกว่าผู้อื่นด้วยวิธีการ เบียดเบียนหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน			
ข้อเสนอแนะ				
.....				
.....				

ข้อ ที่	นิยามเชิงปฏิบัติการ และรายการข้อคำถาม	ความสอดคล้อง		
		+1	0	-1
	นิยามเชิงปฏิบัติการอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 การมีระเบียบวินัย หมายถึง ความสามารถในการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และข้อตกลงของครอบครัว โรงเรียน และสังคมอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการแสดงความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วง โดยแสดง พฤติกรรม เช่น การตรงต่อเวลา การปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน การทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จ ตามกำหนด และการยอมรับผลการกระทำของตนเอง			
20	นักเรียน รับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย			
21	นักเรียน ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างเต็มใจ และตั้งใจ			
22	นักเรียน ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และประพฤติตน ตามหลักศีลธรรมอันดีงาม			
23	นักเรียน ไม่เบียดเบียน ไม่รังแกผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน			
24	นักเรียน ดำเนินชีวิตตามแบบแผนและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข			
25	นักเรียน ยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตนพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไข ให้ดีขึ้น			
26	นักเรียน ปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอย่างสุด ความสามารถ			
27	นักเรียน เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ของครอบครัว			
28	นักเรียน เคารพ และปฏิบัติตามข้อบังคับ กฎระเบียบ ของโรงเรียน			
29	นักเรียนเคารพ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของชุมชน			
30	นักเรียน เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมายขององค์กร สถาบันและประเทศชาติ			
ข้อเสนอแนะ				
.....				
.....				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในภาพรวม

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจ

คำชี้แจง แบบประเมินฉบับนี้ใช้สำหรับประเมินความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถาม
ในแบบสอบถามความพึงพอใจกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โปรดพิจารณาว่าข้อคำถามแต่ละข้อสามารถวัด
ความพึงพอใจได้ตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่

เกณฑ์การให้คะแนน

- +1 (สอดคล้อง) ข้อคำถามวัดสิ่งที่ต้องการวัดได้ตรงประเด็น
0 (ไม่แน่ใจ) ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดสิ่งที่ต้องการวัดได้หรือไม่
-1 (ไม่สอดคล้อง) ข้อคำถามไม่สามารถวัดสิ่งที่ต้องการวัดได้

ประเด็นที่ต้องการวัด และรายการข้อคำถาม	ระดับสอดคล้อง		
	+1	0	-1
ด้านวัตถุประสงค์			
1. ความพึงพอใจต่อเป้าหมายของกิจกรรม			
2. ความชัดเจนและความเข้าใจง่ายของเป้าหมายกิจกรรม			
3. ความตรงของกิจกรรมกับความคาดหวัง			
4. ประโยชน์ของวัตถุประสงค์กิจกรรมต่อชีวิตประจำวัน			
5. ความน่าสนใจ และความท้าทายของกิจกรรม			
ข้อเสนอแนะ			
ด้านหลักสูตร			
6. ความพึงพอใจต่อเนื้อหาของหลักสูตร			
7. ความเข้าใจง่ายและชัดเจนของหลักสูตร			
8. ความสอดคล้องของหลักสูตรกับความสนใจและความต้องการ			
9. ประโยชน์ของหลักสูตรในการพัฒนาความรู้และทักษะ			
10. ความหลากหลายและความน่าสนใจของหลักสูตร			
11. การนำความรู้จากหลักสูตรไปใช้ได้จริง			
12. ความท้าทายของหลักสูตรที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเอง			
ข้อเสนอแนะ			
ด้านวิทยากร			
13. ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา			
14. ความสามารถในการสร้างความเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและครบถ้วน			
15. การสร้างบรรยากาศที่น่าสนใจและกระตุ้นการเรียนรู้			
16. การตอบคำถามและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์			
17. ความเป็นมิตรและการเปิดกว้างในการสื่อสาร			
ข้อเสนอแนะ			

ประเด็นที่ต้องการวัด และรายการข้อคำถาม	ระดับสอดคล้อง		
	+1	0	-1
ด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน			
18. ความเหมาะสมของวิธีการจัดการเรียนการสอน			
19. ความน่าสนใจของกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้			
20. บรรยากาศในการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม			
21. ความเหมาะสมของการจัดการเวลา			
ข้อเสนอแนะ			
ด้านสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้			
22. สื่อและอุปกรณ์มีความทันสมัยและเหมาะสม			
23. การจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้เข้าใจและนำไปใช้ได้จริง			
24. คุณภาพและความชัดเจนของสื่อการสอน			
25. ประโยชน์ของสื่อที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ดี			
26. ความทันสมัยและความน่าสนใจของสื่อ			
27. ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล			
28. ความหลากหลายของแหล่งเรียนรู้			
29. ประโยชน์ของสื่อและแหล่งเรียนรู้ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน			
ข้อเสนอแนะ			
ด้านการวัดและประเมินผล			
30. ความชัดเจนในการอธิบายวิธีการประเมินผล			
31. วิธีการประเมินผลสะท้อนความรู้ความเข้าใจได้จริง			
32. ความเหมาะสมของวิธีการวัดผลกับระดับของผู้เรียน			
33. การประเมินผลช่วยให้เห็นถึงพัฒนาการในการเรียนรู้			
34. ความยุติธรรมและความเป็นกลางในการประเมินผล			
35. การได้รับข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ที่เป็นประโยชน์จากการประเมิน			
36. ความเหมาะสมของระยะเวลาในการประเมินผล			
ข้อเสนอแนะ			

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในภาพรวม

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ ผู้ประเมิน
(.....)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

แบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

คำชี้แจงสำหรับนักเรียน

1. แบบประเมินนี้ไม่ใช่ข้อสอบ ไม่มีคะแนน ไม่มีผิดหรือถูก แต่เป็นเหมือนกระจกที่จะช่วยให้นักเรียนได้ ส่องดูตัวเองว่าในเรื่องคุณธรรมต่าง ๆ เราเป็นอย่างไรบ้าง ขอให้นักเรียนตอบตามความเป็นจริง ที่นักเรียนเป็นมากที่สุด เพื่อที่เราจะได้รู้จักจุดแข็งของตัวเอง และหาสิ่งที่เราอยากพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไป

รหัสผู้ตอบแบบประเมิน ID

เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

นักเรียนศึกษาอยู่ในชั้น ☐ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ☐ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

☐ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. ให้นักเรียนอ่านข้อความในแต่ละข้อ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึกหรือในระดับปฏิบัติการของนักเรียนตามความเป็นจริงให้มากที่สุดเพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อให้ครบทุกข้อโดยใช้เกณฑ์ในการตอบ ระดับการปฏิบัติ (Rating Scale) ให้นักเรียนประเมินว่า พฤติกรรมในแต่ละข้อ นักเรียนทำบ่อยแค่ไหน ดังนี้

ทำเป็นประจำ	ทำบ่อย ๆ	ทำบ้าง (บางครั้ง)	ทำน้อยครั้ง	ไม่เคยทำเลย
5	4	3	2	1

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	ระดับปฏิบัติการ				
	5	4	3	2	1
ความกตัญญู โดยมี 8 ข้อ และ 1-8 ข้อ					
1. นักเรียนช่วยงานบ้านเพื่อแบ่งเบาภาระของพ่อแม่/ผู้ปกครอง					
2. นักเรียนยินดีช่วยเหลืองานของคุณครูที่โรงเรียน เมื่อมีโอกาส เช่น ช่วยถือของ					
3. นักเรียนตั้งใจเรียนและประพฤติดี เพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครองสบายใจ					
4. นักเรียนพูดถึงครอบครัวและโรงเรียนในทางที่ดี ไม่นำเรื่องไม่ดีไปพูดให้เสียหาย					
5. นักเรียนหาโอกาสตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครู หรือผู้มีพระคุณ เช่น มอบการ์ดของขวัญ					
6. นักเรียนพูดจากับพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู ด้วยความสุภาพและแสดงความเคารพ					
7. นักเรียนไม่ทำตัวให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือครู ต้องเดือดร้อนใจ					
8. นักเรียนระลึกถึงสิ่งที่พ่อแม่ ครู และผู้มีพระคุณทำให้เสมอ					

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	ระดับปฏิบัติการ				
	5	4	3	2	1
ความซื่อสัตย์ โดยมี 12 ข้อ และ 9-20 ข้อ					
9. นักเรียนพยายามทำในสิ่งที่ถูกต้อง แม้ว่าตอนนั้นจะไม่มีใครเห็น					
10. นักเรียนพูดความจริง (ไม่โกหก) กับพ่อแม่ ครู และเพื่อน					
11. นักเรียนไม่เอาเปรียบเพื่อน เวลาทำงานกลุ่มหรือเล่นด้วยกัน					
12. นักเรียนไม่โกงในการเล่นเกมหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ					
13. นักเรียนไม่หยิบของของคนอื่นหรือของส่วนรวมมาเป็นของตัวเอง					
14. นักเรียนส่งการบ้านหรืองานที่ทำด้วยตัวเอง เช่น ไม่ลอกเพื่อน อินเทอร์เน็ต					
15. นักเรียนไม่ทุจริตในการสอบ เช่น ไม่จดโพย ไม่แอบดูของเพื่อน					
16. เมื่อนักเรียนรับปากหรือสัญญากับใครไว้ จะพยายามทำให้ได้					
17. นักเรียนปฏิบัติต่อเพื่อนทุกคนอย่างเท่าเทียม ไม่ลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ					
18. นักเรียนเป็นคนอย่างไร ต่อหน้าเพื่อน/ครู ลับหลังก็เป็นคนแบบนั้น					
19. เมื่อนักเรียนทำผิดพลาด นักเรียนกล้ายอมรับผิด					
20. หากได้ดูแลเงินหรือของส่วนรวม นักเรียนจะใช้จ่ายอย่างประหยัดและซื่อสัตย์					
ความมีระเบียบวินัย โดยมี 10 ข้อ และ 21-30 ข้อ					
21. เมื่อนักเรียนทำผิดกฎหรือทำพลาด จะยอมรับและพร้อมที่จะแก้ไขให้ดีขึ้น					
22. นักเรียนเคารพสิทธิ์ของคนอื่น เช่น ไม่พูดแทรก ไม่คั่นของเพื่อนโดยไม่ขอ					
23. นักเรียนไม่รังแก (Bully) หรือล้อเลียนเพื่อนให้เขาอับอายหรือเดือดร้อน					
24. เมื่อได้รับมอบหมายหน้าที่ เช่น เวิร์กความสะอาด นักเรียนจะตั้งใจทำอย่างเต็มที่					
25. นักเรียนปฏิบัติตามกฎกติกาของที่บ้าน เช่น เวลากลับบ้าน หน้าที่ที่ได้รับ					
26. นักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน เช่น การแต่งกาย ทรงผม					
27. นักเรียนมาโรงเรียนและเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา					
28. นักเรียนตั้งใจเรียนในห้องเรียน ไม่พูดคุยหรือเล่นจนรบกวนเพื่อนและครู					
29. นักเรียนปฏิบัติตามกฎของชุมชน สังคม เช่น ทิ้งขยะในถัง เข้าคิว					
30. นักเรียนปฏิบัติตามกฎจราจร เช่น ข้ามทางม้าลาย สวมหมวกกันน็อค					
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21					
.....					
.....					
.....					
.....					

**แบบสอบถามความพึงพอใจ ต่อหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา
เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น**

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามความพึงพอใจฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามความคิดเห็นของนักเรียน จึงไม่มีคำตอบถูกหรือผิด ผลสรุปที่ได้จะเป็นข้อมูล ในการนำไปพัฒนาการจัดกิจกรรมให้สมบูรณ์ต่อไป

2. ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับนักเรียนตามความเป็นจริง ให้มากที่สุดเพียงคำตอบเดียว

รหัสผู้ตอบแบบประเมิน ID

2.1 เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2.2 ปัจจุบันนักเรียนศึกษาอยู่ในชั้นใด?

☐ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

☐ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

☐ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3. ให้นักเรียนอ่านข้อความในแต่ละข้อ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของนักเรียนตามความเป็นจริง ให้มากที่สุดเพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อให้ครบทุกข้อโดยใช้เกณฑ์ในการตอบ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง พึงพอใจมาก

ระดับ 3 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง พึงพอใจน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ไม่มีความพึงพอใจ

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
1. ด้านวัตถุประสงค์					
1.1 ความพึงพอใจต่อเป้าหมายของกิจกรรม					
1.2 ความชัดเจนและความเข้าใจง่ายของเป้าหมายกิจกรรม					
1.3 รายละเอียดของกิจกรรมตรงตามความคาดหวัง					
1.4 ประโยชน์ของวัตถุประสงค์กิจกรรมที่มีต่อชีวิตประจำวัน					
1.5 ความน่าสนใจ และความท้าทายของกิจกรรม					
2. ด้านหลักสูตร					
2.1 ความพึงพอใจต่อเนื้อหาของหลักสูตร					
2.2 ความเข้าใจง่าย และชัดเจนของหลักสูตร					
2.3 ความสอดคล้องของหลักสูตรกับความสนใจและความต้องการ					
2.4 ประโยชน์ของหลักสูตรในการพัฒนาความรู้ และทักษะ					
2.5 ความหลากหลาย และความน่าสนใจของหลักสูตร					
2.6 การนำความรู้จากหลักสูตรไปใช้ได้จริง					
2.7 ความท้าทายของหลักสูตรที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเอง					
3. ด้านวิทยากร					
3.1 ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา					
3.2 ความสามารถในการสร้างความเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและครบถ้วน					
3.3 การสร้างบรรยากาศที่น่าสนใจและกระตุ้นการเรียนรู้					
3.4 การตอบคำถามและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์					
3.5 ความเป็นมิตรและการเปิดกว้างในการสื่อสาร					
4. ด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน					
4.1 ความเหมาะสมของวิธีการจัดการเรียนการสอน					
4.2 ความน่าสนใจของกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้					
4.3 บรรยากาศในการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม					
4.4 ความเหมาะสมของการจัดการเวลา					
5. ด้านสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้					
5.1 สื่อและอุปกรณ์มีความทันสมัยและเหมาะสม					
5.2 การจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้เข้าใจและนำไปใช้ได้จริง					
5.3 คุณภาพและความชัดเจนของสื่อการสอน					
5.4 ประโยชน์ของสื่อที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ดี					
5.5 ความทันสมัยและความน่าสนใจของสื่อ					
5.6 ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล					
5.7 ความหลากหลายของสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้					
5.8 ประโยชน์ของสื่อและแหล่งเรียนรู้ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน					

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
6. ด้านการวัด และประเมินผล					
6.1 ความชัดเจนในการอธิบายวิธีการประเมินผล					
6.2 วิธีการประเมินผลสะท้อนความรู้ความเข้าใจได้จริง					
6.3 ความเหมาะสมของวิธีการวัดผล และประเมินกับระดับของผู้เรียน					
6.4 การประเมินผลช่วยให้เห็นถึงพัฒนาการในการเรียนรู้					
6.5 ความยุติธรรมและความเป็นกลางในการประเมินผล					
6.6 การได้รับข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ที่เป็นประโยชน์จากการประเมิน					
6.7 ความเหมาะสมของระยะเวลาในการประเมินผล					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในภาพรวม

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ค่าความสอดคล้อง (IOC)
2. ค่าความเที่ยง (Reliability)

ตาราง 33 สรุปผลการหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ของตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม
ของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ n = 5

ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	n = 5	
	IOC	เกณฑ์
ความซื่อสัตย์		
1. ยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และละอาย เกรงกลัวต่อการกระทำผิด	1.00	ผ่าน
2. ไม่พูดเท็จไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมยไม่ลอกผลงานหรือการบ้านของเพื่อน หรือไม่ลักขโมยหรือคิดโลภอยากได้ของ ๆ ผู้อื่น	1.00	ผ่าน
3. ประพฤติตนได้ตามที่พูดหรือคิด และรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น	1.00	ผ่าน
4. ไม่เพิกเฉยต่อสิ่งที่ได้รับรู้และการกระทำที่ไม่ถูกต้อง และไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง	1.00	ผ่าน
5. ประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ หรือไม่ใช่แค่หลัก คดโกง ทั้งทางตรง และทางอ้อม	1.00	ผ่าน
6. รับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง หรือปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา	1.00	ผ่าน
7. คิดแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้องและให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นจริง	1.00	ผ่าน
8. แยกแยะระหว่างประโยชน์ของตนเองและประโยชน์ที่เป็นของส่วนรวม	1.00	ผ่าน
9. แสดงให้เห็นว่าสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจ และการกระทำของตนเอง	1.00	ผ่าน
10. ยึดความถูกต้องบนบรรทัดฐานและกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์ หรือเสียผลประโยชน์โดยไม่ลำเอียง	1.00	ผ่าน
11. ไม่ดำเนินกิจกรรมที่นำมาซึ่งผลประโยชน์เหนือกว่าผู้อื่นด้วยวิธีการเบียดเบียนหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	1.00	ผ่าน
ความกตัญญู		
12. เอาใจใส่ดูแลและยินดีช่วยเหลือ ภารกิจแบ่งเบาภาระงานของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์เมื่อมีโอกาส	1.00	ผ่าน
13. ยกย่องเชิดชูและการรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ	1.00	ผ่าน
14. ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณ เมื่อมีโอกาส	1.00	ผ่าน
15. ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล ไม่ให้เป็นที่รังเกียจหรือถูกดูหมิ่น	1.00	ผ่าน
16. ตระหนักรู้ ระลึกถึงคุณผู้อื่นที่มีแก่ตนเอง ทั้งครอบครัว ที่ทำงานองค์กร และสังคม ประเทศชาติ	1.00	ผ่าน
17. แสดงออกทางกาย วาจา และใจต่อผู้มีพระคุณ อย่างสุภาพ และให้เกียรติ	1.00	ผ่าน
18. ดูแลเอาใจใส่ อุปการะช่วยเหลือผู้มีพระคุณ ในทางที่ถูกต้อง และไม่ประพฤติดน ที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้มีพระคุณ และสังคม	1.00	ผ่าน

ตาราง 33 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	n = 5	
	IOC	เกณฑ์
ความมีระเบียบวินัย		
19. รับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย	1.00	ผ่าน
20. เคารพและปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ข้อบังคับกฎระเบียบ และกฎหมายของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคมสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศชาติทั้งต่อหน้าและลับหลัง	.80	ผ่าน
21. ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างเต็มใจและตั้งใจ	1.00	ผ่าน
22. ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และประพฤติตนตามหลักศีลธรรมอันดีงาม	1.00	ผ่าน
23. ไม่เบียดเบียน ไม่รังแก ผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน	1.00	ผ่าน
24. ดำเนินชีวิตตามแบบแผน และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	1.00	ผ่าน
25. ยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตนพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น	1.00	ผ่าน
26. ปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ	1.00	ผ่าน

ตาราง 34 ผลการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlation) ของแบบสอบถาม
สภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวังเกี่ยวกับอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน
ในศตวรรษที่ 21 (นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น n = 71 คน)

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	n = 71			
	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่คาดหวัง	
	r	เกณฑ์	r	เกณฑ์
ความซื่อสัตย์				
1. ยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และละอายเกรงกลัวต่อการกระทำผิด	0.60	ผ่าน	0.77	ผ่าน
2. ไม่พูดเท็จไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมยไม่ลอกผลงานหรือการบ้านของเพื่อนหรือคิดลอกเอาไปของ ๆ ผู้อื่น	0.64	ผ่าน	0.82	ผ่าน
3. ประพฤติตนได้ตามที่พูดหรือคิด และปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น	0.63	ผ่าน	0.85	ผ่าน
4. ไม่เพิกเฉยต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้องและไม่แสวงหาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง	0.74	ผ่าน	0.68	ผ่าน
5. ประพฤติตรงทั้งต่อหน้า และลับหลัง และปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง	0.72	ผ่าน	0.77	ผ่าน
6. ประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ไม่ใช่ใช้เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม	0.78	ผ่าน	0.91	ผ่าน
7. รับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มตามกำลังความสามารถของตน	0.78	ผ่าน	0.87	ผ่าน
8. คิดแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้องและให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง	0.73	ผ่าน	0.82	ผ่าน
9. แยกแยะระหว่างประโยชน์ ของตนเองและประโยชน์ที่เป็นของส่วนรวม	0.79	ผ่าน	0.88	ผ่าน
10. แสดงให้เห็นว่าสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจ และการกระทำของตนเอง	0.81	ผ่าน	0.86	ผ่าน
11. ยึดความถูกต้องบนบรรทัดฐานและกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์โดยไม่ลำเอียง	0.83	ผ่าน	0.91	ผ่าน
12. ไม่ดำเนินกิจกรรมที่นำมาซึ่งผลประโยชน์เหนือกว่าผู้อื่นด้วยวิธีการเบียดเบียนหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	0.85	ผ่าน	0.85	ผ่าน
ความกตัญญู				
13. เอาใจใส่ดูแลและยินดีช่วยเหลือ ภารกิจแบ่งเบาภาระการงานของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์เมื่อมีโอกาส	0.71	ผ่าน	0.85	ผ่าน
14. ยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ	0.80	ผ่าน	0.85	ผ่าน
15. ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณเมื่อมีโอกาส	0.77	ผ่าน	0.80	ผ่าน
16. ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่รังเกียจหรือถูกดูหมิ่น	0.80	ผ่าน	0.86	ผ่าน

ตาราง 34 (ต่อ)

อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21	n = 71			
	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่คาดหวัง	
	r	เกณฑ์	r	เกณฑ์
17. ตระหนักรู้ ระลึกถึงคุณผู้อื่น ที่มีแก่ตนเองทั้งครอบครัว ที่ทำงาน องค์กรและสังคมประเทศชาติ	0.81	ผ่าน	0.83	ผ่าน
18. แสดงออกทางกาย วาจา และใจต่อผู้มีพระคุณอย่างสุภาพ และให้เกียรติ	0.79	ผ่าน	0.83	ผ่าน
19. ไม่ประพฤติดนที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้มีพระคุณและสังคม	0.79	ผ่าน	0.81	ผ่าน
ความมีระเบียบวินัย				
20. รับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย	0.77	ผ่าน	0.86	ผ่าน
21. ยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติอย่างเต็มใจและตั้งใจ	0.68	ผ่าน	0.81	ผ่าน
22. ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และประพฤติดนตามหลักศีลธรรมอันดีงาม	0.81	ผ่าน	0.81	ผ่าน
23. ไม่เบียดเบียน ไม่รังแกผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน	0.84	ผ่าน	0.85	ผ่าน
24. ดำเนินชีวิตตามแบบแผนและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	0.79	ผ่าน	0.74	ผ่าน
25. ยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตนพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น	0.76	ผ่าน	0.86	ผ่าน
26. ปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ	0.80	ผ่าน	0.83	ผ่าน
27. เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ของครอบครัว	0.69	ผ่าน	0.82	ผ่าน
28. เคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง ข้อบังคับ กฎระเบียบของโรงเรียน	0.75	ผ่าน	0.85	ผ่าน
29. เคารพ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของชุมชน	0.78	ผ่าน	0.77	ผ่าน
30. เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมายขององค์กร สถาบัน และประเทศชาติ	0.73	ผ่าน	0.76	ผ่าน
ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) ทั้งฉบับ	0.98		0.99	

ตาราง 35 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรม
ของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 (ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน)

ข้อที่	รายการประเมิน	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่					IOC	เกณฑ์
		1	2	3	4	5		
ด้านความกตัญญู								
1	นักเรียนเอาใจใส่ดูแล และยินดีช่วยเหลือภารกิจแบ่งเบา ภาระงานของพ่อแม่ผู้ปกครองครู อาจารย์เมื่อมีโอกาส	0	1	1	1	1	.80	ผ่าน
2	นักเรียนยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษาอย่างตั้งใจ	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
3	นักเรียนตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณ เมื่อมีโอกาส	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
4	นักเรียนไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์ รักษาชื่อเสียง	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
5	ของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่ยรังเกียจหรือถูกดูหมิ่น	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
6	นักเรียนตระหนักรู้ ระลึกถึงคุณผู้อื่น ที่มีแก่ตนเองทั้งครอบครัว องค์กร และสังคมประเทศชาติ	0	1	1	1	1	.80	ผ่าน
7	นักเรียนแสดงออกทางกาย วาจาและใจต่อผู้มีพระคุณ อย่างสุภาพและให้เกียรติ	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
ด้านความซื่อสัตย์								
8	นักเรียนยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และละอาย เกรงกลัวต่อการกระทำผิด	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
9	นักเรียนไม่พูดเท็จไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมย ไม่ลอกผลงานหรือการบ้านของเพื่อน หรือคิดโลภอยากได้ ของ ๆ ผู้อื่น	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
10	นักเรียนประพฤติตนได้ตามที่พูดหรือคิด และปฏิบัติ ตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
11	นักเรียนไม่เพิกเฉยต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้องและไม่แสวงหา ประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
12	นักเรียนประพฤติตรงทั้งต่อหน้า และลับหลัง และปฏิบัติตน ต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
13	นักเรียนประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ไม่ใช่เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรง และทางอ้อม	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
14	นักเรียนรับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มตามกำลัง ความสามารถของตน	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
15	นักเรียนคิดแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
16	นักเรียนแยกแยะระหว่างประโยชน์ของตนเองและประโยชน์ ที่เป็นของส่วนรวม	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน

ตาราง 35 (ต่อ)

ข้อที่	รายการประเมิน	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่					IOC	เกณฑ์
		1	2	3	4	5		
17	แสดงให้เห็นว่านักเรียนสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจ และการกระทำของตนเอง	0	1	1	1	1	.80	ผ่าน
18	นักเรียนยึดความถูกต้องบนบรรทัดฐานและกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์โดยไม่ลำเอียง	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
19	นักเรียนไม่ดำเนินกิจกรรมที่นำมาซึ่งผลประโยชน์เหนือกว่าผู้อื่นด้วยวิธีการเบียดเบียนหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
ด้านความมีระเบียบวินัย								
20	นักเรียนรับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย	0	1	1	1	1	.80	ผ่าน
21	นักเรียนยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างเต็มที่ และตั้งใจ	0	1	1	1	1	.80	ผ่าน
22	นักเรียนปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และประพฤติตนตามหลักศีลธรรมอันดีงาม	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
23	นักเรียนไม่เบียดเบียน ไม่รังแกผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
24	นักเรียนดำเนินชีวิตตามแบบแผนและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	0	1	1	1	1	.80	ผ่าน
25	นักเรียนยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตน พร้อมทั้งจะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
26	นักเรียนปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
27	นักเรียนเคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ของครอบครัว	0	1	1	1	1	.80	ผ่าน
28	นักเรียนเคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง ข้อบังคับ กฎระเบียบ ของโรงเรียน	0	1	1	1	1	.80	ผ่าน
29	นักเรียนเคารพ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของชุมชน	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
30	นักเรียนเคารพ และปฏิบัติตามกฎหมายขององค์กร สถาบันและประเทศชาติ	0	1	1	1	1	.80	ผ่าน
ผลรวมทั้งฉบับ							.94	ผ่าน

ตาราง 36 ผลการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlation) ของแบบประเมิน
 อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 (นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
 จำนวน 30 คน)

ข้อที่	รายการประเมิน	N = 30	
		R	แปลผล
ด้านความกตัญญู		.843	ผ่านเกณฑ์
1	นักเรียนเอาใจใส่ดูแล และยินดีช่วยเหลือภารกิจแบ่งเบาภาระการงานของพ่อแม่ ผู้ปกครองครู อาจารย์เมื่อมีโอกาส	.473	ผ่าน
2	นักเรียนยกย่องเชิดชู และรักษาเกียรติ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานศึกษา อย่างตั้งใจ	.718	ผ่าน
3	นักเรียนตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณเมื่อมีโอกาส	.494	ผ่าน
4	นักเรียนไม่นำความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา ครู อาจารย์รักษาชื่อเสียง ของวงศ์ตระกูลไม่ให้เป็นที่ยังเกลียดหรือถูกดูหมิ่น	.727	ผ่าน
5	นักเรียนตระหนักรู้ ระลึกถึงคุณผู้อื่น ที่มีแก่ตนเองทั้งครอบครัว องค์กร และ สังคมประเทศชาติ	.509	ผ่าน
6	นักเรียนแสดงออกทางกาย วาจาและใจต่อผู้มีพระคุณอย่างสุภาพและให้เกียรติ	.551	ผ่าน
7	นักเรียนไม่ประพฤติดนที่สร้างความเดือนร้อนให้ผู้มีพระคุณ และสังคม	.732	ผ่าน
ด้านความซื่อสัตย์		.861	ผ่านเกณฑ์
8	นักเรียนยึดหลักความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และละอายเกรงกลัว ต่อการกระทำผิด	.622	ผ่าน
9	นักเรียนไม่พูดเท็จไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมยไม่ลอกผลงาน หรือการบ้านของเพื่อน หรือคิดลอกเอาได้ของ ๆ ผู้อื่น	-.186	ไม่ผ่าน
10	นักเรียนประพฤติตนได้ตามที่พูดหรือคิด และปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ กับผู้อื่น	.520	ผ่าน
11	นักเรียนไม่เพิกเฉยต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้องและไม่แสวงหาประโยชน์ ในทางที่ไม่ถูกต้อง	.540	ผ่าน
12	นักเรียนประพฤติตรงทั้งต่อหน้า และลับหลัง และปฏิบัติตนต่อผู้อื่น ด้วยความซื่อตรง	.596	ผ่าน
13	นักเรียนประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ไม่ใช่เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรง และทางอ้อม	.667	ผ่าน
14	นักเรียนรับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มตามกำลังความสามารถ ของตน	.642	ผ่าน
15	นักเรียนคิดแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้องและให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นจริง	.731	ผ่าน
16	นักเรียนแยกแยะระหว่างประโยชน์ของตนเองและประโยชน์ที่เป็นของส่วนรวม	.605	ผ่าน

ตาราง 36 (ต่อ)

ข้อที่	รายการประเมิน	N = 30	
		R	แปลผล
17	แสดงให้เห็นว่านักเรียนสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบ ในผลของการตัดสินใจ และการกระทำของตนเอง	.711	ผ่าน
18	นักเรียนยึดความถูกต้องบนบรรทัดฐานและกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิก ได้รับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์โดยไม่ลำเอียง	.734	ผ่าน
19	นักเรียนไม่ดำเนินกิจกรรมที่นำมาซึ่งผลประโยชน์เหนือกว่าผู้อื่นด้วยวิธีการ เบียดเบียนหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	.366	ผ่าน
ด้านความมีระเบียบวินัย		.883	ผ่านเกณฑ์
20	นักเรียนรับผิดชอบในผลของการกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย	.499	ผ่าน
21	นักเรียนยินดีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างเต็มใจ และตั้งใจ	.593	ผ่าน
22	นักเรียนปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และประพฤติตน ตามหลักศีลธรรมอันดีงาม	.608	ผ่าน
23	นักเรียนไม่เบียดเบียน ไม่รังแกผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน	.629	ผ่าน
24	นักเรียนดำเนินชีวิตตามแบบแผนและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	.553	ผ่าน
25	นักเรียนยอมรับข้อผิดพลาดจากการกระทำของตนพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไข ให้ดีขึ้น	.604	ผ่าน
26	นักเรียนปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ	.642	ผ่าน
27	นักเรียนเคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ของครอบครัว	.662	ผ่าน
28	นักเรียนเคารพ และปฏิบัติตามข้อตกลง ข้อบังคับ กฎระเบียบ ของโรงเรียน	.422	ผ่าน
29	นักเรียนเคารพ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของชุมชน	.662	ผ่าน
30	นักเรียนเคารพ และปฏิบัติตามกฎหมายขององค์กร สถาบันและประเทศชาติ	.698	ผ่าน
ค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) ทั้งหมด		.945	ผ่านเกณฑ์

ตาราง 37 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามความพึงพอใจ

ข้อที่	รายการประเมิน	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่					N = 5	
		1	2	3	4	5	IOC	เกณฑ์
ด้านวัตถุประสงค์								
1	ความพึงพอใจต่อเป้าหมายของกิจกรรม	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
2	ความชัดเจนและความเข้าใจง่ายของเป้าหมายกิจกรรม	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
3	รายละเอียดของกิจกรรมตรงตามความคาดหวัง	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
4	ประโยชน์ของวัตถุประสงค์กิจกรรมที่มีต่อชีวิตประจำวัน	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
5	ความน่าสนใจ และความท้าทายของกิจกรรม	1	0	1	1	1	.80	ผ่าน
ด้านหลักสูตร								
6	ความพึงพอใจต่อเนื้อหาของหลักสูตร	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
7	ความเข้าใจง่ายและชัดเจนของหลักสูตร	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
8	ความสอดคล้องของหลักสูตรกับความสนใจและความต้องการ	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
9	ประโยชน์ของหลักสูตรในการพัฒนาความรู้และทักษะ	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
10	ความหลากหลายและความน่าสนใจของหลักสูตร	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
11	การนำความรู้จากหลักสูตรไปใช้ได้จริง	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
12	ความท้าทายของหลักสูตรที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเอง	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
ด้านวิทยากร								
13	ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
14	ความสามารถในการสร้างความเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและครบถ้วน	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
15	การสร้างบรรยากาศที่น่าสนใจและกระตุ้นการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
16	การตอบคำถามและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
17	ความเป็นมิตรและการเปิดกว้างในการสื่อสาร	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
ด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน								
18	ความเหมาะสมของวิธีการจัดการเรียนการสอน	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
19	ความน่าสนใจของกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
20	บรรยากาศในการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
21	ความเหมาะสมของการจัดการเวลา	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
ด้านสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้								
22	สื่อ และอุปกรณ์แหล่งเรียนรู้ มีความทันสมัยและเหมาะสม	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
23	การจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้เข้าใจและนำไปใช้ได้จริง	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
24	คุณภาพและความชัดเจนของสื่อการสอน	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
25	ประโยชน์ของสื่อที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ดี	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
26	ความทันสมัยและความน่าสนใจของสื่อ	1	0	1	1	1	.80	ผ่าน
27	ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล	1	0	1	1	1	.80	ผ่าน
28	ความหลากหลายของสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้	1	0	1	1	1	.80	ผ่าน
29	ประโยชน์ของสื่อและแหล่งเรียนรู้ในการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน

ตาราง 37 (ต่อ)

ข้อที่	รายการประเมิน	ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่					N = 5	
		1	2	3	4	5	IOC	เกณฑ์
ด้านการวัดและประเมินผล								
30	ความชัดเจนในการอธิบายวิธีการประเมินผล	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
31	วิธีการประเมินผลสะท้อนความรู้ความเข้าใจได้จริง	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
32	ความเหมาะสมของวิธีการวัดผล และประเมินกับระดับของผู้เรียน	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
33	การประเมินผลช่วยให้เห็นถึงพัฒนาการในการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
34	ความยุติธรรมและความเป็นกลางในการประเมินผล	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
35	การได้รับข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ที่เป็นประโยชน์จากการประเมิน	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
36	ความเหมาะสมของระยะเวลาในการประเมินผล	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน

ตาราง 38 ผลการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlation) ของแบบสอบถาม
ความพึงพอใจต่อหลักสูตร (นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 30 คน)

ข้อที่	รายการประเมิน	N = 30	
		r	แปลผล
ด้านวัตถุประสงค์		.796	ผ่านเกณฑ์
1	ความพึงพอใจต่อเป้าหมายของกิจกรรม	.687	ผ่าน
2	ความชัดเจนและความเข้าใจง่ายของเป้าหมายกิจกรรม	.584	ผ่าน
3	รายละเอียดของกิจกรรมตรงตามความคาดหวัง	.680	ผ่าน
4	ประโยชน์ของวัตถุประสงค์กิจกรรมที่มีต่อชีวิตประจำวัน	.546	ผ่าน
5	ความน่าสนใจ และความท้าทายของกิจกรรม	.428	ผ่าน
ด้านหลักสูตร		.829	ผ่านเกณฑ์
6	ความพึงพอใจต่อเนื้อหาของหลักสูตร	.634	ผ่าน
7	ความเข้าใจง่ายและชัดเจนของหลักสูตร	.847	ผ่าน
8	ความสอดคล้องของหลักสูตรกับความสนใจและความต้องการ	.511	ผ่าน
9	ประโยชน์ของหลักสูตรในการพัฒนาความรู้และทักษะ	.271	ปรับปรุงภาษา
10	ความหลากหลายและความน่าสนใจของหลักสูตร	.627	ผ่าน
11	การนำความรู้จากหลักสูตรไปใช้ได้จริง	.507	ผ่าน
12	ความท้าทายของหลักสูตรที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเอง	.619	ผ่าน
ด้านวิทยากร		.795	ผ่านเกณฑ์
13	ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา	.523	ผ่าน
14	ความสามารถในการสร้างความเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและครบถ้วน	.640	ผ่าน
15	การสร้างบรรยากาศที่น่าสนใจและกระตุ้นการเรียนรู้	.326	ไม่ผ่าน
16	การตอบคำถามและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์	.767	ผ่าน
17	ความเป็นมิตรและการเปิดกว้างในการสื่อสาร	.657	ผ่าน
ด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน		.787	ผ่านเกณฑ์
18	ความเหมาะสมของวิธีการจัดการเรียนการสอน	.577	ผ่าน
19	ความน่าสนใจของกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้	.638	ผ่าน
20	บรรยากาศในการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม	.513	ผ่าน
21	ความเหมาะสมของการจัดการเวลา	.658	ผ่าน
ด้านสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้		.823	ผ่านเกณฑ์
22	สื่อ และอุปกรณ์แหล่งเรียนรู้ มีความทันสมัยและเหมาะสม	.541	ผ่าน
23	การจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้เข้าใจและนำไปใช้ได้จริง	.631	ผ่าน
24	คุณภาพและความชัดเจนของสื่อการสอน	.493	ผ่าน
25	ประโยชน์ของสื่อที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ดี	.519	ผ่าน
26	ความทันสมัยและความน่าสนใจของสื่อ	.303	ไม่ผ่าน
27	ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล	.725	ผ่าน
28	ความหลากหลายของสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้	.537	ผ่าน
29	ประโยชน์ของสื่อและแหล่งเรียนรู้ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	.616	ผ่าน

ตาราง 38 (ต่อ)

ข้อที่	รายการประเมิน	N = 30	
		r	แปลผล
ด้านการวัดและประเมินผล		.784	ผ่านเกณฑ์
30	ความชัดเจนในการอธิบายวิธีการประเมินผล	.568	ผ่าน
31	วิธีการประเมินผลสะท้อนความรู้ความเข้าใจได้จริง	.648	ผ่าน
32	ความเหมาะสมของวิธีการวัดผล และประเมินกับระดับของผู้เรียน	.499	ผ่าน
33	การประเมินผลช่วยให้เห็นถึงพัฒนาการในการเรียนรู้	.624	ผ่าน
34	ความยุติธรรมและความเป็นกลางในการประเมินผล	.434	ผ่าน
35	การได้รับข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ที่เป็นประโยชน์จากการประเมิน	.449	ผ่าน
36	ความเหมาะสมของระยะเวลาในการประเมินผล	.451	ผ่าน
ค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) ทั้งฉบับ		.953	ผ่านเกณฑ์

ภาคผนวก ง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตาราง 39 ผลการประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21
ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง ($n = 30$) กับกลุ่มควบคุม ($n = 30$)

นักเรียนคนที่	กลุ่มทดลอง ($n = 30$)			กลุ่มควบคุม ($n = 30$)		
	คะแนนรวม	$\bar{X}$	S.D.	คะแนนรวม	$\bar{X}$	S.D.
01	107	3.57	.68	116	3.87	.78
02	114	3.80	.61	121	4.03	.81
03	114	3.80	.61	115	3.83	.83
04	109	3.63	.76	113	3.77	.94
05	116	3.87	.43	108	3.60	1.07
06	113	3.77	.50	122	4.07	.94
07	112	3.73	.64	110	3.67	1.03
08	114	3.80	.48	113	3.77	.94
09	111	3.70	.60	120	4.00	.87
10	112	3.73	.58	110	3.67	.92
11	114	3.80	.61	109	3.63	1.07
12	116	3.87	.43	110	3.67	.88
13	114	3.80	.66	110	3.67	1.09
14	112	3.73	.58	117	3.90	.99
15	111	3.70	.65	111	3.70	.99
16	118	3.93	.45	115	3.83	.91
17	112	3.73	.52	119	3.97	.76
18	117	3.90	.61	113	3.77	.86
19	117	3.90	.31	116	3.87	.68
20	117	3.90	.40	116	3.87	.90
21	110	3.67	.61	110	3.67	.99
22	110	3.67	.71	114	3.80	.85
23	113	3.77	.82	109	3.63	1.07
24	116	3.87	.43	111	3.70	1.02
25	115	3.83	.38	112	3.73	.98
26	112	3.73	.64	118	3.93	1.05
27	111	3.70	.65	111	3.70	.84
28	115	3.83	.46	109	3.63	1.00
29	108	3.60	.72	113	3.77	.90
30	117	3.90	.31	109	3.63	.85

ตาราง 40 ผลการประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21
 หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง (n = 30) กับกลุ่มควบคุม (n = 30)

นักเรียนคนที่	กลุ่มทดลอง (n = 30)			กลุ่มควบคุม (n = 30)		
	คะแนนรวม	$\bar{X}$	S.D.	คะแนนรวม	$\bar{X}$	S.D.
01	125	4.17	.65	114	3.80	.66
02	123	4.10	.76	120	4.00	.91
03	120	4.00	.87	113	3.77	.90
04	131	4.37	.67	112	3.73	.98
05	116	3.87	.82	109	3.63	.89
06	121	4.03	.81	121	4.03	1.00
07	119	3.97	1.00	111	3.70	1.09
08	127	4.23	.77	110	3.67	.92
09	112	3.73	.64	113	3.77	.90
10	124	4.13	.73	111	3.70	.88
11	124	4.13	.78	101	3.37	1.10
12	122	4.07	.74	103	3.43	.82
13	126	4.20	.81	107	3.57	1.01
14	131	4.37	.72	115	3.83	.83
15	131	4.37	.72	115	3.83	.91
16	127	4.23	.73	115	3.83	.99
17	125	4.17	.79	122	4.07	.91
18	122	4.07	.74	107	3.57	.97
19	126	4.20	.71	118	3.93	.83
20	132	4.40	.72	115	3.83	.83
21	124	4.13	.90	112	3.73	.74
22	131	4.37	.61	108	3.60	.81
23	127	4.23	.73	117	3.90	.80
24	131	4.37	.85	118	3.93	.91
25	124	4.13	.86	112	3.73	.91
26	124	4.13	.86	115	3.83	1.02
27	126	4.20	.92	109	3.63	.85
28	119	3.97	.72	115	3.83	.70
29	121	4.03	.72	109	3.63	1.03
30	123	4.10	.71	116	3.87	.86

ตาราง 41 ผลการประเมินอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21
 หลังการทดลอง และเมื่อผ่านไป 35 วัน ของนักเรียนกลุ่มทดลอง (n = 30)

นักเรียนคนที่	หลังการทดลอง			หลังการทดลองเมื่อผ่านไป 35 วัน		
	คะแนนรวม	$\bar{X}$	S.D.	คะแนนรวม	$\bar{X}$	S.D.
01	125	4.17	.65	124	4.13	.78
02	123	4.10	.76	131	4.37	.81
03	120	4.00	.87	125	4.17	.79
04	131	4.37	.67	131	4.37	.76
05	116	3.87	.82	121	4.03	.76
06	121	4.03	.81	130	4.33	.66
07	119	3.97	1.00	129	4.30	.70
08	127	4.23	.77	131	4.37	.89
09	112	3.73	.64	112	3.73	.74
10	124	4.13	.73	122	4.07	.78
11	124	4.13	.78	129	4.30	.79
12	122	4.07	.74	121	4.03	.72
13	126	4.20	.81	132	4.40	.72
14	131	4.37	.72	135	4.50	.57
15	131	4.37	.72	128	4.27	.74
16	127	4.23	.73	128	4.27	.74
17	125	4.17	.79	129	4.30	.79
18	122	4.07	.74	131	4.37	.56
19	126	4.20	.71	135	4.50	.57
20	132	4.40	.72	136	4.53	.63
21	124	4.13	.90	127	4.23	.73
22	131	4.37	.61	128	4.27	.64
23	127	4.23	.73	130	4.33	.71
24	131	4.37	.85	130	4.33	.66
25	124	4.13	.86	132	4.40	.72
26	124	4.13	.86	126	4.20	.89
27	126	4.20	.92	121	4.03	.76
28	119	3.97	.72	119	3.97	.76
29	121	4.03	.72	116	3.87	.73
30	123	4.10	.71	119	3.97	.89

ภาคผนวก จ

ตัวอย่าง แผนการจัดฝึกอบรมที่ 2

ตัวอย่าง แผนการจัดฝึกอบรมที่ 2

ชื่อหน่วยการเรียนรู้ สร้างสรรค์ความดี...วิถีคนกตัญญู	โรงเรียนบ้านบึง สพป.สกลนคร เขต 2
ครูผู้สอน พระสุนทร วอนไฉวัน	นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
วันศุกร์ ที่ 21 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2568 เวลา 3 ชั่วโมง	ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568
วันศุกร์ ที่ 28 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2568 เวลา 3 ชั่วโมง	สัปดาห์ที่ 3-4

การเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้านความกตัญญู

การเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เป็นการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องการเสริมสร้างด้านความกตัญญูสำคัญที่แสดงออกถึงพฤติกรรม และทัศนคติที่สะท้อนถึงความกตัญญูอย่างแท้จริง ประกอบด้วย 7 ข้อ ดังนี้

ข้อที่	อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้านความกตัญญู
1	ประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัย หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหาย
2	ใช้ถ้อยคำ กิริยา และท่าทางที่สุภาพ รวมถึงแสดงความเคารพอย่างเหมาะสม
3	ภาคภูมิใจในรากเหง้า และแสดงความชื่นชมในทางสร้างสรรค์ต่อครอบครัวและโรงเรียน
4	มีจิตใจเมตตา สำนึกในคุณค่าของความช่วยเหลือ และแสดงออกผ่านการกระทำหรือคำพูด
5	แสดงออกถึงความสำนึกในพระคุณของผู้มีอุปการคุณ และหาทางตอบแทนด้วยความเต็มใจ
6	มีจิตสำนึกในการประพฤติดี รู้จักคิดก่อนทำ และหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้ผู้มีพระคุณไม่สบายใจ
7	มีความกระตือรือร้นในการแบ่งเบาภาระงานและแสดงความรับผิดชอบในครอบครัว และสถานศึกษา

สาระสำคัญ

ความกตัญญู เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาจิตใจของเยาวชน เป็นรากฐานของการมีจิตสำนึกที่ดี มีความเคารพ และเห็นคุณค่าของผู้อื่น โดยเฉพาะต่อผู้มีพระคุณ เช่น บิดา มารดา ครู อาจารย์ และสังคมรอบตัว เยาวชนที่มีความกตัญญูจะสามารถเติบโตเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ รู้หน้าที่ของตน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุขในสังคม โดยมีสาระสำคัญ แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ความหมายของความกตัญญู

ความกตัญญู คือ ความรู้คุณ และการตอบแทนคุณของผู้มีพระคุณ เป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจในบุญคุณของผู้อื่น และมีความเต็มใจที่จะแสดงออกด้วยความเคารพหรือการกระทำที่เหมาะสม

2. คุณค่าของความกตัญญู

- 2.1 ทำให้เยาวชนรู้จักเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
- 2.2 ช่วยหล่อหลอมจิตใจให้เยาวชนมีความอ่อนน้อมถ่อมตน
- 2.3 ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล เช่น ลูกกับพ่อแม่ ศิษย์กับครู
- 2.4 เป็นรากฐานของการพัฒนาอัตลักษณ์ทางคุณธรรม และจริยธรรมที่มั่นคง

3. การแสดงออกของความกตัญญูในชีวิตประจำวัน

- 3.1 รักษาชื่อเสียงของตน และครอบครัว
- 3.2 ช่วยเหลือ แบ่งเบาภาระของครอบครัว
- 3.3 อธิษฐาน หรือทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับ
- 3.4 เคารพ และเชื่อฟังคำสอนของพ่อแม่ ครู หรือผู้มีพระคุณ

4. บทบาทของความกตัญญูในศตวรรษที่ 21

- 4.1 ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว โรงเรียน และสังคม
- 4.2 ส่งเสริมการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกัน
- 4.3 เป็นแนวทางในการสร้างพลเมืองที่มีคุณธรรม ควบคู่กับทักษะชีวิต
- 4.4 เป็นเกราะป้องกันการเบี่ยงเบนพฤติกรรมในยุคเทคโนโลยีและวัตถุนิยม

วัตถุประสงค์

เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้านความกตัญญู สามารถประเมินพฤติกรรม ผลลัพธ์ และการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน โดยสามารถกำหนดข้อบ่งชี้ตามตาราง ดังนี้

ข้อบ่งชี้ที่	อัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้านความกตัญญู
1	ตอบแทนบุญคุณเมื่อมีโอกาส
2	แสดงความสุภาพ และให้เกียรติผู้มีพระคุณ
3	ช่วยเหลือภารกิจของพ่อแม่ และครูเมื่อมีโอกาส
4	ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้มีพระคุณและสังคม
5	ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่บิดามารดา ครู อาจารย์
6	ยกย่องและรักษาเกียรติของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และสถานศึกษา
7	ตระหนัก และระลึกถึงบุญคุณของผู้อื่นทั้งในครอบครัวและสังคม

ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหา เรื่อง ความกตัญญู สำหรับเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่

1. เรื่อง ความกตัญญู
 - 1.1 หลักความกตัญญู
 - 1.2 ความหมายของความกตัญญู
 - 1.3 องค์ประกอบความกตัญญู
 - 1.4 ประโยชน์ของความกตัญญู
 - 1.5 ตัวอย่างความกตัญญูในชีวิตประจำวันของเยาวชน
2. เรื่อง กตัญญู...เท่าชีวิต
 - 2.1 บุคคลตัวอย่างด้านความกตัญญู
 - 2.2 ความกตัญญูต่อแผ่นดิน
 - 2.3 พระราชดำรัสเกี่ยวกับความกตัญญู
 - 2.4 ความกตัญญู ทำให้สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ ให้เป็นไปได้

ชิ้นงานสะท้อนผลการเรียนรู้

ชิ้นงานสะท้อนผลการเรียนรู้ (Learning Reflection Piece) คือ ผลผลิต หรือหลักฐาน ที่แสดงให้เห็นถึงทบทวนประสบการณ์ วิเคราะห์ความรู้สึกรู้สึก และความคิด ตรวจสอบอารมณ์ ความรู้สึก และความคิดของตนเองที่เกิดขึ้น ตกผลึกและสรุปทบทวน และวางแผนเพื่อนำไปใช้ในอนาคต ของผู้เรียนต่อประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับ ไม่ใช่แค่การตอบคำถามถูก-ผิด หรือการส่งงานตามรูปแบบที่กำหนด แต่เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ ตามลำดับ ดังนี้

1. ผลงานเดี่ยว

1.1 ใบงานที่ 2.2 แบบประเมินความกตัญญู “นักเรียนประเมินตนเองเกี่ยวกับพฤติกรรมกตัญญูในชีวิตประจำวัน”

1.2 ใบงานที่ 2.4 แบบประเมินการรับรู้ด้านความซื่อสัตย์ “สำรวจความเข้าใจและการรับรู้ของนักเรียนต่อพฤติกรรมซื่อสัตย์”

1.3 ใบบันทึกความดีที่ 2.5 กตัญญูทุกวัน ฉันทำได้ “นักเรียนเขียนบันทึกการกระทำความดีที่แสดงถึงความกตัญญูในแต่ละวัน”

2. ผลงานกลุ่ม

2.1 การบันทึกพฤติกรรมหรือการกระทำที่แสดงถึง “ความกตัญญู” สมาชิกกลุ่มร่วมกันคัดเลือกเหตุการณ์ที่น่าภูมิใจเกี่ยวกับความกตัญญู แล้วบันทึกลงในแบบฟอร์ม หรือโปสเตอร์

2.2 แบบประเมินการทำงานกลุ่ม เช่น เนื้อหา การจัดระเบียบ การนำเสนอ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานกลุ่ม

2.3 ผลการประเมินสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ครูผู้สอนใช้แบบสังเกตเพื่อประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม ความรับฟัง ความร่วมมือ และความมีวินัยของนักเรียน

สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้คัดเลือกสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เข้าถึงง่าย และสามารถกระตุ้นการเรียนรู้อย่างมีความหมาย โดยมีรายการ ดังนี้

ที่	องค์ประกอบสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้	วัตถุประสงค์ของการใช้
1	สื่อ PowerPoint ประกอบการบรรยาย	นำเสนอสาระสำคัญ แนวคิด และภาพประกอบ เพื่อช่วยทำความเข้าใจหัวข้อในคาบเรียน
2	เครื่องเสียง โน้ตบุ๊ก โปรเจ็กเตอร์ กระดาษปรีฟ กระดาษ Post-it ปากกาเคมี กระดาษ A4	อุปกรณ์สนับสนุนการสอน การนำเสนอ การระดมความคิด และการทำงานกลุ่ม และเขียนสรุป
3	เพลงนันทสมาริ 20 นาที (ลิงก์ประกอบกิจกรรม)	ประกอบกิจกรรมสมาริ ผ่อนคลาย เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนกิจกรรมสะท้อนคิด และอภิปราย
4	คลิป “ความกตัญญู มีค่าเท่ากับอะไร?” (ลิงก์ประกอบกิจกรรม)	เป็นสื่อกระตุ้นคิด เปิดประเด็น และเชื่อมโยง ค่านิยมไปสู่การอภิปรายในชั้นเรียน
5	ฟิวเจอร์บอร์ดแผ่นใหญ่ และกระดาษโน้ต	สำหรับกิจกรรมกลุ่ม เช่น สรุปความรู้ร่วมกัน แปะไอเดีย จัดหมวดประเด็นเรียนรู้
6	ใบความรู้ที่ 2.1 เรื่อง “ความกตัญญู”	เอกสารประกอบการบรรยาย การอ่านเสริม เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐาน และคำศัพท์สำคัญ
7	ใบงานที่ 2.2 แบบประเมินความกตัญญู	ประเมินผลก่อนเรียน (Pre-assessment) เพื่อตรวจสอบความเข้าใจ และทัศนคติพื้นฐาน
8	ใบความรู้ที่ 2.3 เรื่อง “กตัญญู...เท่าชีวิต”	เอกสารประกอบการบรรยาย กรณีศึกษา เสริมความลึกซึ้งด้านค่านิยมและตัวอย่างจริง
9	ใบงานที่ 2.4 แบบประเมินการรับรู้ด้านความซื่อสัตย์	ใช้ประเมินระหว่างเรียน (Formative) เพื่อติดตามพัฒนาการด้านทัศนคติ และเจตคติ
10	ใบบันทึกความดีที่ 2.5 “กตัญญูทุกวัน...ฉันทำได้”	ใช้ประเมินหลังเรียน (Post-assessment) และติดตามพฤติกรรมจริงรายวัน และรายสัปดาห์

ที่	องค์ประกอบสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้	วัตถุประสงค์ของการใช้
11	แบบฟอร์มประเมินการทำงานกลุ่ม (สำหรับครูผู้สอน)	เก็บข้อมูลผลลัพธ์ กระบวนการทำงานกลุ่ม ตามเกณฑ์รูบริก และหลักฐานเชิงประจักษ์
12	แบบฟอร์มสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม (สำหรับครูผู้สอน)	บันทึกพฤติกรรมการมีส่วนร่วม การสื่อสาร บทบาท และวินัยในการทำงานร่วมกัน
13	แบบฟอร์มสะท้อนผลการจัดกิจกรรม (สำหรับครูผู้สอน)	ใช้สะท้อนผลหลังสอน เพื่อพัฒนาสื่อ/กิจกรรม และการประเมินในครั้งถัดไป
14	บันทึกผลหลังแผนการจัดฝึกอบรม (สำหรับครูผู้สอน)	สรุปความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงหน่วยถัดไป
15	ดนตรีเพลงวันแม่ (ลิงก์ประกอบกิจกรรม)	สร้างบรรยากาศ และเชื่อมโยงกิจกรรมเกี่ยวกับ ความกตัญญูทวดเทวี

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์คุณธรรม
จริยธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านความกตัญญู ดำเนินการได้
ตามขั้นตอน ดังนี้

สัปดาห์ที่ 3 วันศุกร์ ที่ 8 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2568 เวลา 3 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 1 เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยไตรสิกขา

1. นำเข้าสู่บทเรียนและเตรียมกาย วาจา ใจ ก่อนเรียน (ศีล)

ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันสวดมนต์ให้วาระ ก่อนเริ่มการเรียนรู้การสอน จัดระเบียบ
นักเรียนให้อยู่ในความสงบ ยืนเรียงแถวหรือจัดที่นั่งให้เหมาะสม ควบคุมดูแลความเรียบร้อย ทำความเคารพ
พระรัตนตรัย กล่าวคำว่า นะโม ตัสสะ... 3 จบ (นักเรียนพนมมือ กล่าวตามครูผู้สอน) และสวดบทบูชา
พระรัตนตรัย

2. เตรียมจิตพิชิตความฟุ้ง (สมาธิ)

2.1 จัดมุมที่ค่อนข้างเงียบในห้องเรียน หรือแค่นักเรียนนั่งประจำที่ของตัวเอง

2.2 ปิดไฟบางส่วน หรือหรี่แสงลง ปิดเสียงแจ้งเตือนจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด

2.3 เปิดเพลงเบา ๆ บางครั้งเพลงบรรเลงที่ผ่อนคลายเบา ๆ (เพลงนั่งสมาธิ 20 นาที

<https://shorturl.asia/NCPjm>)

2.4 แนะนำเบื้องต้นสำหรับนักเรียน อธิบายประโยชน์ พูดคุยกับนักเรียนสั้น ๆ ว่าการทำ
สมาธิช่วยอะไรได้บ้าง เช่น ช่วยให้มีสมาธิมากขึ้น รู้สึกสงบลง หรือช่วยให้สมองปลอดโปร่ง เช่น

1) ให้นักเรียนทำท่าทางที่สบาย

2) นั่งตัวตรง แต่ไม่เกร็ง อาจจะพิงพนักเก้าอี้ได้

3) วางเท้าลงบนพื้น วางเท้าให้เต็มพื้น ไม่ไขว่ห้าง

4) วางมือ วางมือบนหน้าตักสบาย ๆ

5) หลับตาเบา ๆ หรือมองต่ำ แนะนำให้หลับตาเบา ๆ หรือถ้าไม่สบายใจ ให้มองไปที่
จุดใดจุดหนึ่งบนพื้นข้างหน้า โดยไม่ต้องจ้องเขม็ง

6) ไม่ต้องกังวล บอกนักเรียนว่าไม่มีถูกหรือผิด การทำสมาธิ คือ การฝึกฝน

2.5 นำการทำสมาธิ (5 นาที) เริ่มต้นด้วยการผ่อนคลาย (1 นาที)

1) เอาละนักเรียนทุกคน ค่อย ๆ ปรับทำนั่งให้สบายนะครับ

2) ค่อย ๆ หลับตาลงเบา ๆ หรือมองไปที่ปลายจมูก หรือมองลงไปที่พื้น

3) หายใจเข้าลึก ๆ ทางจมูก แล้วหายใจออกช้า ๆ ทางปาก (ทำซ้ำ 2-3 ครั้ง)

4) รู้สึกผ่อนคลายไปทั่วทั้งตัว ตั้งแต่ศีรษะลงไปถึงเท้า

2.6 จดจ่อที่ลมหายใจ (3 นาที)

1) ตอนนี้เราจะมาสังเกตลมหายใจของเรา

2) รู้สึกถึงลมที่เข้าและออกจากจมูกของเรา

3) รู้สึกถึงหน้าท้องที่พองขึ้นเวลาหายใจเข้า และยุบลงเวลาหายใจออก

4) ถ้าความคิดวิ่งเข้ามาในหัว ไม่เป็นไร แคร์รู้ว่ามันมาแล้วค่อย ๆ ดึงความสนใจ

กลับมาที่ลมหายใจของเราอย่างเบา ๆ (อย่าข้อนี้อย่างน้อย ๆ) และเราจะหายใจเข้า และออกไปเรื่อย ๆ อย่างผ่อนคลาย

2.7 สิ้นสุดการทำสมาธิ (1 นาที)

1) เอาละครับ อีกไม่นานเราจะกลับมา

2) ค่อย ๆ ขยับนิ้วมือ นิ้วเท้าเบา ๆ

3) ค่อย ๆ ลืมตาขึ้นช้า ๆ มองไปรอบ ๆ ห้อง และ

4) ยืดเหยียดร่างกายเบา ๆ เพื่อให้รู้สึกสดชื่น

2.8 กิจกรรมหลังการทำสมาธิ ครูผู้สอนพูดคุยสั้น ๆ (ไม่จำเป็นต้องมีประโยชน์)

อาจจะถามนักเรียนว่ารู้สึกอย่างไรบ้างหลังทำสมาธิแต่ไม่ต้องบังคับให้ตอบ

2.9 สร้างความต่อเนื่อง ชมเชยนักเรียนที่ตั้งใจทำ และย้ำเตือนถึงประโยชน์ของการฝึก

สมาธิ

2.10 ผู้สอนแจ้งสาระการเรียนรู้ และวัตถุประสงค์การเรียนรู้

2.11 อธิบายขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรม และกระบวนการวัดผลประเมินผลให้ผู้เรียน

เข้าใจ

2.12 แนะนำกฎกติกาในห้องเรียน ให้นักเรียนเข้าใจถึงขอบเขตที่เหมาะสม

สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นระเบียบ และเคารพซึ่งกันและกัน

2.13 วันแรกของการเรียน เป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดในการแนะนำกฎกติกา เพื่อให้นักเรียนทราบถึงความคาดหวังตั้งแต่เริ่มต้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง หากมีการปรับเปลี่ยนกฎ ควรแจ้งให้นักเรียนทราบโดยเร็วที่สุดเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ใช้โอกาสสนทนาทบทวนกฎกติกาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงผลที่ตามมา

2.14 อธิบายว่าทำไมถึงต้องมีกฎแต่ละข้อ การที่นักเรียนเข้าใจที่มาที่ไปจะช่วยให้ยอมรับและปฏิบัติตามได้ง่ายขึ้น เช่น ที่เราต้องยกมือขึ้นก่อนพูด เพราะจะช่วยให้ทุกคนได้พูดและฟังกันอย่างทั่วถึง ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ใช้ถ้อยคำที่ชัดเจน ตรงไปตรงมา เหมาะสมกับวัยของนักเรียน หลีกเลี่ยงภาษาที่ซับซ้อนหรือเป็นทางการเกินไป เช่น

กฎข้อที่ 1 มาตรงเวลา อธิบายว่า เมื่อออสดัง หรือเสียงสัญญาณที่ดังขึ้นให้ทุกคนนั่งที่ของตัวเองและเตรียมพร้อมสำหรับการเรียน

กฎข้อที่ 2 ยกมือเมื่อต้องการพูด อธิบายว่า หากมีคำถามหรือต้องการแสดงความคิดเห็นให้ยกมือขึ้นรอให้ครูเรียกก่อนนะครับ

กฎข้อที่ 3 เคารพซึ่งกันและกัน อธิบายว่า ฟังเพื่อนและครูอย่างตั้งใจไม่พูดแทรกหรือล้อเลียนผู้อื่น

กฎข้อที่ 4 ดูแลความสะอาด อธิบายว่า ทั้งขยะในถังจัดเก็บอุปกรณ์การเรียนให้เรียบร้อยหลังใช้งาน

กฎข้อที่ 5 ใช้อุปกรณ์อย่างเหมาะสม อธิบายว่า โทรศัพท์มือถือควรปิดเสียงและเก็บไว้ในกระเป๋า ไม่อนุญาตให้ใช้ระหว่างเรียน ยกเว้นในกรณีที่ครูอนุญาต

2.15 ให้นักเรียนมีส่วนร่วม อาจจะชวนนักเรียนคิดว่า เราจะมิกว้อะไรกันบ้างนะ เพื่อให้ห้องเรียน ของเราเป็นห้องเรียนที่ดีการให้นักเรียนมีส่วนร่วมจะทำให้พวกเขารู้สึกเป็นเจ้าของและมีความรับผิดชอบมากขึ้นแสดง ตัวอย่าง อาจจะสาธิตพฤติกรรมที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องให้ดู เช่น การยกมือขึ้นพูดอย่างสุภาพ หรือการพูดแทรกเพื่อน

2.16 ผลลัพธ์ของการปฏิบัติตามและไม่ปฏิบัติตาม อธิบายว่า การปฏิบัติตาม ถ้าเราทุกคนทำตามกฎนี้ ห้องเรียนของเราจะสงบเรียบร้อย และทุกคนจะเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ การไม่ปฏิบัติตาม อธิบายผลที่ตามมาอย่างชัดเจน แต่ไม่ควรข่มขู่ เช่น ถ้าเราพูดแทรกเพื่อนบ่อย ๆ จะทำให้เพื่อนรู้สึกไม่ดี และอาจจะไม่ได้ฟังในสิ่งที่เราอยากจะบอก หรือหากทำผิดกฎบ่อย ๆ อาจจะต้องพูดคุยกันเป็นรายบุคคล เพื่อหาทางแก้ไข

2.17 ทบทวนเป็นประจำ อาจจะทบทวนกฎกติกาเป็นระยะ ๆ โดยเฉพาะในช่วงแรกของการเรียน เพื่อย้ำเตือนให้นักเรียนจำได้

2.18 การสร้างความเข้าใจร่วมกัน ติดประกาศ เขียนกฎกติกาตัวโต ๆ และติดไว้ในที่ที่มองเห็นได้ชัดเจนในห้องเรียน ใช้ภาษาเชิงบวก พยายามใช้คำพูดเชิงบวก เช่น เราจะช่วยกันทำให้ห้องเรียนน่าอยู่ แทนที่จะเป็นห้ามทำสิ่งดัง

2.19 ครูผู้สอน ต้องมีความสม่ำเสมอในการบังคับใช้กฎกติกา และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามกฎเหล่านั้นด้วยตนเอง

3. มองให้ลึก คิดให้เหนือ (ปัญญา)

3.1 ครูผู้สอน แจกใบความรู้ที่ 2.1 เรื่อง ความกตัญญู ใบงานที่ 2.2 แบบประเมินความกตัญญู (นักเรียนประเมินตนเอง) และนักเรียนร่วมกันรับฟัง ครูผู้สอนอธิบาย จาก PowerPoint ประกอบการบรรยาย

3.2 นักเรียนร่วมกันทบทวนความรู้ หลังจากได้ฟังครูผู้สอนอธิบายในเรื่อง ความกตัญญู โดยครูผู้สอนตั้งคำถามกับนักเรียนว่า

1) ความกตัญญูคืออะไร ทำไมถึงสำคัญ

2) เราจะแสดงความกตัญญูได้อย่างไร

3) ตัวอย่างความกตัญญูในชีวิตประจำวันของนักเรียน

3.3 ครูผู้สอนให้นักเรียนศึกษาทำความเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับความกตัญญู

3.4 ครูผู้สอนให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความกตัญญู

3.5 คิดวิเคราะห์จนเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน และสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

3.6 นักเรียนร่วมกันนำเสนอผลจากการศึกษาค้นคว้า

3.7 ครูผู้สอนและนักเรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสรุปสาระสำคัญร่วมกัน

3.8 ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันสรุปประโยชน์ที่ได้รับ และแนวทางการนำไปใช้ใน

ชีวิตประจำวัน

3.9 นักเรียนร่วมกันศึกษาใบความรู้ที่ 2.1 เรื่อง ความกตัญญู และนักเรียนร่วมกันทำใบงานที่ 2.2 แบบประเมินความกตัญญู (นักเรียนประเมินตนเอง)

3.10 ครูผู้สอน ให้นักเรียนพัก 15 นาที ให้นักเรียนพักตามอัธยาศัย ก่อนเข้าสู่กิจกรรมถัดไป

ขั้นตอนที่ 2 มุ่งสร้างกัลยาณมิตรคิดแบบโยนิโสสนสการ

1. สื่อแรงบันดาลใจ...สู่การเปลี่ยนแปลง (กัลยาณมิตร)

1.1 ครูผู้สอน อธิบายหัวข้อกิจกรรม

1.2 ในช่วงนี้เราจะพูดถึงบุคคลที่เป็นตัวอย่างด้านความกตัญญู ไม่ว่าจะเป็นบุคคล

ในครอบครัว บุคคลสาธารณะ หรือบุคคลในประวัติศาสตร์

- 1.3 ให้นักเรียนแต่ละคน “ผัดกันยกตัวอย่าง” บุคคลที่ตนเองประทับใจ
- 1.4 บอกชื่อ และเหตุผลสั้น ๆ ว่าทำไมเลือกคนนั้น
- 1.5 ตัวอย่าง “ผมประทับใจในหลวง ร.9 เพราะพระองค์ทรงดูแลสมเด็จย่าอย่างใกล้ชิด”
“หนูขอยกคุณแม่ของหนู เพราะท่านดูแลคุณยายอย่างไม่เคยบ่นเลยคะ”
- 1.6 อภิปรายร่วมกันเป็นกลุ่ม หรือทั้งชั้น (ครูผู้สอนเป็นผู้นำอภิปราย)
- 1.7 ครูผู้สอน ให้นักเรียนผัดกันยกตัวอย่างบุคคลตัวอย่างด้านความกตัญญู ที่นักเรียนแต่ละคนประทับใจ (โดยครู ให้นักเรียนช่วยกันสรุป) และให้อภิปรายร่วมกันในประเด็นดังตารางต่อไปนี้

ลำดับ	ประเด็นอภิปราย	คำถามกระตุ้นความคิด
1	ความหมายของ “ความกตัญญู”	ความกตัญญูสำหรับนักเรียนคืออะไร
2	เหตุใดเราจึงควรมีความกตัญญู	คนที่ไม่มีความกตัญญูจะเป็นอย่างไร
3	คุณลักษณะของคนกตัญญู	คนกตัญญูควรมีพฤติกรรมอย่างไร
4	ตัวอย่างที่ประทับใจ	นักเรียนได้แรงบันดาลใจอะไรจากบุคคลตัวอย่างที่เพื่อนพูดถึง
5	ความกตัญญูในชีวิตประจำวัน	วันนี้ นักเรียนสามารถทำอะไรเพื่อแสดงความกตัญญูได้บ้าง

2. ขวนคิด ขวนตรง ก่อนตัดสินใจ (โยนิโสมนสิการ)

- 2.1 ครูผู้สอน เปิดคลิปวิดีโอ เรื่อง ความกตัญญู มีค่าเท่ากับอะไร ให้นักเรียนรับชมด้วยใจจดจ่อ (<https://shorturl.asia/uQKGa>)
- 2.2 ครูผู้สอนแนะนำก่อนชมระหว่างดูอยากให้นักเรียนคิดว่าความกตัญญูมีค่าแค่ไหนในชีวิตของเรา
- 2.3 อภิปรายหลังชมวิดีโอ เรื่อง คำถามเพื่อกระตุ้นการคิด ครูผู้สอนให้อภิปรายร่วมกันในประเด็นตามตารางต่อไปนี้

ลำดับ	ประเด็นอภิปราย	คำถามกระตุ้นความคิด
1	ความรู้สึกหลังดูวิดีโอ	- นักเรียนรู้สึกอย่างไรหลังชมวิดีโอเรื่องนี้ - มีฉากไหนหรือประโยคไหนที่ทำให้นักเรียนซึ่งใจ
2	ความหมายของความกตัญญู	- สำหรับนักเรียน ความกตัญญูคืออะไร - ทำไมคนเราจึงควรมีความกตัญญู
3	บุคคลที่แสดงความกตัญญู	- ตัวละครใดในวิดีโอที่คุณคิดว่าแสดงความกตัญญู - เขาทำสิ่งใดที่คุณประทับใจ
4	การเปรียบเทียบ “คุณค่าของความกตัญญู”	- ถ้าจะเปรียบเทียบความกตัญญูเป็นสิ่งของหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มันมีค่าเท่ากับอะไร - ทำไมนักเรียนจึงเลือกเปรียบเทียบแบบนั้น
5	ความกตัญญูในชีวิตจริง	- นักเรียนเคยแสดงความกตัญญูต่อใครบ้าง - ในชีวิตประจำวัน เราจะแสดงความกตัญญูได้อย่างไร
6	สิ่งที่เรียนรู้จากวิดีโอ	- สิ่งสำคัญที่สุดที่นักเรียนได้เรียนรู้จากคลิปนี้คืออะไร - นักเรียนจะนำสิ่งนี้ไปปรับใช้ในชีวิตได้อย่างไร
7	ความกตัญญูกับการเป็นคนดีในสังคม	- คนที่มีความกตัญญูจะส่งผลต่อครอบครัวและสังคมอย่างไร - หากทุกคนในประเทศมีความกตัญญู สังคมจะเปลี่ยนไปอย่างไร

- 2.4 สรุปโดยครูผู้สอน ย้ำว่า “ความกตัญญูไม่ได้วัดด้วยสิ่งของ แต่วัดจากใจและการกระทำ” และส่งเสริมให้นักเรียนนำไปปฏิบัติในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

2.5 นักเรียนทำแบบฝึกคิดหลังชมวีดิทัศน์ (นักเรียนเขียนลงในใบงานที่ 2.4 เรื่อง กตัญญู...
เท่าชีวิต)

2.6 ครูผู้สอน เมื่อต้องแจกใบงานมอบหมาย (ใบบันทึกความดีที่ 2.5 กตัญญูทุกวัน
ฉันทำได้) ให้นักเรียน เพื่อส่งในสัปดาห์หน้า

2.7 ครูผู้สอน ชี้แจงสิ่งที่นักเรียนต้องทำ เช่น

- 1) ทบทวนใบบันทึกความดีที่เขียนไว้แล้ว
- 2) ตอบคำถามในใบงานให้ครบถ้วนตามหัวข้อ
- 3) วางแผนและลงมือทำความดีเรื่องความกตัญญูจริงในชีวิตประจำวัน
- 4) แนับใบบันทึกความดี (ต้นฉบับรายวัน) มาด้วยตอนส่งงาน
- 5) กำหนดส่ง ภายในวันศุกร์หน้า (.....) และใบงานฉบับนี้ถือเป็น

ส่วนหนึ่งของการประเมินผลรายสัปดาห์

6) หากนักเรียนมีคำถามหรือข้อสงสัยสามารถสอบถามครูผู้สอนได้โดยตรง
และขอให้นักเรียนตั้งใจทำ และฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้ที่มีความกตัญญูในทุก ๆ วันนะครับ

2.8 ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักเรียน หลังเสร็จสิ้นกิจกรรม ขั้นตอนการกราบพระลา
(กรณีออกจากห้องฝึกอบรม) ดังนี้

- 1) เตรียมกายและใจให้สำรวม แต่งกายเรียบร้อย (ชุดนักเรียนหรือชุดอบรม)
เก็บอุปกรณ์หรือของใช้ส่วนตัวให้เรียบร้อยก่อน ยืนหรือนั่งรอฟังสัญญาณ คำเชิญจากครูผู้สอน
- 2) จัดแถวเพื่อกราบลาพระ (ครูผู้สอน) เดินเข้าแถวอย่างเป็นระเบียบ นั่งพับเพียบ
หน้าพระ (ครูผู้สอน) อย่างสำรวม ไม่พูดคุยหรือเล่นขณะรอ
- 3) กล่าวคำกราบลาพระ(ครูผู้สอน) (สามารถพูดพร้อมกันหรือมีตัวแทนนักเรียนกล่าว)
กราบนมัสการพระอาจารย์ กระหม่อม/ดิฉัน ตัวแทนคณะนักเรียน ขอกราบลาพระอาจารย์ (ครูผู้สอน)
- 4) กราบพระลา กราบพระ 1 ครั้ง (ถ้ากราบเฉพาะพระสงฆ์) หรือ 3 ครั้ง
(หากมีพระพุทธรูปอยู่ด้วย) กราบด้วยความเคารพ ก้มศีรษะให้ถึงพื้น มีอวาทให้ปลายนิ้วแนบพอดีกับหน้าผาก
ตั้งใจฟัง ไม่พูดคุย พนมมือรับพรด้วยความเคารพ และถอยออกจากบริเวณอย่างสุภาพ ยกมือไหว้พระอีกครั้ง
ก่อนลุก ลุกขึ้นอย่างสำรวม ไม่หันหลังให้พระทันที ให้ถอยออกหรือเดินเฉียง เดินออกเป็นแถว เรียบร้อย
ไม่ส่งเสียงดัง

สัปดาห์ที่ 4 วันศุกร์ ที่ 15 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2568 เวลา 3 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 3 หาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยอริยสัจ 4

1. นำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันสวดมนต์ไหว้พระ ก่อนเริ่มการเรียนการสอน จัดระเบียบ
นักเรียนให้อยู่ในความสงบ ยืนเรียงแถวหรือจัดที่นั่งให้เหมาะสม ควบคุมดูแลความเรียบร้อย ทำความเคารพ
พระรัตนตรัย กล่าวคำว่า นะโม ตัสสะ... 3 จบ (นักเรียนพนมมือ กล่าวตามครูผู้สอน) และสวดบทบูชา
พระรัตนตรัย

1.2 ครูผู้สอนนำการทำสมาธิ (5 นาที)

1.3 อธิบายขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรม และกระบวนการวัดผลประเมินผลให้ผู้เรียนเข้าใจ

1.4 ครูผู้สอนให้นักเรียนนำใบบันทึกความดีที่ 2.5 กตัญญูทุกวัน ฉันทำได้

1.5 ครูผู้สอนให้นักเรียนตั้งคำถาม-อภิปรายจากบันทึกใบบันทึกความดีที่ 2.5 กตัญญูทุกวัน
ฉันทำได้ ปัญหาที่ตนเผชิญในชีวิตประจำวัน

1.6 ครูผู้สอนตั้งคำถามนำ เช่น “จากปัญหาที่เธอเขียนไว้ เธอรู้สึกอย่างไรกับเหตุการณ์นั้น” “ในสถานการณ์นั้น มีใครสักคนที่ยังอยู่เคียงข้างเราบ้างไหม” “นักเรียนแสดงความกตัญญูต่อเขาในช่วงเวลานั้นอย่างไร”

1.7 ครูผู้สอนแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน โดยคลื่อนักเรียนและรับกระดาษปรีฟ ปากกาเคมี กระดาษเอ 4 จากนั้นให้นักเรียนเลือกหัวหน้ากลุ่ม และเลขานุการกลุ่ม ให้นักเรียนกลุ่มร่วมกันทบทวนใบบันทึกความดีที่ 2.5 กตัญญูทุกวัน ฉันทำได้ ของตนเอง

2. ตระหนักปัญหา (ทุกข์)

ครูผู้สอน ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอ่าน “ใบบันทึกความดีที่ 2.5 กตัญญูทุกวัน ฉันทำได้” ของตนเองสมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนปัญหาที่พบในใบบันทึก หัวหน้ากลุ่ม ดำเนินการอภิปราย เลขานุการกลุ่ม บันทึก และสรุปผลลงในกระดาษปรีฟ

3. วิเคราะห์ต้นเหตุของปัญหา (สมุทัย)

ครูผู้สอน ตั้งคำถามชวนคิดเพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา เช่น

- 1) ปัญหาที่ฉันเผชิญอยู่คืออะไร
- 2) ใครที่ช่วยฉันผ่านปัญหานั้น และเขาทำอะไรให้
- 3) ฉันได้แสดงความกตัญญูตอบกลับแล้วหรือยัง อย่างไร
- 4) ถ้ายังไม่ได้แสดง ฉันสามารถทำอะไรได้บ้างในวันนี้
- 5) เราจะฝึกความกตัญญูในช่วงที่เหนื่อยยากได้อย่างไร

4. เห็นทางออกจากปัญหา (นิโรธ)

- 1) นักเรียนตระหนักว่า ปัญหาสามารถยุติได้
- 2) เสนอวิธีแก้ไขโดยเปลี่ยนมุมมอง หรือวิธีดำเนินชีวิต
- 5) ครูผู้สอน ให้นักเรียนเขียนภาพอนาคตที่ปราศจากปัญหาลงในกระดาษปรีฟ
- 6) นักเรียนร่วมกันระดมความคิด หาทางเลือกในการแก้ไขปัญหา

5. ลงมือแก้ปัญหา (มรรค)

- 1) ครูผู้สอนให้นักเรียนตัวแทนกลุ่ม อาสาแนะนำหน้าห้องเรียน
- 2) ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันสะท้อนผลการปฏิบัติ
- 3) ครูผู้สอนให้นักเรียนพัก 15 นาที ให้นักเรียนพักตามอัธยาศัย ก่อนเข้าสู่กิจกรรมถัดไป

ขั้นตอนที่ 4 ปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคภายในใจด้วยอิทธิบาท 4

1. ความพอใจในการทำสิ่งนั้น (ฉันทะ)

ครูผู้สอนแจกใบไม้แห่งความกตัญญู” (Post-it รูปหัวใจ) คนละ 1 ใบ และเล่าเรื่องเกี่ยวกับต้นไม้แห่งความกตัญญู เช่น “ฉันอยากแสดงความรักต่อแม่”

2. ความตั้งใจจดจ่อ (จิตตะ)

ครูผู้สอนให้นักเรียนเขียนสิ่งที่ตนอยากขอบคุณบุคคลรอบตัว เช่น ตั้งใจนึกถึงคนที่มีความดี และเขียนด้วยความรู้สึกจริง (เปิดดนตรีเบา ๆ บางครั้งเพลงบรรเลงที่ผ่อนคลายเบา ๆ เช่น ดนตรีเพลงวันแม่ <https://shorturl.asia/pHIN5>

3. ความเพียร ไม่ย่อท้อ (วิริยะ)

3.1 ครูผู้สอนให้นักเรียนเขียนข้อความขอบคุณลงบน “ใบไม้แห่งความกตัญญู” (Post-it) เช่น แม้จะรู้สึกเจ็บหรือไม่ถนัดการเขียน ก็พยายามทำให้สำเร็จ

3.2 นักเรียนติดใบไม้บน “ต้นไม้แห่งความกตัญญู” บอร์ดกลางห้องด้วยความตั้งใจ และใส่ใจ ภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการสร้างบรรยากาศที่ดี

4. พิจารณาไคร่ครวญ (วิมังสา)

4.1 ครูผู้สอนและนักเรียนอภิปรายร่วมกัน สิ่งที่ตนเขียน สิ่งที่ประทับใจ นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เช่น “คราวหน้าจะลองพูดกับแม่ตรง ๆ”

4.2 นักเรียนคิดทบทวนพฤติกรรมของตนเอง ตั้งเป้าหมายเล็ก ๆ เช่น “จะพูดขอบคุณแม่ก่อนนอนทุกวัน”

4.3 ครูผู้สอนสรุปบทเรียน และสะท้อนผลการเรียนรู้ (AAR) เพื่อสรุปแนวทางต่อยอดการแสดงความกตัญญูในชีวิตจริง ครูสังเกตนักเรียนมีพัฒนาการด้าน EQ ดีขึ้น

4.4 ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักเรียน หลังเสร็จสิ้นกิจกรรม ขั้นตอนการกราบพระลา (กรณีออกจากห้องฝึกอบรม) ดังนี้

- 1) เตรียมกายและใจให้สำรวม แต่งกายเรียบร้อย (ชุดนักเรียนหรือชุดอบรม) เก็บอุปกรณ์หรือของใช้ส่วนตัวให้เรียบร้อยก่อน ยืนหรือนั่งรอฟังสัญญาณ คำเชิญจากครูผู้สอน
- 2) จัดแถวเพื่อกราบลาพระ (ครูผู้สอน) เดินเข้าแถวอย่างเป็นระเบียบ นั่งพับเพียบ หน้าพระ (ครูผู้สอน) อย่างสำรวม ไม่พูดคุยหรือเล่นขณะรอ
- 3) กล่าวคำกราบลาพระ (ครูผู้สอน) (สามารถพูดพร้อมกันหรือมีตัวแทนนักเรียนกล่าว) กราบนมัสการพระอาจารย์ กระหม่อม/ดิฉัน ตัวแทนคณะนักเรียน ขอกราบลาพระอาจารย์ (ครูผู้สอน)
- 4) กราบพระลา กราบพระ 1 ครั้ง (ถ้ากราบเฉพาะพระสงฆ์) หรือ 3 ครั้ง (หากมีพระพุทธรูปอยู่ด้วย) กราบด้วยความเคารพ ก้มศีรษะให้ถึงพื้น มีอว้างให้ปลายนิ้วแนบพอดีกับหน้าผาก ตั้งใจฟัง ไม่พูดคุย พนมมือด้วยความเคารพ และถอยออกจากบริเวณอย่างสุภาพ ยกมือไหว้พระอีกครั้งก่อนลุกขึ้นอย่างสำรวม ไม่หันหลังให้พระทันที ให้ถอยออกหรือเดินเฉียง เดินออกเป็นแถว เรียบร้อย ไม่ส่งเสียงดัง

เอกสารประกอบแผนการจัดฝึกอบรมที่ 2

ใบความรู้ที่ 2.1 เรื่อง ความกตัญญู

ขอบเขตเนื้อหา

1. หลักความกตัญญู
2. ความหมายของความกตัญญู
3. องค์ประกอบความกตัญญู
4. ประโยชน์ของความกตัญญู
5. ตัวอย่างความกตัญญูในชีวิตประจำวันของเยาวชน

ความกตัญญูคืออะไร ทำไมถึงสำคัญ



ลองนึกภาพว่ามนุษย์เกิดมาบนโลกใบนี้ ได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย หรือญาติพี่น้อง ดูแลอบรมสอน และช่วยเราเติบโต นอกจากนี้ยังมีครูบาอาจารย์ที่คอยให้ความรู้ และเป็นแรงบันดาลใจให้กับเรา ความกตัญญู คือ การแสดงความขอบคุณต่อผู้มีพระคุณเหล่านี้

ทำไมความกตัญญูถึงสำคัญ

1. ทำให้เรามีความสุข การแสดงความกตัญญูทำให้เรารู้สึกดีกับตัวเองและคนอื่น ๆ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และทำให้เราเป็นคนที่มีน้ำใจ
2. ทำให้เราเป็นคนดีขึ้น การตระหนักถึงบุญคุณของผู้อื่นช่วยให้เราเป็นคนที่มีคุณธรรมและจริยธรรม
3. ทำให้ชีวิตเราดีขึ้น คนที่มีความกตัญญูมักจะได้รับ การสนับสนุนและความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง ทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ และมีความสุข

เราจะแสดงความกตัญญูได้อย่างไร

1. ตั้งใจเรียน ทำให้พ่อแม่และครูภูมิใจ
2. เป็นคนดี ทำความดีและช่วยเหลือสังคม
3. พูดขอบคุณ คำพูดง่าย ๆ แต่มีความหมายที่ยิ่งใหญ่
4. ช่วยเหลือผู้อื่น ตอบแทนบุญคุณด้วยการช่วยเหลือผู้อื่น
5. ดูแลคนที่เรารัก ดูแลพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย และญาติพี่น้องเมื่อต้องการความช่วยเหลือ

ความกตัญญูไม่ใช่เรื่องยาก เพียงแค่เรามีความตั้งใจที่จะแสดงความขอบคุณและความรักต่อผู้มีพระคุณ จำไว้ว่า ความกตัญญูเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของมนุษย์ ทำให้เราเป็นคนที่มีคุณค่าและเป็นที่รักของทุกคน ความหมายของความกตัญญู

ความกตัญญู หมายถึง รู้อุปการคุณที่พ่อแม่มีต่อเรา รู้อุปการคุณที่ครูอาจารย์มีต่อเรา ยกย่องสรรเสริญ เชิดชูคุณความดีของท่านผู้มีอุปการคุณ หาโอกาสตอบแทนบุญคุณของบุคคลผู้มีอุปการคุณ และปรนนิบัติรับใช้ผู้มีบุญคุณถ้ามีโอกาส

องค์ประกอบความกตัญญู

ความกตัญญู คือ การแสดงความขอบคุณและความเคารพต่อผู้มีพระคุณ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 องค์ประกอบหลัก ๆ ดังนี้

1. ความกตัญญูต่อบุคคล
 - 1.1 ครูอาจารย์ เป็นผู้ให้ความรู้และพัฒนาศักยภาพ
 - 1.2 บิดามารดา เป็นผู้ให้กำเนิด เลี้ยงดู และอบรมสั่งสอน
 - 1.3 ญาติพี่น้อง เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนซึ่งกันและกัน
 - 1.4 พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ เป็นผู้สอนธรรมะและนำทางจิตวิญญาณ
2. ความกตัญญูต่อสถาบัน
 - 2.1 ชาติ การรักและปกป้องประเทศชาติ
 - 2.2 ศาสนา การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน
 - 2.3 พระมหากษัตริย์ การเคารพและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
3. ความกตัญญูต่อสัตว์
 - 3.1 สัตว์เลี้ยง การดูแลและให้ความรัก
 - 3.2 สัตว์ป่า การอนุรักษ์และไม่ทำร้าย
 - 3.3 สัตว์ใช้งาน การให้ความเคารพและดูแลเมื่อแก่ชรา
4. ความกตัญญูต่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
 - 4.1 การดูแลรักษา การรักษาสภาพแวดล้อมให้ดี
 - 4.2 การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การใช้ทรัพยากรอย่างมีความรับผิดชอบ

ความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่นำมาซึ่งความสุขและความเจริญในชีวิต การแสดงความกตัญญูต่อบุคคล สถาบัน สัตว์ และธรรมชาติ เป็นการสร้างสังคมที่สงบสุขและน่าอยู่

ประโยชน์ของความกตัญญู

ความกตัญญู คือ การแสดงความกตัญญูและความขอบคุณต่อผู้มีพระคุณ ซึ่งรวมถึงบุพการีหรือผู้มีอุปการะคุณต่อเรา การปฏิบัติตามหลักความกตัญญูทวเทินั้นมีประโยชน์มากมายต่อทั้งตัวเราและสังคมโดยรวม ดังนี้

1. ประโยชน์ในระดับปัจเจกบุคคล
 - 1.1 ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต การแสดงความกตัญญูต่อบุพการีเป็นการแสดงออกถึงความดีงามและความมีคุณธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางโลกและทางธรรม
 - 1.2 ความสุขและความสงบในใจ การระลึกถึงบุญคุณและความดีของบุพการีและการแสดงออกถึงความกตัญญู จะช่วยทำให้จิตใจของเราสงบและมีความสุข
 - 1.3 เป็นที่รักและเคารพ ผู้ที่มีความกตัญญูจะได้รับการยกย่องและเคารพจากคนรอบข้าง ทำให้มีแต่คนอยากคบค้าสมาคมด้วย

2. ประโยชน์ในระดับสังคม

2.1 สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ความกตัญญูเป็นรากฐานสำคัญของความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว การแสดงความกตัญญูต่อบุพการีจะช่วยเสริมสร้างความรักความผูกพัน และความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว

2.2 ลดปัญหาทางสังคม สังคมที่สมาชิกมีความกตัญญูต่อบุพการี จะมีปัญหาทางสังคมน้อยลง เช่น ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง ปัญหาคนชราไร้ที่พึ่ง เพราะสมาชิกในสังคมจะดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน

2.3 สร้างสังคมที่สงบสุข สังคมที่สมาชิกมีความกตัญญู จะเป็นสังคมที่สงบสุข เพราะสมาชิกจะมีความเมตตา กรุณา และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

3. ประโยชน์ในระดับโลก

3.1 สร้างสันติภาพและความสงบสุข ความกตัญญูเป็นหลักเมตตาที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การปฏิบัติตามหลักความกตัญญู จะช่วยลดความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมโลก

3.2 สร้างความเข้าใจและความร่วมมือ การระลึกถึงบุญคุณและความดีของผู้อื่น จะช่วยสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างบุคคลและระหว่างประเทศ

3.3 สร้างโลกที่น่าอยู่ โลกที่ผู้คนมีความกตัญญู จะเป็นโลกที่น่าอยู่ เพราะผู้คนจะเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน

ความกตัญญูไม่ใช่เพียงแต่การแสดงออกต่อบุพการีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณอื่น ๆ เช่น ครูอาจารย์ ผู้บังคับบัญชา หรือผู้ที่เคยช่วยเหลือเรา การปฏิบัติตามหลักความกตัญญูจะนำมาซึ่งประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวม

ตัวอย่างความกตัญญูในชีวิตประจำวันของเยาวชน



1. ความกตัญญูต่อพ่อแม่

1.1 ตั้งใจเรียนและทำให้พ่อแม่ภูมิใจ

1.2 พูดคำขอบคุณกับพ่อแม่เมื่อได้รับความช่วยเหลือ

1.3 ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน เช่น ทำความสะอาดบ้าน ล้างจาน หรือช่วยจัดเตรียมอาหาร

1.4 เอาใจใส่และดูแลพ่อแม่เมื่อท่านมีความต้องการ เช่น พาท่านไปหาหมอ หรือคอยช่วยดูแลเมื่อท่านไม่สบาย

2. ความกตัญญูต่อครูอาจารย์
 - 2.1 ไม่พูดหรือทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมในห้องเรียน
 - 2.2 ขอบคุนครูที่สอนความรู้และคำแนะนำดี ๆ
 - 2.3 ช่วยเหลือครูในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น
 - 2.4 ให้เกียรติและเคารพครูอาจารย์ โดยการตั้งใจเรียน และทำการบ้านให้เสร็จ
3. ความกตัญญูต่อญาติพี่น้อง
 - 3.1 ดูแลและช่วยเหลือญาติที่สูงอายุ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย
 - 3.2 มีความเคารพและให้ความสำคัญกับคำแนะนำจากญาติ
 - 3.3 ช่วยพี่น้องทำการบ้านหรือดูแลเมื่อพวกเขาต้องการความช่วยเหลือ
4. ความกตัญญูต่อสังคมและธรรมชาติ
 - 4.1 รักษาสิ่งแวดล้อมโดยไม่ทำลายต้นไม้ หรือปล่อยขยะในที่สาธารณะ
 - 4.2 ช่วยทำความสะอาดสาธารณะ เช่น เก็บขยะในโรงเรียนหรือในสวนสาธารณะ
 - 4.3 มีส่วนร่วมในกิจกรรมช่วยเหลือสังคม เช่น การบริจาคของ หรือรวมกิจกรรมจิตอาสา
5. ความกตัญญูต่อเพื่อน
 - 5.1 เคารพและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน
 - 5.2 ช่วยเพื่อนเมื่อเขามีปัญหาหรือเกิดความยากลำบาก
 - 5.3 ยอมรับความช่วยเหลือจากเพื่อนและตอบแทนด้วยการช่วยเหลือเพื่อนในโอกาส

ที่เขาต้องการ

บทสรุป ความกตัญญูเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งหมายถึง การระลึกถึงบุญคุณและแสดงความขอบคุณต่อผู้มีพระคุณ ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง หรือแม้แต่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความกตัญญูมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

1. ความกตัญญูต่อบุคคล เช่น พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณ
2. ความกตัญญูต่อสถาบัน เช่น ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
3. ความกตัญญูต่อสัตว์ เช่น การดูแลสัตว์เลี้ยงและเคารพชีวิตสัตว์
4. ความกตัญญูต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การรักษาสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากร

ความรับผิดชอบประโยชน์ของความกตัญญู

1. ระดับบุคคล ทำให้มีความสุข ความสงบในจิตใจ และเป็นที่รักของผู้อื่น
2. ระดับสังคม ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว ลดปัญหาทางสังคม และสร้างสังคมที่สงบสุข
3. ระดับโลก ก่อให้เกิดสันติภาพ ความร่วมมือ และทำให้โลกน่าอยู่

การแสดงความกตัญญูทำได้หลายวิธี เช่น การพูดขอบคุณ การช่วยเหลือผู้อื่น การตั้งใจเรียน และการทำความดี ความกตัญญูไม่เพียงแต่สร้างความสุขให้กับตัวเราเอง แต่ยังช่วยสร้างสังคมที่เต็มไปด้วยความเมตตาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำให้โลกของเราน่าอยู่ยิ่งขึ้น

ใบงานที่ 2.2 แบบประเมินความกตัญญู

คำชี้แจงให้นักเรียนพิจารณาแต่ละข้ออย่างรอบคอบ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของตนเองมากที่สุด พร้อมทั้งเขียนความคิดเห็นเกี่ยวกับความกตัญญูตามความเข้าใจของตนเองในตอนท้าย ระดับ 4 ความหมายดีมากที่สุด ระดับ 3 ความหมายดีมาก ระดับ 2 ความหมายดี น้อย และระดับ 1 ความหมายดี น้อยที่สุด

รายการประเมิน	ระดับพฤติกรรม			
	4	3	2	1
1. ขอบคุนพ่อแม่ทุกครั้งเมื่อได้รับสิ่งของหรือความช่วยเหลือจากท่าน				
2. ช่วยเหลืองานบ้านโดยไม่ต้องรอให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองสั่ง				
3. เคารพ เชื่อฟัง และให้เกียรติครูอาจารย์ทั้งในและนอกเวลาเรียน				
4. แสดงความยินดีเมื่อเห็นความสำเร็จของผู้มีพระคุณ เช่น พ่อแม่หรือครู				
5. ภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย และเคารพธงชาติ				
6. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาอย่างสม่ำเสมอ				
7. แสดงความเคารพต่อพระมหากษัตริย์ เช่น การยืนตรงเคารพเพลงสรรเสริญพระบารมี				
8. เลี้ยงดูและดูแลสัตว์เลี้ยงอย่างมีความรับผิดชอบ				
9. ไม่ทารุณสัตว์ หรือเล่นรุนแรงกับสัตว์				
10. ตระหนักว่าสัตว์บางชนิดมีบุญคุณ เช่น วัว ควาย และดูแลเมื่อหมดอายุใช้งาน				
11. ไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ และช่วยกันรักษาความสะอาด				
12. ใช้น้ำ ไฟ และทรัพยากรต่าง ๆ อย่างประหยัด				
13. ปลุกต้นไม้หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมดูแลสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนหรือชุมชน				
14. ช่วยเหลือเพื่อน ญาติ หรือคนรอบตัวเมื่อเขาต้องการความช่วยเหลือ				
15. ยินดีตอบแทนผู้มีพระคุณในโอกาสต่าง ๆ ด้วยการกระทำหรือคำพูดที่จริงใจ				

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับ “ความกตัญญู” เช่น ความหมาย ความสำคัญ หรือสิ่งที่นักเรียนเคยปฏิบัติ

.....

.....

.....

.....

.....

เกณฑ์การแปลผลคะแนนรวม (คะแนนรวมเต็ม 60 คะแนน)

คะแนนรวม	ระดับความกตัญญู	คำอธิบาย
54-60	สูงมาก	มีความกตัญญูอย่างเด่นชัด
45-53	สูง	มีความกตัญญูดีสม่ำเสมอ
36-44	ปานกลาง	มีพื้นฐานความกตัญญู แต่ยั้งควรเสริมสร้าง
ต่ำกว่า 36	ต้องปรับปรุง	ควรส่งเสริมแนวทางการปลูกฝังความกตัญญูนี้เพิ่มเติม

เกณฑ์การตัดสินผลการประเมินความกตัญญู (เกณฑ์ผ่าน)

ระดับคะแนนรวม	สถานะการผ่านเกณฑ์	คำอธิบาย
54-60	ผ่าน	มีพฤติกรรมกตัญญูในระดับดีถึงดีมาก ควรส่งเสริมต่อเนื่อง
36-44	ผ่านแบบมีเงื่อนไข	ควรได้รับการเสริมสร้างพฤติกรรมเพิ่มเติมในบางด้าน
ต่ำกว่า 36 คะแนน	ไม่ผ่าน	ควรจัดกิจกรรมหรือแนวทางปลูกฝังความกตัญญูอย่างเร่งด่วน

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

ในส่วนนี้ นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาความกตัญญู เช่น การเพิ่มพูน การแสดงออกถึงความรู้สึกขอบคุณ ความสำคัญของการรู้จักแสดงความกตัญญู และวิธีการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ใบความรู้ที่ 2.3 เรื่อง กตัญญู...เท่าชีวิต

บุคคลตัวอย่างด้านความกตัญญู

👑 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (รัชกาลที่ 9) พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้เปี่ยมด้วยความกตัญญู ทั้งต่อพระราชมารดา ครูบาอาจารย์ และแผ่นดินไทย พระราชจริยวัตรของพระองค์เป็นแบบอย่างอันดีงามให้พวกเราทุกคนได้เรียนรู้



ที่มา https://www.thairath.co.th/news/royal/1104467?gallery_id=7



ความกตัญญูต่อพระราชมารดา (สมเด็จพระย่า)
ทรงดูแลสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีอย่างใกล้ชิดตลอดชีวิต
เมื่อเสด็จไปไหน จะทรงจูงพระหัตถ์สมเด็จพระย่าเสมอ
ทรงตรัสว่า “สมเด็จพระย่าทรงเป็นครูชีวิตของเรา”



ความกตัญญูต่อแผ่นดิน

ทรงทำงานหนักเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกภูมิภาค
เสด็จพระราชดำเนินไปในถิ่นทุรกันดารแม้ในเวลาฝนตกหรือเส้นทางยากลำบาก
ทรงคิดค้น เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ประชาชนมีชีวิตที่มั่นคง



พระราชดำรัสเกี่ยวกับความกตัญญู

“ความกตัญญู คือ คุณธรรมที่สูงส่งคนเราควรระลึกถึงผู้มีพระคุณ เช่น พ่อแม่ ครู และประเทศชาติ”



แบบอย่างที่ยาวชนควรนำไปใช้

ด้าน	สิ่งที่ควรทำ
ต่อพ่อแม่	เชื่อฟัง ดูแล ช่วยงานในบ้าน
ต่อครูอาจารย์	เคารพ รับฟังคำสั่งสอน
ต่อประเทศ	รักษาวินัย ไม่ทำผิดกฎหมาย

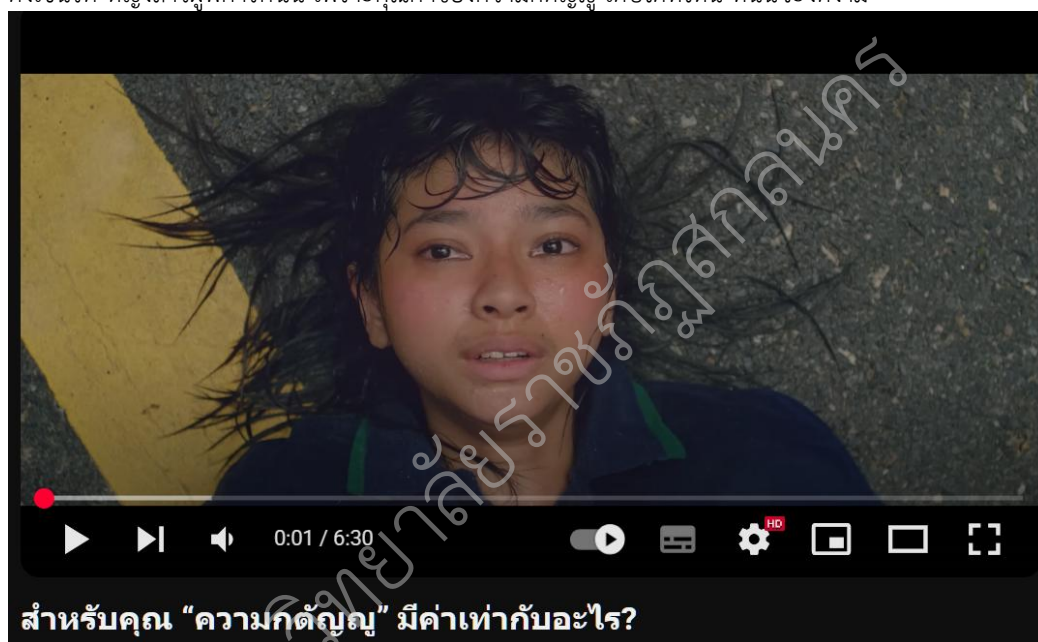


สรุป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงเป็น “พระมหากษัตริย์ยอดกตัญญู”
ผู้เป็นแบบอย่างของคนไทยทุกคน พวกเราควรน้อมนำพระราชจริยวัตรมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

ความกตัญญู ทำให้สิ่งที่เป็นไปได้ ให้เป็นไปได้

“กตัญญู...เท่าชีวิต” ที่สร้างขึ้นภายใต้แนวคิด “ความกตัญญู ทำให้สิ่งที่เป็นไปได้ ให้เป็นไปได้” ถ่ายทอดเรื่องราวของความรักที่แท้จริงของเด็กผู้หญิงคนหนึ่งที่อยู่ชีวิต และสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับครอบครัว ด้วยการเข้าแข่งขันวิ่งมาราธอนด้วยขาเพียงข้างเดียวเพื่อนำเงินรางวัลมารักษาพ่อที่ป่วย โดยหวังว่าความมุ่งมั่น ไม่ทอดทิ้งจากพลังแห่งความกตัญญูจะเป็นแรงบันดาลใจและเป็นตัวอย่างของคนรุ่นใหม่ที่จะทำทุกอย่าง ให้สำเร็จได้ แม้งานนั้นจะทำหาย หรือทำให้สำเร็จได้ยากเพียงใดก็ตาม เพราะทุกความกตัญญู ไม่ว่าจะทำเรื่อง เล็กหรือเรื่องใหญ่ ย่อมมีความหมายและมีคุณค่าเสมอ

ถ้าเรามีความรัก ความเมตตา ความสามัคคี ซึ่งมีพื้นฐานมาจากความกตัญญู ไม่ว่าจะมีความฝัน หรือเป้าหมายอะไร เราจะทำสำเร็จได้ ด้วยความเชื่อที่ว่าความกตัญญู จะทำให้สิ่งที่เป็นไปได้ ให้เป็นไปได้ ดังเช่นรติ หญิงสาวผู้พิการคนนี้ เพราะคุณค่าของความกตัญญู เติบโตที่ไหน ที่นั่นจะงดงาม



สำหรับคุณ “ความกตัญญู” มีค่าเท่ากับอะไร?

ที่มา <https://www.youtube.com/watch?v=ZTZAQTbpNiM>

“ความกตัญญู” ของคุณมีค่าเท่ากับอะไร?

สำหรับเด็กสาวคนนี้ ความกตัญญูคือรักแรกและรักแท้ ที่มีค่าเท่าชีวิต

ติดตามความอัศจรรย์ของชีวิต ที่ทำให้สิ่งที่เป็นไปได้ ... ให้เป็นไปได้

ร่วมร้อยเรียงความดีสู่สังคม... เพราะเราเชื่อว่า คุณค่าของ “ความกตัญญู” เติบโตที่ไหน ที่นั่นจะงดงาม

ใบงานที่ 2.4 แบบประเมินการรับรู้ด้านความกตัญญู

คำชี้แจง แบบประเมินการรับรู้ด้านความกตัญญู มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความรู้และทักษะการตัดสินใจ ซึ่งเป็นแบบประเมินสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลาในการทำประมาณ 10 นาที จำนวนคำถาม 10 ข้อ เกี่ยวกับวิดีโอ “กตัญญู...เท่าชีวิต” จากแคมเปญ ซีพีร้อยเรียงความดี พร้อมตัวเลือกคำตอบ

1. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดจากตัวเลือก ก ข ค และ ง
2. ให้นักเรียนอ่านข้อความในแต่ละข้อ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ระดับความเหมาะสมที่ตรงกับการปฏิบัติ หรือความคิดเห็น
3. ให้นักเรียนอ่านคำถามในแต่ละส่วนของใบงานให้ละเอียด และตอบคำถามให้ครบถ้วนตามที่กำหนด
4. หากมีข้อสงสัยเกี่ยวกับเนื้อหาหรือคำถามในใบงาน สามารถสอบถามผู้สอนได้
5. ส่งใบงานที่กรอกข้อมูลครบถ้วนภายในเวลาที่กำหนด

1. วิดีโอ กตัญญู...เท่าชีวิต เน้นย้ำคุณธรรมใดเป็นหลัก ☐ ก. ความซื่อสัตย์ ☐ ข. ความอดทน ☐ ค. ความกตัญญู ☐ ง. ความกล้าหาญ	2. ผู้บริหารท่านใดที่ร่วมถ่ายทอดเรื่องราวในวิดีโอนี้ ☐ ก. คุณฉันทน์ เจียรนวนนท์ ☐ ข. คุณก้องศักดิ์ ไชยรัมย์ศักดิ์ และคุณบุญชัย โอภาสเอี่ยมลิขิต ☐ ค. คุณศุภชัย เจียรนวนนท์ ☐ ง. คุณสุภกิต เจียรนวนนท์
3. วัตถุประสงค์หลักของแคมเปญ ซีพีร้อยเรียงความดีคืออะไร ☐ ก. ส่งเสริมการขายสินค้า ☐ ข. สร้างความบันเทิง ☐ ค. ส่งเสริมคุณธรรม ☐ ง. ให้ข้อมูลบริษัท	4. กิจกรรมใดที่เชิญชวนให้ผู้ชมร่วมในวิดีโอนี้ ☐ ก. การแข่งขันกีฬา ☐ ข. การประกวดร้องเพลง ☐ ค. การแชร์ภาพยนตร์ ☐ ง. การจัดนิทรรศการ
5. วิดีโอนี้เปรียบเทียบความกตัญญูเหมือนอะไร ☐ ก. แสงสว่าง ☐ ข. เข็มทิศ ☐ ค. สายน้ำ ☐ ง. ขุนเขา	6. วิดีโอนี้มีจุดประสงค์ที่จะกระตุ้นสิ่งใดในผู้ชม ☐ ก. การแข่งขัน ☐ ข. การทบทวน ☐ ค. การท่องเที่ยว ☐ ง. การพักผ่อน

7. วิดีโอนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการใด ☐ ก. โครงการส่งเสริมการขายสินค้า ☐ ข. โครงการซีพีร้อยเรียงความดี ☐ ค. โครงการท่องเที่ยวไทย ☐ ง. โครงการเพื่อความบันเทิง	8. วิดีโอนี้ได้มีการเชิญชวนให้พนักงานในเครือบริษัททำอะไร ☐ ก. ให้ร่วมกันร้องเพลง ☐ ข. ให้ร่วมกันส่งความตั้งใจที่จะตอบแทนคนที่รัก ☐ ค. ให้ร่วมกันออกกำลังกาย ☐ ง. ให้ร่วมกันท่องเที่ยว
9. วิดีโอนี้กล่าวถึงคุณธรรมใดที่เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ☐ ก. ความกล้าหาญ ☐ ข. ความอดทน ☐ ค. ความกตัญญู ☐ ง. ความเห็นอกเห็นใจ	10. วิดีโอนี้ต้องการส่งเสริมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของอะไร ☐ ก. การแข่งขัน ☐ ข. การท่องเที่ยว ☐ ค. ความกตัญญู ☐ ง. การพักผ่อน

คำชี้แจง ให้นักเรียนชมวิดีโอต้นเรื่อง “ความกตัญญู มีค่าเท่ากับอะไร” อย่างตั้งใจ แล้วตอบคำถามในแบบฝึกคิดให้ครบถ้วนด้วยความคิดของตนเองอย่างซื่อสัตย์ เพื่อสะท้อนความเข้าใจและทบทวนคุณค่าของความกตัญญูในชีวิตประจำวันของตนเอง

1. สรุปสิ่งที่ได้จากการดูวิดีโอต้นเรื่อง 3 ประโยค (เขียนจากความเข้าใจของตนเอง)

1.1

1.2

1.3

2. เขียนคำตอบของนักเรียนในประโยคนี้ “ความกตัญญู สำหรับฉันมีค่าเท่ากับ...”

.....

.....

3. ยกตัวอย่างการแสดงความกตัญญูในชีวิตจริงที่นักเรียนเคยทำ (อาจเป็นต่อพ่อแม่ ครู ญาติ หรือผู้อื่นที่เคยช่วยเหลือเรา)

.....

.....

.....

เฉลยข้อสอบ

1. ค. ความกตัญญู
2. ข. คุณก่อกำเนิด ไซรัสมิศักดิ์ และคุณบุญชัย โอภาสเอี่ยมลิขิต
3. ค. ส่งเสริมคุณธรรม
4. ค. การแชร์ภาพยนตร์
5. ข. เข้มทิศ
6. ข. การทบทวน
7. ข. โครงการซีพีร้อยเรียงความดี
8. ข. ให้ร่วมกันส่งความตั้งใจที่จะตอบแทนคนที่รัก
9. ค. ความกตัญญู
10. ค. ความกตัญญู

กำหนดเกณฑ์ผ่าน

เกณฑ์ผ่าน ผู้เข้าสอบจะต้องตอบคำถามถูกอย่างน้อย 7 ข้อ จากทั้งหมด 10 ข้อ จึงจะถือว่า “ผ่าน” การทดสอบความเข้าใจเกี่ยวกับวิดีโอ “กตัญญู...เท่าชีวิต” และแคมเปญ “ซีพีร้อยเรียงความดี”

เหตุผลในการกำหนดเกณฑ์ผ่าน

1) ความเข้าใจหลัก การตอบถูก 7 ข้อ แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าสอบมีความเข้าใจในประเด็นหลัก และวัตถุประสงค์สำคัญของวิดีโอและแคมเปญในระดับที่น่าพอใจ ความครอบคลุม ข้อสอบครอบคลุมประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิดีโอและแคมเปญ การตอบถูก 7 ข้อ จึงบ่งชี้ถึงความเข้าใจในภาพรวม

2) ความสมเหตุสมผล เกณฑ์ 70% ถือเป็นมาตรฐานที่ใช้กันทั่วไปในการประเมินความเข้าใจในหลายบริบท และ 3) หากต้องการเกณฑ์ผ่านที่เข้มงวดหรือผ่อนปรนกว่านี้ ก็สามารถปรับเปลี่ยนจำนวนข้อที่ต้องตอบถูกได้ตามความเหมาะสม เช่น หากต้องการเน้นความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง อาจกำหนดเกณฑ์ผ่านเป็น 8 หรือ 9 ข้อ ในทางกลับกัน หากต้องการให้ผ่านได้ง่ายขึ้น อาจลดเกณฑ์ลงมาเป็น 6 ข้อ

เกณฑ์การแปลผลคะแนน

เกณฑ์การให้คะแนน (เต็ม 12 คะแนน) แบ่งออกเป็น 3 ข้อ ข้อละ 4 คะแนน ดังนี้

ระดับคะแนน	เกณฑ์การพิจารณา
4 คะแนน (ดีเยี่ยม)	ตอบได้ถูกต้อง ครบถ้วน สื่อความชัดเจน แสดงความเข้าใจและมีความคิดสร้างสรรค์หรือเชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้ดี
3 คะแนน (ดี)	ตอบได้ถูกต้อง ครบถ้วน เข้าใจประเด็น มีตัวอย่างแต่ยังไม่เด่นชัด
2 คะแนน (พอใช้)	ตอบได้บางส่วน ขาดความชัดเจน หรือไม่สามารถเชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้มากนัก
1 คะแนน (ควรปรับปรุง)	ตอบไม่ตรงประเด็น หรือไม่สามารถอธิบายความคิดของตนเองได้อย่างเข้าใจ
0 คะแนน	ไม่ตอบ หรือไม่แสดงความพยายามในการทำแบบฝึก

การแปลผลรวมคะแนน และเกณฑ์ผ่าน

คะแนนรวม (จาก 12)	ระดับผลสัมฤทธิ์	เกณฑ์ผ่าน
10–12 คะแนน	ดีเยี่ยม	นักเรียนต้องได้คะแนนรวมไม่น้อยกว่า 6 คะแนน จากคะแนนเต็ม 12 คะแนน เพื่อถือว่าผ่าน เกณฑ์การประเมินในกิจกรรมนี้ โดยมีความเข้าใจในเนื้อหาของวิดิทัศน์ และสามารถสะท้อนความคิดเกี่ยวกับ “ความกตัญญู” ได้ในระดับพื้นฐานขึ้นไป
7–9 คะแนน	ดี	
4–6 คะแนน	พอใช้	
0–3 คะแนน	ควรปรับปรุง	



สมุด

บันทึกความดี

ของ

.....

ชั้น เลขที่

ใบบันทึกความดีที่ 2.5
กตัญญูทุกวัน...ฉันทำได้

โรงเรียน.....

ปีการศึกษา

ใบบันทึกความดีที่ 2.5 กตัญญูทุกวัน ฉันทำได้

✦ คำชี้แจง ให้นักเรียนบันทึกพฤติกรรมหรือการกระทำที่แสดงถึง “ความกตัญญู” ในแต่ละวัน โดยเลือกเขียนสิ่งที่ทำแล้วรู้สึกภูมิใจ หรือสิ่งที่ตั้งใจทำเพื่อแสดงความขอบคุณต่อผู้อื่น (ภายในหนึ่งสัปดาห์)

ตัวอย่าง



แบบตารางบันทึกความดี (แสดงความกตัญญู)

เลขที่ 001

วันที่	ฉันได้ทำความดีเพื่อแสดงความกตัญญูต่อ	ฉันทำอะไร (พฤติกรรม)	ความรู้สึกของฉันหลังจากได้ทำสิ่งนี้
....5....	คุณพ่อคุณแม่	ช่วยล้างจานหลังรับประทานอาหารเย็น	รู้สึกดีใจที่ได้ช่วยแบ่งเบาภาระของท่าน
....6....	คุณครู	ไหว้และกล่าวขอบคุณคุณครูหลังเลิกเรียน	รู้สึกอบอุ่นและภูมิใจในความสุขภาพของตัวเอง
....7....	ปู่ย่าตายาย	พาไปเดินเล่นตอนเย็นและพูดคุยด้วย	มีความสุขที่ได้ใช้เวลาร่วมกันท่าน
....8....	พระภิกษุ	กราบพระด้วยความเคารพเมื่อพบที่วัด	รู้สึกสงบและมีสมาธิมากขึ้น
....9....	คนในชุมชน	เก็บขยะรอบบ้านและหน้าบ้านของเพื่อนบ้าน	รู้สึกเป็นคนดีและช่วยให้ชุมชนสะอาดขึ้น

[illegible]

☒ สรุปประจำสัปดาห์

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำความดีเพื่อแสดง ในสัปดาห์นี้คือ

.....

2. ฉันได้ทำความดีกับใคร เพื่อแสดง

.....

3. ฉันได้ทำอะไรให้กับเขา

.....

4. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำสิ่งนี้คืออะไร

.....

5. ฉันรู้สึกอย่างไรหลังจากทำความดีในครั้งนี้

.....

6. ถ้ามีโอกาสอีก ฉันอยากทำความดี แบบไหนอีก

.....

 หมายเหตุ: ให้นักเรียนส่งใบกิจกรรมที่ 2.5 นี้ในวัน ที่ เดือน 2568

เกณฑ์ประเมิน

เกณฑ์การประเมิน	คะแนนเต็ม	ระดับคะแนน	คำอธิบายระดับคะแนน
1. ความเข้าใจความกตัญญู	4	4	แสดงความเข้าใจความกตัญญูได้ชัดเจนและถูกต้อง
		3	เข้าใจในระดับปานกลาง
		2	ความเข้าใจไม่ชัดเจน
		1	ไม่แสดงความเข้าใจ
2. เล่าเรื่องความกตัญญูของตน	4	4	เล่าเรื่องได้ครบถ้วน มีความจริงใจและน่าสนใจ
		3	เล่าเรื่องได้แต่ยังขาดรายละเอียดบางส่วน
		2	เล่าเรื่องไม่ชัดเจน
		1	ไม่เล่าเรื่องหรือเล่าไม่ตรงประเด็น
3. บันทึกกิจกรรมความกตัญญูที่ทำ	4	4	บันทึกกิจกรรมได้อย่างชัดเจนและครบถ้วน
		3	บันทึกกิจกรรมได้แต่ไม่ครบถ้วน
		2	บันทึกกิจกรรมไม่ชัดเจน
		1	ไม่บันทึกกิจกรรม
4. ตั้งเป้าหมายความกตัญญู	4	4	ตั้งเป้าหมายได้ชัดเจนและเหมาะสม
		3	ตั้งเป้าหมายแต่ยังไม่ชัดเจน
		2	เป้าหมายไม่ชัดเจนหรือไม่เหมาะสม
		1	ไม่มีเป้าหมาย
5. สะท้อนความรู้สึก	4	4	สะท้อนความรู้สึกหรือสิ่งที่ได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้ง
		3	สะท้อนความรู้สึกได้แต่ยังไม่ลึกซึ้ง
		2	สะท้อนความรู้สึกไม่ชัดเจน
		1	ไม่มีการสะท้อนความรู้สึก

วิธีการให้คะแนน

คะแนนเต็มรวม 20 คะแนน เกณฑ์ผ่าน ได้คะแนนอย่างน้อย 12 คะแนน (60%) ขึ้นไป

แบบประเมินการทำงานกลุ่ม (สำหรับครูผู้สอน)

ชื่อกลุ่ม: _____ วันที่: _____

มิติที่ประเมิน		คะแนน
เนื้อหา	ความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล (5)	
	ความลึกซึ้งของการวิเคราะห์ (5)	
	การอ้างอิงแหล่งที่มา (5)	
การจัดระเบียบ	การเรียงลำดับเนื้อหา (3)	
	การเชื่อมโยงความคิด (3)	
	การใช้ภาษาที่ชัดเจน (4)	
การนำเสนอ	ท่าทางและการใช้เสียง (3)	
	การใช้สื่อประกอบ (3)	
	การตอบคำถาม (4)	
ความคิดสร้างสรรค์	ความแปลกใหม่ของไอเดีย (3)	
	การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่น่าสนใจ (2)	
การทำงานกลุ่ม	การมีส่วนร่วมของสมาชิกแต่ละคน (3)	
	ความร่วมมือในการทำงาน (2)	
คะแนนรวม		

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

(พระสุนทร วอนไฉวัน)

ครูผู้สอน

เกณฑ์การประเมินผล

รายการประเมิน	คะแนนเต็ม	คำอธิบาย และตัวชี้วัด
เนื้อหา	15	ความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล (5), ความลึกซึ้งของการวิเคราะห์ (5) การอ้างอิงแหล่งที่มา (5)
การจัดระเบียบ	10	การเรียงลำดับเนื้อหา (3), การเชื่อมโยงความคิด (3) การใช้ภาษาที่ชัดเจน (4)
การนำเสนอ	10	ท่าทางและการใช้เสียง (3), การใช้สื่อประกอบ (3), การตอบคำถาม (4)
ความคิดสร้างสรรค์	5	ความแปลกใหม่ของไอเดีย (3), การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่น่าสนใจ (2)
การทำงานกลุ่ม	5	การมีส่วนร่วมของสมาชิกแต่ละคน (3), ความร่วมมือในการทำงาน (2)
คะแนนรวม	40	

เกณฑ์การให้คะแนนการนำเสนอผลงานกลุ่ม

มิติที่ประเมิน	31-40 (ดีเยี่ยม)	21-30 (ดี)	11-20 (พอใช้)	0-10 (ต้องปรับปรุง)
เนื้อหา	ครบถ้วน ถูกต้อง ชัดเจน มีการวิเคราะห์เชิงลึก	ครบถ้วน แต่มีบางส่วน ไม่ชัดเจน	มีเนื้อหาบางส่วน ขาดหายไป หรือไม่ถูกต้อง	เนื้อหาไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้อง
การนำเสนอ	คล่องแคล่ว สื่อสารได้ ชัดเจน น่าสนใจ มีการใช้สื่อประกอบที่หลากหลาย	คล่องแคล่ว มีการใช้สื่อประกอบ แต่ยังขาดความน่าสนใจ	มีความตะกุกตะกัก ไม่มั่นใจ	ไม่สามารถนำเสนอได้อย่างมีประสิทธิภาพ
ความคิดสร้างสรรค์	มีไอเดียใหม่ ๆ ที่เป็นต้นฉบับ สามารถเชื่อมโยงความคิดที่แตกต่างได้อย่างสร้างสรรค์	มีไอเดียที่ดี แต่ยังไม่ค่อยแปลกใหม่	มีไอเดียที่เคยมีมาก่อน	ไม่มีไอเดียใหม่ ๆ
การทำงานกลุ่ม	มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ รับผิดชอบงานของตนเอง ช่วยเหลือเพื่อน สามารถนำเสนอบทบาทของตนเองในกลุ่มได้	มีส่วนร่วมบ้าง แต่ยังขาดความรับผิดชอบ บางส่วน	มีส่วนร่วมน้อย ไม่ค่อยช่วยเหลือเพื่อน	ไม่ค่อยมีส่วนร่วม

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม (สำหรับครูผู้สอน)

กิจกรรม/งานที่มอบหมาย:

กลุ่มที่: วันที่สังเกต:

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงในช่องระดับคะแนนตามพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกจริง

ที่	รายการ	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1	มีการวางแผนร่วมกันก่อนปฏิบัติงาน					
2	มีการแบ่งงานกันทำอย่างเท่าเทียมและเหมาะสม					
3	มีการร่วมมือกันทำงานเป็นอย่างดี					
4	มีการปรึกษาหารือร่วมกันขณะลงมือปฏิบัติงาน					
5	สมาชิกทุกคนยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน					
6	สมาชิกทุกคนสนุกกับงานที่ทำ					
7	สมาชิกทุกคนกระตือรือร้นในการทำงาน					
8	ทำงานเสร็จทันเวลา					
9	ผลงานเป็นที่ภาคภูมิใจของสมาชิกทุกคน					
10	ในครั้งต่อไปสมาชิกต้องการทำงานร่วมกันอีก					
รวม						

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ผลการประเมิน ☐ ผ่าน ☐ ไม่ผ่าน

เกณฑ์ในการประเมิน ระดับ 5 หมายถึง ดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง ดี

ระดับ 3 หมายถึง เกือบดี

ระดับ 2 หมายถึง พอใช้

ระดับ 1 หมายถึง ควรปรับปรุง

ผลการประเมิน ได้ระดับคะแนนไม่ต่ำกว่า ระดับ 3.5 ถือว่าผ่าน

แบบฟอร์มสะท้อนผลแผนการจัดฝึกอบรมที่ 2 (สำหรับครูผู้สอน)

1. สิ่งที่เกิดขึ้น (What happened?)

☐ กิจกรรมดำเนินไปตามแผนที่วางไว้

☐ นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

☐ พบปัญหาระหว่างกิจกรรม (ระบุ):

☐ อื่น ๆ:

2. สิ่งที่ได้ดี (What went well?)

- ☐ นักเรียนแสดงออกถึงความกตัญญู
- ☐ บรรยากาศห้องเรียนดี มีความร่วมมือ
- ☐ สื่อประกอบกิจกรรมช่วยกระตุ้นความสนใจ
- ☐ อื่น ๆ: _____

3. สิ่งที่ต้องปรับปรุง (What could be improved?)

- ☐ เวลาไม่เพียงพอ
- ☐ นักเรียนบางคนยังไม่กล้าแสดงออก
- ☐ อุปกรณ์/สื่อไม่เพียงพอ
- ☐ อื่น ๆ: _____

4. สิ่งที่ได้เรียนรู้ (What did I learn?)

- ☐ การจัดกิจกรรมส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงบวกของนักเรียน
- ☐ ครูควรเปิดพื้นที่ให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนมากขึ้น
- ☐ การใช้กิจกรรมช่วยให้นักเรียนเข้าใจชีวิต
- ☐ อื่น ๆ: _____

5. แนวทางในการพัฒนาในครั้งต่อไป (What will I do differently?)

- ☐ เพิ่มเวลาทำกิจกรรม
- ☐ พัฒนาสื่อ/วิธีนำเสนอให้สนใจมากขึ้น
- ☐ เชิญผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรม
- ☐ นำผลสะท้อนของนักเรียนมาปรับกิจกรรม
- ☐ อื่น ๆ: _____

บันทึกผลหลังแผนการจัดฝึกอบรมที่ 2 (สำหรับครูผู้สอน)

แผนการสอนที่ ☐ แผนการจัดฝึกอบรมที่ 1 ☐ แผนการจัดฝึกอบรมที่ 2 ☐ แผนการจัดฝึกอบรมที่ 3 ☐ แผนการจัดฝึกอบรมที่ 4 ☐ แผนการจัดฝึกอบรมที่ 5 ☐ อื่น ๆ	เรื่อง ☐ ออกเดินทาง สู่เส้นทางความดี (ปฐมนิเทศ) ☐ สร้างสรรค์ความดี...วิถีคนกตัญญู ☐ ชื่อสัตย์...จากใจสู่การกระทำ ☐ จัดระเบียบชีวิต พิชิตเป้าหมาย ☐ สานต่อความดี สู่ชีวิตจริง (ปัจฉินิเทศ) ☐ อื่น ๆ

1. สรุปผลหลังการจัดการเรียนรู้

1.1 จำนวนนักเรียน คน

ผ่านวัตถุประสงค์การเรียนรู้ คน คิดเป็นร้อยละ

ไม่ผ่านวัตถุประสงค์การเรียนรู้ คน คิดเป็นร้อยละ

แนวทางในการแก้ไขนักเรียนที่ไม่ผ่านวัตถุประสงค์การเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

.....

2. ความรู้ ความเข้าใจ (K)

☐ นักเรียนสามารถอธิบายความหมายของความกตัญญูได้อย่างถูกต้อง

☐ นักเรียนเข้าใจความสำคัญและประโยชน์ของการแสดงความกตัญญู

☐ นักเรียนสามารถยกตัวอย่างการแสดงความกตัญญูในชีวิตประจำวันได้

3. ทักษะกระบวนการ (P)

☐ นักเรียนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์เกี่ยวกับความกตัญญูได้

☐ นักเรียนมีทักษะในการสื่อสาร และอภิปรายเรื่องความกตัญญูร่วมกับผู้อื่น

☐ นักเรียนสามารถเขียนสะท้อนความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตนได้ปฏิบัติเพื่อแสดงความกตัญญู

4. คุณลักษณะ (A)

☐ นักเรียนมีความเคารพและเห็นคุณค่าของผู้มีพระคุณ

☐ นักเรียนแสดงออกถึงความอ่อนน้อมถ่อมตน และน้ำใจต่อผู้อื่น

☐ นักเรียนประพฤติตนเป็นผู้มีความกตัญญู ทั้งในโรงเรียน ครอบครัว และสังคม

5. ปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(พระสุนทร วอนไฉวัน)

ครูผู้สอน

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	พระสุนทร วอนไฉวัน
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 5 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2534
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	วัดสมศรี 49 บ้านหนองหวาย หมู่ 4 ตำบลวังยาง อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร 47130
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2559	พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2563	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
พ.ศ. 2564	ประกาศนียบัตรหลักสูตรธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมความเสมอภาค ระหว่างเพศ สำหรับผู้บริหาร สถาบันพระปกเกล้า
พ.ศ. 2566	ประกาศนียบัตรหลักสูตรพุทธจิตวิทยาประยุกต์เพื่อพัฒนาศักยภาพ มนุษย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2567	ประกาศนียบัตรหลักสูตรผู้จัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ. 2568	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ (จิตวิทยาการศึกษา) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
พ.ศ. 2569	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร